Β. ΑΚUΝΙΝ

Η ΠΕΛΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο ΜΑΥΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ

Εκδοτικός Οίκος
Α. Α. ΛΙΒΑΝΗ

Η Πελαγία, μια νεαρή μοναχή, αναλαμβάνει να λύσει το μυστήριο που έχει αναστατώσει ένα φημισμένο μοναστήρι της Ρωσίας.

Ένα φάντασμα δολοφόνος, που εμφανίστηκε ξαφνικά, σκορπίζει τον τρόμο σε μοναχούς και προσκυνητές. Με μόνο όπλο το κοφτερό μυαλό της, η Πελαγία θα επιχειρήσει να λογαριαστεί με τον απρόσκλητο επισκέπτη. Στην προσπάθειά της αυτή, θα έρθει αντιμέτωπη με προκαταλήψεις, δεισιδαιμονίες και δοξασίες που καταργούν τη λογική.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΠΙΣΗΣ

ΝΤΑΝ ΜΠΡΑΟΥΝ
Κώδικας Da Vinci

Illuminati – Οι Πεφωτισμένοι

Αρκτικός Κύκλος

ΜΑΘΙΟΥ ΠΕΡΛ
Η Λέσχη του Δάντη

ΝΤΟΝΑ ΤΑΡΤ
Η Μυστική Ιστορία

Ο Μικρός Φίλος

ΚΑΘΡΙΝ ΝΕΒΙΛ
Οχτώ

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΖΙΜΛΕΡ
Ο Τελευταίος Καβαλιστής της Λισαβόνας

ΙΑΝ ΚΑΛΝΤΓΟΥΕΛ – ΝΤΑΣΤΙΝ ΤΟΜΑΣΟΝ
Ο Κανόνας των Τεσσάρων

ΜΠ. ΑΚΟΥΝΙΝ

Η ΠΕΛΑΓΙΑ
ΚΑΙ Ο ΜΑΥΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ

Μετάφραση:
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΤΗΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ
ΑΘΗΝΑ 2005

Σειρά: ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
Τίτλος πρωτοτύπου: PELAGIJA E IL MONACO NERO
Συγγραφέας: B. AKUNIN

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ ΑΒΕ
Σόλωνος 98 – 106 80 Αθήνα. Τηλ.: 210 3661200, Fax: 210 3617791
http://www.livanis.gr

Παραγωγή: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη

ISBN 960-14-1099-6

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η εμφάνιση του Βασιλίσκου

...ΠΛΗΣΙΑΣΕ ΤΗ ΜΟΝΑΧΗ με λίγα μεγάλα βήματα. Κοίταξε από το παράθυρο, είδε τα άλογα να βγάζουν αφρούς, το μοναχό με ρούχα κουρελιασμένα και ζάρωσε απειλητικά τα πυκνά φρύδια του.

«Μου φώναξε: "Μητέρα, συμφορά! Εκείνος είναι ήδη εδώ! Πού είναι ο σεβασμιότατος;"» του ανέφερε χαμηλόφωνα η Πελαγία.

Στη λέξη «συμφορά», ο επίσκοπος Μιτροφάνι συγκατένευσε ικανοποιημένος, σαν να μην περίμενε τίποτε άλλο από εκείνη τη μακριά μέρα που δεν έλεγε να τελειώσει. *Εμπρός, ανέβα.* Έγνεψε με το δάχτυλο, καλώντας τον κουρελή και σκονισμένο αγγελιοφόρο (από τους τρόπους του και από την κραυγή που είχε βγάλει ήταν ήδη φανερό ότι ο μοναχός, που είχε καταφτάσει αναπάντεχα ποιος ξέρει από πού, ήταν προάγγελος θλιβερών ειδήσεων).

Αφού υπέβαλε τα σέβη του στον επίσκοπο με μια σύντομη αλλά βαθιά –σχεδόν μέχρι τη γη– υπόκλιση, ο μοναχός άφησε τα χαλινάρια και μπήκε τρέχοντας στο δικαστικό μέγαρο, ανοίγοντας με σπρωξιές δρόμο ανάμεσα στο πλήθος που έβγαινε μετά το τέ-

λος της δίκης. Η όψη του υπηρέτη του Θεού –το κεφάλι ακάλυπτο, το μέτωπο γρατσουνισμένο και ματωμένο– ήταν τόσο ασυνήθιστη, ώστε οι άνθρωποι γύριζαν να τον κοιτάξουν, άλλοι με περιέργεια κι άλλοι με ανησυχία. Τα ζωηρά σχόλια γύρω από την ακροαματική διαδικασία που μόλις είχε ολοκληρωθεί και την απρόσμενη ετυμηγορία διακόπηκαν. Μάλλον επίκειτο, ίσως μάλιστα να είχε ήδη συμβεί, κάποιο νέο Γεγονός.

Έτσι συμβαίνει πάντα στα ήρεμα βάθη της επαρχίας, όπως είναι το δικό μας ειρηνικό Ζαβόλισκ· για πέντε ή δέκα χρόνια επικρατεί απόλυτη γαλήνη και τα πάντα βρίσκονται σε λήθαργο κι ύστερα, μεμιάς, ξεσπούν η μία μετά την άλλη κάτι θύελλες που κάνουν τα καμπαναριά να γέρνουν μέχρι τη γη.

Ο αγγελιοφόρος των κακών ειδήσεων ανέβηκε τρέχοντας τη λευκή μαρμάρινη σκάλα. Στο κεφαλόσκαλο, κάτω από τη ζυγαριά μιας Δικαιοσύνης με δεμένα μάτια, δίστασε μην ξέροντας αν έπρεπε να στρίψει αριστερά ή δεξιά, αλλά αμέσως διέκρινε στο βάθος του διαδρόμου μια μικρή ομάδα ανταποκριτών από την πρωτεύουσα και δύο φιγούρες με μαύρο ράσο, μια μεγαλόσωμη και μια μικρόσωμη: το σεβασμιότατο Μιτροφάνι και δίπλα του τη νεαρή διοπτροφόρο αδελφή που είχε δει λίγο νωρίτερα στο παράθυρο.

Κάνοντας το δάπεδο να αντηχεί κάτω απ' τα βαριά στιβάλια του, ο μοναχός έτρεξε προς τον επίσκοπο και φώναξε από μακριά: «Σεβασμιότατε, είναι κιόλας εδώ! Πολύ κοντά! Έρχεται! Πελώριος και μαύρος!»

Οι δημοσιογράφοι από την Αγία Πετρούπολη και τη Μόσχα, ανάμεσά τους και κάποιοι πραγματικά διάσημοι, οι οποίοι είχαν έρθει στο Ζαβόλισκ για τη δίκη εκείνη, που είχε ξεσηκώσει τόσο θόρυβο, κοίταξαν αμήχανοι το μοναχό με την άγρια όψη.

«Ποιος έρχεται; Ποιος μαύρος;» φώναξε ο επίσκοπος. «Μίλα καθαρά. Ποιος είσαι; Από πού έρχεσαι;»

«Ο ταπεινός αδελφός Αντύπας από το Αραράτ», είπε εκείνος με μια βιαστική υπόκλιση, καταταραγμένος, σηκώνοντας το χέρι για να βγάλει το κάλυμμα της κεφαλής, αλλά κάλυμμα δεν υπήρχε, το είχε χάσει ποιος ξέρει πού. «Έρχεται ο Βασιλίσκος, ποιος άλλος; Αυτός, ο προστάτης μας άγιος! Βγήκε από το ερημητήριο. Διατάξτε να χτυπήσουν τις καμπάνες, σεβασμιότατε, να βγάλουν έξω τις άγιες εικόνες! Εκπληρώνεται η προφητεία του Ιωάννη! "Καί ἰδού, ἔρχομαι ταχέως· καί ὁ μισθός μου εἶναι μετ' ἐμοῦ, διά νά ἀποδώσω εἰς ἕκαστον ὡς θέλει εἶσθαι τό ἔργον αὐτοῦ".* Είναι το τέλος!» κλαψούρισε. «Το τέλος των πάντων!»

Οι πρωτευουσιάνοι δεν εντυπωσιάστηκαν από την είδηση του τέλους του κόσμου, τέντωσαν μόνο τα αφτιά τους και πήγαν πιο κοντά, όμως ο άντρας που καθάριζε τα δικαστήρια και είχε ήδη αρχίσει να σκουπίζει το διάδρομο, στο άκουσμα της τρομερής κραυγής, έμεινε καρφωμένος στη θέση του, άφησε τη σκούπα να του πέσει και σταυροκοπήθηκε.

Στο μεταξύ, ο αγγελιοφόρος της Αποκάλυψης δεν μπορούσε πια να αρθρώσει λέξη από την αγωνία και τον τρόμο. Άρχισε να τρέμει σύγκορμος και δάκρυα κύλησαν στο πελιδνό πρόσωπό του, το οποίο κάλυπτε μια απεριποίητη γενειάδα.

Όπως πάντα στις κρίσιμες στιγμές, ο επίσκοπος έδρασε με αποφασιστικότητα. Εφαρμόζοντας μια παλιά συνταγή, ο Μιτροφάνι έδωσε στον κλαψιάρη δύο ηχηρά χαστούκια με το βαρύ χέρι του και ο μοναχός έπαψε αμέσως να τρέμει και να κλαψουρίζει. Ανοιγόκλεισε τα μάτια του κι έβγαλε ένα λυγμό. Τότε, για να

---

* *Αποκάλυψις Ιωάννου*, κεφ. κβ, 12. (Σ.τ.Ε.)

επισφραγίσει την επιτυχία του, ο επίσκοπος τον άρπαξε από το γιακά και τον τράβηξε προς την πιο κοντινή πόρτα, η οποία οδηγούσε στο αρχείο του δικαστηρίου. Η Πελαγία, που είχε αφήσει να της ξεφύγει ένας στεναγμός συμπόνιας στον ήχο των χαστουκιών, τους ακολούθησε βιαστικά.

Ο αρχειοθέτης ετοιμαζόταν να γιορτάσει μ' ένα τσάι το τέλος της δίκης, αλλά ήταν αρκετό το συνοφρύωμα του επισκόπου για να τον κάνει να εξαφανιστεί αμέσως και οι τρεις κληρικοί έμειναν μόνοι στο δωμάτιο.

Ο σεβασμιότατος έβαλε τον Αντύπα, ο οποίος συνταρασσόταν ακόμα από τα αναφιλητά, να καθίσει σε μια καρέκλα και του έφερε κάτω από τη μύτη ένα ποτήρι τσάι: «Πιες». Περίμενε να βρέξει ο μοναχός το στεγνό λαρύγγι του, χτυπώντας τα δόντια του στο γυαλί, και ρώτησε ανυπόμονα: «Λοιπόν, τι συνέβη στα μέρη σας, στο Αραράτ; Λέγε».

Οι ανταποκριτές είχαν μείνει μπροστά στην κλειστή πόρτα. Περίμεναν λίγο, επαναλαμβάνοντας σε όλους τους τόνους τις αινιγματικές λέξεις «Βασιλίσκος» και «Αραράτ», και ύστερα έφυγαν σιγά σιγά, χωρίς να πάρουν απάντηση στα ερωτήματά τους. Φυσικά ήταν όλοι τους από αλλού και αγνοούσαν τις άγιες παραδόσεις και τους θρύλους της περιοχής πέρα από το Βόλγα. Οι ντόπιοι θα είχαν καταλάβει αμέσως.

Ωστόσο, αφού και ανάμεσα στους αναγνώστες μας μπορεί να βρίσκονται ξένοι, οι οποίοι δεν έχουν έρθει ποτέ στην επαρχία του Ζαβόλισκ και ίσως δεν την έχουν ούτε ακουστά, πριν περιγράψουμε τη συνομιλία που έλαβε χώρα στην αίθουσα του αρχείου, θα δώσουμε μερικές εξηγήσεις που ίσως τους φανούν υπερβολικά εκτενείς, αλλά είναι απολύτως απαραίτητες για να κατανοήσουν τη συνέχεια της διήγησης.

Από πού είναι καλύτερα να αρχίσουμε; Ίσως από το Αραράτ. Για την ακρίβεια, από το Νέο Αραράτ, το ξακουστό μοναστήρι του Νέου Αραράτ, που είναι χτισμένο στα βόρεια της αχανούς αλλά αραιοκατοικημένης επαρχίας μας. Εκεί, καταμεσής στη Γαλάζια Λίμνη, που λόγω των διαστάσεών της μοιάζει μάλλον με θάλασσα (ακριβώς γι' αυτό το λόγο ο λαός την αποκαλεί «Γαλάζια Θάλασσα»), πάνω σε μερικά δασωμένα νησιά, από τα αρχαία κιόλας χρόνια βρήκαν καταφύγιο από τη ματαιότητα και την κακία του κόσμου μερικοί *στάρσι*, άγιοι ερημίτες μοναχοί, που είχαν κερδίσει το σεβασμό με την αρετή και τη σοφία τους.

Η μονή γνώρισε και περιόδους παρακμής, όταν σε όλο το αρχιπέλαγος, στα απομονωμένα κελιά και στα ερημητήρια δεν απέμεναν παρά μια χούφτα αναχωρητές, αλλά δεν έσβησε ποτέ εντελώς, ούτε την Περίοδο των Ταραχών.*

Μια τέτοια ζωτικότητα οφειλόταν σε έναν ιδιαίτερο λόγο, ονόματι «ερημητήριο του Βασιλίσκου», αλλά γι' αυτό θα μιλήσουμε λίγο παρακάτω, γιατί το ερημητήριο ήταν πάντα, κατά κάποιον τρόπο, ανεξάρτητο από το μοναστήρι αυτό καθεαυτό. Το τελευταίο, κατά το 19ο αιώνα, χάρη στις ευνοϊκές συνθήκες που δημιούργησε η εποχή ειρήνης και σταθερότητας, γνώρισε εξαιρετική άνθιση και ευμάρεια: αρχικά χάρη στη μόδα που είχε διαδοθεί ανάμεσα στους εύπορους προσκυνητές να επισκέπτονται ναούς στο Βορρά, ενώ στα πιο πρόσφατα χρόνια εξαιτίας του ζή-

* Μια πολυκύμαντη και δύσκολη περίοδος της ρωσικής ιστορίας, που ξεκίνησε μετά το θάνατο του Μπόρις Γκουντούνοφ, το 1605, και έληξε με την άνοδο στο θρόνο του Μιχαήλ Ρομανόφ, το 1613. Στο διάστημα αυτό, τρεις διεκδικητές της εξουσίας, υποστηριζόμενοι άλλοτε από τους βογιάρους και άλλοτε από τους κοζάκους και τους χωρικούς, καθώς επίσης η επέμβαση του βασιλιά της Πολωνίας Σιγισμόνδου Γ' οδήγησαν τη χώρα στην αναρχία. (Σ.τ.Ε.)

λου του τωρινού αρχιμανδρίτη, πατέρα Βιτάλιου Β', ο οποίος λέγεται έτσι επειδή τον περασμένο αιώνα είχε υπάρξει ήδη στο μοναστήρι ένας ηγούμενος με το ίδιο όνομα.

Αυτός ο πράγματι ξεχωριστός άνθρωπος της Εκκλησίας οδήγησε το Νέο Αραράτ σε μια ακμή χωρίς προηγούμενο. Όταν τον έστειλαν να διευθύνει ένα ήσυχο νησιωτικό μοναστήρι, σκέφτηκε σωστά ότι η μόδα είναι κάτι το εφήμερο και ότι επομένως έπρεπε να αποκομίσει το μεγαλύτερο δυνατό όφελος από τις προσφορές, προτού αλλάξει ο άνεμος.

Άρχισε αντικαθιστώντας τον παλιό, ετοιμόρροπο και κακοσυντηρημένο ξενώνα μ' έναν καινούριο, ανοίγοντας ένα εξαιρετικό μικρό εστιατόριο για εκείνους που τηρούσαν τους εθιμικούς κανόνες διατροφής και οργανώνοντας εκδρομές με βάρκα στα απρόσιτα σημεία και στους ορμίσκους της λίμνης, έτσι ώστε οι πιο πλούσιοι επισκέπτες να μη βιάζονται πολύ να αναχωρήσουν απ' αυτούς τους ευλογημένους τόπους, οι οποίοι, με τις ομορφιές τους, τον καθαρό αέρα τους και τη γαλήνια φύση τους, δεν έχουν τίποτα να ζηλέψουν από τα καλύτερα φινλανδικά θέρετρα. Μετά, επενδύοντας κατάλληλα τα κέρδη που συγκεντρώθηκαν με τον τρόπο αυτό, δημιούργησε σιγά σιγά μια πολύπλοκη και αρκετά επικερδή επιχείρηση, με εκμηχανισμένα αγροκτήματα, ένα εργαστήριο εικόνων, ένα στολίσκο ψαροκάικων, χώρους για το κάπνισμα των ψαριών, ακόμα κι ένα μικρό σιδηρουργείο, που έφτιαχνε τις καλύτερες κλειδαριές για παράθυρα σε ολόκληρη τη Ρωσία. Κατασκεύασε, επίσης, ένα υδραγωγείο κι ένα σιδηρόδρομο από την αποβάθρα μέχρι τις εγκαταστάσεις. Κάποιοι από τους πιο ηλικιωμένους κι έμπειρους μοναχούς άρχισαν να μουρμουρίζουν ότι η ζωή στο Νέο Αραράτ δεν οδηγούσε πια στη σωτηρία, αλλά αυτές ήταν φωνές φοβισμένες, που δύσκολα έβγαιναν προς τα έ-

ξω, καθώς πνίγονταν από το δυνατό θόρυβο εκείνου του γεμάτου δραστηριότητα εργοταξίου. Στο κυριότερο νησί, τη Χαναάν, ο ηγούμενος έχτισε πολλά νέα οικοδομήματα κι εκκλησίες, που εντυπωσίαζαν με τον όγκο και τη μεγαλοπρέπειά τους, αν και, σύμφωνα με τους γνώστες της αρχιτεκτονικής, δε διακρίνονταν πάντα για την κομψότητά τους.

Πριν από μερικά χρόνια, μια ειδική κυβερνητική επιτροπή με επικεφαλής τον ίδιο τον υπουργό Εμπορίου και Βιομηχανίας, τον πανέξυπνο κόμη Λίτε, ήρθε να μελετήσει το «οικονομικό θαύμα» του Νέου Αραράτ, για να εκτιμήσει αν ήταν δυνατό η πείρα απ' όλη εκείνη την ανάπτυξη να αξιοποιηθεί προς όφελος ολόκληρης της αυτοκρατορίας.

Αποδείχτηκε ότι αυτό δεν ήταν δυνατό. Όταν επέστρεψε στην πρωτεύουσα, ο κόμης ανέφερε στο μονάρχη ότι ο πατέρας Βιτάλιος ήταν οπαδός μιας αμφιλεγόμενης οικονομικής θεωρίας, σύμφωνα με την οποία ο πραγματικός πλούτος μιας χώρας δεν έγκειται στους φυσικούς πόρους, αλλά στην εργατικότητα του πληθυσμού. Καλά τα έλεγε ο αρχιμανδρίτης, ωστόσο ο πληθυσμός που διέθετε είχε μια ιδιαιτερότητα: οι μοναχοί δούλευαν για να εκπληρώσουν τον όρκο υπακοής τους και, το κυριότερο, χωρίς μισθό. Ένας τέτοιος εργάτης ασχολούνταν με το άρμεγμα ή τον τόρνο χωρίς να σκέφτεται ούτε την οικογένεια ούτε το πιοτό, κοιτάζοντας μόνο να σώσει την ψυχή του. Εκεί οφειλόταν η ποιότητα της παραγωγής και το χαμηλό κόστος της, πράγμα αδιανόητο για τον ανταγωνισμό.

Αυτό το οικονομικό μοντέλο ήταν εντελώς ακατάλληλο για το ρωσικό κράτος, όμως μέσα στα όρια του αρχιπελάγους που είχε ανατεθεί στη φροντίδα του πατέρα Βιτάλιου απέδιδε στ' αλήθεια αξιόλογους καρπούς. Κατά μία έννοια, το ίδιο το μοναστήρι, με

όλα τα χωριά του, τους οικισμούς και τις οικονομικές του δραστηριότητες, θύμιζε μικρό κράτος, αν όχι κυρίαρχο, πάντως πλήρως αυτόνομο και υποχρεωμένο να λογοδοτεί αποκλειστικά στον επίσκοπο-διοικητή, το σεβασμιότατο Μιτροφάνι.

Υπό τον πατέρα Βιτάλιο, τα νησιά άρχισαν να αριθμούν ακόμα και χίλιους πεντακόσιους μοναχούς και δόκιμους, ενώ ο πληθυσμός του κυριότερου κέντρου, όπου πέρα απ' τη μοναστική κοινότητα ζούσαν και πολλοί έμμισθοι εργάτες με τις οικογένειες και τους συγγενείς τους, τώρα δεν ήταν μικρότερος από τον πληθυσμό μιας κωμόπολης, αν υπολόγιζε κανείς και τους προσκυνητές, η προσέλευση των οποίων,.σε πείσμα των φόβων του ηγούμενου, όχι μόνο δεν είχε σταματήσει, αλλά είχε αυξηθεί κατά πολύ. Τώρα που η οικονομία της μονής είχε γερές βάσεις, πιθανώς ο ηγούμενος θα απαλλασσόταν ευχαρίστως από τους πιστούς, οι οποίοι το μόνο που έκαναν ήταν να αποσπούν την προσοχή του από τις επείγουσες υποχρεώσεις του ως διαχειριστή της κοινότητας του Νέου Αραράτ (πράγματι, μεταξύ των προσκυνητών τύχαινε να βρίσκονται πρόσωπα διάσημα και με επιρροή, που απαιτούσαν ιδιαίτερη μεταχείριση), αλλά τώρα πια δεν μπορούσε να κάνει τίποτα. Αν οι άνθρωποι κατέφταναν από τις πιο απομακρυσμένες επαρχίες, πεζοί ή με άμαξες, και κατόπιν διέσχιζαν με το πλοιάριο της μονής την τεράστια Γαλάζια Λίμνη, δεν το έκαναν για να δουν τα βιομηχανικά επιτεύγματα του γεμάτου ζήλου ιερωμένου, αλλά για να προσκυνήσουν τους άγιους τόπους του Νέου Αραράτ – και πρώτα απ' όλα το ερημητήριο του Βασιλίσκου.

Το τελευταίο, ωστόσο, ήταν εντελώς απρόσιτο για τους επισκέπτες, καθώς υψωνόταν πάνω σ' ένα μικρό δασωμένο βράχο που ονομαζόταν Νησί της Εγγύτητας και βρισκόταν απέναντι από την ακατοίκητη πλευρά της Χαναάν. Οι προσκυνητές που έρ-

χονταν στο Νέο Αραράτ είχαν τη συνήθεια να γονατίζουν κοντά στο νερό και να παρατηρούν με ευλάβεια το νησάκι, όπου ζούσαν οι *σχίμνικι*, άγιοι αναχωρητές οι οποίοι τηρούσαν έναν ιδιαίτερα αυστηρό κανόνα, προσεύχονταν για όλη την ανθρωπότητα κι εφάρμοζαν τη *σχίμα*, το ανώτατο επίπεδο μοναστικής άσκησης.

Όπως υποσχεθήκαμε, για το ερημητήριο του Βασιλίσκου, καθώς και για το θρυλικό ιδρυτή του θα μιλήσουμε με κάπως περισσότερες λεπτομέρειες.

Πριν από πολύ καιρό, πάνε τώρα εξακόσια ή ίσως οχτακόσια χρόνια (ο *Βίος του Αγίου Βασιλίσκου* παρέχει μια μάλλον συγκεχυμένη χρονολογία), σε αδιάβατα δάση περιπλανιόταν ένας ερημίτης για τον οποίο γνωρίζουμε μόνο ότι ονομαζόταν Βασιλίσκος, ότι ήταν ήδη προχωρημένης ηλικίας και ότι είχε ζήσει μια ζωή δύσκολη και στην αρχή ιδιαίτερα αμαρτωλή, η οποία, όμως, στα γεράματά του είχε φωτιστεί από το φως της αληθινής μετάνοιας και λυτρωθεί από τη δίψα της σωτηρίας. Για να εξιλεωθεί για τα παλιά του αμαρτήματα, ο μοναχός είχε δώσει έναν όρκο: να περιπλανηθεί σε όλη τη Γη, μέχρι να βρει τον τόπο όπου θα μπορούσε να υπηρετήσει καλύτερα τον Κύριο. Άλλες φορές σε κάποιο σεπτό μοναστήρι κι άλλες ανάμεσα σε ειδωλολάτρες χωρίς Θεό, του φαινόταν ότι είχε βρει τον τόπο όπου έπρεπε να σταθεί ο ταπεινός μοναχός Βασιλίσκος. Σύντομα, ωστόσο, άρχιζε να αμφιβάλλει και να σκέφτεται ότι κάποιος άλλος, ζώντας εκεί, θα μπορούσε να υπηρετήσει τον Ύψιστο το ίδιο καλά. Κυνηγημένος από τη σκέψη αυτή, την οποία του ενέπνεαν αναμφίβολα οι ουρανοί, ο *στάρετς* ξανάπαιρνε το δρόμο χωρίς ποτέ να βρίσκει εκείνο που αναζητούσε.

Ώσπου μια μέρα, παραμερίζοντας τα πυκνά κλαδιά ενός δάσους από έλατα, αντίκρισε μια έκταση γαλανών νερών που ξεκινούσε ακριβώς από τα όρια του δάσους και πήγαινε να συναντήσει το μουντό ουρανό, για να ενωθεί μαζί του. Στον Βασιλίσκο δεν είχε τύχει ποτέ να δει τόσο πολύ νερό και, μέσα στην απλοϊκότητά του, θεώρησε το θέαμα ένα μεγάλο θαύμα του Κυρίου, γονάτισε και προσευχήθηκε μέχρι που έπεσε η νύχτα και για πολλή ώρα ακόμα μέσα στο σκοτάδι.

Και τότε ο μοναχός είδε ένα όραμα. Ένα πύρινο δάχτυλο έκοψε τον ουρανό στα δύο –το ένα μέρος ήταν φωτεινό και το άλλο σκοτεινό– και βυθίστηκε στα αφρισμένα νερά. Και μια βροντερή φωνή ανήγγειλε στον Βασιλίσκο: «Μην ψάχνεις άλλο. Πήγαινε εκεί όπου σου δείχνω. Στον τόπο εκείνο θα είσαι κοντά Μου. Να με υπηρετείς όχι ανάμεσα στους ανθρώπους, όπου υπάρχει ματαιοδοξία, αλλά μέσα στη σιωπή, και σ' ένα χρόνο θα σε καλέσω».

Μέσα στη σωτήρια αφέλειά του, ο μοναχός δε σκέφτηκε καν την πιθανότητα να μην ικανοποιήσει εκείνο το παράξενο αίτημα και να μην πάει καταμεσής στη θάλασσα. Προχώρησε, λοιπόν, και η επιφάνεια της λίμνης υποχωρούσε κάτω από τα πόδια του, αλλά τον συγκρατούσε, γεγονός που δεν εξέπληξε ιδιαίτερα τον Βασιλίσκο, ο οποίος θυμήθηκε το ανάλογο επεισόδιο του Ευαγγελίου. Βάδισε απαγγέλλοντας το «Πιστεύω» όλη τη νύχτα και ύστερα όλη τη μέρα, αλλά προς το βράδυ άρχισε να φοβάται ότι δε θα έβρισκε μέσα σ' εκείνη την υδάτινη έρημο τον τόπο που του είχε υποδείξει το δάχτυλο. Τότε παρουσιάστηκε στο μοναχό το δεύτερο στη σειρά θαυμαστό σημάδι, κάτι που δε συμβαίνει συχνά στους βίους των αγίων.

Όταν σκοτείνιασε, ο *στάρετς* είδε στο βάθος μια μικρή σπίθα φωτιάς και κατευθύνθηκε προς τα εκεί. Έπειτα από ώρα είδε ό-

τι επρόκειτο για ένα πεύκο που καιγόταν στην κορυφή ενός λόφου – και ο λόφος υψωνόταν μέσα απ' το νερό και πίσω του υπήρχε μια άλλη στεριά, πιο χαμηλή και πιο εκτεταμένη (ήταν η σημερινή Χαναάν, το κυριότερο νησί του αρχιπελάγους).

Ο Βασιλίσκος εγκαταστάθηκε σε μια σπηλιά κάτω από το καμένο πεύκο. Έζησε εκεί για καιρό, μέσα σε απόλυτη σιωπή και με διαρκή προσευχή, κι ένα χρόνο αργότερα ο Κύριος πραγματοποίησε την υπόσχεσή του: κάλεσε κοντά Του το μετανοημένο αμαρτωλό και του έδωσε μια θέση δίπλα στο θρόνο Του. Το ερημητήριο και, στη συνέχεια, το μοναστήρι που οικοδομήθηκε στην ευρύτερη περιοχή ονομάστηκαν Νέο Αραράτ, σε ανάμνηση του βουνού το οποίο ήταν το μόνο που απέμεινε να υψώνεται πάνω από τα νερά, όταν «ἐσχίσθησαν πᾶσαι αἱ πηγαί τῆς μεγάλης ἀβύσσου, καί οἱ καταρράκται τῶν οὐρανῶν ἠνοίχθησαν»,* κι έσωσε τους δίκαιους.

Ο βίος του αγίου δεν αναφέρει πώς έμαθαν οι οπαδοί του Βασιλίσκου για το Θαύμα του Δαχτύλου, αφού ο άγιος ερημίτης τήρησε τόσο αυστηρά τη σιωπή, αλλά θα είμαστε επιεικείς απέναντι στην αρχαία παράδοση. Κάνοντας μια παραχώρηση στο σκεπτικισμό του αιώνα του ορθολογισμού στον οποίο ζούμε, είμαστε διατεθειμένοι να παραδεχτούμε ότι ο άγιος ιδρυτής έφτασε στα νησιά όχι βαδίζοντας ως εκ θαύματος πάνω στα νερά, αλλά με μια σχεδία ή, ας πούμε, ένα βαθουλωτό κορμό. Έστω. Ιδού, όμως, ένα αναμφισβήτητο γεγονός που έχει διαπιστωθεί από πολλές γενιές και, αν θέλετε, επιβεβαιώνεται και από τα έγγραφα: κανένας από τους *σχίμνικι* που εγκαταστάθηκαν στις υπόγειες σπηλιές του ερημητηρίου του Βασιλίσκου δε χρειάστηκε να περιμένει για πο-

* *Γένεσις*, κεφ. ζ, 8-9. (Σ.τ.Ε.)

λύ καιρό το κάλεσμα του Θεού. Ύστερα από έξι μήνες, ύστερα από έναν ή, το πολύ, ενάμιση χρόνο, όλοι εκείνοι οι εκλεκτοί, οι οποίοι αναζητούσαν τη σωτηρία, πετύχαιναν τον πολυπόθητο στόχο τους και, αφήνοντας πίσω τους ένα μικρό σωρό οστών, ανέβαιναν από το επίγειο βασίλειο στο επουράνιο. Και δεν επρόκειτο για τη φτωχή διατροφή ούτε για τη δριμύτητα του κλίματος. Είναι πράγματι γνωστά πολλά άλλα ερημητήρια, όπου οι αναχωρητές βίωναν έναν ασκητισμό πολύ πιο ηρωικό και ταπείνωναν τη σάρκα με πολύ μεγαλύτερο πείσμα, κι ωστόσο ο Κύριος δεν έδειχνε τόση βιασύνη να τους συγχωρέσει και να τους δεχτεί κοντά Του.

Διαδόθηκε, λοιπόν, η φήμη ότι, απ' όλους τους τόπους πάνω στη Γη, το ερημητήριο του Βασιλίσκου ήταν ο πλησιέστερος στο Θεό και βρισκόταν ακριβώς στα σύνορα του Βασιλείου των Ουρανών, εξ ου και η άλλη ονομασία του: Νησί της Εγγύτητας. Μερικοί νεοφερμένοι πίστευαν ότι ονομαζόταν έτσι λόγω της γειτνίασής του με τη Χαναάν, όπου ήταν χτισμένες όλες οι εκκλησίες και εκεί είχε την έδρα του ο αρχιμανδρίτης. Ενώ το νησάκι ήταν κοντά όχι στον αρχιμανδρίτη, αλλά στο Θεό.

Στο ερημητήριο ζούσαν πάντα μόνο τρεις ιδιαίτερα άξιοι *στάρσι* και για τους μοναχούς του Νέου Αραράτ δεν υπήρχε μεγαλύτερη τιμή από το να ολοκληρώσουν την επίγεια πορεία τους σ' εκείνες τις σπηλιές, πάνω στα οστά των δικαίων που είχαν προηγηθεί.

Φυσικά, δεν προσδοκούσαν όλοι οι αδελφοί μια άμεση αναχώρηση για το Βασίλειο των Ουρανών, αφού και μεταξύ των μοναχών είναι πολλοί εκείνοι στους οποίους η επίγεια ζωή φαίνεται πιο ελκυστική από τη μέλλουσα. Ωστόσο οι εθελοντές δεν έλειψαν ποτέ, μάλιστα οι υποψήφιοι σχημάτιζαν ουρά και, όπως συμβαί-

νει σε κάθε ουρά, γεννιούνταν καμιά φορά διαμάχες, συζητήσεις, ακόμα και δολοπλοκίες – τόσο πολύ ανυπομονούσαν ορισμένοι μοναχοί να διαβούν το στενό που χώριζε τη Χαναάν από το Νησί της Εγγύτητας.

Ένας από τους τρεις *σχίμνικι* θεωρούνταν ανώτερος και γι' αυτό τον έχριζαν ηγούμενο. Μόνο σε αυτόν επέτρεπε ο κανόνας του ερημητηρίου να ανοίγει το στόμα του – για να προφέρει όχι περισσότερες από εφτά λέξεις, πέντε από τις οποίες έπρεπε υποχρεωτικά να προέρχονται από την Αγία Γραφή και μόνο δύο μπορούσαν να είναι της επιλογής του. Αυτές περιέκλειαν συνήθως και το κύριο νόημα της φράσης. Λένε ότι τα παλιά χρόνια δεν επιτρεπόταν στον ηγούμενο ούτε καν αυτό· από τότε, όμως, που οικοδομήθηκε το μοναστήρι στη Χαναάν οι αναχωρητές δεν έχαναν πια τον καιρό τους για να εξασφαλίσουν τη φτωχή διατροφή τους –καρπούς, ρίζες και σκουλήκια (στο Νησί της Εγγύτητας δεν υπήρξε ποτέ τίποτε άλλο φαγώσιμο)–, αλλά παραλάμβαναν όλα τα αναγκαία από τη μονή. Τώρα οι άγιοι ερημίτες σκότωναν την ώρα τους σκαλίζοντας κομποσκοίνια από ξύλο κέδρου, για τα οποία οι προσκυνητές πλήρωναν αρκετά, καμιά φορά ακόμα και τριάντα ρούβλια το ένα.

Μία φορά τη μέρα μια βάρκα πλεύριζε στο Νησί της Εγγύτητας για να πάρει τα κομποσκοίνια και να παραδώσει τα χρειαζούμενα. Ο ηγούμενος του ερημητηρίου έβγαινε να συναντήσει τη βάρκα και πρόφερε μια σύντομη φράση, η οποία περιείχε κάποιο αίτημα, συνήθως πρακτικής φύσεως: εφόδια, φάρμακα, παπούτσια ή καμιά βαριά κουβέρτα. Υποθέτουμε ότι ο άγιος ερημίτης έλεγε: «Ὑπῆγε, καί ἔλαβε, καί ἔφερεν* ***μια κουβέρτα***» ή

* *Γένεσις*, κεφ. κζ, 14. (Σ.τ.Ε.)

«Εἶπαν πρός αὐτόν, εὑρήκαμεν ὕδωρ* *από αχλάδι*». Εδώ η αρχή των φράσεων έχει αντληθεί από το Βιβλίο της *Γενέσεως*, όπου παρουσιάζεται η ιστορία του Ισαάκ, ενώ οι τελευταίες δύο λέξεις αντιστοιχούν στη συγκεκριμένη ανάγκη. Ο βαρκάρης συγκρατούσε στο νου του ό,τι του έλεγαν, το ανέφερε λέξη προς λέξη στον οικονόμο και τον κελάρη κι αυτοί προσπαθούσαν να καταλάβουν το νόημα, όχι πάντα με επιτυχία. Ας πάρουμε, για παράδειγμα, το «ύδωρ από αχλάδι». Διηγούνται ότι κάποτε ο ηγούμενος είπε χαμηλόφωνα, δείχνοντας το μπαστούνι ενός από τους μοναχούς του: «Ἐξεχύθησαν ὅλα τά ἐντόσθια αὐτοῦ».** Οι Αρχές του μοναστηριού ξεφύλλισαν τις Γραφές, ανακάλυψαν τα λόγια αυτά στις *Πράξεις των Αποστόλων*, όπου περιγράφεται η αυτοκτονία του άτιμου Ιούδα, και κατατρόμαξαν, αφού συμπέραναν ότι ο *σχίμνικ* είχε κηλιδωθεί με το χειρότερο από τα θανάσιμα αμαρτήματα. Επί τρεις μέρες χτυπούσαν τις καμπάνες, τηρούσαν αυστηρή νηστεία και τελούσαν λειτουργίες εξαγνισμού. Ύστερα ανακάλυψαν ότι ο μοναχός απλώς είχε διάρροια. Εξ ου και το αίτημα για αφέψημα από αχλάδια.

Όταν ο ηγούμενος του ερημητηρίου έλεγε στο βαρκάρη: «Νῦν ἀπολύεις τόν δοῦλον σου»,*** σήμαινε ότι ένας από τους αναχωρητές είχε παραδώσει την ψυχή του στο Θεό και η κενή θέση καταλαμβανόταν από ένα νέο εκλεκτό, τον πρώτο στη σειρά. Καμιά φορά τα μοιραία λόγια δεν τα πρόφερε ο ηγούμενος, αλλά ένας από τους άλλους δύο που είχαν δώσει όρκο σιωπής. Έτσι, στο μοναστήρι μάθαιναν ότι ο γερο-ερημίτης είχε κληθεί στην Κα-

---

* *Γένεσις*, κεφ. κστ, 32. (Σ.τ.Ε.)

** *Πράξεις των Αγίων Αποστόλων*, κεφ. α, 18. (Σ.τ.Ε.)

*** *Το Κατά Λουκάν Ευαγγέλιον*, κεφ. β, 29. (Σ.τ.Ε.)

τοικία του Φωτός και ότι, από τη στιγμή εκείνη, το ερημητήριο είχε καινούριο αρχηγό.

Κάποτε, πριν από εκατό περίπου χρόνια, ένας *σχίμνικ* δέχτηκε την επίθεση μιας αρκούδας που είχε φτάσει κολυμπώντας από κάποιο μακρινό νησί. Ο δυστυχής έβαλε τις φωνές: «Αδελφοί, αδελφοί!» Οι άλλοι δύο έσπευσαν σε βοήθεια, τσάκισαν το θηρίο με μπαστουνιές, αλλά μετά δεν ήθελαν να ζήσουν άλλο με το μοναχό που είχε παραβιάσει τον όρκο σιωπής. Τον έστειλαν πίσω στο μοναστήρι, όπου ο εξόριστος έχασε τα λογικά του και σύντομα πέθανε, χωρίς να ξανανοίξει ποτέ το στόμα του. Δεν ξέρουμε, πάντως, αν έγινε δεκτός ενώπιον των Φωτεινών Οφθαλμών του Κυρίου ή αν παραμένει ανάμεσα στις αμαρτωλές ψυχές.

Τι άλλο να πούμε για τους ερημίτες; Φορούσαν μαύρο ένδυμα, ένα είδος σάκου από τραχύ ύφασμα, σφιγμένο στη μέση μ' ένα σκοινί. Η κουκούλα τους ήταν στενή, έπεφτε μέχρι κάτω στο πρόσωπο και είχε τις άκρες ραμμένες μεταξύ τους για να υποδηλώνει την απόλυτη απομάκρυνση από το μάταιο κόσμο. Στην κωνική κουκούλα άνοιγαν δύο τρύπες για τα μάτια. Αν, καμιά φορά, οι προσκυνητές που προσεύχονταν στην όχθη της Χαναάν έβλεπαν στο νησάκι κάποιον από τους άγιους *στάρσι* (κάτι που συνέβαινε αρκετά σπάνια και το θεωρούσαν ιδιαίτερη τύχη), το βλέμμα τους αντίκριζε ένα μαύρο όγκο σαν δέμα να κινείται αργά ανάμεσα στους σκεπασμένους με βρύα βράχους, σαν να μην ήταν άνθρωπος, αλλά ασώματη σκιά.

Τώρα, όμως, που μιλήσαμε για το Νέο Αραράτ, για το ερημητήριο και τον Άγιο Βασιλίσκο, είναι ώρα να επιστρέψουμε στην αίθουσα του αρχείου του δικαστηρίου, όπου ο επίσκοπος Μιτροφάνι έχει ήδη αρχίσει να ανακρίνει το μοναχό Αντύπα.

«Ότι κάτι δεν πάει καλά στο ερημητήριο οι δικοί μας το λένε εδώ και καιρό». Έτσι ξεκίνησε την παράξενη αφήγησή του ο αδελφός Αντύπας, που τώρα είχε κάπως ηρεμήσει, με τα χαστούκια και το τσάι. «Ανήμερα της γιορτής της Μεταμορφώσεως, προς το βράδυ, ο δόκιμος Αγάπιος είχε βγει στη γλώσσα στεριάς να πλύνει τα ασπρόρουχα των γηραιότερων αδελφών. Ξαφνικά βλέπει κάτι σαν ίσκιο πάνω στο νερό, κοντά στο Νησί της Εγγύτητας. Σκιές σαν κι αυτή ξέρετε πόσες βλέπει κανείς το σούρουπο. Ο Αγάπιος σταυροκοπιέται και συνεχίζει να ξεπλένει τα ρούχα. Μόνο που ακούει έναν ανεπαίσθητο ήχο πάνω από τα νερά. Σηκώνει το κεφάλι. Παναγία Παρθένα! Η μαύρη σκιά αιωρείται πάνω απ' τα κύματα, σχεδόν χωρίς να τα αγγίζει, και ακούγονται λόγια συγκεχυμένα. Ο Αγάπιος κατόρθωσε να ακούσει μόνο: "Καταριέμαι" και "Βασιλίσκος", αλλά αυτό του ήταν αρκετό. Άφησε την μπουγάδα στη μέση, έτρεξε αλαφιασμένος στον κοιτώνα και βάλθηκε να φωνάζει: "Ο Βασιλίσκος γύρισε, είναι θυμωμένος, καταριέται τους πάντες".

»Ο Αγάπιος είναι ένα χαζό αγόρι, είναι λίγο καιρό στο Αραράτ και κανένας δεν τον πίστεψε. Μάλιστα, ο κελάρης τού τράβηξε το μαλλί επειδή παράτησε τα ασπρόρουχα και τα κατάπιε η λίμνη. Ύστερα, όμως, ο μαύρος ίσκιος άρχισε να εμφανίζεται και σε άλλους αδελφούς, πρώτα στον πατέρα Ιλάριο, έναν ερημίτη αξιοσέβαστο και συνετό, έπειτα στον πατέρα Μελχισεδέκ, μετά στον πατέρα Διομήδη. Πάντοτε νύχτα, όταν είχε φεγγάρι. Τα λόγια ο καθένας τα άκουγε διαφορετικά: άλλος σαν κατάρα, άλλος σαν παραίνεση και άλλος απλώς σαν άναρθρους ήχους, ανάλογα με την κατεύθυνση του ανέμου. Όλοι, όμως, έβλεπαν το ίδιο πράγμα και ήταν έτοιμοι ακόμα και να πάρουν όρκο ενώπιον του πανοσιότατου Βιτάλιου, φιλώντας εικόνισμα: ένα μαύρο πλά-

σμα, μ' ένα ρούχο μακρύ μέχρι τους αστραγάλους και μια μυτερή κουκούλα, σαν τους *στάρσι* του νησιού, έμενε μετέωρο πάνω απ' το νερό, πρόφερε λόγια και σήκωνε απειλητικά το δάχτυλο.

»Όταν ο αρχιμανδρίτης έμαθε για τις υπερφυσικές οπτασίες, επιτίμησε τους αδελφούς. "Σας ξέρω, κουτσομπόληδες", είπε. "Ένας ανόητος επινοεί ένα παραμύθι και οι άλλοι αμέσως το διαδίδετε. Καλά λένε ότι ο μοναχός είναι χειρότερος από μια γλωσσοκοπάνα". Τους τα έψαλε για τα καλά και κατόπιν τους απαγόρευσε αυστηρότατα να πηγαίνουν μετά τη δύση του ήλιου στο μέρος εκείνο της Χαναάν όπου η γλώσσα στεριάς που λέγεται Ακρωτήρι της Νηστείας απλώνεται προς το Νησί της Εγγύτητας».

Εδώ ο επίσκοπος διέκοψε τον αφηγητή: «Ναι, θυμάμαι. Ο πατέρας Βιτάλιος μου έγραψε για κάποιες ανόητες φήμες, παραπονούμενος για την αμυαλιά των μοναχών. Κατά τη γνώμη του, αυτό οφειλόταν στην οκνηρία και την αδράνεια και γι' αυτό ζήτησε την ευλογία μου για να απασχολήσει σε έργα χρήσιμα για την κοινότητα όλους τους αδελφούς, μέχρι το βαθμό του ιερομόναχου. Φυσικά του την έδωσα».

Η αδελφή Πελαγία, εκμεταλλευόμενη τη διακοπή της αφήγησης, ρώτησε με ετοιμότητα: «Πείτε μου, αδελφέ, πόσο απέχει περίπου το μέρος όπου είδαν τον Βασιλίσκο από το Νησί της Εγγύτητας; Και η γλώσσα στεριάς εισχωρεί πολύ στο νερό; Και κάτι ακόμα: Πού ακριβώς στεκόταν μετέωρος ο ίσκιος; Κοντά στο ερημητήριο ή σε κάποια απόσταση;»

Ο Αντύπας τρεμόπαιξε τα βλέφαρά του, κοιτάζοντας τη γεμάτη περιέργεια νεαρή μοναχή, παρ' όλα αυτά απάντησε στις ερωτήσεις: «Από τη γλώσσα ξηράς μέχρι το Νησί της Εγγύτητας θα είναι καμιά εκατοστή μέτρα. Όσο για τον προστάτη μας, πριν

από εμένα τον είδαν μόνο από μακριά, από την ακτή μας δε διακρίνεται καλά. Σ' εμένα, όμως, ο Βασιλίσκος ήρθε πολύ κοντά, όσο είναι από εδώ ως εκείνη τη φωτογραφία».

Κι έδειξε το πορτρέτο του διοικητή του Ζαβόλισκ στον απέναντι τοίχο, σε απόσταση περίπου δεκαπέντε βημάτων.

«Ώστε δεν είναι πια ένας "ίσκιος", αλλά ούτε λίγο ούτε πολύ ο προστάτης σας, ο Άγιος Βασιλίσκος», βρυχήθηκε ο επίσκοπος στο μοναχό κι έσφιξε την πυκνή γενειάδα του με τα δάχτυλά του, σημάδι αυξανόμενου θυμού. «Έχει δίκιο ο Βιτάλιος! Εσείς οι μοναχοί είστε χειρότεροι από τις γυναικούλες στην αγορά!»

Σε αυτά τα απειλητικά λόγια ο Αντύπας έχωσε το κεφάλι ανάμεσα στους ώμους και δεν ξαναμίλησε. Η Πελαγία, λοιπόν, έσπευσε να τον βοηθήσει. Τακτοποίησε τα γυαλάκια της με το μεταλλικό σκελετό, ξανάβαλε κάτω από το πέπλο μια ατίθαση τούφα κόκκινων μαλλιών και είπε με τόνο επιτιμητικό: «Σεβασμιότατε, εσείς που προειδοποιείτε πάντα για τον κίνδυνο των βιαστικών συμπερασμάτων, θα πρέπει να ακούσετε μέχρι τέλους τον άγιο μοναχό, χωρίς να τον διακόπτετε!»

Ο Αντύπας φοβήθηκε ακόμα περισσότερο, πεπεισμένος ότι τόση τόλμη θα έκανε έξω φρενών τον επίσκοπο, ο Μιτροφάνι, όμως, δε θύμωσε με την αδελφή και η λάμψη της οργής έσβησε από τα μάτια του. Έκανε ένα αόριστο νεύμα προς το μοναχό. «Συνέχισε. Αλλά πρόσεξε, χωρίς ψέματα».

Και η αφήγηση ξανάρχισε, αν και κάπως φορτωμένη με τις δικαιολογίες στις οποίες ο τρομοκρατημένος Αντύπας θεώρησε αναγκαίο να επεκταθεί.

«Να γιατί παράκουσα την εντολή του αρχιμανδρίτη. Εγώ είμαι βοτανολόγος και καθήκον μου είναι να θεραπεύω τους αδελφούς μου, οι οποίοι το θεωρούν αμαρτία να πάνε σε λαϊκό για-

τρό. Κι εμείς, οι βοτανολόγοι του μοναστηριού, πρέπει να συλλέγουμε κάθε βότανο αποκλειστικά τη μέρα που γιορτάζει ο προστάτης του άγιος. Στο Ακρωτήρι της Νηστείας, απέναντι από το ερημητήριο, βρίσκεται το πιο πλούσιο σε βότανα μέρος σε όλη τη Χαναάν. Εκεί φυτρώνει το κενταύριο, που θεραπεύει από τις συνέπειες του αλκοόλ με τη μεσολάβηση του Αγίου Βονιφάτιου, το ανδρόσαιμο, που χρησιμοποιείται κατά της φιληδονίας με τη μεσολάβηση της μακαρίας Θωμαΐδας, το κόκκινο φραγκοστάφυλο, που προστατεύει από τη βασκανία με τη μεσολάβηση του μάρτυρα Κυπριανού, και πολλά άλλα θεραπευτικά βότανα. Λόγω της απαγόρευσης εκείνης δε μάζεψα ούτε το πολύγονο ούτε τη δρακοντιά, που πρέπει να συλλέγονται με τη νυχτερινή δροσιά. Τη μέρα, όμως, της μάρτυρος Αγίας Ευφημίας, που προστατεύει από τα ρίγη, ανθίζει η όψιμη ημεροκαλλίς και αυτή μπορεί κανείς να τη μαζέψει μόνο μία νύχτα όλη τη χρονιά. Μπορούσα να την αφήσω να μου ξεφύγει; Έτσι, λοιπόν, δεν υπάκουσα.

»Όταν όλοι οι αδελφοί πήγαν να κοιμηθούν, βγήκα σιγά σιγά στην αυλή, κατόπιν πέρασα τον εξωτερικό τοίχο και διασχίζοντας τους αγρούς έφτασα στο παρεκκλήσι της Απόλυσης, όπου προσεύχονται οι *σχίμνικι* προτού εισέλθουν στο ερημητήριο. Το Ακρωτήρι της Νηστείας δεν απέχει πολύ από εκεί. Στην αρχή ένιωθα φόβο, έκανα διαρκώς το σταυρό μου και κοίταζα αριστερά και δεξιά, αλλά μετά πήρα θάρρος. Είναι δύσκολο να βρεις την όψιμη ημεροκαλλίδα, χρειάζεται πείρα και ζήλος. Ήταν σκοτάδι, φυσικά, μα είχα μαζί μου ένα λαδοφάναρο. Το είχα σκεπάσει μ' ένα κουρέλι από τη μια πλευρά, για να μη φαίνεται. Έτσι σερνόμουν με τα τέσσερα, μάζευα τα λουλούδια και δε θυμόμουν πια ούτε τον αρχιμανδρίτη ούτε τον Άγιο Βασιλίσκο. Κατέβηκα μέχρι εκεί που τελειώνει το χορτάρι, από εκεί και πέρα δεν υπάρχει πα-

ρά μόνο νερό και κανένας βράχος πού και πού. Σκόπευα να γυρίσω πίσω, όταν ξαφνικά ακούω απ' το σκοτάδι...»

Η τρομακτική ανάμνηση έκανε το μοναχό να χλομιάσει, βαριανάσαινε και τα δόντια του χτυπούσαν. Η Πελαγία τού έβαλε κι άλλο ζεστό τσάι από το σαμοβάρι.

«Σας ευχαριστώ, αδελφή... Ξαφνικά, απ' το σκοτάδι μια φωνή, σιγανή αλλά πολύ εκφραστική... και κάθε λέξη ακουγόταν καθαρά: "Πήγαινε. Πες το σε όλους". Στράφηκα προς τη λίμνη κι ένιωσα τέτοιο τρόμο, που άφησα να μου πέσει και το φανάρι και το δισάκι με τα βότανα. Πάνω στο νερό, μια μορφή συγκεχυμένη, ισχνή, σαν κάποιος να στεκόταν όρθιος πάνω σε μια πέτρα. Μόνο που εκεί δεν υπάρχει καμιά πέτρα. Μεμιάς... μεμιάς μια λάμψη υπερκόσμια, δυνατή, πολύ πιο δυνατή από εκείνη που εκπέμπουν οι λάμπες υγραερίου, οι οποίες φωτίζουν τώρα τους δρόμους στα μέρη μας, στο Νέο Αραράτ, και τότε εμφανίστηκε μπροστά μου, τον έβλεπα καθαρά. Μαύρος, ντυμένος με το ράσο... Πίσω από την πλάτη του διαχέεται ένα φως και είναι όρθιος ακριβώς πάνω από την άβυσσο. Ένα μικρό κύμα παφλάζει κάτω από τα πόδια του. "Πήγαινε", λέει. "Πες το. Έρχεται καταστροφή". Αυτό είπε κι έδειξε με το δάχτυλο το Νησί της Εγγύτητας. Κι ύστερα κινήθηκε προς το μέρος μου, πάνω στο νερό. Ένα βήμα, άλλο ένα κι ακόμα ένα. Βάλθηκα να φωνάζω και να κουνάω τα χέρια μου, γύρισα κι άρχισα να τρέχω όσο βάσταγε η αναπνοή μου...»

Ο μοναχός ξέσπασε σε αναφιλητά, καθαρίζοντας τη μύτη του με το μανίκι. Η Πελαγία αναστέναξε και χάιδεψε τον δύστυχο στο κεφάλι, κάνοντας τον Αντύπα να αναλυθεί σε λυγμούς.

«Τρέχω στον αρχιμανδρίτη κι αυτός με αποπαίρνει, δε με πιστεύει», παραπονέθηκε με φωνή ραγισμένη από το κλάμα. «Με

κλείδωσε στο κελί της τιμωρίας, μόνο με ψωμί και νερό. Έμεινα εκεί τέσσερις μέρες, έτρεμα και προσευχόμουν συνεχώς, τα σωθικά μου στέγνωσαν. Όταν βγήκα, τρέκλιζα. Και ο πανοσιότατος μου είχε ετοιμάσει ήδη μια νέα τιμωρία: να πάω από τη Χαναάν στην Εξορία, το πιο απομακρυσμένο νησί, και να μείνω εκεί, στο εκτροφείο φιδιών».

«Εκτροφείο φιδιών; Μα πώς;» ρώτησε έκπληκτος ο Μιτροφάνι.

«Την ιδέα τού την έδωσε ο γιατρός Ντανάτ Σάβιτς Καρόβιν. Ένας άνθρωπος ευφυέστατος, ο αρχιμανδρίτης τον ακούει. Είπε ότι στις μέρες μας οι Γερμανοί πληρώνουν αδρά για το δηλητήριο των φιδιών κι έτσι τώρα εκτρέφουμε ασπίδες. Βγάζουμε το δηλητήριο πιέζοντας τα απαίσια στόματά τους και το στέλνουμε στη χώρα των Γερμανών. Φτου!» Ο Αντύπας σταύρωσε το στόμα του αφού έφτυσε, για να μη μολυνθεί, κι έβαλε το χέρι του στο στήθος. «Ωστόσο οι πιο έμπειροι και γνωστικοί *στάρσι*, αφού συγκεντρώθηκαν μυστικά, με πρόσταξαν να μην πάω στην Εξορία, αλλά να φύγω από το Αραράτ και να έρθω να αναφέρω στο σεβασμιότατο όλα όσα είδα κι άκουσα. Μου έδωσαν κι ένα γράμμα. Ορίστε».

Ο επίσκοπος, σκυθρωπός, πήρε το γκρίζο φύλλο χαρτιού, στερέωσε τα γυαλιά στη μύτη του κι άρχισε να διαβάζει. Η Πελαγία κρυφοκοίταζε μάλλον αδιάκριτα πίσω από την πλάτη του.

Σεβασμιότατε επίσκοπε!

Εμείς, οι υπογράφοντες, μοναχοί της κοινότητας του Νέου Αραράτ, προσπέφτουμε ταπεινά στα πόδια του σεβασμιότατου, ικετεύοντάς τον, με τη σύνεση που τον διακρίνει, να μη στρέψει εναντίον μας την οργή του ως ποιμένας, για το θάρρος που παίρνουμε. Αν τολμήσαμε να μην υπακούσουμε στον πανοσιότατο αρχιμανδρίτη μας, δεν το κάναμε από πνεύμα αντίδρασης, αλλά μόνο από φόβο Θεού κι επιθυμία να Τον υπηρετήσουμε. Ο κόπος της

επίγειας ζωής δεν είναι παρά ένα απατηλό όνειρο και οι άνθρωποι διψούν για ανόητες επινοήσεις, όμως όλα όσα θα διηγηθεί στο σεβασμιότατο ο αδελφός Αντύπας είναι η καθαρή αλήθεια, αφού αυτός είναι γνωστός ανάμεσά μας ως ένας μοναχός ειλικρινής, ανιδιοτελής και καθόλου φαντασιόπληκτος. Κι εμείς, οι υπογράφοντες, είδαμε όλοι μας αυτό που είδε εκείνος, αν και όχι από τόσο κοντά.

Ο πατέρας Βιτάλιος έχει κάνει την καρδιά του πέτρα και δε μας ακούει, ωστόσο σύγχυση και ταραχή και φόβος επικρατούν μεταξύ των αδελφών μας. Τι μπορεί να σημαίνει αυτό το ανησυχητικό σημάδι; Γιατί ο Άγιος Βασιλίσκος, φύλακας αυτής της ένδοξης μονής, απειλεί με το δάχτυλο και προσβάλλει το φωτισμένο ερημητήριό του; Και τι σημαίνουν τα λόγια «έρχεται καταστροφή»; Αναφέρονται στο ερημητήριο, στο μοναστήρι ή μήπως έχουν ευρύτερο νόημα, το οποίο εμείς, οι μωροί, φοβόμαστε ακόμα και να φανταστούμε; Μόνο στο σεβασμιότατο επιτρέπεται και είναι δυνατό να ερμηνεύσει αυτά τα τρομακτικά οράματα. Γι' αυτό σας ικετεύουμε, σεβασμιότατε, να μη διατάξετε να τιμωρηθούμε ούτε εμείς ούτε ο αδελφός Αντύπας, αλλά να ρίξετε το φως της σοφίας σας σ' αυτό το τρομερό συμβάν.

Παρακαλούμε να προσεύχεστε για μας, υποκλινόμαστε βαθιά και διατελούμε ανάξιοι αδελφοί σας στην προσευχή και ταπεινοί υπηρέτες.

Ιερομόναχος Ιλάριος
Ιερομόναχος Μελχισεδέκ
Μοναχός Διομήδης

«Γράφτηκε από τον πατέρα Ιλάριο», εξήγησε με σεβασμό ο Αντύπας. «Έναν άνθρωπο πολύ μορφωμένο, έναν ακαδημαϊκό. Αν ήθελε, θα μπορούσε να γίνει ηγούμενος ή να φτάσει ακόμα πιο ψηλά, αλλά αυτόν τον νοιάζει να σώσει την ψυχή του και ονειρεύεται να εισέλθει στο ερημητήριο του Βασιλίσκου, είναι πρώτος στη σειρά. Και τώρα μια τέτοια στενοχώρια...»

«Γνωρίζω τον Ιλάριο», είπε με συγκατάνευση ο Μιτροφάνι, κοιτάζοντας την αναφορά. «Τον θυμάμαι. Κάθε άλλο παρά ανόητος, η πίστη του είναι αληθινή, μόνο που είναι υπέρ το δέον φανατικός».

Ο επίσκοπος έβγαλε τα γυαλιά του κι εξέτασε τον αγγελιοφόρο με κριτική ματιά.

«Κι εσύ, τέκνο μου, πώς κατάντησες έτσι; Και γιατί δε φοράς το κάλυμμα της κεφαλής σου; Δεν πιστεύω να ήρθες καλπάζοντας με άλογο από το Αραράτ; Μέσω της λίμνης είναι λίγο δύσκολο, αν φυσικά δεν είσαι κι εσύ ικανός να περπατάς πάνω στο νερό, όπως ο Βασιλίσκος».

Με αυτό το αστείο ο επίσκοπος σκόπευε μάλλον να ανυψώσει το ηθικό του μοναχού και να τον κάνει να ηρεμήσει, για να εμβαθύνει στο θέμα, αλλά πέτυχε το αντίθετο αποτέλεσμα.

Ο Αντύπας πετάχτηκε όρθιος, έτρεξε προς το στενό παραθυράκι της αίθουσας του αρχείου και βάλθηκε να κοιτάζει έξω, ψελλίζοντας ασυνάρτητα: «Θεέ μου, πώς μπόρεσα να το ξεχάσω! Εκείνος θα είναι ήδη εδώ, στην πόλη! Υπεραγία Θεοτόκε, προστάτεψέ με και υπερασπίσου με!»

Στράφηκε προς τον επίσκοπο και είπε γρήγορα: «Πέρασα μέσα από τα δάση, βιαζόμουν να έρθω σ' εσάς. Ο αρχηγός της τοπικής αστυνομίας μού έδωσε την άμαξά του, όταν κατέβηκα από το καράβι στο Σινεοζέρσκ, για να φτάσω ταχύτερα στο Ζαβόλισκ. Και στο Σινεοζέρσκ έχουν ήδη ακούσει για την εμφάνιση του Βασιλίσκου. Μα ακριβώς την ώρα που έφτανα στην πόλη, ξαφνικά, πάνω στα πεύκα, *εκείνος!*»

«Ποιος;» αναφώνησε εξοργισμένος ο Μιτροφάνι.

Ο Αντύπας έπεσε στα γόνατα και σύρθηκε προς τον επίσκοπο, προσπαθώντας να πιάσει την άκρη του ενδύματός του.

«Εκείνος, ο Βασιλίσκος! Είναι φανερό ότι με ακολούθησε, με βήματα γίγαντα ή πετώντας στον αέρα! Μαύρος, πελώριος, κοιτάζει πάνω από τα δέντρα με μάτια ορθάνοιχτα! Εγώ τότε μαστιγώνω τα άλογα. Τα κλαδιά μού γδέρνουν το πρόσωπο, ο άνεμος σφυρίζει, μα εγώ εξακολουθώ να τρέχω. Ήθελα να σας προειδοποιήσω ότι εκείνος βρίσκεται κιόλας κοντά!»

Με ετοιμότητα πνεύματος, η Πελαγία ήταν η πρώτη που μάντεψε περί τίνος επρόκειτο.

«Μιλάει για το μνημείο, πάτερ. Του Έρμακ Τιμοφέγιεβιτς».

Στο σημείο αυτό πρέπει να εξηγήσουμε ότι δύο χρόνια νωρίτερα, με διαταγή του κυβερνήτη Αντόν Αντόναβιτς φον Χάγκεναου, στην όχθη του ποταμού είχε ανεγερθεί ένα μεγαλόπρεπο μνημείο προς τιμήν του κατακτητή της Σιβηρίας: Ο ΕΡΜΑΚ ΤΙΜΟΦΕΓΙΕΒΙΤΣ ΦΕΡΝΕΙ ΤΗΝ ΚΑΛΗ ΕΙΔΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ. Το μνημείο αυτό, το μεγαλύτερο σε ολόκληρη την περιοχή του Βόλγα, αποτελεί τώρα το καμάρι της πόλης μας, που αλλιώς δε θα είχε τίποτε άλλο για το οποίο να καυχιέται σε σχέση με τις πιο ξακουστές γειτονικές πόλεις: το Νίζνι Νόβγκοροντ, το Καζάν ή τη Σαμάρα. Κάθε τόπος πρέπει να έχει ένα δικό του λόγο για να καμαρώνει! Τώρα έχουμε κι εμείς.

Ορισμένοι ιστορικοί θεωρούν ότι ο Έρμακ Τιμοφέγιεβιτς ξεκίνησε από τα μέρη μας την περίφημη σιβηριανή εκστρατεία του, στις συνέπειες της οποίας η αυτοκρατορία οφείλει μεγάλο μέρος της αχανούς επικράτειάς της. Εις ανάμνησιν αυτού του γεγονότος ανεγέρθηκε ο ορειχάλκινος γίγαντας. Το σπουδαίο έργο ανατέθηκε σ' ένα γλύπτη από το Ζαβόλισκ, ο οποίος δεν ήταν ίσως τόσο μεγαλοφυής όσο ορισμένοι καλλιτέχνες της πρωτεύουσας, αλλά, σε αντιστάθμισμα, ήταν πολύ αφοσιωμένος στον τόπο του και, γενικά, ένας εξαιρετικός άνθρωπος, πολύ αγαπητός σε όλους τους συμπο-

λίτες του. Η περικεφαλαία του κατακτητή της Σιβηρίας τού βγήκε πράγματι κάπως παρόμοια με το κάλυμμα της κεφαλής ενός μοναχού, γεγονός που οδήγησε σε πλάνη δεισιδαιμονίας το φτωχό αδελφό Αντύπα, ο οποίος αγνοούσε τις εξελίξεις στον τόπο μας.

Κι αυτό δεν είναι τίποτα! Το περασμένο φθινόπωρο, ο καπετάνιος ενός ρυμουλκού που έσερνε μαούνες φορτωμένες με καρπούζια από το Αστραχάν, ξεμπουκάροντας από ένα μαίανδρο του ποταμού και βλέποντας πάνω στην απόκρημνη όχθη το εξόφθαλμο είδωλο, από την τρομάρα του έστειλε το στόλο του να ξοκείλει κι έτσι επί αρκετές εβδομάδες στον ποταμό έπλεαν πράσινοι ριγωτοί σφαιρικοί όγκοι, που ταξίδευαν προς τη γενέθλια γη τους. Κι αυτός, προσέξτε, ήταν καπετάνιος. Τι να περιμένει κανείς από ένα δύστυχο μοναχό;

Αφού εξήγησε στον Αντύπα το λάθος του και τον καθησύχασε κάπως, ο Μιτροφάνι έστειλε το μοναχό στον ξενώνα της Επισκοπής, να περιμένει μέχρι να αποφασιστεί η τύχη του. Ήταν φανερό ότι δεν μπορούσε να στείλει το φυγά πίσω στον αυστηρό αρχιμανδρίτη του Νέου Αραράτ, έπρεπε να του βρει μια θέση σε κάποιο άλλο μοναστήρι.

Όταν ο επίσκοπος και η πνευματική του κόρη έμειναν μόνοι, ο σεβασμιότατος ρώτησε: «Λοιπόν, τι γνώμη έχεις γι' αυτή την παράλογη ιστορία;»

«Την πιστεύω», απάντησε χωρίς δισταγμό η Πελαγία. «Κοίταξα τον αδελφό Αντύπα στα μάτια, δε λέει ψέματα. Περιέγραψε αυτό που είδε και δεν πρόσθεσε τίποτα».

Ο επίσκοπος έσμιξε τα φρύδια, καταπνίγοντας την απογοήτευσή του. Είπε ελέγχοντας τον τόνο της φωνής του: «Το είπες επίτηδες για να με προκαλέσεις. Λες και δε σε ξέρω. Εσύ δεν πιστεύεις καθόλου στα φαντάσματα».

Αμέσως, όμως, σκέφτηκε ότι αυτό ήταν παγίδα της πανέξυπνης βοηθού του και την απείλησε με το δάχτυλο: «Α, εννοείς ότι ο ίδιος πιστεύει τις ανοησίες του. Είχε αυτό που επιστημονικά ονομάζεται παραίσθηση και την πήρε για πραγματικό γεγονός. Έτσι δεν είναι;»

«Όχι, πάτερ, δεν είναι έτσι», απάντησε μ' έναν αναστεναγμό η μοναχή. «Είναι ένας άνθρωπος απλός, χωρίς παράξενες ιδέες στο μυαλό του ή, όπως γράφει η επιστολή, "καθόλου φαντασιόπληκτος". Άνθρωποι όπως αυτός δεν έχουν παραισθήσεις, έχουν ελάχιστη φαντασία. Πιστεύω ότι όντως κάποιος εμφανίστηκε μπροστά του και μίλησε μαζί του. Κι έπειτα, ο Αντύπας δεν ήταν ο μόνος που είδε αυτό το Μαύρο Μοναχό, υπάρχουν κι άλλοι αυτόπτες μάρτυρες».

Η υπομονή δεν ήταν ποτέ μία από τις αρετές του επισκόπου της επαρχίας και, αν κρίνουμε από το πορφυρό χρώμα που είχε απλωθεί στο μέτωπο και στα μάγουλα του Μιτροφάνι, μόλις είχε εξαντληθεί.

«Ξέχασες τη συλλογική υποβολή, παραδείγματα της οποίας είναι τόσο συχνά στα μοναστήρια;» ξέσπασε. «Θυμάσαι τότε που στο μοναστήρι της Παναγίας άρχισε να εμφανίζεται στις μοναχές το δαιμόνιο, πρώτα σε μία, μετά σε μια δεύτερη κι έπειτα σε όλες τις άλλες; Το περιέγραφαν με κάθε λεπτομέρεια και ανέφεραν λέξεις τις οποίες αγνές μοναχές δεν μπορούσαν καν να γνωρίζουν. Εσύ η ίδια συμβούλευσες τότε να στείλουμε στο μοναστήρι έναν ψυχίατρο!»

«Εκείνη ήταν μια τελείως διαφορετική περίπτωση, κοινή γυναικεία υστερία. Εδώ, όμως, είναι μάρτυρες αξιοσέβαστοι *στάρσι*», ανταπάντησε η μοναχή. «Υπάρχει αναταραχή στο Νέο Αραράτ και φοβάμαι τα χειρότερα. Οι φήμες γύρω από το Μαύρο

Μοναχό έφτασαν ήδη ως το Ζαβόλισκ. Πρέπει να δούμε τα πράγματα καθαρά».

«Να δούμε καθαρά ποια πράγματα, ποια πράγματα; Μη μου πεις ότι πιστεύεις στα φαντάσματα! Ντροπή σου, Πελαγία, αυτό είναι δεισιδαιμονία! Ο Άγιος Βασιλίσκος έχει πεθάνει εδώ και οχτακόσια χρόνια και δεν έχει λόγο να βγαίνει περίπατο πάνω στο νερό γύρω από το νησί, τρομοκρατώντας άμυαλους μοναχούς!»

Η Πελαγία υποκλίθηκε ταπεινά στον επίσκοπο, σαν να του αναγνώριζε το δικαίωμα να θυμώνει, αλλά ο τόνος της φωνής της δεν ήταν και τόσο ταπεινός και πολύ λιγότερο ταπεινά ήταν τα λόγια της: «Μέσα σας μιλάει η ανδρική στενομυαλιά, σεβασμιότατε. Οι άντρες εμπιστεύονται στις κρίσεις τους υπερβολικά την όραση, σε βάρος των υπόλοιπων πέντε αισθήσεων».

«Τεσσάρων», δεν παρέλειψε να διορθώσει ο Μιτροφάνι.

«Όχι, σεβασμιότατε, πέντε. Δεν μπορούν τα πάντα στον κόσμο να γίνουν αντιληπτά με την όραση, την ακοή, την αφή, την όσφρηση και τη γεύση. Υπάρχει και μια έκτη αίσθηση, που δεν έχει ονομασία και που μας χαρίζεται μόνο για να μπορούμε να αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο του Θεού όχι μόνο με το σώμα, αλλά και με την ψυχή. Και είναι παράξενο που εγώ, μια μοναχή αδύναμη στο νου και στο πνεύμα, αναγκάζομαι να σας εξηγώ αυτά τα πράγματα. Εσείς δε μιλήσατε τόσες φορές για την αίσθηση αυτή, τόσο στα κηρύγματα όσο και στις κατ᾽ ιδίαν συζητήσεις;»

«Εγώ υπαινισσόμουν την πίστη και το μέτρο ηθικής κρίσης που ο Θεός έδωσε σε κάθε άνθρωπο! Ενώ εσύ μου μιλάς κι εγώ δεν ξέρω για ποια φάτα μοργκάνα!»

«Έστω ότι ήταν ένας αντικατοπτρισμός», κούνησε με πείσμα το κεφάλι η αδελφή. «Γύρω και μέσα στον κόσμο μας υπάρχει ένας άλλος, αόρατος, και ίσως όχι μόνο ένας. Εμείς, οι γυναίκες,

τον νιώθουμε καλύτερα από τους άντρες, γιατί φοβόμαστε λιγότερο να τον νιώσουμε. Θα αρνηθείτε μήπως, σεβασμιότατε, ότι υπάρχουν τόποι οι οποίοι εμπνέουν αγαλλίαση (εκεί, συνήθως, οικοδομούνται οι ναοί του Θεού) κι άλλοι οι οποίοι μας κάνουν να ανατριχιάζουμε; Δεν υπάρχει κανένας λόγος, κι όμως επιταχύνουμε το βήμα μας και κάνουμε και το σταυρό μας. Ορίστε, πάντα έτσι περνούσα κοντά από το Μαύρο Φαράγγι, τρέχοντας και αναριγώντας. Και λοιπόν; Σ' εκείνο ακριβώς το σημείο βρήκαν το κανόνι!»

Αυτό το επιχείρημα, το οποίο η Πελαγία έφερνε ως ατράνταχτη απόδειξη, απαιτεί επίσης μια εξήγηση. Κάτω από το Μαύρο Φαράγγι, που απέχει μισό βέρστι* από το Ζαβόλισκ, δύο χρόνια νωρίτερα είχαν ανακαλύψει ένα θησαυρό: μια παλιά ορειχάλκινη μπομπάρδα γεμάτη χρυσά νομίσματα και πολύτιμες πέτρες. Πιθανώς να είχε παραμείνει θαμμένος εκεί από την εποχή κατά την οποία την περιοχή λυμαινόταν ο «στρατηγός» Τσίκα Ζαρούμπιν, που είχε ονομαστεί «κόμης Τσερνισόφ» από το σφετεριστή Πουγκατσόφ. Πρέπει να έχυσε πολύ αίμα και πολλά δάκρυα για να συγκεντρώσει εκείνο το θησαυρό. (Σημειώνουμε εντός παρενθέσεως ότι με τα ίδια χρήματα και στο ίδιο μέρος ανεγέρθηκε το μεγαλόπρεπο μνημείο που είχε τρομάξει μέχρι θανάτου τον αδελφό Αντύπα.)

Το επιχείρημα του κανονιού, όμως, δεν έπεισε τον Μιτροφάνι, που έκανε μια κοφτή κίνηση με το χέρι.

«Έλα τώρα, εκείνη την ανατριχίλα την επινόησες εσύ μετά».

Ο επίσκοπος και η πνευματική του κόρη λογόφεραν για πολλή ώρα ακόμα και λίγο έλειψε να τσακωθούν σοβαρά. Γι' αυτό θα

* Παλιά ρωσική μονάδα μήκους, ίση με 1.067 μέτρα περίπου. (Σ.τ.Μ.)

παραλείψουμε το τέλος της συζήτησης γύρω από τη δεισιδαιμονία και θα περάσουμε αμέσως στην ουσιαστική ολοκλήρωσή της, που έλαβε χώρα όχι στην αίθουσα του αρχείου του δικαστηρίου, αλλά στην κατοικία του επισκόπου.

Στο τσάι που οργανώθηκε την επόμενη μέρα για να γιορταστεί η ευτυχής κατάληξη της δίκης, ο σεβασμιότατος προσκάλεσε, εκτός από την αδελφή Πελαγία, άλλο ένα πνευματικό του τέκνο, τον αντιεισαγγελέα της περιφέρειας, Ματβέι Μπεντσιόναβιτς Μπερντιτσέφσκι, ο οποίος είχε συμβάλει στον πρόσφατο θρίαμβο της δικαιοσύνης. Πάνω στο τραπέζι, δίπλα στο σαμοβάρι, υπήρχαν ένα μπουκάλι γαλλικό κρασί της Καόρ και άφθονα γλυκίσματα: τηγανίτες, φρουί γλασέ, κάθε λογής ζαχαρωτά και μηλοπιτάκια, που δεν έλειπαν ποτέ, καθώς ήταν η αδυναμία του επισκόπου.

Κάθονταν στην τραπεζαρία, στους τοίχους της οποίας υπήρχαν αντίγραφα των δύο αγαπημένων εικόνων του Μιτροφάνι, της θαυματουργής «Το Ημέρωμα των Σκληρών Καρδιών» και της λιγότερο γνωστής «Ο Ιούδας Ασπάζεται τον Σωτήρα Χριστό», που ήταν θαυμάσια φιλοτεχνημένες και είχαν πολύτιμη επένδυση από ασήμι. Ο σεβασμιότατος δεν τις είχε τοποθετήσει εκεί τυχαία, αλλά με προφανή λόγο, αφού του υπενθύμιζαν την ουσία της χριστιανικής πίστης: τη συγχώρεση και την υποδοχή που επιφυλάσσει ο Κύριος σε κάθε ψυχή, ακόμα και στην πιο ελεεινή, γιατί δεν υπάρχουν ψυχές χωρίς την παραμικρή ελπίδα σωτηρίας. Αυτά, κυρίως τη συγχώρεση, ο επίσκοπος είχε την τάση να τα λησμονεί, εξαιτίας του παθιασμένου χαρακτήρα του, αλλά συνειδητοποιούσε το αμάρτημά του και προσπαθούσε να το νικήσει.

Μίλησαν για τη δίκη που μόλις είχε τελειώσει, φέρνοντας ξανά στο νου τους τις διάφορες ανατροπές και περιπέτειες, ύστερα για την επικείμενη αύξηση της οικογένειας του Μπερντιτσέφσκι. Ο μέλλων πατέρας ανησυχούσε γιατί το επόμενο θα ήταν το δέκατο τρίτο παιδί του και ο επίσκοπος αστειευόταν με το νομομαθή: «Εσείς, οι νεοφώτιστοι και νεοπροσύλητοι, γίνεστε πάντα οι φοβερότεροι σκοταδιστές», έλεγε και επέπληττε τον Ματβέι Μπεντσιόναβιτς γι' αυτή την –επονείδιστη για μορφωμένο άνθρωπο– προκατάληψη.

Από εκεί, από την προκατάληψη, η συζήτηση πέρασε, φυσικά, στο Μαύρο Μοναχό. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο πρώτος που μίλησε για το μυστηριώδες φαινόμενο ήταν ο αντιεισαγγελέας της περιφέρειας, ο οποίος, όπως θυμόμαστε, δεν ήταν παρών στις εξηγήσεις που δόθηκαν στην αίθουσα του αρχείου και δε γνώριζε τίποτα.

Αποδείχτηκε ότι όλη η πόλη μιλούσε ήδη για τον αγώνα δρόμου που είχε κάνει την προηγούμενη μέρα στους δρόμους του Ζαβόλισκ ο μοναχός του Νέου Αραράτ. Ο κόσμος γνώριζε, επίσης, για την εμφάνιση του Βασιλίσκου και τους κακούς οιωνούς. Ο αδελφός Αντύπας, μαστιγώνοντας τα άλογα, όχι μόνο είχε πατήσει το γάτο της Ολυμπιάδας Σαβέλιεβνα Σεστάγκα, κυρίας με επιρροή στο Ζαβόλισκ, αλλά είχε ξεστομίσει και φράσεις ανησυχητικές, όπως: «Ο σώζων εαυτόν σωθήτω!» «Ορθόδοξοι, έρχεται ο Βασιλίσκος!» και πάει λέγοντας, κι επιπλέον ζητούσε μεγαλόφωνα πληροφορίες για το πού θα μπορούσε να βρει τον επίσκοπο.

Είχε δίκιο, λοιπόν, η αδελφή Πελαγία: ήταν αδύνατο να αγνοήσουν το συμβάν. Αφού ξεθύμανε ο θυμός της προηγούμενης μέρας, ο ίδιος ο επίσκοπος έπαψε να το συζητάει, ωστόσο οι συνδαιτυμόνες διαφώνησαν για τα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν.

Τις πολυάριθμες επιτυχίες του λειτουργήματός του ο Μητρο-

φάνι τις απέδιδε στον Κύριο, αναγνωρίζοντας ταπεινά τον εαυτό του ως ένα απλό όργανο της δύναμής Του που ενεργεί με τρόπο αόρατο. Επιπλέον, στα λόγια ήταν απολύτως μοιρολάτρης. Του άρεσε να επαναλαμβάνει: «Αν θέλει ο Θεός, θα γίνει σίγουρα, κι αν ο Θεός δε θέλει, δε μου χρειάζεται ούτε εμένα». Στις πράξεις, όμως, είχε ως οδηγό το ρητό «συν Αθηνά και χείρα κίνει» και πρέπει να πούμε ότι αυτό το έκανε πολύ καλά, διευκολύνοντας το έργο του Κυρίου.

Περιττό να πούμε ότι ο επίσκοπος ένιωσε αμέσως έντονη επιθυμία να πάει προσωπικά στο Νέο Αραράτ, για να επαναφέρει την τάξη και να πατάξει το όλο πράγμα εν τη γενέσει του (αρνιόταν κατηγορηματικά να παραδεχτεί την πιθανότητα να επρόκειτο για κάτι το υπερφυσικό και θεωρούσε την εμφάνιση του Βασιλίσκου είτε ως ένα ομαδικό θόλωμα του μυαλού είτε ως πλεκτάνη κάποιου κακόβουλου).

Ο συνετός Ματβέι Μπεντσιόναβιτς προσπάθησε να τον αποτρέψει από αυτό το ταξίδι. Είπε ότι οι φήμες είναι επικίνδυνες και δύσκολα ελέγχονται. Δεν μπορεί να μπει φίμωτρο σε όλους. Η παρέμβαση των Αρχών σε παρόμοιες περιπτώσεις έχει το ίδιο αποτέλεσμα με την προσπάθεια να σβηστεί μια πυρκαγιά με κηροζίνη· κάνει απλώς τις φλόγες να φουντώσουν. Η πρόταση του Μπερντιτσέφσκι ήταν η εξής: ο επίσκοπος δεν έπρεπε σε καμία περίπτωση να παρουσιαστεί στα νησιά και, γενικά, έπρεπε να δείξει ότι εκεί δε συνέβαινε τίποτα το ιδιαίτερο, στέλνοντας κρυφά στο Νέο Αραράτ έναν οξυδερκή και διακριτικό λειτουργό, ο οποίος θα ανακάλυπτε πώς είχαν τα πράγματα, θα έβρισκε την πηγή των φημών και θα παρουσίαζε μια αναλυτική αναφορά. Ήταν φανερό ότι με τις λέξεις «οξυδερκής λειτουργός» ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς εννοούσε τον εαυτό του, έτοιμος να ξεχάσει, ό-

πως πάντα, όλες τις τρέχουσες υποθέσεις και τις οικογενειακές περιστάσεις, αν μπορούσε να προσφέρει βοήθεια στον πνευματικό του δάσκαλο.

Η Πελαγία, από την πλευρά της, αν και συμφωνούσε με τον Μπερντιτσέφσκι σχετικά με το άκαιρο της επιθεώρησης από τον επίσκοπο, δεν έβλεπε το λόγο να στείλουν στα νησιά κάποιο λαϊκό, ο οποίος, κατά πρώτον, ίσως να μην κατανοούσε όλες τις πτυχές της μοναστικής ζωής και την ψυχολογία των κληρικών και, κατά δεύτερον... Όχι, καλύτερα να αναφέρουμε αυτολεξεί αυτό το δεύτερο επιχείρημα.

«Στα ζητήματα που αφορούν ανεξήγητα φαινόμενα και ψυχικές διαταραχές, οι άντρες είναι υπερβολικά αυστηροί», δήλωσε η Πελαγία, δουλεύοντας με σβελτάδα τις βελόνες του πλεξίματος. Μετά το τρίτο φλιτζάνι τσαγιού είχε ζητήσει από το σεβασμιότατο την άδεια και είχε βγάλει έξω το πλεχτό της. «Οι άντρες δε νιώθουν περιέργεια για ό,τι δεν τους φαίνεται αρκετά σημαντικό, ενώ εκεί ακριβώς κρύβεται καμιά φορά η ουσία. Εκεί όπου χρειάζεται να χτίσουν κάτι, ή ακόμα καλύτερα να καταστρέψουν, οι άντρες είναι ασύγκριτοι. Αν, όμως, είναι ζήτημα υπομονής, κατανόησης ή και συμπόνιας, καλύτερα να εμπιστεύεται κανείς μια γυναίκα».

«Έτσι, η γυναίκα στη θέα του φαντάσματος θα λιποθυμήσει αμέσως ή, ακόμα χειρότερα, θα κάνει σκηνή υστερίας», την πείραξε ο επίσκοπος. «Και δε θα καταφέρει απολύτως τίποτα».

Η Πελαγία κοίταξε τους πόντους του πλεχτού της, που ήταν όλοι κακοπλεγμένοι και στραβοί, αναστέναξε, αλλά δεν κάθισε να τους διορθώσει. Υπομονή, ό,τι έγινε έγινε, τώρα πια.

«Μια γυναίκα δε θα λιποθυμήσει ποτέ και δε θα κάνει καμιά σκηνή υστερίας αν δεν υπάρχουν άντρες τριγύρω», είπε. «Οι λιπο-

θυμίες, οι υστερίες και τα κλάματα των γυναικών είναι όλα ανδρικές επινοήσεις. Εσείς θέλετε να μας φαντάζεστε αδύναμες και ανυπεράσπιστες κι έτσι εμείς προσαρμοζόμαστε. Για την υπόθεση αυτή, το καλύτερο θα ήταν, πάτερ, να μου δώσετε δύο ή τρεις βδομάδες άδεια. Θα έφευγα για τη Χαναάν, θα πήγαινα για προσκύνημα στους άγιους εκείνους τόπους και ταυτόχρονα θα έριχνα μια ματιά στο φάντασμά τους που αιωρείται πάνω απ' το νερό. Στο σχολείο θα μπορούσαν να κάνουν μάθημα στα κοριτσάκια μου η αδελφή Απολλινάρια και η αδελφή Αμβροσία. Η μία γυμναστική, η άλλη λογοτεχνία, και όλα θα τακτοποιούνταν περίφημα...»

«Αυτό δε γίνεται». Ο σεβασμιότατος διέκοψε με φανερή ευχαρίστηση τις φαντασιώσεις της πνευματικής του κόρης. «Ή μήπως ξέχασες, Πελαγιούσκα, ότι στο Αραράτ οι μοναχές δε γίνονται δεκτές;»

Και με αυτό της έκλεισε το στόμα.

Πράγματι, σύμφωνα με τον αυστηρό κανόνα του Νέου Αραράτ, στις μοναχές και τις δόκιμες δεν επιτρεπόταν να πατήσουν το πόδι τους στα νησιά. Ήταν μια παλιά διάταξη, την οποία, όμως, τηρούσαν απαρέγκλιτα επί τριακόσια χρόνια.

Δεν ήταν πάντα έτσι. Τα παλιά χρόνια, στη Χαναάν, δίπλα στο ανδρικό μοναστήρι, υψωνόταν και μια γυναικεία μονή, αλλά η γειτνίαση αυτή προκαλούσε πειρασμούς και κάθε είδους απρέπειες και για το λόγο αυτό, όταν ο πατριάρχης Νίκων, θέλοντας να αποκαταστήσει το κύρος του κλήρου, έκανε παντού πιο αυστηρούς τους μοναστικούς κανόνες, η γυναικεία μονή του Νέου Αραράτ έκλεισε και η Γαλάζια Λίμνη έγινε από τότε απαγορευμένος τόπος για τις μοναχές. Οι λαϊκές μπορούσαν να πάνε για προσκύνημα, και πολλές το έκαναν, οι νύφες του Χριστού, όμως, όχι· γι' αυτές υπήρχαν άλλοι ιεροί τόποι.

Η Πελαγία φάνηκε να θέλει να ανταπαντήσει στον Μιτροφάνι, αλλά, ρίχνοντας μια ματιά στον Μπερντιτσέφσκι, σώπασε. Έτσι, η συζήτηση γύρω από το Μαύρο Μοναχό, την οποία είχαν μεταξύ τους οι τρεις πιο έξυπνοι άνθρωποι της επαρχίας του Ζαβόλισκ, κατέληξε σε αδιέξοδο.

Όπως συνέβαινε πάντα σε παρόμοιες περιπτώσεις, ήταν ο Μιτροφάνι αυτός που έλυσε το πρόβλημα, με το συνήθη παράδοξο τρόπο του.

Ο σεβασμιότατος είχε μια ολόκληρη θεωρία σχετικά με τη χρησιμότητα των παράδοξων, που έχουν το χάρισμα να γκρεμίζουν τα υπερβολικά βαριά οικοδομήματα της ανθρώπινης διάνοιας, ανοίγοντας έτσι δρόμους απροσδόκητους, και καμιά φορά συντομότερους, για τη λύση των πιο δυσεπίλυτων προβλημάτων.

Στον επίσκοπο άρεσε να αιφνιδιάζει το συνομιλητή του με μια απρόσμενη φράση ή με μια αδιανόητη απόφαση, έχοντας προηγουμένως πάρει ένα ύφος απόλυτης σοβαρότητας και προσήλωσης.

Έτσι και τώρα, όταν τα επιχειρήματα εξαντλήθηκαν χωρίς να οδηγήσουν σε κανένα συμπέρασμα κι επικράτησε σιωπή, ο σεβασμιότατος ζάρωσε το λευκό μέτωπό του, το οποίο αυλάκωναν τρεις κάθετες ρυτίδες, έκλεισε τα μάτια κι άρχισε να παίζει το κομποσκοίνι από σανταλόξυλο στα κάτασπρα και περιποιημένα δάχτυλά του (ο Μιτροφάνι έδινε ιδιαίτερη προσοχή στα χέρια του και δεν εμφανιζόταν σχεδόν ποτέ σε ανοιχτό χώρο χωρίς να φοράει μεταξωτά γάντια, εξηγώντας αυτή του τη συνήθεια με το ότι ένας ιερωμένος, καθώς πρέπει να αγγίζει τα Άχραντα Μυστήρια, οφείλει να επιδεικνύει ύψιστο σεβασμό στα χέρια του).

Αφού παρέμεινε έτσι για ένα λεπτό περίπου, ο επίσκοπος ξανάνοιξε τα γαλανά μάτια του, στα οποία έλαμψε μια μικρή σπί-

θα, και είπε με τόνο που δε σήκωνε αντιρρήσεις: «Θα πάει ο Αλιόσα, ο Λεντότσκιν».

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς και η Πελαγία έμειναν άφωνοι.

Και επίτηδες να το έκανε, δύσκολα θα μπορούσε να βρει πιο παράδοξο υποψήφιο για μια μυστική έρευνα σχετικά με ένα τόσο λεπτό εσωτερικό ζήτημα της Εκκλησίας. Ο Αλεξέι Στεπάναβιτς Λεντότσκιν, που χάρη στο νεαρό της ηλικίας του και στα ροδαλά και παχουλά μάγουλά του όλοι τον φώναζαν Αλιόσα όταν δεν ήταν παρών (και πολλοί ακόμα και παρουσία του, εκείνος δεν παρεξηγιόταν), είχε έρθει πρόσφατα στην πόλη μας, αλλά είχε γίνει αμέσως ένας από τους ευνοούμενους του επισκόπου.

Αυτό, πάντως, είχε συμβεί απόλυτα δικαιολογημένα, αφού ο Αλεξέι Στεπάναβιτς ήταν γιος ενός παλιού συναδέλφου του σεβασμιότατου, ο οποίος, όπως είναι γνωστό, προτού λάβει το χρίσμα ήταν αξιωματικός του ιππικού. Ο συμπολεμιστής του Μιτροφάνι είχε σκοτωθεί στον τελευταίο πόλεμο με την Τουρκία με το βαθμό του ταγματάρχη, αφήνοντας τη γυναίκα του χήρα με δύο παιδιά σε τρυφερή ηλικία, ένα γιο και μια κόρη, και σχεδόν χωρίς να μπορεί να εξασφαλίσει τα προς το ζην.

Καθώς ο μικρός Αλεξέι μεγάλωνε, επιδείκνυε μεγάλη εξυπνάδα, τόση ώστε στα έντεκα χρόνια του να εκτελεί εύκολα τον ολοκληρωτικό λογισμό και σε ηλικία είκοσι χρόνων να δίνει υποσχέσεις ότι θα γινόταν μια αληθινή διάνοια των φυσικών επιστημών ή των μαθηματικών.

Οι Λεντότσκιν δεν κατοικούσαν στο Ζαβόλισκ, αλλά στη μεγάλη πανεπιστημιακή πόλη του Κ., η οποία βρισκόταν επίσης στον ποταμό, αλλά προς τις εκβολές του. Έτσι, όταν έφτασε για

τον Αλιόσα ο καιρός να αρχίσει τις ανώτερες σπουδές του, όχι μόνο έγινε δεκτός στο τοπικό πανεπιστήμιο χωρίς να πληρώσει καθόλου δίδακτρα, αλλά του έδωσαν και μια ονομαστική υποτροφία, ώστε να σπουδάσει και να καλλιεργήσει το ταλέντο του, δοξάζοντας τη γενέτειρά του. Χωρίς το βοήθημα εκείνο δε θα μπορούσε να σπουδάσει ούτε δωρεάν, αφού η οικογένειά του ήταν στ' αλήθεια πάμπτωχη.

Στα είκοσι τρία του χρόνια, όταν πια κόντευε να ολοκληρώσει τις σπουδές του, ο Αλεξέι Στεπάναβιτς είχε πάρει οριστικά το δρόμο για να γίνει ο νέος Εβαρίστ Γκαλουά ή ο Μάικλ Φάραντεϊ, κάτι το οποίο αναγνώριζαν όλοι στο περιβάλλον του και για το οποίο ο ίδιος μιλούσε χωρίς καμία αμηχανία. Ωστόσο, πέρα από μεγάλες ικανότητες, το αγόρι χαρακτήριζε και μια υπέρμετρη έπαρση, κάτι που δεν είναι σπάνιο στα πρώιμα ταλέντα. Ήταν ασεβής απέναντι στις Αρχές, αναιδής, αλαζόνας και με κοφτερή γλώσσα, γεγονός που, όπως είναι γνωστό, είχε εμποδίσει και τον Εβαρίστ Γκαλουά να φτάσει σε ώριμη ηλικία και να καταπλήξει τον κόσμο με όλη τη λάμψη της πολλά υποσχόμενης ιδιοφυΐας του.

Όχι, ο Αλεξέι Στεπάναβιτς δε σκοτώθηκε σε μονομαχία, όπως ο νεαρός Γάλλος, αλλά είχε εμπλακεί και αυτός σε μια ιστορία που τον έφερε σε πολύ δύσκολη θέση.

Κάποτε τόλμησε να αμφισβητήσει ένα σχόλιο πάνω σε μια πραγματεία του, δεν ξέρω αν ήταν χημείας ή φυσικής, σχόλιο γραμμένο ιδιοχείρως από τον Σεραφείμ Βικέντιεβιτς Νασατσέφσκι, αστέρα της εγχώριας επιστήμης, καθώς επίσης σύμβουλο εξ απορρήτων και πρύτανη του Πανεπιστημίου του Κ. Στο σχόλιο αυτό ο σπουδαίος επιστήμονας δεν είχε δείξει ιδιαίτερο ενθουσιασμό για τα πορίσματα του λαμπρού φοιτητή, γεγονός που εξόργισε τον Λεντότσκιν. Ο νεαρός πρόσθεσε στο σχόλιο του Να-

σατσέφσκι μια εξαιρετικά αγενή σημείωση κι έστειλε πίσω το τετράδιο.

Ο επιστήμονας προσβλήθηκε θανάσιμα (στη σημείωση αμφισβητούνταν οι ανακαλύψεις που είχε κάνει και, γενικά, η αξία της συμβολής της εξοχότητάς του στην επιστήμη) και, κάνοντας χρήση της εξουσίας του, διέταξε να ανασταλεί η υποτροφία του αναιδούς.

Η απρεπής αντίδραση του Αλεξέι Στεπάναβιτς ήταν σίγουρα απαράδεκτη, αλλά, λαμβάνοντας υπόψη τη νεαρή ηλικία και το αναμφισβήτητο ταλέντο του φοιτητή, ο Νασατσέφσκι θα μπορούσε να αρκεστεί σε μια λιγότερο βαριά τιμωρία. Η στέρηση της υποτροφίας σήμαινε ότι ο Λεντότσκιν θα έπρεπε να εγκαταλείψει το πανεπιστήμιο και να βρει επειγόντως δουλειά, ίσως ως λογιστής σε κάποια ναυτιλιακή εταιρεία, κι επομένως να πει αντίο σε όλα τα όνειρα δόξας.

Η σκληρή ετυμηγορία του πρύτανη κατακρίθηκε από πολλούς και κάποιοι προέτρεπαν τον Αλεξέι Στεπάναβιτς να πάει να ζητήσει συγνώμη. Ο Νασατσέφσκι ήταν αυστηρός, αλλά ο θυμός του ξεθύμαινε γρήγορα, έλεγαν. Δεν είχαν υπολογίσει, όμως, την υπερηφάνεια του νεαρού, που διάλεξε άλλο δρόμο. Φαντάστηκε ότι ήταν ιππότης που μονομαχούσε μ' ένα δράκο και του κατέφερε θανάσιμο πλήγμα. Τον εκδικήθηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε ο κύριος μυστικοσύμβουλος αναγκάστηκε...

Ας μην προτρέχουμε, όμως. Την ιστορία αξίζει να τη διηγηθούμε με τη σειρά.

Ο Σεραφείμ Βικέντιεβιτς Νασατσέφσκι είχε μια αδυναμία γνωστή σε ολόκληρη την πόλη, μια νοσηρή φιληδονία. Αυτός ο θιασώτης της επιστήμης, αν και είχε φτάσει πια σε αξιοσέβαστη ηλικία, δεν μπορούσε να δει με ηρεμία ένα χαριτωμένο μουτρά-

κι ή μια μπουκλίτσα πάνω από ένα αφτί· αμέσως μεταμορφωνόταν σε τραγοπόδαρο σάτυρο κι επιπλέον δεν έκανε διακρίσεις μεταξύ καθωσπρέπει κυριών και ιερόδουλων της κατώτερης υποστάθμης. Αν η κοινωνία τού συγχωρούσε τόση ανηθικότητα, το έκανε μόνο από σεβασμό προς τον κορυφαίο επιστήμονα του Κ., καθώς επίσης επειδή ο Νασατσέφσκι δε διατυμπάνιζε τα παραστρατήματά του, αλλά ενεργούσε με εύλογη διακριτικότητα.

Και ακριβώς στην αχίλλειο πτέρνα του τον χτύπησε ο νεαρός Πάρις μας. Ο Αλιόσα ήταν στ' αλήθεια όμορφο αγόρι, αλλά με ομορφιά κοριτσιού και όχι αρσενικού: κατσαρομάλλης, με πυκνά φρύδια, γυριστές βλεφαρίδες κι ένα ξανθό χνούδι στα ροδοκόκκινα μάγουλά του. Ανήκε, με λίγα λόγια, σ' εκείνη τη ράτσα των κούκλων που μοιάζουν να μη γερνούν ποτέ, διατηρώντας μέχρι τα σαράντα τους επιδερμίδα φρέσκια και λαμπερή, αλλά μετά αρχίζουν να μαραζώνουν και να γεμίζουν ρυτίδες γρήγορα, σαν ένα μήλο που δαγκώνουμε και μετά το πετάμε.

Ο Αλιόσα, έτσι κι αλλιώς, έδειχνε ακόμα πιο νέος απ' όσο ήταν στην πραγματικότητα, ένας αληθινός άγγελος. Γι' αυτό, όταν φόρεσε το καλό φόρεμα της αδερφής του, έβαλε μια πυκνή περούκα, κόλλησε μια ψεύτικη ελιά κι έβαψε τα χείλη του με κοκκινάδι, μεταμορφώθηκε σ' ένα νυμφίδιο τόσο πειστικό, ώστε ο λάγνος Σεραφείμ Βικέντιεβιτς δεν μπόρεσε να μην το προσέξει, πολύ περισσότερο που η ξελογιάστρα φαινόταν να βγαίνει επίτηδες βόλτα γύρω από τη μικρή βίλα της εξοχότητάς του.

Ο Νασατσέφσκι έστειλε τον υπηρέτη του στην περιπατήτρια. Αυτός του ανέφερε ότι η *μαντμοαζέλ* ήταν, στην πραγματικότητα, τροτέζα, αλλά της υψηλής κοινωνίας, και περπατούσε στην οδό Παρισίων όχι με σκοπό το κέρδος, αλλά για να κάνει λίγη άσκηση. Τότε ο σάτυρος διέταξε τον υπηρέτη του να του βάλει αμέσως

τον κορσέ, φόρεσε ένα γιλέκο από σατέν κι ένα πανωφόρι από βελούδο με χρυσές ανταύγειες και πήγε να διεξαγάγει ο ίδιος τις διαπραγματεύσεις.

Η ξελογιάστρα γελούσε, του έριχνε με τα λαμπερά ματάκια της ματιές πάνω απ' τη βεντάλια, αλλά αρνήθηκε να ακολουθήσει τον Σεραφείμ Βικέντιεβιτς και έπειτα από λίγο έφυγε, αφού προηγουμένως ξετρέλανε τελείως τον άνθρωπο της επιστήμης.

Επί δύο μέρες αυτός δεν απομακρύνθηκε από το σπίτι του και συνέχισε να κρυφοκοιτάζει από το παράθυρο, μήπως η νύμφη παρουσιαζόταν ξανά.

Παρουσιάστηκε ξανά την τρίτη μέρα. Και αυτή τη φορά υπέκυψε στις πιέσεις του και στην υπόσχεση ενός δαχτυλιδιού με ζαφείρι, πέρα από τα διακόσια ρούβλια. Έθεσε, όμως, έναν όρο: ο συνοδός της να κλείσει το καλύτερο δωμάτιο στο ξενοδοχείο «Sans Souci», το οποίο ήταν μεν πολυτελές αλλά αμφιβόλου φήμης, και να πάει να τη συναντήσει εκεί στις δέκα το βράδυ. Πανευτυχής, ο Νασατσέφσκι συμφώνησε σε όλα και στις δέκα παρά πέντε, μ' ένα τεράστιο μπουκέτο τριαντάφυλλα στα χέρια, χτυπούσε την πόρτα της σουίτας που είχε φροντίσει να κλείσει.

Στο σαλόνι έκαιγαν δύο κεριά και πλανιόταν ένα άρωμα ανατολίτικων αιθέριων ελαίων. Μια ψηλή και λεπτή σιλουέτα ντυμένη στα άσπρα άπλωσε τα χέρια της προς τον πρύτανη, αλλά αμέσως ξέφυγε από την αγκαλιά του γελώντας και άρχισε με το βασανισμένο από το πάθος Νασατσέφσκι ένα ερωτικό παιχνίδι υπό μορφή κυνηγητού γύρω από το τραπέζι· κι όταν ο Σεραφείμ Βικέντιεβιτς, ξέπνοος, ικέτευσε για έλεος, έλαβε το τελεσίγραφο: να εκτελέσει άνευ όρων όλες τις προσταγές της νικήτριας.

Η αυτού εξοχότητα ενέδωσε ευχαρίστως, πόσο μάλλον που οι όροι ακούγονταν δελεαστικοί: η καλλονή θα έγδυνε τον εραστή

της με τα ίδια της τα χέρια και θα τον οδηγούσε στο μπουντουάρ.

Ριγώντας ολόκληρος με την πρόγευση της ηδονής, ο Νασατσέφσκι άφησε τα λεία και ευκίνητα δάχτυλα να του βγάλουν όλα τα ρούχα. Δεν πρόβαλε αντίσταση ούτε όταν η γεμάτη φαντασία μικρή τού έδεσε τα μάτια μ' ένα μαντίλι, του έβαλε στο κεφάλι ένα σκουφάκι από δαντέλα και του πέρασε στο γόνατο που υπέφερε από ρευματισμούς μια ροζ καλτσοδέτα.

«Πάμε στο σπίτι των ονείρων, παπάκι μου», ψιθύρισε η πονηρή ξελογιάστρα και βάλθηκε να σπρώχνει τον τυφλωμένο πρύτανη προς την κρεβατοκάμαρα.

Αυτός άκουσε το τρίξιμο μιας πόρτας που άνοιγε κι ύστερα δέχτηκε μια δυνατή σπρωξιά στην πλάτη, παραπάτησε και παραλίγο να πέσει. Η πόρτα έκλεισε πίσω του με δύναμη.

«Μικρούλα!» φώναξε αμήχανος ο Σεραφείμ Βικέντιεβιτς. «Γατούλα! Πού είσαι;»

Σε απάντηση, τρανταχτά σαρκαστικά γέλια ξέσπασαν από μια ντουζίνα βαθύφωνα λαρύγγια και μια παράφωνη χορωδία ακούστηκε:

Ήρθε κοντά μας ο αγαπητός μας,
ο πολυαγαπημένος μας Σεραφείμ Βικέντιεβιτς!

Κι ύστερα ακολούθησε ένα τραγούδι εντελώς άσεμνο, διανθισμένο με νιαουρίσματα και ουρλιαχτά:

Ο Σεραφείμ απ' την παρέα
διάλεξε την πιο ωραία.
Θα τη βρει με την καλή του
ή θα παίξει το βιολί του;

Ο Νασατσέφσκι έβγαλε έντρομος το μαντίλι και είδε ότι πάνω στο τεράστιο κρεβάτι σε στιλ Λουδοβίκου XV κάθονταν ο ένας δίπλα στον άλλο οι μεγαλύτεροι πότες και οι πιο ακόλαστοι από τους φοιτητές του Πανεπιστημίου του Κ., παρατηρούσαν ξεδιάντροπα τη γύμνια του μέντορά τους και στο μεταξύ έπιναν άφθονη ακριβή σαμπάνια κατευθείαν απ' το μπουκάλι, αφού πρώτα είχαν καταβροχθίσει όλα τα φρούτα και τη σοκολάτα.

Μόνο τότε κατάλαβε ο δυστυχής πρύτανης ότι είχε πέσει θύμα συνωμοσίας.

Ο Σεραφείμ Βικέντιεβιτς όρμησε προς την πόρτα κι άρχισε να τραβάει το πόμολο, μα δεν κατόρθωσε να την ανοίξει· ο εκδικητικός Αλιόσα την είχε κλείσει απέξω. Ακούγοντας τη φασαρία και τις φωνές, έσπευσαν οι υπηρέτες του ξενοδοχείου, μέσω της πόρτας υπηρεσίας, κι ύστερα ένας αστυνομικός από το δρόμο.

Με λίγα λόγια, ήταν το χειρότερο σκάνδαλο που μπορεί κανείς να φανταστεί.

Επίσημα, βέβαια, δεν υπήρξε κανένα σκάνδαλο, γιατί η ιστορία αποσιωπήθηκε, την επόμενη μέρα, όμως, η πόλη του Κ. και ολόκληρη η επαρχία γνώριζαν για την «παράσταση» που είχε οργανωθεί προς τιμήν του μυστικοσύμβουλου, με πολλές πικάντικες και επιπροσθέτως, όπως συμβαίνει πάντα, παραφουσκωμένες λεπτομέρειες.

Ο Νασατσέφσκι υπέβαλε αμέσως την παραίτησή του κι έφυγε για πάντα από το Κ., αφού ήταν αδύνατο να μείνει άλλο εκεί. Στη μέση της πιο σοβαρής συζήτησης, επιστημονικής ή άλλης, εντελώς ξαφνικά ο συνομιλητής του γινόταν κατακόκκινος, άρχιζε να φουσκώνει τα μάγουλά του στην προσπάθεια να συγκρατήσει τα γέλια του και να ξεροβήχει επίμονα. Ήταν φανερό ότι

φανταζόταν τον πρύτανη όχι κοσμημένο με φωτοστέφανο, αλλά με σκουφάκι και ροζ καλτσοδέτα.

Η ιστορία είχε και άλλες θλιβερές συνέπειες για τον Σεραφείμ Βικέντιεβιτς. Από τη στιγμή εκείνη όχι μόνο έχασε κάθε ενδιαφέρον για το ωραίο φύλο, αλλά άρχισε να κουνάει το κεφάλι του με τρόπο ελάχιστα ελκυστικό και να κλείνει νευρικά το μάτι· και ως επιστήμονας, επίσης, έπαψε πια να είναι τόσο λαμπρός όσο στο παρελθόν.

Η κατεργαριά κόστισε, όμως, ακριβά και στον γλεντζέ. Προφανώς όλοι έμαθαν αμέσως ποιος είχε κάνει τέτοια φάρσα στον πρύτανη (ο Αλεξέι Στεπάναβιτς και η παρέα του δεν έκρυψαν για πολύ την πατρότητα του εγχειρήματος) και οι Αρχές της επαρχίας έδωσαν στον πρώην φοιτητή να καταλάβει ότι καλά θα έκανε να αλλάξει τόπο κατοικίας.

Τότε η απαρηγόρητη μητέρα έγραψε στον επίσκοπό μας, ικετεύοντάς τον να πάρει υπό την προστασία του, στο Ζαβόλισκ, τον απερίσκεπτο απόγονο του ταγματάρχη Λεντότσκιν, να του βρει μια οποιαδήποτε δουλειά και να του βάλει μυαλό.

Ο Μιτροφάνι συμφώνησε, αρχικά για να τιμήσει τη μνήμη του συμπολεμιστή του, όμως ύστερα, όταν γνώρισε καλύτερα τον Αλεξέι Στεπάναβιτς, έμεινε ικανοποιημένος από τον προστατευόμενό του.

Ο νεαρός Λεντότσκιν είχε μαγέψει τον αυστηρό ιερωμένο με τον παράτολμο και θρασύ χαρακτήρα του και την απόλυτη αδιαφορία του για την πλήρη εξάρτησή του από το σεβασμιότατο. Τα ίδια πράγματα που ο Μιτροφάνι δε θα ανεχόταν από κανέναν άλλο, όπως η έλλειψη σεβασμού και οι ειρωνείες, στον Αλεξέι Στε-

πάναβιτς δεν τον εξόργιζαν, αλλά αντιθέτως τον διασκέδαζαν, ίσως ακόμα και να τον γοήτευαν.

Πρώτα απ' όλα, το γεγονός ότι ο Αλιόσα ήταν άπιστος – και όχι ένας από εκείνους τους αγνωστικιστές, ξέρετε, που τώρα συναντάει κανείς συχνά μεταξύ των μορφωμένων ανθρώπων και σε όποιον αναρωτιέται όλοι σχεδόν απαντούν: «Παραδέχομαι την ύπαρξη μιας Ανώτερης Διάνοιας, δε θα έβαζα, όμως, το χέρι μου στη φωτιά», αλλά ένας παθιασμένος άθεος. Από την πρώτη κιόλας συνάντηση με το σεβασμιότατο στην Επισκοπή, και μάλιστα στην αίθουσα των εικόνων, υπό το ακτινοβόλο βλέμμα ευαγγελιστών, αγίων και μαρτύρων, ανάμεσα στον νεαρό και τον Μιτροφάνι έλαβε χώρα μια συζήτηση σχετικά με την παντογνωσία και την ευσπλαχνία του Θεού, στο τέλος της οποίας ο επίσκοπος έδιωξε κακήν κακώς τον βλάσφημο. Ύστερα, όμως, όταν ξεθύμανε ο θυμός του, έστειλε να τον καλέσουν ξανά, του πρόσφερε σούπα και πιροσκί και του μίλησε με εντελώς διαφορετικό, καλοπροαίρετο τόνο.

Βρήκε στον νεαρό μια κατάλληλη απασχόληση, ως ταμία στο επισκοπικό συμβούλιο, του εξασφάλισε διαμονή κοντά σε μια καλή και περιποιητική σπιτονοικοκυρά και τον προσκάλεσε να πηγαίνει να τον συναντάει στα διαμερίσματά του όποτε ήθελε, μια πρόσκληση που ο Λεντότσκιν, ο οποίος δε γνώριζε ακόμα κανέναν στο Ζαβόλισκ, εκμεταλλεύτηκε χωρίς τσιριμόνιες. Έτρωγε στο τραπέζι του σεβασμιότατου, περνούσε ώρες ολόκληρες στη βιβλιοθήκη του και μιλούσε ακατάπαυστα μπροστά στον Μιτροφάνι περί ανέμων και υδάτων. Πάρα πολλοί θα το θεωρούσαν μεγάλη τύχη να ακούσουν τις ομιλίες του επισκόπου, με τον οποίο η συζήτηση ήταν όχι μόνο εποικοδομητική, αλλά και εξαιρετικά ευχάριστη. Αντιθέτως, όμως, ήταν ο Λεντότσκιν εκείνος

που αγόρευε, τις περισσότερες φορές, και ο Μιτροφάνι δεν τον διέκοπτε, αλλά τον άκουγε με έκδηλη ευχαρίστηση.

Η φιλία αυτή γεννήθηκε, χωρίς αμφιβολία, από το γεγονός ότι, απ' όλες τις ανθρώπινες αρετές, ο σεβασμιότατος εκτιμούσε περισσότερο την οξύτητα πνεύματος και την έλλειψη δουλοπρέπειας, χαρίσματα τα οποία ο Λεντότσκιν διέθετε σε ύψιστο βαθμό. Η αδελφή Πελαγία, που από την αρχή είχε νιώσει αντιπάθεια για τον Αλεξέι Στεπάναβιτς (τι να πούμε, η ζήλια είναι ένα συναίσθημα που συναντάται και μεταξύ των χειροτονημένων), έλεγε ότι ο Μιτροφάνι αγαπούσε το παλιόπαιδο και από πνεύμα ανταγωνισμού· ήθελε να τα βγάλει πέρα μ' εκείνο το σκληρό καρύδι και να ξυπνήσει μέσα του την πίστη. Όταν η μοναχή κατηγόρησε το σεβασμιότατο για μάταιη φιλοδοξία, αυτός δεν κάθισε να συζητήσει μαζί της, αλλά δικαιολογήθηκε λέγοντας ότι κάτι τέτοιο δεν ήταν σοβαρό αμάρτημα και η Βίβλος εν μέρει το συγχωρούσε, καθώς γράφει: «**Σᾶς λέγω ὅτι οὕτω θέλει εἶσθαι χαρά ἐν τῷ οὐρανῷ διά ἕνα ἁμαρτωλόν μετανοοῦντα, μᾶλλον παρά διά ἐννενηκονταεννέα δικαίους, οἵτινες δέν ἔχουσι χρείαν μετανοίας**».*

Εμείς πιστεύουμε, όμως, ότι πέρα από αυτή την αξιέπαινη φιλοδοξία, που αποσκοπούσε στη σωτηρία μιας ψυχής, υπήρχε κι ένας ψυχολογικός λόγος, τον οποίο ο σεβασμιότατος ίσως να μην αντιλαμβανόταν καν. Έχοντας στερηθεί το γλυκό βάρος της πατρότητας εξαιτίας του μοναστικού σχήματος, ο Μιτροφάνι δεν είχε ακόμα ξεριζώσει τελείως από την καρδιά του το αντίστοιχο συναίσθημα, και παρότι έβλεπε την Πελαγία σχεδόν σαν κόρη του, η θέση του αρσενικού τέκνου είχε παραμείνει κενή μέχρι την εμφάνιση του Αλεξέι Στεπάναβιτς. Ο διορατικός Ματβέι Μπε-

---

* *Το Κατά Λουκάν Ευαγγέλιον*, κεφ. ιε, 7. (Σ.τ.Ε.)

ντσιόναβιτς, έμπειρος πατέρας πολυάριθμων παιδιών ο ίδιος, ήταν ο πρώτος που επέστησε την προσοχή της αδελφής Πελαγίας στην πιθανή αιτία της ασυνήθιστης εύνοιας του σεβασμιότατου προς το θρασύ νεαρό και, μολονότι βαθιά μέσα του ήταν, φυσικά, πληγωμένος, βρήκε αρκετή ειρωνική διάθεση για να αστειευτεί: «Ίσως ο σεβασμιότατος να με κρατούσε για γιο του, αλλά τότε θα έπρεπε να φορτωθεί και μια ντουζίνα εγγόνια· λίγοι θα διακινδύνευαν να αναλάβουν ένα παρόμοιο εγχείρημα».

Όταν ήταν μαζί, ο Μιτροφάνι και ο Αλιόσα θύμιζαν, περισσότερο από καθετί άλλο (κι ας μας συγχωρέσετε για τον ασεβή παραλληλισμό), ένα χοντρό γέρικο σκύλο κι ένα καβγατζίδικο και φωνακλάδικο κουτάβι που πότε αρπάζει το γονιό του από το αφτί, πότε δοκιμάζει να σκαρφαλώσει πάνω του και πότε του δαγκώνει τη μύτη με τα δοντάκια του· μέχρι ένα σημείο, ο γίγαντας υπομένει αδιαμαρτύρητα τις παρενοχλήσεις, αλλά όταν το σκυλάκι αρχίσει να υπερβάλλει, του γρυλίζει ελαφρά και το ρίχνει κάτω με το δυνατό πόδι του, απαλά, ωστόσο, για να μην το πονέσει.

Την επομένη από το αλησμόνητο τσάι, ο επίσκοπος αναγκάστηκε να πάει σε μία από τις πιο μακρινές ενορίες για μια επείγουσα υπόθεση, δεν ξέχασε, όμως, την απόφασή του και, μόλις επέστρεψε, κάλεσε τον Αλεξέι Στεπάναβιτς, ενώ προηγουμένως είχε στείλει να φωνάξουν τον Μπερντιτσέφσκι και την Πελαγία για να τους εξηγήσει τους λόγους του, αυτή τη φορά χωρίς παράδοξα.

«Η απόφασή μου να στείλω τον Λεντότσκιν έχει διπλή σημασία», είπε ο σεβασμιότατος στους συμβούλους του. «Κατ' αρχάς, για το καλό της υπόθεσης, είναι προτιμότερο με αυτές τις χίμαι-

ρες να μην ασχοληθεί ένα πρόσωπο που τείνει προς το μυστικισμό (εδώ ο ιερωμένος έριξε μια ματιά στην πνευματική του κόρη), αλλά ένας άνθρωπος που η αντίληψή του για τον κόσμο να είναι απόλυτα σκεπτικιστική ή και υλιστική ακόμα. Λόγω του χαρακτήρα του, ο Αλεξέι Στεπάναβιτς έχει την τάση να φτάνει βαθιά, στην ουσία κάθε ακατανόητου φαινομένου, και δεν αποδέχεται τίποτα με τυφλή πίστη. Είναι έξυπνος, διαθέτει φαντασία και είναι αρκετά θρασύς, κάτι που στη συγκεκριμένη περίπτωση ίσως να μη βλάπτει. Κι έπειτα», ο Μιτροφάνι ύψωσε το δάχτυλο, «θεωρώ ότι και για τον απεσταλμένο δε θα είναι ανώφελη αυτή η αποστολή. Να δει ότι υπάρχουν άνθρωποι, και πολλοί μάλιστα, που δίνουν μεγαλύτερη σημασία στο πνεύμα απ' ό,τι στη σάρκα. Να αναπνεύσει τον καθαρό αέρα εκείνου του άγιου μοναστηριού. Έχω ακούσει να λένε ότι εκεί, στο Αραράτ, ο αέρας είναι ιδιαίτερος· όλο το στήθος τραγουδάει από χαρά, λες και αποβάλλει κάθε ακαθαρσία και εισπνέει αμβροσία του Παραδείσου».

Ο επίσκοπος χαμήλωσε το βλέμμα και πρόσθεσε με φωνή σιγανή, σχεδόν απρόθυμα: «Είναι ένα παιδί ξύπνιο, περίεργο, του λείπει, όμως, εκείνο το στήριγμα που μόνο η πίστη μπορεί να δώσει στον άνθρωπο. Κάποιος με πιο περιορισμένο νου και πιο αμβλυμένες αισθήσεις μπορεί ίσως να τα βγάλει πέρα κι έτσι, μα για τον Αλιόσα μια ζωή χωρίς Θεό είναι σίγουρη καταστροφή».

Ο Μπερντιτσέφσκι και η Πελαγία αντάλλαξαν μια ματιά στα κρυφά και αμέσως συμφώνησαν σιωπηρά να μη φέρουν αντιρρήσεις στο σεβασμιότατο· εκτός από ασπλαχνία, θα ήταν και ασέβεια.

Έπειτα από λίγο φάνηκε και ο Αλεξέι Στεπάναβιτς, που δεν υποπτευόταν ποια φιλόδοξα σχέδια είχε γι' αυτόν ο Μιτροφάνι.

Αφού χαιρέτησε τους παρευρισκόμενους, ο Λεντότσκιν κού-

νησε τις καστανές μπούκλες του, που του έφταναν σχεδόν ως τους ώμους, και ρώτησε χαρούμενα: «Λοιπόν, Τορκεμάδα, συγκαλέσατε όλη την Ιερά Εξέταση; Ποια φριχτή τιμωρία σκεφτήκατε για τον αιρετικό;»

Το είπαμε, ο νεαρός ήταν εξαιρετικά έξυπνος. Είχε ήδη καταλάβει ότι η συγκέντρωση δεν ήταν τυχαία και είχε παρατηρήσει την ιδιαίτερη έκφραση των προσώπων. Όσον αφορά το χαρακτηρισμό «Τορκεμάδα», ο Αλεξέι Στεπάναβιτς είχε τη συνήθεια να αποκαλεί στ' αστεία τον πατέρα Μιτροφάνι με το όνομα κάποιου ιστορικού προσώπου υπό την ιδιότητα του κληρικού: πότε καρδινάλιο Ρισελιέ, πότε αρχιερέα Αββακούμ, πότε με άλλο όνομα, ανάλογα με την τροπή που έπαιρνε η συζήτηση και τη διάθεση του επισκόπου, στον οποίο μπορούσε να διακρίνει κανείς τόσο την πολιτική οξυδέρκεια του Γάλλου δούκα όσο και το ζήλο του μάρτυρα του σχίσματος, ίσως ακόμα και τον αμείλικτο χαρακτήρα του Ισπανού διώκτη του κακού.

Ο Μιτροφάνι δε χαμογέλασε με το αστείο, ανέφερε με ηθελημένα στεγνό ύφος τα ανησυχητικά φαινόμενα του Νέου Αραράτ και χωρίς άσκοπες κουβέντες εξήγησε στον νεαρό το νόημα της αποστολής του, τελειώνοντας με αυτά τα λόγια: «Σύμφωνα με τον εσωτερικό κανονισμό, ένας ταμίας του επισκοπικού συμβουλίου δεν ασχολείται μόνο με τη λογιστική, αλλά και με τις άλλες υποθέσεις της Επισκοπής που απαιτούν ιδιαίτερο έλεγχο. Πήγαινε, λοιπόν, εκεί κάτω και έλεγξε. Βασίζομαι σ' εσένα».

Στην αρχή, ο Αλεξέι Στεπάναβιτς άκουσε με δυσπιστία κι έκπληξη την ιστορία του Μαύρου Μοναχού που περιπλανιόταν πάνω στα νερά, σαν να φοβόταν μήπως τον κοροϊδεύουν, και μια δυο φορές έκανε κάποιες σαρκαστικές παρατηρήσεις, αλλά μετά κατάλαβε ότι η συζήτηση ήταν σοβαρή κι έπαψε να αστειεύεται, αν

και πότε πότε ανασήκωνε τα φρύδια του με εύθυμη διάθεση.

Όταν άκουσε τα πάντα, έμεινε για λίγο σιωπηλός, κούνησε το κεφάλι και, απ' ό,τι φαίνεται, κατάλαβε πλήρως το «διφορούμενο» των λόγων που κρύβονταν πίσω από την απρόσμενη απόφαση του προστάτη του.

Χαμογέλασε με τα σαρκώδη χείλια του, κάνοντας να σχηματιστούν δύο χαριτωμένα λακκάκια στα ροδαλά μάγουλά του, και άνοιξε έκπληκτος τα χέρια του: «Το ξέρετε ότι είστε πολύ πονηρός, κύριε επίσκοπε της Οτέν; Έτσι πιάνετε μ' ένα σμπάρο δυο τρυγόνια! Θέλετε να μάθετε τη γνώμη μου γι' αυτά τα μυστήρια; Εγώ πιστεύω ότι...»

«Εγώ, εγώ!... Η πιο αποκρουστική απ' όλες τις αντωνυμίες!» τον διέκοψε ο σεβασμιότατος, στον οποίο η σύγκριση με τον Ταλεϊράνδο είχε αρέσει ακόμα λιγότερο από εκείνη με το μεγάλο ιεροεξεταστή.

«Αλλά, στην περίπτωσή μου, η πιο ευγενής!» απάντησε ετοιμόλογα ο Λεντότσκιν.

Ο Μιτροφάνι συνοφρυώθηκε, δίνοντας στον αναιδή να καταλάβει ότι ξεπερνούσε τα όρια.

Καθώς ευλογούσε το νεαρό με το σημείο του σταυρού, είπε αργά: «Πήγαινε. Είθε ο Κύριος να σε προστατεύει».

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΣΤΗ ΧΑΝΑΑΝ

ΠΡΩΤΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Οι περιπέτειες ενός χωρατατζή

Ο ΑΛΕΞΕΪ ΣΤΕΠΑΝΑΒΙΤΣ δεν έχασε χρόνο σε προετοιμασίες και τη δεύτερη κιόλας μέρα μετά τη συζήτηση με το σεβασμιότατο αναχώρησε για τη μυστική αποστολή του, αφού έλαβε την αυστηρή εντολή να στέλνει αναφορά τουλάχιστον κάθε τρεις μέρες.

Το ταξίδι μέχρι το Νέο Αραράτ, συνυπολογίζοντας την αναμονή του πλοίου στο Σινεοζέρσκ και τον επακόλουθο πλου, απαιτούσε περίπου τέσσερις μέρες και η πρώτη επιστολή έφτασε ακριβώς μία βδομάδα αργότερα, αποδεικνύοντας ότι, παρά τις μηδενιστικές του τάσεις, ο Αλιόσα ήταν ένας αξιόπιστος απεσταλμένος, που ακολουθούσε επακριβώς τις οδηγίες.

Ο επίσκοπος έμεινε απόλυτα ικανοποιημένος τόσο από τη συνέπεια όσο και από την ίδια την αναφορά, αλλά, κυρίως, επειδή δεν είχε κάνει λάθος στην εκτίμησή του για τον νεαρό. Κάλεσε τον Μπερντιτσέφσκι και την αδελφή Πελαγία και τους διάβασε το γράμμα με δυνατή φωνή, αν και πότε πότε έκανε κάποιο μορφασμό εξαιτίας του υπερβολικά επιτηδευμένου ύφους.

Πρώτη επιστολή του Αλεξέι Στεπάναβιτς

Προς τον ονομαστό αρχιεπίσκοπο Τουρπίνο από τον πιστό ιππότη του, που στάλθηκε να πολεμήσει νεκρομάντεις και Σαρακηνούς

Ω σοφότατε και αυστηρέ ποιμένα,
φόβε και τρόμε των σφαλερών προκαταλήψεων,
με τη φλογερή πίστη και την υποδειγματική αρετή,
υπερασπιστή των φτωχών και των καταιρεγμένων,
των αλαζόνων αμείλικτε διώκτη!
Στα πόδια σας ταπεινά καταθέτω
την απλή και απέριττη αφήγησή μου.
Έι!

Πάνω σε μια άμαξα που έτριζε και τρανταζόταν,
στο βασίλειο του Ζαβόλισκ περιπλανιόμουν,
κι ενώ του Γολγοθά τις τρύπες και τα χάσματα μετρούσα,
έντεκα χιλιάδες τρία τον αριθμό,
πολλές φορές η σκέψη μου έτρεξε σ' εσάς,
και όχι για να σας ευλογήσω, σεβασμιότατε,
και ξεστόμισα λόγια ιερόσυλα.
Έι!

Μα μόλις στο βάθος, κάτω απ' τον ήλιο,
έλαμψε της Γαλάζιας Θάλασσας η έκταση,
μαγεμένος από το θαυμάσιο τοπίο
τις κακουχίες μου λησμόνησα αμέσως
και, παρακαλώντας το Θεό, ανέβηκα
στο κατάλευκο και ασθμαίνον βαπόρι

με το όνομα «Άγιος Βασιλίσκος».
Έι!

Τη φεγγαρόφωτη, μακριά και κρύα νύχτα
έτρεμα κάτω απ' τη λεπτή κουβέρτα.
Κι αν δοκίμαζα να κλείσω τα βλέφαρά μου,
στον ελαφρύ μου ύπνο τρύπωναν
του καπετάνιου οι παράξενες βρισιές,
των ευλαβών ναυτών τα τραγούδια
και ο χτύπος της καμπάνας κάθε ώρα.

Με λίγα λόγια, για να περάσω από την κουραστική στιχουργία στην ανακουφιστική πρόζα, έπειτα από εκείνη την άσχημη νύχτα αποβιβάστηκα στην αποβάθρα του Νέου Αραράτ ταλαιπωρημένος και με τη διάθεσή μου να πηγαίνει κατά διαβόλου.

Ω, με συγχωρείτε πολύ, πάτερ, μου ξέφυγε, μα αν δοκίμαζα να το σβήσω, θα έκανα μουντζούρα κι εσάς δε σας αρέσει η αταξία, γι' αυτό στο διάβολο ο διάβολος, passons.*

Για να πω την αλήθεια, πέρα από τους θορύβους του πλοίου, με είχε εμποδίσει να κοιμηθώ και το βιβλίο που εσείς, όταν με αποχαιρετούσατε, βάλατε στο καλάθι μου, μαζί με τα ασύγκριτα τυροπιτάκια σας, προσθέτοντας με το πιο αθώο ύφος: «Μη δίνεις σημασία στον τίτλο, Αλιόσα, και μη φοβάσαι, δεν είναι θρησκευτικό ανάγνωσμα, αλλά ένα μικρό μυθιστόρημα, για να σκοτώσεις την ώρα σου στο ταξίδι». Ω, δόλιε ιερέα της Βαβυλωνίας!

Ο τίτλος, Οι Δαιμονισμένοι, *και ο αξιοσημείωτος όγκος του «μυθιστορήματος» με είχαν πράγματι τρομάξει και αποφάσισα να το διαβάσω μόνο πάνω στο πλοίο, ανάμεσα στον παφλασμό των κυμάτων και στις κραυγές*

---

* Στα γαλλικά στο πρωτότυπο (= ας το προσπεράσουμε). (Σ.τ.Μ.)

των γλάρων. Μέσα σε μια νύχτα διάβασα σχεδόν το μισό και πιστεύω ότι κατάλαβα γιατί μου δώσατε αυτό το γεμάτο γραμματικά λάθη αλλά εμπνευσμένο φυλλάδιο που περνιέται για λογοτεχνία. Προφανώς, όχι εξαιτίας του άφρονα τυχοδιώκτη Πετρούσια Βερχοβένσκι και των γελοίων συντρόφων του, αλλά για τον Σταβρόγκιν, ο οποίος πιθανώς σας φαίνεται ότι αποτελεί παράδειγμα για το θανάσιμο κίνδυνο που με απειλεί: παίζει τον Übermensch,* *για να μεταμορφωθεί έπειτα σ' ένα χυδαίο γελωτοποιό ή, σύμφωνα με την ορολογία σας, «να χάσει την αθάνατη ψυχή του».*

Λάθος, σεβασμιότατε. Ανάμεσα σ' εμένα και το βυρωνιστή κύριο Σταβρόγκιν υπάρχει μια διαφορά αρχών. Εκείνος διαπράττει εγκλήματα επειδή πιστεύει στο θεό (σαν να σας βλέπω να συνοφρυώνεστε σ' αυτό το σημείο· έχει καλώς, έστω «στο Θεό») και εξεγείρεται: πώς και δε στρέφεις το πατρικό Σου βλέμμα σ' αυτό τον άσωτο, δε με επιπλήττεις, δε με συντρίβεις κάτω από το πόδι Σου; Κοίτα, λοιπόν, να δεις τι θα Σου σκαρώσω εγώ, πόσες απατεωνιές θα κάνω. Ε! Πού είσαι; Ξύπνα! Αν δεν ξυπνήσεις, θα σκεφτώ ότι δεν υπάρχεις καθόλου. Ο Σταβρόγκιν πλήττει ανάμεσα στους απλούς ανθρώπους, έχει ανάγκη να μιλήσει με τον ύψιστο Συνομιλητή. Εγώ, από την άλλη, σε αντίθεση μ' εκείνο το διαφθορέα κοριτσιών, δεν πιστεύω ούτε στο Θεό ούτε στο θεό και σ' αυτή μου την άποψη είμαι αμετακίνητος. Η συντροφιά των ανθρώπων μού φτάνει και μου περισσεύει.

Ο προηγούμενος λογοτεχνικός υπαινιγμός σας ήταν πιο εύστοχος, όταν τη μέρα της ονομαστικής μου εορτής μου χαρίσατε το έργο του κόμη Τολστόι Πόλεμος και Ειρήνη.

Μοιάζω περισσότερο στον Βολκόνσκι, φυσικά όχι λόγω του αριστοκρατικού παρουσιαστικού μου, αλλά λόγω του ενδιαφέροντός μου για το βοναπαρτισμό. Έχω κλείσει τα είκοσι τρία και ακόμα δε βλέπω την Τουλόν μου, ούτε προδιαγράφεται στο μακρινό μέλλον. Μόνο που ο πρίγκιπας ανέπτυ-

---

* Στα γερμανικά στο πρωτότυπο (= υπεράνθρωπος). (Σ.τ.Μ.).

ξε μια τόσο υπέρμετρη φιλοδοξία από κορεσμό και πλήξη. Όλα τα πιθανά δώρα της Τύχης –καταγωγή, πλούτη, ομορφιά– έγιναν δικά του χωρίς κόπο, από τη γέννησή του, δεν του απέμενε, λοιπόν, να επιθυμήσει τίποτε άλλο παρά να γίνει το είδωλο ενός ολόκληρου λαού. Εγώ, αντίθετα, προέρχομαι από μια κοινωνική τάξη πεινασμένη και φθονερή, γεγονός που, εκτός των άλλων, με κάνει να μοιάζω στον Ναπολέοντα περισσότερο απ' όσο στον αριστοκράτη του Τολστόι και αυξάνει τις πιθανότητές μου να κατακτήσω το αυτοκρατορικό στέμμα. Αφήνοντας τα αστεία στην άκρη, για τον κορεσμένο είναι πιο δύσκολο απ' όσο για τον πεινασμένο να αναρριχηθεί μέχρι να γίνει ένας Βοναπάρτης, γιατί το γεμάτο στομάχι δεν προδιαθέτει για τολμηρά εγχειρήματα, αλλά για φιλοσοφικούς στοχασμούς και μια γαλήνια υπνηλία.

Το παράκανα, όμως, με την πολυλογία. Εσείς από μένα δεν αναμένετε λογοτεχνικές απεραντολογίες, αλλά αποκαλύψεις κατασκοπευτικού χαρακτήρα γύρω από το φέουδό σας, που είναι έρμαιο της ανταρσίας.

Σπεύδω να καθησυχάσω την αγιότητά σας. Όπως συμβαίνει συχνά, ένας ζοφερός τόπος φαίνεται πολύ πιο τρομακτικός από μακριά παρά από κοντά. Κάποιος που βρίσκεται στο Ζαβόλισκ μπορεί να φαντάζεται ότι στο Νέο Αραράτ δε μιλούν παρά μόνο για το Μαύρο Μοναχό και ότι η φυσιολογική ζωή έχει παραλύσει εντελώς.

Δε συμβαίνει τίποτα τέτοιο. Εδώ η ζωή πάλλεται πολύ περισσότερο απ' όσο στη διοικητική σας πρωτεύουσα και για εκείνο τον Άγιο Βρικόλακα, δηλαδή, entschuldigen,* *τον Βασιλίσκο, μέχρι τώρα δεν έχω ακούσει κανένα σχόλιο.*

Το Νέο Αραράτ με απογοήτευσε στην αρχή, γιατί το πρωί της άφιξής μου κρέμονταν πάνω από τη λίμνη κάτι μεγάλα σύννεφα που έριχναν στα νησιά μια απαίσια κρύα βροχή και από τη γέφυρα του πλοίου φαινόταν έ-

---

* Στα γερμανικά στο πρωτότυπο (= μετά συγχωρήσεως). (Σ.τ.Μ.)

να τοπίο στο χρώμα του «μουσκεμένου ποντικού»: καμπαναριά γκρίζα και γλιτσερά, που έμοιαζαν φριχτά με κλύσματα, και οι μελαγχολικές στέγες της πολίχνης.

Έχοντας στο νου μου ότι τα χρηματοκιβώτιά σας θα φροντίσουν για όλα μου τα έξοδα, διέταξα τον αχθοφόρο να με οδηγήσει στο καλύτερο ξενοδοχείο, το οποίο έχει το υπέροχο όνομα «Κιβωτός του Νώε». Περίμενα να δω ένα κτίσμα από κορμούς δέντρων, κάτι το καταθλιπτικό και ασκητικό, στο οποίο, όπως αρμόζει σε μια Κιβωτό του Νώε, θα αντιπροσωπεύονταν, σε ζευγάρια, «όλα τα οικόσιτα ζώα και ό,τι σέρνεται πάνω στη γη», αλλά ένιωσα μια ευχάριστη έκπληξη. Το ξενοδοχείο είναι χτισμένο σε τέλειο ευρωπαϊκό στιλ: δωμάτιο με λουτρό, καθρέφτες και γύψινα στο ταβάνι.

Οι πελάτες, στην πλειονότητά τους, είναι κυρίες από την Αγία Πετρούπολη και τη Μόσχα, ώριμης ηλικίας, αλλά το βράδυ στο καφενείο του ισογείου είδα να κάθεται σ' ένα τραπεζάκι μια Πριγκίπισσα-Όνειρο, που όμοιά της δε συναντάει κανείς στο ήσυχο Ζαβόλισκ. Δεν ξέρω αν έχει συμβεί ποτέ κάτι παρόμοιο στην παγκόσμια ιστορία των σχέσεων μεταξύ των δύο φύλων, αλλά ερωτεύτηκα την όμορφη άγνωστη και μόνο που την είδα από πίσω, προτού ακόμα γυρίσει. Προσπαθήστε να φανταστείτε, ευσεβή ποιμένα, μια σιλουέτα λυγερή, ντυμένη μ' ένα πολύ bon ton* *μαύρο μεταξωτό φόρεμα, μ' ένα πλατύγυρο καπέλο με φτερά στρουθοκαμήλου κι ένα λαιμό λεπτό, ευλύγιστο, εκθαμβωτικής τελειότητας, παρόμοιο με αλαβάστρινο κίονα.*

Αντιλαμβανόμενη το βλέμμα μου, η Πριγκίπισσα στράφηκε δείχνοντάς μου το προφίλ της, το οποίο δεν μπόρεσα να διακρίνω καλά, αφού το πρόσωπο της αυτής υψηλότητας κρυβόταν πίσω από ένα φιμέ πέπλο, μου ήταν, όμως, αρκετό κι αυτό που είδα: μια μύτη λεπτή, ελαφρώς κυρτή, ένα μάτι υγρό και λαμπερό... Γνωρίζετε αυτό το χαρακτηριστικό που έχουν οι γυναί-

---

* Στα γαλλικά στο πρωτότυπο (= κομψό). (Σ.τ.Μ.)

κες (α, λάθος, πώς θα μπορούσατε, άλλωστε, δεδομένου ότι είστε ανύπαντρος!) να αγκαλιάζουν με την άκρη του ματιού, σχεδόν χωρίς να γυρίζουν το κεφάλι, ένα πολύ μεγάλο τμήμα του γύρω χώρου. Ένας άντρας θα ήταν υποχρεωμένος να στρέψει ολόκληρο τον κορμό του, ενώ μια τέτοια σαγηνεύτρια δεν έχει παρά να στρέψει μόλις το μάτι της για να δει μέσα σε μια στιγμή όλα όσα χρειάζεται να δει.

Είμαι σίγουρος ότι η Πριγκίπισσα κατόρθωσε να παρατηρήσει το σεμνό (καλά, ας πούμε άσεμνο) άτομό μου με κάθε λεπτομέρεια. Και δεν απέστρεψε αμέσως το βλέμμα της, σημειώστε το αυτό, αλλά πρώτα με μια απαλή κίνηση άγγιξε το λαιμό της και μόνο τότε μου γύρισε το βασιλικό αυχένα της. Ω, πόσα πράγματα μπορεί να σημαίνει εκείνη η χειρονομία, εκείνη η ακούσια άνοδος των δαχτύλων στην πηγή της ανάσας!

Α, ναι, ξέχασα να αναφέρω το γεγονός ότι η καλλονή ήταν μόνη στο καφενείο, κάτι που, θα συμφωνήσετε, δεν είναι πολύ συνηθισμένο και μου κίνησε το ενδιαφέρον. Ίσως να περίμενε κάποιον ή ίσως να κοίταζε απλώς την πλατεία από το παράθυρο. Αντλώντας έμπνευση από εκείνα τα δαχτυλάκια, τους κρυφούς μου συμμάχους, επιστράτευσα όλες μου τις μαθηματικές ικανότητες για να βρω τη λύση στο πρόβλημα, δηλαδή πώς να γνωρίσω το συντομότερο δυνατό εκείνη την Κίρκη του Νέου Αραράτ· δεν πρόλαβα, όμως, να υπολογίσω αυτό το ολοκλήρωμα. Εντελώς ξαφνικά, εκείνη σηκώθηκε, άφησε να πέσει στο τραπέζι ένα ασημένιο νόμισμα και βγήκε βιαστικά, αφού μου έριξε άλλο ένα βλέμμα μαύρο σαν κάρβουνο κάτω από το πέπλο. Ο σερβιτόρος είπε ότι η κυρία ερχόταν συχνά στο καφενείο. Θα είχα, επομένως, άλλη μία ευκαιρία, σκέφτηκα, και μην ξέροντας τι να κάνω βάλθηκα να φαντάζομαι κάθε είδους σκηνές ξελογιάσματος, τις οποίες, απευθυνόμενος σ' εσάς, άνθρωπο της Εκκλησίας, καλύτερα να παραλείψω.

Θα σας περιγράψω κυρίως τις εντυπώσεις μου από το νησί.

Και βέβαια με στείλατε σ' έναν παράξενο τόπο, ραβί. Η κεντρική πλατεία, στην οποία υψώνεται το ξενοδοχείο, είναι ίδια κι απαράλλαχτη με την

πλατεία ενός οποιουδήποτε Μπάντεν Μπάντεν: πέτρινα σπίτια βαμμένα με ζωηρά χρώματα, διώροφα ή ακόμα και τριώροφα, άνθρωποι καθωσπρέπει που κάνουν περίπατο, το βράδυ φωτίζεται σχεδόν όπως και τη μέρα. Παντού δραστηριότητες κοσμικές, θα 'λεγα ακόμα και ρηχές, με ονόματα αδιανόητα: το εστιατόριο «Το Συμπόσιο του Βαλτάσαρ», το κομμωτήριο «Δαλιδά», το περίπτερο ενθυμίων «Τα Δώρα των Μάγων», η τράπεζα «Ο Οβολός της Χήρας» και πάει λέγοντας. Αρκεί, όμως, να απομακρυνθεί κανείς λίγες δεκάδες μέτρα από την πλατεία κι έχει την εντύπωση ότι κατέληξε στις όχθες του Νέβα αμέσως μετά την ίδρυση της φθισικής πρωτεύουσάς μας, το 1704, ή ακόμα πιο παλιά: εργάτες τρέχουν με καρότσια, μπήγουν πασσάλους στο βαλτώδες έδαφος, πριονίζουν κορμούς, σκάβουν λάκκους. Όλοι τους γενειοφόροι, με μαύρο ράσο, αλλά με τα μανίκια ανασηκωμένα και με ποδιά από μουσαμά, ζωηρή υλοποίηση του επαναστατικού ονείρου: να υποχρεωθεί η παρασιτική τάξη των κληρικών να κάνει μια κοινωνικά χρήσιμη εργασία.

Αρκετές φορές τη μέρα, εκεί που δεν το περιμένει κανείς, συναντάει το μονάρχη όλου αυτού του στρατού μυρμηγκιών, τον αρχιμέρμηγκα Βιτάλιο Β' (sic!), *ο οποίος μοιάζει στ' αλήθεια με τον Μέγα Πέτρο. Πανύψηλος, απειλητικός, θερμόαιμος, περπατάει με βήματα τόσο μεγάλα, ώστε το ράσο του φουσκώνει σαν μπαλόνι και η ακολουθία του δυσκολεύεται να τον προφτάσει. Δεν είναι παπάς, αλλά οβίδα κανονιού. Θα 'πρεπε να δοκιμάσω να σας βάλω τον έναν απέναντι στον άλλο, εσάς τους δύο, και να δω ποιος θα καταστρέψει τον αντίπαλο. Πιστεύω, πάντως, ότι θα στοιχημάτιζα πάνω σας, ω γενναίε μοναχέ Πέρεσβετ.* Ο αρχιμανδρίτης είναι ίσως πιο ταχύς, αλλά εσείς είστε μεγαλύτερου διαμετρήματος.*

Εδώ στα νησιά, όπως φαίνεται, έμαθαν την άγνωστη στη Ρωσία τέχνη να βγάζουν λεφτά από τα πάντα και από το τίποτα. Πράγματι, στα μέρη μας

---

* Ήρωας της μάχης του Κουλίκοβο, το 1380, στην οποία συγκρούστηκαν οι Ρώσοι με τους Μογγόλους. (Σ.τ.Ε.)

συχνά συμβαίνει το αντίθετο: όσο περισσότερα κοιτάσματα χρυσού και διαμαντιών έχουμε κάτω από τα πόδια μας τόσο μεγαλύτερες είναι οι ζημιές. Εδώ, αντίθετα, όταν ο Βιτάλιος είχε την ιδέα να εκμεταλλευτεί ένα άχρηστο και γεμάτο πέτρες κομμάτι γης στο Ακρωτήρι των Δικαίων, αμέσως ανακάλυψαν ότι εκείνες δεν είναι πέτρες κοινές μα άγιες, γιατί έχουν ραντιστεί με το αίμα των αγίων μαρτύρων που σφαγιάστηκαν εκεί πριν από τριακόσια χρόνια από το ιππικό του Σουηδού κόμη Ντε λα Γκάρντιε. Οι πέτρες έχουν πράγματι χρώμα κοκκινοκάστανο, θεωρώ, ωστόσο, ότι αυτό δεν οφείλεται στο αίμα, αλλά στην περιεκτικότητα σε μαγγάνιο. Έτσι κι αλλιώς, δεν έχει σημασία· σημασία έχει ότι οι προσκυνητές τώρα αποσπούν κομμάτια από τα βράχια και τα παίρνουν μαζί τους. Υπάρχει εκεί επί τούτου ένας μοναχός με αξίνα και ζυγαριά. Αν θέλεις να χρησιμοποιήσεις την αξίνα, πληρώνεις δεκαπέντε καπίκια. Αν θέλεις να πάρεις μαζί σου την άγια πέτρα, τη ζυγίζεις και την αγοράζεις προς ενενήντα εννιά καπίκια τη λίβρα. Έτσι ο Βιτάλιος καθαρίζει σιγά σιγά εκείνο το άχρηστο κομμάτι γης και τα ταμεία του μοναστηριού γεμίζουν. Πώς σας φαίνεται η ιδέα;

Ή ας πάρουμε το νερό. Μια ομάδα μοναχών γεμίζει μπουκάλια με νερό από το πηγάδι τους, τα βουλώνει, κολλάει ετικέτες που γράφουν ΑΓΙΑΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΝΕΟ ΑΡΑΡΑΤ, ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΝΟΣΙΟΤΑΤΟ ΠΑΤΕΡΑ ΒΙΤΑΛΙΟ. Κατόπιν το H_2O *μεταφέρεται σε μεγάλες ποσότητες στην ηπειρωτική χώρα, στην Αγία Πετρούπολη και, κυρίως, στην ευσεβή Μόσχα. Στο Αραράτ, αντίθετα, για τη διευκόλυνση των προσκυνητών κατασκευάστηκαν κάτι αξιοθαύμαστα μηχανήματα που όμοιά τους δεν έχουμε ξαναδεί και που ονομάζονται «αυτόματοι πωλητές αγιασμού». Μέσα σ' ένα ξύλινο περίπτερο υπάρχουν ευφυείς μηχανές, επινόηση των ντόπιων εφευρετών. Βάζεις πέντε καπίκια σε μια σχισμή, το κέρμα πέφτει πάνω σε μια βαλβίδα, ανοίγει ένα πορτάκι και ο αγιασμός χύνεται σ' ένα μπουκάλι. Υπάρχει και πιο ακριβός, με δέκα καπίκια: με την προσθήκη ενός ιδιαίτερου σιροπιού από βατόμουρα, «τρισευλογημένου». Λένε ότι το καλο-*

καίρι σχηματίζεται ουρά, αλλά εγώ ήμουν άτυχος. Από τα μέσα του φθινοπώρου το περίπτερο παραμένει κλειστό για να μη χαλάσει ο έξυπνος μηχανισμός από το νυχτερινό παγετό. Δεν πειράζει, αργά ή γρήγορα ο Βιτάλιος θα τοποθετήσει εκεί μια μηχανή ατμού για να τον ζεσταίνει και τότε οι αυτόματοι πωλητές θα του αποφέρουν κέρδη και το χειμώνα.

Αλλά αυτό δεν είναι τίποτα! Ο αρχιμανδρίτης έχει παραχωρήσει αρκετά εκτάρια του καλύτερου οικοπέδου έξω από την πόλη σε μια ιδιωτική ψυχιατρική κλινική, από την οποία εισπράττει πενήντα ή εβδομήντα χιλιάδες ρούβλια κάθε χρόνο. Ο ιδιοκτήτης του ζοφερού αυτού ιδρύματος είναι κάποιος Ντανάτ Καρόβιν, συγγενής εκείνων των ίδιων Καρόβιν στους οποίους ανήκουν τα μισά ορυχεία κι εργοστάσια των Ουραλίων. Οι ξάδερφοι του γιατρού, λοιπόν, ρουφάνε το αίμα και τον ιδρώτα των εν Χριστώ αδελφών, ενώ ο Ντανάτ Σάβιτς, αντίθετα, φροντίζει τις πληγωμένες ψυχές. Λένε ότι στο θαυμάσιο νοσοκομείο του δέχεται, στην πραγματικότητα, μόνο λίγους εκλεκτούς, η τρέλα των οποίων παρουσιάζει ενδιαφέρον από επιστημονική άποψη για τον εκατομμυριούχο Ασκληπιό.

Είδα την κλινική του. Ούτε τοίχοι ούτε κλειδαριές, μόνο λιβάδια, δασάκια, κουκλίστικα σπιτάκια, παγόδες, μικρά περίπτερα, λιμνούλες και ρυάκια, θερμοκήπια· μια παραδεισένια γωνιά. Θα μου άρεσε κι εμένα να νοσηλευτώ έτσι για μια δυο βδομάδες. Η μέθοδος του Καρόβιν είναι εξαιρετικά πρωτοποριακή, επαναστατική θα έλεγα, για την ψυχιατρική. Έρχονται να διδαχτούν από αυτόν από την Ελβετία και, άκουσον άκουσον, ακόμα κι από τη Βιένη. Καλά, ίσως όχι για να μάθουν, αλλά απλώς από περιέργεια. Πάντως μένουν ικανοποιημένοι.

Ο επαναστατικός νεωτερισμός συνίσταται στο γεγονός ότι ο Καρόβιν δεν κρατάει τους ασθενείς του έγκλειστους, σύμφωνα με την πρακτική που επικρατεί από τα αρχαία χρόνια στις πολιτισμένες χώρες, αλλά τους αφήνει απόλυτα ελεύθερους, κι ας πηγαίνουν όπου θέλουν. Αυτό δίνει μια ιδιαίτερη νότα στο πλήθος του Νέου Αραράτ: πρέπει να προσπαθήσεις για να κατα-

λάβεις ποιος από αυτούς που συναντάς στο δρόμο είναι άνθρωπος φυσιολογικός, ο οποίος ήρθε στα νησιά για να προσευχηθεί, να εξαγνίσει την ψυχή του και να πιει αγιασμό, και ποιος είναι τρελός και ασθενής του Καρόβιν.

Καμιά φορά, για να πω την αλήθεια, δε χρειάζεται να σπας το κεφάλι σου. Για παράδειγμα, δεν πρόλαβα να κατεβώ από το πλοίο και με πλησίασε ένας τύπος αρκετά γραφικός. Φανταστείτε ένα γενάκι σαν τούφα, συνδυασμένο με παντελή έλλειψη μουστακιού, μια ομπρέλα κλειστή κάτω απ' τη μασχάλη (και, σας θυμίζω, έπεφτε μια αντιπαθέστατη παγωμένη σιγανή βροχή), έναν μπερέ σε στιλ δόκτωρ Φάουστ και τεράστια γυαλιά με χοντρούς μοβ φακούς πάνω σε μια πολύ μακριά μύτη.

Αυτός ο Φάουστ ή, για την ακρίβεια, αυτός ο καπετάν Φασαρίας βάλθηκε να με κοιτάζει χωρίς πολλή διακριτικότητα, γύρισε κάτι μικρούς μεταλλικούς μοχλούς στο σκελετό των γυαλιών και ψέλλισε σε τόνο ταραγμένο: «Αχ, αχ. Θωρακική κοιλότητα: κλίμακα ψυχρή, γκριζοπράσινη· μέτωπο που καίει, κατακόκκινο. Πολύ, πολύ επικίνδυνο. Φυλαχτείτε από την ίδια σας την εξυπνάδα». Κατόπιν στράφηκε προς το συνταξιδιώτη με τον οποίο μοιράστηκα την καμπίνα, έναν παχουλό κύριο, δικηγόρο από τη Μόσχα, και είπε και σ' εκείνον μια βλακεία: «Εσείς, αντίθετα, έχετε μια καφέ ακτινοβολία στο αριστερό ημισφαίριο του εγκεφάλου. Να μην πίνετε αλκοόλ και να μην τρώτε λιπαρά φαγητά, αλλιώς θα σας έρθει συγκοπή». Δεν είναι η πρώτη φορά που ο δικηγόρος έρχεται στο Αραράτ για να γευτεί το καπνιστό κρέας και τη βότκα με γεύση φρούτων του δάσους που φτιάχνουν στο μοναστήρι, να πιει λίγο αγιασμό για το στομάχι και να αναπνεύσει καθαρό αέρα. Αυτός μου πρότεινε την «Κιβωτό του Νώε». Ο Κικέρωνάς μου δέχτηκε με απόλυτη αταραξία την παράξενη προφητεία του Φασαρία με τους μοβ φακούς και μου μίλησε για την ψυχιατρική κλινική, προσθέτοντας: «Μη φοβάστε, κύριε Λεντότσκιν, τους μανιακούς ο Ντανάτ Σάβιτς δεν τους κρατάει».

Την ίδια μέρα, γευματίζοντας στην ψησταριά «Το Ολοκαύτωμα», έκα-

να μια καλή συζήτηση μ' έναν περίεργο τύπο, που επίσης είχε σχέση με την κλινική του Καρόβιν. Γνωρίζετε τη θεωρία μου, σύμφωνα με την οποία ο εφοδιασμός του οργανισμού με θερμίδες, ενώ τα μάτια και ο εγκέφαλος παραμένουν αδρανή, είναι μια άσκοπη απώλεια χρόνου, γι' αυτό έτρωγα μια πέρκα στη σχάρα χωρίς να παίρνω τα μάτια μου από το μυθιστόρημά σας. Ξαφνικά πλησιάζει το τραπέζι μου ένας τύπος με εμφάνιση πολύ καθωσπρέπει και λέει: «Συγχωρήστε με, κύριε, αν σας αποσπώ την προσοχή από τη διπλή ευχαρίστηση της λήψης υλικής και πνευματικής τροφής, αλλά πρόσεξα στη ράχη του βιβλίου το όνομα του συγγραφέα. Διαβάζετε ένα έργο του κυρίου Ντοστογιέφσκι, έτσι δεν είναι;» Η αφέλεια της παρατήρησης αντισταθμιζόταν από ένα χαμόγελο τόσο συμπαθητικό και αφοπλιστικό, ώστε μου ήταν αδύνατο να θυμώσω. «Ναι», απαντάω, «είναι το μυθιστόρημα Οι Δαιμονισμένοι, *το έχετε διαβάσει;» Εδώ άρχισε να τρέμει σαν φύλλο και το μάγουλό του συσπάστηκε από ένα αστείο τικ. «Όχι», λέει, «δεν το έχω διαβάσει, μα έχω ακούσει να μιλούν πολύ γι' αυτό. Εδώ στο νησί υπάρχει μια βιβλιοθήκη κι ένα βιβλιοπωλείο, ο αρχιμανδρίτης, όμως, δεν επιτρέπει την πώληση κοσμικών βιβλίων. Φυσικά έχει απόλυτο δίκιο από την πλευρά του, μας λείπουν, όμως, πολύ τα καλά μυθιστορήματα και οι νέες κωμωδίες».*

Κουβέντα στην κουβέντα, πιάσαμε τη συζήτηση. Εκείνος κάθισε στο τραπέζι μου και λίγο αργότερα μου διηγιόταν ήδη τη μάλλον ασυνήθιστη ιστορία της ζωής του. Λέγεται Λεβ Νικολάγιεβιτς και φαίνεται σαφώς ότι είναι ένα κομμάτι μάλαμα, ότι δε θα πείραζε ούτε μύγα και δε θα έλεγε άσχημο λόγο για κανέναν. Εγώ είμαι διαφορετικός, όπως ξέρετε, και δε μου αρέσουν οι άγιοι, όμως αυτό τον Λεβ Νικολάγιεβιτς –δεν ξέρω γιατί– τον συμπάθησα.

Μου εξομολογήθηκε αμέσως και με ειλικρίνεια ότι κάποτε έζησε στο νοσοκομείο του Καρόβιν, όπου τον είχαν μεταφέρει από την Αγία Πετρούπολη σε πολύ άσχημη κατάσταση, σχεδόν απόλυτης παραφροσύνης, έπειτα από τρομερά γεγονότα, η ανάμνηση των οποίων έχει διαγραφεί εντελώς από τη μνήμη του. Ο γιατρός λέει ότι είναι καλύτερα έτσι, ότι είναι μάταιο να

*σκαλίζει το παρελθόν και ότι πρέπει να χτίσει μια καινούρια ζωή. Τώρα ο Λεβ Νικολάγιεβιτς έχει θεραπευτεί τελείως, αλλά δε θέλει να φύγει από τη Χαναάν. Έχει αγαπήσει τον Καρόβιν, κι έπειτα φοβάται τον κόσμο. Αυτά ακριβώς ήταν τα λόγια του: «Φοβάμαι τον κόσμο, μπορεί να με τσακίσει ξανά. Ενώ εδώ υπάρχει ησυχία, γαλήνη, η ομορφιά του κόσμου του Θεού, και όλοι είναι πολύ καλοί. Για να ζήσει κανείς στην ηπειρωτική χώρα χρειάζεται δύναμη, μια δύναμη που επιτρέπει να πάρεις πάνω σου όλο το βάρος του κόσμου χωρίς να λυγίσεις. Μέγας είναι όποιος μπορεί να επαναλάβει μαζί με τον Ιησού: "*Διότι ὁ ζυγός μου εἶναι τυφλός, καί τό φορτίον μου ἐλαφρόν*".* Λέγεται, όμως, και το εξής: "Δε χρειάζεται να επιβάλλουμε στον αδύναμο πολύ βαριά φορτία". Εγώ είμαι αδύναμος, καλύτερα να ζήσω στο νησί». Συνολικά, είναι ένας χαρακτήρας πρωτότυπος αυτός ο πρώην Αγιοπετρουπολίτης. Θα 'πρεπε να κουβεντιάσετε λίγο εσείς οι δύο, θα αρέσατε ο ένας στον άλλο. Σας διηγούμαι, όμως, για τον Λεβ Νικολάγιεβιτς γιατί τώρα τους* Δαιμονισμένους *σας τους έχει αυτός. Κι έτσι δε θα μάθω ποτέ πώς κατέληξε η συνωμοσία του Βερχοβένσκι. Είναι κρίμα, φυσικά, μα ο Λεβ Νικολάγιεβιτς κοίταζε το βιβλίο με μεγάλη λαχτάρα, ήταν φανερό ότι ήθελε να μου το ζητήσει δανεικό, αλλά δεν είχε το θάρρος. Κι έτσι του το έδωσα. Εξάλλου, δεν έχω χρόνο να διαβάσω μυθιστορήματα, στάλθηκα εδώ ως εξορκιστής από την Ιερά Εξέταση.*

*Μην πιστέψετε, όμως, σεΐχ-ουλ-ισλάμ,** ότι εδώ το μόνο που κάνω είναι να κάθομαι στα εστιατόρια και τα καφενεία κοιτάζοντας Πριγκίπισσες-Όνειρα (ω θεά, πού είσαι;). Έχω εξερευνήσει ήδη όλη τη Χαναάν και παρατήρησα το Νησί της Εγγύτητας απ' όλες τις πλευρές του με τα κιάλια· παραλίγο να πέσω στο νερό από τη βάρκα. Είδα και τους τρεις ερημίτες να*

* *Το Κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον*, κεφ. ια, 30. (Σ.τ.Ε.)

** Ανώτατος θρησκευτικός αρχηγός των οθωμανών, κάτι αντίστοιχο του πατριάρχη των ορθοδόξων. (Σ.τ.Ε.)

ξεμυτίζουν από τη φωλιά τους για να περπατήσουν. Λυγισμένοι στα δύο, προχωρούν με κόπο. Δε μοιάζουν με ανθρώπους, αλλά με τυφλοπόντικες. Μπορώ να το καυχηθώ: ο ηγούμενος (η κουκούλα του έχει άσπρη μπορντούρα) με τίμησε με την υπεραγία προσοχή του. Με απείλησε με το μπαστούνι του για να μην πλησιάσω περισσότερο.

Ανακάλυψα ότι αυτός ο αρχιτυφλοπόντικας λέγεται πατέρας Ιζραήλ και ότι η βιογραφία του είναι από τις πιο ενδιαφέρουσες. Πριν αφιερωθεί στο Θεό ήταν ένας πλούσιος και οκνηρός κύριος, από εκείνους που από την αδράνεια και την ανία βρίσκουν κάποιο χόμπι και αφοσιώνονται σ' αυτό με μεγάλο πάθος, σπαταλώντας για το καπρίτσιο τους όλη τη ζωή και την περιουσία τους. Αυτός είχε διαλέξει μια απασχόληση όχι και τόσο σπάνια, αλλά την πιο απαιτητική απ' όλες: έκανε συλλογή από γυναίκες. Και είχε τόση πείρα στο θέμα αυτό, ώστε κάποιος συνταξιούχος πρύτανης που γνωρίζω θα έμοιαζε μπροστά του με αληθινό... Σεραφείμ.

Η περιέργεια αυτού του νέου Δον Ζουάν ήταν τόσο ακόρεστη, ώστε, όπως φαίνεται, συνέταξε ακόμα κι ένα γεωγραφικό άτλαντα συγκριτικής γυναικείας ανατομίας, πραγματοποιώντας για το σκοπό αυτό ειδικά ταξίδια αναψυχής σε διάφορες χώρες και σε τόπους εξωτικούς, όπως το Ανάμ, το βασίλειο της Χαβάης και η Μαύρη Αφρική. Και είναι αδύνατο να υπολογίσει κανείς πόσες ενάρετες κυρίες διέφθειρε και πόσες απρόσιτες κοπέλες αποπλάνησε εντός των συνόρων της ορθόδοξης πατρίδας μας, αφού το ταλέντο του να μαγεύει τις γυναικείες καρδιές ήταν ξεχωριστό. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, εξάλλου, μετράει πολύ η φήμη. Καμιά φορά τυχαίνει κάποιος να είναι τελείως τιποτένιος και οι κυρίες να μην καταδέχονται ούτε να τον κοιτάξουν. Ωστόσο αρκεί να διαδοθεί η φήμη ότι πρόκειται για έναν επικίνδυνο γόη και αμέσως βρίσκουν σ' αυτόν κάτι το ελκυστικό και το ακαταμάχητο: τα μάτια ή τα χέρια ή, ελλείψει κάτι καλύτερου, ανακαλύπτουν σ' αυτόν κάποια μαγνητική αύρα.

Αλίμονο, η αλήθεια είναι ότι ζηλεύω. Δε θα ήταν άσχημο να ζει κανείς

όπως ο πατέρας Ιζραήλ: να διασκεδάζει τα καλύτερά του χρόνια και όταν αρχίσει να μη βρίσκει πια ευχαρίστηση κι έρχονται οι πρώτες αρρώστιες, να ρίχνεται στη σωτηρία της αθάνατης ψυχής του με το ίδιο πάθος με το οποίο προηγουμένως αμάρταινε. Μόνο που ο ηγούμενος έχει πολύ μεγάλο χρέος απέναντι στον Ουράνιο Δανειστή. Εδώ και δύο χρόνια περιμένει στον προθάλαμο του Παραδείσου, έχει θάψει έξι αδελφούς του κι ακόμα δεν έχει καταφέρει να ξοφλήσει το λογαριασμό. Λένε ότι, οχτακόσια χρόνια τώρα, στο Νησί της Εγγύτητας κανένας δεν έζησε τόσο πολύ. Ιδού πόσο μεγάλος αμαρτωλός είναι τούτος εδώ.

Με αυτό τελειώνω την αναφορά μου και επικαλούμαι στο φωτεινό πρόσωπό σας, ω κύριέ μου, την ευλογία του Αλλάχ.

Το τζίνι του λυχναριού Αλεξέι Λεντότσκιν

Υ.Γ. Και τώρα που συμπεράνατε ότι σ' αυτό το γράμμα θα σας διασκεδάσω μόνο με κουτσομπολιά για τα αξιοπερίεργα του τόπου, περνάω, αντίθετα, στην ουσία του ζητήματος.

Μάθετε, λοιπόν, ω σοφότατε μεταξύ των σοφών, ότι έχω σχεδόν στο τσεπάκι μου τη λύση του γρίφου του Μαύρου Μοναχού. Ναι, ναι. Και θα είναι, όπως φαίνεται, μια πολύ κωμική λύση. Δηλαδή, έχω ήδη καταλάβει ποιο είναι το τέχνασμα, μόνο δε μου είναι ξεκάθαρο ποιος διασκεδάζει προσποιούμενος τον Βασιλίσκο και με ποιο σκοπό, αλλά την απάντηση σ' αυτές τις ερωτήσεις θα τη βρω σήμερα κιόλας, γιατί όλα με κάνουν να πιστεύω ότι απόψε θα έχει φεγγάρι.

Αυτές τις τρεις μέρες τήρησα το εξής πρόγραμμα: το πρωί κοιμόμουν μέχρι αργά, έπειτα αναχωρούσα για τις εκστρατείες μου σε στεριά και θάλασσα και, όταν έπεφτε το σκοτάδι, έστηνα ενέδρα στο Ακρωτήρι της Νηστείας, που εκτείνεται προς το Νησί της Εγγύτητας. Δεν παρατήρησα κανένα υπερφυσικό συμβάν, αλλά αυτό πιθανώς να οφείλεται στο γεγονός ότι οι νύχτες ήταν αφέγγαρες, μαύρες, ενώ ο άγιος, όπως είναι γνωστό, προτιμάει τον ου-

ράνιο φωτισμό. Καθώς δεν ήξερα τι να κάνω, πηδούσα απ' τη μια πέτρα στην άλλη, πήγαινα μπρος πίσω με μια κατσάικα *(είναι μια βαρκούλα που κατασκευάζουν εδώ, την οποία νοίκιασα από έναν ντόπιο). Ήθελα να καταλάβω αν είναι δυνατό να σταθεί κανείς πάνω σ' ένα από τα βράχια με τέτοιο τρόπο, ώστε να μοιάζει αιωρούμενος πάνω από το νερό. Να σταθεί είναι δυνατό, να μετακινηθεί, όμως, έστω και δύο ή τρία βήματα είναι εντελώς αδύνατο, πείστηκα γι' αυτό και άρχισα να κλίνω προς την υπόθεση ότι οι μοναχοί είχαν επινοήσει το περπάτημα πάνω στο νερό από την τρομάρα τους. Την τρίτη νύχτα, ωστόσο, δηλαδή χτες, ανακάλυψα κάτι αρκετά ενδιαφέρον, που μου ξεκαθάρισε τα πάντα. Σιωπή τώρα, σιωπή. Ούτε λέξη παραπάνω.*

Η εντύπωση θα είναι μεγαλύτερη όταν σας περιγράψω όλες τις πτυχές της ιστορίας – και αυτό θα συμβεί το αργότερο αύριο. Σε δύο ώρες, μόλις σκοτεινιάσει και βγει το φεγγάρι, θα πάω να μονομαχήσω με το φάντασμα. Κι επειδή η μάχη με το υπερπέραν μπορεί να οδηγήσει στο θάνατο ή, στην καλύτερη περίπτωση, στο σκοτισμό του νου, προνοώντας στέλνω τούτο το γράμμα μου με το βραδινό καραβάκι. Και τώρα υποφέρετε μέχρι να έρθει το αυριανό ταχυδρομείο, ω αρχιεπίσκοπε της Ρεμς, βασανιστείτε από την περιέργεια και την ανυπομονησία.

Αφού ζώστηκε το κοφτερό δαμασκηνό σπαθί
και φόρεσε τον πιστό του θώρακα,
να προκαλέσει τον ανίκητο γίγαντα
ετοιμάζεται τώρα ο θαρραλέος πολεμιστής.
Κι αν το 'χει η μοίρα το τολμηρό κεφάλι του
να πέσει στη μάχη,
να τον θυμάστε στην προσευχή σας, ω πάτερ,
κι εσύ, Πριγκίπισσά μου του καφενείου,
το λείψανο του ήρωα βρέξε με δάκρυα.
Έι!

Αυτό ήταν το γράμμα. Στην αρχή, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς και η Πελαγία άκουγαν με χαμόγελο, διασκεδάζοντας με τη σύγκριση του σεβασμιότατου με τον αρχιεπίσκοπο της Ρενς, Τουρπίνο, ακούραστο εξολοθρευτή των Σαρακηνών και συμπολεμιστή του Ρολάνδου στην κοιλάδα του Ρονσεβό. Στο τέλος, όμως, της μακροσκελούς επιστολής, η αδελφή και ο αντιεισαγγελέας πήραν ύφος ανήσυχο και ο Μπερντιτσέφσκι αποκάλεσε ακόμα και «κανάγια» τον Αλεξέι Στεπάναβιτς, που προσπαθούσε τόσο ξεδιάντροπα να γίνει ενδιαφέρων. Αποφάσισαν να μην αντιδράσουν στην πρόκληση του Αλιόσα και να μη βιαστούν να κάνουν υποθέσεις για τους αινιγματικούς υπαινιγμούς που περιείχε το υστερόγραφο, αλλά να περιμένουν το επόμενο γράμμα από το Νέο Αραράτ και μόνο τότε να συζητήσουν τα πάντα λεπτομερώς.

Το γράμμα του Λεντότσκιν, όμως, δεν έφτασε με το ταχυδρομείο της επόμενης μέρας. Και δεν ήρθε ούτε τη δεύτερη ούτε την τρίτη ούτε και την τέταρτη μέρα. Ο επίσκοπος ανησύχησε πολύ και άρχισε να αναρωτιέται μήπως έπρεπε να γράψει στον πατέρα Βιτάλιο για την εξαφάνιση του νεαρού. Δεν το έκανε μόνο και μόνο γιατί ντρεπόταν να ομολογήσει στον αρχιμανδρίτη ότι ο Αλεξέι Στεπάναβιτς είχε σταλεί στο Αραράτ εν αγνοία του.

Την έβδομη μέρα, όταν ο Μιτροφάνι, αδυνατισμένος και βασανισμένος από την αϋπνία, ετοιμαζόταν πια να φύγει ο ίδιος για τη Γαλάζια Λίμνη (ο σεβασμιότατος ανησυχούσε τόσο πολύ για τον Αλιόσα, ώστε δε σκεφτόταν πια τις διπλωματικές επιπλοκές), το γράμμα επιτέλους έφτασε, αλλά ήταν τελείως διαφορετικό από το πρώτο. Ο επίσκοπος κάλεσε ξανά τους συμβούλους του και τους διάβασε την επιστολή που είχε λάβει. Δεν έδειχνε, όμως, ικανοποιημένος, όπως την προηγούμενη φορά, αλλά αναστατω-

μένος. Αυτή τη φορά δεν υπήρχαν πρόλογοι ή προσφωνήσεις, ο Αλιόσα έμπαινε κατευθείαν στο «διά ταύτα».

Δεύτερη επιστολή του Αλεξέι Στεπάναβιτς

Ξέρω ότι αυτό το γράμμα φτάνει πολύ αργά, υπάρχουν, όμως, σοβαροί λόγοι. Έτσι ακριβώς: σοβαροί. *Ο Μαύρος Μοναχός δεν είναι το τέχνασμα κάποιου ικανού κατεργάρη, όπως είχα υποθέσει στην αρχή, εδώ υπάρχει κάτι άλλο. Προς το παρόν, ούτε εγώ καταλαβαίνω τι ακριβώς.*

Αλλά καλύτερα να αφηγηθώ τα γεγονότα με τη σειρά. Κατ' αρχάς, για να μην προκαλέσω σύγχυση, κι έπειτα, επειδή πρώτος εγώ θέλω να καταλάβω πώς έγιναν όλα και με ποια σειρά. Αλλιώς θα μας πιάσει ζαλάδα.

Αφού σας έστειλα το προηγούμενο γράμμα και δείπνησα πλούσια (είναι δυνατό να πέρασε μόνο μία βδομάδα; Φαίνεται σαν να έχουν περάσει μήνες ή και χρόνια ολόκληρα), πήγα στο Ακρωτήρι της Νηστείας σαν να πήγαινα σε μια χαρούμενη εκδρομή, απολαμβάνοντας εκ των προτέρων τη φάρσα που θα έκανα στο θεομπαίχτη. Εγκαταστάθηκα με όλα τα κομφόρ ανάμεσα σε δύο μεγάλους βράχους, σ' ένα σημείο που είχα εντοπίσει προηγουμένως. Άπλωσα την κουβέρτα που είχα πάρει απ' το ξενοδοχείο, στο θερμός είχα τσαγάκι με ρούμι και σ' ένα χάρτινο κουτί προμήθειες σε γλυκίσματα από το εξαιρετικό ζαχαροπλαστείο «Ο Πειρασμός του Αγίου Αντωνίου». Καθόμουν εκεί, μασουλώντας και γελώντας χαιρέκακα, περιμένοντας να ανατείλει το φεγγάρι. Στη λίμνη επικρατούσε απόλυτο σκοτάδι, δε φαινόταν τίποτα, μόνο το περίγραμμα του Νησιού της Εγγύτητας διαγραφόταν συγκεχυμένα.

Να, όμως, που πάνω στην επιφάνεια του νερού απλώθηκε ένα κίτρινο μονοπάτι και το χρώμα της νύχτας, από μονότονο μαύρο, έγινε μεταβαλλόμενο, το σκοτάδι αποτραβήχτηκε, γλίστρησε προς τις άκρες του ουρανού και

στη μέση έλαμψε το φεγγάρι. Και την ίδια εκείνη στιγμή, ακριβώς μπροστά μου, κρύβοντας κατά ένα μέρος το χλομό δίσκο του νυχτερινού άστρου, εμφανίστηκε μια λεπτή μαύρη μορφή. Είμαι έτοιμος να ορκιστώ σε ό,τι θέλετε. Μια στιγμή νωρίτερα δεν υπήρχε και μεμιάς να τη, μυτερή, στητή, να ταλαντεύεται ελαφρά. Και όχι στο σημείο που την περίμενα (εκεί υπάρχει μια επίπεδη πέτρα που ξεπροβάλλει ίσα ίσα από το νερό), αλλά λίγο προς το πλάι, εκεί όπου δεν υπάρχουν πέτρες.

Στην αρχή είχα μόνο μία απορία: από πού είχε εμφανιστεί; Μολονότι προτού βγει το φεγγάρι ήταν σκοτεινά, δεν ήταν τόσο που να μην μπορώ να διακρίνω έναν άνθρωπο σε απόσταση μερικών βημάτων!

Σύμφωνα με το σχέδιό μου, μόλις θα εμφανιζόταν ο «Βασιλίσκος», έπρεπε να σηκωθώ από την κρυψώνα μου, τυλιγμένος όλος μ' ένα μακρύ μανδύα με κουκούλα, παρόμοιο με το ένδυμα ενός σχίμνικ, *και ν' αρχίσω να ουρλιάζω με φωνή απόκοσμη: «Εγώ είμαι ο Άγιος Βασιλίσκος! Αλίμονό σου, σφετεριστή!» Κι έτσι, πίστευα, θα φόβιζα το σκιάχτρο και θα έπεφτε στο νερό.*

Στη θέα, όμως, της παράξενης μαύρης μορφής, που έμοιαζε να αιωρείται πάνω από τη λίμνη, μου συνέβη κάτι που το βίωσα σωματικά. Ένιωσα ένα ανεξήγητο ψύχος να απλώνεται στο κορμί μου, ενώ τα χέρια και τα πόδια μου, αν και δεν είχαν χάσει την ικανότητά τους να κινούνται (θυμάμαι πολύ καλά ότι άφησα κάτω το θερμός και άγγιξα με το χέρι το εντελώς παγωμένο μέτωπό μου), κινούνταν αργά και με κόπο, σαν να ήμουν κάτω από το νερό. Ποτέ στη ζωή μου δεν είχα νιώσει κάτι παρόμοιο.

Πίσω από την πλάτη της σιωπηλής μορφής άρχισε να ξεχύνεται ένα φως πολύ πιο έντονο από εκείνο του φεγγαριού. Όχι, δεν κατορθώνω να περιγράψω καλά το φαινόμενο. «Άρχισε να ξεχύνεται» δεν είναι η σωστή έκφραση, μα δεν ξέρω πώς να το περιγράψω διαφορετικά. Πρώτα δεν υπήρχε τίποτα, μόνο το φεγγαρόφωτο, και ξαφνικά ήταν λες και όλος ο κόσμος φωτίστηκε, τόσο που μισόκλεισα τα μάτια μου και τα κάλυψα με το χέρι.

Τα αφτιά μου είχαν σχεδόν βουλώσει από το σφυγμό μου που χτυπούσε ξέφρενα, ωστόσο άκουσα καθαρά τέσσερις λέξεις, παρόλο που προφέρθηκαν πάρα πολύ σιγά: «Όχι σωτηρία, αλλά σαπίλα» και η μαύρη μορφή έδειξε με το χέρι το Νησί της Εγγύτητας. Όταν έπειτα κινήθηκε προς το μέρος μου περπατώντας πάνω στο νερό, βγήκα από το λήθαργό μου και με τον πιο επονείδιστο τρόπο, ξεφωνίζοντας, κλαίγοντας σχεδόν, νομίζω, το έβαλα στα πόδια. Να τι θαρραλέο ιππότη διαλέξατε, ω ελάχιστα διορατικέ πρίγκιπα της Εκκλησίας.

Ύστερα, όταν έφτασα τρέχοντας στο παρεκκλήσι, ντράπηκα για τον εαυτό μου. «Αν πρόκειται για κάποιο εξαιρετικά έξυπνο αστείο, δεν μπορώ να δεχτώ να με πιάσουν κορόιδο», είπα μέσα μου. Κι αν δεν είναι αστείο... Τότε σημαίνει ότι ο Κύριος ο Θεός υπάρχει, το Σύμπαν δημιουργήθηκε σε έξι μέρες, στον ουρανό πετούν οι άγγελοι και τα ουράνια σώματα περιστρέφονται γύρω από τη Γη. Κι επειδή όλα αυτά είναι απολύτως αδύνατα, δεν υπάρχει κανένας Βασιλίσκος. Φτάνοντας σε αυτό το συμπέρασμα, πήρα ξανά με αποφασιστικά βήματα το δρόμο προς την αντίθετη κατεύθυνση και γύρισα πίσω στην αμμουδιά, αλλά εκεί δεν ξαναείδα ούτε το μυστηριώδες φως ούτε τη μαύρη μορφή. Χτυπώντας δυνατά τα πόδια μου για να πάρω κουράγιο και σφυρίζοντας ένα εύθυμο τραγουδάκι, βάλθηκα να βηματίζω πάνω κάτω στην όχθη. Πείστηκα εντελώς για την ακλόνητα υλική φύση του κόσμου, μάζεψα το θερμός και τα πράγματα του ξενοδοχείου κι επέστρεψα στην «Κιβωτό».

Αποφάσισα, όμως, να μη γράψω την αναφορά μου προτού δω άλλη μία φορά τον Βασιλίσκο και βεβαιωθώ για ένα από τα δύο: είτε ότι πρόκειται για ένα Kunststück *–ένα τέχνασμα– είτε ότι έχω τρελαθεί και η θέση μου είναι στην κλινική του δόκτορα Καρόβιν.*

Θαρρείς και συνέβαινε επίτηδες, οι δύο επόμενες νύχτες ήταν συννεφιασμένες. Περπατούσα στους ανηφόρους πια δρόμους του Αραράτ, έπινα άγια γκαζόζα και καφέ από την Τζαμάικα, από την ανία μου διάβαζα κά-

θε είδους ανοησίες στο αναγνωστήριο του μοναστηριού. Τελικά, η τρίτη νύχτα προμηνυόταν φεγγαρόλουστη και με το θάρρος που μου έλειπε ετοιμάστηκα ξανά να πάω στην αμμουδερή γλώσσα ξηράς. Εκείνη την περίοδο αναγκαστικής αδράνειας, η αναμονή και η εσωτερική διαμάχη μού είχαν σπάσει τόσο τα νεύρα, ώστε την παραμονή της αποστολής το θάρρος με είχε εγκαταλείψει εντελώς. Δεν μπορούσα, όμως, να χάσω την ευκαιρία και πήρα μια απόφαση που μου φάνηκε πραγματικά σολομώντεια.

Στο προηγούμενο γράμμα έγραψα για το δικηγόρο από τη Μόσχα, που είναι παθιασμένος με το καπνιστό κρέας και το δροσερό αέρα. Λέγεται Κουμπόφσκι κι έρχεται στη Χαναάν κάθε φθινόπωρο, από χρόνια. Λέει ότι εδώ είναι ιδιαίτερα ωραία το Νοέμβρη. Μένουμε στο ίδιο ξενοδοχείο κι έχουμε γευματίσει αρκετές φορές μαζί. Εκείνος τρώει και πίνει πέντε φορές όσο εγώ (που και βέβαια είμαι γερό πιρούνι, όπως μπορεί να βεβαιώσει ο μάγειράς σας και ευεργέτης μου, Κούζμα Σαβέλιεβιτς). Ο Κουμπόφσκι είναι ένας άνθρωπος με νοοτροπία απομυθοποιητική, ίσως ακόμα και κυνική, χωρίς κανένα ενδιαφέρον για το υπερφυσικό. Για παράδειγμα, έχει την τάση να ερμηνεύει οποιαδήποτε εκδήλωση της ανθρώπινης ψυχολογίας αποκλειστικά και μόνο από την άποψη της λήψης, χώνευσης και αποβολής της τροφής. Έτσι, όταν με βλέπει σκεφτικό λόγω του μυστηρίου του Μαύρου Μοναχού, μου λέει: «Ε, καλέ μου φίλε, πρέπει να φάτε κάτι πικάντικο και όλη η μελαγχολία θα φύγει». Ή του δείχνω από μακριά τη ρομαντική κυρία που παραλίγο να μου αποσπάσει την προσοχή από την αποστολή μου (αχ, Πριγκίπισσα-Όνειρο, έχω άραγε μάτια για σένα τώρα;) και ο Κουμπόφσκι κουνάει το κεφάλι: «Ποπό, πόσο χλομή είναι η καημένη! Μου φαίνεται ότι τρώει άσχημα, πράγματα ελάχιστα θρεπτικά, γεγονός που προκαλεί γαστρική ατονία και δυσκοιλιότητα. Θα της χρειαζόταν ένας οξύρρυγχος με σάλτσα κι έπειτα οπωσδήποτε ένα ποτηράκι ιταλική γκράπα ή γαλλικό Καλβαντός. Το έντερό της θα ξανάρχιζε να λειτουργεί». Καταλάβατε περί τίνος πρόκειται. Κι έτσι σκέφτηκα να τον πάρω μαζί μου με τη δικαιολογία ενός

νυχτερινού περίπατου για τη διευκόλυνση της χώνευσης. Πρώτον: με παρέα θα ένιωθα λιγότερο φόβο· δεύτερον: αν ο Βασιλίσκος ήταν μια παραίσθηση, ο δικηγόρος δε θα τον έβλεπε· και τέλος: αν ήταν ένα τέχνασμα του τσίρκου, ένας πεζός άνθρωπος όπως αυτός δε θα πιανόταν ποτέ κορόιδο. Δεν προειδοποίησα το φίλο μου, εσκεμμένα· για την αντικειμενικότητα του πειράματος.

Και φαίνεται πως αυτό ήταν το λάθος μου και το φταίξιμό μου.

Όλα έγιναν όπως μερικά βράδια νωρίτερα. Έβαλα επίτηδες τον Κουμπόφσκι να καθίσει με το πρόσωπο στραμμένο προς το Νησί της Εγγύτητας κι εγώ ο ίδιος δεν ξεκολλούσα τα μάτια μου από εκείνο το σημείο. Δεν υπήρχε κανένας, κανένας και τίποτα, δε χωράει αμφιβολία. Μόλις, όμως, το φως του φεγγαριού άνοιξε δρόμο ανάμεσα στα αραιά σύννεφα, πάνω στο νερό εμφανίστηκε το γνωστό μου φάντασμα, που σχεδόν αμέσως τυλίχτηκε με μια εκτυφλωτική λάμψη.

Αυτή τη φορά δεν άκουσα καμία φωνή, γιατί ο κυνικός φίλος μου (που ήταν έτοιμος να βάλει στο στόμα του ένα σοκολατάκι) άρχισε να ουρλιάζει σαν αγριάνθρωπος και τράπηκε σε φυγή με απρόσμενη ευκινησία. Εγώ δεν κατάφερνα να τον ακολουθήσω –κι όμως ναι, μόλις απλώθηκε στο δέρμα μου εκείνο το ζοφερό ρίγος, έχασα όλη την αποφασιστικότητά μου– και μάλλον δε θα τον προλάβαινα μέχρι τις παρυφές της πόλης, αν στα μισά του δρόμου ο Κουμπόφσκι δε σωριαζόταν κάτω ξαφνικά. Έσκυψα από πάνω του και είδα ότι ψυχορραγούσε, με μάτια γυρισμένα ανάποδα και κάθε άλλο παρά έτοιμος ήταν να πεταχτεί όρθιος και να ξαναρχίσει να τρέχει...

Πέθανε. Όχι εκεί, στο δρόμο, αλλά το επόμενο πρωί, στο αναρρωτήριο του μοναστηριού. Εγκεφαλική αιμορραγία. Με άλλα λόγια, ο δικηγόρος έπαθε τη συγκοπή για την οποία τον είχε προειδοποιήσει ο Φάουστ με τα μοβ γυαλιά.

Κατά τη γνώμη σας, σεβασμιότατε, ποιος σκότωσε το δύστυχο καλοφαγά; Εγώ ή ο Μαύρος Μοναχός; Κι αν εκείνος είναι ο φονιάς, προκύπτει ότι εγώ είμαι συνεργός του.

Από το αναρρωτήριο, αφού οι αδελφοί του ελέους (γενειοφόροι, μ' ένα άσπρο πουκάμισο πάνω από το μαύρο ράσο) μετέφεραν τον νεκρό στο νεκροθάλαμο, πήγα κατευθείαν στην κλινική του δόκτορα Καρόβιν και, παρόλο που ήταν πολύ νωρίς, ζήτησα να συναντήσω αμέσως την αυθεντία των νευρικών και ψυχικών παθήσεων. Στην αρχή δεν ήθελαν με κανέναν τρόπο να με αφήσουν να περάσω χωρίς συστάσεις, αλλά με ξέρετε, αν είναι ανάγκη, είμαι ικανός να περάσω από το μάτι της βελόνας. Είχα δύο ερωτήματα να θέσω στην αυθεντία. Το πρώτο: Είναι πιθανή μια κοινή οπτική και ακουστική παραίσθηση; Το δεύτερο: Μήπως είχα τρελαθεί;

Ο Καρόβιν ασχολήθηκε πρώτα με τη δεύτερη ερώτηση και μου απάντησε έπειτα από μία ώρα. Με ρώτησε για τον μπαμπά, για τη μαμά και για τους άλλους προγόνους μου, μέχρι τον προπάππο μου, Παντελεήμονα Λεντότσκιν, ο οποίος πέθανε από τρομώδες παραλήρημα. Έπειτα μου έριξε ένα φως στις κόρες των ματιών, με χτύπησε στις αρθρώσεις μ' ένα σφυράκι και μ' έβαλε να ζωγραφίσω γεωμετρικά σχήματα. Στο τέλος δήλωσε: «Είστε απόλυτα υγιής, μόνο λίγο τρομαγμένος από κάτι που σας οδήγησε σε κατάσταση υστερίας. Και τώρα μπορώ να ακούσω την ιστορία με τις παραισθήσεις». Τη διηγήθηκα. Εκείνος με άκουσε με προσοχή, γνέφοντας με το κεφάλι, και ύστερα πρότεινε την ακόλουθη εξήγηση, που εκείνη τη στιγμή με ικανοποίησε πλήρως.

«Τις νύχτες του φθινοπώρου, στα νησιά», είπε ο Καρόβιν, «εξαιτίας του ιδιαίτερου οζονισμού του αέρα και της ιδιότητας που έχει το νερό να αντανακλά, δεν είναι σπάνιες οι πιο ποικίλες οπτικές ψευδαισθήσεις. Καμιά φορά, κυρίως κάτω απ' το φως του φεγγαριού, μπορεί κανείς να δει να κινείται πάνω στη λίμνη μια μαύρη στήλη, η οποία, σ' έναν άνθρωπο με φύση ποιητική ή ευσεβή, μπορεί ίσως να θυμίσει μοναχό με το ένδυμα του σχίμνικ. *Στην πραγματικότητα δεν πρόκειται παρά για έναν εντελώς συνηθισμένο ανεμοστρόβιλο». «Τι πράγμα;» ρώτησα χωρίς να καταλαβαίνω. «Ένας ανεμοστρόβιλος, μια μικρή δίνη αέρα. Μπορεί να είναι τοπική· τριγύρω δε*

φυσάει αέρας, αλλά σ' ένα σημείο, από τις ιδιοτροπίες της ατμοσφαιρικής πίεσης, δημιουργείται ξαφνικά ένα ρεύμα αέρα, και μάλιστα δυνατό. Αρπάζει από την ακτή πεσμένα φύλλα και σκόνη, τα κάνει να στροβιλίζονται σχηματίζοντας ένα χωνί, και ορίστε ο Μαύρος Μοναχός. Ιδίως αν εσείς ήσαστε ήδη προετοιμασμένος να τον δείτε».

Βγήκα από το γραφείο του γιατρού σχεδόν εντελώς καθησυχασμένος, νιώθοντας μόνο θλίψη για το δύστυχο Κουμπόφσκι, όμως όσο περισσότερο απομακρυνόμουν από την κλινική τόσο περισσότερο δυνάμωνε μέσα μου η φωνή της αμφιβολίας. Και το απόκοσμο φως; Και τα λόγια που είχα ακούσει τόσο καθαρά; Κι έπειτα δεν μπορούσε να είναι ανεμοστρόβιλος, προχωρούσε αργά, έκανε μόνο λίγα βήματα και το περίγραμμα ήταν πολύ καθαρό.

Τα γεγονότα που ακολούθησαν επιβεβαίωσαν ότι ο στρόβιλος και ο οζονισμός του αέρα δεν είχαν καμία σχέση.

Αφού σκότωσε έναν άνθρωπο, ο Βασιλίσκος φάνηκε να αγριεύει κι έπαψε να περιορίζεται στις εμφανίσεις στο Ακρωτήρι της Νηστείας.

*Την επόμενη νύχτα παρουσιάστηκε στον αδελφό Κλεόπα, το βαρκάρη, το μόνο απ' όλους τους κατοίκους του Αραράτ που μπορεί να πηγαινοέρχεται στο ερημητήριο του Βασιλίσκου. Μία φορά τη μέρα φέρνει στους σχί*μνικι *ό,τι έχουν ανάγκη και παίρνει τα έτοιμα κομποσκοίνια. Τη νύχτα, καθώς ο Κλεόπας γύριζε με βήμα αργό στο μοναστήρι έπειτα από επίσκεψη σ' ένα φίλο του, ο Βασιλίσκος εμφανίστηκε μπροστά του ακριβώς στην είσοδο του νεκροταφείου. Του έδωσε μια δυνατή σπρωξιά στο στήθος, κάνοντάς τον να κυλιστεί στο χώμα, και με βροντερή φωνή τον πρόσταξε να μην πάει ποτέ ξανά στο Νησί της Εγγύτητας, γιατί «ο τόπος είναι καταραμένος».*

Αυτό που κάνει κάπως λιγότερο εντυπωσιακό το γεγονός είναι η πασίγνωστη ροπή προς το πιοτό του αδελφού Κλεόπα, ο οποίος και τη νύχτα εκείνη γύριζε στο κελί του μισομεθυσμένος. Ούτε εκείνος, ο αυτόπτης μάρτυρας, δεν μπόρεσε να ορκιστεί ότι είδε στ' αλήθεια τον άγιο. Παρ' όλα αυτά, η φήμη διαδόθηκε αμέσως σε ολόκληρη τη Χαναάν.

Δύο νύχτες αργότερα, όμως, συνέβη ένα γεγονός, αναμφισβήτητο αυτή τη φορά, που είχε πολύ σοβαρές, τραγικές συνέπειες.

Το φάντασμα δεν κατάφερε να τρομάξει τον αδελφό Κλεόπα, αφού αυτός πηγαίνει με τη βάρκα του στο ερημητήριο μέρα μεσημέρι, ενώ τη νύχτα, όταν εμφανίζεται ο Μαύρος Μοναχός, συνήθως είναι ήδη μεθυσμένος και δε φοβάται τίποτα. Εκτός, όμως, από αυτόν, στο στενό που χωρίζει τη Χαναάν από το Νησί της Εγγύτητας κυκλοφορεί συχνά ο ακτοφύλακας, υπεύθυνος για τις σημαδούρες, ο οποίος έχει, μεταξύ άλλων, και το καθήκον να τοποθετεί τις σημαδούρες που ορίζουν τις πλεύσιμες ζώνες της λίμνης και συχνά μετακινούνται από τα ρεύματα και τον άνεμο. Αυτός δεν είναι μοναχός, αλλά λαϊκός. Ζει σε μια μικρή ίσμπα* *στη βόρεια, σχεδόν ακατοίκητη, ακτή της Χαναάν, με τη νεαρή γυναίκα του, η οποία είναι στους τελευταίους μήνες της εγκυμοσύνης της. Για την ακρίβεια ζούσε, γιατί τώρα η* ίσμπα *είναι άδεια.*

Προχτές το βράδυ, περασμένα μεσάνυχτα, ο ακτοφύλακας και η γυναίκα του ξύπνησαν από δυνατά χτυπήματα στο παράθυρο. Στο φως του φεγγαριού που έλουζε το τζάμι του παραθύρου είδαν μια μαύρη κουκούλα και αμέσως κατάλαβαν ποιος τους έκανε επίσκεψη. Ο νυχτερινός επισκέπτης απείλησε με το δάχτυλο το αποσβολωμένο αντρόγυνο και ύστερα, με το ίδιο δάχτυλο, μ' ένα ανατριχιαστικό τρίξιμο, χάραξε κάτι πάνω στο τζάμι (όπως ξεκαθαρίστηκε αργότερα, ήταν ένας οκτακόρυφος σταυρός, εκείνος των παλαιών πιστών).

Κατόπιν το φάντασμα εξαφανίστηκε, αλλά η γυναίκα από τον τρόμο της απέβαλε και, ενώ ο σύζυγος έτρεχε για βοήθεια, η δύστυχη πέθανε από την αιμορραγία. Ο ακτοφύλακας διηγήθηκε στις Αρχές της μονής το νυχτερινό όραμα και βάλθηκε να φτιάχνει δύο φέρετρα, το ένα για τη γυναίκα του και το άλλο για τον εαυτό του, αφού δήλωσε ότι δεν ήθελε πια να ζει. Το βράδυ α-

* Αγροικία ή καλύβα της ρωσικής στέπας, χτισμένη από κορμούς δέντρων και σκεπασμένη με άχυρα ή κλαδιά. (Σ.τ.Μ.)

νέβηκε στη βάρκα, βγήκε στ' ανοιχτά και, αφού έδεσε μια πέτρα στο λαιμό του, έπεσε στο νερό. Από την ακτή τον είδαν πολλοί. Αναζήτησαν τον πνιγμένο, μα δεν τον βρήκαν, κι έτσι το δεύτερο φέρετρο έμεινε αχρησιμοποίητο.

Η πόλη έχει γίνει αγνώριστη. Δηλαδή, τη μέρα είναι πολυάνθρωπη όπως και πριν, κανένας προσκυνητής δε βιάζεται να φύγει απ' το νησί, αφού η περιέργεια και η γοητεία του μυστηρίου είναι για τους ανθρώπους πιο δυνατές από τη σύνεση και το φόβο. Τη νύχτα, όμως, οι δρόμοι ερημώνουν τελείως. Λέγονται άσχημα πράγματα για το ερημητήριο του Βασιλίσκου. Ότι δεν υπάρχει μέρος πιο τρομακτικό από έναν ιερό τόπο που «χάλασε», είτε είναι μια εγκαταλειμμένη εκκλησία είτε ένα βεβηλωμένο κοιμητήριο ή, πολύ περισσότερο, ένα ερημητήριο προορισμένο για τη σωτηρία της ψυχής. Μεταξύ των μοναχών και των κατοίκων του τόπου ενισχύεται η άποψη ότι πρέπει να ακούσουν τον προστάτη άγιο και να απομακρύνουν τους σχίμνικι *από το Νησί της Εγγύτητας, αλλιώς ο Μαύρος Μοναχός θα θυμώσει ακόμα περισσότερο.*

Ο αρχιμανδρίτης έκανε λιτανεία σε ολόκληρη τη Χαναάν και ράντισε με αγιασμό την καλύβα του ακτοφύλακα, αλλά ο κόσμος εξακολουθεί να την αποφεύγει. Εγώ, πάντως, πήγα εκεί (για να πω την αλήθεια, το πρωί, με το φως του ήλιου). Είδα τον περιβόητο σταυρό στο τζάμι. Τον άγγιξα και με το δάχτυλό μου ακόμα.

Σας παρακαλώ να μη νομίσετε, ω μάγε Μέρλιν, ότι ο ιππότης σας έγινε ένας φοβητσιάρης. Αν είμαι πρόθυμος να λάβω υπόψη μου την εκδοχή σύμφωνα με την οποία το Σύμπαν δεν είναι αποκλειστικά υλικό, αυτό δε σημαίνει συνθηκολόγηση, αλλά αλλαγή μεθόδου. Πιστεύω ότι πρέπει να βγάλω την πανοπλία μου και να φορέσω μια άλλη. Δε σκοπεύω, όμως, να παραδοθώ και προς το παρόν δε ζητάω τη βοήθειά σας.

Ο Λάνσελοτ της Λίμνης

Το γράμμα αυτό, εκπληκτικό από κάθε άποψη, προκάλεσε διαφορετικές εντυπώσεις στους συμμετέχοντες στο συμβούλιο.

«Προσπαθεί να πάρει θάρρος, αλλά φοβάται μέχρι θανάτου», είπε ο επίσκοπος. «Θυμάμαι από προσωπική πείρα πόσο φόβο νιώθει κανείς όταν ο κόσμος έρχεται τα πάνω κάτω. Μόνο που όσον αφορά εμένα έγινε αντίθετα. Από τα παιδικά μου χρόνια πίστευα ότι στον κόσμο κυριαρχούσε το πνεύμα και όταν υποπτεύθηκα για πρώτη φορά ότι δεν υπήρχε Θεός αλλά μόνο η ύλη, αισθάνθηκα σαν να πνιγόμουν, σαν να είχα μείνει ξαφνικά ορφανός. Τότε έγινα μοναχός, για να ξαναβάλω τα πράγματα στη θέση τους».

«Πώς;» ρώτησε έκπληκτος ο Μπερντιτσέφσκι. «Ακόμα κι εσείς, *εσείς*, είχατε αυτές τις αμφιβολίες; Κι εγώ που πίστευα...»

Έχασε τα λόγια του και δεν τελείωσε τη φράση του.

«Ότι ήσουν ο μόνος που τις είχε;» ολοκλήρωσε ο Μιτροφάνι μ' ένα θλιμμένο χαμόγελο. «Και ότι εγώ είχα μέσα μου μόνο αγιοσύνη; Όχι, Ματβέι, μόνο ένας στενόμυαλος δεν έχει τίποτε άλλο παρά αγιοσύνη, ενώ ο σκεπτόμενος άνθρωπος δοκιμάζεται από σοβαρούς πειρασμούς. Μακάριος δεν είναι εκείνος που δεν μπαίνει σε πειρασμό, αλλά εκείνος που τον ξεπερνάει. Όποιος δεν αμφιβάλλει ποτέ και για τίποτα είναι νεκρός μέσα του».

«Πιστεύετε, λοιπόν, σ' αυτά τα θαύματα, πάτερ;» ρώτησε η αδελφή Πελαγία, διακόπτοντας το πλέξιμό της. «Στην οπτασία, στον ίσκιο που περπατάει πάνω στα νερά και πάει λέγοντας; Πριν μιλούσατε διαφορετικά».

«Τι υπονοεί το αγόρι όταν λέει ότι θα αλλάξει πανοπλία;» μουρμούρισε σκεφτικός ο επίσκοπος, σαν να μην είχε ακούσει. «Δεν καταλαβαίνω... Αχ, πόσο ενδιαφέρουσες και απρόβλεπτες είναι οι οδοί του Κυρίου!»

Η Πελαγία, αντίθετα, έκανε μια παρατήρηση ψυχολογικής φύσεως: «Το προηγούμενο γράμμα με έκανε να υποθέσω ότι ο απε-

σταλμένος σας είχε ξετρελαθεί μ' εκείνη τη γοητευτική κυρία και είχε ξεχάσει την αποστολή του, εξ ου και η διακοπή της αλληλογραφίας. Εδώ, όμως, την αναφέρει μόνο μία φορά, στα γρήγορα. Δεν ξέρω αν ο Αλεξέι Στεπάναβιτς γράφει την αλήθεια για το φάντασμα, αλλά είναι φανερό ότι ο νεαρός ένιωσε μια πολύ δυνατή συγκίνηση. Αλλιώς δε θα ξεχνούσε ποτέ ένα τόσο ελκυστικό πρόσωπο».

«Οι γυναίκες έχουν πάντα μόνο ένα πράγμα στο μυαλό τους», απάντησε ο επίσκοπος μ' ένα μορφασμό αγανάκτησης. «Υπερεκτιμάτε πάντα την επίδρασή σας στους άντρες. Στον κόσμο υπάρχουν αινίγματα πιο μυστηριώδη από ρομαντικές άγνωστες με βέλο. Ω, πρέπει να βγάλουμε το αγόρι απ' τους μπελάδες. Χρειάζεται βοήθεια κι ας μην το παραδέχεται».

Στο σημείο αυτό ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, που είχε ακούσει τις σκέψεις του σεβασμιότατου και της πνευματικής του κόρης έκπληκτος, δε συγκρατήθηκε άλλο:

«Μιλάτε, λοιπόν, σοβαρά; Στ' αλήθεια, πάτερ, με εκπλήσσετε! Είναι δυνατό να παίρνετε τοις μετρητοίς όλα αυτά τα παραμύθια; Ο Λεντότσκιν μάς σέρνει από τη μύτη, μας κοροϊδεύει με τον πιο ξεδιάντροπο τρόπο! Είναι φανερό ότι όλες αυτές τις μέρες φλέρταρε την "Πριγκίπισσά" του και τώρα επινοεί παραμύθια για να διασκεδάσει σε βάρος μας. Είναι προφανές! Ένα μόνο πράγμα δεν καταλαβαίνω: πώς μπορέσατε να εμπιστευθείτε μια τόσο υπεύθυνη αποστολή σ' ένα αμούστακο παιδί χωρίς μυαλό. Εσείς που ξέρετε τόσο καλά τους ανθρώπους!»

Τα λόγια του περιφερειακού αντιεισαγγελέα δε στερούνταν λογικής και ο Μιτροφάνι τα 'χασε κάπως, ενώ η Πελαγία, μολονότι κούνησε το κεφάλι, δεν κάθισε να συζητήσει.

Χώρισαν, λοιπόν, χωρίς να πάρουν κάποια απόφαση. Χάθη-

κε άσκοπα πολύτιμος χρόνος και αυτό έγινε φανερό δύο μέρες αργότερα, όταν έφτασε το τρίτο γράμμα.

Οι φθινοπωρινές καταιγίδες είχαν πλημμυρίσει τους δρόμους, η ταχυδρομική άμαξα είχε μεγάλη καθυστέρηση και ο φάκελος παραδόθηκε στον επίσκοπο αργά το βράδυ. Ωστόσο, ο σεβασμιότατος έστειλε αμέσως να καλέσουν τον Μπερντιτσέφσκι και την Πελαγία.

Τρίτη επιστολή του Αλεξέι Στεπάναβιτς

Εύρηκα! Η μέθοδος βρέθηκε!

Το πιο δύσκολο πράγμα ήταν να απαρνηθώ το υλιστικό, εσφαλμένα δισδιάστατο σύστημα συντεταγμένων. Το σύστημα αυτό αγνοεί την τρίτη διάσταση, που συμβατικά θα αποκαλέσω μυστηριακή· έχω την πεποίθηση ότι με τον καιρό θα βρεθεί ένας άλλος όρος, λιγότερο συναισθηματικός. Πρώτα, όμως, πρέπει να επεξεργαστώ ένα σύστημα ανάλυσης και μια τεχνική μέτρησης. Η σύγχρονη επιστήμη δεν ασχολείται καθόλου με αυτό, καθώς συμφωνεί απόλυτα με τον αγαπημένο σας Εκκλησιαστή, όταν λέει: **«Τό στρεβλόν δέν δύναται νά γείνη εὐθές, καί αἱ ἐλλείψεις δέν δύνανται νά ἀριθμηθῶσιν».*** *Ο Γαλιλαίος, πάντως, ο θεμελιωτής της επιστημονικής προόδου, είχε διαφορετική άποψη. Διατύπωσε ως εξής το θεμελιώδες δόγμα του επιστήμονα: Να μετράς ό,τι μπορεί να μετρηθεί και να καθιστάς μετρήσιμο αυτό που ακόμα δεν είναι.*

Είναι ανάγκη, επομένως, να καταστήσω μετρήσιμο το μυστηριακό παράγοντα.

Αν και η υλιστική επιστήμη δεν αναγνωρίζει αυτό το αντικείμενο, κά-

---

* *Εκκλησιαστής*, κεφ. α, 15. (Σ.τ.Ε.)

ποτε, προτού έρθει η Εποχή της Λογικής, υπήρχε και μια άλλη επιστήμη, της μαγείας, η οποία στη διάρκεια των αιώνων προσπάθησε να ερευνήσει αυτό που συνηθίζουμε να αποκαλούμε υπερφυσικό. Και απ' όσο ξέρω, πέτυχε κάποια αποτελέσματα σ' αυτό το πεδίο!

Αυτή ακριβώς η εικασία, στην οποία έφτασα μόλις πριν από δύο μέρες, με οδήγησε στη λύση του προβλήματος.

Μου φαίνεται πως έχω ήδη γράψει ότι στο μοναστήρι υπάρχει μια βιβλιοθήκη, όπου είναι συγκεντρωμένα πάρα πολλά βιβλία, παλιά και νέα, θρησκευτικού περιεχομένου. Την είχα επισκεφτεί και προηγουμένως και είχα ξεφυλλίσει από ανία κάποιο Πνευματικό Αλφάβητο, *τον Άγιο Ιωάννη της Κλίμακος, τον Εφραίμ τον Σύρο και την* Ανθολογία του Νέου Αραράτ. *Αυτή τη φορά, όμως, βάλθηκα να ψάχνω με μεθοδικότητα και με ένα πολύ συγκεκριμένο σκοπό.*

Τη δεύτερη μέρα, δηλαδή χτες, βρήκα ένα βιβλίο που εκδόθηκε το 1747, μια μετάφραση από τα λατινικά: Πώς να Προσεταιρίζεται Κανείς τα Καλά Πνεύματα και να Νικάει τα Κακά. *Άρχισα να το διαβάζω και ανατρίχιασα! Ήταν ακριβώς αυτό που χρειαζόμουν! Τίποτα περισσότερο και τίποτα λιγότερο! (Αυτή η σύμπτωση, μεταξύ μας, μου φαίνεται ότι είναι μία ακόμα απόδειξη της ύπαρξης της μυστηριακής διάστασης.)*

Το παλιό βιβλίο το γράφει καθαρά: «Κι αν ένα άυλο πνεύμα αφήσει σε κάποιον τόπο ένα ίχνος σαρκικό [δηλαδή, με σύγχρονους όρους, υλικό], το σημάδι αυτό μοιάζει με ουρά, την οποία, αν την αρπάξει κανείς, μπορεί να συλλάβει το πνεύμα και να το τραβήξει από την άυλη κατάσταση στο φως». Παραλείπω τις εκτενείς και αφελείς θεωρίες περί του μη αλάθητου του Σατανά –ο οποίος, σε αντίθεση με τον πανταχού παρόντα Κύριο, καμιά φορά κάνει λάθη και γι' αυτό μπορεί και πρέπει να νικηθεί– και περνάω αμέσως στην ουσία του ζητήματος.

Επομένως, αν μια οντότητα που ανήκει στη μυστηριακή διάσταση αφήσει από απερισκεψία ένα απτό σημάδι της παρουσίας της στον υλικό μας κό-

σμο, αυτό το σημαντικό ίχνος μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον άνθρωπο για να σύρει το φάντασμα στον αντιληπτό με τις αισθήσεις μας κόσμο. Αυτή είναι η ουσία!

Κατόπιν, για αρκετές σελίδες, στην πραγματεία εκτίθεται με λεπτομέρειες το τι πρέπει να γίνει για το σκοπό αυτό.

Τα μεσάνυχτα ακριβώς, όταν η τρίτη διάσταση συνδυάζεται με τις δύο πρώτες, προκαλώντας προφανώς μια μεταμόρφωση του χρόνου (δηλαδή, όπως τον αντιλαμβανόμαστε στη Γη, ο χρόνος μοιάζει να σταματάει), πρέπει να σταθούμε μπροστά στο σημάδι, να χαράξουμε ένα σταυρό και να προφέρουμε τα λόγια της μαγικής φράσης: «Έλα, ακάθαρτο πνεύμα [ή «άγιο πνεύμα», ανάλογα με την ανάγκη], στο ίχνος που άφησες· έτσι έχουν συμφωνήσει ο Γαβριήλ και ο Εωσφόρος». Όταν θα τα λέει αυτά, ο επικαλούμενος πρέπει να είναι ολόγυμνος και να μην έχει πάνω του ούτε δαχτυλίδια ούτε αλυσιδίτσες ούτε άλλα ξένα αντικείμενα, γιατί ακόμα και το πιο μικρό από αυτά γίνεται εκατό φορές βαρύτερο τη στιγμή της μεταμόρφωσης κι εμποδίζει τις κινήσεις.

Η μαγική φράση όχι μόνο αναγκάζει το απερίσκεπτο πνεύμα να παρουσιαστεί αμέσως μπροστά σ' αυτόν που το επικαλείται, αλλά τον προστατεύει και από τον κίνδυνο. Κι αν το πνεύμα θέλει να εκδικηθεί (για να πούμε την αλήθεια, αυτό συμβαίνει μόνο με τα κακά πνεύματα και ο Βασιλίσκος φαίνεται να ανήκει στην κατηγορία των καλών πνευμάτων), τότε μπορούμε να προφυλαχτούμε από την επίθεσή του αναφωνώντας απλώς: «Credo, credo, Domine!»* *(Θεωρώ ότι κάνει και η αντίστοιχη φράση στα ρώσικα· πράγματι, αυτό που μετράει δεν είναι οι ήχοι, αλλά το νόημα.)*

Το υλικό σημάδι υπάρχει, είναι ο σταυρός που χαράχτηκε στο παράθυρο της καλύβας του ακτοφύλακα. Τη νύχτα δεν υπάρχει ψυχή στα περίχωρα κι έτσι δε θα σκανδαλίσω κανέναν με τη γύμνια μου (εξάλλου μπορώ να

---

* «Πιστεύω, πιστεύω, Κύριε!» (Σ.τ.Μ.)

μπω και να ξεντυθώ μέσα στην καλύβα). Έχω μάθει τη μαγική φράση και την προσευχή δεν είναι δύσκολο να τη θυμάμαι.

Ας δοκιμάσουμε, μια προσπάθεια δε βλάπτει. Στη χειρότερη περίπτωση θα γελοιοποιηθώ. Υπομονή, μικρό το κακό.

Αν αποτύχω, θα αναζητήσω άλλους τρόπους για να καταστήσω μετρήσιμο αυτό που ακόμα δεν είναι.

Θα πάω απόψε. Μη μου κρατάτε κακία, πάτερ. Κι αν συμβεί κάτι, τουλάχιστον να με θυμάστε πότε πότε στις προσευχές σας.

Ο αφοσιωμένος και πιστός σας
Αλιόσα Λεντότσκιν

Έπρεπε να φύγουν αμέσως για το Νέο Αραράτ. Αυτό δήλωσε ο σεβασμιότατος μόλις διάβασαν το γράμμα, σαν να είχε πάρει ήδη την απόφασή του, χωρίς καν να ζητήσει από τους συμβούλους του να του πουν τη γνώμη τους. Εξάλλου, ο Μπερντιτσέφσκι και η Πελαγία ήταν τόσο αναστατωμένοι, που δεν ήξεραν καλά καλά τι να πουν.

Ο Μιτροφάνι, από την άλλη, τα είχε σκεφτεί όλα ενόσω τους περίμενε να έρθουν.

«Το αγόρι έχει χάσει τελείως τον μπούσουλα», είπε. «Αναγνωρίζω ότι το λάθος είναι όλο δικό μου. Ήθελα να ξυπνήσω μέσα του το θρησκευτικό όραμα, αλλά η λάμψη αποδείχτηκε πολύ δυνατή, τον τύφλωσε τελείως. Πρέπει να πάρουμε τον Αλιόσα από εκεί, έστω και με τη βία. Αυτό για αρχή. Και ύστερα να προσπαθήσουμε να ρίξουμε φως στα μυστήρια του Νέου Αραράτ. Εδώ χρειάζεται ένας άνθρωπος με στρατιωτική ιδιοσυγκρασία: αποφασιστικός, να πατάει γερά στη γη και να μην έχει πολλή φαντασία. Εσύ, Ματβέι, δεν είσαι κατάλληλος».

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, αν και δε θεωρούσε καθόλου τον

εαυτό του άνθρωπο με στρατιωτική ιδιοσυγκρασία, ωστόσο θίχτηκε λίγο.

«Και ποιος θα μπορούσε να είναι, σεβασμιότατε, αυτός ο άνθρωπος χωρίς φαντασία;» ρώτησε με μια ανεπαίσθητη σαρκαστική χροιά, πιστεύοντας ότι ο επίσκοπος υπαινισσόταν την αφεντιά του.

Η απάντηση ήταν απρόσμενη: «Όχι, μη νομίζεις, σίγουρα όχι εγώ. Εγώ είμαι θεοσεβούμενος και θα μπορούσα να αποδειχτώ ανίκανος να αντισταθώ στα μυστηριακά ερεθίσματα. Αφού δεν άντεξε ο Λεντότσκιν...» Ο Μιτροφάνι κούνησε το κεφάλι, σαν να μην μπορούσε ακόμα να πιστέψει πόσο εύθραυστες ήταν οι μηδενιστικές αντιλήψεις του Αλιόσα. «Θα πάει ο Λαγκράντζ».

Εκ πρώτης όψεως, η επιλογή αυτή ήταν το ίδιο απροσδόκητη με την προηγούμενη, όταν ο επίσκοπος είχε την ωραία ιδέα να στείλει ένα άθεο αγοράκι να ερευνήσει εσωτερικά ζητήματα της Εκκλησίας.

Από μια άποψη, ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς Λαγκράντζ, λόγω της ιδιότητάς του ως αρχηγού της αστυνομίας του Ζαβόλισκ, φαινόταν ένας υποψήφιος εξαιρετικά κατάλληλος για να διεξαγάγει μια γρήγορη και αποφασιστική επιχείρηση. Αυτό, όμως, θα το πίστευε μόνο όποιος δε γνώριζε το παρασκήνιο και κυρίως αγνοούσε το γεγονός ότι ο κύριος συνταγματάρχης βρισκόταν κάτω από τη στενή επιτήρηση του επισκόπου και ότι πρόσφατα, με πρωτοβουλία του σεβασμιότατου, λίγο έλειψε να δικαστεί για κάποιες συμπεριφορές του όχι και τόσο αθώες. Ωστόσο, τον τελευταίο καιρό, ο επίσκοπος είχε σχεδόν συγχωρήσει τον Λαγκράντζ, ο οποίος είχε αρχίσει ακόμα και να πηγαίνει να εξομολογείται σ' αυτόν.

Πρέπει να υποθέσουμε ότι και εδώ έπαιξε το ρόλο της η γνω-

στή φιλοδοξία του Μιτροφάνι, ο οποίος δεν ενδιαφερόταν και πολύ να ασκήσει το αποστολικό του έργο στις φωτισμένες ψυχές, αλλά ήθελε οπωσδήποτε να προσελκύσει τις σκληρές και κουφές.

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς άνοιξε το στόμα του για να απαντήσει, αλλά το ξανάκλεισε αμέσως. Καθώς το ξανασκεφτόταν, άρχισε να πιστεύει ότι εκείνη η υποψηφιότητα δεν ήταν και τόσο άσχημη, γιατί... Μα ακριβώς γι' αυτό άρχισε να μιλάει και ο σεβασμιότατος: «Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς, αν και έρχεται να εξομολογηθεί σ' εμένα, το κάνει λες και φυλάει σκοπιά, σαν να εκτελεί αυτό που προβλέπει ο κανονισμός. Μου δίνει αναφορά με μέγιστη ακρίβεια: πόσες φορές έβρισε και με πόσες κοπέλες ελευθερίων ηθών συνευρέθηκε, παίρνει άφεση αμαρτιών, χτυπάει τα σπιρούνια του, μεταβολή κι εμπρός μαρς. Ανήκει σ' εκείνη τη σπάνια ράτσα ανθρώπων που δεν ξέρουν καθόλου τι να κάνουν με την πίστη. Εξάλλου», ο Μιτροφάνι χαμογέλασε, «ο συνταγματάρχης θα προσβαλλόταν πολύ αν κάποιος τον αποκαλούσε υλιστή· ίσως να του έδινε και κανένα χαστούκι. Είναι, όμως, καλός στρατιωτικός, εκτελεί με επιμέλεια την αποστολή του, ξέρει τη δουλειά του και είναι θαρραλέος όσο λίγοι. Αύριο θα τον καλέσω και θα του ζητήσω να πάει· δε θα αρνηθεί».

Και αυτό έκανε. Έστειλε να καλέσουν τον αρχηγό της αστυνομίας, τον ενημέρωσε, κι εκείνου δεν του πέρασε καν απ' το μυαλό να αρνηθεί. Δέχτηκε άνευ όρων την επιθυμία του επισκόπου, όπως θα δεχόταν μια διαταγή του κυβερνήτη ή του διευθυντή του υπουργείου στο οποίο υπαγόταν η αστυνομία. Υποσχέθηκε να αναχωρήσει το επόμενο κιόλας πρωί, αφού πρώτα παρέδιδε τα καθήκοντά του στον υπαρχηγό του.

Ήδη το προηγούμενο βράδυ, όμως, ένας έκτακτος ταχυδρόμος είχε παραδώσει άλλο ένα γράμμα από το Νέο Αραράτ, που

αναστάτωσε εξαιρετικά το σεβασμιότατο, τον Μπερντιτσέφσκι και την Πελαγία, μολονότι ταυτόχρονα ξεκαθάρισε και πολλά πράγματα.

Είναι μάταιο να αναφέρουμε με δικά μας λόγια το περιεχόμενο του γράμματος. Δε θα προκαλούσαμε παρά μόνο σύγχυση. Ιδού το έγγραφο. Όπως συνηθίζουμε να λέμε, κάθε σχόλιο περιττεύει.

Σεβασμιότατε,

Δεν είμαι σίγουρος αν εσείς είστε το πρόσωπο στο οποίο πρέπει να απευθυνθεί τούτο το γράμμα, αλλά εδώ κανένας δε γνωρίζει ούτε τη διεύθυνση ούτε την οικογενειακή κατάσταση του νεαρού, που με το όνομα Αλεξέι Στεπάναβιτς Λεντότσκιν κατέλυσε στο ξενοδοχείο «Η Κιβωτός του Νώε» του Νέου Αραράτ. Στο δωμάτιό του βρέθηκε ένας φάκελος που έγραφε «Προς το σεβασμιότατο Μιτροφάνι, Επισκοπή, Ζαβόλισκ» και δίπλα ένα λευκό φύλλο χαρτί, σαν να σκόπευε να σας γράψει ένα γράμμα, αλλά δεν πρόλαβε. Γι' αυτό απευθύνομαι σ' εσάς, σεβασμιότατε, με την ελπίδα ότι γνωρίζετε τον νεαρό αυτό, ότι θα μπορέσετε να ειδοποιήσετε τους συγγενείς του για το κακό που τον βρήκε και ότι θα μου δώσετε κάθε δυνατή πληροφορία για την προηγούμενη ζωή του, καθώς αυτό έχει θεμελιώδη σημασία για την επιλογή της σωστής μεθόδου θεραπείας.

Ο κύριος Λεντότσκιν (αν είναι αυτό το πραγματικό του όνομα) υποφέρει από μια ιδιαίτερα οξεία μορφή φρενοβλάβειας, που αποκλείει τη δυνατότητα μετακίνησής του από το νησί. Σήμερα το πρωί, τα χαράματα, ήρθε τρέχοντας στην κλινική μου σε τόσο αξιοθρήνητη κατάσταση, ώστε αναγκάστηκα να τον κρατήσω εδώ. Δεν απαντάει στις ερωτήσεις, μόνο ψελλίζει διαρκώς «Credo, credo, Domine!» *και πότε πότε βγάζει πυρετικούς, ασυνάρτητους μονόλογους με παραληρηματικό περιεχόμενο. Πέραν του ότι είναι προφανώς άκαιρο να μεταφερθεί ο ασθενής από το ένα μέρος στο άλλο, ο χαρακτήρας της μανίας του με ενδιαφέρει ως γιατρό. Πιστεύω ότι σας*

έχει τύχει να ακούσετε για την κλινική μου, αλλά ίσως να μη γνωρίζετε ότι δε φροντίζω όλες τις ψυχικές παθήσεις, παρά μόνο αυτές που δεν έχουν μελετηθεί πολύ από την επιστήμη της ψυχιατρικής. Τέτοια είναι η περίπτωση του Λεντότσκιν.

Δε θα σας κουράσω με λυπηρές λεπτομέρειες, αφού δεν είμαι απόλυτα βέβαιος ότι εσείς γνωρίζετε το νέο ασθενή μου. Λαμβάνοντας υπόψη το θρησκευτικό περιεχόμενο του παραληρήματός του (σχεδόν ακατανόητο και ασυνάρτητο), είναι εύκολο να υποθέσουμε ότι ο Λεντότσκιν σκόπευε να γράψει στον επίσκοπο της επαρχίας έτσι όπως άλλοι ασθενείς μου γράφουν στην αυτού μεγαλειότητα τον τσάρο, στον πάπα της Ρώμης ή στον αυτοκράτορα της Κίνας.

Αν, πάντως, εσείς ξέρετε πώς να έρθετε σε επαφή με τους συγγενείς του Λεντότσκιν, βιαστείτε. Γνωρίζω από την πείρα μου ότι η κατάσταση τέτοιων ασθενών, πλην σπανιότατων εξαιρέσεων, επιδεινώνεται με πολύ ταχύ ρυθμό και οδηγεί σύντομα σε μοιραίο αποτέλεσμα.

Σας παρακαλώ να δεχτείτε τα σέβη μου,
Ντανάτ Σάβιτς Καρόβιν, ιατρός

ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Οι περιπέτειες ενός γενναίου

ΜΕΤΑ ΤΗ ΝΕΑ, θλιβερή τροπή των γεγονότων (και προκαλεί έκπληξη το ότι άτομα τόσο έξυπνα δεν την προέβλεψαν), άνοιξε και πάλι η συζήτηση σχετικά με το ποιος έπρεπε να σταλεί. Τελικά, ο σεβασμιότατος επέμεινε στην απόφασή του και στο Νέο Αραράτ στάλθηκε ο αρχηγός της αστυνομίας, όχι χωρίς να προηγηθεί, μέχρι να καταλήξουν, μια έντονη συζήτηση ανάμεσα στον πατέρα Μιτροφάνι και την αδελφή Πελαγία (ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς παρέμενε ουδέτερος στο θέμα του Λαγκράντζ και την περισσότερη ώρα σώπαινε).

Η συζήτηση περιστρεφόταν γύρω από το γόρδιο δεσμό. Όλα ξεκίνησαν όταν ο επίσκοπος σύγκρινε το συνταγματάρχη Λαγκράντζ με τον αποφασιστικό Αλέξανδρο, ο οποίος, καθώς δεν κατόρθωνε να λύσει τον περίπλοκο κόμπο, τον έκοψε πέρα ως πέρα με το σπαθί του κι έτσι βγήκε με μεγαλοπρέπεια από μια άβολη κατάσταση. Σύμφωνα με τον επίσκοπο, σε μια δύσκολη κατάσταση, έτσι ακριβώς θα ενεργούσε και ο Λαγκράντζ, ο οποίος, ως στρατιωτικός, δε θα άφηνε καμιά σπαζοκεφαλιά να τον πτοή-

σει, αλλά θα ορμούσε με το κεφάλι κατεβασμένο, κάτι που σε μια τόσο ακανθώδη υπόθεση μπορούσε να αποδειχτεί η αποτελεσματικότερη μέθοδος.

«Γενικά, έχω την εντύπωση», είπε ο σεβασμιότατος, «ότι όσο πιο περίπλοκη και μπερδεμένη είναι μια κατάσταση τόσο απλούστερη είναι η οδός διαφυγής».

«Ω, πόσο σφάλλετε, πάτερ!» αναφώνησε η Πελαγία οργισμένη. «Πόσο επικίνδυνα λόγια ξεστομίσατε! Αν συλλογίζεστε έτσι εσείς, ο πιο σοφός και ο πιο καλός απ' όλους τους ανθρώπους που γνωρίζω, τι μπορεί να περιμένει κανείς από εκείνους που κυβερνούν τη Γη; Έχουν, έτσι κι αλλιώς, την τάση να αρπάζουν το σπαθί στην παραμικρή δυσκολία. Δεν ήταν και σπουδαίο πράγμα που ο Αλέξανδρος έκοψε το γόρδιο δεσμό, οποιοσδήποτε βλάκας θα μπορούσε να το κάνει. Και η αλήθεια είναι ότι έπειτα από το ωραίο κατόρθωμά του, στον κόσμο υπήρχε ένα θαύμα λιγότερο!»

Ο Μιτροφάνι ήθελε να ανταπαντήσει, αλλά η μοναχή τον έκοψε με μια κίνηση του χεριού και ο ποιμένας κοίταξε έκπληκτος την πνευματική του κόρη, γιατί ποτέ ξανά δεν είχε δει τόση έλλειψη σεβασμού εκ μέρους της.

«Δεν υπάρχουν οδοί διαφυγής από περίπλοκες καταστάσεις! Να το θυμάστε!» φώναξε παθιασμένα η μοναχή. «Και οι στρατιωτικοί σας το μόνο που κάνουν είναι να κομματιάζουν και να καταστρέφουν τα πάντα! Εκεί όπου θα χρειαζόταν λεπτότητα, σύνεση, υπομονή, εκείνοι μπαίνουν με τις μπότες, τα σπαθιά και τα κανόνια τους και προκαλούν τέτοια σφαγή, που μετά όρεξη να 'χεις να γιατρεύεις, να μπαλώνεις και να διορθώνεις».

Ο επίσκοπος έμεινε κατάπληκτος. «Κατά τη γνώμη σου, λοιπόν, οι στρατιωτικοί δε χρησιμεύουν σε τίποτα;»

«Και βέβαια χρησιμεύουν. Όταν μας επιτίθεται ο εχθρός και

πρέπει να υπερασπιστούμε την πατρίδα. Αλλά δεν μπορούμε να τους εμπιστευτούμε τίποτε άλλο! Καμιά πολιτική αποστολή – και πολύ λιγότερο θρησκευτική! Ωστόσο εμείς, στη Ρωσία, αναθέτουμε τα πάντα στους στρατιωτικούς! Το σπαθί είναι ακατάλληλο εργαλείο για να επισκευάσουμε μια βλάβη σ' ένα λεπτό μηχανισμό. Στέλνοντας το συνταγματάρχη σας στο Αραράτ είναι σαν να μπάζετε έναν ελέφαντα σε κατάστημα με πορσελάνες!»

«Δεν έχει σημασία», τη διέκοψε απότομα ο Μιτροφάνι, θιγμένος για λογαριασμό της τάξης των στρατιωτικών. «Πάνω στους ελέφαντες ο Αννίβας διέσχισε τις Άλπεις! Ναι, ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς δε θα δείξει ιδιαίτερη λεπτότητα. Θα κάνει άνω κάτω όλα τα νησιά, αλλά θα μου βρει τον κακούργο που έστειλε τον Αλιόσα στο φρενοκομείο! Φάντασμα ή όχι, για τον Λαγκράντζ είναι το ίδιο. Τέλος. Πήγαινε, Πελαγία. Δε θα αλλάξω την απόφασή μου».

Στράφηκε από την άλλη και δεν ευλόγησε καν τη μοναχή που τον αποχαιρετούσε, τόσο θυμωμένος ήταν.

Στο κατάστρωμα του ατμόπλοιου «Άγιος Βασιλίσκος», που χτυπούσε δυνατά με τις φτερωτές του τα σκοτεινά νερά της Γαλάζιας Λίμνης, στεκόταν ένας όμορφος άντρας με επιβλητικό παρουσιαστικό, ντυμένος με μάλλινο καρό κοστούμι και γιλέκο, άσπρες γκέτες και σκούφο με καλύμματα για τα αφτιά, και παρατηρούσε με ενδιαφέρον την αντανάκλαση της εικόνας του στο τζάμι μιας από τις καμπίνες. Ο επιβάτης δεν έδειχνε να ελκύεται από το πανόραμα του κόλπου, που ήταν σκεπασμένος από τη βραδινή ομίχλη, ούτε από τα φώτα του Σινεοζέρσκ που τρεμόπαιζαν, και είχε γυρισμένη την πλάτη σ' εκείνο το ποιητικό τοπίο. Στρά-

φηκε δεξιά και αριστερά για να ελέγξει αν το σακάκι τού έπεφτε καλά, άγγιξε το υπέροχο σγουρό μουστάκι του κι έμεινε ικανοποιημένος. Φυσικά, η γαλάζια στολή με τα χρυσά κεντήματα θα ήταν εκατό φορές καλύτερη, σκέφτηκε, αλλά ένας αληθινός άντρας κάνει εντύπωση και με πολιτικά ρούχα.

Αναγκάστηκε να πάψει να κοιτάζεται, γιατί στην καμπίνα άναψε φως. Δηλαδή, πρώτα μέσα στο σκοτάδι φάνηκε ένα στενό άνοιγμα, που σύντομα μεταμορφώθηκε σ' ένα φωτισμένο παραλληλόγραμμο, και διαγράφηκε μια φιγούρα. Έπειτα το παραλληλόγραμμο χάθηκε (είχαν κλείσει την πόρτα που έβγαζε στο διάδρομο), αλλά το επόμενο δευτερόλεπτο άναψε η λάμπα υγραερίου. Μια ελκυστική νέα γυναίκα πήρε το χέρι της από τη βαλβίδα, έβγαλε το καπέλο της και κοιτάχτηκε αφηρημένα στον καθρέφτη.

Ο μυστακοφόρος επιβάτης δε σκέφτηκε καν να απομακρυνθεί· ίσα ίσα, πλησίασε ακόμα περισσότερο το τζάμι και εκτίμησε τη λεπτή σιλουέτα της κυρίας με προσεκτικό βλέμμα γνώστη.

Τότε η ένοικος της καμπίνας στράφηκε επιτέλους προς το παράθυρο, αντιλήφθηκε τον άγνωστο που την κατασκόπευε, τα φρύδια της ανασηκώθηκαν σχηματίζοντας τόξο και τα χείλια της κινήθηκαν. Πρέπει να υποθέσουμε ότι φώναξε «αχ» ή κάτι ανάλογο.

Ο όμορφος άντρας δεν ταράχτηκε καθόλου, έβγαλε ευγενικά το σκούφο του και υποκλίθηκε. Η κυρία κούνησε ξανά τα χείλια της, αυτή τη φορά για περισσότερη ώρα, αλλά το νόημα των λέξεων, που δεν μπορούσαν να ακουστούν απέξω, το μάντευε κανείς χωρίς κόπο: «Τι θέλετε, κύριε;»

Αντί να απαντήσει ή, ακόμα καλύτερα, να φύγει, ο επιβάτης χτύπησε δυνατά το τζάμι με τους κόμπους των δαχτύλων. Όταν

τελικά η ταξιδιώτισσα, γεμάτη περιέργεια, κατέβασε λίγο το παράθυρο, εκείνος είπε με φωνή καθαρή και δυνατή: «Φελίξ Στανισλάβαβιτς Λαγκράντζ. Συγχωρήστε το θάρρος ενός στρατιώτη, μαντάμ, μα μόλις σας είδα είχα αμέσως την αίσθηση ότι ήμαστε μόνοι πάνω σ' αυτό το πλοίο. Μόνο εσείς κι εγώ και κανένας άλλος. Δεν είναι παράξενο;»

Η κυρία κοκκίνισε και έκανε να ξανασηκώσει το παράθυρο χωρίς να πει λέξη, όμως έπειτα από μια πιο προσεκτική ματιά στο συμπαθητικό πρόσωπο του στρατιώτη και, πάνω απ' όλα, στα στρογγυλά, τόσο έντονα, μάτια του, αφαιρέθηκε για λίγο κι άφησε να της ξεφύγει η ευκαιρία να κάνει τη δύσκολη.

Λίγο αργότερα, ο συνταγματάρχης και η νέα του γνωριμία κάθονταν στο σαλόνι, ανάμεσα στους προσκυνητές (ανθρώπους καθωσπρέπει), έπιναν πορτοκαλάδα και κουβέντιαζαν.

Για να είμαστε ακριβείς, μιλούσε κυρίως η Νατάλια Γκενρίχαβνα (έτσι λεγόταν η κυρία), ενώ ο αρχηγός της αστυνομίας σχεδόν δεν άνοιγε το στόμα του, γιατί στην πρώτη φάση της γνωριμίας είναι προτιμότερο να το αποφεύγει κανείς. Περιοριζόταν να χαμογελάει μυστηριωδώς κάτω από το αρωματισμένο μουστάκι του και λάτρευε τη συνομιλήτριά του με το βλέμμα.

Με πρόσωπο ξαναμμένο, η κυρία, σύζυγος εκδότη εφημερίδων από την Αγία Πετρούπολη, διηγούνταν ότι, κουρασμένη από την κενή ζωή της πρωτεύουσας, είχε αποφασίσει να εξαγνίσει την ψυχή της και γι' αυτό είχε αναχωρήσει για το άγιο νησί.

«Βλέπετε, Φελίξ Στανισλάβαβιτς, εντελώς ξαφνικά φτάνει στη ζωή μας η στιγμή που νιώθουμε ότι δεν μπορούμε πια να προχωρήσουμε έτσι», εξομολογούνταν η Νατάλια Γκενρίχαβνα. «Πρέπει να σταθούμε, να κοιτάξουμε γύρω μας, να αφουγκραστούμε τη σιωπή και να καταλάβουμε κάτι ουσιώδες σχετικά με

τον εαυτό μας. Γι' αυτό ταξιδεύω μόνη, για να σιωπώ και να ακούω. Κι ακόμα, για να ζητήσω από τον Κύριο συγχώρεση για όλα τα σφάλματά μου, εκούσια και ακούσια. Με καταλαβαίνετε;»

Ο συνταγματάρχης ανασήκωσε με εκφραστικό τρόπο τα φρύδια του: ω, ναι!

Μία ώρα αργότερα περπατούσαν στη γέφυρα και, για να προστατεύσει τη συνταξιδιώτισσά του από το δροσερό αέρα, ο Λαγκράντζ μείωσε στο ελάχιστο την απόσταση ανάμεσα στον ανδροπρεπή ώμο του και τη λεπτή ωμοπλάτη της Ναταλία Γκενρίχαβνα.

Όταν ο «Άγιος Βασιλίσκος» βγήκε από τον κόλπο στη μαύρη υδάτινη έκταση της λίμνης, ο άνεμος έγινε απότομα βίαιος, θυμωμένα αφρισμένα κύματα άρχισαν να χαστουκίζουν τα πλευρά του πλοίου και ο συνταγματάρχης χρειάστηκε να κρατάει συχνά την κυρία από τη μέση, κάθε φορά αφήνοντας το χέρι του περισσότερη ώρα στον ευλύγιστο γοφό της.

Οι ναυτικοί-μοναχοί, με τα ράσα μαζεμένα, έτρεχαν πάνω κάτω στο κατάστρωμα, στερεώνοντας τις σωσίβιες λέμβους που χόρευαν σαν τρελές και μουρμουρίζοντας ακατάπαυστα μια δική τους προσευχή. Στη γέφυρα διακρινόταν η γεροδεμένη φιγούρα του καπετάνιου, που επίσης φορούσε ράσο, αλλά είχε ένα σκούφο με γείσο στο κεφάλι κι ένα φαρδύ δερμάτινο ζωνάρι στη μέση. Ο καπετάνιος φώναζε στο μεγάφωνο με βραχνή, μπάσα φωνή: «Πορφύριε, μπα που να πνιγείς με λάδι ευχέλαιου! Βάλε δύο λαγουδέρες!»

Στην πρύμνη, όπου ο άνεμος λυσσομανούσε λιγότερο, οι δυο τους διέκοψαν τον περίπατό τους. Κοιτάζοντας τριγύρω την απέραντη τρικυμισμένη έκταση νερού και τον γκριζόμαυρο ουρα-

νό που σχεδόν την άγγιζε, η Νατάλια Γκενρίχαβνα αναρίγησε: «Θεέ μου, πόσο φοβάμαι! Μοιάζει σαν να πέσαμε σε μια τρύπα ανάμεσα στο χώρο και το χρόνο!»

Ο Λαγκράντζ κατάλαβε· ήταν ώρα να εξαπολύσει επίθεση κατά μέτωπο. Μια γυναίκα φοβισμένη είναι σαν τον εχθρό που τρέμει μπροστά στα πολυβόλα.

Διεξήγαγε με λαμπρό τρόπο την έφοδο. Δίνοντας στη φωνή του μια βαθιά και παλλόμενη χροιά βαρύτονου, είπε: «Στην πραγματικότητα, είμαι φριχτά μόνος. Και, ξέρετε, καμιά φορά έχει κανείς ανάγκη για λίγη κατανόηση, στοργή και... χάδια, ναι, ναι, απλά ανθρώπινα χάδια».

Ακούμπησε το μέτωπό του στον ώμο της κυρίας (για να το κάνει αυτό χρειάστηκε να λυγίσει ελαφρά τα γόνατά του) και αναστέναξε βαθιά.

«Εγώ... εγώ δεν ήρθα στο Αραράτ γι' αυτό», ψιθύρισε φοβισμένη η Νατάλια Γκενρίχαβνα, σχεδόν απωθώντας το κεφάλι του, αλλά την ίδια στιγμή περνώντας τα δάχτυλά της ανάμεσα στα πυκνά μαλλιά του Φελίξ Στανισλάβαβιτς. «Όχι για να διαπράξω νέα αμαρτήματα, αλλά για να εξιλεωθώ με την προσευχή για τα παλιά...»

«Εννοείτε ότι θα εξιλεωθείτε για όλα μια και καλή». Ο συνταγματάρχης έφερε ένα ακαταμάχητο επιχείρημα.

Πέντε λεπτά αργότερα, φιλιούνταν ρομαντικά στη σκοτεινή καμπίνα, για πολλή ώρα, αλλά τα δάχτυλα του αρχηγού της αστυνομίας είχαν ήδη εντοπίσει τα κουμπιά στο φόρεμα της Νατάλια Γκενρίχαβνα, και μάλιστα είχαν σιγά σιγά ξεκουμπώσει το πρώτο.

Στην καρδιά της νύχτας, ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς ξύπνησε από έ-να δυνατό χτύπημα, ανασηκώθηκε στον αγκώνα και είδε πολύ κοντά του τα τρομαγμένα μάτια μιας γυναίκας. Αν και η στενή κουκέτα δεν ήταν κατάλληλη για δύο ανθρώπους, ο συνταγματάρχης, όπως πάντα άλλωστε, είχε κοιμηθεί πολύ καλά και το ότι είχε ξυπνήσει σήμαινε πως το χτύπημα ήταν στ' αλήθεια δυνατό.

«Τι είναι;» Ο Λαγκράντζ, ακόμα μισοκοιμισμένος, δε θυμόταν πού βρισκόταν, αλλά κοίταξε αμέσως την πόρτα. «Ο σύζυγος;»

Η κυρία (πώς στο διάβολο την έλεγαν;) ψιθύρισε αδύναμα: «Βουλιάζουμε...»

Ο συνταγματάρχης κούνησε το κεφάλι, ξύπνησε τελείως, άκουσε το βρυχηθμό της θαλασσοταραχής κι ένιωσε το σκαρί του πλοίου να πηγαίνει πέρα δώθε. Ήταν παράξενο που οι δυο εραστές δεν είχαν πέσει ακόμα απ' το κρεβάτι.

«Σαρκοβόρα τέρατα!» ακούστηκαν από ψηλά τα ουρλιαχτά του καπετάνιου. «Διεστραμμένοι Σαδδουκαίοι! Ο Μολόχ να σας κατασπαράξει, ράτσα φιδιών!»

Από παντού, απέξω και από το κάτω κατάστρωμα, έφταναν οι απελπισμένες κραυγές και τα κλάματα των επιβατών, που ήταν έρμαια του πανικού.

Η Νατάλια Γκενρίχαβνα (να πώς την έλεγαν) είπε με βαθιά πεποίθηση: «Φταίει η ιεροσυλία μου. Γιατί αμάρτησα στο δρόμο για το άγιο μοναστήρι».

Και ξέσπασε απαρηγόρητη σε κλάματα.

Ο Λαγκράντζ τής έδωσε ένα χαστουκάκι ενθάρρυνσης στο μουσκεμένο μάγουλό της και ντύθηκε γρήγορα, σαν καλός στρατιώτης.

«Πού πηγαίνετε;» αναφώνησε τρομοκρατημένη η προσκυνή-

τρια, μα η πόρτα ξανάκλεισε απότομα. Μισό λεπτό αργότερα, ο αρχηγός της αστυνομίας βρισκόταν κιόλας στο κατάστρωμα με τις λέμβους.

Ενώ με το χέρι κρατούσε το σκούφο του που ήθελε να πετάξει μακριά, σε κλάσματα του δευτερολέπτου εκτίμησε την κατάσταση, η οποία ήταν απελπιστική.

Ο καπετάνιος στριφογύριζε γύρω απ' την τιμονιέρα, προσπαθώντας μάταια να στήσει στα πόδια τους μισή ντουζίνα ναυτικούς που προσεύχονταν γονατιστοί. Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς διέκρινε τα λόγια: «Στο έλεός Σου προσφεύγουμε, Θεοτόκε...» Το πηδάλιο μέσα στην καμπίνα γύριζε από εδώ κι από εκεί σαν μεθυσμένο και το ατμόπλοιο βύθιζε την πλώρη του μέσα στα πανύψηλα κύματα, παρασυρμένο ποιος ξέρει προς ποια κατεύθυνση.

«Γιατί αφήσατε το πηδάλιο, ναύαρχε;» επιτέθηκε στον καπετάνιο ο Λαγκράντζ.

Εκείνος έσκισε τον αέρα με την πελώρια γροθιά του.

«Μόνος μου δεν τα καταφέρνω να το στρίψω! Αυτό το σκαρί είναι άχρηστο, δεν κρατάει τη ρότα του όταν έχει κύμα! Το είπα στον αρχιμανδρίτη! Τούτη η μπανιέρα φτιάχτηκε για να πηγαίνει βόλτα τις δεσποινίδες στο Νέβα, ενώ εδώ είμαστε στη Γαλάζια Θάλασσα! Θα καταλήξουμε στο Βράχο του Διαβόλου, εκεί που είναι η ξέρα!»

Την ίδια στιγμή το πλοίο τραντάχτηκε και σταμάτησε απότομα. Οι δυο τους, ο αρχηγός της αστυνομίας κι ο καπετάνιος, τινάχτηκαν στον τοίχο της καμπίνας και παραλίγο να πέσουν. Το καράβι κουνήθηκε λίγο κι ύστερα άρχισε να περιστρέφεται αργά γύρω από τον άξονά του.

«Πάει, τέλειωσε, ξοκείλαμε!» φώναξε απελπισμένος ο καπετάνιος. «Αν τώρα δεν καταφέρουμε να γυρίσουμε την πλώρη όπως

πάει το κύμα, σ' ένα τέταρτο της ώρας θα γείρουμε στο πλευρό και τότε, καληνύχτα, τελειώσαμε! Ω βρομεροί τράγοι!» Κούνησε τα χέρια του προς το προσευχόμενο πλήρωμά του. «Θα 'πρεπε να τους ρίξω μια μπουνιά στη μούρη, μα δεν μπορώ, έχω πάρει όρκο αποχής από τη βία!»

Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς συνοφρυώθηκε σκεφτικός.

«Κι αν μπορούσατε;»

«Θα βάζαμε δύναμη όλοι μαζί στον κάβο και θα το γυρίζαμε. Τώρα πια, όμως...!»

Ο καπετάνιος ένωσε τα χέρια κι έπεσε κι αυτός στα γόνατα, απαγγέλλοντας με έρρινη φωνή: «Δέξου, Κύριε, την ψυχή του δούλου Σου, αφού σ' Εσένα εναποθέτω κάθε ελπίδα, Παντοδύναμε Δημιουργέ και Θεέ μας...»

«Να βάλουμε δύναμη;» ξαναρώτησε πρακτικά σκεπτόμενος ο συνταγματάρχης. «Είναι ζήτημα μιας στιγμής».

Πλησίασε τον πιο κοντινό του απ' τους μοναχούς, έσκυψε από πάνω του και του είπε με εγκάρδιο ύφος: «Εμπρός, σηκωθείτε, πάτερ, αλλιώς θα σας σπάσω τα μούτρα».

Ο προσευχόμενος δεν έδωσε σημασία στην προειδοποίηση. Τότε ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς τον σήκωσε όρθιο μ' ένα βίαιο τράβηγμα και πραγματοποίησε την απειλή του. Άφησε τον άνθρωπο του Θεού να φτύνει αίμα σαστισμένος και πέρασε στον επόμενο. Μέσα σε λιγότερο από ένα λεπτό η ανταρσία είχε καταπνιγεί.

«Λοιπόν, πού πρέπει να τραβήξουμε;» ρώτησε ο Λαγκράντζ τον καπετάνιο, που είχε μείνει άναυδος από τόση αποτελεσματικότητα.

Ο Θεός είναι ελεήμων, βάλθηκαν να τραβάνε όλοι μαζί και γύρισαν την πλώρη του καραβιού. Δεν πνίγηκε κανένας.

Προτού χωρίσουν, όταν το καράβι είχε πια δέσει στο μόλο του Νέου Αραράτ, ο αδελφός Ιωνάς (έτσι λεγόταν ο καπετάνιος) κράτησε για πολλή ώρα το χέρι του Φελίξ Στανισλάβαβιτς στις σιδερένιες δαγκάνες του.

«Αφήστε την υπηρεσία», έλεγε ο Ιωνάς, κοιτάζοντας καταπρόσωπο το συνταγματάρχη με τα φωτεινά γαλάζια ματάκια του, που ξεχώριζαν πάνω στο πλατύ και άχαρο πρόσωπό του. «Χρειάζομαι έναν υποπλοίαρχο. Στ' αλήθεια, θα ήσαστε άριστος ναυτικός. Εδώ, στη Γαλάζια Θάλασσα, έχει ενδιαφέρον, το είδατε κι εσείς. Και την ίδια στιγμή θα σώζατε και την ψυχή σας».

«Ενδιαφέρον, ναι... αν μιλάμε για τις επιβάτισσες». Ο αρχηγός της αστυνομίας άγγιξε το μουστάκι του, γιατί εκείνη ακριβώς τη στιγμή η Ναταλια Γκενρίχαβνα πήγαινε προς τη σανιδόσκαλα για να αποβιβαστεί, με ύφος ταπεινό κι ένα σοβαρό μαύρο μαντίλι αντί για το ανέμελο καπελίνο που φορούσε πριν. Ένας αχθοφόρος την ακολουθούσε με μια ολόκληρη πυραμίδα από βαλίτσες, βαλιτσάκια και κουτιά, προσπαθώντας να διατηρήσει σε ισορροπία πάνω στο κεφάλι του όλο αυτό το φαραωνικό οικοδόμημα. Η προσκυνήτρια στάθηκε, έκανε το σταυρό της και υποκλίθηκε βαθιά στην όμορφη πόλη· για την ακρίβεια, στο φωτισμένο παραλιακό δρόμο της, αφού το Νέο Αραράτ δε φαινόταν εκείνη τη βραδινή ώρα. Ο «Άγιος Βασιλίσκος» είχε μείνει προσαραγμένος στην ξέρα μισή μέρα, περιμένοντας το ρυμουλκό, και είχε φτάσει στο νησί με μεγάλη καθυστέρηση, όταν πια είχε σκοτεινιάσει.

Ο Λαγκράντζ υποκλίθηκε ευγενικά στη σύντροφό του εκείνης της ρομαντικής περιπέτειας, αλλά αυτή πρέπει να είχε ήδη προετοιμαστεί για τον εξαγνισμό και την εξιλέωση, γιατί δε γύρισε καν το κεφάλι προς το συνταγματάρχη και τον προσπέρασε.

Αχ, οι γυναίκες. Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς χαμογέλασε κατανοώντας πολύ καλά και σεβόμενος τους σωτήριους μηχανισμούς της γυναικείας ψυχολογίας.

«Λοιπόν, πάτερ, θα ξαναϊδωθούμε όταν γυρίσω πίσω. Πιστεύω σε δύο ή τρεις μέρες, όχι αργότερα. Τι πιστεύετε, μέχρι τότε ο καιρός θα ξανα...» Στράφηκε προς τον καπετάνιο, μα δεν αποτελείωσε τη φράση του, γιατί ο αδελφός Ιωνάς κοίταζε αλλού και η έκφραση του προσώπου του είχε αλλάξει απότομα. Τώρα φανέρωνε ενθουσιασμό και σάστισμα μαζί, θαρρείς και ο άξιος καπετάνιος είχε ακούσει το μοιραίο τραγούδι των Σειρήνων ή είχε δει εκείνη την κοπέλα που τρέχει πάνω στα νερά και για τους ναυτικούς προμηνύει λησμονιά του πόνου και τύχη.

Ο Λαγκράντζ ακολούθησε το βλέμμα του καπετάνιου, που είχε μείνει άφωνος, και είδε πράγματι τη λυγερή σιλουέτα μιας κοπέλας, η οποία, όμως, δεν κολυμπούσε ανάμεσα στα αφρισμένα κύματα, αλλά στεκόταν ακίνητη στο μόλο, κάτω από μια λάμπα. Μ' ένα επιτακτικό νεύμα, η δεσποινίδα κάλεσε τον Ιωνά και αυτός, σαν υπνοβάτης, προχώρησε προς τη σανιδόσκαλα, χωρίς καν να γυρίσει να κοιτάξει τον παραλίγο υποπλοίαρχό του.

Καθώς ήταν άνθρωπος περίεργος τόσο εκ φύσεως όσο και λόγω του επαγγέλματός του, αλλά και γεμάτος πάθος και κάθε άλλο παρά αδιάφορος για τη γυναικεία ομορφιά, ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς άρπαξε τον κίτρινο ταξιδιωτικό σάκο του από γνήσιο δέρμα αγριογούρουνου και ακολούθησε σιωπηλός τα ίχνη –ή, όπως λένε οι ναυτικοί, τα απόνερα– του καπετάνιου. Η διαίσθηση και η πείρα του έλεγαν στο συνταγματάρχη ότι μια κοπέλα με τόσο γοητευτική σιλουέτα και τόση αυτοπεποίθηση δεν ήταν δυνατό να έχει άσχημο πρόσωπο. Πώς μπορούσε να μη βεβαιωθεί;

«Καλησπέρα, Λίντια Εβγκένιεβνα», είπε ταπεινά ο Ιωνάς όταν βρέθηκε κοντά στην άγνωστη.

Αυτή άπλωσε μεγαλόπρεπα το ντυμένο μ' ένα μακρύ γκρίζο γάντι χέρι της, αλλά, όπως αποδείχτηκε, όχι για να δεχτεί χειροφίλημα ούτε για να χαιρετήσει.

«Τη φέρατε;»

Ο καπετάνιος πήρε κάτι μικροσκοπικό που είχε στον κόρφο του, κάτω από το ράσο, και της το έβαλε στην παλάμη του χεριού. Ο συνταγματάρχης δεν πρόλαβε να δει περί τίνος επρόκειτο, γιατί την ίδια στιγμή η δεσποινίδα έστρεψε το κεφάλι προς το μέρος του και με μια ανάλαφρη κίνηση ανασήκωσε ελάχιστα το βέλο, σίγουρα για να παρατηρήσει καλύτερα τον άγνωστο. Για να το κάνει της χρειάστηκαν δύο, το πολύ τρία δευτερόλεπτα, αλλά εκείνο το ελάχιστο κλάσμα χρόνου ήταν αρκετό στον Λαγκράντζ για να μείνει αποσβολωμένος.

Α!

Ο αρχηγός της αστυνομίας έφερε το χέρι στο σκληρό γιακά του. Τι πελώρια, απύθμενα, σπινθηροβόλα μάτια! Τι ωραία λακκάκια κάτω από τα ζυγωματικά! Και το τόξο των βλεφαρίδων! Και η θλιμμένη γραμμή των ανυπεράσπιστων χειλιών! Μα όλους τους διαβόλους!

Αφού παραμέρισε μ' ένα σκούντημα το γεροδεμένο αδελφό Ιωνά, ο Λαγκράντζ έβγαλε το σκούφο του.

«Κυρία, είναι η πρώτη φορά που βρίσκομαι εδώ, δε γνωρίζω κανέναν και τίποτα. Ήρθα να προσκυνήσω τους άγιους τόπους. Βοηθήστε έναν άντρα που έχει υποφέρει πολύ. Συμβουλέψτε τον πιο αμετανόητο αμαρτωλό πού να κατευθύνει πρώτα απ' όλα τα βήματά του. Προς το μοναστήρι; Προς το ερημητήριο του Βασιλίσκου; Ή, μήπως, σε κάποια εκκλησία; Επί τη ευκαιρία, επι-

τρέψτε μου να συστηθώ: Φελίξ Στανισλάβαβιτς Λαγκράντζ, συνταγματάρχης, στο παρελθόν αξιωματικός του ιππικού».

Το πρόσωπο της καλλονής καλυπτόταν τώρα από τη λεπτή δαντέλα, όμως κάτω από την άκρη του βέλου φάνηκε το γλυκό στόμα της να συσπάται μ' ένα μορφασμό περιφρόνησης.

Αγνοώντας την έξυπνη και, από ψυχολογική άποψη, αλάνθαστη προσέγγιση του αρχηγού της αστυνομίας, η κοπέλα που ο καπετάνιος είχε αποκαλέσει Λίντια Εβγκένιεβνα απέθεσε το κουτάκι στο τσαντάκι της, στράφηκε με χάρη προς την αντίθετη κατεύθυνση κι έφυγε.

Ο αδελφός Ιωνάς έβγαλε ένα βαθύ αναστεναγμό και ο Λαγκράντζ ανοιγόκλεισε τα βλέφαρά του. Ήταν ανήκουστο! Πρώτα εκείνη η επιπόλαιη γυναίκα από την Αγία Πετρούπολη είχε απαξιώσει να τον χαιρετήσει και τώρα αυτή η ταπείνωση!

Ανήσυχος, ο συνταγματάρχης έβγαλε ένα καθρεφτάκι από την τσέπη του γιλέκου του και κοίταξε μήπως είχε συμβεί κανένα κακό στο πρόσωπό του, κάποιο ξαφνικό νευρικό έκζεμα, κάποιο σπυράκι ή, Θεός φυλάξοι, μήπως κρέμονταν μύξες στη μύτη του. Όχι, η όψη του Φελίξ Στανισλάβαβιτς ήταν ωραία και ευχάριστη ως συνήθως, από το αρρενωπό πιγούνι και το αποφασιστικό στόμα μέχρι το υπέροχο μουστάκι και την κανονική και απολύτως καθαρή μύτη του.

Τη διάθεση του συνταγματάρχη χάλασε οριστικά ένας βλάκας που φορούσε μπερέ, κοντός, αλλά εφοδιασμένος μ' ένα ζευγάρι τεράστια σκούρα γυαλιά. Έκλεισε το δρόμο στον Λαγκράντζ, έστριψε κάτι, ποιος ξέρει γιατί, στο σκελετό των γελοίων γυαλιών του και ψέλλισε: «Μήπως αυτός; Κόκκινο: καλά, είναι πιθανό. Το κεφάλι, όμως! Κατακόκκινο! Όχι, δεν πάει καλά!» Και, έχοντας ξεπεράσει πια τα όρια της ευπρέπειας, άρχισε να κουνάει νευ-

ριασμένος τα χέρια του προς το συνταγματάρχη: «Πηγαίνετε, πηγαίνετε! Γιατί σταματήσατε; Μπουνταλά! Ξεροκέφαλε!»

Ωραία πόλη, μα την αλήθεια!

Η «Κιβωτός του Νώε», το ξενοδοχείο για το οποίο ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς είχε ακούσει να μιλάει ο σεβασμιότατος, ήταν έξοχο σε όλα, εκτός από τις τιμές. Ήταν πρωτοφανές. Έξι ρούβλια για ένα δωμάτιο! Ο συνταγματάρχης, βέβαια, είχε λάβει κάποιο ποσό από τα προσωπικά κεφάλαια του επισκόπου, το οποίο του ήταν περισσότερο από αρκετό για να πληρώσει ένα τόσο ακριβό κατάλυμα, αλλά ο αρχηγός της αστυνομίας απέδειξε τη φρόνηση και την επινοητικότητά του, χαρίσματα που γενικά δεν του έλειπαν. Γράφτηκε στον κατάλογο των πελατών, δηλώνοντας την πρόθεσή του να πάρει ένα δωμάτιο για τουλάχιστον τρεις μέρες, έπειτα, όμως, αφού παραπονέθηκε για τη θέα που είχε από τα παράθυρα, δεν έμεινε στην «Κιβωτό» και αναζήτησε ένα πιο οικονομικό καταφύγιο. Τα δωμάτια στο «Άσυλο των Ταπεινών» κόστιζαν στους πελάτες μόνο ένα ρούβλι. Το αποτέλεσμα ήταν, λοιπόν, πέντε ρούβλια κέρδος τη μέρα. Ο πατέρας Μιτροφάνι δεν ήταν άνθρωπος που θα ενδιαφερόταν για τέτοια μικροπράγματα και αν μια μέρα, επιθεωρώντας τους λογαριασμούς, έχωνε τη μύτη του ο ελεγκτής του επισκοπικού συμβουλίου, ιδού η σημείωση στον κατάλογο: ο Φ.Σ. Λαγκράντζ είχε πάει στην «Κιβωτό του Νώε», είχε εγγραφεί στον κατάλογο των πελατών και τα υπόλοιπα ήταν μόνο ανοησίες και εικασίες.

Αφού πέρασε τη νύχτα σ' ένα μικρό δωμάτιο με θέα τον τυφλό τοίχο από τούβλα του χώρου καπνίσματος ψαριών του μοναστηριού, το πρωί ο αρχηγός της αστυνομίας ήπιε το τσάι του και α-

ναχώρησε αμέσως προς αναγνώριση. Οι πληροφορίες που ο σεβασμιότατος είχε λάβει από τον Αλεξέι Στεπάναβιτς Λεντότσκιν χρειάζονταν προσεκτική και λεπτομερή επαλήθευση, καθώς προκαλούσαν πάρα πολλές αμφιβολίες, πρώτα απ' όλα λόγω της ίδιας της προσωπικότητας του αποστολέα, τον οποίο ο συνταγματάρχης γνώριζε λίγο και από μέσα του τον αποκαλούσε «ελαφρόμυαλο». Όχι μόνο ήταν ένα άτομο ελάχιστα σοβαρό και υπεύθυνο, που έπειτα απ' όσα είχε σκαρώσει στο Κ. θα 'πρεπε να παρακολουθείται από την αστυνομία, αλλά είχε τρελαθεί κι από πάνω. Ποιος ξέρει πότε άρχισε να χάνει τα λογικά του· ίσως στο Αραράτ να είχε φτάσει ήδη εντελώς σαλεμένος και επομένως οι αφηγήσεις του να ήταν όλες παραμύθια.

Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς εφοδιάστηκε μ' ένα χάρτη του Νέου Αραράτ, διαίρεσε την πόλη σε τετράγωνα και μέσα σε δύο ώρες τα κοσκίνισε όλα, ακούγοντας και κατασκοπεύοντας. Τα αξιοσημείωτα πράγματα τα κατέγραφε στο σημειωματάριο που είχε πάρει μαζί του γι' αυτή τη δουλειά.

Κοντά σε μια βρυσούλα με ιαματικό νερό, μερικοί προσκυνητές με όψη αξιοσέβαστη και ήδη προχωρημένης ηλικίας μιλούσαν χαμηλόφωνα για την περασμένη νύχτα, που ήταν φωτεινή, αν και το φεγγάρι βρισκόταν στη χάση του.

«Τον είδαν ξανά», διηγούνταν ένας κύριος με ψηλό γκρι καπέλο και ντυμένος με ρούχα πένθους, χαμηλώνοντας μυστηριωδώς τον τόνο της φωνής του. «Ο Ψόι Τιμοφέγιεβιτς τον παρατήρησε με τα κιάλια από το καμπαναριό της εκκλησίας της Αμώμου Συλλήψεως. Δε διακινδύνευσε να πλησιάσει περισσότερο».

«Και λοιπόν;» Οι ακροατές τον πλησίασαν.

«Ξέρετε. *Εκείνος*. Περπατούσε πάνω στο νερό. Ύστερα το φεγ-

γάρι κρύφτηκε πίσω από ένα σύννεφο και, όταν ξαναφάνηκε, εκείνος δεν ήταν πια εκεί...»

Ο αφηγητής έκανε το σταυρό του και όλοι οι άλλοι ακολούθησαν το παράδειγμά του.

«Ψόι Τιμ.» σημείωσε ο Λαγκράντζ, για να βρει αργότερα και να ανακρίνει το μάρτυρα. Κατά τη διάρκεια της αναγνώρισης, όμως, του έτυχε πολλές φορές να ακούσει σχόλια για την εμφάνιση της προηγούμενης νύχτας. Όπως προέκυψε, εκτός από τον άγνωστο Ψόι Τιμοφέγιεβιτς, και άλλοι θαρραλέοι είχαν παρατηρήσει το Ακρωτήρι της Νηστείας από απόσταση ασφαλείας και όλοι τους είχαν δει κάτι. Ένας, μάλιστα, ισχυριζόταν ότι ο Μαύρος Μοναχός δεν περπατούσε απλώς, αλλά *πετούσε* πάνω στο νερό. Ένας άλλος είχε διακρίνει πίσω από την πλάτη του Βασιλίσκου ένα ζευγάρι μεμβρανώδη φτερά, σαν αυτά της νυχτερίδας (και είναι γνωστό ποιος έχει τέτοιου είδους φτερά).

Στην ταβέρνα «Ο Μόσχος ο Σιτευτός», ο αρχηγός της αστυνομίας άκουσε δύο ηλικιωμένες κυρίες που συζητούσαν αν η γυναίκα του ακτοφύλακα και το μωρό που είχε χάσει έπρεπε να ταφούν σε καθαγιασμένο χώμα και αναρωτιούνταν αν το νεκροταφείο θα βεβηλωνόταν από την πράξη αυτή. Δεν ήταν τυχαίο που, πριν από δύο μέρες, στον περίβολό του είχαν δει *εκείνον*. Η γυναίκα που έφτιαχνε το ψωμί της Θείας Ευχαριστίας είχε τρομάξει τόσο πολύ, ώστε από τότε τραύλιζε. Συμφώνησαν ότι η γυναίκα του ακτοφύλακα μπορούσε να ταφεί εκεί, αλλά το αβάφτιστο έμβρυο θα ήταν πιο λογικό να το κάψουν και να σκορπίσουν τις στάχτες του στον άνεμο.

Σ' ένα παγκάκι του δημόσιου κήπου που είχε θέα στη λίμνη κάθονταν μερικοί ηλικιωμένοι καλόγεροι με άσπρη γενειάδα. Με σοβαρότητα και σιγανή φωνή έλεγαν ότι οποιαδήποτε αβεβαιότητα σε ζητήματα πίστης οδηγεί σε αμφιβολίες και πειρασμούς

κι ένας ερημίτης τον οποίο οι άλλοι άκουγαν με ιδιαίτερη προσοχή προέτρεπε να κλείσουν προσωρινά το ερημητήριο, για να δουν αν ο προστάτης άγιος θα εξευμενιζόταν· κι αν έπειτα από αυτό έπαυε να είναι οργισμένος, θα σήμαινε ότι το Νησί της Εγγύτητας έπρεπε να εγκαταλειφθεί, γιατί ήταν ένας τόπος ζοφερός και, ίσως, καταραμένος.

Ο συνταγματάρχης σταμάτησε για λίγο πίσω από το παγκάκι, προσποιούμενος ότι παρατηρούσε τον έναστρο ουρανό (για κάποιον αστρονομικό λόγο, το φεγγάρι απουσίαζε). Κατόπιν ξαναπήρε το δρόμο του.

Άκουσε ακόμα κάθε λογής ιστορίες. Όπως φαίνεται, τη νύχτα είχαν δει τον Βασιλίσκο όχι μόνο πάνω στο νερό και κοντά στο κοιμητήριο, αλλά ακόμα και μέσα στο Αραράτ: κοντά στην καμένη εκκλησία των Αγίων Κοσμά και Δαμιανού, στον τοίχο του μοναστηριού, στη σπηλιά της Γεσθημανής. Και σε όλους όσους είχε παρουσιαστεί, ο Μαύρος Μοναχός είχε δείξει απειλητικά το Νησί της Εγγύτητας.

Επομένως, ο «ελαφρόμυαλος» δεν είχε πει ψέματα εκθέτοντας τα γεγονότα. Οι εμφανίσεις, των οποίων ο σκοπός και το νόημα απέμενε ακόμα να προσδιοριστούν, είχαν συμβεί στ' αλήθεια. Ο συνταγματάρχης μπορούσε να θεωρήσει ότι ο πρώτος στόχος της έρευνας είχε επιτευχθεί.

Τώρα οι έρευνες θα έπρεπε να προχωρήσουν με την εξής σειρά: να ακούσει τι είχε να πει ο δόκτωρ Καρόβιν και να υποβάλει σε ανάκριση τον παράφρονα Λεντότσκιν, αν φυσικά ήταν ακόμα σε θέση να εκφραστεί λογικά. Και μόνο τότε, αφού συγκέντρωνε όλες τις προκαταρκτικές πληροφορίες, θα έστηνε ενέδρα στο Ακρωτήρι της Νηστείας για να συλλάβει το φάντασμα και να διαπιστώσει την αληθινή του ταυτότητα.

Με λίγα λόγια, ένα παιχνίδι για παιδιά. Στον Φελίξ Στανισλάβαβιτς είχε τύχει να ξετυλίξει πολύ πιο μπερδεμένα κουβάρια.

Ήταν πια πολύ αργά για να επισκεφτεί την κλινική κι έτσι ο συνταγματάρχης πήρε το δρόμο για το «Άσυλο των Ταπεινών», χωρίς πια να νοιάζεται να ακούσει τις συζητήσεις των ανθρώπων που συναντούσε, αλλά απλώς παρατηρώντας την οργάνωση του Νέου Αραράτ.

Η πόλη τού άρεσε πολύ. Καθαριότητα, τάξη, εγκράτεια. Ούτε αλήτες ούτε ζητιάνοι (ποιος θα τους άφηνε να ανεβούν στο καράβι για να φτάσουν στο νησί;) ούτε κουρελήδες δυσάρεστοι στην όψη. Οι απλοί άνθρωποι που δεν ανήκαν στον κλήρο (ψαράδες, τεχνίτες) φορούσαν ρούχα καθαρά, αξιοπρεπή· οι γυναίκες άσπρα μαντίλια και είχαν πρόσωπο στρογγυλό και σώμα καλοθρεμμένο. Όλες οι λάμπες λειτουργούσαν όπως έπρεπε, τα πεζοδρόμια ήταν φτιαγμένα από σανίδες καλά πλανισμένες, το οδόστρωμα ήταν άριστης ποιότητας, μόνο σανιδάκια από ξύλο καρυδιάς, χωρίς ούτε ένα σπάσιμο. Σε ολόκληρη τη Ρωσία πιθανώς να μην υπήρχε άλλη πόλη τόσο υποδειγματική.

Το Νέο Αραράτ ενδιέφερε το συνταγματάρχη και από μια άλλη άποψη, καθαρά επαγγελματική. Καθώς είχε αναπτυχθεί από τους οικισμούς που είχαν χτιστεί γύρω από το μοναστήρι και σε μια περιοχή που ανήκε στην Εκκλησία, η πόλη δεν αποτελούσε τμήμα της περιφέρειας και δε διέθετε τα συνήθη διοικητικά όργανα, αλλά ανήκε στην άμεση δικαιοδοσία του αρχιμανδρίτη. Από τις στατιστικές της επαρχίας, ο Λαγκράντζ γνώριζε ότι στα νησιά δεν είχαν λάβει ποτέ χώρα εγκλήματα ή δυσάρεστα γεγονότα οποιουδήποτε είδους. Θα του άρεσε να μάθει πώς τα κατάφερναν χωρίς αστυνομία, χωρίς δημόσιους υπαλλήλους, χωρίς πυροσβέστες.

Η τελευταία ερώτηση βρήκε σύντομα απάντηση, θαρρείς και κάποιος ήθελε να οργανώσει μια επίδειξη στην πράξη για τον αρχηγό της αστυνομίας του Ζαβόλισκ.

Περνώντας από την κεντρική πλατεία της μικρής πόλης, ο Λαγκράντζ άκουσε φασαρία, φωνές και κωδωνοκρουσίες και είδε μικρά παιδιά να τρέχουν όσο βαστούσε η ανάσα τους, με ύφος σοβαρό και πολυάσχολο. Οσμίστηκε τον αέρα με την ευαίσθητη σε εξαιρετικά γεγονότα μύτη του, μύρισε καπνό και κατάλαβε· είχε ξεσπάσει πυρκαγιά.

Επιτάχυνε το βήμα του ακολουθώντας τα παιδάκια. Έστριψε σε μια γωνία, έπειτα σε άλλη μία και ιδού: ένα ξύλινο περίπτερο ψευδοκλασικού ρυθμού, «Τα Άζυμα», καιγόταν μέσα στο σκοτάδι, μοιάζοντας με βάτο με άλικα λουλούδια. Καιγόταν ζωηρά, ακατάπαυστα. Φαίνεται πως οι σπίθες από το μαγκάλι είχαν πέσει εκεί που δεν έπρεπε και ο μάγειρας δεν το είχε αντιληφθεί. Να τος, με τον άσπρο σκούφο του και τη δερμάτινη ποδιά του, μαζί με δύο νεαρούς βοηθούς του. Έτρεχαν γύρω από την καιόμενη βάτο και κουνούσαν τα χέρια τους. Τώρα πια, άδικος κόπος, το περίπτερο ήταν χαμένο, καθώς ήταν αδύνατο να σβήσουν την πυρκαγιά, έκρινε με το έμπειρο βλέμμα του ο συνταγματάρχης. Αρκεί να μην επεκτεινόταν στο διπλανό σπίτι. Εδώ θα χρειαζόταν υδροφόρα.

Και αμέσως, ακριβώς τη στιγμή που το σκεφτόταν, πίσω από τη στροφή ακούστηκε ένα κουδούνισμα, θόρυβος οπλών και σιδερικών, και δύο άμαξες, η μία πίσω από την άλλη, έστριψαν με όλη τους την ταχύτητα στο δρόμο που φωτιζόταν από την πυρκαγιά.

Στην πρώτη, την οποία τραβούσαν τρία ζωηρά μαύρα άλογα, στεκόταν ολόρθος ένας μοναχός πανύψηλος και λεπτός, με κά-

λυμμα κεφαλής σε χρώμα βιολετί κι έναν πολύτιμο σταυρό στο στήθος (ο αρχιμανδρίτης αυτοπροσώπως, μάντεψε αμέσως από το σταυρό ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς). Τον ακολουθούσαν έξι άλογα, που έσερναν μια υπερσύγχρονη αντλία. Ούτε στο Ζαβόλισκ δεν είχε δει όμοιά της. Πάνω στο τέρας με τα αστραφτερά πλευρά από μπρούντζο ήταν θρονιασμένοι έξι μοναχοί με καλογυαλισμένα κράνη, εξοπλισμένοι με γάντζους, αξίνες και τσεκούρια.

Ο αιδεσιμότατος πήδηξε από την άμαξα τρέχοντας και με βαθιά φωνή άρχισε να δίνει διαταγές, τις οποίες οι πυροσβέστες εκτελούσαν με μια ακρίβεια που θαύμασε ακόμα και ο συνταγματάρχης.

Μέσα σε μια στιγμή ξετύλιξαν την αλειμμένη με κατράμι υφασμάτινη μάνικα κι έθεσαν σε λειτουργία την αντλία που υπήρχε πάνω στο βυτίο του νερού. Πρώτα κατέβρεξαν για τα καλά το διπλανό οικοδόμημα, που δεν είχε ακόμα αρπάξει φωτιά, κι έπειτα αφοσιώθηκαν στα «Άζυμα».

Προτού περάσει μισή ώρα, ο κίνδυνος εξουδετερώθηκε πλήρως. Οι μοναχοί απομάκρυναν με τους γάντζους τα μαύρα δοκάρια· τα βρεγμένα κάρβουνα κάπνιζαν νικημένα. Ο πατέρας Βιτάλιος, ίδιος με νικητή στρατηλάτη καταμεσής στο διάσπαρτο με πτώματα πεδίο της μάχης, ανέκρινε σοβαρός τον καταβεβλημένο μάγειρα.

«Μπράβο στον παπά», επικρότησε από μέσα του ο Λαγκράντζ. Κρίμα που δεν είχε διαλέξει τη στρατιωτική καριέρα, θα γινόταν ένας άριστος διοικητής συντάγματος· αν δεν έφτανε ψηλότερα, ίσως και στρατηγός.

Ξεκαθαρίστηκε, επίσης, το ζήτημα της αστυνομίας. Ξαφνικά (την ώρα που η πυρκαγιά μαινόταν ακόμα) εμφανίστηκε μια διμοιρία ρωμαλέων μοναχών με κοντά ράσα, στιβάλια και άσπρα

περιβραχιόνια στα μανίκια. Επικεφαλής τους ήταν ένας γεροδεμένος, κοτσονάτος ιερομόναχος, που έμοιαζε με αληθινό επιθεωρητή της αστυνομίας. Όλοι τους είχαν κρεμασμένο στη ζώνη τους ένα χοντρό ρόπαλο από καουτσούκ (η πιο ανθρωπιστική και πολύτιμη εφεύρεση του Νέου Κόσμου· το όπλο αυτό δεν αρκούσε για να σπάσει το κεφάλι κάποιου ταραχοποιού, αλλά ήταν αρκετό για να τον κάνει να βάλει μυαλό).

Εν ριπή οφθαλμού, οι μοναχοί περικύκλωσαν τον τόπο της πυρκαγιάς κι ανάγκασαν το πλήθος να οπισθοχωρήσει, χωρίς να χρειαστεί να καταφύγουν στα ρόπαλά τους. Οι περίεργοι υπάκουαν πειθήνια στα κελεύσματα των τηρητών της τάξης.

Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς κατάλαβε τότε γιατί στα νησιά βασίλευε η τάξη και δε γίνονταν εγκλήματα. «Θα τους ήθελα κι εγώ τέτοιους νέους», σκέφτηκε με ζήλια.

Καθώς επέστρεφε στην πανσιόν διασχίζοντας τους ήσυχους δρόμους που άδειαζαν γρήγορα, του ήρθε η έμπνευση. Εντυπωσιασμένος απ' όσα είχε δει, ο συνταγματάρχης συνέλαβε τη συναρπαστική ιδέα μιας συνολικής μεταρρύθμισης στη χωροφυλακή και την αστυνομία.

Έπρεπε να ιδρυθεί ένα είδος ιπποτικού-μοναστικού τάγματος, στα πρότυπα του τευτονικού, για να τεθούν γερά θεμέλια σε ολόκληρο το οικοδόμημα του ρωσικού κράτους, ονειρευόταν ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς. Έπρεπε να στρατολογηθούν οι καλύτεροι και πιο πιστοί στο θρόνο στρατιώτες, για να δώσουν όρκο αγνότητας, υπακοής άνευ όρων στις Αρχές, πενίας και αγαμίας. Ο όρκος αγνότητας ίσως να μην ήταν απαραίτητος, της αγαμίας, όμως, ναι. Θα έλυνε πολλά προβλήματα. Φυσικά, οι απλοί αστυνομικοί, ακόμα και οι χαμηλόβαθμοι αξιωματικοί, θα μπορούσαν να μην είναι μέλη του τάγματος, αλλά μόνο όποιος έδινε τον όρκο

θα ήταν ικανός να φτάσει στην κορυφή της ιεραρχίας. Περίπου όπως στον ορθόδοξο κλήρο, με λίγα λόγια, που είναι διαιρεμένος σε λαϊκούς και μοναχούς. Τότε θα ερχόταν η αληθινή βασιλεία της τάξης και θα επικρατούσε αυστηρή νομιμότητα!

Ο συνταγματάρχης ήταν τόσο συνεπαρμένος από αυτά τα μεγαλεπήβολα σχέδια, τόσο ικανοποιημένος από τον ήχο των τακουνιών του πάνω στο ξύλινο οδόστρωμα, ώστε παραλίγο να προσπεράσει το «Άσυλο των Ταπεινών» (πράγμα όχι δύσκολο στο σκοτάδι, αφού η επιγραφή του μικρού πανδοχείου φωτιζόταν μόνο από το φως των αστεριών).

Ο θυρωρός ξεκόλλησε απρόθυμα τα μάτια του από ένα λιγδωμένο βιβλίο, αναμφίβολα θρησκευτικού περιεχομένου, κοίταξε επιτιμητικά τον πελάτη πάνω από ένα ζευγάρι γυαλιά με σιδερένιο σκελετό και είπε μέσα απ' τα δόντια του: «Σας ζήτησε ένα πρόσωπο».

«Ποιο πρόσωπο;» ρώτησε έκπληκτος ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς.

«Θηλυκού γένους», απάντησε με ακόμα πιο ξερό ύφος ο νηστευτής. «Με ένα μεγάλο καπέλο κι ένα διχτάκι στο πρόσωπο. Δεν είχε όψη ευσεβή».

Εκείνη! Ο Λαγκράντζ το κατάλαβε από την αναφορά στο «διχτάκι». Η ατρόμητη καρδιά του άρχισε να χτυπάει γρήγορα και δυνατά.

Πώς είχε μάθει τη διεύθυνσή του;

Α, απάντησε αμέσως στον εαυτό του ο αρχηγός της αστυνομίας, η πόλη είναι μικρή, τα ξενοδοχεία λίγα και ο ίδιος δεν ήταν ένας άνθρωπος που περνούσε απαρατήρητος. Δεν ήταν δύσκολο να τον εντοπίσει κανείς.

«Ποια είναι αυτή η κυρία, ξέρεις;» ρώτησε σκύβοντας. «Πώς λέγεται;»

Ήταν πρόθυμος ακόμα και να αφήσει ένα νόμισμα των δέκα ή δεκαπέντε καπικιών πάνω στον πάγκο, αλλά αντί γι' αυτό χτύπησε τη γροθιά του.

«Λοιπόν!»

Ο θυρωρός κοίταξε την εξαιρετικά στιβαρή γροθιά με σεβασμό, η αποδοκιμασία χάθηκε από το βλέμμα του κι έγινε πολύ πιο ευγενικός. «Δεν ξέρουμε. Την έχουμε συναντήσει στην πόλη, κύριε, μα είναι η πρώτη φορά που έρχεται εδώ».

Ήταν απόλυτα πιστευτό· μια τόσο όμορφη κι εκλεπτυσμένη κυρία δεν είχε καμιά δουλειά σ' εκείνη την τρύπα.

«Σας άφησε, όμως, ένα σημείωμα. Ορίστε, κύριε».

Ο συνταγματάρχης άρπαξε ένα στενό κλειστό φάκελο, τον μύρισε. Ανέδιδε ένα έντονο άρωμα με χροιά μπαχαρικών, που έκανε τα ρουθούνια του Φελίξ Στανισλάβαβιτς να τρέμουν από λαχτάρα.

Μόνο δύο λέξεις: «Μεσάνυχτα. Σινά».

Ποιο ήταν το νόημά τους;

Η καρδιά του που έσταζε μέλι τού υπέδειξε αμέσως: ήταν η ώρα και ο τόπος μιας συνάντησης. Η ώρα ήταν σαφής: δώδεκα και μηδέν λεπτά. Τι ήταν, όμως, το «Σινά;» Προφανώς κάποια αλληγορία.

«Σκέψου», πρόσταξε τον εαυτό του ο Λαγκράντζ, «η αυτού εξοχότητα ο κυβερνήτης δε σου είχε πει τυχαία τότε: "Με εκπλήσσει, συνταγματάρχα, η ετοιμότητα του πνεύματός σας"». Και πάνω απ' όλα, απέμεναν μόνο τρία τέταρτα της ώρας μέχρι τα μεσάνυχτα!

«Σινά, Σινά, πρέπει να μάθω...» σιγοτραγούδησε σκεφτικός ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς στο ρυθμό του τραγουδιού «Καλίνκα Μαϊά».

Ο θυρωρός, εντυπωσιασμένος ακόμα από τη γροθιά του αρχηγού της αστυνομίας, ρώτησε με ύφος εξυπηρετικό: «Σας ενδιαφέρει το Σινά; Είναι άσκοπο, κύριε. Εκεί δεν είναι κανείς τέτοια ώρα. Το παρεκκλήσι του Αϊ-Νικόλα είναι κλειστό, δε θα μπορέσετε να μπείτε πριν από αύριο».

Ξεκαθαρίστηκε, λοιπόν, ότι το Σινά δεν ήταν το ιερό βουνό όπου ο Μωυσής είχε μιλήσει με τον Κύριο, δηλαδή δεν ήταν μόνο αυτό, αλλά κι ένας τόπος τον οποίο γνώριζαν όλοι οι προσκυνητές του Νέου Αραράτ, ένας απόκρημνος βράχος πάνω απ' τη λίμνη, όπου προσεύχονταν στον Άγιο Νικόλαο.

Εντύπωση έκανε η εξαιρετική λακωνικότητα του σημειώματος. Ούτε «σας περιμένω» ούτε «ελάτε» ούτε τι ήταν το «Σινά». Η απόλυτη βεβαιότητα ότι ο συνταγματάρχης θα καταλάβαινε τα πάντα και θα ανταποκρινόταν αμέσως στην πρόσκληση. Κι όμως, τον είχε κοιτάξει μόνο για μια στιγμή. Ω θεά!

Αφού του εξήγησαν πώς να πάει στο Σινά (βρισκόταν στα δυτικά του μοναστηριού, σε απόσταση λίγο μεγαλύτερη από ένα βέρστι), ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς ξεκίνησε για τη νυχτερινή συνάντηση.

Η καρδιά του την αποζητούσε, γεμάτη μαγικά προαισθήματα, κι αν κάτι μείωνε την έκσταση, αυτό ήταν η ντροπή του για την άθλια όψη του «Ασύλου». Έπρεπε να πει ότι είχε έρθει ινκόγκνιτο, σε μυστική αποστολή, χωρίς να επεκταθεί σε λεπτομέρειες, σκέφτηκε περπατώντας ο συνταγματάρχης. Χωρίς λεπτομέρειες θα ήταν ακόμα καλύτερα, θα φάνταζε πιο μυστηριώδης.

Τη νύχτα οι δρόμοι του Νέου Αραράτ έμοιαζαν νεκροί. Όση ώρα χρειάστηκε ο Λαγκράντζ για να φτάσει στο μοναστήρι, το μόνο ζωντανό πλάσμα που συνάντησε ήταν ένας γάτος, και μάλιστα μαύρος.

Αφού προσπέρασε τα λευκά τείχη της μονής, αφού προσπέρασε την εκκλησία στην είσοδο της πόλης, ο συνταγματάρχης έφτασε στα όρια ενός δάσους. Για ένα τέταρτο της ώρας ακολούθησε ένα πλατύ, καλά πατημένο μονοπάτι που ανηφόριζε ελαφρά, ώσπου τα δέντρα αραίωσαν, αφήνοντας να φανεί ένας λόφος μ' έναν πύργο με μυτερή σκεπή, πίσω από τον οποίο δεν υπήρχε παρά μόνο ο μαύρος ουρανός, διάσπαρτος με αστέρια.

Με σταθερό βήμα, ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς ανέβηκε στην κορυφή και στάθηκε. Πίσω από το παρεκκλήσι ο λόφος κατέληγε σε γκρεμό. Πολύ πιο χαμηλά, στο βάθος του γκρεμού, πάφλαζε το νερό, στρογγυλοί βράχοι γυάλιζαν και πιο πέρα απλωνόταν απέραντη η Γαλάζια Λίμνη, που λικνιζόταν ρυθμικά με όλη την υγρή μάζα της.

«Καθόλου άσχημο το πανόραμα», σκέφτηκε ο Λαγκράντζ κι έβγαλε το σκούφο του, όχι από σεβασμό για το μεγαλείο της φύσης, αλλά για να μην τον πάρει ο αέρας.

Μα πού ήταν εκείνη; Μήπως του είχε κάνει καμιά άσχημη φάρσα;

Όχι! Μια λεπτή φιγούρα ξεκόλλησε από τον τοίχο που ήταν φτιαγμένος με κορμούς δέντρων και πλησίασε αργά. Φτερά στρουθοκαμήλου τρεμόπαιζαν πάνω από το τούλι, το βέλο φούσκωνε μπροστά από το πρόσωπό της σαν λεπτός ιστός αράχνης. Το χέρι μέσα στο μακρύ γάντι (όχι γκρι, όπως την προηγούμενη μέρα, αλλά άσπρο) σηκώθηκε για να κρατήσει το γύρο του καπέλου. Στην πραγματικότητα, μόνο εκείνα τα λευκά χέρια που φτερούγιζαν φαίνονταν, γιατί το μαύρο φόρεμα της μυστηριώδους ύπαρξης γινόταν ένα με το σκοτάδι.

«Εσείς είστε δυνατός, το κατάλαβα αμέσως από το πρόσωπό σας», είπε χωρίς εισαγωγές η κοπέλα, με φωνή σιγανή, απρο-

οποίητη, που, ποιος ξέρει γιατί, έκανε τον Φελίξ Στανισλάβαβιτς να αναριγήσει. «Τώρα υπάρχουν τόσοι πολλοί αδύναμοι άντρες, σιγά σιγά εκφυλίζονται. Πολύ σύντομα, σε εκατό ή διακόσια χρόνια, δε θα μπορείς να τους ξεχωρίσεις από τις γυναίκες. Εσείς, όμως, δεν είστε έτσι. Ή κάνω λάθος;»

«Όχι!» φώναξε ο αρχηγός της αστυνομίας. «Δεν κάνετε καθόλου λάθος! Μόνο...»

«Είπατε "μόνο";» τον διέκοψε η μυστηριώδης άγνωστη. «Άκουσα καλά; Είναι μια λέξη που χρησιμοποιούν μόνο οι αδύναμοι άντρες».

Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς φοβήθηκε μήπως γυρίσει και χαθεί μέσα στο σκοτάδι.

«Ήθελα να πω "μοναχικό", αλλά από τη συγκίνηση έκανα λάθος», συνέχισε ετοιμόλογος. «Μοναχικό αστέρι, που πάντα με προστατεύεις, εσύ με έφερες σε τούτο το νησί, έδειξες στην καρδιά μου ότι εδώ, ακριβώς εδώ, θα έβρισκε επιτέλους εκείνη που ονειρευόταν τόσο καιρό...»

«Τώρα δεν έχω χρόνο να ακούσω όμορφα λόγια χωρίς νόημα», τον διέκοψε ξανά η καλλονή και το αδύναμο φως των αστεριών, καθώς καθρεφτίστηκε στα μάτια της, έγινε πιο έντονο κι άρχισε να λάμπει. «Είμαι απελπισμένη και μόνο γι' αυτό ζητάω βοήθεια από τον πρώτο τυχόντα. Απλώς εκεί, στο μόλο, μου φάνηκε ότι... ότι...»

Η μαγική φωνή της τρεμούλιασε και ο Λαγκράντζ ανέσυρε αμέσως από το μυαλό του όλες τις ευγενικές φράσεις που είχε φυλαγμένες.

«Τι πράγμα;» ψιθύρισε. «Πείτε μου, τι σας φάνηκε; Για όνομα του Θεού!»

«...Ότι εσείς μπορείτε να με σώσετε», ολοκλήρωσε η κοπέλα με φωνή που μόλις ακουγόταν και σήκωσε μαλακά το χέρι. Εκεί-

νος ο κύκλος που χάραξε, λευκός σε μαύρο φόντο, του θύμισε το φτεροκόπημα πληγωμένου πουλιού.

Βαθιά αναστατωμένος, ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς αναφώνησε: «Δεν ξέρω ποια συμφορά σάς έχει βρει, αλλά σας δίνω το λόγο μου ως αξιωματικός ότι θα κάνω οτιδήποτε! Οτιδήποτε! Πείτε μου!»

«Και δε θα φοβηθείτε;» Τον κοίταξε καταπρόσωπο με βλέμμα ερευνητικό. «Το βλέπω. Είστε θαρραλέος».

Ύστερα στράφηκε απότομα και ο συνταγματάρχης αντίκρισε μπροστά του τον κατάλευκο και λεπτό λαιμό της. Ήθελε να τον αγγίξει με τα χείλια του, αλλά δεν τόλμησε. Κάθε άλλο παρά θαρραλέος.

«Υπάρχει ένας άνθρωπος... Ένας άνθρωπος τρομερός, αληθινό τέρας. Είναι η κατάρα όλης μου της ζωής». Μιλούσε αργά, θαρρείς και κάθε λέξη έβγαινε με κόπο. «Προς το παρόν δε θα σας πω το όνομά του, σας γνωρίζω ελάχιστα ακόμα... Πείτε μου μόνο αν μπορώ να υπολογίζω σ' εσάς...»

«Χωρίς καμία αμφιβολία», απάντησε ο αρχηγός της αστυνομίας, ευθύς καθησυχασμένος. Ένας παλιάνθρωπος που βασάνιζε μια φτωχή κοπέλα. Αυτό δεν ήταν είδηση. Θα έκανε τη γνωριμία του συνταγματάρχη Λαγκράντζ και θα γινόταν αρνάκι. «Και ο άνθρωπος για τον οποίο μιλάτε είναι εδώ; Στο νησί;»

Εκείνη στράφηκε να τον κοιτάξει, αφήνοντας τον Φελίξ Στανισλάβαβιτς να θαυμάσει το σμιλευτό προφίλ της. Έγνεψε καταφατικά.

«Πολύ καλά, κυρία. Αύριο πρέπει να δω έναν ντόπιο γιατρό, κάποιον Καρόβιν, κι έναν ασθενή του. Από μεθαύριο, όμως, θα είμαι στην απόλυτη διάθεσή σας».

Τότε η κοπέλα στράφηκε ολόκληρη προς τον Λαγκράντζ και

κούνησε το κεφάλι, σαν να μην πίστευε κάτι ή να είχε κάποιες αμφιβολίες. Ύστερα από μια μακριά παύση (δύσκολο να πει κανείς πόσο διήρκεσε ακριβώς, γιατί ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς είχε σαστίσει από εκείνο το βλέμμα και είχε χάσει την αίσθηση του χρόνου), τα τρυφερά χείλια κινήθηκαν ψιθυρίζοντας: «Ακόμα καλύτερα, λοιπόν...»

Έβγαλε απότομα το γάντι και με μια βασιλική κίνηση του έτεινε το χέρι της για να το φιλήσει.

Ο συνταγματάρχης ακούμπησε τα χείλια του στην αρωματισμένη, απρόσμενα ζεστή επιδερμίδα. Η επαφή τού έφερε ζάλη· με τον πιο φυσικό τρόπο, όπως έπειτα από δύο ποτήρια κρασί.

«Αρκεί», είπε η κοπέλα και ακόμα μία φορά ο Λαγκράντζ δεν τόλμησε να προχωρήσει περισσότερο. Έκανε, μάλιστα, λίγο πίσω. Τρελά πράγματα!

«Πώς... Πώς σας λένε;» ρώτησε ξέπνοος.

«Λίντια Εβγκένιεβνα», απάντησε εκείνη αφηρημένα, έκανε ένα βήμα προς το συνταγματάρχη και κοίταξε πάνω από τον ώμο του.

Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς στράφηκε. Στέκονταν ακριβώς στο χείλος του γκρεμού. Άλλο ένα βήμα προς τα πίσω και θα έπεφτε στο κενό.

Η γυναίκα αναστέναξε: «Εδώ δεν αντέχω! Εκεί, θέλω να πάω εκεί!»

Με μια πλατιά κίνηση έδειξε τη λίμνη, ή τον ουρανό ίσως. Ή μήπως τον απέραντο κόσμο που κρυβόταν πέρα από τα σκοτεινά νερά;

Το γάντι γλίστρησε απ' τα δάχτυλά της κι έπεσε στο κενό, διαγράφοντας σπειροειδή τροχιά. Με τους ώμους τους να ακουμπούν μεταξύ τους, έσκυψαν και είδαν στο βάθος, πάνω σε μια προεξοχή

του βράχου, μια μικρή άσπρη κηλίδα που παλλόταν στον άνεμο.

Θα του ζητούσε άραγε να κατεβεί; Ο αρχηγός της αστυνομίας ανατρίχιασε στη σκέψη, αλλά τα δάχτυλά του ξεκούμπωναν ήδη το σακάκι του.

«Ανοησίες», είπε με αυθάδεια ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς, ελπίζοντας ότι εκείνη θα τον σταματούσε. «Τώρα θα το πιάσω».

«Ναι, δεν έκανα λάθος για το άτομό σας», είπε σχεδόν από μέσα της η Λίντια Εβγκένιεβνα και έπειτα απ' αυτό ο συνταγματάρχης ήταν έτοιμος όχι μόνο να κατεβεί, αλλά να πέσει με το κεφάλι. Ο φόβος τού είχε περάσει.

Πιάνοντας τις ρίζες και δοκιμάζοντας προσεκτικά με τα πόδια κάθε πέτρα και κάθε προεξοχή, άρχισε να κατεβαίνει. Δύο φορές κινδύνεψε να τσακιστεί, αλλά ο Θεός τον προστάτεψε. Η αεικίνητη λευκή λωρίδα υφάσματος πλησίαζε ολοένα και περισσότερο. Ευτυχώς που το γάντι δεν είχε φτάσει μέχρι κάτω, αλλά είχε μπλεχτεί κάπου στα μισά του γκρεμού.

Να τος ο θησαυρός!

Ο Λαγκράντζ άπλωσε το χέρι κι έκρυψε στον κόρφο του το μεταξωτό τρόπαιο. Κοίταξε πάνω. Η κορυφή ήταν μάλλον μακριά, αλλά δεν είχε σημασία, η άνοδος θα ήταν πιο εύκολη από την κατάβαση.

Του πήρε αρκετή ώρα για να φτάσει στην κορυφή, λασπωμένος, ξέπνοος και καταϊδρωμένος.

«Λίντια Εβγκένιεβνα, ορίστε το γάντι σας!» δήλωσε θριαμβευτικά, κοιτάζοντας ολόγυρα.

Πάνω στο λόφο, όμως, δεν υπήρχε καμία Λίντια Εβγκένιεβνα. Είχε εξαφανιστεί.

«Επομένως εσείς είστε ο θείος από την πλευρά της μητέρας;» ρώτησε ο Καρόβιν, παρατηρώντας προσεκτικά τον Φελίξ Στανισλάβαβιτς και σταματώντας το βλέμμα του, ποιος ξέρει γιατί, στο λαιμό του επισκέπτη. «Και μου λέγατε ότι εργάζεστε σε τράπεζα;»

Ο Λαγκράντζ βρισκόταν σχεδόν μία ώρα εκεί, στο γραφείο του γιατρού, και μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχε καταφέρει να αποσπάσει καμία πληροφορία. Ο Ντανάτ Σάβιτς είχε αποδειχτεί δύσκολος συνομιλητής, με αυτόν δεν έπιανε η ψυχολογική μέθοδος, τους κανόνες της οποίας είχαν επεξεργαστεί τα καλύτερα μυαλά του υπουργείου στο οποίο υπαγόταν η αστυνομία και η χωροφυλακή.

Ακολουθώντας πιστά τις πιο σύγχρονες μεθόδους της επιστήμης της ανάκρισης, ο αρχηγός της αστυνομίας προσπάθησε από την πρώτη στιγμή να επιβάλει τη σωστή ιεραρχία, να καθορίσει ποιος ήταν ο «πατέρας» και ποιος ο «γιος». Έσφιξε δυνατά το χέρι του αδύνατου και καλοξυρισμένου γιατρού, τον κοίταξε ίσια στα μάτια και μ' ένα πρόσχαρο χαμόγελο είπε: «Θαυμάσιο το ίδρυμά σας. Έχω διαβάσει και ακούσει να μιλούν γι' αυτό, είναι στ' αλήθεια αξιόλογο. Είναι τυχερός ο Αλιόσα που βρέθηκε σε τόσο έμπιστα χέρια».

Πρόφερε τη φιλοφρόνηση επίτηδες χαμηλόφωνα, έτσι ώστε ο αντίπαλός του να χρειαστεί να τεντώσει τα αφτιά του, να κινητοποιήσει τους μυς του λαιμού και, χωρίς να το θέλει, να σκύψει το κεφάλι μπροστά. Επιπλέον, έπειτα από αυτό, ο Καρόβιν θα έπρεπε, ανταναλαστικά, να μιλήσει με δυνατή φωνή, ζορίζοντας τις φωνητικές χορδές του. Έτσι, ο συνταγματάρχης θα ολοκλήρωνε με επιτυχία την πρώτη φάση του προσδιορισμού των σχέσεων και θα αποκτούσε το αρχικό ψυχολογικό πλεονέκτημα.

Ο γιατρός, όμως, κατείχε τη μέθοδο να διευθύνει τη συζήτη-

ση το ίδιο καλά με τον αρχηγό της αστυνομίας. Πρέπει να είχε εξασκηθεί με τους ασθενείς του. Αν η συζήτηση δε γινόταν στο έδαφος του Ντανάτ Σάβιτς, αλλά σε κάποιο αυστηρό γραφείο με το πορτρέτο της αυτού μεγαλειότητας στον τοίχο, το πλεονέκτημα θα ήταν από την πλευρά του Φελίξ Στανισλάβαβιτς. Αλλά τώρα ήταν αναγκαίο να αλλάξει τακτική ενώ το παιχνίδι είχε ξεκινήσει.

Όταν ο γιατρός τού έσφιξε με δύναμη το χέρι χωρίς να απομακρύνει το βλέμμα του και στα κολακευτικά λόγια απάντησε, με φωνή που μόλις ακουγόταν, «δε θα 'λεγα ακριβώς τυχερός», ο Λαγκράντζ κατάλαβε αμέσως με ποιον είχε να κάνει. Ο οικοδεσπότης έβαλε τον επισκέπτη να καθίσει σε μια πολυθρόνα πολύ άνετη, αλλά χαμηλή και κάπως γυρτή προς τα πίσω, και ο ίδιος πήρε θέση στο γραφείο, έτσι ώστε ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς να είναι αναγκασμένος να κοιτάζει τον Καρόβιν από κάτω προς τα πάνω. Η πρωτοβουλία του διαλόγου πέρασε κι αυτή αμέσως στο γιατρό.

«Είναι πολύ καλό που ήρθατε τόσο σύντομα. Λοιπόν, μιλήστε μου, γρήγορα».

«Να μιλήσω για ποιο πράγμα;» ρώτησε αμήχανος ο Λαγκράντζ.

«Τι θα πει για ποιο πράγμα; Για όλη τη ζωή του ανιψιού σας, από τις πρώτες μέρες. Πότε άρχισε να κρατάει όρθιο το κεφαλάκι του, σε πόσους μήνες άρχισε να περπατάει, μέχρι ποια ηλικία έκανε πιπί στο κρεβάτι. Επίσης, λεπτομέρειες για την οικογένεια. Ο νεαρός ήρθε σ' εμένα μία φορά, πριν από την κρίση, κι έχω ήδη συγκεντρώσει τις πρώτες πληροφορίες, αλλά τώρα πρέπει να διασταυρώσω τα στοιχεία...»

Ο αρχηγός της αστυνομίας καταράστηκε τον εαυτό του που διάλεξε μια τόσο ατυχή ιστορία κι έβαλε τη φαντασία του να δου-

λέψει για να απαντήσει σ' ένα εκατομμύριο ηλίθιες ερωτήσεις. Δεν υπήρχε τρόπος να μπει στην ουσία της υπόθεσης.

«Ναι, εργάζομαι σε τράπεζα», απάντησε. «Στην Τράπεζα Βόλγα και Κασπίας, ως αρχιλογιστής».

«Α, λογιστής». Ο Ντανάτ Σάβιτς αναστέναξε, πήρε ένα τσιγάρο από τη χρυσή ταμπακέρα με το μονόγραμμά του από μπριγιάν κι έδιωξε φυσώντας ένα τρίμμα καπνού. «Και πώς έχετε αυτό το σημάδι στο λαιμό; Ακριβώς εδώ. Συνήθως είναι ένα σημάδι που αφήνει η συνεχής τριβή του κολάρου της στολής των στρατιωτικών... Ή των αστυνομικών».

Παλιογιατρέ του κερατά! Για μία ολόκληρη ώρα τον κορόιδευε, αναγκάζοντάς τον να επινοεί κάθε λογής ψέματα για την ανεμοβλογιά και τις αυνανιστικές τάσεις του λατρεμένου ανιψιού του, ενώ είχε καταλάβει τα πάντα!

Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς χαμογέλασε μειλίχια και άνοιξε τα χέρια του, σαν να ήθελε να τιμήσει την οξυδέρκεια του συνομιλητή του. Έπρεπε να αλλάξει ξανά τακτική.

«Ε, λοιπόν, κύριε Καρόβιν, κανένας δεν μπορεί να σας κοροϊδέψει εύκολα. Έχετε απόλυτο δίκιο. Δεν είμαι ο λογιστής Τσερβιάκαφ. Ονομάζομαι Λαγκράντζ και είμαι αρχηγός της αστυνομίας του Ζαβόλισκ. Όπως καταλαβαίνετε, ένας άνθρωπος με τη δική μου θέση δε θα καθόταν να ασχοληθεί με ανοησίες. Ήρθα εδώ για ένα ζήτημα εξαιρετικής σημασίας, αν και ανεπίσημα. Ένα ζήτημα που έχει σχέση με...»

«Με κάποιο μοναχό που βγαίνει βόλτα πάνω στα κύματα και τρομάζει τη νύχτα τους ανόητους», συνέχισε ο παμπόνηρος γιατρός, ξεφυσώντας ένα δαχτυλιδάκι καπνού. «Και για ποιο λόγο, επιτρέψτε μου να ρωτήσω, αυτό το φάντασμα προκάλεσε το ενδιαφέρον της πανταχού εισβάλλουσας, πανταχού παρούσας ήθε-

λα να πω, υπηρεσίας σας; Δεν πιστεύω να διακρίνατε στον Άγιο Βασιλίσκο το περιβόητο φάντασμα με το οποίο οι κύριοι μαρξιστές τρομοκρατούν τους εκμεταλλευτές!»

Ο Λαγκράντζ έγινε κατακόκκινος κι ήταν έτοιμος να βάλει στη θέση του τον αναιδή γιατρό, όταν συνέβη ένα παράξενο γεγονός.

Η μέρα, σε αντίθεση με την προηγουμένη, ήταν ηλιόλουστη και ασυνήθιστα ζεστή κι έτσι τα παράθυρα του γραφείου ήταν ανοιχτά. Ο καιρός ήταν πολύ γλυκός. Ούτε ένα σύννεφο ούτε μία πνοή ανέμου, μόνο το χρυσαφί των φύλλων και το άστατο τρεμούλιασμα του αέρα. Ωστόσο ένα ανοιχτό παραθυρόφυλλο ταλαντεύτηκε ξαφνικά, ανεπαίσθητα μεν, αλλά το παράξενο αυτό γεγονός δεν ξέφυγε από το επαγγελματικό βλέμμα του αρχηγού της αστυνομίας. «Για κοίτα», παρατήρησε από μέσα του ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς. «Ας δούμε τη συνέχεια».

Κατασκοπεύοντας με την άκρη του ματιού το ενδιαφέρον παραθυρόφυλλο, είπε με σιγανή φωνή: «Όχι, Ντανάτ Σάβιτς, ο Μαύρος Μοναχός δε μοιάζει καθόλου με το φάντασμα του κομουνισμού. Ωστόσο προκαλεί σύγχυση και φόβο στον πληθυσμό και αυτό είναι δικό μας ζήτημα».

«Ο Λεντότσκιν είναι, λοιπόν, αστυνομικός;» Ο Καρόβιν κούνησε κατάπληκτος το κεφάλι. «Ποιος θα το πίστευε! Φαίνεται δυνατός νέος, είχε πολύ δρόμο μπροστά του. Μα τώρα, αλίμονο, θα είναι δύσκολο. Λυπάμαι για το αγόρι, είναι πολύ πολύ άσχημα. Και το χειρότερο, δεν μπορώ να βρω ούτε μία προηγούμενη κλινική περίπτωση που να έχει κάποια αναλογία με τη δική του. Δεν ξέρω πώς να χειριστώ τη θεραπεία του. Και ο χρόνος περνάει, χρόνος πολύτιμος. Δεν μπορεί να συνεχίσει για πολύ έτσι...»

Επιτέλους έφταναν στην ουσία της υπόθεσης.

«Τι σας διηγήθηκε για τα γεγονότα εκείνης της νύχτας;» ρώτησε ο συνταγματάρχης βγάζοντας το σημειωματάριό του.

Ο γιατρός ανασήκωσε τους ώμους. «Τίποτα. Απολύτως τίποτα. Δεν ήταν σε θέση να διηγηθεί τίποτα».

«Δεν του είμαι συμπαθής», διαπίστωσε νοερά ο Λαγκράντζ, «και μάλιστα δεν το θεωρεί απαραίτητο να το κρύψει. Δεν πειράζει, αγαπητέ μου, τα γεγονότα θα μου τα αναφέρεις έτσι κι αλλιώς, δεν μπορείς να ξεφύγεις».

Αλλά δεν είπε τίποτα μεγαλόφωνα, περιορίστηκε μόνο να χτυπάει το μολύβι στο χαρτί με εκφραστικό τρόπο, σαν να έλεγε: «Συνεχίστε, σας ακούω».

«Την περασμένη Τρίτη, δηλαδή ακριβώς πριν από μία βδομάδα, τα χαράματα με ξύπνησε ο φύλακας. Στο σπίτι μου είχε εισβάλει ο "ανιψιός" σας, αναμαλλιασμένος, γεμάτος γδαρσίματα, με τα μάτια πεταγμένα έξω απ' τις κόχες και ολόγυμνος».

«Πώς είπατε;» ρώτησε δύσπιστος ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς. «Ολόγυμνος; Και τριγύριζε έτσι στο νησί;»

«Πιο γυμνός δε γινόταν. Επαναλάμβανε διαρκώς την ίδια φράση: "*Credo, Domine, credo!*" Δεδομένου ότι είχε έρθει σ' εμένα προηγουμένως, όταν...»

«Το ξέρω, το ξέρω», έγνεψε ανυπόμονα ο συνταγματάρχης, «προχωρήστε».

«Α, ναι;» Ο γιατρός έξυσε τη βάση της μύτης του. «Χμμ, πρόλαβε επομένως να σας δώσει αναφορά για την πρώτη του επίσκεψη... Με λίγα λόγια, βλέποντας σε τι κατάσταση ήταν, έδωσα εντολή να τον βάλουν μέσα στο σπίτι. Και τι μ' αυτό! Ούρλιαζε, χτυπιόταν, δύο νοσοκόμοι δεν κατόρθωσαν να τον σύρουν στον προθάλαμο. Δοκίμασαν να ρίξουν πάνω του μια κουβέρτα (έκανε πράγματι κρύο) και πάλι τα ίδια· στριφογύριζε, την πέταγε α-

πό πάνω του. Μέσα στη σύγχυση του έβαλαν το ζουρλομανδύα, αλλά τότε άρχισε να έχει τέτοιους σπασμούς, ώστε διέταξα να του τον βγάλουν. Γενικά, είμαι αντίθετος στις βίαιες μεθόδους θεραπείας. Άργησα, άργησα πολύ να καταλάβω...»

Ο Ντανάτ Σάβιτς έβγαλε τα γυαλιά του, καθάρισε χωρίς βιασύνη τους φακούς και μόνο όταν τελείωσε συνέχισε την αφήγησή του.

«Ε, ναι. Άργησα να καταλάβω ότι είχα να κάνω με μια πολύ βαριά περίπτωση κλειστοφοβίας, στην οποία ο ασθενής όχι μόνο φοβάται κάθε κλειστό χώρο, αλλά δεν αντέχει ούτε τα ρούχα του... Σας λέω, μια σπανιότατη περίπτωση, που δεν έχω συναντήσει ποτέ ούτε στα βιβλία ούτε σε άρθρα. Γι' αυτό κράτησα τον "ανιψιό" σας για παρακολούθηση. Κι επίσης επειδή δε βλέπω πώς θα μπορούσε να μεταφερθεί από εδώ. Κατ' αρχάς θα άρπαζε κρυολόγημα. Κι έπειτα, πώς να μεταφερθεί γυμνός, από την άποψη της δημοσίας αιδούς; Οι προσκυνητές θα σκανδαλίζονταν και ο αρχιμανδρίτης σίγουρα δε θα μου έδινε συγχαρητήρια».

Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς συνοφρυώθηκε στην προσπάθεια να χωνέψει τις εκπληκτικές πληροφορίες. Είχε ξεχάσει παντελώς το ανήσυχο παραθυρόφυλλο (άλλωστε, τώρα πια, δεν ταλαντευόταν).

«Για σταθείτε, γιατρέ, μα.... πού τον κρατάτε, λοιπόν; Γυμνό στη μέση του δρόμου;»

Με ένα γέλιο που φανέρωνε ικανοποίηση και συγκατάβαση, ο Καρόβιν σηκώθηκε.

«Πάμε, κύριε αρχιλογιστή, θα το δείτε μόνος σας».

Η κλινική του δόκτορα Καρόβιν βρισκόταν στο ωραιότερο σημείο του νησιού της Χαναάν, πάνω σ' ένα δασώδη λόφο με ελαφριά κλίση, ο οποίος υψωνόταν στα βόρεια της κωμόπολης. Από την αρχή ο Λαγκράντζ είχε μείνει κατάπληκτος από την απουσία οποιουδήποτε φράχτη ή κιγκλιδώματος. Ένα μονοπάτι από ζωηρόχρωμα κίτρινα τούβλα ξετυλιγόταν ανάμεσα σε ξέφωτα και αλσύλλια, όπου υψώνονταν, το ένα σε κάποια απόσταση από το άλλο, σπιτάκια χτισμένα με τα πιο διαφορετικά υλικά και τεχνοτροπίες: με τούβλα, με κορμούς, με σανίδες· μαύρα, άσπρα και πολύχρωμα· με τοίχους από γυαλί ή χωρίς καθόλου παράθυρα· με πυργίσκους ή με επίπεδες στέγες μωαμεθανικού ρυθμού· με λίγα λόγια, κάτι το πρωτοφανές. Εκείνο το παράξενο χωριό θύμιζε ίσως λίγο μια εικόνα από το βιβλίο *Η Αλίκη στη Χώρα των Θαυμάτων*, που τόσο πολύ άρεσε στον Φελίξ όταν ήταν παιδί. Από τότε, όμως, είχαν περάσει σχεδόν σαράντα χρόνια και στο μεταξύ οι προτιμήσεις του Λαγκράντζ είχαν αλλάξει πολύ.

Η πρώτη του εντύπωση, πριν ακόμα γνωρίσει τον Ντανάτ Σάβιτς, ήταν αυτή: είχαν εμπιστευθεί τη φροντίδα των τρελών σ' έναν τύπο ακόμα πιο ανισόρροπο από εκείνους. Μα πού είχαν τα μάτια τους οι διοικητές της επαρχίας;

Τώρα, όμως, καθώς διέσχιζε με το γιατρό την έκταση του νοσοκομείου, ο συνταγματάρχης δεν κοίταζε πια τα κουκλόσπιτα, αλλά κρατούσε μέσα στο οπτικό του πεδίο τους πυκνούς θάμνους των λευκάκανθων που πλαισίωναν το μονοπάτι. Κάποιος περπατούσε σκυφτός εκεί από πίσω, και μάλιστα όχι πολύ επιδέξια· έκανε τα ξερά φύλλα να θροΐζουν και τα κλαδιά να τρίζουν. Με ένα σάλτο ο Λαγκράντζ θα μπορούσε να βρεθεί από την άλλη πλευρά του φράχτη και να αρπάξει τον αδέξιο από το σβέρκο, αλλά αποφάσισε να μη βιαστεί.

Έστριψαν σ' ένα στενό μονοπάτι, κατά μήκος του οποίου εκτείνονταν θερμοκήπια με πρασιές γεμάτες λαχανικά, λουλούδια και οπωροφόρα δέντρα.

«Αυτό είναι αξιέπαινο», επιδοκίμασε ο συνταγματάρχης, διακρίνοντας πέρα από τους διαφανείς τοίχους φράουλες, πορτοκάλια, ακόμα και ανανάδες. Απ' ό,τι φαίνεται, του Καρόβιν του άρεσε η καλή ζωή.

Κοντά στο κεντρικό θερμοκήπιο, που έμοιαζε με αντικατοπτρισμό στον ωκεανό, με ένα πλούσιο σε βλάστηση τροπικό νησί που επέπλεε στα σκοτεινά νερά του Βορρά, ο γιατρός στάθηκε.

«Ορίστε», έδειξε. «Εννιακόσιες τετραγωνικές σάζινες* με φοινικιές, μπανανιές, μανόλιες και ορχιδέες. Μου στοίχισε εκατόν σαράντα χιλιάδες ρούβλια. Σε ανταπόδοση, αποδείχτηκε ένας γνήσιος επίγειος παράδεισος».

Στο σημείο αυτό ο Λαγκράντζ έχασε τελικά την υπομονή του.

«Για άκουσέ με, τρελογιατρέ!» φώναξε γουρλώνοντας απειλητικά τα μάτια. «Νομίζεις ότι ήρθα εδώ για να θαυμάσω τα λουλουδάκια; Φτάνει το χασομέρι! Πού είναι ο Λεντότσκιν;»

Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς ήταν τρομερός στο θυμό του. Τον έτρεμαν ακόμα και οι άντρες του λιμενικού, κι εκείνοι ήταν σκληρόπετσοι. Μα ο Ντανάτ Σάβιτς έμεινε ατάραχος.

«Τι θα πει πού είναι; Εκεί, κάτω από το γυάλινο ουρανό, στον Κήπο της Εδέμ». Κι έδειξε το θερμοκήπιο. «Κατέφυγε εκεί από την πρώτη κιόλας μέρα. Είναι το μοναδικό μέρος όπου μπορεί να μείνει. Εκεί κάνει ζέστη, οι τοίχοι και η στέγη δε φαίνονται. Όταν πεινάει τρώει φρούτα. Υπάρχει και νερό, από το υδραγωγείο. Θέ-

* Ρωσική μονάδα μήκους που δε χρησιμοποιείται πια. (Σ.τ.Μ.)

λετε να τον δείτε; Παρακαλώ. Μόνο που αποφεύγει τους ανθρώπους. Μπορεί να κρυφτεί, εκεί μέσα είναι αληθινή ζούγκλα».

«Δεν πειράζει, θα τον βρούμε», υποσχέθηκε με σιγουριά ο αρχηγός της αστυνομίας, άνοιξε μ' ένα δυνατό τράβηγμα την πόρτα και μπήκε στον υγρό και ζεστό χώρο. Το κολάρο του αμέσως χαλάρωσε, ενώ ένα ρυάκι ιδρώτα κύλησε στην πλάτη του γαργαλώντας τον.

Διέσχισε με μεγάλες δρασκελιές τον κεντρικό διάδρομο, στρέφοντας το κεφάλι δεξιά κι αριστερά.

Ο Ντανάτ Σάβιτς έμεινε παραπίσω.

Ιδού! Πίσω από ένα φυτό με πυκνό φύλλωμα –με πράσινο χρώμα και κόκκινα μπουμπούκια– που ο συνταγματάρχης δεν ήξερε πώς λέγεται, φάνηκε στιγμιαία κάτι στο χρώμα της σάρκας.

«Αλεξέι Στεπάναβιτς!» φώναξε ο αρχηγός της αστυνομίας. «Κύριε Λεντότσκιν! Σταθείτε!»

Εμένα μου λέτε! Τα πλατιά γυαλιστερά φύλλα σάλεψαν κι ακούστηκε το ελαφρύ σύρσιμο των ποδιών κάποιου που το έσκαγε.

«Γιατρέ, εσείς αριστερά, εγώ δεξιά!» πρόσταξε ο Λαγκράντζ και ρίχτηκε στην καταδίωξη.

Σκόνταψε σ' ένα χοντρό κορμό που σερνόταν στο έδαφος κι έπεσε φαρδύς πλατύς. Αυτό ακριβώς τον βοήθησε. Από το χώμα ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς είδε την άκρη ενός ποδιού να προεξέχει πίσω από τον κορμό μιας φοινικιάς, σε απόσταση περίπου δέκα βημάτων, όχι μεγαλύτερη. Να, λοιπόν, πού κρύφτηκες, όμορφέ μου.

Ο συνταγματάρχης σηκώθηκε, ξεσκόνισε τους αγκώνες και τα γόνατά του και φώναξε: «Έχει καλώς, Ντανάτ Σάβιτς! Αν δε θέλει, ας τον αφήσουμε στην ησυχία του».

Κινήθηκε αργά προς τους θάμνους, πήδηξε στην άλλη πλευρά κι άρπαξε το γυμνό άντρα από τους ώμους.

Αυτός ήταν, ο ευγενής Αλεξέι Στεπάναβιτς Λεντότσκιν, ετών είκοσι τριών, δεν υπήρχε αμφιβολία. Καστανά κυματιστά μαλλιά, γαλάζια μάτια (τη στιγμή εκείνη ορθάνοιχτα κι αγριεμένα), πρόσωπο οβάλ, αδύναμη κράση, ύψος ένα κι εβδομήντα εφτά.

«Έλα, έλα, μην τρέμεις», είπε για να τον καθησυχάσει ο αρχηγός της αστυνομίας, αφού θα ήταν παράξενο να μιλήσει στον πληθυντικό σ' έναν τρελό κι επιπλέον ολόγυμνο σαν σκουλήκι. «Με στέλνει ο επίσκοπος Μιτροφάνι, ήρθα να σε βοηθήσω».

Το αγόρι δεν πάλευε να ξεφύγει, καθόταν εκεί ήσυχο, μόνο έτρεμε πολύ.

«Τώρα θα του κάνω μια ένεση, για να μην εξαγριωθεί», ακούστηκε η φωνή του Καρόβιν.

Αποκαλύφθηκε ότι ο γιατρός είχε στην τσέπη του ένα επίπεδο μεταλλικό κουτάκι. Μέσα σε μισό λεπτό, ο Ντανάτ Σάβιτς ετοίμασε τη σύριγγα και τη γέμισε μ' ένα διάφανο υγρό που υπήρχε σ' ένα φιαλίδιο, αλλά ο Αλιόσα ξέσπασε ξαφνικά σε γοερά κλάματα κι έπεσε στην αγκαλιά του αρχηγού της αστυνομίας. Δεν έδειχνε καμία τάση να εξαγριωθεί.

«Βλέπω ότι έκανα λάθος και ότι είστε πράγματι ο πολυαγαπημένος θείος του», παρατήρησε φλεγματικά ο Καρόβιν, βάζοντας την έτοιμη σύριγγα πίσω στην τσέπη του.

«Δεν πάτε στο διάβολο!» Ο Λαγκράντζ τον απομάκρυνε με μια κίνηση κι άρχισε να χαϊδεύει αδέξια τα σγουρά μαλλιά του τρελού. «Αχ, αχ, αχ, πόσο μας τρόμαξαν εκείνοι οι κακοί άνθρωποι. Μα τώρα εμείς θα τους δείρουμε, έτσι: ντα-ντα-ντα. Αν τον πιάσω αυτό τον Βασιλίσκο, θα του δείξω εγώ. Μόλις ξεμυτίσει, είναι ξεγραμμένος».

Ο Λεντότσκιν έκλαιγε με λυγμούς, αλλά λιγότερο σπαραχτικά από πριν.

Ο συνταγματάρχης μετακινήθηκε ελάχιστα και τον ρώτησε γλυκά: «Λοιπόν, τι συνέβη εκείνη τη νύχτα; Μίλα, μη φοβάσαι».

«Σσστ!» έκανε ο νεαρός, φέρνοντας το δάχτυλο στα χείλια του. «Εκείνος ακούει».

«Ποιος, ο Μαύρος Μοναχός; Δε θα ακούσει τίποτα. Τη μέρα κοιμάται», του είπε ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς, ακούγοντας με χαρά εκείνα τα κατανοητά λόγια. «Αν μιλήσεις σιγά, εκείνος δε θα ξυπνήσει».

Αφού έριξε μια φοβισμένη ματιά στον Καρόβιν, ο τρελός έπιασε ακόμα πιο σφιχτά τον Λαγκράντζ και του ψιθύρισε στο αφτί: «Ο σταυρός όχι, εκείνος δεν είναι ο σταυρός, αλλά το ακριβώς αντίθετο. Κρρρ στο τζάμι, οι τοίχοι τρρρρ, το ταβάνι σσσσ και δεν μπορείς να γλιτώσεις πια. Η πόρτα είναι μικρή, δεν περνάς. Και τα παράθυρα είναι τόσο δα μικρά». Έδειξε με τα δάχτυλα. «Το σπιτάκι αναπηδάει και χορεύει, η καλύβα της μάγισσας, πάνω σε πόδια κότας».

Ο Αλεξέι Στεπάναβιτς γέλασε αχνά, αλλά γρήγορα το πρόσωπό του παραμορφώθηκε απ' τη φρίκη.

«Δεν υπάρχει αέρας! Πνίγεσαι! Α-α-αχ!»

Άρχισε να τρέμει σύγκορμος και να ψελλίζει: «*Credo, Domine, credo, credo, credo, credo, credo, credo, credo, credo, credo, credo, credo, credo...*»

Επανέλαβε τη λατινική λέξη εκατό, ίσως και διακόσιες φορές, και μάλλον δε σκόπευε να σταματήσει.

Ο Λαγκράντζ έπιασε το αγόρι απ' τους ώμους και το ταρακούνησε.

«Φτάνει! Συνέχισε τη διήγηση!»

«Τι να διηγηθώ», είπε ξαφνικά ο Λεντότσκιν με φωνή ήρεμη και λογική. «Πήγαινε εκεί, στην καλύβα με πόδια κότας. Τα με-

σάνυχτα. Και θα τα δεις όλα με τα μάτια σου. Πρόσεχε μόνο να μην τον αφήσεις να σε συνθλίψει, αλλιώς η καρδιά σου θα σκάσει. Θα κάνει μπαμ και θα πιτσιλίσεις τα πάντα!»

Διπλώθηκε στα δύο, γέλασε σαρκαστικά κι άρχισε τώρα να επαναλαμβάνει μια άλλη λέξη: «Μπαμ! Μπαμ! Μπαμ!»

«Φτάνει», δήλωσε αποφασιστικά ο Ντανάτ Σάβιτς. «Η παρουσία σας τον ταράζει και είναι ήδη πολύ αδύναμος».

Ο Λαγκράντζ σκούπισε τον ιδρωμένο λαιμό του με το μαντίλι του.

«Μα ποια καλύβα; Για τι πράγμα μιλάει;»

«Δεν έχω ιδέα. Απλώς παραληρεί», απάντησε ξερά ο γιατρός κι έμπηξε επιδέξια τη βελόνα στο γλουτό του ασθενούς.

Σχεδόν αμέσως ο Λεντότσκιν έπαψε να γελάει, κουλουριάστηκε και χασμουρήθηκε.

«Τελείωσε, πάμε». Ο Καρόβιν τράβηξε το συνταγματάρχη από το μανίκι. «Τώρα θα κοιμηθεί».

Ο Λαγκράντζ βγήκε σκεφτικός από το θερμοκήπιο. Ήταν φανερό ότι δεν μπορούσε να περιμένει βοήθεια από τον «ελαφρόμυαλο». Ο απεσταλμένος του επισκόπου είχε καταντήσει ένας ηλίθιος. «Δεν πειράζει, όμως, θα τα βγάλουμε πέρα και μόνοι μας. Η μέρα είναι γαλήνια, άρα και η νύχτα θα είναι καθαρή. Θα έχει νέα σελήνη, η πιο κατάλληλη στιγμή για το Μαύρο Μοναχό. Θα στήσω ενέδρα το βράδυ σ' εκείνο, πώς το λένε, το Ακρωτήρι της Νηστείας. Και θα τον πιάσω στα πράσα, μόλις κάνει την εμφάνισή του. Τι σημασία έχει αν είναι φάντασμα;» Δύο χρόνια νωρίτερα, όταν εργαζόταν ακόμα στην περιφέρεια του Βιστούλα, ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς είχε συλλάβει ο ίδιος προσωπικά τον Στας τον Αιμοδιψή, το Βρικόλακα του Λιούμπλιν. Ήταν πονηρό το τέρας, αλλά δεν είχε βγάλει λέξη.

Προτού, όμως, γυρίσει στο Αραράτ, έπρεπε να τακτοποιήσει άλλη μία υπόθεση.

Αφού βγήκε από τους τροπικούς στην αναζωογονητική δροσιά του Βορρά, ο αρχηγός της αστυνομίας βάλθηκε να αφουγκράζεται τη σιωπή, μένοντας ακίνητος για μισό λεπτό. Ύστερα όρμησε γρήγορα στους θάμνους και τράβηξε ένα ανθρωπάκι που είχε στυλώσει τα πόδια. Ήταν ο κατάσκοπος που λίγο νωρίτερα τους είχε ακολουθήσει κρυφά στο μονοπάτι και πιθανώς ο ίδιος που είχε κρυφακούσει κάτω από το παράθυρο, δεν μπορούσε να είναι άλλος.

Για δες! Μια παλιά γνωριμία. Έναν τέτοιο άνθρωπο αρκούσε να τον δεις μία φορά για να μην τον ξεχάσεις ποτέ: μαύρος σκούφος, καρό αδιάβροχο, μοβ γυαλιά, μουσάκι. Ο αγροίκος που είχε δει στο μόλο.

«Ποιος είσαι;» βρυχήθηκε ο συνταγματάρχης. «Γιατί κατασκόπευες;»

«Πρέπει! Οπωσδήποτε! Τα πάντα!» άρχισε να τραυλίζει ο ανθρωπάκος, τρώγοντας λέξεις κι ολόκληρα κομμάτια φράσεων, τόσο που χανόταν το γενικό νόημα της πρότασης. «Άκουσα! Κρατική εξουσία! Ιερό καθήκον! Αλλιώς ποιος ξέρει πώς θα τελειώσει! Εδώ ο θάνατος, κι εκείνοι τίποτα! Και κανένας, ούτε ένας! Κουφοί, τυφλοί, κατακόκκινοι!»

«Σεργκέι Νικολάγιεβιτς, αγαπητέ μου, ηρεμήστε», είπε γλυκά ο Καρόβιν στο φωνακλά. «Θα σας πιάσουν ξανά σπασμοί. Ο κύριος αυτός ήρθε να βρει τον νεαρό που ζει στο θερμοκήπιο. Τι φανταστήκατε;» Κι έπειτα εξήγησε χαμηλόφωνα στο συνταγματάρχη: «Είναι κι αυτός ασθενής μου, ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς Λιάμπε. Ένας φυσικός με εξαιρετικό ταλέντο, αλλά με μεγάλες ιδιοτροπίες».

«Ανάθεμα τις ιδιοτροπίες», μουρμούρισε ο Φελίξ Στανισλά-

βαβιτς, αλλά χαλάρωσε το σφίξιμό του και άφησε ελεύθερο τον κρατούμενο. «Ένας θεοπάλαβος τριγυρίζει ελεύθερος. Μόνο ο διάβολος ξέρει πώς πάνε τα πράγματα εδώ στα μέρη σας».

Ο ψυχοπαθής φυσικός ένωσε τα χέρια του σε μια ικετευτική χειρονομία και φώναξε: «Τρομερό σφάλμα! Νόμιζα ότι ήμουν ο μόνος! Μα εκείνος δεν είμαι εγώ! Είναι ένας άλλος! Κάτι δεν πάει καλά! Τίποτα δεν πάει καλά! Μα δεν πειράζει! Πρέπει να πάω εκεί!» Έδειξε κάτι, προς μια κατεύθυνση. «Χρειάζεται μια παραγγελία! Στο Παρίσι! Η Μαριέτα και ο Ενρίκο! Να έρθουν εδώ! Θα δουν, θα καταλάβουν! Πείτε το σε όλους! Θάνατος! Και θα συνεχίσουν!»

Αρκετά. Ο Λαγκράντζ είχε βαρεθεί να μιλάει με τρελούς. Με πλήρη έλλειψη τακτ, του έδειξε στριφογυρίζοντας το δάχτυλο στον κρόταφο ότι του είχε στρίψει κι έφυγε, μα ο τρελός δεν έλεγε να ησυχάσει. Προσπέρασε το συνταγματάρχη, έτρεξε μπροστά, έφερε τα χέρια στα παράξενα γυαλιά του και βόγκηξε απελπισμένος: «Κατακόκκινο, κεφάλι κατακόκκινο! Καμία ελπίδα!»

Για να μη χάσει χρόνο ακολουθώντας το μονοπάτι από τούβλα που ξετυλιγόταν ανάμεσα στους λόφους, ο αρχηγός της αστυνομίας κατευθύνθηκε ίσια προς το καμπαναριό του μοναστηριού, ο χρυσός τρούλος του οποίου έλαμπε πάνω από τις κορυφές των δέντρων. Διέσχισε ένα δασάκι, ύστερα ένα μικρό ξέφωτο, έπειτα θάμνους κίτρινους και κόκκινους, πίσω από τους οποίους εκτεινόταν άλλο ένα πλάτωμα με χορτάρι και πέρα από αυτό η πλαγιά που κατέβαινε μέχρι την πεδιάδα. Από εκεί πάνω φαινόταν τέλεια η πόλη, το μοναστήρι, σχεδόν το μισό νησί, ακόμα και η λίμνη.

Στα όρια του ξέφωτου, σ' ένα κομψό κιόσκι, καθόταν ένας ά-

ντρας που φορούσε ψάθινο καπέλο και μια στενή ζακέτα. Ακούγοντας αποφασιστικά βήματα πίσω από την πλάτη του, ο άγνωστος έβγαλε μια κραυγή τρόμου και με μια γρήγορη κίνηση έκρυψε κάτι κάτω από το παλτό που είχε αποθέσει δίπλα του, πάνω στο παγκάκι.

Ο Λαγκράντζ γνώριζε καλά εκείνη την κίνηση λόγω επαγγέλματος. Έτσι κρύβει τα κλοπιμαία ο κλέφτης που αιφνιδιάζεται. Θα μπορούσε να τον πιάσει χωρίς χρονοτριβή από το γιακά και να τον διατάξει να αδειάσει τις τσέπες του· θα έβρισκε σίγουρα κάτι ενοχοποιητικό.

Ο ύποπτος τύπος στράφηκε και κοίταξε το συνταγματάρχη μ' ένα γλυκό και αμήχανο χαμόγελο.

«Με συγχωρείτε, νόμιζα ότι... ήταν κάποιος άλλος. Αχ, σε πόσο ακατάλληλη στιγμή θα ερχόταν!»

Πρόσεξε το επαγγελματικά καχύποπτο βλέμμα του Φελίξ Στανισλάβαβιτς και ξέσπασε σε γέλια: «Μήπως σκεφτήκατε ότι έκρυψα το όπλο του εγκλήματος ή κάποιο άλλο τρομερό αντικείμενο; Όχι, κύριε, είναι ένα βιβλίο».

Ανασήκωσε πρόθυμα το παλτό, κάτω από το οποίο υπήρχε πράγματι ένα βιβλίο, μάλλον ογκώδες και δεμένο με καφέ δέρμα. Ένα από τα δύο συνέβαινε, ή ήταν πορνογράφημα ή κάτι με πολιτικό περιεχόμενο. Αλλιώς γιατί να το κρύψει;

Τώρα, όμως, τον αρχηγό της αστυνομίας δεν τον ενδιέφεραν τα απαγορευμένα αναγνώσματα.

«Τι με νοιάζει;» μουρμούρισε αγανακτισμένος. «Τι τρόποι! Να ενοχλεί έναν άγνωστο με τέτοιες βλακείες...»

Προχώρησε προς το μονοπάτι που κατέβαινε στην πόλη.

Ο φλύαρος τύπος είπε πίσω του: «Μου το λέει και ο Ντανάτ Σάβιτς ότι είμαι πολύ φορτικός κι ενοχλώ τον κόσμο. Με συγχωρείτε».

Η φωνή με την οποία πρόφερε τα λόγια αυτά δεν είχε κανένα ίχνος μνησικακίας. Ο Λαγκράντζ σταμάτησε απότομα, όχι από τύψεις για την αγένειά του, αλλά επειδή είχε ακούσει το όνομα του γιατρού.

Ο συνταγματάρχης επέστρεψε στο κιόσκι και κοίταξε πιο προσεκτικά τον άγνωστο. Παρατήρησε δύο γαλανά ορθάνοιχτα μάτια γεμάτα εμπιστοσύνη, την απαλή γραμμή των χειλιών, την παιδικά αφελή κλίση του ξανθού κεφαλιού.

«Είστε ασθενής του κυρίου Καρόβιν;» ρώτησε με τη μεγαλύτερη δυνατή ευγένεια ο αρχηγός της αστυνομίας.

«Όχι», απάντησε ο ξανθός, χωρίς να προσβληθεί καθόλου. «Τώρα έχω θεραπευτεί τελείως. Παλιά, είναι αλήθεια, βρισκόμουν υπό τη φροντίδα του Ντανάτ Σάβιτς. Ακόμα και τώρα με παρακολουθεί. Με βοηθάει με τις συμβουλές του και μου λέει τι να διαβάζω. Είμαι, βλέπετε, τρομερά αμαθής, δε σπούδασα ποτέ σοβαρά».

Κατά τα φαινόμενα, στο συνταγματάρχη παρουσιαζόταν μια καλή ευκαιρία για να συγκεντρώσει περισσότερες πληροφορίες για τον πικρόχολο γιατρό. Ήταν προφανές ότι εκείνος ο παράξενος άνθρωπος δε θα έκρυβε τίποτα· θα απαντούσε σε ό,τι κι αν τον ρωτούσε.

«Σας πειράζει να καθίσω λίγο μαζί σας;» ρώτησε ο Λαγκράντζ, ανεβαίνοντας ένα σκαλάκι. «Από εδώ η θέα είναι πανέμορφη».

«Ναι, πανέμορφη, γι' αυτό μου αρέσει να κάθομαι εδώ πάνω. Πριν από λίγο, όταν η ατμόσφαιρα ήταν εξαιρετικά διαυγής, ξέρετε τι μου πέρασε από το μυαλό;» Ο ξανθός μετακινήθηκε για να του κάνει θέση και γέλασε ξανά. «Θα 'πρεπε να βάλουμε να καθίσει εδώ κάποιος φανατικός άθεος, απ' αυτούς που ζητούν πάντα επιστημονικές αποδείξεις της ύπαρξης του Θεού, και να δεί-

ξουμε σ' αυτό το σκεπτικιστή το νησί και τη λίμνη. Ορίστε η απόδειξη και δε χρειάζονται άλλες. Συμφωνείτε μαζί μου;»

Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς συμφώνησε αμέσως με εγκαρδιότητα, αναζητώντας μια αφορμή για να οδηγήσει τη συζήτηση σε κάποιο χρήσιμο θέμα, αλλά ο φλύαρος συνομιλητής του έδειχνε να έχει τα δικά του σχέδια.

«Είμαι τυχερός που καθίσατε εδώ μαζί μου. Σ' ένα μυθιστόρημα μόλις διάβασα πολλά σημαντικά πράγματα και νιώθω την έντονη επιθυμία να μοιραστώ τις σκέψεις μου με κάποιον. Έχω και πολλά ερωτήματα. Κι εσείς έχετε έκφραση έξυπνου, ενεργητικού ανθρώπου. Φαίνεται αμέσως ότι έχετε μια αποκρυσταλλωμένη άποψη για τα πάντα. Ορίστε, πείτε μου, ποιο από τα εγκλήματα των ανθρώπων θεωρείτε πιο απαίσιο;»

Ο αρχηγός της αστυνομίας το σκέφτηκε, προσπαθώντας να θυμηθεί τι προέβλεπε η ποινική νομοθεσία, κι ύστερα απάντησε: «Την εσχάτη προδοσία».

Ο αναγνώστης μυθιστορημάτων χτύπησε παλαμάκια και από τη συγκίνηση το δεξί μάγουλό του συσπάστηκε από ένα τικ: «Ω, μα έχουμε σχεδόν τις ίδιες ιδέες! Φανταστείτε, κι εγώ πιστεύω ότι δεν υπάρχει και δεν μπορεί να υπάρξει τίποτα χειρότερο από την προδοσία! Δηλαδή, δεν αναφέρομαι καν στην εσχάτη προδοσία (αν και η παραβίαση του όρκου προς την πατρίδα δεν είναι σίγουρα ωραίο πράγμα), αλλά στην απλή προδοσία του πλησίον μας. Πάνω απ' όλα, αν είναι ένα πρόσωπο αδύναμο που σε εμπιστεύτηκε με όλη του την ψυχή. Να διαφθείρεις μια κοπέλα που σε σεβόταν και ζούσε μόνο για σένα, αυτό είναι φριχτό. Ή να κοροϊδεύεις κάποιο δύστυχο πλάσμα, καταπιεσμένο απ' όλους και φτωχό στο πνεύμα, που μόνο σ' εσένα πίστευε στον κόσμο. Να προσβάλλεις την εμπιστοσύνη ή την αγάπη· αυτό είναι ίσως χει-

ρότερο κι από το φόνο, αν και δεν τιμωρείται καν από το νόμο. Γιατί σημαίνει ότι σκοτώνεις την αθάνατη ψυχή σου! Εσείς τι γνώμη έχετε;»

Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς συνοφρυώθηκε· απάντησε στις παρατηρήσεις του συνομιλητή του μία προς μία: «Λοιπόν, για τη διαφθορά ανηλίκων ο νόμος προβλέπει καταναγκαστικά έργα, ενώ για τους άλλους τύπους πιο κοινής απιστίας, αν δεν πρόκειται για οικονομική απάτη, φυσικά τα πράγματα είναι πιο περίπλοκα. Πολλοί, κυρίως άντρες, δε θεωρούν καν αμαρτία την προδοσία της συζύγου. Αλλά και μεταξύ των εκπροσώπων του φύλου μας υπάρχουν εξαιρέσεις», είπε με έπαρση, καθώς θυμήθηκε μια πικάντικη ιστορία σχετική με το θέμα: «Είχα ένα συμφοιτητή ονόματι Μπούλκιν. Ήταν ένας σύζυγος ενάρετος, αγαπούσε υπερβολικά τη γυναίκα του. Όταν καμιά φορά όλοι μας μετά τα μαθήματα πηγαίναμε σ' έναν οίκο ανοχής στην οδό Λιγκόβκα, εκείνος γύριζε πάντα στην οικογένειά του, σκέψου τι πρωτότυπο. Όταν βγήκε από τη σχολή, τον διόρισαν στην ομάδα της Βαλτικής, προφανώς με μυστική αποστολή». Ο συνταγματάρχης σταμάτησε απότομα, από φόβο μήπως προδόθηκε, και κοίταξε ανήσυχος το συνομιλητή του. Δεν υπήρχε, όμως, λόγος να ανησυχεί· ούτε ένα συννεφάκι δε σκίαζε το βλέμμα του, εξακολουθούσε να τον κοιτάζει με το ίδιο ενδιαφέρον και την ίδια ηρεμία. «Ναι, λοιπόν. Εννοείται ότι άρχισαν τα ταξίδια στη θάλασσα, που καμιά φορά ήταν μεγάλα, διαρκούσαν μήνες ολόκληρους. Μόλις έφταναν σε λιμάνι, οι αξιωματικοί έτρεχαν στο μπορντέλο, ενώ ο Μπούλκιν έμενε κλεισμένος στην καμπίνα του να γεμίζει φιλιά ένα μενταγιόν με τη φωτογραφία της γυναίκας του. Ταξίδεψε και βασανίστηκε έτσι ένα χρόνο, ύστερα βρήκε μια έξοχη συμβιβαστική λύση».

«Αλήθεια;» χάρηκε ο ξανθός. «Δε θα το 'λεγα ποτέ ότι ήταν δυνατός ένας συμβιβασμός σ' αυτή την περίπτωση».

«Ο Μπούλκιν είχε μυαλό ξυράφι! Ο πρώτος της τάξης στην αναλυτική επεξεργασία!» Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς κούνησε το κεφάλι με θαυμασμό. «Ακούστε τι σκαρφίστηκε! Παρήγγειλε σ' ένα σκηνογράφο μια μάσκα από πεπιεσμένο χαρτί, ολόιδια με το πρόσωπο της λατρεμένης συζύγου του· της έβαλε ακόμα και μια ξανθιά περούκα. Από τότε, μόλις κατέβαιναν σε κάποιο λιμάνι, ο Μπούλκιν ήταν ο πρώτος που έτρεχε στο μπορντέλο. Έπαιρνε, με το συμπάθιο, μια οποιαδήποτε πουτάνα, την πιο άσχημη και γι' αυτό, φυσικά, και πιο φτηνή, της φορούσε τη μάσκα της γυναίκας του και είχε τη συνείδησή του ήσυχη. Έλεγε: "Ίσως με το σώμα να την απατάω, με το πνεύμα, όμως, όχι". Και είχε δίκιο! Στους συναδέλφους του, πάντως, προκαλούσε το σεβασμό».

Η ιστορία που αφηγήθηκε ο Λαγκράντζ άφησε αμήχανο το συνομιλητή του. Αυτός ανοιγόκλεισε τα αγαθά μάτια του κι άνοιξε τα χέρια.

«Ναι, αυτό, ίσως, δεν είναι προδοσία... Αν και γνωρίζω λίγα γι' αυτού του είδους τον έρωτα...»

Σε όλη του τη ζωή ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς δεν είχε ποτέ του μπορέσει να υποφέρει τους αδύναμους χαρακτήρες, μα εκείνος ο ασυνήθιστος τύπος, για κάποιο λόγο, του άρεσε πάρα πολύ. Σε σημείο που (πράγμα απίστευτο!) του έφυγε τελείως η όρεξη να του αποσπάσει πληροφορίες με πονηριά. Ο συνταγματάρχης δεν αναγνώριζε πια τον εαυτό του.

Αντί να ανακρίνει εκείνο τον τέλειο πληροφοριοδότη για τον ύποπτο (και, κατά τη γνώμη του Φελίξ Στανισλάβαβιτς, ο δόκτωρ Καρόβιν έπρεπε να παρακολουθείται στενά), ο αρχηγός της αστυνομίας άρχισε ξαφνικά να μιλάει με τρόπο που δε συνήθιζε:

«Ακούστε, κύριε, είναι η δεύτερη μέρα που βρίσκομαι εδώ, στο νησί... Δηλαδή, για την ακρίβεια είναι η πρώτη, αφού έφτασα χτες βράδυ... Είναι ένα μέρος παράξενο, απίστευτο. Οτιδήποτε κι αν κάνεις, οτιδήποτε κι αν κοιτάξεις, διαλύεται σαν ομίχλη. Εσείς είστε εδώ πολύ καιρό;»

«Πάνω από δύο χρόνια».

«Έχετε, λοιπόν, προσαρμοστεί. Πείτε μου ειλικρινά, ξεκάθαρα, τι πιστεύετε για όλα αυτά;»

Οι τελευταίες δύο λέξεις, αόριστες και παράξενες για το συνταγματάρχη, που ήταν συνηθισμένος σε σαφείς διατυπώσεις, συνοδεύτηκαν από μια εξίσου αόριστη κίνηση του χεριού, που φάνηκε να αγκαλιάζει το μοναστήρι, την πόλη, τη λίμνη και κάτι άλλο ακόμα.

Ωστόσο, ο άλλος τον κατάλαβε απόλυτα.

«Υπονοείτε το Μαύρο Μοναχό;»

«Ναι. Εσείς το πιστεύετε;»

«Το γεγονός ότι πολλοί τον είδαν στ' αλήθεια; Το πιστεύω και δεν αμφιβάλλω καθόλου. Αρκεί να κοιτάξω στα μάτια τους ανθρώπους που το διηγούνται. Δε λένε ψέματα, εγώ το ψέμα το καταλαβαίνω αμέσως. Άλλο αν είδαν κάτι που υπάρχει στην πραγματικότητα ή μόνο αυτό που τους έδειξαν...»

«Ποιος θα το έδειχνε;» Ο Λαγκράντζ τέθηκε σε επιφυλακή.

«Δεν ξέρω. Άλλωστε εμείς, ο καθένας μας, βλέπουμε μόνο αυτό που μας δείχνουν. Πολλά πράγματα που υπάρχουν στην πραγματικότητα και άλλοι τα βλέπουν, εμείς δεν τα βλέπουμε, και σε αντιστάθμισμα μας παρουσιάζουν καμιά φορά κάτι που προορίζεται μόνο για το δικό μας βλέμμα. Θα έλεγα, μάλιστα, ότι συμβαίνει αρκετά συχνά. Πρώτα είχα οράματα σχεδόν κάθε μέρα. Τώρα καταλαβαίνω ότι αυτή ήταν η ασθένειά μου. Όταν δείχνουν

υπερβολικά συχνά σε έναν άνθρωπο αυτό που μόνο ο ίδιος είναι προορισμένος να βλέπει, ίσως τότε να τρελαίνεται».

«Ε, φίλε, μ' εσένα δε βγάζει άκρη κανείς», σκέφτηκε ενοχλημένος ο συνταγματάρχης. Ήταν ώρα να δώσει τέλος σ' εκείνη την άσκοπη συζήτηση, αφού είχε ήδη σπαταλήσει μισή μέρα σχεδόν χωρίς αποτέλεσμα. Για να έχει κάποιο όφελος από τη συνάντηση, ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς ρώτησε: «Θα μπορούσατε να μου δείξετε προς τα πού είναι το Ακρωτήρι της Νηστείας, όπου εμφανίζεται συχνότερα το φάντασμα;»

Ο ξανθός σηκώθηκε πρόθυμα, πλησίασε το στηθαίο κι άρχισε να εξηγεί: «Βλέπετε τα όρια της πόλης; Πιο πέρα υπάρχει ένα μεγάλο λιβάδι, έπειτα το νεκροταφείο των ψαροκάικων, να, εκεί όπου φαίνονται τα δέντρα. Στ' αριστερά, εκείνη η άσπρη κηλίδα είναι ο εγκαταλειμμένος φάρος. Εκείνος ο καφέ κώνος είναι το παρεκκλήσι της Απόλυσης, όπου τελούνται οι νεκρώσιμες ακολουθίες των *σχίμνικι*. Και πιο μπροστά υπάρχει μια λωρίδα ξηράς που προεκτείνεται μέσα στο νερό, φαίνεται σαν να δείχνει ένα νησάκι. Το νησάκι εκείνο είναι το ερημητήριο και η λωρίδα στεριάς είναι το Ακρωτήρι της Νηστείας. Να το, ανάμεσα στο παρεκκλήσι και στην καλύβα του ακτοφύλακα».

«Την καλύβα;» επανέλαβε ο συνταγματάρχης και σκυθρώπιασε. Μήπως κατά τύχη ήταν εκείνη για την οποία είχε μιλήσει ο Λεντότσκιν;

«Ναι. Εκεί συνέβη η τρομερή συμφορά· ή μάλλον δύο συμφορές: πρώτα στη γυναίκα του ακτοφύλακα κι έπειτα στον νεαρό που έτρεξε στην κλινική γυμνός. Εκεί, στην καλύβα, έχασε τα λογικά του».

Ο αρχηγός της αστυνομίας έμοιαζε σαν να ήθελε να τον καταβροχθίσει με τα μάτια.

«Πώς ξέρετε ότι πήγε εκεί;»

Ο άλλος στράφηκε, ανοιγόκλεισε τα βλέφαρά του.

«Και βέβαια το ξέρω. Το επόμενο πρωί στην καλύβα βρήκαν τα ρούχα του, επιμελώς διπλωμένα. Πάνω σ' έναν πάγκο. Και τα παπούτσια και το καπέλο του. Άρα είχε φτάσει εκεί σε φυσιολογική κατάσταση, ντυμένος αξιοπρεπώς, ενώ έφυγε σε κατάσταση αλλοφροσύνης και, απ' ό,τι φαίνεται, έτρεξε χωρίς σταματημό μέχρι το σπίτι του Ντανάτ Σάβιτς».

Μόνο τότε θυμήθηκε ο συνταγματάρχης το τελευταίο γράμμα του Αλεξέι Στεπάναβιτς, στο οποίο πράγματι γινόταν λόγος για το σπιτάκι του ακτοφύλακα και για την πρόθεση του νεαρού να πάει εκεί τη νύχτα. Εξάλλου, ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς είχε διαβάσει εκείνο το απόσπασμα αφηρημένα, αφού ήταν φανερό ότι ο Λεντότσκιν, την ώρα που έγραφε την τρίτη αναφορά του, είχε ήδη χάσει τα λογικά του κι έγραφε προφανώς παράλογα πράγματα.

Τώρα, ωστόσο, αποδεικνυόταν ότι δεν ήταν όλα παραλογισμοί. Δηλαδή, η ιστορία του μυστικισμού και των εξορκισμών ήταν προφανώς παραλήρημα, αλλά κάτι είχε πράγματι συμβεί στην καλύβα εκείνη τη νύχτα. Πώς το είχε πει λίγο νωρίτερα; *Πήγαινε εκεί, στην καλύβα με πόδια κότας. Τα μεσάνυχτα. Και θα τα δεις όλα ο ίδιος. Πρόσεχε μόνο να μην τον αφήσεις να σε συνθλίψει, αλλιώς η καρδιά σου θα σκάσει*. Ας υποθέσουμε ότι η τελευταία φράση θα μπορούσε να αποδοθεί στην τρέλα· ως προς τον τόπο, όμως, και την ώρα έπρεπε να το σκεφτεί καλά.

Εκείνη τη στιγμή, μια ιδέα άρχισε να τριβελίζει το μυαλό του αρχηγού της αστυνομίας.

Το σχέδιο ωρίμασε πριν το βράδυ και με την αναμφισβήτητη λογική και απλότητά του εκτόπισε τελείως το προηγούμενο σχέδιο του συνταγματάρχη, δηλαδή να πάει στο Ακρωτήρι της Νηστείας και να στήσει εκεί ενέδρα στον Βασιλίσκο, ο οποίος είχε ξεπεράσει κάθε όριο.

Την οριστική αλλαγή των προθέσεων του Λαγκράντζ ευνόησε και μια άλλη, καθόλου ασήμαντη, περίσταση: όταν έδυσε ο ήλιος και στο νησί έπεσε το σκοτάδι, έγινε φανερό ότι η φέτα του φεγγαριού ήταν ακόμα πολύ μικρή και λεπτή, όχι μεγαλύτερη από ένα κομμένο νύχι, και δε θα μπορούσε να φωτίσει αρκετά το Ακρωτήρι της Νηστείας· άρα δεν υπήρχε κανένας λόγος να στήσει την ενέδρα εκεί κάτω.

Η άθλια καλύβα με τον οκτακόρυφο σταυρό χαραγμένο στο τζάμι ήταν κάτι άλλο (αφού γύρισε στο πανδοχείο, ο συνταγματάρχης διάβασε το γράμμα με μεγάλη προσοχή, έτσι ώστε να θυμάται κάθε λεπτομέρεια). Τη νύχτα που είχε πάει εκεί ο «ελαφρόμυαλος», με τόσο θλιβερές για τον ίδιο συνέπειες, δεν είχε φεγγάρι, όπως ξεκαθάρισε ο Λαγκράντζ ρωτώντας τους ντόπιους, το γεγονός αυτό, όμως, δεν είχε εμποδίσει να συμβεί ό,τι είχε συμβεί. Επομένως, η απουσία φεγγαριού δεν αποτελούσε εμπόδιο.

Λοιπόν: θα πήγαινε εκεί ακριβώς τα μεσάνυχτα, όπως είχε γράψει ο τρελός, θα πρόφερε το ξόρκι και θα περίμενε να δει τι θα συμβεί. Αυτό, στην ουσία, ήταν όλο το σχέδιο.

Κάποιος άλλος ίσως να φοβόταν να εμπλακεί σε μια τόσο σκοτεινή ιστορία, να αναλάβει ένα εγχείρημα που δεν περιγράφεται στους κανονισμούς και στις οδηγίες της υπηρεσίας, μα όχι αυτός, ο συνταγματάρχης Φελίξ Στανισλάβαβιτς Λαγκράντζ.

Καθώς ο αρχηγός της αστυνομίας πλησίαζε μέσα στο σκοτάδι την καταραμένη καλύβα (ακριβώς πέντε λεπτά πριν τα μεσά-

νυχτα), η καρδιά του χτυπούσε κανονικά, τα χέρια του δεν έτρεμαν και το βήμα του ήταν σταθερό.

Η ατμόσφαιρα τριγύρω ήταν, πάντως, αλλόκοτη. Από ένα μακρινό δάσος ακουγόταν η κραυγή του μπούφου, το νερό δημιουργούσε μια αίσθηση ψύχρας και ανατριχίλας· και βασίλευε τόσο απόλυτη, νεκρική σιγή, ώστε ένιωθες την επιθυμία να βουλώσεις τα αφτιά σου για να ακούς τουλάχιστον τον παλμό του ζωντανού αίματος. Τα μάτια του Λαγκράντζ, συνηθισμένα στο σκοτάδι, διέκριναν το στραβό περίγραμμα ενός μικρού σπιτιού από κορμούς και ο συνταγματάρχης δεν μπορούσε να πιστέψει ότι μόλις πριν από λίγες μέρες ζούσε εκεί ένα ζευγάρι νέων και πιθανώς ευτυχισμένων ανθρώπων, που καταπιάνονταν με κοινά πράγματα και περίμεναν το πρώτο τους παιδί. Σε ένα τέτοιο μέρος δεν μπορούσε να συμβεί τίποτα το όμορφο, τίποτα το ζωντανό και χαρούμενο.

Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς καμπούριασε· ξαφνικά του είχε έρθει ένα ρίγος, παρά τη μάλλινη φανέλα που φορούσε κάτω από το σακάκι και το γιλέκο. Για κάθε ενδεχόμενο (ο διάβολος ήξερε ποιο) έβγαλε κάτω από τη μασχάλη του το περίστροφο και το πέρασε στη ζώνη του παντελονιού του.

Στην πόρτα ήταν καρφωμένες χιαστί δύο σανίδες. Ο αρχηγός της αστυνομίας πέρασε τα δάχτυλά του στη χαραμάδα και τις τράβηξε προς το μέρος του με όση δύναμη διέθετε· παραλίγο να πέσει, τόσο εύκολα βγήκαν τα καρφιά από το σαπισμένο ξύλο. Την ησυχία τάραξε ένας θόρυβος και μια εκκωφαντική κραυγή. Από τη σκεπή σηκώθηκε ένα μεγάλο πουλί, χτυπώντας ξέφρενα τα φτερά του.

Ο Λαγκράντζ εντόπισε γρήγορα το παράθυρο, ένα γκρίζο τετράγωνο σε μαύρο φόντο.

Έπρεπε, λοιπόν, να πλησιάσει, να κάνει το σταυρό του και να πει: «Έλα, άγιο πνεύμα, στο ίχνος που άφησες: έτσι έχουν συμφωνήσει ο Γαβριήλ και ο Εωσφόρος». Που να πάρει, δεν έπρεπε να κάνει λάθος.

Με τα χέρια τεντωμένα μπροστά, ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς προχώρησε προσεκτικά. Με τα δάχτυλα άγγιξε ένα ογκώδες αντικείμενο από ξύλο. Ένα μπαούλο; Μια κασέλα;

ΤΡΙΤΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Οι περιπέτειες ενός φιλόσοφου

Η ΕΙΔΗΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΑΣ του συνταγματάρχη Λαγκράντζ έφτασε στο Ζαβόλισκ τρεις μέρες μετά το τραγικό συμβάν, γιατί στα νησιά δεν υπήρχε τηλέγραφος και η επικοινωνία, ακόμα και στις πιο έκτακτες περιπτώσεις, γινόταν με τον παλιό τρόπο, με το ταχυδρομείο ή με αγγελιοφόρο.

Τα γράμματα που απηύθυνε ο ηγούμενος στις πολιτικές και τις θρησκευτικές Αρχές της επαρχίας περιείχαν ανεπαρκείς πληροφορίες για τις συνθήκες της τραγωδίας. Το πτώμα του αρχηγού της αστυνομίας είχε βρεθεί στο εγκαταλειμμένο σπίτι όπου είχε ζήσει η οικογένεια του ακτοφύλακα, ο οποίος είχε επίσης αυτοκτονήσει μερικές μέρες νωρίτερα. Αν εκείνη τη φορά ήταν φανερός σε όλους ο λόγος της παράλογης –και από την άποψη της θρησκείας ασυγχώρητης– πράξης, τώρα ο αρχιμανδρίτης δε διακινδύνευε καμία υπόθεση σχετικά με τους λόγους που είχαν οδηγήσει τον αρχηγό της αστυνομίας στη μοιραία πράξη. Επέμενε κυρίως στο γεγονός ότι δεν είχε ενημερωθεί για την άφιξη στο Νέο Αραράτ ενός υψηλού αξιωματούχου της αστυνομίας (η ιδιότητα

του ξένου αποκαλύφθηκε μόνο μετά θάνατον, όταν ερεύνησαν το δωμάτιο και τα προσωπικά του αντικείμενα) και ζητούσε, απαιτούσε μάλλον, εξηγήσεις από τον κυβερνήτη της επαρχίας.

Όσον αφορά τις λεπτομέρειες, αναφέρονταν μόνο τα εξής: ο συνταγματάρχης είχε αυτοπυροβοληθεί στο στήθος με το περίστροφό του. Δυστυχώς δεν υπήρχαν αμφιβολίες ότι επρόκειτο για αυτοκτονία· ο νεκρός έσφιγγε στο χέρι του το όπλο, από το μύλο του οποίου έλειπε μόνο μία σφαίρα· το φονικό μολύβι είχε πετύχει ακριβώς την καρδιά, διαπερνώντας την, και ο θάνατος πρέπει να ήταν ακαριαίος.

Το γράμμα προς τον κυβερνήτη φον Χάγκεναου τελείωνε εδώ, ενώ η επιστολή προς τον επίσκοπο συνεχιζόταν με μια μάλλον εκτενή προσθήκη. Σε αυτή, ο αρχιμανδρίτης ανέφερε στο σεβασμιότατο τις συνέπειες που θα μπορούσε να έχει εκείνο το επονείδιστο γεγονός για την ειρήνη, την ηρεμία και τη φήμη της ιεράς μονής, που κινδύνευαν ήδη αρκετά από ανησυχητικές διαδόσεις κάθε είδους (αυτή η φειδωλή έκφραση αφορούσε αναμφίβολα τις περιβόητες εμφανίσεις του Μαύρου Μοναχού). Η Θεία Πρόνοια, έγραφε ο ηγούμενος, είχε θελήσει έτσι ώστε μόνο λίγα πρόσωπα να γνωρίζουν για το κακό: ο σκευοφύλακας που είχε ανακαλύψει το πτώμα, τρεις αδελφοί φύλακες της ειρήνης (έτσι ονομαζόταν στο Αραράτ η αστυνομία του μοναστηριού) και ο θυρωρός του πανδοχείου όπου είχε μείνει ο αυτόχειρας. Όλοι είχαν δώσει όρκο σιωπής, αλλά ήταν αμφίβολο αν η ανήκουστη είδηση θα μπορούσε να κρατηθεί εντελώς κρυφή από τους κατοίκους του νησιού και τους προσκυνητές. Το γράμμα του πατέρα Βιτάλιου τελείωνε με τα λόγια: «...και με διακατέχει ο φόβος μήπως παγιωθεί για τούτο το άλλοτε ειρηνικό νησί, όπως ήδη για την Αλβιόνα, το απεχθές για το Θεό προσωνύμιο του "νησιού των αυ-

τόχειρων", αφού μέσα σε λίγο χρόνο δύο άνθρωποι διέπραξαν εδώ το χειρότερο από τα θανάσιμα αμαρτήματα».

Ο σεβασμιότατος έριχνε στον εαυτό του όλο το φταίξιμο για την τραγωδία. Καμπουριασμένος, γερασμένος απότομα, είπε στους έμπιστους συμβούλους του: «Όλα εξαιτίας της έπαρσης και της αλαζονείας μου. Δε θέλησα να ακούσω κανέναν, έκανα του κεφαλιού μου, και όχι μία φορά, αλλά δύο. Πρώτα έστειλα στην καταστροφή τον Αλιόσα και τώρα τον Λαγκράντζ. Και το πιο ανυπόφορο είναι ότι καταδίκασα όχι μόνο το φθαρτό σώμα τους, αλλά και την αθάνατη ψυχή τους. Η ψυχή του πρώτου χτυπήθηκε από μια βαριά αρρώστια και ο δεύτερος σκότωσε τη δική του. Αυτό είναι εκατό φορές χειρότερο από τον απλό θάνατο... Έσφαλα, έσφαλα φριχτά. Πίστευα ότι ένας στρατιωτικός, λόγω της αυστηρότητας και της έλλειψης φαντασίας, δε θα υπέκυπτε στην απελπισία του πνεύματος και στον τρόμο που προκαλεί το μυστηριώδες. Δεν υπολόγισα, όμως, ότι τέτοιου είδους άνθρωποι, όταν έρχονται αντιμέτωποι μ' ένα φαινόμενο που καταστρέφει την απλή και σαφή θεώρηση που έχουν για τον κόσμο, δε λυγίζουν, αλλά σπάνε. Είχες χίλιες φορές δίκιο εσύ, κόρη μου, όταν μου μιλούσες για το γόρδιο δεσμό. Φαίνεται ότι ο συνταγματάρχης μας είχε μπροστά του έναν κόμπο που δεν ήταν σε θέση να λύσει. Η τιμή του δεν του επέτρεπε να κάνει πίσω κι έτσι, χωρίς να το σκεφτεί δεύτερη φορά, έδωσε μια δυνατή σπαθιά στον κόμπο. Μα αυτός ο γόρδιος δεσμός είναι ο κόσμος του Θεού...»

Εδώ ο επίσκοπος δεν κρατήθηκε και ξέσπασε σε κλάματα και, καθώς λόγω του δυνατού χαρακτήρα του δεν ήταν επιρρεπής σ' αυτό, αντίθετα είχε στερηθεί τελείως το δώρο των δακρύων, το αποτέλεσμα ήταν κάτι ελάχιστα αξιοπρεπές· πρώτα ένα υπόκωφο βογκητό συνοδευόμενο από ένα λαρυγγικό ρόγχο κι ύστερα ένα

παρατεταμένο φύσημα της μύτης στο μαντίλι. Όμως αυτό το άγαρμπο κλάμα για την απώλεια μιας ψυχής είχε στους παρόντες πιο έντονη επίδραση από οποιονδήποτε λυγμό: ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς ανοιγόκλεισε τα μάτια του κι έβγαλε κι αυτός ένα πελώριο μαντίλι, ενώ η αδελφή Πελαγία αντιστάθμισε γενναιόδωρα την τσιγκουνιά των αντρών σε δάκρυα, αρχίζοντας αμέσως να κλαίει ασταμάτητα.

Ο επίσκοπος ανέκτησε πρώτος τον αυτοέλεγχό του.

«Θα προσευχηθώ για την ψυχή του Φελίξ Στανισλάβαβιτς. Μόνος, στο ιδιωτικό μου παρεκκλήσι. Στις εκκλησίες δεν μπορούμε να δεηθούμε για έναν αυτόχειρα. Αν και απέρριψε το Θεό, και άρα γι' αυτόν δεν υπάρχει συγχώρεση, αξίζει πάντως να τον θυμόμαστε».

«Δεν υπάρχει συγχώρεση;» ρώτησε μέσα σε αναφιλητά η Πελαγία. «Για κανέναν αυτόχειρα; Ποτέ, ούτε σε χίλια χρόνια; Εσείς, σεβασμιότατε, είστε σίγουρος γι' αυτό;»

«Τι σχέση έχω εγώ; Έτσι επιτάσσει ανέκαθεν η Εκκλησία».

Η μοναχή σκούπισε το άσπρο, γεμάτο φακίδες, πρόσωπό της και σούφρωσε τα φρύδια της σοβαρή.

«Και αν για κάποιον το φορτίο της ζωής είναι στ' αλήθεια πολύ βαρύ; Αν κάποιος έχει έναν ανυπόφορο πόνο ή μια αρρώστια που τον βασανίζει ή οι δήμιοι τον βασανίζουν, τον εξαναγκάζουν σε προδοσία; Ούτε γι' αυτόν υπάρχει συγχώρεση;»

«Όχι», αποκρίθηκε αυστηρά ο Μιτροφάνι. «Και οι ερωτήσεις σου προέρχονται από έλλειψη πίστης. Ο Κύριος γνωρίζει τις αντοχές του καθενός μας και δεν υποβάλλει ποτέ μια ψυχή σε μια δοκιμασία υπερβολικά σκληρή. Αν έπειτα στείλει ένα μεγάλο βάσανο, σημαίνει ότι η ψυχή αυτή είναι ιδιαίτερα δυνατή και η δοκιμασία είναι ανάλογη με τη δύναμη. Τέτοιοι υπήρξαν οι άγιοι

μάρτυρες. Κανένας δεν τρόμαξε από τα μαρτύρια και δεν αυτοκτόνησε».

«Μα εκείνοι ήταν άγιοι, ένας στο εκατομμύριο. Κι έπειτα, πώς τα βάζουμε με αυτούς που αυτοκτόνησαν όχι από φόβο ή αδυναμία, αλλά από αγάπη προς το συνάνθρωπο; Ορίστε, θυμάμαι ότι μια φορά διαβάσατε στην εφημερίδα για έναν καπετάνιο που, καθώς το πλοίο βυθιζόταν, έδωσε σε κάποιον άλλο τη θέση του στη λέμβο κι έτσι βούλιαξε μαζί με το πλοίο. Είχατε ενθουσιαστεί και τον εγκωμιάζατε».

Ο Μπερντιτσέφσκι έβγαλε έναν πονεμένο αναστεναγμό, ξέροντας εκ των προτέρων πώς θα τελείωνε εκείνη η άτοπη συζήτηση. Η Πελαγία με τις ερωτήσεις και τα επιχειρήματά της θα κατέληγε να εκνευρίσει το σεβασμιότατο, θα ακούγονταν βαριές κουβέντες και θα χανόταν άσκοπα χρόνος. Έπρεπε να συζητήσουν για σοβαρά θέματα.

«Είχα ενθουσιαστεί ως πολίτης του επίγειου κόσμου. Ως ιερωμένος, όμως, που πρέπει να ανησυχεί για την αθανασία της ψυχής, τον καταδικάζω και θλίβομαι».

«Α, ώστε έτσι!» Η μοναχή έριξε στον επίσκοπο μια έντονη ματιά και του κατέφερε ένα χτύπημα που οι Βρετανοί θα χαρακτήριζαν αντιαθλητικό. «Και τον Ιβάν Σουσάνιν, που για τη σωτηρία της δυναστείας ρίχτηκε ευχαρίστως στα πολωνικά σπαθιά, τον καταδικάζετε κι αυτόν;»

Ο Μιτροφάνι έσφιξε τη γενειάδα με τα δάχτυλά του, καθώς άρχισε να εκνευρίζεται.

«Ο Ιβάν Σουσάνιν ήλπιζε, ίσως, ότι την τελευταία στιγμή θα κατόρθωνε να ξεφύγει από τους εχθρούς στο δάσος. Αν υπάρχει ελπίδα, έστω και η παραμικρή, δεν πρόκειται για αυτοκτονία. Όταν οι στρατιώτες επιτίθενται, ακόμα κι αν βαδίζουν, όπως συ-

νηθίζουμε να λέμε, προς "ένα βέβαιο θάνατο", καθένας τους ελπίζει στο θαύμα και προσεύχεται στο Θεό γι' αυτό. Στην ελπίδα είναι όλη η διαφορά, στην ελπίδα! Όσο είναι ζωντανή η ελπίδα, είναι ζωντανός κι ο Θεός! Κι εσύ, μοναχή, θα 'πρεπε να το ξέρεις!»

Η Πελαγία απάντησε στην επίπληξη με μια ταπεινή υπόκλιση, αλλά δεν παρέδωσε τα όπλα.

«Και ο Χριστός, όταν ανέβηκε στο σταυρό, ήλπιζε κι εκείνος;» ρώτησε χαμηλόφωνα.

Στην αρχή ο σεβασμιότατος δεν αντιλήφθηκε πλήρως όλες τις επιπτώσεις εκείνης της ασεβούς ερώτησης και περιορίστηκε να συνοφρυωθεί. Όταν, όμως, κατάλαβε, σηκώθηκε ολόρθος, χτύπησε το πόδι και φώναξε: «Αποκαλείς τον Σωτήρα αυτόχειρα; Φύγε, Σατανά! Έξω από εδώ!»

Τη στιγμή εκείνη κατάλαβε και η ίδια η μοναχή ότι, στην αγωνία της να μάθει περισσότερα, είχε ξεπεράσει κάθε όριο. Μαζεύοντας τις πτυχές του ράσου της και κρύβοντας το κεφάλι ανάμεσα στους ώμους της, η Πελαγία βγήκε από την πόρτα που της έδειχνε απειλητικά το δάχτυλο του επισκόπου.

Έτσι, λοιπόν, το επόμενο σχέδιο δράσης καταστρώθηκε χωρίς την πεισματάρα μοναχή, μόνο από το σεβασμιότατο και τον Ματβέι Μπεντσιόναβιτς. Πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι η θλιβερή τύχη των δύο εκλεκτών του επισκόπου είχε στερήσει από τον τελευταίο τη συνηθισμένη του σιγουριά (και η συζήτηση με την πνευματική του κόρη του είχε προσθέσει κι άλλη λύπη), γι' αυτό ο Μιτροφάνι την περισσότερη ώρα άκουγε και συναινούσε σε όλα. Ο Μπερντιτσέφσκι, από την άλλη, συμπονώντας ειλικρινά τον ποιμένα, μιλούσε με μεγαλύτερη ευφράδεια και θέρμη από το συνηθισμένο.

«Ορίστε, εξακολουθούμε να συλλογιζόμαστε περίπλοκους κόμπους», έλεγε. «Και τούτο εδώ είναι, στ' αλήθεια, ένα κουβάρι που σε κάνει να χάνεις το μυαλό σου. Ωστόσο, οι άνθρωποι του επαγγέλματός μου δεν αποκαλούνται τυχαία στρεψόδικοι. Εμείς, οι νομικοί, είμαστε μάστορες στο να ξετυλίγουμε κουβάρια και να γράφουμε φιοριτούρες. Καμιά φορά, όμως, καταφέρνουμε να κάνουμε κάτι κόμπους χειρότερους κι απ' το γόρδιο δεσμό! Από την άλλη, κανένας δεν ξέρει καλύτερα από εμάς να ξεμπερδεύει κάποια κουβάρια. Έτσι δεν είναι;»

«Έτσι είναι», επιβεβαίωσε με θλιμμένο ύφος ο επίσκοπος, κρυφοκοιτάζοντας την πόρτα, μήπως η Πελαγία ξαναγύριζε.

«Μα αν είναι έτσι, τότε στο Νέο Αραράτ πρέπει να πάω εγώ. Αυτή τη φορά έχουμε βάσιμους λόγους για να ξεκινήσουμε μια επίσημη έρευνα, έστω και μυστική. Η αυτοκτονία ενός αξιωματικού της αστυνομίας είναι σοβαρή υπόθεση, δεν πρόκειται πια για δεισιδαιμονία ή για το παιχνίδι μιας υστερικής φαντασίας, αλλά για κάτι το ανήκουστο. Ο Αντόν Αντόναβιτς θα πρέπει να λογοδοτήσει στο υπουργείο και ο μονάρχης θα ζητήσει επίσης εξηγήσεις από αυτόν».

«Ναι, βέβαια, θα ζητήσουν εξηγήσεις από τον κυβερνήτη», συμφώνησε αδύναμα ο Μιτροφάνι.

«Άρα θα πρέπει να ξέρουμε τι να απαντήσουμε. Εσείς δεν μπορείτε, βέβαια, να πάτε, μην το σκέφτεστε καν. Ένας επίσκοπος δεν μπορεί να ερευνήσει την ποινική υπόθεση μιας αυτοκτονίας, τόσο λόγω της θέσης του όσο κι επειδή δεν το προβλέπει ο νόμος».

«Τότε πάμε μαζί. Εσύ θα διεξάγεις μυστικά τις έρευνες για τις συνθήκες θανάτου του Λαγκράντζ κι εγώ θα ασχοληθώ με το Μαύρο Μοναχό». Τα μάτια του ιερωμένου φωτίστηκαν με την παλιά λάμψη, που όμως έσβησε αμέσως. «Θα δω τον καημένο τον Αλιόσα...» κατέληξε με σβησμένη φωνή.

«Όχι», τον διέκοψε ο Μπερντιτσέφσκι. «Τι μυστικό θα ήταν αν έφτανα στο Αραράτ μαζί σας! Ξέρετε τι αναστάτωση θα προκαλούσαμε; Όχι μόνο έρχεται ο επίσκοπος για να συναντήσει το Μαύρο Μοναχό, αλλά φέρνει μαζί του και τον αντιεισαγγελέα της επαρχίας. Γελοίο. Όχι, πάτερ, δώστε μου την ευλογία σας και θα πάω μόνος μου».

Ήταν φανερό ότι ο σεβασμιότατος εκείνη τη στιγμή δεν ήταν σε καλή κατάσταση, είχε χάσει το ηθικό του, ήταν αποθαρρυμένος. Κάτω από τα βλέφαρά του κάτι έλαμψε ξανά με τρόπο ύποπτο. Σηκώθηκε και φίλησε το δικαστικό στο μέτωπο.

«Είσαι χρυσός άνθρωπος, Ματιούσα. Και είσαι πανέξυπνος. Και, πάνω απ' όλα, εκτιμώ το γεγονός ότι είσαι έτοιμος να θυσιαστείς. Νομίζεις ότι δεν καταλαβαίνω; Η Μαρία σου γεννάει σε μερικές μέρες. Πήγαινε, λύσε το μυστήριο. Το βλέπεις κι εσύ, είναι ένα τρομερό μυστήριο, από εκείνα που δε λύνονται με τις συνηθισμένες μεθόδους. Σε ικετεύω στο όνομα του Ιησού Χριστού: πρόσεχε τον εαυτό σου, τη ζωή σου και τα λογικά σου».

Για να μην προδώσει τη συγκίνησή του, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς απάντησε αλαζονικά: «Μην ανησυχείτε, σεβασμιότατε. Αν θέλει ο Θεός, θα τελειώσω με την υπόθεση και θα επιστρέψω έγκαιρα για τη γέννα της Μάσια. Ο λαός δε λέει τυχαία: "Έβγαλε φτερά στα πόδια"».

Καθώς, όμως, επέστρεφε με την άμαξα, αφού ξεθύμανε η αλαζονεία, άρχισε να νιώθει πολύ άσχημα και η διάθεσή του χειροτέρευε ολοένα και περισσότερο καθώς πλησίαζε στο σπίτι του. Πώς θα το έλεγε στη γυναίκα του; Πώς θα την κοίταζε στα μάτια;

Δεν την κοίταξε. Μόλις μπήκε στον προθάλαμο, τη φίλησε στο μάγουλο και, σφίγγοντάς τη στην αγκαλιά του, της ψιθύρισε στο

αφτί: «Μάσιενκα, άγγελέ μου, έτυχε κάτι... Ένα πολύ σημαντικό ταξίδι... Μόνο μία βδομάδα. Δεν μπορώ να αρνηθώ... Θα προσπαθήσω να κάνω γρήγορα, σου δίνω το λόγο μου...»

Η γυναίκα του τον έσπρωξε μακριά και του επιτέθηκε με βαριές αλλά δίκαιες επιπλήξεις. Πέρασε τη νύχτα στο γραφείο, στο σκληρό ντιβάνι, και το χειρότερο ήταν ότι, φεύγοντας νωρίς το πρωί, δεν μπόρεσε καν να αποχαιρετήσει τη γυναίκα του όπως έπρεπε. Τα παιδιά τα φίλησε και τα ευλόγησε, και τα δώδεκα, αλλά η Μάσια ήταν ανένδοτη.

Στο συρτάρι του γραφείου άφησε τη διαθήκη του, για κάθε ενδεχόμενο, ως υπεύθυνος άνθρωπος που ήταν.

«Αχ, Μάσια, Μάσια, θα σε ξαναδώ ποτέ;»

Μεταμέλεια, αυτό ήταν το συναίσθημα που είχε κυριεύσει ολοκληρωτικά τον αντιεισαγγελέα στη διάρκεια του ταξιδιού προς το αρχιπέλαγος της Γαλάζιας Λίμνης. Σε τι μπελάδες είχε μπλέξει ακολουθώντας μια στιγμιαία παρόρμηση; Γιατί;

Το γιατί, ή καλύτερα για ποιον, ήταν φανερό: για τον αγαπημένο δάσκαλο και ευεργέτη του και, επίσης, για να ανακαλύψει την αλήθεια, κάτι που αποτελεί καθήκον κάθε υπηρέτη της δικαιοσύνης. Υπήρχε, όμως, κι ένα ζήτημα ηθικό, ίσως και φιλοσοφικό: ποιο είναι το πρωταρχικό καθήκον του ανθρώπου, προς την κοινωνία ή προς την αγάπη; Στον ένα δίσκο της ζυγαριάς οι πεποιθήσεις, η επαγγελματική φήμη, η ανδρική τιμή, η αυτοεκτίμηση· στον άλλο, δεκατρείς ψυχές, μία γυναίκα και δώδεκα παιδιά (σύντομα, Θεού θέλοντος, θα ερχόταν άλλο ένα, νεογέννητο). Μικρό το κακό αν έθετε σε κίνδυνο μόνο τη δική του ζωή. Εκείνοι, όμως, οι δεκατρείς, που χωρίς αυτόν ήταν χαμένοι και,

για να πούμε την αλήθεια, τους αγαπούσε πολύ περισσότερο από τα εκατομμύρια ανθρώπων που κατοικούσαν στη Γη, τι έφταιγαν; Έτσι, όσο κι αν το γύριζε στο μυαλό του, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς κατέληγε πάντα να είναι προδότης. Αν έβαζε στην πρώτη θέση την οικογένεια και αθετούσε το καθήκον, θα ήταν προδότης απέναντι στις αρχές του και στην κοινωνία. Αν, αντίθετα, υπηρετούσε την κοινωνία, θα ήταν ένας παλιάνθρωπος κι ένας Ιούδας απέναντι στη Μάσια και στα παιδιά.

Δεν ήταν η πρώτη ούτε η εκατοστή φορά που ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς μετάνιωνε που είχε διαλέξει την καριέρα του δικαστή, την τόσο δύσκολη για έναν καθωσπρέπει άνθρωπο. Αν είχε γίνει δικηγόρος ή νομικός σύμβουλος, πιθανώς να μην αναγκαζόταν να βασανίζεται από το ηθικό αδιέξοδο της επιλογής του.

«Μα όχι», είπε μέσα του για πολλοστή φορά ο Μπερντιτσέφσκι. «Καθένας μας, και όταν ακόμα δεν ασκεί δημόσιο λειτούργημα αλλά διάγει ζωή αποκλειστικά ιδιωτική, αργά ή γρήγορα έρχεται αντιμέτωπος με διλήμματα, που τον αναγκάζουν να διαλέξει τι θα θυσιάσει. Είναι μια δοκιμασία στην οποία υποβάλλει ο Θεός απαρέγκλιτα κάθε άνθρωπο, ώστε αυτός να μπορέσει να γνωρίσει τον εαυτό του και να προσαρμόσει στις δυνάμεις του το σταυρό που είναι διατεθειμένος να σηκώσει· αν όχι τον έναν, τότε τον άλλο».

Ένιωθε απαίσια, ακόμα και αφήνοντας κατά μέρος το ηθικό μαρτύριο που περνούσε εξαιτίας της επιλογής του. Το κακό είναι ότι στον Ματβέι Μπεντσιόναβιτς δεν άρεσαν καθόλου τα γνωρίσματα που είχε ανακαλύψει στην ψυχή του. Αντί να τρέξει να διεξαγάγει τις έρευνες γεμάτος ενθουσιασμό και δίψα για την αλήθεια, ο αντιεισαγγελέας ένιωθε ένα συναίσθημα εντελώς διαφορετικό, που θα μπορούσαμε με λεπτότητα να αποκαλέσουμε λιποψυχία· για να μιλήσουμε νέτα σκέτα, ένιωθε τρομερό φόβο.

Πόσο τρόμο πρέπει να είχαν νιώσει, ποιον αφάνταστο εφιάλτη πρέπει να είχαν ζήσει, ώστε ένας κυνικός μηδενιστής να χάσει τα λογικά του κι ένας τραχύς, ατρόμητος αστυνομικός να πυροβολήσει την καρδιά του; Ποιος Μολόχ φώλιαζε εκεί κάτω, σ' εκείνο το καταραμένο νησί; Κι ένας κοινός άνθρωπος, με χαρακτήρα κάθε άλλο παρά ηρωικό, ήταν άραγε σε θέση να έρθει αντιμέτωπος με τόση φρίκη;

Καθώς ήταν άνθρωπος καλλιεργημένος και προοδευτικός, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς προφανώς δεν πίστευε σε μοχθηρές δυνάμεις, σε φαντάσματα και πάει λέγοντας. Από την άλλη, όμως, αν ασπαζόταν τη ρήση του Άμλετ ότι «γεμάτος είναι ο ουρανός και η γη από πράγματα / που η φιλοσοφία σου, ούτε στο όνειρό της / μπορεί ποτέ να δει»,* δεν μπορούσε να αποκλείσει εντελώς τη θεωρητική πιθανότητα να υπήρχαν κι άλλες δυνάμεις και οντότητες που δεν είχαν ακόμα ανακαλυφθεί από την επιστήμη.

Ο Μπερντιτσέφσκι καθόταν στη γέφυρα του πλοίου κακόκεφος, δυστυχισμένος, τυλιγμένος με μια ανεπαρκή μπέρτα (καθώς η έρευνα ήταν μυστική, δεν είχε πάρει μαζί του το παλτό της στολής), κι όλο αναστέναζε.

Όπου κι αν έπεφτε το βλέμμα του, δεν υπήρχε τίποτα που να του αρέσει. Ούτε τα στυφά πρόσωπα των ευσεβών συνταξιδιωτών του ούτε η σκοτεινή υδάτινη έκταση της μεγάλης λίμνης ούτε το συρτό περπάτημα των ναυτικών με το δήθεν ευλαβικό ύφος. Ο καπετάνιος, πάλι, ήταν ένας γνήσιος πειρατής, παρά το ράσο του. Γιγαντόσωμος, με πλατύ κόκκινο πρόσωπο και στεντόρεια φωνή. Και στους ρασοφόρους ναύτες του εκτόξευε τόσο βαριές

---

* Ουίλιαμ Σαίξπηρ, *Άμλετ*, Πρώτη Πράξη, Σκηνή 5, μτφρ. Γιώργος Χειμωνάς, εκδ. «Κέδρος», Αθήνα 1988. (Σ.τ.Ε.)

βρισιές, που μια φυσιολογική αισχρολογία θα ήταν προτιμότερη. Τι έκφραση ήταν το «χώσε κανένα θυμιατό εκεί που ξέρεις»; Ή τι να πει κανείς για το «διεφθαρμένοι αυνάνες που σκορπάτε το σπέρμα σας»;

Στο τέλος, ο Μπερντιτσέφσκι αποσύρθηκε στην καμπίνα του, ξάπλωσε στην κουκέτα κι έκρυψε το κεφάλι του κάτω από το μαξιλάρι. Αναστέναξε λίγο ακόμα. Αποκοιμήθηκε. Είδε ένα απαίσιο όνειρο.

Δεν είχε γίνει ακόμα αντιεισαγγελέας, ήταν μικρό αγόρι. Έτρεχε στη συνοικία των γουναράδων, πλήθη γενειοφόρων και αμίλητων μοναχών τον κυνηγούσαν κουνώντας τα θυμιατά και τον πλησίαζαν ολοένα και περισσότερο· ποδοβολητό από μπότες, ανάσα κοφτή· να, τον έφταναν, έπεφταν πάνω του κι εκείνος φώναζε: «Είμαι ορθόδοξος, με βάφτισε ο σεβασμιότατος!» Άνοιγε το πουκάμισό του, μα δε φορούσε σταυρό στο στήθος, τον είχε χάσει. Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς ξέσπασε σε λυγμούς, χτύπησε το σβέρκο του στον τοίχο. Κοιμισμένος ακόμα, ψηλάφισε το σταυρουδάκι του, ήπιε μια γουλιά νερό, αποκοιμήθηκε ξανά.

Το επόμενο πρωί ο αντιεισαγγελέας στεκόταν όρθιος στην πλώρη με τη διπλωμένη μπέρτα στο χέρι, χλομός και γεμάτος αξιοπρεπή μοιρολατρία. «Κάνε αυτό που πρέπει να κάνεις κι ας γίνει ό,τι είναι να γίνει». Το νησί της Χαναάν ερχόταν προς το μέρος του, ξεπροβάλλοντας μέσα από την πυκνή ομίχλη.

Στην αρχή δε φαινόταν τίποτα. Ύστερα, ξαφνικά, μέσα από «το γάλα» αναδύθηκε μια μαύρη αγκαθωτή καμπούρα, ένας μικρός σκόπελος σκεπασμένος με θάμνους. Πίσω του ένας άλλος,

μικρότερος, και μετά κι άλλος, κι άλλος. Διαγράφηκε μια μακριά σκούρα λωρίδα, από την οποία έφτανε, μ' έναν υπόκωφο βόμβο, πνιχτός ο ήχος των καμπανών.

Ο ήλιος πάσχιζε να ανοίξει ένα κενό στον πηχτό αέρα· εδώ κι εκεί, η ομίχλη βαφόταν με ρόδινες, ακόμα και χρυσές, ανταύγειες, μα αυτό συνέβαινε πιο πολύ ψηλά, προς τον ουρανό, ενώ χαμηλά τα πάντα ήταν γκρίζα, θολά, τυφλά.

Ενώ κατέβαινε από τη σανιδόσκαλα προς το μόλο που ίσα ίσα διακρινόταν, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς είχε την εντύπωση ότι κατέβαινε σ' ένα άυλο σύννεφο. Από κάπου ακούγονταν ομιλίες, φωνές: «Το καλύτερο ξενοδοχείο για τον κύριο, "Η Κιβωτός του Νώε". "Το Άσυλο των Ταπεινών", μια πανσιόν που πιο οικονομική δε γίνεται!» και άλλα παρόμοια.

Ο Μπερντιτσέφσκι στάθηκε για ώρα κι άκουσε και, στο τέλος, κατευθύνθηκε προς μια λεπτή παιδική φωνούλα, που προσκαλούσε στην πανσιόν «Η Γη της Επαγγελίας». Ειρωνεύτηκε τον εαυτό του· πού αλλού θα μπορούσε να πάει ένας εβραίος;

Στο θαμπό φόντο διαγράφηκε και χάθηκε αμέσως μια λυγερή μορφή μ' ένα πλατύγυρο καπέλο στολισμένο με φτερά στρουθοκαμήλου. Ακούστηκε το θρόισμα ενός φορέματος και ο ήχος τακουνιών κι ένα άρωμα τον τύλιξε. Όχι το άρωμα κρίνου που χρησιμοποιούσε πάντα η Μάσιενκα, αλλά ένα άρωμα ιδιαίτερο, που αναστάτωνε. Ξαφνικά, τα μάτια του Ματβέι Μπεντσιόναβιτς χτύπησε μια λεπτή ηλιαχτίδα, θαρρείς και κάποιος την είχε στρέψει επίτηδες προς το μέρος του, και μέσα σε μια στιγμή η ομίχλη διαλύθηκε· ή μάλλον φάνηκε να ρέει από τις τέσσερις πλευρές προς το κέντρο, σαν κάποιος να μάζευε από το τραπέζι ένα βρόμικο τραπεζομάντιλο για να το τινάξει.

Ο Μπερντιτσέφσκι, κατάπληκτος από τόση ταχύτητα, είδε ότι βρισκόταν στη μέση ενός περιποιημένου δρόμου, με όμορφα πέτρινα σπίτια, οδόστρωμα από ξύλο, δέντρα στοιχισμένα με προσοχή. Στα πεζοδρόμια περπατούσε ο κόσμος και αριστερά, πάνω από την πόλη, διακρίνονταν τα λευκά τείχη του μοναστηριού, χωρίς πύργους και χωρίς καμπαναριά, αφού το πέπλο της ομίχλης δεν είχε ακόμα σηκωθεί πολύ πάνω από τη γη.

Ο δικαστικός στράφηκε για να κοιτάξει την κυρία που με την εμφάνισή της και μόνο είχε διώξει την ομίχλη, αλλά κατόρθωσε να δει, ακριβώς στη γωνία του δρόμου, μόνο ένα ψηλό τακούνι, που φάνηκε στιγμιαία κάτω από ένα φόρεμα πένθους, κι ένα φτερό που παλλόταν πάνω στο καπέλο.

«Πόσες φευγαλέες συναντήσεις σαν κι αυτή τυχαίνουν στη ζωή», σκεφτόταν ο αντιεισαγγελέας, καθώς ακολουθούσε το παιδί του ξενοδοχείου. «Αυτό που θα μπορούσε να γίνει πραγματικότητα και δε θα πραγματοποιηθεί ποτέ σου αγγίζει το μάγουλο σαν φτερό που θροΐζει, σε τυλίγει με το μεθυστικό άρωμά του και πετάει μακριά. Και κάθε μέρα της ζωής είναι μια μυριάδα από χαμένες ευκαιρίες, γυρίσματα της τύχης που πέρασαν ανεκμετάλλευτα. Δεν υπάρχει λόγος να τα νοσταλγούμε αυτά, πρέπει να εκτιμάμε το δρόμο που παίρνουμε».

Και οι σκέψεις του Μπερντιτσέφσκι πήραν μια πιο πρακτική κατεύθυνση.

Έπρεπε να αρχίσει με τον έλεγχο των προσωπικών αντικειμένων του αρχηγού της αστυνομίας και του πτώματος (ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς ανατρίχιασε και μόνο στη σκέψη). Κι ακόμα πιο πριν, από την πανσιόν, να στείλει σημειώματα στον αρχιμανδρίτη και το δόκτορα Καρόβιν για να τους πληροφορήσει για την άφιξη ενός ανακριτή και να ζητήσει άμεση συνάντηση μαζί τους.

Με τον πρώτο να την ορίσει, ας πούμε, στις δύο η ώρα το απόγευμα και με τον δεύτερο στις πέντε.

«Τραύμα εισόδου με διάμετρο όσο ένα καπίκι, μεταξύ του έκτου και του έβδομου πλευρού, τρία δάχτυλα πιο κάτω και μισό δάχτυλο πιο αριστερά από την αριστερή θηλή. Τραύμα εξόδου στον έβδομο (αυχενικό;) σπόνδυλο, ο οποίος συνετρίβη από τη σφαίρα· με διάμετρο περίπου όσο ένα νόμισμα των πέντε καπικιών. Μεταξύ των άλλων εξωτερικών τραυμάτων παρατηρείται μια θλάση ένα δάχτυλο πιο δεξιά από τη σπονδυλική στήλη, που προφανώς προκλήθηκε από τους σπασμούς του σώματος του αρχηγού της αστυνομίας αφότου έπεσε στο πάτωμα...»

Στον Ματβέι Μπεντσιόναβιτς δεν είχε τύχει ποτέ να συντάξει πρακτικά αυτοψίας. Στην έδρα της επαρχίας υπήρχαν για το σκοπό αυτό ο ιατροδικαστής, ο επιθεωρητής της αστυνομίας και οι κατώτεροι υπάλληλοι της Εισαγγελίας. Μα εδώ, στο Νέο Αραράτ, καθώς δεν υπήρχε εγκληματικότητα ούτε αστυνομία, δεν μπορούσε να αναθέσει σε κανέναν το δυσάρεστο καθήκον. Ο Μπερντιτσέφσκι γνώριζε την ειδική ορολογία, αλλά δεν ένιωθε πολύ σίγουρος για τις γνώσεις του, γι' αυτό προσπαθούσε να περιγράψει τα πάντα, έστω και με δικά του λόγια, αλλά όσο πιο αναλυτικά μπορούσε. Κάθε τόσο διέκοπτε την εργασία του για να πιει μια γουλιά νερό.

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς είχε μια αδυναμία επονείδιστη – και επιζήμια επίσης, αν λάβουμε υπόψη το επάγγελμά του: τα πτώματα τον τρομοκρατούσαν, ιδίως αν του τύχαινε να δει κάποιο σε αποσύνθεση ή παραμορφωμένο. Το σώμα του συνταγματάρχη Λαγκράντζ, πρέπει να σημειώσουμε, είχε ακόμα όψη σχετικά αξιοπρεπή. Στα κάτωχρα, ακίνητα χαρακτηριστικά του διακρινό-

ταν ως και κάποια επισημότητα, για να μην πούμε μεγαλοπρέπεια, κάτι που το πρόσωπο του αρχηγού της αστυνομίας δε διέθετε καθόλου όταν εκείνος ήταν στη ζωή. Η ευαίσθητη καρδιά του Μπερντιτσέφσκι βασανιζόταν πολύ περισσότερο από το πτώμα του γέροντα μοναχού που ήταν ξαπλωμένο στο διπλανό μεταλλικό τραπέζι. Κατ' αρχάς, εξαιτίας του γεγονότος ότι ο γέροντας ήταν τελείως γυμνός και αυτή η τόσο φυσική ανθρώπινη κατάσταση στην περίπτωση ενός ιερωμένου φαινόταν ανάρμοστη. Το χειρότερο, όμως, ήταν ότι ο μοναχός είχε πεθάνει κατά τη διάρκεια μιας χειρουργικής επέμβασης στην κοιλιά· τον είχαν κόψει, λοιπόν, και μάλιστα είχαν προλάβει να του βγάλουν ένα μεγάλο μέρος των σπλάχνων του, αλλά ύστερα δεν έκαναν τον κόπο να ράψουν ξανά την τομή. Ο αντιεισαγγελέας είχε καθίσει επίτηδες με την πλάτη γυρισμένη προς εκείνο το εφιαλτικό θέαμα, παρ' όλα αυτά ένιωθε ναυτία. Ήταν καλύτερα να μη σκέφτεται τα όνειρα που θα έβλεπε εκείνη τη νύχτα.

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς γρατσουνούσε με την πένα του το χαρτί και συχνά σκούπιζε τον ιδρώτα από το μεγάλο μέτωπό του, μολονότι στο νεκροθάλαμο έκανε κάθε άλλο παρά ζέστη· από τη μισόκλειστη πόρτα του ψυγείου, από το οποίο είχαν βγάλει το φορείο με το σώμα του αρχηγού της αστυνομίας, ερχόταν ένα παγωμένο ρεύμα αέρα. Η πιο δυσάρεστη εργασία επιτέλους τελείωσε. Ο αντιεισαγγελέας διέταξε να ξαναβάλουν το φορείο πίσω στο ψυγείο και πέρασε με ανακούφιση στο διπλανό δωμάτιο, όπου φυλάσσονταν τα προσωπικά αντικείμενα του αυτόχειρα.

«Πού να τον βάλουμε;» ρώτησε ο κλητήρας που μπήκε πίσω του, σκουπίζοντας τα χέρια στο λιγδωμένο ράσο του. «Θα τον πάρετε στη Γη ή θα τον θάψουν εδώ;»

Ο Μπερντιτσέφσκι δεν αντιλήφθηκε αμέσως το νόημα της ε-

ρώτησης. Όταν, όμως, κατάλαβε ότι εκεί αποκαλούσαν «Γη» την ηπειρωτική χώρα, δεν μπόρεσε να μη θαυμάσει την ποιητικότητα της ορολογίας του μοναστηριού. Λες και δε ζούσαν στα νησιά, αλλά στους ουρανούς.

«Θα τον πάρουμε. Όταν φύγω, θα τον πάρω μαζί μου. Πού είναι τα πράγματά του; Και τα ρούχα;»

Στον ταξιδιωτικό σάκο δεν ανακάλυψε τίποτα ενδιαφέρον. Την προσοχή του ερευνητή προσείλκυσε μόνο το εντυπωσιακό απόθεμα κρέμας για το κατσάρωμα του μουστακιού κι ένα άλμπουμ με τολμηρές φωτογραφίες προερχόμενο από το Παρίσι. Προφανώς, ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς το είχε πάρει για να το θαυμάσει στο ταξίδι. Κάποια άλλη στιγμή και σε κάποιον άλλο τόπο (και απουσία μαρτύρων) θα ξεφύλλιζε κι ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς εκείνη τη φυλλάδα· τώρα, όμως, δεν ήταν σε κατάλληλη διάθεση.

Ιδιαίτερη εντύπωση έκανε στον ερευνητή το όπλο της αυτοκτονίας, ένα σαρανταπεντάρι περίστροφο Σμιθ και Γουέσον. Ο Μπερντιτσέφσκι μύρισε κι έξυσε το εσωτερικό της κάννης ψάχνοντας για καπνιά (υπήρχε), έλεγξε το μύλο (πέντε σφαίρες βρίσκονταν στη θέση τους, μία έλειπε). Το έβαλε κατά μέρος.

Ασχολήθηκε με τα ρούχα, που ήταν διπλωμένα το ένα πάνω στο άλλο και αριθμημένα με αύξουσα σειρά. Στο αντικείμενο υπ' αρ. 3 (σακάκι), κάτω από το αριστερό τσεπάκι, υπήρχε μια μικρή τρύπα με καψαλισμένη περίμετρο, όπως ταίριαζε στην περίπτωση πυροβολισμού από μικρή απόσταση. Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς σύγκρινε την τρύπα στο σακάκι μ' εκείνες στα αντικείμενα υπ' αρ. 5 (γιλέκο), υπ' αρ. 6 (μάλλινο πλεχτό), υπ' αρ. 8 (πουκάμισο) και υπ' αρ. 9 (φανέλα). Όλες συνέπιπταν ακριβώς. Στο πουκάμισο και στη φανέλα –και κατά ένα μέρος στο μάλλινο πλεχτό– διακρίνονταν ίχνη αίματος.

Η εικόνα ήταν σαφής. Ο αυτόχειρας είχε κρατήσει το όπλο στο αριστερό χέρι, λυγίζοντας πολύ τον καρπό. Γι' αυτό ακριβώς η διαδρομή της σφαίρας πήγαινε από τα αριστερά προς τα δεξιά και από κάτω προς τα πάνω. Ήταν μάλλον παράξενο· θα ήταν πολύ πιο εύκολο να κρατήσει τη λαβή του μακρύκαννου πιστολιού και με τα δύο χέρια και να το στρέψει κατευθείαν στην καρδιά του. Κατά τα άλλα, και η πράξη αυτή καθεαυτή ήταν τουλάχιστον παράξενη, κανένας δε θα αποφάσιζε να αυτοπυροβοληθεί εν ψυχρώ. Πιθανώς να σημάδεψε κατά προσέγγιση και να τράβηξε τη σκανδάλη...

«Κι αυτό τι είναι;» ρώτησε ο Μπερντιτσέφσκι, ανασηκώνοντας με δυο δάχτυλα ένα άσπρο γυναικείο γάντι, αριθμημένο με το 13.

«Ένα γάντι», απάντησε αδιάφορα ο κλητήρας.

Ο αντιεισαγγελέας αναστέναξε, έπειτα διατύπωσε πιο συγκεκριμένα την ερώτηση: «Πώς βρέθηκε εδώ; Και γιατί είναι λερωμένο με αίμα;»

«Ο κύριος το είχε στο στήθος του, κάτω από το πουκάμισο». Ο μοναχός ανασήκωσε τους ώμους. «Εγκόσμιες ανοησίες».

Με έναν πιο προσεκτικό έλεγχο αποδείχτηκε ότι και το λεπτό μετάξι είχε τρυπήσει.

Μμμμ... Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς αποφάσισε να κρατήσει αποστάσεις, προς το παρόν, από κάθε εικασία σχετική με το γάντι, αλλά έβαλε στην άκρη το αινιγματικό αντικείμενο, μαζί με τα γράμματα και το περίστροφο. Έριξε τα αναγκαία για την έρευνα στον ταξιδιωτικό σάκο του Λαγκράντζ (έπρεπε να τα μεταφέρει με κάποιον τρόπο) και επισύναψε τη σχετική απόδειξη στον κατάλογο των αντικειμένων.

Ο μοναχός έψελνε σιγανά στο διπλανό δωμάτιο, ράβοντας με μεγάλες βελονιές την κοιλιά του γέροντα. Ο Μπερντιτσέφσκι στάθηκε κι άκουσε. «Κλαίω και θρηνώ, όταν σκέφτομαι το θάνατο και

βλέπω την ομορφιά μας, που δημιουργήθηκε κατ' εικόνα του Θεού, να κείτεται στο φέρετρο παραμορφωμένη, φριχτή...»

Στην τσέπη του σήμανε το Μπρεγκέ· μία φορά δυνατά και δύο σιγά. Το εξαιρετικό μηχάνημα, ένα πραγματικό θαύμα της ελβετικής ωρολογοποιίας, του το είχε χαρίσει ο πατέρας Μιτροφάνι για τη δέκατη επέτειο του γάμου του. Το χτύπημα σήμαινε ότι ήταν μία και μισή. Ήταν ώρα να πάει στον ηγούμενο του Νέου Αραράτ.

Η συζήτηση με τον πατέρα Βιτάλιο ήταν σύντομη και δυσάρεστη.

Ο αρχιμανδρίτης υποδέχτηκε τον αξιωματούχο της επαρχίας ήδη αρκετά εκνευρισμένος. Στην πραγματικότητα, αυτό ακριβώς ήταν το σχέδιο του Ματβέι Μπεντσιόναβιτς· με τον επιτακτικό τόνο της επιστολής και τον ακριβή ορισμό της ώρας συνάντησης να κάνει τον άρχοντα του Νέου Αραράτ να αποσυντονιστεί. Από τη μία να του υπενθυμίσει ότι υπήρχε και μια άλλη εξουσία, ανώτερη από εκείνη του ηγούμενου, και από την άλλη να τον αναγκάσει να φανεί αγενής και να μη μετράει τα λόγια του. Ποιος ξέρει, ίσως με τον τρόπο αυτό να έφτανε πιο γρήγορα στις κρυφές πλευρές της υπόθεσης απ' όσο με τις υποκλίσεις και τα υπονοούμενα.

Την αγένεια, πάντως, ο Μπερντιτσέφσκι την πέτυχε, και μάλιστα στον υπερθετικό βαθμό.

Ο αρχιμανδρίτης βημάτιζε ανυπόμονα μπροστά στην είσοδο της κατοικίας του, ντυμένος, ποιος ξέρει γιατί, μ' ένα παμπάλαιο ράσο σηκωμένο σχεδόν μέχρι τη ζώνη, τόσο που φαίνονταν οι ψηλές λασπωμένες μπότες του, και κράδαινε το ρολόι τσέπης.

«Α, αντιεισαγγελέα», αναφώνησε βλέποντας τον Μπερντιτσέφσκι. «Είναι δύο και τρία λεπτά. Αφήνετε τους άλλους να σας περιμένουν; Πώς το επιτρέπετε;»

Αντί να απαντήσει, και χωρίς να χαιρετήσει ούτε αυτός, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς έδειξε το ρολόι που κοσμούσε το μεγαλόπρεπο, νεόχτιστο καμπαναριό. Ο λεπτοδείκτης ήταν έτοιμος να δείξει το δώδεκα. Εκείνη ακριβώς τη στιγμή, ούτε επίτηδες να γινόταν, η καμπάνα σήμανε την ώρα: το αποτέλεσμα δεν ήταν καθόλου άσχημο, με λίγα λόγια.

«Δεν έχω καιρό για χάσιμο, έχω ένα σωρό πράγματα να κάνω!» βρυχήθηκε ακόμα πιο νευριασμένος ο Βιτάλιος. «Θα μιλήσουμε στο δρόμο. Εκεί». Έδειξε μια μάντρα φτιαγμένη από κορμούς, που διακρινόταν στο βάθος, πέρα από τον τοίχο του μοναστηριού. «Γκρεμίζουμε το παλιό χοιροστάσιο για να χτίσουμε καινούριο».

Έτσι εξηγούνταν το ανασηκωμένο ράσο και οι μπότες. Η ακρόαση έλαβε χώρα στο στάβλο, όπου η λάσπη και η βρομιά έφταναν ως τον αστράγαλο. Μέσα σε μια στιγμή, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς λέρωσε εντελώς τα παπούτσια και το παντελόνι του.

Μοναχοί εξοπλισμένοι με γάντζους ξήλωναν τις σανίδες της στέγης υπό τις οδηγίες του ηγούμενου κι έτσι ο δικαστικός εξέθεσε την ουσία της υπόθεσης συνοδευόμενος από κρότους, γδούπους και φωνές, ενώ ο Βιτάλιος δεν έδειχνε να τον ακούει και πολύ.

Αυτό ήταν ήδη αρκετό για να αντιπαθήσει ο Μπερντιτσέφσκι τον αρχιμανδρίτη, αλλά πολύ σύντομα συνέβη κι ένα άλλο γεγονός, που οδήγησε στα άκρα την αρχική αντιπάθεια. Με ένα επίμονο βλέμμα, το οποίο ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς γνώριζε και καταλάβαινε πάρα πολύ καλά, ο ηγούμενος περιεργάστηκε τη γαμψή μύτη του απεσταλμένου από το Ζαβόλισκ, τα χοντρά αφτιά του, το –ασυνήθιστο για Σλάβους– μαύρο χρώμα των αραιών μαλλιών του. Στο πρόσωπο του πατέρα Βιτάλιου ζωγραφίστηκε μια έκφραση υπέρτατης απέχθειας.

Όταν άκουσε για την έρευνα σχετικά με την αυτοκτονία και

τις ανησυχίες των Αρχών της επαρχίας για τα μυστήρια του Νέου Αραράτ, ο αρχιμανδρίτης είπε βλοσυρός: «Είμαι άνθρωπος ευθύς. Μπορείτε να γράψετε ό,τι καταγγελία θέλετε, είμαι συνηθισμένος. Μην τολμήσετε, όμως, να χώσετε τη μακριά μύτη σας σε υποθέσεις της Εκκλησίας. Για την αυτοκτονία, ας είναι. Βουτηχτείτε σ' εκείνη τη βρομιά όσο θέλετε. Τα υπόλοιπα, όμως, δε σας αφορούν».

«Πώς μπορείτε να το λέτε αυτό!» Ο αντιεισαγγελέας έμεινε άφωνος από την αγανάκτηση. «Και με ποιο δικαίωμα, πανοσιότατε, μου δίνετε διαταγές, με τι...»

«Θα σας πω αμέσως», τον διέκοψε ο πατέρας Βιτάλιος. «Εδώ στα νησιά, εγώ είμαι ο απόλυτος άρχοντας και λογοδοτώ επίσης για όλα. Πολύ περισσότερο όσον αφορά τα θέματα θρησκευτικού χαρακτήρα. Άνθρωποι σαν κι εσάς δεν είναι κατάλληλοι για τέτοια θέματα. Και θεωρώ προσβολή εκ μέρους των Αρχών το γεγονός ότι έστειλαν στο Αραράτ έναν ερευνητή όπως εσείς. Εδώ χρειάζεται μια καρδιά ευαίσθητη, φιλική, γεμάτη πίστη και όχι...»

Ο ηγούμενος έφτυσε, χωρίς να αποτελειώσει τη φράση του. Και αυτό ήταν ό,τι πιο προσβλητικό.

Ο Μπερντιτσέφσκι είδε ότι η κατάσταση εκφυλιζόταν σε πραγματικό επεισόδιο και συγκρατήθηκε, χωρίς να απαντήσει στις προσβολές με προσβολές.

«Κατ' αρχάς, άγιε πατέρα, επιτρέψτε μου να σας θυμίσω τα λόγια του Απόστολου Παύλου. "Δέν εἶναι πλέον Ἰουδαῖος οὐδέ Ἕλλην... διότι πάντες σεῖς εἶσθε εἷς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ"»,* είπε σιγά. «Και δεύτερον, είμαι ορθόδοξος όσο κι εσείς».

Η φράση ειπώθηκε με τόσο αξιοπρεπή και ήρεμο τόνο (αν

---

* Αποστόλου Παύλου, *Επιστολή προς Γαλάτας*, κεφ. γ, 28. (Σ.τ.Ε.)

και μέσα του, φυσικά, έτρεμε κι έβραζε), ώστε ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς θαύμασε τον εαυτό του.

Μπορείς, όμως, με την αξιοπρέπεια να συγκινήσεις ένα φανατικό αντισημίτη;

«Μόνο ένας Ρώσος μπορεί να κατανοήσει βαθιά τη ρωσική πίστη μας», σφύριξε ο πατέρας Βιτάλιος μ' ένα μορφασμό. «Και η Ορθοδοξία είναι ξένη και ασυμβίβαστη με την υπεροψία και τον εγωκεντρισμό των Ιουδαίων. Κάτω τα χέρια από τα ιερά και τα όσια των Ρώσων! Και όσον αφορά τον προσηλυτισμό σας, ο λαός λέει: "Ιουδαίος βαφτισμένος, κλέφτης συγχωρεμένος"».

Με τα λόγια αυτά, ο αρχιμανδρίτης γύρισε την πλάτη στο δικαστικό και, τσαλαβουτώντας στη λάσπη, χάθηκε μέσα στο χοιροστάσιο που κατεδαφιζόταν, ψηλός, μαύρος, στητός σαν πάσσαλος. Ο Μπερντιτσέφσκι, αντίθετα, τρέμοντας από οργή, έφυγε από το μοναστήρι.

Λόγω της μικρής διάρκειας της συζήτησης, που δεν είχε κρατήσει ούτε δέκα λεπτά, απέμενε ακόμα πολύς χρόνος μέχρι την επόμενη συνάντηση με το δόκτορα Καρόβιν. Για να μην τον σπαταλήσει, και ταυτόχρονα για να ηρεμήσει κάνοντας έναν περίπατο, ο αντιεισαγγελέας αποφάσισε να περπατήσει στην πόλη και να εξοικειωθεί με την τοπογραφία και με τα ήθη κι έθιμά της.

Ήταν απίστευτο! Οι ίδιοι δρόμοι που, όταν τους πρωτοείδε, είχαν δώσει στον Ματβέι Μπεντσιόναβιτς μια ευχάριστη εντύπωση καθαριότητας, φροντίδας και τάξης, τώρα του φαίνονταν άσχημοι, σχεδόν απειλητικοί. Το βλέμμα του ξένου στεκόταν ιδίως στα σφραγισμένα χείλια των προσκυνητριών, στις υπερβολικά πολλές εκκλησίες και παρεκκλήσια κάθε είδους, στην εθνική ομοιομορφία των ανθρώπων που συναντούσε. Ούτε ένας δεν είχε σκούρο δέρμα, αετίσια μύτη, μάτια μαύρα ή τουλάχιστον α-

μυγδαλωτά, όλοι αδιακρίτως ήταν Ρώσοι, με ξανθά μαλλιά, γκρίζα μάτια και μύτη ανασηκωμένη στην άκρη.

Ποτέ στη ζωή του δεν είχε νιώσει ο Μπερντιτσέφσκι τόσο απελπιστικά μόνος όσο σ' εκείνο τον ορθόδοξο παράδεισο. Κι ήταν στ' αλήθεια παράδεισος; Από δίπλα του πέρασαν καμιά δεκαριά γεροδεμένοι μοναχοί με ρόπαλα στη ζώνη. Εδέμ να σου πετύχει! Για δοκίμασε λίγο να ζήσεις κάτω από την εξουσία του πατέρα Βιτάλιου, του σκοταδιστή και φανατικού. Στα βιβλιοπωλεία υπήρχαν μόνο θρησκευτικά αναγνώσματα, από εφημερίδες μόνο *Η Εκκλησιαστική Ειδησεογραφία*, *Ο Πυρσός της Ορθοδοξίας* και *Ο Πολίτης* του πρίγκιπα Μεσιτσέρσκι. Ούτε ένα θέατρο ούτε μία φιλαρμονική στο δημόσιο κήπο ούτε, άκουσον άκουσον, μία αίθουσα χορού. Αντ' αυτών, εστιατόρια και ταβέρνες χωρίς τελειωμό. «Φαΐ και προσευχή, αυτός είναι όλος ο παράδεισός σου», ξεσπούσε νοερά ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς.

Όταν, όμως, η προσβολή και ο θυμός κατά του αρχιμανδρίτη ξεθύμαναν κάπως, συνηθισμένος, ως καλός διανοούμενος, να ακολουθεί το αξίωμα *audiatur et altera pars,** ο Μπερντιτσέφσκι άρχισε να σκέφτεται ότι ο Βιτάλιος, στην ουσία, δεν είχε τελείως άδικο για το πρόσωπό του. Ναι, ήταν υπερόπτης. Ναι, ήταν σκεπτικιστής, απόλυτα ανίκανος για μια αγνή πίστη. Κι αν ήθελε να είναι ειλικρινής με τον εαυτό του, το θρησκευτικό του συναίσθημα στηριζόταν στην αγάπη όχι για τον Ιησού, τον οποίο ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς δεν είχε δει ποτέ, αλλά για το σεβασμιότατο Μιτροφάνι. Με λίγα λόγια, αν ο πνευματικός πατέρας του Μπερντιτσέφσκι δεν ήταν ένας ορθόδοξος επίσκοπος αλλά κάποιος σοφός σεΐχης ή ένας βουδιστής μοναχός, τώρα ο αντιεισαγγελέας θα

---

* Ας ακουστεί και η άλλη πλευρά. (Σ.τ.Μ.)

κυκλοφορούσε με τουρμπάνι ή με ψάθινο κωνικό καπέλο. «Μόνο που έτσι, κύριέ μου, δε θα κάνατε σταδιοδρομία στη Ρωσική Αυτοκρατορία», είπε αυτοσαρκαζόμενος ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, αποφασισμένος να αυτοταπεινωθεί τελείως.

Κι ένιωσε πραγματικά άσχημα, γιατί στην εγκόσμια μοναξιά (προσωρινή και περιορισμένη στο νησί της Χαναάν) είχε προστεθεί και η μεταφυσική μοναξιά. «Συγχώρεσέ με, Κύριε, για την αδύναμη πίστη μου και τις αμφιβολίες μου», προσευχήθηκε φοβισμένος ο αντιεισαγγελέας και κοίταξε ολόγυρα αναζητώντας μια εκκλησία για να δηλώσει τη μετάνοιά του μπροστά στην εικόνα του Σωτήρα.

Τίποτα πιο εύκολο. Το Νέο Αραράτ δεν ήταν Αγία Πετρούπολη. Εκεί ακριβώς, στα είκοσι βήματα, υπήρχε μια μικρή εκκλησία και, ακόμα πιο κοντά, μπροστά στη μύτη του Μπερντιτσέφσκι, στον τοίχο του σχολείου της μονής ήταν κρεμασμένη μια μεγάλη εικόνα κάτω από ένα υπόστεγο από τσίγκο, και όχι μια οποιαδήποτε εικόνα, αλλά η Αχειροποίητος του Σωτήρα. Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς θεώρησε αυτή τη σύμπτωση σημάδι εξ ουρανού και δεν έκανε τον κόπο να πάει μέχρι τη μικρή εκκλησία. Έπεσε στα γόνατα μπροστά στον Σωτήρα (έτσι κι αλλιώς, το παντελόνι του είχε καταστραφεί στο στάβλο και θα έπρεπε να το αλλάξει) κι άρχισε να προσεύχεται με πάθος, με θέρμη, όπως ποτέ άλλοτε.

«Κύριε», παρακαλούσε ο Μπερντιτσέφσκι, «στείλε μου μια πίστη απλή, παιδική, όχι ορθολογιστική, που να με στηρίζει πάντα και να μη με εγκαταλείπει ποτέ στις δοκιμασίες. Κάνε να πιστέψω στην αθανασία της ψυχής και στη μετά θάνατον ζωή, τη θέση της πνευματικής ματαιοδοξίας να πάρει μέσα μου η φρόνηση, να μην αγωνιώ πάντα για την οικογένειά μου, αλλά να θυμάμαι την αιωνιότητα, δώσε μου δύναμη να αντιστέκομαι στους πει-

ρασμούς, να...» Η προσευχή ήταν μεγάλη, γιατί ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς είχε να ζητήσει πολλά από τον Ύψιστο, και θα ήταν ανιαρό να τα απαριθμήσουμε όλα.

Κανένας δεν ενοχλούσε το μετανοούντα, κανένας δε στεκόταν να κοιτάξει τον καθωσπρέπει κύριο που έφθειρε το παντελόνι του καταμεσής στο πεζοδρόμιο. Οι περαστικοί πηγαινοέρχονταν τριγύρω του με σεβασμό, αφού τέτοιες σκηνές ήταν πολύ συνηθισμένες στο Νέο Αραράτ.

Το μόνο που αποσπούσε την προσοχή του δικαστικού από τη σωτήρια ενασχόλησή του ήταν οι διαπεραστικές παιδικές φωνές που προέρχονταν από τη σκάλα της εισόδου του σχολείου. Εκεί, περιτριγυρισμένος από ένα σμάρι παιδιών, καθόταν ένας άντρας με μαλακό καπέλο και ήταν φανερό ότι διασκέδαζε με τα μικρά και ότι κι εκείνα διασκέδαζαν μαζί του. Ο Μπερντιτσέφσκι στράφηκε αρκετές φορές προς το μέρος τους, αγανακτισμένος από τη φασαρία, κι έτσι είχε την ευκαιρία να παρατηρήσει ορισμένα χαρακτηριστικά της φυσιογνωμίας του άντρα· ήταν πολύ συμπαθητικός, ανοιχτόκαρδος, ακόμα και απλοϊκός θα μπορούσε να πει κανείς.

Όταν ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς σηκώθηκε τελικά όρθιος σκουπίζοντας τα δάκρυά του, ο άγνωστος τον πλησίασε, έβγαλε με σεβασμό το καπέλο κι άρχισε να απολογείται: «Μας συγχωρείτε αν με τις φλυαρίες μας σας ενοχλήσαμε στην προσευχή σας. Τα παιδιά με περικυκλώνουν πάντα για να μου κάνουν κάθε λογής ερωτήσεις. Προκαλεί έκπληξη το πόσο λίγα πράγματα τους εξηγούν οι δάσκαλοι, ιδίως για τα πιο σημαντικά θέματα. Εκείνα, πάλι, φοβούνται να ρωτήσουν τους δασκάλους, που εδώ είναι όλοι τους μοναχοί και πολύ αυστηροί. Εμένα, από την άλλη, δε με φοβούνται», είπε χαμογελώντας ο άντρας και από το χαμόγελό του φαινόταν ότι πραγματικά δεν υπήρχε λόγος να τον φοβάται κα-

νείς. «Με συγχωρείτε αν σας πλησίασα έτσι, χωρίς να τηρήσω τους τύπους. Εγώ, ξέρετε, είμαι εξαιρετικά κοινωνικός και με τράβηξε η ειλικρίνεια της προσευχής σας. Δε βλέπει κανείς συχνά έναν άνθρωπο μορφωμένο να γονατίζει μπροστά σε μια εικόνα με τόση θέρμη, με δάκρυα στα μάτια. Αυτό, πολλές φορές, δεν το κάνει ούτε στο σπίτι, όταν είναι απολύτως μόνος, πόσο μάλλον στη μέση του δρόμου! Σας συμπάθησα πολύ».

Ο Μπερντιτσέφσκι έκανε μια ελαφριά υπόκλιση και ήταν έτοιμος να φύγει, αλλά παρατήρησε προσεκτικότερα τον άγνωστο, μισόκλεισε τα μάτια και τόλμησε να ρωτήσει: «Εμμ, επιτρέψτε μου να ρωτήσω το όνομα και το πατρώνυμό σας, ευγενικέ κύριε. Μήπως κατά τύχη είναι Λεβ Νικολάγιεβιτς;»

Πράγματι, ο συμπαθητικός κύριος έμοιαζε πολύ, στους τρόπους και στην εμφάνιση, με τον εραστή της ανάγνωσης που περιέγραφε στο γράμμα του ο Αλιόσα Λεντότσκιν. Ο Μπερντιτσέφσκι, φανατικός σκακιστής, είχε δυνατή μνήμη, άλλωστε δεν ήταν δύσκολο να θυμάται αυτό το όνομα· ήταν ίδιο με του κόμη Τολστόι.

Ο άντρας ένιωσε έκπληξη, αλλά όχι υπερβολική. Είχε τον αέρα κάποιου που περιμένει διαρκώς εκπλήξεις από τη ζωή, και ως επί το πλείστον ευχάριστες.

«Ναι, έτσι λέγομαι. Μα πώς το ξέρετε;»

Ο Μπερντιτσέφσκι, γαληνεμένος πια, διέκρινε και σ' εκείνη την τυχαία συνάντηση την παρέμβαση της Θείας Πρόνοιας.

«Έχουμε έναν κοινό γνωστό, τον Αλεξέι Στεπάναβιτς Λεντότσκιν. Ναι, εκείνον που σας χάρισε ένα βιβλίο, ένα έργο του Φιόντορ Ντοστογιέφσκι».

Ακόμα μία φορά, ο Λεβ Νικολάγιεβιτς έμεινε έκπληκτος (αλλά πάντα με μέτρο) από τις πληροφορίες που γνώριζε ο αντιεισαγγελέας.

«Ναι, θυμάμαι πολύ καλά εκείνο το δύστυχο νέο. Το ξέρετε ότι τον βρήκε συμφορά; Τώρα είναι ψυχασθενής».

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς δεν είπε τίποτε, αλλά έδειξε να εκπλήσσεται. «Μα τι λέτε;»

«Ο Μαύρος Μοναχός φταίει». Ο συνομιλητής του χαμήλωσε τη φωνή του. «Πήγε νύχτα σε μια καλύβα όπου υπάρχει ένας σταυρός χαραγμένος στο παράθυρο, κι έχασε τα λογικά του. Πρέπει να είδε κάτι. Κι ύστερα, στο ίδιο μέρος, ένας άλλος άνθρωπος, που επίσης γνώριζα λιγάκι, αυτοπυροβολήθηκε. Ω, φλυάρησα πολύ! Γιατί είναι μυστικό», είπε φοβισμένος ο Λεβ Νικολάγιεβιτς. «Μου το είπαν εμπιστευτικά, έδωσα το λόγο μου. Δε θα το πείτε σε κανέναν, εντάξει;»

«Α, ώστε έτσι», είπε μέσα του ο ερευνητής κι έτριψε μετά μανίας τη βάση της μύτης του για να ηρεμήσει τον ξέφρενο σφυγμό του. Καλά, καλά.

«Δε θα το πω σε κανέναν», υποσχέθηκε, προσποιούμενος ένα χασμουρητό ανίας. «Να ξέρετε, όμως, ένα πράγμα. Δεν ξέρω γιατί, αλλά κι εσείς μου είστε πολύ συμπαθής. Και, απ' ό,τι φαίνεται, έχουμε έναν ακόμα κοινό γνωστό. Θα θέλατε να πιείτε ένα φλιτζάνι τσάι ή έναν καφέ μαζί μου; Θα μπορούσαμε να κουβεντιάσουμε για τα πάντα. Για τον Ντοστογιέφσκι ίσως».

«Θα το θεωρήσω μεγάλη τύχη!» αποκρίθηκε με χαρά ο Λεβ Νικολάγιεβιτς. «Είναι τόσο σπάνιο, ξέρετε, να συναντήσεις εδώ έναν άνθρωπο που έχει διαβάσει πολύ, με ευρεία μόρφωση. Κι έπειτα, δεν ενδιαφέρονται όλοι να μιλήσουν μαζί μου. Δεν είμαι έξυπνος, δεν είμαι μορφωμένος, καμιά φορά λέω παράλογα πράγματα. Ορίστε, θα μπορούσαμε να πάμε στον "Καλό Σαμαρείτη". Εκεί σερβίρουν ένα τσάι με ιδιαίτερη γεύση. Δεν είναι ακριβό».

Ο Μπερντιτσέφσκι ήταν έτοιμος να πάει να συζητήσει με το

νέο του φίλο, αλλά το Μπρεγκέ στην τσέπη του σήμανε τέσσερις φορές δυνατά και μία σιγά. Ήταν ήδη τέσσερις και τέταρτο. Τόση πολλή ώρα είχε προσευχηθεί λοιπόν!

«Αγαπητέ Λεβ Νικολάγιεβιτς, τώρα έχω μια υποχρέωση που δεν μπορεί να αναβληθεί και πρέπει να φύγω για δυο τρεις ώρες. Αν μπορούσαμε να συναντηθούμε μετά...» Παρέτεινε τον ερωτηματικό τόνο της ημιτελούς φράσης του και περίμενε ένα νεύμα συμφωνίας, ύστερα συνέχισε: «Ονομάζομαι Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, μα θα συστηθώ καλύτερα όταν θα συναντηθούμε απόψε. Πού μπορώ να σας βρω;»

«Μέχρι τις εφτά συνήθως περπατάω στην πόλη, κοιτάζω τον κόσμο και σκέφτομαι ό,τι μου περνάει από το μυαλό», άρχισε να εξηγεί ο πολύτιμος μάρτυρας. «Στις εφτά δειπνώ στην ταβέρνα "Οι Πέντε Άρτοι" κι έπειτα, αν δε βρέχει και δε φυσάει πολύ (και σήμερα, όπως βλέπετε, είναι καλή μέρα), πηγαίνω και κάθομαι σ' ένα παγκάκι κάπου στη λίμνη. Και μένω για αρκετή ώρα. Καμιά φορά μέχρι τις δέκα...»

«Θαυμάσια», τον διέκοψε ο Μπερντιτσέφσκι. «Θα συναντηθούμε εκεί. Πείτε μου ένα συγκεκριμένο σημείο».

Ο Λεβ Νικολάγιεβιτς το σκέφτηκε λίγο.

«Ας πούμε στον παραλιακό δρόμο, κοντά στη ροτόντα. Έτσι θα σας είναι πιο εύκολο να με βρείτε. Θα έρθετε στ' αλήθεια;»

«Μπορείτε να είστε απόλυτα βέβαιος», απάντησε μ' ένα χαμόγελο ο αντιεισαγγελέας.

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς σκούπισε το κάθιδρο μέτωπό του κι έφερε το χέρι του στην καρδιά. Η Μάσιενκα είχε χίλιες φορές δίκιο, έπρεπε να κάνει γυμναστική και να κυκλοφορεί με ποδήλα-

το, όπως όλοι οι καλλιεργημένοι άνθρωποι, που φροντίζουν την υγεία του σώματός τους. Θα 'πρεπε να ντρέπεται. Στα τριάντα οχτώ του χρόνια είχε ήδη κοιλίτσα, λαχάνιαζε και δε διέθετε καθόλου ευκινησία.

«Αλεξέι Στεπάναβιτς, αρκετά παίξαμε!» φώναξε προς τα τροπικά φυτά απ' όπου μόλις είχε ακουστεί ένα ποδοβολητό από γρήγορα γυμνά πόδια. «Εγώ είμαι, ο Μπερντιτσέφσκι, με γνωρίζετε πάρα πολύ καλά! Ήρθα να σας βρω εκ μέρους του σεβασμιότατου Μιτροφάνι».

Το παιχνίδι, λίγο κρυφτούλι, λίγο κυνηγητό, για την ακρίβεια και το ένα και το άλλο μαζί, κρατούσε ήδη αρκετή ώρα και ο αντιεισαγγελέας δεν άντεχε άλλο.

Ο Ντανάτ Σάβιτς Καρόβιν είχε μείνει στην είσοδο του θερμοκηπίου. Καπνίζοντας ένα τσιγάρο, παρακολουθούσε με ενδιαφέρον τις κινήσεις και των δυο τους. Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς δεν είχε ακόμα δει τον Λεντότσκιν, αλλά το αγόρι ήταν σίγουρα εκεί· μια δυο φορές, πίσω από τα πλατιά γυαλιστερά φύλλα, είχε φανεί στιγμιαία ένας γυμνός ώμος.

«Δεν πειράζει, τώρα θα του κοπεί η ανάσα», είπε ο γιατρός. «Γίνεται όλο και πιο αδύναμος μέρα με τη μέρα. Πριν από μία βδομάδα, κάθε φορά που έπρεπε να τον επισκεφτούν οι νοσοκόμοι, χρειαζόταν να τον κυνηγούν μισή ώρα, ακόμα και να τον κατεβάζουν από τους φοίνικες. Πριν από δύο μέρες ήταν αρκετά δεκαπέντε λεπτά. Χτες δέκα. Αυτό είναι κακό».

«Θα μπορούσε να δανείσει και σ' εμένα κάποιο νοσοκόμο», σκέφτηκε νευριασμένος ο δικαστικός. «Θέλει να αποδείξει ότι μια αυθεντία παγκοσμίου φήμης δε δέχεται διαταγές από τις Αρχές της επαρχίας. Προσβλήθηκε κι αυτός από τον τόνο της επιστολής, όπως ο ηγούμενος».

Σε αντίθεση, όμως, με τον αρχιμανδρίτη, ο γιατρός είχε κάνει μάλλον καλή εντύπωση στον Μπερντιτσέφσκι. Ήρεμος, δραστήριος, ελαφρά σκωπτικός και καθόλου προκλητικός. Αφού άκουσε το δικαστή, είχε προτείνει λογικά: «Ρίξτε πρώτα μια ματιά στον Λεντότσκιν σας κι έπειτα θα γυρίσουμε εδώ να πούμε δυο κουβέντες».

Μα, όπως είπαμε ήδη, το να ρίξει μια ματιά στον Αλεξέι Στεπάναβιτς είχε αποδειχτεί κάθε άλλο παρά απλό.

Πέρασαν ακόμα αρκετά λεπτά προτού κατορθώσει να παγιδεύσει σε μια γωνιά τον άγριο κάτοικο της ζούγκλας και τότε ο αγώνας δρόμου επιτέλους τελείωσε. Πίσω από ένα θεριεμένο θάμνο γεμάτο με λουλούδια που είχαν ένα αφύσικο γαλάζιο χρώμα (πιο πίσω υπήρχε μόνο ο γυάλινος τοίχος), ξεχώριζε ένα κεφάλι με κατσαρά μαλλιά και δυο γαλανά μάτια γεμάτα φόβο. Το αγόρι ήταν πολύ αδυνατισμένο και είχε χάσει το ωραίο χρώμα του, παρατήρησε ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, και τα ανακατεμένα μαλλιά του του έπεφταν στο πρόσωπο.

«Όχι, όχι», είπε ο Αλιόσα με κλαψιάρικη φωνή. «Σύντομα θα πετάξω στον ουρανό. Θα έρθει να με πάρει Εκείνος και θα με πάει μακριά. Κάντε υπομονή».

Καθ' υπόδειξιν του Ντανάτ Σάβιτς, ο δικαστικός δε δοκίμασε να πλησιάσει περισσότερο τον ασθενή, για να μην του προκαλέσει κρίση. Στάθηκε, άνοιξε τα χέρια και άρχισε να λέει με όσο το δυνατό πιο γλυκό ύφος: «Αλεξέι Στεπάναβιτς, ξαναδιάβασα το τελευταίο γράμμα σας, όπου γράφατε για τη μαγική φράση και το σπιτάκι του ακτοφύλακα. Θυμάστε τι έγινε εκεί, σ' εκείνο το σπίτι;»

Ο Καρόβιν μούγκρισε πίσω από την πλάτη του: «Ναι, μπράβο, μπράβο. Τώρα θα δείτε πώς θα σας τα διηγηθεί όλα».

«Μην πας εκεί», είπε ξαφνικά ο Αλιόσα στον Μπερντιτσέφσκι με διαπεραστική φωνή. «Αλλιώς πάει, χάθηκες».

Ο γιατρός πλησίασε και στάθηκε δίπλα στον αντιεισαγγελέα.

«Παρντόν», ψιθύρισε. «Είχα άδικο. Έχετε ιδιαίτερη επίδραση πάνω του».

Ενθαρρυμένος από την επιτυχία, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς έκανε μισό βήμα μπροστά.

«Αλεξέι Στεπάναβιτς, αγαπητέ μου, εξαιτίας σας ο σεβασμιότατος έχει χάσει τον ύπνο και την ηρεμία του. Δεν μπορεί να συγχωρήσει τον εαυτό του που σας έστειλε εδώ. Θα πάμε σ' εκείνον, ε; Με πρόσταξε να μη γυρίσω χωρίς εσάς. Πάμε;»

«Πάμε», μουρμούρισε ο Αλιόσα.

«Και για εκείνη τη νύχτα θα μιλήσουμε;»

«Θα μιλήσουμε».

Ο Μπερντιτσέφσκι έριξε μια θριαμβευτική ματιά στο γιατρό, που σήμαινε: πώς σας φαίνεται; Εκείνος συνοφρυώθηκε αμήχανος.

«Μήπως εκεί σας συνέβη κάτι ασυνήθιστο;» Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς τραβούσε σιγά σιγά το νήμα του, όπως ο ψαράς την πετονιά.

«Ασυνήθιστο».

«Σας παρουσιάστηκε ο Βασιλίσκος;»

«Ο Βασιλίσκος».

«Κι εσείς τρομάξατε;»

«Τρομάξατε».

Ο γιατρός πήρε παράμερα τον ερευνητή.

«Περιμένετε μια στιγμή. Δε βλέπετε ότι απλώς επαναλαμβάνει την τελευταία λέξη της ερώτησής σας; Είναι ένα σύμπτωμα που εκδήλωσε τις τελευταίες τρεις μέρες. Εμμονή απαγγελίας. Δεν

μπορεί να συγκεντρωθεί για περισσότερο από ένα λεπτό. Δε σας ακούει».

«Αλεξέι Στεπάναβιτς, με ακούτε;» ρώτησε ο αντιεισαγγελέας.

«Ακούτε», επανέλαβε ο Λεντότσκιν και ήταν φανερό ότι ο Ντανάτ Σάβιτς, δυστυχώς, είχε δίκιο.

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς αναστέναξε απογοητευμένος.

«Τι θα απογίνει;»

«Μια βδομάδα, το πολύ δύο και...» Ο γιατρός κούνησε με νόημα το κεφάλι του. «Αν, φυσικά, δε συμβεί το θαύμα».

«Ποιο θαύμα;»

«Αν δεν ανακαλύψω τον τρόπο να σταματήσω τη νοσηρή διαδικασία και να την κάνω να υποχωρήσει. Καλά, πάμε. Από αυτόν δε θα μάθετε τίποτα, όπως ο προκάτοχός σας».

Επιστρέφοντας στο γραφείο του Καρόβιν, άρχισαν να συζητούν, όχι πια για το δύστυχο Αλεξέι Στεπάναβιτς, αλλά ακριβώς για τον «προκάτοχο», δηλαδή για το μακαρίτη Λαγκράντζ.

«Δεδομένου του επαγγέλματός μου, θα έλεγα ότι κατ' ανάγκη είμαι καλός φυσιογνωμιστής», έλεγε ο Ντανάτ Σάβιτς, κοιτάζοντας πότε τον Μπερντιτσέφσκι και πότε το παράθυρο. «Και πολύ σπάνια κάνω λάθος για τους ανθρώπους. Πρέπει, όμως, να ομολογήσω ότι ο αρχηγός της αστυνομίας με ξεγέλασε με το κόλπο του. Θα ορκιζόμουν ότι ήταν ένας τύπος ισορροπημένος, με μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του και μια πρωτόγονη, υλιστική θεώρηση του κόσμου. Άνθρωποι αυτού του είδους δεν έχουν τάσεις αυτοκτονίας ούτε είναι επιρρεπείς σε ψυχικές διαταραχές τραυματικής προέλευσης. Αν καταλήγουν να δίνουν τέλος στη ζωή τους είναι μόνο και μόνο επειδή δεν έχουν άλλη διέξοδο: μπροστά στην απειλή μιας ατιμωτικής δίκης ή όταν, εξαιτίας της σύφιλης, στην οποία δεν έδωσαν σημασία, η μύτη σαφρακιάζει και τα μάτια τυφλώ-

νονται. Αν τρελαθούν, θα είναι για κάτι κοινότοπο και βαρετό: οι ανώτεροι έδωσαν προαγωγή σε κάποιον άλλο αντί γι' αυτούς ή στο λαχείο κέρδισε ο αμέσως επόμενος αριθμός. Σοβαρά, συνέβη σ' ένα λοχαγό των δραγόνων. Εγώ έναν ασθενή όπως ο Λαγκράντζ δε θα τον αναλάμβανα ποτέ. Δε με ενδιαφέρει».

Αυθόρμητα, χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια από τους δύο συνομιλητές, η αρχική, αμοιβαία δυσπιστία και εχθρότητα χάθηκαν και τώρα η συζήτηση διεξαγόταν ανάμεσα σε ανθρώπους έξυπνους, οι οποίοι εκτιμούσαν ο ένας τον άλλο.

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς πλησίασε κι αυτός στο παράθυρο και κοίταξε τα χαριτωμένα σπιτάκια στα οποία ζούσαν οι ασθενείς του Καρόβιν.

«Η συντήρηση των αρρώστων θα σας στοιχίζει ένα μάλλον μεγάλο ποσό».

«Σχεδόν διακόσιες πενήντα χιλιάδες ρούβλια το χρόνο. Αν διαιρεθεί διά του είκοσι οχτώ (τόσοι είναι τώρα οι ασθενείς μου), δίνει ένα μέσο όρο περίπου οχτώ χιλιάδων ρουβλιών για τον καθέναν, αν και φυσικά υπάρχουν μεγάλες διαφορές από τη μια περίπτωση στην άλλη. Ο Λεντότσκιν δε μου στοιχίζει σχεδόν τίποτα. Ζει όπως τα πουλιά του ουρανού. Και φοβάμαι πως σύντομα θα φύγει σαν πουλί, "θα πετάξει μακριά"». Ο γιατρός χαμογέλασε θλιμμένα.

Εντυπωσιασμένος από τον απίστευτο αριθμό, ο Μπερντιτσέφσκι αναφώνησε: «Οχτώ χιλιάδες! Μα είναι...»

«Θέλετε να πείτε "τρελό";» ρώτησε χαμογελώντας ο Ντανάτ Σάβιτς. «Μάλλον το καπρίτσιο ενός εκατομμυριούχου. Όπως άλλοι πλούσιοι ξοδεύουν χρήματα για πολυτελή αντικείμενα ή για τις κοκότες, έτσι έχω κι εγώ το πάθος μου. Δεν είναι φιλανθρωπία, εφόσον δεν το κάνω από ανθρωπιά αλλά για την ευχαρίστησή μου. Ξοδεύω, όμως, αρκετά και σε αγαθοεργίες, γιατί θεωρώ

τη συνείδησή μου το πολυτιμότερο απ' όλα τα αγαθά της γης και την προστατεύω με κάθε τρόπο από τις τύψεις».

«Ωστόσο, δε σας φαίνεται ότι αυτές οι διακόσιες πενήντα χιλιάδες ρούβλια θα μπορούσαν να ξοδευτούν για πολύ περισσότερους ανθρώπους;» Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς δεν μπόρεσε να συγκρατήσει το δηκτικό σχόλιο.

Ο γιατρός χαμογέλασε ξανά, ακόμα πιο καλοσυνάτα.

«Υπονοείτε τους πεινασμένους και τους άστεγους; Εννοείται, δεν ξεχνάω ούτε αυτούς. Το εισόδημα από το κεφάλαιο που κληρονόμησα ανέρχεται σε μισό εκατομμύριο το χρόνο. Ακριβώς το μισό το δίνω σε φιλανθρωπικά σωματεία ως εκούσιο φόρο επί του πλούτου ή, αν θέλετε, για να εξαγοράζω την καθαρότητα της συνείδησής μου, και το ποσό που μου απομένει το διαθέτω κατά την κρίση μου. Τρώω φουά γκρα χωρίς καμία ενοχή και αν έχω όρεξη να παίξω το γιατρό, το κάνω. Με απόλυτη πνευματική ηρεμία. Εσείς δε θα θυσιάζατε ευχαρίστως τα μισά έσοδά σας με αντάλλαγμα τον ήσυχο ύπνο, την καλή όρεξη και την αρμονία με την ψυχή σας;»

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς περιορίστηκε να ανοίξει τα χέρια, καθώς δυσκολευόταν να απαντήσει στην ερώτηση. Δεν μπορούσε να μιλήσει σ' έναν εκατομμυριούχο για τα δώδεκα παιδιά του και για το δάνειο για το σπιτάκι με τον κήπο.

«Για μένα τον ίδιο ξοδεύω ένα ανόητο ποσό, είκοσι ή τριάντα χιλιάδες ρούβλια», συνέχισε ο Καρόβιν, «όλα τα υπόλοιπα ξοδεύονται για το πάθος μου. Καθένας από τους ασθενείς μου είναι πραγματικός θησαυρός. Όλοι τους είναι ξεχωριστοί, όλοι προικισμένοι, για τον καθέναν τους θα μπορούσε κανείς να γράψει μια πραγματεία, αν όχι βιβλίο ολόκληρο. Σας το είπα ήδη, είμαι πολύ εκλεκτικός και δε δέχομαι οποιονδήποτε, αλλά μόνο ε-

κείνους που μου είναι συμπαθείς για κάποιο λόγο. Αλλιώς δε θα κατόρθωνα να δημιουργήσω μια σχέση εμπιστοσύνης».

Κοίταξε τον αντιεισαγγελέα, του χαμογέλασε με μεγάλη συμπάθεια και είπε: «Έναν άνθρωπο όπως εσείς, ίσως, θα τον αναλάμβανα. Αν, φυσικά, εκδηλώνατε κάποια ψυχική διαταραχή».

«Αλήθεια;» Ο Μπερντιτσέφκσι γέλασε, νιώθοντας κολακευμένος. «Γιατί, τι άνθρωπος είμαι κατά τη γνώμη σας;»

Ο Ντανάτ Σάβιτς ήταν έτοιμος να απαντήσει, αλλά το βλέμμα του στράφηκε ξανά προς το παράθυρο και με συνωμοτικό ύφος δήλωσε: «Θα το μάθουμε τώρα».

Άνοιξε το ένα παραθυρόφυλλο και φώναξε: «Σεργκέι Νικολάγιεβιτς! Πάλι κρυφακούτε; Αχ, αχ, αχ! Πείτε μου, έχετε μαζί σας τα ιδιαίτερα γυαλιά σας; Πολύ καλά! Θα είχατε την ευγενή καλοσύνη να περάσετε από το γραφείο μου ένα λεπτό;»

Έπειτα από λίγο στο γραφείο μπήκε ένας αδύνατος ανθρωπάκος, που φορούσε ένα είδος μεσαιωνικού μανδύα κι ένα μεγάλο σκούφο και είχε μια πάνινη τσάντα, μέσα στην οποία κάτι ακουγόταν να χτυπάει.

«Τι έχετε εκεί;» ρώτησε με ενδιαφέρον ο γιατρός, δείχνοντας την τσάντα.

«Δείγματα», απάντησε το παράξενο υποκείμενο, παρατηρώντας τον Μπερντιτσέφσκι. «Ορυκτά. Από την όχθη. Ανάλυση των ακτινοβολιών. Σας το εξήγησα. Μα εσείς είστε κουφός. Αυτός ποιος είναι; Γιατί μιλάτε για τον άλλο;»

«Επιτρέψτε μου να σας συστήσω τον κύριο Μπερντιτσέφσκι, προστάτη της νομιμότητας. Ήρθε να ερευνήσει τα μυστηριώδη γεγονότα. Ο κύριος Λιάμπε, ιδιοφυής φυσικός και φιλοξενούμενός μου».

«Καταλαβαίνω». Ο αντιεισαγγελέας έριξε μια λοξή ματιά στον

Καρόβιν και στο «φυσικό» είπε με σύνεση: «Εμμ, χαίρομαι, χαίρομαι πολύ. Πώς είστε;»

«Νομιμότητα; Να ερευνήσει;» βάλθηκε να φωνάζει ο τρελός, χωρίς να ανταποδώσει το χαιρετισμό. «Μα αυτός... Ναι, ναι! Από καιρό! Και στην όψη είναι διαφορετικός από τον άλλο! Γρήγορα, γρήγορα... Αχ, πού είναι; Πού;»

Ταράχτηκε σε τέτοιο σημείο, ώστε ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς ένιωσε άσχημα και φοβήθηκε μήπως του ορμήσει, αλλά ο γιατρός τον καθησύχασε κλείνοντάς του το μάτι.

«Μήπως ψάχνετε τα ιδιαίτερα γυαλιά σας; Μα είναι εκεί, στο τσεπάκι σας. Ήθελα να σας ζητήσω να κάνετε τη χρωμοφασματογραφία αυτού του κυρίου».

«Τι πράγμα;» Ο δικαστικός θορυβήθηκε ακόμα περισσότερο. «Τη χρωμο...»

«Χρωμοφασματογραφία. Είναι μία από τις εφευρέσεις του Σεργκέι Νικολάγιεβιτς. Ανακάλυψε ότι κάθε άνθρωπος περιβάλλεται από μια ορισμένη ακτινοβολία, αόρατη για τα μάτια. Το χρώμα αυτής της ακτινοβολίας καθορίζεται από την κατάσταση της υγείας των εσωτερικών οργάνων, από την πνευματική ανάπτυξη και από τα ηθικά χαρίσματα», άρχισε να εξηγεί με πολύ σοβαρό ύφος ο Καρόβιν. «Τα γυαλιά του κυρίου Λιάμπε είναι σε θέση να κάνουν ορατό αυτό το άυλο φωτοστέφανο. Και πρέπει να πω ότι, όσον αφορά τη σωματική υγεία, συχνά οι διαγνώσεις του Σεργκέι Νικολάγιεβιτς αποδεικνύονται ακριβείς».

Ο ανθρωπάκος, στο μεταξύ, είχε φορέσει κάτι πελώρια γυαλιά με μοβ φακούς και τα είχε στρέψει προς τον Μπερντιτσέφσκι.

«Καλά», ψέλλισε ο Λιάμπε. «Πολύ καλά. Όχι όπως εκείνος... Καθόλου κόκκινο... Ανταύγειες κιτρινοπράσινες, αχ, αχ, αχ... Δεν πειράζει, όμως, υπάρχει και πορτοκαλί σε αντιστάθμισμα... Κε-

φάλι... Ναι... Καρδιά... Το ξέρετε ότι υποφέρετε από το συκώτι σας;» ρώτησε ξαφνικά με φωνή απόλυτα φυσιολογική και ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς ανασκίρτησε, γιατί τον τελευταίο καιρό πράγματι ένιωθε κάτι σουβλιές στη δεξιά πλευρά, ιδίως μετά το φαγητό.

Βγάζοντας από τη μύτη του εκείνα τα αλλόκοτα γυαλιά, ο τρελός άρπαξε τον αντιεισαγγελέα από το χέρι κι άρχισε να λέει σπασμωδικά: «Να μιλήσουμε! Οπωσδήποτε! Ιδιαιτέρως! Από καιρό περιμένω, από καιρό! Πολύ γαλάζιο! Μπορείτε, λοιπόν, να καταλάβετε! Αμέσως! Σ' εμένα, σ' εμένα! Ω, επιτέλους!»

Άρχισε να τραβάει τον Μπερντιτσέφσκι με τόση αποφασιστικότητα, ώστε ο δικαστικός, φοβισμένος, με κόπο κατόρθωσε να ξεφύγει.

«Ηρεμήστε, Σεργκέι Νικολάγιεβιτς, ηρεμήστε». Ο γιατρός ήρθε σε βοήθειά του. «Τώρα εγώ και ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς θα τελειώσουμε τη συζήτησή μας και ύστερα θα σας τον στείλω στο εργαστήριο. Πηγαίνετε να τον περιμένετε εκεί».

Όταν ο ασθενής, ψελλίζοντας και κουνώντας τα χέρια, χάθηκε πίσω από την πόρτα, ο Ντανάτ Σάβιτς τού έκανε νόημα με τα μάτια και ψιθύρισε: «Δεν έχετε περισσότερα από πέντε λεπτά για να εγκαταλείψετε την κλινική. Αλλιώς, ο Λιάμπε θα επιστρέψει και τότε δε θα είναι τόσο εύκολο να απαλλαγείτε από αυτόν».

Η συμβουλή ήταν καλή και ο Μπερντιτσέφσκι θεώρησε σωστό να την αξιοποιήσει, αφού δεν έβλεπε κανένα λόγο να παραμείνει περισσότερο σ' εκείνο το μέρος.

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς περπατούσε στο στρωμένο με κίτρινα τούβλα δρομάκι που ξετυλιγόταν ανάμεσα στους δασώδεις λό-

φους με την ελαφριά κλίση, πιθανότατα το ίδιο που είχε διασχίσει μία βδομάδα νωρίτερα ο δύσμοιρος Λαγκράντζ, αφού έφυγε από την κλινική. Ποιος ξέρει τι να συνέβαινε τότε στην ψυχή του αρχηγού της αστυνομίας, η μοίρα του οποίου ήταν ήδη σημαδεμένη. Ήξερε ότι ζούσε την τελευταία μέρα του σε τούτο τον κόσμο; Τι σκεφτόταν, κοιτάζοντας κάτω, προς την πόλη, το μοναστήρι, τη λίμνη;

Στην πραγματικότητα, δεν ήταν δύσκολο να ανασυνθέσει τον ειρμό των σκέψεων του Φελίξ Στανισλάβαβιτς. Έπρεπε να υποθέσει ότι, πριν βραδιάσει, είχε κιόλας αποφασίσει να εισβάλει τη νύχτα στην παράξενη καλύβα για να ανακαλύψει ποια μοχθηρή δύναμη είχε ανοίξει εκεί ένα πέρασμα προς τον κόσμο των ανθρώπων. Αυτός ήταν ο τρόπος που ενεργούσε ο ατρόμητος συνταγματάρχης. Ορμούσε με το κεφάλι κάτω κι όποιον πάρει ο Χάρος.

«Εμείς, λοιπόν, θα ενεργήσουμε διαφορετικά», συλλογιζόταν ο αντιεισαγγελέας, «αν και, φυσικά, δε θα παραλείψουμε την περίφημη καλύβα. Κατ' αρχάς, θα την επιθεωρήσουμε στο φως της μέρας, δηλαδή όχι σήμερα, αλλά αύριο, γιατί τώρα έχει ήδη σουρουπώσει, άλλωστε θα χρειαστούν μάρτυρες.

»Τι άλλο; Να βγάλω από το παράθυρο το τζάμι με το σταυρό και να το στείλω στο Ζαβόλισκ για πραγματογνωμοσύνη.

»Όχι, θα έπαιρνε πολύ καιρό. Καλύτερα να ζητήσω να έρθει εδώ ο Σέμεν Ιβάναβιτς και μαζί του τρεις ή τέσσερις καλοί αστυνομικοί, για να μην εξαρτώμαι από εκείνο το μισητό Βιτάλιο και τους φύλακες της ειρήνης. Θα βάλω να φρουρούν είκοσι τέσσερις ώρες το εικοσιτετράωρο την καλύβα και τη γύρω περιοχή. Και τότε να δούμε πώς θα συμπεριφερθεί η διαβολική δύναμη.

»Μμμμ», είπε μέσα του ξαφνικά ο Μπερντιτσέφσκι, σταμα-

τώντας. «Συλλογίζομαι κι εγώ σαν στενοκέφαλος αστυνομικός. Σαν να μην καταλαβαίνω ότι, αν πρόκειται στ' αλήθεια για υπερφυσική οντότητα, είναι πολύ εύκολο να κόψουμε το λεπτό νήμα που τη συνδέει με τη γήινη πραγματικότητα. Με αποτέλεσμα να βρεθούμε μπροστά σ' εκείνο το γόρδιο δεσμό για τον οποίο μιλούσαμε με το σεβασμιότατο.

»Ο Λαγκράντζ –αιωνία του η μνήμη–, όσο τραχύς κι αν ήταν, κατάλαβε κι εκείνος ότι τα υπερφυσικά φαινόμενα μπορεί κανείς να τα παρατηρήσει μόνο πρόσωπο με πρόσωπο, χωρίς μάρτυρες και φρουρούς. Για να είναι σωστό το πείραμα, πρέπει να δράσω όπως έγραψε ο Λεντότσκιν: να πάω μόνος, γυμνός και με το ξόρκι. Και αν δε συμβεί τίποτα το ιδιαίτερο, μόνο τότε, με ακλόνητη υλιστική πεποίθηση, να διεξαγάγω την έρευνα με το συνήθη τρόπο».

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς κατανοούσε ότι οι στοχασμοί αυτοί ανήκαν μάλλον στη σφαίρα του πνευματικού παιχνιδιού, γιατί τη νύχτα δε θα πήγαινε πουθενά και πάντως όχι στον τόπο στον οποίο ένας άνθρωπος είχε χάσει ήδη τα λογικά του κι ένας άλλος είχε φυτέψει μια σφαίρα στην καρδιά του.

Θα ήταν ηλίθιο, παράλογο και, κυρίως, ανεύθυνο απέναντι στη Μάσια και στα παιδιά να μπλεχτεί σε μια τέτοια περιπέτεια.

Από εκεί, οι σκέψεις του Μπερντιτσέφσκι στράφηκαν φυσιολογικά στην οικογένειά του.

Άρχισε να σκέφτεται τη γυναίκα του, χάρη στην οποία η ζωή του είχε αποκτήσει πληρότητα, νόημα κι ευτυχία. Πόσο αξιαγάπητη ήταν η Μάσια και πόσο όμορφη, ιδίως όταν ήταν έγκυος, μολονότι εκείνη την περίοδο τα μάτια της κοκκίνιζαν, μικρές φλέβες αυλάκωναν τα βλέφαρά της και η μύτη της γινόταν σαν ράμφος πάπιας. Ο αντιεισαγγελέας χαμογέλασε, καθώς θυμήθηκε το πάθος της Μάσια για το τραγούδι, παρόλο που δε διέθετε καθό-

λου μουσικό αφτί, το δεισιδαιμονικό φόβο της για το φεγγάρι που κρυβόταν από τα σύννεφα και για τις κατσαρίδες, την ατίθαση μπούκλα στον αυχένα της κι ένα σωρό άλλες μικρές λεπτομέρειες που έχουν σημασία μόνο για όποιον αγαπάει.

Η μεγάλη του κόρη, η Κάτινκα, δόξα τω Θεώ, είχε πάρει από τη μητέρα της. Ήταν το ίδιο αποφασιστική, με ακέραιο χαρακτήρα και, όπως εκείνη, ήξερε τι ήθελε και πώς να το πετύχει.

Η δεύτερη κόρη, από την άλλη, η Λιουντμιλιότσκα, έμοιαζε περισσότερο στον πατέρα της. Της άρεσε να χύνει και κανένα δάκρυ πότε πότε, ήταν συμπονετική κι ευαίσθητη για τη φύση. Δε θα ήταν εύκολη η ζωή της. Μακάρι ο Θεός να της έστελνε ένα σύζυγο καλό και περιποιητικό.

Η τρίτη κόρη, η Νάστενκα, είχε μεγάλα μουσικά χαρίσματα. Πώς γλιστρούσαν ανάλαφρα τα ροδαλά δαχτυλάκια της πάνω στα πλήκτρα του πιάνου! Όταν μεγάλωνε, έπρεπε οπωσδήποτε να την πάνε στην Αγία Πετρούπολη, για να την παρουσιάσουν στον Ιωσήφ Σαλαμόναβιτς.

Η νοερή απαρίθμηση των πολυάριθμων μελών της οικογένειας ήταν το αγαπημένο χόμπι του Μπερντιτσέφσκι, αλλά αυτή τη φορά δεν πρόλαβε να φτάσει στην τέταρτη κόρη, τη Λίζανκα. Από μια στροφή βγήκε μπροστά του μια γυναίκα καβάλα σ' ένα μαύρο άλογο και η εμφάνισή της ήταν τόσο απρόσμενη, τόσο αταίριαστη με το αδύναμο χτύπημα των καμπανών του μοναστηριού και με όλο το χλομό τοπίο της Χαναάν, ώστε ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς έμεινε αποσβολωμένος.

Το πουλάρι με τα λεπτά πόδια τρόχαζε στο δρόμο κάπως πλάγια, όπως καμιά φορά κάνουν τα ιδιαίτερα ζωηρά αγγλικά καθαρόαιμα, έτσι ώστε η γυναίκα, που φορούσε στολή ιππασίας, να φαίνεται ολόκληρη από εκεί που στεκόταν ο αντιεισαγγελέ-

ας, από το καπέλο με το βέλο μέχρι τις βερνικωμένες μπότες.

Φτάνοντας στο ύψος του διαβάτη, τον κοίταξε από πάνω προς τα κάτω και ο στοχαστικός αντιεισαγγελέας αναρίγησε ολόκληρος κάτω από το βλέμμα εκείνων των μαύρων ματιών, που ήταν αιχμηρό σαν βέλος.

Ήταν εκείνη, χωρίς αμφιβολία! Η ίδια άγνωστη που με την εμφάνισή της και μόνο είχε διώξει από το νησί το πέπλο της ομίχλης. Είχε αντικαταστήσει το καπέλο με τα φτερά μ' ένα σκούφο από άλικο βελούδο, η ενδυμασία της, όμως, είχε πάντα χρώμα πένθιμο και η ευαίσθητη μύτη του Μπερντιτσέφσκι συνέλαβε το ίδιο διεγερτικό κι επικίνδυνο άρωμα.

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς στάθηκε και συνόδευσε με το βλέμμα τη χαριτωμένη καβαλάρισσα, που δε μαστίγωνε αλλά μάλλον χάιδευε ελαφρά με το καμουτσίκι τα γυαλιστερά καπούλια του αλόγου, ενώ στο αριστερό της χέρι κρατούσε ένα δαντελένιο μαντιλάκι.

Ξαφνικά, εκείνο το ελαφρύ κομμάτι ύφασμα ξέφυγε, στριφογύρισε στον αέρα σαν παιχνιδιάρα πεταλούδα και πήγε και κάθισε στο φρύδι του δρόμου. Η αμαζόνα δεν αντιλήφθηκε την απώλεια και κάλπασε μακριά, χωρίς να γυρίσει να κοιτάξει τον άναυδο άντρα.

Να μείνει εκεί όπου έπεσε, τον προειδοποίησε η λογική ή, καλύτερα, όχι η λογική, αλλά μάλλον το ένστικτο αυτοσυντήρησης. Το ωραίο ενός απραγματοποίητου πράγματος είναι ακριβώς ότι δεν πραγματοποιείται.

Ήδη, όμως, τα πόδια του τον οδηγούσαν από μόνα τους προς το πεσμένο μαντιλάκι.

«Κυρία, περιμένετε!» βάλθηκε να φωνάζει ο δικαστής με ραγισμένη φωνή. «Το μαντιλάκι! Χάσατε το μαντιλάκι σας!»

Φώναξε τρεις φορές προτού η γυναίκα στραφεί. Κατάλαβε τι συνέβαινε, έγνεψε και γύρισε πίσω. Πλησίασε αργά, παρατηρώντας τον κύριο με την μπέρτα και τα λασπωμένα παπούτσια μ' ένα χαμόγελο παράξενο, ερωτηματικό και συνάμα ειρωνικό.

«Σας ευχαριστώ», είπε τραβώντας τα χαλινάρια, αλλά δεν άπλωσε το χέρι της να πάρει το μαντιλάκι. «Είστε πολύ ευγενικός».

Ο Μπερντιτσέφσκι τής έτεινε το μαντιλάκι, κοιτάζοντας άπληστα το εκθαμβωτικό πρόσωπο της κυρίας, ή ίσως δεσποινίδας. Τι βαθιά μάτια, κάπως αμυγδαλωτά! Η αποφασιστική γραμμή του στόματος, το θεληματικό πιγούνι και η σχεδόν αδιόρατη σκιά κάτω από τα ζυγωματικά...

Έπρεπε, ωστόσο, να πει κάτι. Δεν μπορούσε απλώς να στέκεται εκεί σαν χαμένος.

«Ένα μαντιλάκι από βατίστα... Θα ήταν κρίμα να το χάσετε», ψέλλισε ο αντιεισαγγελέας, νιώθοντας να κοκκινίζει σαν παιδάκι.

«Έχετε έξυπνα μάτια. Νευρώδη χείλη. Δε σας έχω ξαναδεί στα μέρη μας πριν». Η αμαζόνα χάιδεψε το λαιμό του αλόγου της. «Πώς λέγεστε;»

«Μπερντιτσέφσκι», συστήθηκε και μετά βίας συγκρατήθηκε για να μην προσδιορίσει καλύτερα την ταυτότητά του· το αξίωμά του, άραγε, θα έκανε την καλλονή να τον κοιτάζει λιγότερο ειρωνικά;

Αντί για το αξίωμά του, περιορίστηκε να αναφέρει το βαθμό του: «Σύμβουλος δικαστικού συμβουλίου».

Για κάποιο λόγο, ο ορισμός τού φάνηκε γελοίος.

«Σύμβουλος;» Η άγνωστη γέλασε, αποκαλύπτοντας τα λευκά και ίσια δόντια της. «Θα μου χρειαζόταν ένας σύμβουλος τώρα. Δώστε μου μια συμβουλή, αξιότιμε κύριε σύμβουλε. Τι μπορεί να κάνει κάποιος για μια κατεστραμμένη ζωή;»

«Για ποια ζωή μιλάτε;» ρώτησε ξέπνοα ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς.

«Για τη δική μου. Ή ίσως και για τη δική σας. Ορίστε, πείτε μου, σύμβουλε, θα μπορούσατε μεμιάς να διαγράψετε, να καταστρέψετε όλη σας τη ζωή για μία μόνο στιγμή; Ή, μάλλον, όχι για μία στιγμή, αλλά για την ελπίδα μιας στιγμής που ίσως να μην έρθει ποτέ;»

Ο Μπερντιτσέφσκι ψέλλισε: «Δε σας καταλαβαίνω... Μιλάτε περίεργα».

Κι όμως, είχε καταλάβει, είχε καταλάβει τα πάντα πολύ καλά. Εκείνο που *στον ίδιο* δε θα μπορούσε να συμβεί ποτέ, γιατί όλη η ζωή του κυλούσε σ' ένα τελείως διαφορετικό κανάλι, ήταν κοντά, πολύ κοντά. Στιγμή; Ελπίδα; Και η Μάσια;

«Πιστεύετε στο πεπρωμένο;» Η καβαλάρισσα δε χαμογελούσε πια, το καθαρό μέτωπό της σκυθρώπιασε, χτυπούσε το καμουτσίκι στα καπούλια του αλόγου που ποδοκροτούσε νευρικό. «Στο γεγονός ότι τα πάντα είναι προκαθορισμένα και ότι δεν υπάρχουν τυχαίες συναντήσεις;»

«Δεν ξέρω...»

Αντί γι' αυτό, ήξερε ότι χανόταν και ήταν ήδη έτοιμος να χαθεί, το επιθυμούσε κιόλας. Η πορτοκαλιά λωρίδα του δειλινού απλώθηκε γύρω από το μαύρο άλογο, θαρρείς και μεμιάς έβγαλε πύρινα φτερά.

«Εγώ πιστεύω. Άφησα να μου πέσει το μαντιλάκι, εσείς το μαζέψατε. Ή μήπως δεν είναι καν μαντιλάκι;»

Ο αντιεισαγγελέας κοίταξε σαν χαμένος το κομμάτι υφάσματος που έσφιγγε ακόμα στα δάχτυλά του και σκέφτηκε: «Μοιάζω με ζητιάνο που απλώνει το χέρι».

Η φωνή της γυναίκας έγινε απειλητική: «Θέλετε να στρίψω το

άλογο και να φύγω καλπάζοντας; Δε θα με ξαναδείτε ποτέ! Κι έτσι δε θα μάθετε ποτέ αν κοροϊδέψατε εσείς τη μοίρα ή αν η μοίρα κορόιδεψε εσάς».

Τράβηξε τα χαλινάρια, έκανε μεταβολή και σήκωσε το μαστίγιο.

«Όχι!» φώναξε ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, ξεχνώντας τη Μάσια, τα δώδεκα παιδιά και το δέκατο τρίτο που ερχόταν, όλα μέσα σε μια στιγμή. Τόσο αβάσταχτη του φάνηκε η σκέψη ότι η παράξενη αμαζόνα θα έφευγε για πάντα μέσα στο σκοτάδι που πύκνωνε.

«Πιάστε, λοιπόν, τον αναβολέα, και μάλιστα δυνατά, πολύ δυνατά, αλλιώς θα πέσετε!» τον πρόσταξε εκείνη.

Σαν μαγεμένος, ο Μπερντιτσέφσκι πιάστηκε από τον ασημένιο αναβολέα. Η καβαλάρισσα έβγαλε μια λαρυγγική κραυγή, μαστίγωσε το άλογο κι αυτό ξεκίνησε ένα συγκρατημένο τροχασμό.

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς έτρεχε όσο βαστούσε η ανάσα του, χωρίς καν να καταλαβαίνει τι του συνέβαινε. Ύστερα από πενήντα ή ίσως εκατό βήματα, σκόνταψε, έπεσε με τα μούτρα και πήρε δυο τρεις τούμπες. Μέσα στο σκοτάδι ακούστηκε ένα γέλιο που απομακρυνόταν γρήγορα.

«Τι νησί, τι νησί!» επαναλάμβανε ασταμάτητα ο δικαστικός, καθισμένος στη μέση του δρόμου και μαλάσσοντας το χτυπημένο αγκώνα του. Οι κόμποι των δαχτύλων του είχαν ματώσει και αυτοί, αλλά ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς δεν είχε αφήσει το βατιστένιο μαντιλάκι να του φύγει από το χέρι.

Μετά την απίστευτη και παράδοξη περιπέτειά του, ο αντιεισαγγελέας ήταν φανερά εκτός εαυτού. Μόνο έτσι μπορεί να εξηγηθεί το γεγονός ότι είχε χάσει εντελώς την αίσθηση του χρόνου και

δε θυμόταν πώς είχε φτάσει στο ξενοδοχείο. Και όταν τελικά συνήλθε, ανακάλυψε ότι καθόταν στο κρεβάτι, στο δωμάτιό του, και κοίταζε σαν χαμένος, στο παράθυρο, μια φέτα πορτοκαλιού κρεμασμένη στον ουρανό: το μισοφέγγαρο.

Έβγαλε μηχανικά το ρολόι του από την τσέπη του γιλέκου. Η ώρα ήταν δέκα κι ένα λεπτό και ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς συμπέρανε ότι αυτό που τον επανέφερε στην πραγματικότητα ήταν πιθανώς το κουδούνισμα του Μπρεγκέ, αν και ο ίδιος ο ήχος δεν είχε αποτυπωθεί στη μνήμη του. Ο Λεβ Νικολάγιεβιτς! Είχε υποσχεθεί ότι θα τον περίμενε στο παγκάκι μέχρι τις δέκα, όχι περισσότερο!

Ο δικαστικός πετάχτηκε όρθιος και βγήκε τρέχοντας από το δωμάτιο. Και μετά, στον παραλιακό δρόμο, δεν περπατούσε, έτρεχε. Οι περαστικοί γύριζαν να τον κοιτάξουν. Στο Νέο Αραράτ των συγκρατημένων τρόπων, ένας άνθρωπος που έτρεχε, και μάλιστα αργά το βράδυ, ήταν προφανώς σπάνιο θέαμα.

Αν επρόκειτο απλώς για μια συζήτηση μ' ένα μάρτυρα, έστω και σημαντικό, ο Μπερντιτσέφσκι δε θα βιαζόταν τόσο πολύ, αλλά εντελώς ξαφνικά είχε νιώσει μια ασυγκράτητη επιθυμία να δει το καλοκάγαθο πρόσωπο του Λεβ Νικολάγιεβιτς και να μιλήσει μαζί του, μόνο να μιλήσει· για κάτι απλό και σημαντικό, πολύ πιο σημαντικό απ' οποιαδήποτε έρευνα.

Ο λευκός τρούλος της ροτόντας, ενός από τα τουριστικά αξιοθέατα του τόπου, διακρινόταν από μακριά. Ο αντιεισαγγελέας έτρεξε ως εκεί, εντελώς εξαντλημένος και μην ελπίζοντας πια ότι θα έβρισκε τον Λεβ Νικολάγιεβιτς. Από το παγκάκι, όμως, σηκώθηκε μια λιγνή φιγούρα και τον χαιρέτησε.

Ήταν κι οι δύο πανευτυχείς. Στην περίπτωση του Ματβέι Μπεντσιόναβιτς αυτό ήταν κατανοητό, αλλά και ο Λεβ Νικολάγιεβιτς φαινόταν κατευχαριστημένος.

«Είχα αρχίσει να πιστεύω ότι δε θα ερχόσαστε!» αναφώνησε σφίγγοντας δυνατά το χέρι του δικαστικού. «Έμεινα εδώ για κάθε ενδεχόμενο. Κι εσείς ήρθατε! Τι ωραία, τι θαύμα!»

Η νύχτα ήταν φεγγαρόλουστη ή, όπως λένε οι ποιητικές φύσεις, μαγική. Τα μάτια του Λεβ Νικολάγιεβιτς και το υπέροχο χαμόγελό του φανέρωναν τόση καλοσύνη και η ψυχή του Μπερντιτσέφσκι ήταν τόσο βασανισμένη και μπερδεμένη, ώστε, μόλις πήρε μια ανάσα, χωρίς καμία εισαγωγή ή πρόλογο, διηγήθηκε το συμβάν σ' εκείνο τον άνθρωπο που γνώριζε ελάχιστα. Λόγω του χαρακτήρα του και της έμφυτης ντροπαλότητάς του, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς δεν προχωρούσε εύκολα σε εκμυστηρεύσεις, και πολύ λιγότερο με ξένους. Ο Λεβ Νικολάγιεβιτς, όμως, ποιος ξέρει γιατί, δεν του φαινόταν ξένος κι έπειτα ένιωθε την επιτακτική ανάγκη να ξεσπάσει και να ξαλαφρώσει την ψυχή του.

Ο Μπερντιτσέφσκι διηγήθηκε για τη μυστηριώδη αμαζόνα και για την πτώση του (υπό έννοια τόσο κυριολεκτική όσο και ηθική) χωρίς να αποσιωπήσει τίποτα, και στο μεταξύ σκούπιζε διαρκώς τα δάκρυα που κυλούσαν στα μάγουλά του.

Ο Λεβ Νικολάγιεβιτς αποδείχτηκε ιδανικός ακροατής· σοβαρός, προσεκτικός και ικανός να συμπάσχει σε σημείο τέτοιο, που λίγο έλειψε να ξεσπάσει και ο ίδιος σε κλάματα.

«Κάνει κακό να βασανίζεστε έτσι!» αναφώνησε, μόλις τελείωσε ο δικαστικός. «Αλήθεια, κάνει κακό! Εγώ ξέρω λίγα πράγματα για τον έρωτα ανάμεσα στους άντρες και στις γυναίκες, αλλά μου έχουν διηγηθεί και μου έχει τύχει να διαβάσω ότι μπορεί να θολώσει το μυαλό ακόμα και του πιο υποδειγματικού, του πιο ενάρετου πατέρα. Καθένας, ακόμα και ο πιο ισορροπημένος και σκεπτόμενος άντρας, στο βάθος της ψυχής του ζει με την αναμονή ενός θαύματος και πολύ συχνά ταυτίζει το θαύμα αυτό με κά-

ποια ξεχωριστή γυναίκα. Έτσι συμβαίνει και στις γυναίκες, αλλά πιο συχνά στους άντρες, απλώς γιατί αυτοί έχουν μεγαλύτερη ροπή στην περιπέτεια. Αυτό που μου διηγηθήκατε είναι μια ανοησία. Θέλω να πω, φυσικά δεν είναι ανοησία, το είπα για να σας παρηγορήσω, μα σε τελική ανάλυση δεν έγινε και τίποτα. Είστε απόλυτα καθαρός απέναντι στη σύζυγό σας...»

«Αλίμονο, είμαι μιαρός, μιαρός!» τον διέκοψε ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς. «Πολύ πιο μιαρός απ' όσο αν, μέσα στο μεθύσι μου, πήγαινα σ' έναν οίκο ανοχής. Αυτό θα ήταν απλώς αισχρότητα, σωματική βρομιά, ενώ τώρα διέπραξα προδοσία, την πιο γνήσια προδοσία! Και με τι ταχύτητα, με τι ευκολία, μέσα σε μια στιγμή!»

Ο Λεβ Νικολάγιεβιτς κοίταξε προσεκτικά το συνομιλητή του και είπε ύστερα από σκέψη: «Όχι, αυτό δεν είναι ακόμα αληθινή προδοσία, όχι στον ύψιστο βαθμό».

«Και ποια θα ήταν, κατά τη γνώμη σας, η αληθινή προδοσία;»

«Η αληθινή, σατανική προδοσία είναι όταν προδίδουμε φανερά, κοιτάζοντας στα μάτια, και αντλούμε ιδιαίτερη απόλαυση από την ατιμία μας».

«Ε, όχι και απόλαυση...» Ο Μπερντιτσέφσκι έκανε μια αόριστη χειρονομία. «Μα όσον αφορά την ατιμία, ναι, ένας άτιμος, αυτό ακριβώς είμαι. Τώρα το ξέρω και θα πρέπει να ζήσω με αυτή την ιδέα. Όμως...» Αναθάρρησε. «Αν μπορούσα να εξιλεωθώ για εκείνη τη στιγμή, να ξεπλύνω την ψυχή μου, ε; Θα ήμουν έτοιμος για κάθε δοκιμασία, για κάθε μαρτύριο, αρκεί να αισθανόμουν ξανά...» Ήθελε να πει «ένας αξιοπρεπής άντρας», μα ντράπηκε και είπε απλώς «...άντρας».

«Να δοκιμάζεται κανείς είναι χρήσιμο, αναγκαίο θα 'λεγα», συμφώνησε ο Λεβ Νικολάγιεβιτς. «Εγώ πιστεύω ότι...»

«Περιμένετε!» τον διέκοψε ο αντιεισαγγελέας, καθώς του είχε

έρθει μια ξαφνική ιδέα. «Περιμένετε! Ξέρω ποια δοκιμασία πρέπει να περάσω! Πείτε μου, για τ' όνομα του Θεού, πείτε μου, πού βρίσκεται το σπίτι όπου ζούσε ο ακτοφύλακας; Ξέρετε;»

«Και βέβαια ξέρω», αποκρίθηκε έκπληκτος ο Λεβ Νικολάγιεβιτς. «Είναι εκεί κάτω, ακολουθήστε την ακτή μέχρι το Ακρωτήρι της Νηστείας και μετά αριστερά. Θα είναι περίπου δύο βέρστια. Μα γιατί με ρωτάτε;»

«Να γιατί...»

Κι ο Μπερντιτσέφσκι (ήταν, φαίνεται, νύχτα αποκαλύψεων) φανέρωσε στο φίλο του όλα τα μυστικά της έρευνας. Του μίλησε για τον Αλιόσα Λεντότσκιν και για τον Λαγκράντζ και, προφανώς, για την αποστολή του.

Ο ακροατής του περιοριζόταν να αναστενάζει και να κουνάει το κεφάλι.

«Σας ορκίζομαι», κατέληξε ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς και σήκωσε το χέρι του, όπως τότε που έδινε τον όρκο του στο δικαστήριο, «ότι θα πάω αμέσως σ' εκείνη την καλύβα του δαίμονα ολομόναχος, θα περιμένω μέχρι τα μεσάνυχτα και θα μπω εκεί όπου μπήκαν ο Αλεξέι Στεπάναβιτς και ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς. Δε με νοιάζει αν θα βρω κάτι, αν όλα αυτά είναι μόνο δεισιδαιμονίες και παραμύθια. Το ουσιαστικό είναι ότι θα ξεπεράσω το φόβο μου κι έτσι θα ανακτήσω την αυτοεκτίμησή μου!»

Ο Λεβ Νικολάγιεβιτς πετάχτηκε όρθιος και φώναξε ενθουσιασμένος: «Πόσο καλά τα είπατε! Εγώ στη θέση σας θα ενεργούσα ακριβώς με τον ίδιο τρόπο. Ξέρετε, όμως, κάτι...» Έπιασε απότομα τον Μπερντιτσέφσκι από τον αγκώνα. «Δεν μπορείτε να πάτε εκεί μόνος. Είναι πολύ τρομακτικά. Πάρτε με μαζί σας. Αλήθεια! Πάμε μαζί, έτσι;»

Κοίταξε στα μάτια τον Ματβέι Μπεντσιόναβιτς με ύφος τόσο

ικετευτικό, ώστε εκείνος ένιωσε ένα σφίξιμο στο στήθος και τα δάκρυα ξανάρχισαν να κυλούν.

«Σας ευχαριστώ», είπε ο αντιεισαγγελέας με θέρμη. «Εκτιμώ την προθυμία σας, μα η καρδιά μου μου λέει ότι πρέπει να πάω μόνος. Αλλιώς δε θα πετύχω τίποτα και δε θα είναι μια αληθινή εξιλέωση». Χαμογέλασε με κόπο και προσπάθησε ακόμα και να αστειευτεί. «Επιπλέον, εσείς είστε ένα τόσο αγγελικό πλάσμα, που η μοχθηρή δύναμη θα μπορούσε να φοβηθεί».

«Εντάξει, εντάξει», συγκατατέθηκε ο Λεβ Νικολάγιεβιτς. «Δε θα σας ενοχλήσω. Ξέρετε τι θα κάνουμε; Θα σας συνοδεύσω μέχρι εκεί κάτω και μετά θα σταθώ παράμερα. Στα πενήντα, εκατό βήματα. Πάντως θα σας συνοδεύσω. Θα αισθανθείτε λιγότερο μόνος κι εγώ θα είμαι πιο ήσυχος. Ποτέ δεν ξέρεις...»

Ο Μπερντιτσέφσκι χάρηκε πολύ με αυτή την ιδέα που, από τη μια πλευρά, δεν υποβάθμιζε τη δοκιμασία στην οποία είχε αποφασίσει να υποβληθεί και, από την άλλη, υποσχόταν –όπως και να 'χε– μια κάποια βοήθεια, έστω και απατηλή. Χάρηκε γι' αυτό και αμέσως τα έβαλε με τον εαυτό του για τη χαρά του.

Είπε συνοφρυωμένος: «Όχι στα εκατό βήματα. Στα διακόσια».

Χώρισαν σ' ένα γεφυράκι που ένωνε τις όχθες ενός ορμητικού και στενού χειμάρρου, ο οποίος σε λιγότερα από πενήντα μέτρα χυνόταν στη λίμνη.

«Να το, το σπίτι του ακτοφύλακα». Ο Λεβ Νικολάγιεβιτς έδειξε ένα σκουρόχρωμο κύβο, του οποίου η αχυρένια στέγη ξεχώριζε κάτω από το φως του φεγγαριού. «Σίγουρα δεν μπορώ να έρθω μαζί σας;»

Ο Μπερντιτσέφσκι κούνησε το κεφάλι. Δεν τολμούσε να μι-

λήσει, γιατί έσφιγγε τα δόντια. Φοβόταν ότι αν τα άφηνε ελεύθερα, θα άρχιζαν να χτυπούν με τρόπο ντροπιαστικό.

«Ο Θεός να σας βοηθήσει, λοιπόν», είπε συγκινημένος ο πιστός του φίλος. «Εγώ θα περιμένω εδώ, στο παρεκκλήσι της Απόλυσης. Σε περίπτωση ανάγκης, φωνάξτε και θα τρέξω αμέσως».

Αντί να απαντήσει, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς έπιασε αδέξια τον Λεβ Νικολάγιεβιτς απ' τους ώμους, τον έσφιξε πάνω του για μια στιγμή και, με μια κίνηση που φανέρωνε παραίτηση, προχώρησε προς την καλύβα. Έμεναν δύο λεπτά μέχρι τα μεσάνυχτα, αλλά δεν είχε πολύ δρόμο να κάνει ακόμα· δεν ήταν καν διακόσια βήματα, το πολύ εκατόν πενήντα.

«Τι βλακείες!» έλεγε νοερά ο αντιεισαγγελέας, κοιτάζοντας την καλύβα. «Γιατί το ξέρω σίγουρα ότι δε θα συμβεί τίποτα. Δεν μπορεί να συμβεί τίποτα. Θα μπω, θα μείνω εκεί λίγη ώρα κι ύστερα θα βγω νιώθοντας εντελώς ηλίθιος. Ευτυχώς που έχω ένα μάρτυρα με καλή καρδιά. Κάποιος άλλος θα με χλεύαζε, θα με γελοιοποιούσε μπροστά σε όλο τον κόσμο. Για σκέψου το λίγο, ο αντιεισαγγελέας της επαρχίας πηγαίνει να συναντήσει τις δυνάμεις του κακού και τρέμει από φόβο».

Κεντρισμένη από την περηφάνια, στην ψυχή του ξανάναψε η σπίθα του θάρρους. Τώρα έπρεπε να την υποδαυλίσει με προσοχή, όπως μια μικρή φλόγα που τρέμει στον άνεμο, να μην την αφήσει να σβήσει.

«Εμπρός, εμπρός», σιγοτραγούδησε ο Μπερντιτσέφσκι, επιταχύνοντας το βήμα του.

Μπροστά στην αμπαρωμένη πόρτα, πάντως, σταμάτησε κι έκανε το σταυρό του στα κρυφά, για να μη φαίνεται. Αποφάσισε ότι ήταν παράλογο να ξεντυθεί. Ωστόσο δε θυμόταν καλά τη μαγική φράση της μεσαιωνικής πραγματείας. Δεν είχε σημασία, όμως,

με κάποιον τρόπο θα τα έβγαζε πέρα και χωρίς μαγική φράση. Έπρεπε να αγγίξει το σταυρό που ήταν χαραγμένος στο τζάμι και να πει κάτι σχετικά με μια συμφωνία ανάμεσα στον Αρχάγγελο Γαβριήλ και το διάβολο. Έλα, άγιο πνεύμα, ναι, κάτι τέτοιο. Και αν άρχιζαν οι μπελάδες, έπρεπε να φωνάξει αμέσως στα λατινικά ότι πιστεύει στον Κύριο και όλα θα πήγαιναν μια χαρά.

Ο αντιεισαγγελέας πήρε θάρρος, έπιασε την άκρη της πόρτας, έβαλε όση δύναμη μπορούσε και την τράβηξε προς το μέρος του.

Δε χρειαζόταν να βάλει δύναμη, η πόρτα άνοιξε εύκολα.

Προχωρώντας πάνω στο πάτωμα που έτριζε, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς προσπάθησε να εντοπίσει το παράθυρο. Σταμάτησε αναποφάσιστος, αλλά εκείνη τη στιγμή το φεγγάρι, που για λίγο είχε κρυφτεί πίσω από ένα μικρό σύννεφο, φώτισε ξανά τον ουράνιο θόλο και στα αριστερά του διαγράφηκε ένα ασημόχρωμο τετράγωνο.

Ο αντιεισαγγελέας έστρεψε το κεφάλι κι έμεινε άφωνος, καταπνίγοντας ένα ουρλιαχτό.

Κάποιος ήταν εκεί!

Ακίνητος, μαύρος, με μια μυτερή κουκούλα!

Όχι, όχι, όχι. Ο Μπερντιτσέφσκι κούνησε το κεφάλι για να διώξει το όραμα. Σαν να μην άντεχε σ' αυτή την ταραχή, ένας αφόρητος πόνος έσφιξε ξαφνικά το κεφάλι του, ένας πόνος που διαπερνούσε το κρανίο και τον εγκέφαλο ακόμα.

Οι ταραγμένες του αισθήσεις εγκατέλειψαν τον Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, που δεν έβλεπε και δεν άκουγε τίποτα πια.

Ύστερα, ποιος ξέρει έπειτα από πόση ώρα, ο δυστυχής ανέκτησε τις αισθήσεις του, αλλά όχι όλες· η όρασή του δεν έλεγε να επανέλθει. Τα μάτια του ήταν ανοιχτά, μα δεν έβλεπαν τίποτα.

Τέντωσε τα αφτιά του. Άκουσε το γρήγορο σφυγμό της καρ-

διάς του, ακόμα και τα βλέφαρά του που ανοιγόκλειναν, τόσο απόλυτη ήταν η σιγή. Η μύτη του συνέλαβε μια οσμή σκόνης και πριονιδιών. Το κεφάλι του τον πονούσε, το κορμί του ήταν μουδιασμένο. Ήταν ζωντανός, λοιπόν.

Μα πού βρισκόταν; Στην καλύβα;

Όχι. Εκεί ήταν σκοτεινά, ναι, μα όχι τόσο, τόσο *απόλυτα* σκοτεινά, όπως μέσα σ' ένα φέρετρο.

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς έκανε να ανασηκωθεί. Χτύπησε το μέτωπό του. Κούνησε τα χέρια του, μα δεν μπόρεσε να τεντώσει τους αγκώνες. Λύγισε τα γόνατα. Χτύπησαν κι αυτά σε κάτι σκληρό.

Τότε ο αντιεισαγγελέας κατάλαβε ότι βρισκόταν στ' αλήθεια μέσα σ' ένα καρφωμένο φέρετρο κι άρχισε να φωνάζει.

Στην αρχή όχι πολύ δυνατά, σαν να μην είχε χάσει ακόμα τις ελπίδες του: «Α-α! Α-α-α!»

Ύστερα, με όση δύναμη είχαν τα πνευμόνια του: «Α-α-α-α!»

Αφού έβγαλε φωνάζοντας όλο τον αέρα από μέσα του, ξέσπασε σε λυγμούς. Το μυαλό του, συνηθισμένο στη λογική σκέψη, εκμεταλλεύτηκε τη σύντομη παύση και του φανέρωσε ένα μυστικό· αλίμονο, όμως, ήταν πολύ αργά. Να γιατί ο Λαγκράντζ είχε πυροβοληθεί με το αριστερό χέρι, από κάτω προς τα πάνω! Μέσα στο φέρετρο δεν μπορούσε να στρέψει αλλιώς το πιστόλι. Με κάποιον τρόπο είχε καταφέρει να βγάλει το Σμιθ και Γουέσον του, είχε σημαδέψει την καρδιά του και είχε πυροβολήσει.

Ω, πόσο ζήλευε το δύσμοιρο αρχηγό της αστυνομίας ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς! Τι ανακούφιση, τι απίστευτη ευτυχία θα ήταν να έχει ένα πιστόλι στο χέρι του! Θα αρκούσε να τραβήξει τη σκανδάλη και ο εφιάλτης θα τελείωνε, στους αιώνες των αιώνων.

Καταπίνοντας τα δάκρυά του, ο Μπερντιτσέφσκι μουρμούριζε: «Μάσια, Μάσιενκα, συγχώρεσέ με... Σε πρόδωσα ξανά και α-

κόμα χειρότερα απ' ό,τι εκεί, στο δρόμο! Σ' εγκαταλείπω, σ' αφήνω μόνη...»

Στο μεταξύ, το μυαλό του συνέχιζε τη δουλειά του, που τώρα πια δε χρησίμευε σε κανέναν.

Τώρα καταλάβαινε και τον Λεντότσκιν. Μετά το φέρετρο, δεν άντεχε πια ούτε στέγες ούτε τοίχους, κανέναν περιορισμό του σώματος.

Οι λυγμοί διακόπηκαν μεμιάς. Ο Μπερντιτσέφσκι είχε φτάσει στην επόμενη ανακάλυψη.

Ο Λεντότσκιν είχε βγει από το φέρετρο με κάποιον τρόπο! Τρελός, ναι, μα ζωντανός! Υπήρχε, λοιπόν, ελπίδα!

Η προσευχή! Πώς μπόρεσε να ξεχάσει την προσευχή!

Τα λατινικά, όμως, τα οποία διάβαζε με τόσο ζήλο τα χρόνια του γυμνασίου και του πανεπιστημίου, από τον τρόμο είχαν διαγραφεί τελείως από τη μνήμη του Ματβέι Μπεντσιόναβιτς εκείνη την ύστατη ώρα. Δεν μπορούσε καν να θυμηθεί πώς έλεγαν στα λατινικά «Κύριε»!

Έτσι, το πνευματικό τέκνο του σεβασμιότατου Μιτροφάνι βάλθηκε να ουρλιάζει στα ρώσικα: «*Για βέριου, Γκασπαντίν, για βέριου.* Πιστεύω, Κύριε, πιστεύω!!!»

Άρχισε να παλεύει μέσα στο ξύλινο φέρετρο, να σπρώχνει το καπάκι με το κεφάλι, με τα χέρια, με τα γόνατα, και το θαύμα έγινε. Το πάνω μέρος του φέρετρου τινάχτηκε με πάταγο, ο Μπερντιτσέφσκι ανακάθισε αγκομαχώντας και κοίταξε γύρω του.

Είδε την ίδια καλύβα, που μετά το απόλυτο σκοτάδι τού φάνηκε ασυνήθιστα φωτεινή, σε μια γωνιά διέκρινε τη σόμπα κι ένα δικράνι. Το παράθυρο ήταν κι εκείνο στη θέση του, μόνο η τρομακτική μορφή είχε εξαφανιστεί.

Απαγγέλλοντας τη φράση «Πιστεύω, Κύριε, πιστεύω», ο Μπερ-

ντιτσέφσκι βγήκε από το φέρετρο κι έπεσε στο πάτωμα. Το φέρετρο ήταν τοποθετημένο πάνω στο τραπέζι.

Χωρίς να δίνει σημασία στον πόνο που διαπερνούσε όλο του το κορμί, κούνησε τους αγκώνες και τα γόνατά του και σύρθηκε γρήγορα προς την πόρτα.

Διάβηκε το κατώφλι, σηκώθηκε όρθιος και προχώρησε κουτσαίνοντας προς το χείμαρρο.

«Λεβ! Νικολάγιεβιτς! Βοήθεια! Σώστε με!» φώναξε με βραχνή φωνή ο αντιεισαγγελέας, χωρίς να στραφεί να κοιτάξει από το φόβο του. Κι αν η μαύρη μορφή με τη μυτερή κουκούλα τον ακολουθούσε πετώντας πάνω από τη γη; «Βοηθήστε με! Κοντεύω να πέσω!»

Να το γεφυράκι και η πρασιά. Ο Λεβ Νικολάγιεβιτς είχε υποσχεθεί να τον περιμένει εκεί.

Ο Μπερντιτσέφσκι έτρεξε δεξιά κι αριστερά. Κανένας.

Ήταν αδύνατο! Ο Λεβ Νικολάγιεβιτς δεν ήταν ο τύπος ανθρώπου που θα έφευγε εγκαταλείποντάς τον.

«Πού είστε;» βόγκηξε ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς. «Πονάω, φοβάμαι!»

Όταν από τον τοίχο της εκκλησίας ξεπρόβαλε αθόρυβα μια σκοτεινή φιγούρα, ο βασανισμένος αντιεισαγγελέας έβγαλε μια κραυγή, πιστεύοντας ότι ο εφιαλτικός διώκτης του τον είχε προσπεράσει και τον περίμενε εκεί.

Όχι, κρίνοντας από το περίγραμμα ήταν ο Λεβ Νικολάγιεβιτς. Ο Μπερντιτσέφσκι ρίχτηκε κλαίγοντας προς το μέρος του.

«Δόξα... δόξα τω Θεώ! Πιστεύω, Κύριε, πιστεύω! Μα γιατί δε μου απαντήσατε; Νόμιζα ότι...»

Πλησίασε το φίλο του κι άρχισε να ψελλίζει: «Εγώ... Δεν ξέρω τι έγινε, μα ήταν φριχτό... Πάω να τρελαθώ! Λεβ Νικολάγιεβιτς, καλέ μου φίλε, τι σημαίνουν όλα αυτά; Τι μου συμβαίνει;»

Ο αμίλητος άντρας έστρεψε το πρόσωπό του προς το φως του φεγγαριού και ο Μπερντιτσέφσκι σώπασε εμβρόντητος.

Το πρόσωπο του Λεβ Νικολάγιεβιτς είχε υποστεί μια παράξενη μεταμόρφωση. Μολονότι διατηρούσε όλα τα χαρακτηριστικά του, είχε αλλάξει με τρόπο αδιόρατο, κι όμως εμφανή.

Το βλέμμα του, κάποτε γλυκό και στοργικό, τώρα γυάλιζε και είχε γίνει απειλητικό, τα χείλια του είχαν συσπαστεί σ' ένα σκληρό μορφασμό, οι ώμοι του ήταν άκαμπτοι, το μέτωπό του αυλάκωνε μια ρυτίδα σαν μαχαιριά.

«Ακριβώς έτσι», απάντησε με σφυριχτή φωνή ένας αγνώριστος Λεβ Νικολάγιεβιτς και στριφογύρισε το δείκτη του στον κρόταφό του. «Με λίγα λόγια, φίλε μου, σου έστριψε. Κοίτα τι ηλίθια έκφραση!»

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς τρέκλισε προς τα πίσω φοβισμένος και ο Λεβ Νικολάγιεβιτς, με το δεξί μάγουλό του να συσπάται από ένα ελαφρό τικ, έτριξε τα κάτασπρα δόντια του και φώναξε θριαμβευτικά τρεις φορές: «Ηλίθιε! Ηλίθιε! Ηλίθιε!»

Μόνο τότε, σε μια γωνιά της συνείδησής του που έσβηνε γοργά, ο Μπερντιτσέφσκι κατάλαβε ότι είχε τρελαθεί στ' αλήθεια· όχι εκεί, στην καλύβα, αλλά πριν, πολύ πιο πριν. Τα φαινόμενα και η πραγματικότητα συγχέονταν μέσα στο άρρωστο μυαλό του, τόσο που τώρα πια δεν μπορούσε να διακρίνει ποια από τα γεγονότα εκείνης της φριχτής μέρας είχαν συμβεί πραγματικά και ποια τα είχε γεννήσει το παραλήρημα των σαλεμένων λογικών του.

Κρύβοντας το κεφάλι ανάμεσα στους ώμους του και σέρνοντας το ένα πόδι του, ο τρελός αντιεισαγγελέας βάλθηκε να τρέχει στο δρόμο που φωτιζόταν από το φεγγάρι, χωρίς να ξέρει πού πηγαίνει, κι επαναλάμβανε διαρκώς: «Πιστεύω, Κύριε, πιστεύω!»

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΤΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΛΙΣΙΚΙΝΑ

Η αριστοκράτισσα από τη Μόσχα

Η ΤΥΧΗ ΤΟ ΘΕΛΗΣΕ έτσι ώστε, λίγο πριν φτάσει το δεύτερο γράμμα του δόκτορα Καρόβιν, ακριβώς το προηγούμενο βράδυ, ο επίσκοπος και η αδελφή Πελαγία να κάνουν μια συζήτηση γύρω από τους άντρες και τις γυναίκες. Για να πούμε την αλήθεια, για το θέμα αυτό ο σεβασμιότατος και η πνευματική του κόρη συζητούσαν μάλλον συχνά, αυτή τη φορά, όμως, λες και το έκαναν επίτηδες, είχαν συγκρουστεί πάνω στο ζήτημα της δύναμης και της αδυναμίας. Η Πελαγία προσπαθούσε να αποδείξει ότι άδικα χαρακτηρίζονταν οι γυναίκες «αδύνατο φύλο», ότι αυτό, αν ήταν αλήθεια, ίσχυε μόνο υπό την έννοια της μυϊκής δύναμης και όχι για όλες τις γυναίκες ούτε πάντα. Η μοναχή, γεμάτη πάθος, είχε προτείνει στον επίσκοπο ακόμα κι έναν αγώνα δρόμου ή κολύμβησης, για να δουν ποιος ήταν πιο ταχύς, αλλά αμέσως συνήλθε και ζήτησε συγγνώμη. Ο Μιτροφάνι, πάντως, δε θύμωσε καθόλου, αντίθετα γελούσε.

«Θα προσφέραμε στ' αλήθεια πολύ όμορφο θέαμα». Ο σεβασμιότατος άρχισε να περιγράφει: «Τρέχουμε με όλες μας τις δυνάμεις στη Λεωφόρο της Αριστοκρατίας, με τα ράσα μαζεμένα, με τα πόδια να πετούν, εγώ με τη γενειάδα σαν σκουπάκι στον ά-

νεμο, εσύ με τα κόκκινα μαλλιά σου ανακατεμένα. Οι άνθρωποι κοιτάζουν, σταυροκοπιούνται, μα εμείς δε δίνουμε σημασία· τρέχουμε μέχρι το ποτάμι, μια ωραία βουτιά από το βράχο κι εμπρός, η μια χεριά μετά την άλλη».

Γέλασε και η Πελαγία, αλλά δεν παραιτήθηκε από το επιχείρημά της.

«Δεν υπάρχει δυνατό και αδύνατο φύλο. Κάθε μισό της ανθρωπότητας είναι δυνατό σε κάτι και αδύνατο σε κάτι άλλο. Στη λογική, φυσικά, είναι καλύτεροι οι άντρες, εξ ου και η μεγαλύτερη κλίση τους προς τις φυσικές επιστήμες, αλλά υπάρχει και η άλλη όψη του νομίσματος. Εσείς, οι άντρες, προσπαθείτε να αναγάγετε το καθετί στις αρχές της σχολαστικής γεωμετρίας και προτιμάτε να αγνοείτε αυτό που δεν κατορθώνετε να εντάξετε σε σχήματα και σε ορθές γωνίες, με αποτέλεσμα να χάνετε συχνά από τα μάτια σας την ουσία. Και είστε και άτακτοι, επινοείτε ένα σωρό ψέματα εκεί όπου δεν υπάρχει ανάγκη και ύστερα καταλήγετε να συντριβείτε κάτω από το βάρος τους. Επιπλέον, σας εμποδίζει η περηφάνια σας, ο μεγαλύτερος φόβος σας είναι να βρεθείτε σε μια γελοία ή ταπεινωτική κατάσταση. Ενώ εμάς, τις γυναίκες, δε μας ενδιαφέρει, ξέρουμε καλά ότι πρόκειται για ένα φόβο ανόητο και αφελή. Στα λιγότερο σημαντικά πράγματα είναι πιο εύκολο να χάσουμε το δρόμο μας και να πάθουμε σύγχυση, μα σε αντάλλαγμα, στα ουσιώδη πράγματα, σ' αυτά που είναι στ' αλήθεια σημαντικά, τίποτα δεν μπορεί να μας κάνει να ξεστρατίσουμε».

«Γιατί μου τα λες όλα αυτά;» ρώτησε χαμογελώντας ο Μιτροφάνι. «Πού αποσκοπεί αυτός ο φιλιππικός; Να αποδείξει ότι οι άντρες είναι βλάκες και ότι πρέπει να τους αφαιρεθεί η εξουσία στην κοινωνία για να δοθεί σ' εσάς;»

Η μοναχή έσπρωξε προς τα πάνω με το δάχτυλο τα γυαλιά της, που, μέσα στην ορμή του λόγου της, είχαν γλιστρήσει στην άκρη της μύτης της.

«Όχι, σεβασμιότατε, μου φαίνεται πως δε με ακούτε! Και τα δύο φύλα είναι έξυπνα και ηλίθια, δυνατά και αδύνατα με τον τρόπο τους. Μα σε διαφορετικά πράγματα! Και το μεγαλείο του σχεδίου του Θεού και η έννοια της αγάπης, του γάμου, είναι καθένας να έχει για στήριγμα στην αδυναμία του τη δύναμη του συζύγου του».

Ωστόσο, ο επίσκοπος δεν είχε όρεξη να μιλήσει σοβαρά. Προσποιήθηκε τον έκπληκτο: «Για πες μου, σκοπεύεις να παντρευτείς;»

«Δε μιλάω για τον εαυτό μου. Εγώ έχω έναν άλλο Νυμφίο, που με στηρίζει καλύτερα από κάθε άντρα. Λέω ότι εσείς, πάτερ, στα σοβαρά ζητήματα κάνετε το λάθος να εμπιστεύεστε μόνο την ανδρική ευφυΐα και να λησμονείτε τη δύναμη των γυναικών και την αδυναμία των αντρών».

Ο Μιτροφάνι άκουγε και γελούσε κάτω από τα μουστάκια του και αυτό την εξόργιζε ακόμα περισσότερο.

«Το χειρότερο απ' όλα είναι αυτό το αλαζονικό χαμόγελο!» ξέσπασε στο τέλος η Πελαγία. «Προέρχεται από την ανδρική έπαρση, που είναι εντελώς άτοπη για ένα μοναχό! Οι Γραφές δε λένε: "**Δέν εἶναι ἄρσεν καί θῆλυ· διότι πάντες σεῖς εἶσθε εἷς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ**».*

«Ξέρω γιατί μου κάνεις κήρυγμα, επειδή είσαι θυμωμένη», αποκρίθηκε τότε ο διορατικός ποιμένας. «Προσβλήθηκες γιατί δεν έστειλα εσένα στο Νέο Αραράτ. Και ζηλεύεις τον Ματβέι. Πώς θα

---

* Αποστόλου Παύλου, *Επιστολή προς Γαλάτας*, κεφ. γ, 28. (Σ.τ.Ε.)

καταφέρει να ξετυλίξει το κουβάρι χωρίς τη συνδρομή του κοκκινόμαλλου κεφαλιού σου; Ο Ματβέι, όμως, θα καταφέρει να το ξεμπλέξει, γιατί είναι συνετός, οξυδερκής και *λογικός*». Στο σημείο αυτό ο Μιτροφάνι έπαψε να χαμογελάει και είπε χωρίς να αστειεύεται πια: «Νομίζεις ότι δε σε εκτιμώ; Νομίζεις ότι δε γνωρίζω την ετοιμότητα του πνεύματός σου, τη διορατικότητά σου, την ικανότητά σου να κρίνεις τους ανθρώπους; Μα το ξέρεις κι εσύ, μια μοναχή δεν μπορεί να μπει στο Νέο Αραράτ. Ο κανόνας του μοναστηριού το απαγορεύει».

«Αυτό το είπατε ήδη· και μπροστά στον Μπερντιτσέφσκι δε διαφώνησα μαζί σας. Η αδελφή Πελαγία, φυσικά, δεν μπορεί. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα Λισίκινα, όμως, θα μπορούσε κάλλιστα».

«Ούτε να το σκέφτεσαι!» είπε βλοσυρός ο σεβασμιότατος. «Φτάνει! Αμαρτήσαμε, επισύραμε πάνω μας τη θεϊκή οργή, είναι ώρα να σταματήσουμε. Το φταίξιμο είναι δικό μου και μετανιώνω, εγώ σου έδωσα την ευλογία μου για εκείνη την απρέπεια, στο όνομα της αλήθειας και του θριάμβου της δικαιοσύνης. Πήρα πάνω μου όλη την αμαρτία. Αν στη Σύνοδο μάθαιναν γι' αυτές τις κατεργαριές, θα με έδιωχναν ατιμωτικά από το θρόνο μου, ίσως και να με αποσχημάτιζαν. Μα αν ορκίστηκα να μην το ξανακάνω, δεν είναι γιατί αγαπάω τόσο πολύ τον επισκοπικό μανδύα μου, αλλά γιατί φοβάμαι για σένα. Ξεχνάς ότι την τελευταία φορά κόντεψες να χάσεις τη ζωή σου γι' αυτή τη μασκαράτα; Φτάνει, δε θα υπάρξει ποτέ ξανά καμία Λισίκινα, δε θέλω καν να μου ξαναμιλήσεις γι' αυτό!»

Λογομάχησαν ακόμα για πολλή ώρα εξαιτίας εκείνης της μυστηριώδους κυρίας Λισίκινα, κανένας δεν έπεισε τον άλλο και χώρισαν, καθένας με τη γνώμη του.

Το επόμενο πρωί το ταχυδρομείο παρέδωσε στο σεβασμιό-

τατο ένα γράμμα από το νησί της Χαναάν, από τον ψυχίατρο Καρόβιν.

Ο Μιτροφάνι άνοιξε το φάκελο, διάβασε το γράμμα, έφερε το χέρι του στην καρδιά, έπεσε.

Στα διαμερίσματα του επισκόπου επικράτησε απίστευτη αναταραχή. Έσπευσαν οι γιατροί, ο κυβερνήτης κατέφτασε καλπάζοντας, χωρίς καπέλο και χωρίς καν να σελώσει το άλογό του, ο επικεφαλής των ευγενών ήρθε από το κτήμα του στην εξοχή.

Φυσικά, δεν μπορούσε να λείψει η Πελαγία. Έφτασε σιωπηλή, έμεινε για λίγη ώρα στον προθάλαμο παρακολουθώντας τρομαγμένη τους γιατρούς να πηγαινοέρχονται κι έπειτα, βρίσκοντας την κατάλληλη στιγμή, πήρε παράμερα το γραμματέα του σεβασμιότατου, τον πατέρα Ουσέρνταφ. Αυτός διηγήθηκε πώς συνέβη η συμφορά και της έδειξε το καταραμένο γράμμα, στο οποίο γινόταν λόγος για τον καινούριο ασθενή της κλινικής του Καρόβιν.

Την υπόλοιπη μέρα και όλη τη νύχτα η μοναχή έμεινε γονατισμένη στο δωμάτιο των εικόνων του επισκόπου, και μάλιστα όχι πάνω στο προσκυνητάρι, αλλά στο γυμνό πάτωμα. Προσευχήθηκε θερμά για την ανάρρωση του ασθενούς, ο θάνατος του οποίου θα αποτελούσε ένα πολύ οδυνηρό γεγονός για ολόκληρη την επαρχία και για τους τόσους ανθρώπους που τον αγαπούσαν. Η Πελαγία δεν επιχείρησε καν να παρουσιαστεί στο δωμάτιο του αρρώστου. Και χωρίς την ίδια υπήρχαν ήδη εκεί αρκετοί άνθρωποι που τον φρόντιζαν· άλλωστε δε θα την άφηναν να μπει. Εκεί, γύρω από το αναίσθητο σώμα, τριγύριζαν οι γιατροί, απορροφημένοι σε διαβουλεύσεις, ενώ από την Αγία Πετρούπολη κατέφταναν ήδη, ειδοποιημένοι με τηλεγράφημα, τρεις από τους κορυφαίους Ρώσους ειδικούς στις καρδιακές παθήσεις.

Το επόμενο πρωί, ο νεότερος από τους γιατρούς, σκυθρωπός

και χλομός, ήρθε να βρει τη γονατισμένη μοναχή. Είπε: «Ξύπνησε. Σας ζητάει. Μη μείνετε πολύ, όμως. Και για όνομα του Θεού, αδελφή, όχι κλάματα. Δε χρειάζεται να τον ταράζουμε».

Η Πελαγία σηκώθηκε με κόπο, έτριψε τους μώλωπες στα γόνατά της και μπήκε στην κρεβατοκάμαρα.

Αχ, πόσο άσχημα μύριζε εκείνο το καταθλιπτικό δωμάτιο! Καμφορά, κολλαριστά πουκάμισα, βρασμένο μέταλλο. Ο Μιτροφάνι ήταν ξαπλωμένος σ' ένα παλιό, ψηλό κρεβάτι, ο ουρανός του οποίου ήταν διακοσμημένος με το σχέδιο του ουράνιου θόλου, και ανάσαινε αδύναμα, με κόπο. Το πρόσωπο του επισκόπου συντάραξε την Πελαγία με τη νεκρική χλομάδα του, τα ταλαιπωρημένα χαρακτηριστικά και, κυρίως, με τη γενική ακαμψία του, που ήταν τόσο αντίθετη στη γεμάτη ζωντάνια φύση του σεβασμιότατου.

Ένας λυγμός ξέφυγε από τη μοναχή και ο σχολαστικός γιατρός ξερόβηξε πίσω της. Τότε η Πελαγία χαμογέλασε φοβισμένη και πλησίασε το κρεβάτι με αυτό το θλιμμένο και άτοπο χαμόγελο αποτυπωμένο στα χείλια της.

Ο άρρωστος έστρεψε τα μάτια προς το μέρος της. Χαμήλωσε ανεπαίσθητα τα βλέφαρά του· την αναγνώρισε. Κούνησε με κόπο τα μελανιασμένα χείλια του, μα δεν έβγαλε κανέναν ήχο.

Χωρίς το χαμόγελο να σβήσει από το πρόσωπό της, η Πελαγία έπεσε στα γόνατα και σύρθηκε μέχρι το κρεβάτι για να μαντέψει τα λόγια από την κίνηση των χειλιών.

Ο σεβασμιότατος την κοίταζε στα μάτια, μα όχι μ' ένα γαλήνιο βλέμμα ευλογίας, όπως θα περίμενε κανείς σε μια τέτοια στιγμή, αλλά αυστηρά, σχεδόν απειλητικά. Συγκεντρώνοντας τις δυνάμεις του, ψιθύρισε μόνο δύο λέξεις, παράξενες: «Μη ριψοκινδυνεύσεις...»

Αφού περίμενε μάταια τον άρρωστο να πει κάτι άλλο, η μοναχή έγνεψε καταφατικά για να τον καθησυχάσει, φίλησε το αδύναμο χέρι του και σηκώθηκε. Ο γιατρός την προέτρεπε να βιαστεί με ελαφρά χτυπήματα στην πλάτη: εμπρός, εμπρός, πηγαίνετε.

Καθώς διέσχιζε αργά το δωμάτιο, η Πελαγία μουρμούριζε τα λόγια του Ψαλμού της Μετανοίας: «Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατά τό μέγα ἔλεός σου καί κατά τό πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τό ἀνόμημά μου· ἐπί πλεῖον πλῦνον με ἀπό τῆς ἀνομίας μου καί ἀπό τῆς ἁμαρτίας μου καθάρισόν με· ὅτι τήν ἀνομίαν μου ἐγώ γινώσκω, καί ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστί διαπαντός...»*

Το νόημα της προσευχής έγινε πολύ γρήγορα σαφές. Από το δωμάτιο των εικόνων η μοναχή δε βγήκε στον προθάλαμο, αλλά γλίστρησε απαρατήρητη στο έρημο και μισοσκότεινο γραφείο του επισκόπου. Χωρίς την παραμικρή επιφύλαξη, άνοιξε με το κλειδί το συρτάρι του γραφείου, έβγαλε το μπρούντζινο κουτί στο οποίο ο Μιτροφάνι φύλαγε τις προσωπικές οικονομίες του (που συνήθως ξόδευε σε βιβλία, για τις ανάγκες της ενδυμασίας του ή για να βοηθάει τους φτωχούς) και με χέρι σταθερό έκρυψε στον κόρφο της ένα ολόκληρο μάτσο χαρτονομίσματα, χωρίς να αφήσει ούτε ένα ρούβλι στο κουτί.

Η Πελαγία διέσχισε με ηρεμία και ευπρέπεια την αυλή, που ήταν γεμάτη με άμαξες επισκεπτών, αλλά μόλις έστριψε στον κήπο, πέρα από τον οποίο υψωνόταν το κτίριο του επισκοπικού σχολείου, άρχισε να τρέχει με τρόπο ελάχιστα αξιοπρεπή.

Πέρασε για μια στιγμή από το κελί της διευθύντριας του σχολείου, είπε ότι για να υπακούσει στο θέλημα του σεβασμιότατου

---

* *Ψαλμοί*, κεφ. να, 1-3. (Σ.τ.Ε.)

Μιτροφάνι έπρεπε να απουσιάσει για λίγο καιρό, δεν ήξερε ακόμα πόσο, και ζήτησε να της βρει μια αναπληρώτρια για τα μαθήματα. Η καλή αδελφή Χριστίνα, συνηθισμένη στις απρόβλεπτες απουσίες της καθηγήτριας των ρωσικών και της γυμναστικής, δεν έκανε ερωτήσεις ούτε για το σκοπό του ταξιδιού ούτε για τον προορισμό, θέλησε μόνο να μάθει αν η Πελαγία είχε αρκετά βαριά ρούχα, για να μην κρυολογήσει στο ταξίδι. Οι μοναχές φιλήθηκαν, η Πελαγία πήρε από το δωμάτιό της ένα μικρό μπαούλο και, αφού φώναξε έναν αμαξά, τον πρόσταξε να τη μεταφέρει ολοταχώς στην αποβάθρα. Απέμενε λιγότερο από μισή ώρα μέχρι την αναχώρηση του πλοίου.

Το μεσημέρι της επόμενης μέρας αποβιβαζόταν κιόλας στην αποβάθρα του Νίζνι Νόβγκοροντ, αλλά στη θέση του ράσου φορούσε ένα σεμνό μαύρο φόρεμα, που είχε βγάλει από το μπαούλο. Και αυτή δεν ήταν παρά η πρώτη φάση της μεταμόρφωσης.

Στο ξενοδοχείο, η φιλοξενούμενη με τα κόκκινα μαλλιά ζήτησε να στείλουν στο δωμάτιό της ένα πακέτο με τα πιο πρόσφατα περιοδικά μόδας, οπλίστηκε με μολύβι κι άρχισε να σημειώνει σ' ένα φύλλο χαρτί διάφορους ακατάληπτους όρους, όπως *gros de Naples, capote écossaise, péplum de velours, manteau à la Talma* και άλλους παρόμοιους.

Αφού διεξήγαγε την έρευνά της με τη μέγιστη επιμέλεια, ξοδεύοντας γι' αυτή τουλάχιστον δύο ώρες, η Πελαγία επισκέφτηκε το καλύτερο κατάστημα ρούχων του Νίζνι Νόβγκοροντ, το «Ντιμπουά και Υιός», όπου έδωσε στον υπάλληλο ακριβείς και λεπτομερείς οδηγίες, οι οποίες έγιναν δεκτές με μια ευγενική υπόκλιση κι εκτελέστηκαν αμέσως.

Μιάμιση ώρα αργότερα, αφού πρώτα κατέφτασε στο ξενοδοχείο μια ολόκληρη άμαξα γεμάτη πακέτα, κουτιά και καπελιέρες, η κλέφτρα του θησαυροφυλακίου του επισκόπου, ντυμένη μ' εκείνο το αινιγματικό *péplum de velours* (ένα ρούχο ίσιο, χωρίς μέση, από βελούδο Ουτρέχτης), προχώρησε σε μια πράξη αδιανόητη για μοναχή. Πήγε σ' ένα σαλόνι κομμωτικής κι έβαλε να της κατσαρώσουν τα κοντά της μαλλιά σύμφωνα με την τελευταία παρισινή μόδα, γεγονός που κολάκεψε πολύ το οβάλ, κάπως φακιδιάρικο, πρόσωπό της.

Έτσι στολισμένη και καλλωπισμένη η Πελαγία, όπως συμβαίνει στις γυναίκες, μεταμορφώθηκε όχι μόνο εξωτερικά, αλλά και εσωτερικά. Το βήμα της έγινε ανάλαφρο, οι ώμοι της στητοί, ο λαιμός στήριζε το κεφάλι που δεν ήταν πια σκυμμένο, αλλά κοίταζε ψηλά. Οι άντρες γύριζαν να την κοιτάξουν και δύο αξιωματικοί σταμάτησαν μάλιστα. Ο ένας σφύριξε κι ο άλλος τον επιτίμησε: «Μα, Μισέλ, τι τρόποι».

Μπροστά στην είσοδο του τουριστικού γραφείου «Κουκ και Καντόραβιτς», την κομψή κυρία παρενόχλησε μια τσιγγάνα βρόμικη και φθονερή, που άρχισε να την απειλεί με σίγουρη συμφορά, νυχτερινούς εφιάλτες και θάνατο από πνιγμό, απαιτώντας δέκα καπίκια για να την απαλλάξει από το κακό μάτι. Η Πελαγία δε φοβήθηκε καθόλου τη μάντισσα, πολύ περισσότερο από τη στιγμή που στο όχι πολύ μακρινό παρελθόν είχε ευτυχώς αποφύγει το θάνατο από πνιγμό. Έδωσε, πάντως, τον οβολό της στη μάγισσα, και μάλιστα όχι δέκα καπίκια, αλλά ένα ολόκληρο ρούβλι, γιατί από τώρα και στο εξής θα ήταν πιο καλή και δε θα θεωρούσε όλους τους ανθρώπους εχθρούς.

Στο ταξιδιωτικό γραφείο, που περιείχε κι ένα κατάστημα ειδών ταξιδίου, ξοδεύτηκαν άλλα εκατόν πενήντα ρούβλια από τις

οικονομίες του επισκόπου για δύο θαυμάσιες σκοτσέζικες βαλίτσες, ένα σετ για μανικιούρ και μια σεντεφένια θήκη για τα γυαλιά, την οποία μπορούσε να κρεμάσει στη ζώνη της (όμορφη και βολική ταυτόχρονα), και βέβαια για την αγορά ενός εισιτηρίου μέχρι τη μονή του Νέου Αραράτ, στο οποίο έφτανε κανείς κάνοντας ένα τμήμα της διαδρομής με σιδηρόδρομο μέχρι τη Βόλογκντα, ύστερα με άμαξα μέχρι το Σινεοζέρσκ και στη συνέχεια με το πλοίο.

«Πηγαίνετε για προσκύνημα;» ρώτησε ευγενικά ο υπάλληλος. «Είναι η σωστή εποχή, προτού πιάσει το κρύο. Δε θέλετε να κλείσετε από τώρα και το ξενοδοχείο;»

«Εσείς ποιο μου προτείνετε;» ρώτησε η ταξιδιώτισσα.

«Πρόσφατα πήγε εκεί η σύζυγος του δημάρχου μας με την κόρη της κι έμειναν στην "Κεφαλή του Ολοφέρνη". Μίλησαν με τα καλύτερα λόγια».

«Στην "Κεφαλή του Ολοφέρνη";» είπε μ' ένα μορφασμό η κυρία. «Δεν υπάρχει κάποιο άλλο, με λιγότερο αιμοχαρές όνομα;»

«Και βέβαια. Υπάρχει το ξενοδοχείο "Η Κιβωτός του Νώε", η πανσιόν "Η Γη της Επαγγελίας". Και οι κυρίες που θέλουν να απομονωθούν τελείως από τους άντρες καταλύουν στην "Άσπιλη Παρθένο". Ένα ξενοδοχείο πολύ καθωσπρέπει, για προσκυνήτριες ευγενείς κι εύπορες. Η τιμή του δωματίου δεν είναι υψηλή, αλλά σε αντάλλαγμα αναμένεται από κάθε φιλοξενούμενη να κάνει μια δωρεά για το ταμείο της μονής, όχι μικρότερη από εκατό ρούβλια. Όποια προσφέρει τριακόσια ή περισσότερα γίνεται δεκτή σε ιδιωτική ακρόαση από τον αρχιμανδρίτη».

Η τελευταία πληροφορία φάνηκε να ενδιαφέρει πολύ τη μέλλουσα προσκυνήτρια, η οποία άνοιξε το ολοκαίνουριο τσαντάκι της, έβγαλε ένα μάτσο χαρτονομίσματα (ποσό σημαντικό) κι άρ-

χισε να τα μετράει. Ο υπάλληλος παρακολουθούσε τη διαδικασία με διακριτικότητα και θρησκευτική ευλάβεια. Στα πεντακόσια ρούβλια η πελάτισσα σταμάτησε και είπε αδιάφορα: «Ναι, θα κλείσω στην "Άσπιλη Παρθένο"». Κι έβαλε ξανά τα χρήματα στο τσαντάκι της, χωρίς να καθίσει να τα μετρήσει όλα.

«Η υπηρέτρια θα μείνει μαζί σας ή σε χωριστό δωμάτιο;»

«Μα τι λέτε;» Η κυρία κούνησε τις χαλκόχρωμες μπούκλες της με ύφος επιτιμητικό. «Σε προσκύνημα με την υπηρέτρια; Δε θα άρμοζε σε χριστιανούς. Θα τα κάνω όλα μόνη μου: ντύσιμο, πλύσιμο, ίσως και χτένισμα».

«Παρντόν. Ξέρετε, δεν είναι όλες τόσο σχολαστικές...» Ο υπάλληλος έπιασε να συμπληρώνει ένα έντυπο, βουτώντας γρήγορα την ατσάλινη πένα στο μελανοδοχείο. «Σε ποιο όνομα θα γίνει η κράτηση;»

Η προσκυνήτρια αναστέναξε κι έκανε το σταυρό της, ποιος ξέρει γιατί.

«Γράψτε: χήρα Παυλίνα Αντρέγιεβνα Λισίκινα, ευγενής από την επαρχία της Μόσχας».

Ταξιδιωτικές σημειώσεις

Αφού η ίδια η ηρωίδα της διήγησής μας, από τη στιγμή που έβγαλε το ράσο, πήρε άλλο όνομα, θα την αποκαλούμε κι εμείς έτσι, από σεβασμό προς την τάξη των μοναχών και για να αποφευχθούν ιερόσυλες ασάφειες. Ας είναι αριστοκράτισσα, ας λέγεται Λισίκινα, θα έχει τους λόγους της.

Άλλωστε, κατά τα φαινόμενα, με τη νέα της ταυτότητα η πνευματική κόρη του επισκόπου του Ζαβόλισκ δεν ένιωθε καθόλου χει-

ρότερα απ' ό,τι με την προηγούμενη. Δεν ήταν δύσκολο να παρατηρήσει κανείς ότι το ταξίδι δεν την κούραζε καθόλου, το αντίθετο μάλιστα, αποτελούσε για εκείνη ευχαρίστηση και ψυχαγωγία.

Στο τρένο, η νεαρή κυρία κοίταζε με μακάριο ύφος από το παράθυρο τους έρημους κάμπους και τα δάση, που δεν είχαν χάσει ακόμα τελείως το όμορφο φθινοπωρινό φύλλωμά τους. Από το γραφείο ταξιδίων, εκτός από τις άλλες αγορές της, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είχε πάρει ως δώρο μια βολική τσάντα από βελούδο, την οποία είχε κρεμάσει στο στήθος της, και τώρα σκότωνε την ώρα της φτιάχνοντας ένα πλεχτό από μαλλί μερινός, το οποίο ο σεβασμιότατος Μιτροφάνι θα είχε οπωσδήποτε ανάγκη με τα πρώτα κρύα, ιδίως έπειτα από μια τόσο βαριά καρδιακή προσβολή. Το εργόχειρο ήταν σύνθετο, με εναλλαγές διαφόρων πλέξεων και χρωμάτων, και προχωρούσε με δυσκολία· οι πόντοι έβγαιναν ακανόνιστοι, οι χρωματιστές ίνες προεξείχαν υπερβολικά, παραμορφώνοντας όλο το σχέδιο, αλλά το δημιούργημά της φαινόταν να αρέσει στη Λισίκινα. Πότε πότε σταματούσε και, γέρνοντας το κεφάλι, παρατηρούσε το αδέξιο εργόχειρό της με έκδηλη ικανοποίηση.

Όποτε η ταξιδιώτισσα κουραζόταν με το πλέξιμο, καταπιανόταν με το διάβασμα και βρήκε τρόπο να αφοσιωθεί στην ασχολία αυτή όχι μόνο στο άνετο βαγόνι του τρένου, αλλά και στην άμαξα που αναπηδούσε. Η ταξιδιώτισσα διάβαζε εναλλάξ δύο βιβλία, το ένα κατάλληλο όσο λίγα για προσκύνημα –*Στοιχεία Χριστιανικού Κηρύγματος* του Θεοφάνη του Ερημίτη– και το άλλο πολύ παράξενο –*Εγχειρίδιο Βαλλιστικής. Δεύτερο Μέρος*–, αλλά και τα δύο με την ίδια προσοχή και το ίδιο ενδιαφέρον.

Αφού επιβιβάστηκε στον «Άγιο Βασιλίσκο» στο Σινεοζέρσκ, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα εκδήλωσε πλήρως ένα από τα κύρια χα-

ρακτηριστικά της, μια ασυγκράτητη περιέργεια. Γύρισε όλο το πλοίο, μίλησε με τους ρασοφόρους ναυτικούς, παρακολούθησε τους πελώριους τροχούς να μετακινούν το νερό. Έχωσε τη μύτη της στο μηχανοστάσιο κι άκουσε το μηχανικό να περιγράφει στους ενδιαφερόμενους επιβάτες τη λειτουργία των στροφάλων, των αξόνων και του λέβητα. Φορώντας επίτηδες τα γυαλιά της (τα οποία με τη μεταμόρφωση της μοναχής από το Ζαβόλισκ σε Μοσχοβίτισσα ευγενή είχαν μετακομίσει από τη μύτη της στη σεντεφένια θήκη), η προσκυνήτρια κρυφοκοίταξε ακόμα και στην εστία του λέβητα, όπου τα πυρακτωμένα κάρβουνα καίγονταν τρίζοντας τρομακτικά.

Έπειτα, μαζί με άλλους περίεργους επιβάτες, όλοι γένους αρσενικού, πήγε να επιθεωρήσει τη γέφυρα του πλοίου.

Η ξενάγηση είχε οργανωθεί με σκοπό να αποδειχτεί η φιλοξενία και η γενναιοδωρία του Νέου Αραράτ, η οποία εκτεινόταν όχι μόνο στην περιοχή του αρχιπελάγους, αλλά και στο πλοίο που έφερε το όνομα του αγίου ιδρυτή της μονής. Τις εξηγήσεις σχετικά με το δίαυλο προσέγγισης, τη διακυβέρνηση του πλοίου και την απρόβλεπτη φύση των ανέμων στη Γαλάζια Λίμνη έδινε ο υποπλοίαρχος, ένας μοναχός με ταπεινό ύφος που φορούσε σκούφο από μοχέρ. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, όμως, έδειχνε πολύ μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τον καπετάνιο, τον αδελφό Ιωνά, έναν πειρατή με κόκκινο πρόσωπο και πυκνή γενειάδα, ο οποίος φορούσε ψαράδικο κασκέτο από μουσαμά και στεκόταν αυτοπροσώπως στο πηδάλιο, αγνοώντας με τη δικαιολογία αυτή τους επιβάτες.

Ο γραφικός τύπος δεν έμοιαζε καθόλου με μοναχό, μολονότι φορούσε κι αυτός ράσο, κι έτσι η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν κρατήθηκε, τον πλησίασε και τον ρώτησε: «Πείτε μου, άγιε πατέρα, πάει πολύς καιρός που αφιερωθήκατε στο Θεό;»

Ο καπετάνιος τής έριξε μια θυμωμένη ματιά από την κορυφή ως τα νύχια και παρέμεινε σιωπηλός, ελπίζοντας ότι θα τον άφηνε ήσυχο. Καταλαβαίνοντας ότι αυτό δε θα γινόταν, βρυχήθηκε απρόθυμα: «Τέσσερα χρόνια».

Αμέσως η επιβάτισσα πήγε και στάθηκε πολύ κοντά του, για να κουβεντιάσει πιο άνετα.

«Και τι δουλειά κάνατε προηγουμένως;»

Ο καπετάνιος αναστέναξε βαθιά, έτσι ώστε να μην υπάρχει καμία αμφιβολία ότι, αν εξαρτιόταν από τον ίδιο, δε θα απαντούσε στις ερωτήσεις εκείνου του ενοχλητικού θηλυκού και θα το έδιωχνε αμέσως από την τιμονιέρα, όπου οι γυναίκες δεν είχαν κανένα λόγο να βρίσκονται.

«Αυτό έκανα. Τον τιμονιέρη. Πήγαινα για κυνήγι φαλαινών στα Σπιτσμπέργκεν».

«Ενδιαφέρον!» αναφώνησε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, χωρίς να ενοχληθεί καθόλου από τον εχθρικό τόνο της απάντησης. «Σίγουρα γι' αυτό σας φωνάζουν Ιωνά. Εξαιτίας των φαλαινών, έτσι δεν είναι;»

Σε μια ηρωική πράξη χριστιανικής καρτερίας, ο καπετάνιος έκανε με τα χείλια του ένα μορφασμό που προφανώς έπρεπε να ερμηνευτεί ως πρόσχαρο χαμόγελο.

«Όχι πολλών φαλαινών, αλλά μιας. Το θηρίο διέλυσε τη βάρκα με την ουρά του. Πνίγηκαν όλοι, μόνο εγώ ξαναβγήκα στην επιφάνεια. Με ρούφηξε στο στόμα της, μ' έγδαρε με τις μπαλένες, φαίνεται, όμως, ότι δε με βρήκε του γούστου της, γιατί με έφτυσε. Μετά με μάζεψε μια γολέτα. Μέσα στο στόμα δεν έμεινα παρά μόνο μισό λεπτό, αλλά πρόλαβα να δώσω το λόγο μου. Αν σωζόμουν, θα γινόμουν μοναχός».

«Τι απίστευτη ιστορία!» είπε ενθουσιασμένη η επιβάτισσα.

«Και το πιο εκπληκτικό είναι ότι εσείς, αφού σωθήκατε, αφιερωθήκατε στ' αλήθεια στο Θεό. Ξέρετε, πολλοί σε μια στιγμή απελπισίας δίνουν υποσχέσεις στο Θεό, μα έπειτα λίγοι είναι εκείνοι που τις τηρούν».

Ο Ιωνάς έπαψε να προσπαθεί να χαμογελάσει και σούφρωσε τα δασύτριχα φρύδια του: «Ο λόγος είναι ιερός».

Αυτή η σύντομη φράση φανέρωνε τόση αυστηρότητα και τόση πικρία, ώστε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ένιωσε απίστευτη θλίψη για το δύστυχο φαλαινοθήρα.

«Α, δεν έπρεπε ποτέ να γίνετε μοναχός», είπε στενοχωρημένη. «Ο Κύριος θα καταλάβαινε και θα σας συγχωρούσε. Ο μοναστικός βίος πρέπει να είναι ανταμοιβή, ενώ για σας είναι σχεδόν τιμωρία. Βάζω στοίχημα ότι νοσταλγείτε την ελεύθερη ζωή που κάνατε πριν, ε; Τους ξέρω τους ναυτικούς. Χωρίς πιοτό και χωρίς βλαστήμιες είναι ένα μαρτύριο για σας. Κι έπειτα, ο όρκος αγνότητας...» κατέληξε συμπονετικά η καλόκαρδη προσκυνήτρια, σαν να μιλούσε μόνη της, χαμηλόφωνα.

Ο καπετάνιος, όμως, την άκουσε κι έριξε στην ενοχλητική ένα τέτοιο βλέμμα, ώστε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα τρόμαξε και τράπηκε γρήγορα σε φυγή, επιστρέφοντας στο κατάστρωμα και από εκεί στην καμπίνα της.

Ένας ανδρικός παράδεισος

Το άγριο βλέμμα του καπετάνιου εξηγήθηκε εν μέρει το επόμενο πρωί, όταν ο «Άγιος Βασιλίσκος» έδεσε στην αποβάθρα του Νέου Αραράτ. Όσο περίμενε τον αχθοφόρο, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα παρέμεινε στο πλοίο και ήταν από τους τελευταίους επι-

βάτες που αποβιβάστηκαν. Την προσοχή της προσέλκυσε μια νεαρή γυναίκα, ψηλή και μαυροντυμένη, η οποία περίμενε ανυπόμονα κάποιον στο μόλο. Αφού παρατήρησε προσεκτικά τη γυναίκα και διαπίστωσε ορισμένες ιδιαιτερότητες της ενδυμασίας της (ήταν εξεζητημένη, αλλά κάπως εκτός μόδας: κρίνοντας από τα περιοδικά, εκείνη τη σεζόν δε φοριούνταν πια καπέλα τόσο πλατύγυρα και μπότες με ασημένια κουμπάκια), η Λισίκινα συμπέρανε ότι η κυρία πρέπει να ήταν κάτοικος του τόπου. Ήταν χαριτωμένη, μόνο λίγο χλομή, κι επιπλέον την έκφρασή της χαλούσε το αεικίνητο και κακό βλέμμα της. Η ντόπια παρατήρησε κι αυτή τη Μοσχοβίτισσα ευγενή. Το βλέμμα της στάθηκε στο παλτό και στις κόκκινες μπούκλες που ξέφευγαν από το καπελίνο της. Ένας απαίσιος μορφασμός αλλοίωσε το όμορφο πρόσωπο της άγνωστης, που έστρεψε αμέσως αλλού το βλέμμα της, αναζητώντας κάποιον πάνω στο κατάστρωμα του πλοίου.

Η περίεργη Παυλίνα Αντρέγιεβνα μετακινήθηκε λίγο και στράφηκε από την άλλη για να φορέσει τα γυαλιά της. Η προνοητικότητά της ανταμείφθηκε, καθώς παρακολούθησε μια σκηνή μάλλον ενδιαφέρουσα.

Ο αδελφός Ιωνάς κατευθυνόταν προς τη σανιδόσκαλα, όταν είδε τη μαυροντυμένη γυναίκα και σταμάτησε αποσβολωμένος. Ήταν αρκετό, όμως, να τον καλέσει εκείνη με μια κοφτή, επιτακτική κίνηση του χεριού, για να κατεβεί ο καπετάνιος στο μόλο άρον άρον, σχεδόν με πηδηματάκια. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ξανασκέφτηκε τον όρκο αγνότητας των μοναχών και κούνησε το κεφάλι. Πρόλαβε, ωστόσο, να παρατηρήσει μια άλλη παράξενη λεπτομέρεια. Φτάνοντας στο ύψος της νεαρής, ο Ιωνάς έστρεψε ίσα ίσα το κεφάλι προς το μέρος της (το πλατύ, τραχύ πρόσωπο του καπετάνιου ήταν ακόμα πιο κόκκινο από το συνηθισμένο),

αλλά δε σταμάτησε· μόνο της άγγιξε ελαφρά το χέρι. Τα οπλισμένα με φακούς μάτια της κυρίας Λισίκινα πρόσεξαν, όμως, ότι από το χοντρό χέρι του πρώην φαλαινοθήρα ένα τετράγωνο χαρτάκι πέρασε στη λεπτή, ντυμένη με γκρι δερμάτινο γάντι παλάμη: ένας μικρός φάκελος ίσως ή ένα διπλωμένο μπιλιέτο.

«Αχ, τον καημένο», αναστέναξε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα και προχώρησε, παρατηρώντας με ενδιαφέρον την ιερή πόλη.

Η προσκυνήτρια είχε σταθεί εξαιρετικά τυχερή με τον καιρό. Ένας χλομός ήλιος φώτιζε με μελαγχολική γλυκύτητα τις χρυσές κορυφές των εκκλησιών και των καμπαναριών, τα λευκά τείχη του μοναστηριού και τις πολύχρωμες στέγες των σπιτιών. Πάνω απ' όλα της άρεσε που τα ζωντανά χρώματα του φθινοπώρου δεν είχαν ακόμα σβήσει στο Νέο Αρατάτ· τα δέντρα ήταν κίτρινα, καστανά και κόκκινα και ο ουρανός είχε ένα γαλανό χρώμα που δε θύμιζε καθόλου Νοέμβρη. Στο Ζαβόλισκ, αντίθετα, που βρισκόταν αρκετά νοτιότερα, τα φύλλα είχαν πέσει από καιρό και το πρωί οι λακκούβες καλύπτονταν από ένα λεπτό στρώμα βρόμικου πάγου.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα θυμήθηκε ότι ο υποπλοίαρχος του ατμόπλοιου είχε μιλήσει για το ιδιαίτερο «μικροκλίμα» του νησιού, το οποίο είχε την εξήγησή του στα καπρίτσια των θερμών ρευμάτων και, προφανώς, στην ιδιαίτερη εύνοια του Κυρίου προς εκείνους τους ευλογημένους τόπους.

Πριν ακόμα φτάσει στο ξενοδοχείο, η ταξιδιώτισσα είχε ήδη εντοπίσει όλες τις ιδιαιτερότητες του Νέου Αραράτ και είχε σχηματίσει μια πρώτη ιδέα για την παράξενη πόλη.

Το Νέο Αραράτ τής φαινόταν μια όμορφη κωμόπολη με καλή ρυμοτομία, αλλά ταυτόχρονα κάπως καταθλιπτική ή, όπως τη χαρακτήρισε από μέσα της, «μίζερη». Όχι για τη χάραξη των

δρόμων ή για τη λιτότητα των κτιρίων· εδώ όλα ήταν τέλεια, τα κτίρια ήταν στέρεα, ως επί το πλείστον χτισμένα από πέτρα, οι εκκλησίες πολυάριθμες και μεγαλόπρεπες, αν και κάπως ογκώδεις, χωρίς εκείνη την ανάταση προς τον ουρανό που ανυψώνει την ψυχή, ενώ οι δρόμοι ήταν θαύμα, χωρίς ούτε έναν κόκκο σκόνης, χωρίς ούτε μία λακκούβα. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα χαρακτήρισε «μίζερη» την πόλη γιατί της φάνηκε υπερβολικά μελαγχολική. Δεν ήταν αυτό που περίμενε από ένα μοναστήρι κοντά στον Κύριο.

Έπειτα από μικρό χρονικό διάστημα, η προσκυνήτρια κατάλαβε και την αιτία της αίσθησης αυτής. Αυτό συνέβη, όμως, αφού τακτοποιήθηκε στο ξενοδοχείο. Εκεί, το πρώτο που έκανε ήταν να δηλώσει ότι επιθυμούσε να παραδώσει προσωπικά στον πατέρα ηγούμενο μια προσφορά πεντακοσίων ρουβλιών. Αμέσως εξασφάλισε ακρόαση για την ίδια κιόλας μέρα. Το σύνολο των εργαζομένων και των ενοίκων της «Άσπιλης Παρθένου», συμπεριλαμβανομένων των καμαριέρων, ήταν αποκλειστικά γυναίκες και για το λόγο αυτό στην επίπλωση των δωματίων κυριαρχούσαν οι κεντητές κουρτίνες, τα μικρά πουφ, τα μαξιλαράκια και τα φοδραρισμένα σκαμνάκια. Όλα αυτά ήταν επιτηδευμένες ανέσεις που δεν άρεσαν καθόλου στη νέα ένοικο, η οποία ήταν συνηθισμένη στην απλότητα του κελιού της μονής. Και όταν βγήκε από εκείνο το γυναικείο παράδεισο, μεμιάς η Παυλίνα Αντρέγιεβνα κατάλαβε εξ αντιδιαστολής τι ήταν αυτό που δεν της άρεσε στην πόλη.

Παρουσιαζόταν κι αυτή σαν ένα είδος παραδείσου, όχι γυναικείου όμως, αλλά ανδρικού. Εδώ οι άντρες διηύθυναν τα πάντα, είχαν χτίσει και οργανώσει τα πάντα κατά την κρίση τους, χωρίς να ανησυχούν για συζύγους, κόρες και αδερφές, και γι' αυτό η πόλη είχε προσλάβει την όψη στρατοπέδου· χτισμένη με γεω-

μετρική ακρίβεια, τακτική, πεντακάθαρη, αλλά που δε σου έκανε όρεξη να την κατοικήσεις.

Αφού έκανε αυτή τη διαπίστωση, η Λισίκινα άρχισε να κοιτάζει γύρω της με διπλή περιέργεια. Ιδού η ζωή, όπως θα την οργάνωναν στη Γη οι άντρες, αν είχαν εν λευκώ εξουσιοδότηση! Θα προσεύχονταν, θα σκούπιζαν, θα έτρεφαν μεγάλες γενειάδες και θα βάδιζαν στη σειρά (η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είχε συναντήσει μια περίπολο φυλάκων της ειρήνης). Και αμέσως ένιωσε συμπόνια για όλους, για το Νέο Αραράτ, για τους άντρες και για τις γυναίκες. Περισσότερο, πάντως, για τους άντρες παρά για τις γυναίκες, γιατί οι τελευταίες χωρίς τους πρώτους μπορούν να τα βγάλουν πέρα με κάποιον τρόπο, ενώ οι άντρες, αν έμεναν μόνοι τους, θα χάνονταν σίγουρα. Ή θα αποκτηνώνονταν και θα άρχιζαν τις αισχρότητες ή θα έπεφταν σε μια συναισθηματική έρημο χωρίς ζωή, όπως αυτή. Και κανείς δεν ξέρει τι είναι χειρότερο.

Η σωτηρία του μικρού γάτου

Όπως έχουμε πει ήδη, στην απλόχερη δωρήτρια υποσχέθηκαν άμεση ακρόαση από τον αιδεσιμότατο Βιτάλιο κι έτσι, βγαίνοντας από το ξενοδοχείο, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα κατευθύνθηκε προς το μοναστήρι.

Με τα λευκά τείχη και τους πολλούς τρούλους του, το μοναστήρι ήταν ορατό σχεδόν από κάθε σημείο της πόλης, γιατί ήταν χτισμένο σ' ένα ύψωμα που δέσποζε πάνω από τη λίμνη, λίγο έξω από την κατοικημένη περιοχή. Από τα τελευταία σπίτια μέχρι τα πρώτα κτίσματα που εφάπτονταν στα τείχη, κυρίως συνεργεία και αποθήκες, ο δρόμος διέσχιζε ένα πάρκο που απλωνόταν κα-

τά μήκος της ψηλής όχθης. Εκεί που τελείωνε η βραχώδης πλαγιά πάφλαζαν τα ακούραστα γαλάζια κύματα.

Περπατώντας κατά μήκος της λίμνης, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα κουκουλώθηκε καλύτερα με το μάλλινο μανδύα της, μιας και ο άνεμος ήταν μάλλον ψυχρός, δε μετακινήθηκε, όμως, από το χείλος του γκρεμού προς το βάθος του πάρκου. Η θέα των νερών από ψηλά ήταν πολύ ωραία· άλλωστε, εκείνη η δυνατή αύρα περισσότερο την αναζωογονούσε παρά την πάγωνε.

Όχι μακριά από τα όρια της μονής, σ' ένα ξέφωτο που προφανώς ήταν το μέρος το οποίο προτιμούσαν οι ντόπιοι για τους περιπάτους τους, συνέβαινε κάτι ασυνήθιστο και η γεμάτη περιέργεια Λισίκινα στράφηκε αμέσως προς εκείνη την κατεύθυνση.

Πρώτα είδε ένα πλήθος ανθρώπων που για κάποιο λόγο συνωστίζονταν ακριβώς στην άκρη της όχθης, κοντά σ' ένα γέρικο, γερμένο δέντρο, κι έπειτα άκουσε ένα παιδικό κλάμα και ήχους οξείς, διαπεραστικούς και πολύ λυπητερούς, αν και δεν ήταν ξεκάθαρο από πού προέρχονταν. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, που λόγω της εμπειρίας της ως δασκάλας ξεχώριζε καλά όλες τις χροιές του κλάματος των παιδιών, θορυβήθηκε, γιατί εκείνο το κλάμα ήταν απαρηγόρητο και από τον τόνο καταλάβαινε ότι δεν ήταν προσποιητό.

Της ήταν αρκετό μισό λεπτό για να αντιληφθεί τι συνέβαινε.

Η ιστορία, για να πούμε την αλήθεια, ήταν από τις πιο κοινότοπες και, από μια άποψη, εντελώς κωμική. Ένα κοριτσάκι, παίζοντας με τη γατούλα του, την είχε αφήσει να σκαρφαλώσει σ' ένα δέντρο. Αρπάζοντας με τα νύχια του το ροζιασμένο κορμό, το γατάκι είχε ανεβεί πολύ ψηλά, τόσο που τώρα δεν κατάφερνε να κατεβεί. Ο κίνδυνος συνίστατο στο γεγονός ότι το δέντρο κρε-

μόταν πάνω από τον γκρεμό και το γατάκι είχε παγιδευτεί στο πιο μακρύ και λεπτό κλαδί, κάτω από το οποίο, πολύ πιο χαμηλά, πάφλαζαν και άφριζαν τα κύματα.

Έγινε αμέσως φανερό ότι το κακόμοιρο δεν μπορούσε να σωθεί. Προκαλούσε θλίψη, έτσι χαριτωμένο που ήταν, με το άσπρο, σαν πούπουλα κύκνου, τρίχωμά του, με τα στρογγυλά γαλάζια ματάκια του και μια μεταξωτή κορδελίτσα δεμένη στο λαιμό του.

Ακόμα μεγαλύτερη θλίψη προκαλούσε η αφεντικίνα του, ένα κοριτσάκι έξι ή εφτά χρόνων. Ήταν κι αυτό χαριτωμένο, με το καθαρό φορεματάκι του, το λουλουδάτο μαντίλι, κάτω από το οποίο ξεπρόβαλλαν οι ξανθές μπούκλες, και τα μικρά παπούτσια του που έμοιαζαν με παπούτσια κούκλας.

«Ψιψίνα, ψιψίνα!» έλεγε μέσα σε αναφιλητά η μικρή. «Κατέβα, αλλιώς θα πέσεις!»

Μια κουβέντα ήταν. Το γατάκι έμενε γαντζωμένο στην άκρη του κλαριού με τις τελευταίες του δυνάμεις. Ο άνεμος έκανε το άσπρο κορμάκι του να ταλαντεύεται, πότε δεξιά, πότε αριστερά, και ήταν φανερό ότι πολύ γρήγορα θα το έριχνε κάτω.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα παρακολουθούσε τη θλιβερή σκηνή με το χέρι στην καρδιά. Της ήρθε στο νου ένα επεισόδιο όχι και πολύ μακρινό, όταν και η ίδια είχε βρεθεί σε παρόμοια θέση μ' εκείνο το γατάκι και είχε σωθεί μόνο επειδή ήταν θέλημα της Θείας Πρόνοιας. Στην ανάμνηση αυτής της τρομερής νύχτας έκανε το σταυρό της και μουρμούρισε μια προσευχή, όχι ευχαριστήρια για εκείνη την ως εκ θαύματος σωτηρία, αλλά για το δύσμοιρο, καταδικασμένο γατάκι: «Θεέ μου, κάνε να ζήσει λίγο ακόμα το ζωντανό! Τι Σου στοιχίζει μια τόσο μικρή χάρη;»

Φυσικά, καταλάβαινε και η ίδια ότι μόνο ένα θαύμα μπορούσε να σώσει το γατάκι και ότι δεν υπήρχαν σοβαροί λόγοι να ε-

νοχληθεί η Θεία Πρόνοια. Στην περίπτωση αυτή, ένα θαύμα θα φαινόταν γελοίο, υπερβολικό.

Οι άνθρωποι, φυσικά, δεν παρέμεναν σιωπηλοί· άλλοι παρηγορούσαν το κοριτσάκι κι άλλοι συζητούσαν τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν να σώσουν το απερίσκεπτο γατάκι.

Ένας έλεγε: «Θα 'πρεπε να σκαρφαλώσει κάποιος, να πατήσει στο κλαδί και να το πιάσει με μια απόχη», αν και ήταν σαφές ότι εκεί, στο πάρκο, η απόχη δε θα έπεφτε από τον ουρανό. Ένας άλλος συλλογιζόταν μόνος του μεγαλόφωνα: «Θα μπορούσε κανείς να ξαπλώσει πάνω στο κλαδί και να προσπαθήσει να το φτάσει με το χέρι, μα θα κατέληγε να γκρεμιστεί. Και στο κάτω κάτω να διακινδυνεύσει τη ζωή του για κάτι σοβαρό, αλλά για ένα ζωάκι...» Είχε δίκιο, απόλυτο δίκιο.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ήταν έτοιμη να φύγει, για να μη δει εκείνη την άσπρη μπαλίτσα να πέφτει με ένα ουρλιαχτό και για να μην ακούσει τις τρομερές κραυγές της κοπελίτσας (μα γιατί δεν την έπαιρναν μακριά από εκεί;), όταν με το πλήθος ενώθηκε ένας νέος χαρακτήρας, τόσο ενδιαφέρων, ώστε η δήθεν Μοσχοβίτισσα άλλαξε γνώμη.

Παραμερίζοντας τον κόσμο χωρίς πολλή ευγένεια, στο δέντρο πλησίαζε ένας ψηλός, αδύνατος άντρας μ' ένα κομψό κάτασπρο παλτό κι έναν εξίσου άσπρο πάνινο μπερέ. Ο αποφασιστικός τύπος ανήκε χωρίς καμία αμφιβολία στην περιβόητη κατηγορία των «λαμπερών σαν τον ήλιο», στην οποία οι άντρες, όπως είναι γνωστό, δεν κατατάσσονται χάρη στα κλασικά χαρακτηριστικά του προσώπου τους (αν και ο κύριος κάθε άλλο παρά άσχημος ήταν με το σλαβικό στιλ του – ξανθά μαλλιά και γαλανά μάτια), αλλά για τη γενική εντύπωση ήρεμης σιγουριάς και γοητευτικής τόλμης που αποπνέουν. Οι δύο αυτές ιδιότητες, που έχουν ακατα-

μάχητη επίδραση σχεδόν σε όλες τις γυναίκες, διακρίνονταν τόσο καθαρά στο πρόσωπο και στους τρόπους του κομψού αγνώστου, ώστε οι κυρίες, οι δεσποινίδες, οι χωριάτισσες και οι κοπέλες που βρίσκονταν μεταξύ του πλήθους τού έδειξαν αμέσως *ιδιαίτερη* προσοχή.

Δεν αποτέλεσε εξαίρεση ούτε η κυρία Λισίκινα, που σκέφτηκε: «Τι ανθρώπους συναντάει κανείς στο Νέο Αραράτ! Βρίσκεται, άραγε, κι αυτός εδώ για προσκύνημα;»

Στη συνέχεια, όμως, ο νεοφερμένος συμπεριφέρθηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε η *ιδιαίτερη* προσοχή που είχε συγκεντρώσει στο πρόσωπό του έγινε *έκσταση* (κάτι που, όπως παρατηρούμε, συμβαίνει συχνά όταν εμφανίζονται οι «λαμπεροί σαν τον ήλιο»).

Αφού εκτίμησε και κατανόησε την κατάσταση με την πρώτη ματιά, ο όμορφος πέταξε χωρίς κανένα δισταγμό καταγής τον μπερέ του, τον οποίο ακολούθησε αμέσως μετά και το μοντέρνο παλτό του.

Πρόσταξε έναν από τους χασομέρηδες, που από την εμφάνιση έμοιαζε με τεχνίτη: «Ε, εσύ, ανέβα στο δέντρο. Και μη φοβάσαι, δε θα χρειαστεί να σκαρφαλώσεις στο κλαρί. Όταν φωνάξω "εμπρός!" κούνησέ το με όλη σου τη δύναμη».

Ήταν αδύνατο να μην υπακούσει κανείς σ' έναν τέτοιο άνθρωπο. Ο τεχνίτης πέταξε κατάχαμα το λιγδωμένο σκούφο του, έφτυσε τις παλάμες του κι άρχισε να σκαρφαλώνει.

Το πλήθος κράτησε την ανάσα του. Ωραία, και μετά;

Μετά ο όμορφος άφησε το, επίσης άσπρο, σακάκι του να πέσει στο χορτάρι, πήρε φόρα και βούτηξε στην άβυσσο.

«Αχ!»

Είναι προφανές ότι συνήθως μιλάμε για «άβυσσο» θέλοντας να δώσουμε έμφαση, αφού όλοι ξέρουμε ότι, εκτός από τη μοναδι-

κή και οριστική Άβυσσο, όλα τα άλλα βάραθρα, στη στεριά ή στο νερό, αργά ή γρήγορα κάπου καταλήγουν. Εκείνο, κάτω από το βράχο, δεν ήταν άλλωστε τόσο βαθύ, ίσως καμιά εικοσαριά μέτρα. Κι αυτό το ύψος, όμως, ήταν αρκετό για να τσακιστεί κανείς στην επιφάνεια της λίμνης και να πνιγεί, για να μη μιλήσουμε για τη βαριά παγωνιά που αναδυόταν από το νερό.

Γενικά, όπως και να το έβλεπε κανείς, η κίνηση ήταν παράλογη. Όχι ηρωική, αλλά κυριολεκτικά παράλογη. Ωραία ευκαιρία για να αποδείξει τον ηρωισμό του!

Με το προαναφερθέν «αχ!» όλοι μαζεύτηκαν στο χείλος του γκρεμού, για να δουν αν θα ξανάβγαινε στην επιφάνεια εκείνο το άμυαλο ξανθό κεφάλι.

Ξαναβγήκε! Άρχισε να επιπλέει ανάμεσα στα αφρισμένα κύματα σαν μπαλάκι του τένις.

Ύστερα σήκωσε το χέρι του, έκανε ένα νόημα. Ακούστηκε μια δυνατή φωνή, την οποία έφερε ο εξυπηρετικός άνεμος, που μούγκρισε: «Εμπρός!»

Ο τεχνίτης κούνησε το κλαδί με όλη του τη δύναμη και το γατάκι έπεσε κάτω μ' ένα λυπητερό νιαούρισμα. Έπεσε δυο μέτρα πιο πέρα από τον τρελό, ο οποίος ένα δευτερόλεπτο αργότερα το άρπαζε και το σήκωνε πάνω από το νερό.

Οι θεατές, εκτός εαυτού, φώναζαν και ούρλιαζαν από ενθουσιασμό.

Κολυμπώντας με το ελεύθερο χέρι του, ο ήρωας (ναι, ήρωας και όχι τρελός, αυτό ήταν φανερό από την αντίδραση του κοινού) έφτασε στα ριζά του γκρεμού, σκαρφάλωσε με κόπο σ' ένα βρεγμένο βράχο και κατευθύνθηκε προς ένα μονοπάτι σκαμμένο στην πλαγιά. Από ψηλά έτρεχαν ήδη να τον συναντήσουν, για να τον στηρίξουν, να τον σκουπίσουν, να τον αγκαλιάσουν.

Λίγα λεπτά αργότερα βρισκόταν πάνω και γινόταν δεκτός με πανηγυρισμούς. Δεν άφησε κανέναν να τον στηρίξει ή να τον σκουπίσει – και πολύ λιγότερο να τον αγκαλιάσει. Βάδιζε μόνος, μελανιασμένος, τρέμοντας από το κρύο, μ' ένα στραβό τσουλούφι κολλημένο στο μέτωπό του. Έτσι, βρεγμένος και κάθε άλλο παρά κομψός, φάνηκε στην Παυλίνα Αντρέγιεβνα ακόμα πιο ωραίος απ' όσο με την άσπρη σαν χιόνι ενδυμασία του. Και όχι μόνο σ' εκείνη· ήταν φανερό στα ονειροπόλα πρόσωπα όλων των γυναικών.

Ο εντυπωσιακός σωτήρας κοίταξε αφηρημένα γύρω του και ξαφνικά το βλέμμα του στάθηκε σε μια όμορφη κυρία με κόκκινα μαλλιά, που τον κοίταζε όχι με ενθουσιασμό, όπως οι άλλες, αλλά μάλλον τρομαγμένη.

Πλησίασε, κρατώντας πάντα στο χέρι του το αδύνατο, βρεγμένο γατάκι. Ρώτησε, κοιτάζοντάς την κατάματα: «Εσείς ποια είστε;»

«Λισίκινα», απάντησε σιγανά η Παυλίνα Αντρέγιεβνα.

Οι κόρες των ματιών του ήρωα ήταν μαύρες και μεγάλες και οι ίριδες γύρω τους είχαν το χρώμα του ουρανού.

«Χήρα», πρόσθεσε η γυναίκα χωρίς να ξέρει γιατί, φοβισμένη από εκείνο το βλέμμα.

«Χήρα;» επανέλαβε εκείνος αργά και χαμογέλασε με τρόπο ιδιαίτερο, λες και η Παυλίνα Αντρέγιεβνα του προσφερόταν στο πιάτο, στολισμένη με μαϊντανό και σέλινο.

Αυτή, χωρίς να το θέλει, υποχώρησε και είπε γρήγορα: «Έχω νυμφευθεί».

«Λοιπόν, χήρα ή παντρεμένη;» ρώτησε γελώντας ο πλανευτής και τα άσπρα δόντια του άστραψαν. «Καλά, το ίδιο κάνει».

Στράφηκε και συνέχισε το δρόμο του.

Αχ, πόσο όμορφος ήταν! Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ψηλάφισε το

σταυρουδάκι που φορούσε στο στήθος της, κάτω από το φόρεμα, και το έσφιξε στα δάχτυλά της.

Ένα πράγμα την ενόχλησε. Ο ήρωας πέταξε το γατάκι στα πόδια της ευτυχισμένης μικρής χωρίς να της ρίξει ούτε ένα βλέμμα και χωρίς να ακούσει το μπερδεμένο ευχαριστήριο ψέλλισμά της.

Έριξε στους ώμους το παλτό του που κάποιος του έτεινε πρόθυμα (το λευκό χρώμα του φάνταζε λιγότερο εκθαμβωτικό από πριν) και φόρεσε τον μπερέ του όπως συνηθίζεται, λίγο λοξά.

Έφυγε και δε γύρισε να κοιτάξει πίσω του ούτε μία φορά.

Το όνειρο με τον κροκόδειλο

Όταν πάτησε το πόδι της σ' αυτό καθεαυτό το χώρο του μοναστηριού, η κυρία Λισίκινα δεν είχε ακόμα συνέλθει ολότελα από τη συνάντηση που την είχε αναστατώσει· τα μάγουλά της έκαιγαν και ανοιγόκλεινε τα βλέφαρά της με ένοχο ύφος. Η αυστηρή κι επίσημη όψη της μονής και η πληθώρα μοναχών και δοκίμων ντυμένων στα μαύρα τη βοήθησαν να επανακτήσει μια ψυχική κατάσταση κατάλληλη για την περίσταση.

Αφού προσπέρασε τον κεντρικό ναό, τα κτίρια με τα κελιά και τους βοηθητικούς χώρους, η προσκυνήτρια βρέθηκε στο εσωτερικό του μοναστηριού, όπου υψώνονταν, περιστοιχισμένα από πρασιές, δύο όμορφα μέγαρα, η κατοικία του ηγούμενου κι εκείνη του επισκόπου. Στην πρώτη διέμενε ο ηγούμενος του Νέου Αραράτ, πατέρας Βιτάλιος, ενώ η δεύτερη προοριζόταν για τη φιλοξενία των εκπροσώπων των Αρχών που θα ήθελαν να τιμήσουν με μια επίσκεψη τους τόπους λατρείας των νησιών. Και πρέ-

πει να πούμε ότι οι Αρχές έρχονταν συχνά στη Χαναάν, τόσο οι εκκλησιαστικές και συνοδικές όσο και οι πολιτικές. Μόνο ο επίσκοπος της επαρχίας δεν είχε εμφανιστεί ούτε μία φορά όλα εκείνα τα χρόνια, μολονότι το Ζαβόλισκ ήταν πολύ πιο κοντά απ' όσο η Μόσχα ή η Αγία Πετρούπολη. Όχι από περιφρόνηση, αλλά, το αντίθετο, επειδή εκτιμούσε την αποτελεσματικότητα του αρχιμανδρίτη. Ο σεβασμιότατος επαναλάμβανε ότι ο έλεγχος ήταν απαραίτητος για τους νωθρούς, ενώ δεν υπήρχε λόγος να ελέγχονται οι επιμελείς. Ακολουθώντας, λοιπόν, το αξίωμα αυτό, προτιμούσε να επισκέπτεται μόνο τις χειρότερα οργανωμένες μονές κι ενορίες που υπάγονταν σε αυτόν.

Ο υπηρέτης του πατέρα Βιτάλιου ζήτησε από την ευεργέτιδα να περιμένει στον προθάλαμο, στους τοίχους του οποίου εικονίσματα εναλλάσσονταν με αρχιτεκτονικά σχέδια διαφόρων κτιρίων. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα προσκύνησε τις εικόνες, παρατήρησε προσεκτικά τα αρχιτεκτονικά σχέδια, κοίταξε με συμπόνια το γεράνι που με κόπο μεγάλωνε στο πρεβάζι και τότε την κάλεσε ο πανοσιότατος.

Ο πατέρας Βιτάλιος υποδέχτηκε με ευγένεια την προσκυνήτρια, την ευλόγησε κι έσκυψε πάνω από τα κόκκινα μαλλιά που ξεπρόβαλλαν κάτω από το μαντίλι, αγγίζοντάς τα βιαστικά με τα χείλια, αλλά φαινόταν ότι ήταν πολυάσχολος και ήθελε να απαλλαγεί όσο πιο γρήγορα μπορούσε από την επισκέπτρια.

«Η προσφορά σας είναι γενικά για το μοναστήρι ή για κάποιο ιδιαίτερο έργο;» ρώτησε καθώς άνοιγε ένα κατάστιχο κι ετοιμαζόταν να καταχωρίσει τη δωρεά της χήρας.

«Το αφήνω στην απόλυτη κρίση του πανοσιότατου», αποκρίθηκε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα. «Μου επιτρέπετε να καθίσω μια στιγμή;»

Ο Βιτάλιος αναστέναξε, καταλαβαίνοντας ότι δεν υπήρχε τρόπος να τα βγάλει πέρα χωρίς μια εποικοδομητική συζήτηση. Με την προσφορά της, η χήρα Λισίκινα θα του έτρωγε ένα τέταρτο της ώρας, αν όχι περισσότερο.

«Παρακαλώ, καθίστε εδώ». Της έδειξε μια εξαιρετικά άβολη καρέκλα, την οποία χρησιμοποιούσε σε ανάλογες περιπτώσεις, με εξογκώματα στο κάθισμα και στην πλάτη. Κανένας δεν μπορούσε να αντέξει περισσότερο από ένα τέταρτο της ώρας σ' εκείνη την καρέκλα της Ιεράς Εξέτασης.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα κάθισε, έβγαλε ένα βογκητό, αλλά δεν είπε τίποτα.

Άρχισε εγκωμιάζοντας τη θαυμάσια οργάνωση του Αραράτ, την ευπρέπεια και την εγκράτεια του πληθυσμού, τους βιομηχανικούς νεωτερισμούς και τη μεγαλοπρέπεια των οικοδομημάτων και ο αρχιμανδρίτης την άκουγε με συγκατάβαση, γιατί, όταν ήθελε, η κυρία Λισίκινα ήξερε πώς να κολακεύει και να καλοπιάνει. Κατόπιν πέρασε στο ουσιαστικό ζήτημα, για το οποίο είχαν ξοδευτεί τα πεντακόσια ρούβλια.

«Πόση βοήθεια σας προσφέρει, πανοσιότατε, το ερημητήριο του Βασιλίσκου! Πόση χάρη, πόσους προσκυνητές!» Η επισκέπτρια χαιρόταν για τους ανθρώπους του Νέου Αραράτ. «Λίγες μονές κατέχουν έναν τόσο ανεκτίμητο θησαυρό».

Το στρογγυλό πρόσωπο του Βιτάλιου, το κάπως αταίριαστο με την ψηλή κορμοστασιά του, συσπάστηκε.

«Δεν μπορώ να συμφωνήσω μαζί σας, κόρη μου. Στους ηγούμενους που προηγήθηκαν, ναι, το Νησί της Εγγύτητας απέφερε έσοδα, μα για μένα, αν θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς, αποτελεί μόνο ενόχληση. Τώρα πια, οι προσκυνητές έρχονται στο Αραράτ όχι τόσο για τον Βασιλίσκο, αλλά για ανάπαυση, τόσο πνευ-

ματική όσο και σωματική. Εδώ είναι πράγματι ένας αληθινός παράδεισος, μια Εδέμ! Κι έπειτα, ακόμα και χωρίς τους προσκυνητές, δόξα τω Θεώ, στεκόμαστε γερά στα πόδια μας. Ενώ εκείνο το ερημητήριο σπέρνει μόνο την αβεβαιότητα και το φόβο μεταξύ των αδελφών μου. Καμιά φορά, είτε το πιστεύετε είτε όχι, ονειρεύομαι ότι η Σύνοδος αποφασίζει να κλείσει όλα τα ερημητήρια και να απαγορεύσει τη *σχίμα*, το ανώτατο επίπεδο μοναστικής άσκησης, για να μην παραβιάζεται η ιεραρχία και η τάξη». Ο ηγούμενος χτύπησε θυμωμένα το βαρύ πόδι του, κάνοντας το πάτωμα να αντηχήσει. «Βλέπω ότι είστε μια έξυπνη γυναίκα, με σύγχρονη νοοτροπία, γι' αυτό θα σας μιλήσω ειλικρινά, χωρίς υπαινιγμούς. Για ποια αγιότητα μιλάμε όταν ο ηγούμενος του Νησιού της Εγγύτητας είναι ένας αμετανόητος ακόλαστος; Α, δεν έχετε ακούσει να μιλούν γι' αυτόν;» ρώτησε ο Βιτάλιος, παρατηρώντας το μορφασμό στο πρόσωπο της συνομιλήτριάς του (ο οποίος οφειλόταν πιθανότατα όχι στην έκπληξη, αλλά στο άβολο κάθισμα). «Ο *στάρετς* Ιζραήλ, που στο παρελθόν υπήρξε φιλήδονος και ακόλαστος, ένας αληθινός Εωσφόρος της λαγνείας! Επέζησε των άλλων *σχίμνικι* και να που εδώ κι ένα χρόνο τώρα είναι ηγούμενος του ερημητηρίου, ο κατεξοχήν προστάτης της ιερότητας της Γαλάζιας Λίμνης. Ο Κύριος δε θέλει να τον πάρει κοντά του. Κι εγώ, μολονότι είμαι αρχιμανδρίτης, δεν έχω καμία εξουσία σ' αυτή την εκλογή, γιατί το Νησί της Εγγύτητας έχει δικό του κανόνα!»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα κούνησε λυπημένα το κεφάλι, σε ένδειξη κατανόησης.

«Και μη μου μιλήσετε για το ερημητήριο του Βασιλίσκου». Ο ηγούμενος άναβε όλο και περισσότερο. «Στο μοναστήρι μου το αλκοόλ απαγορεύεται αυστηρά, όποιος παραβιάζει την απαγόρευ-

ση περιορίζεται στο Νησί της Εξορίας ή κλείνεται στο πειθαρχείο με ξερό ψωμί και νερό, ενώ στο ερημητήριο δίνεται στους αδελφούς το παράδειγμα της μέθης, και μάλιστα εντελώς ατιμώρητα, γιατί δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα».

«Οι άγιοι *στάρτσι* πίνουν κρασί;» Η Λισίκινα γούρλωσε τα καστανά μάτια της.

«Όχι, οι *στάρτσι* δεν πίνουν. Πίνει ο πατέρας Κλεόπας, ο βαρκάρης, ο μόνος στον οποίο επιτρέπεται να πηγαίνει στο Νησί της Εγγύτητας. Πίνει χωρίς μέτρο, σχεδόν κάθε βράδυ προκαλεί σκάνδαλο, τραγουδάει φωναχτά και τα τραγούδια του δεν έχουν πάντα θρησκευτικό περιεχόμενο. Μα δεν μπορώ να τον διώξω, γιατί δεν υπάρχει κανένας να τον αντικαταστήσει. Όλοι οι άλλοι φοβούνται όχι μόνο να πάνε στο νησί, αλλά ακόμα και να πλησιάσουν την ακτή. Δεν υπάρχει τιμωρία με την οποία να μπορώ να τους αναγκάσω!»

«Πώς κι έτσι;» ρώτησε με αθώο ύφος η δωρήτρια. «Τι το τόσο τρομερό υπάρχει εκεί κάτω;»

Ο αρχιμανδρίτης την κοίταξε με βλέμμα ερευνητικό, από την κορυφή μέχρι τα νύχια.

«Δεν έχετε ακόμα ακούσει να μιλούν γι' αυτό;»

«Για ποιο πράγμα, άγιε πατέρα;»

Εκείνος μουρμούρισε απρόθυμα: «Τίποτα, ανοησίες. Αν δεν τις έχετε ακούσει, θα τις ακούσετε. Σας το είπα, εκείνο το ερημητήριο είναι πηγή μωρολογιών και δεισιδαιμονίας».

Δεν κάθισε να διηγηθεί στην περαστική Μοσχοβίτισσα την ιστορία του Μαύρου Μοναχού· πιθανώς δεν ήθελε να χάσει χρόνο.

«Κάθεστε άνετα, κόρη μου;» ρώτησε ευγενικά ο Βιτάλιος, ρίχνοντας μια ματιά στο ρολόι του τοίχου. «Τα έπιπλα του μονα-

στηριού είναι τραχιά, δεν είναι προορισμένα για ευχαρίστηση, αλλά για την ταπείνωση της σάρκας».

«Πολύ άνετα», τον διαβεβαίωσε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, χωρίς να δείχνει την παραμικρή επιθυμία να φύγει.

Τότε ο ηγούμενος δοκίμασε έναν κυκλωτικό ελιγμό: «Έφτασε σχεδόν η ώρα που τρώμε. Δοκιμάστε το φαγητό της μονής μας με τον αδελφό κελάρη και τον αδελφό οικονόμο. Εγώ σήμερα θα παραλείψω το γεύμα γιατί έχω πολλά να κάνω, εσείς, όμως, πηγαίνετε να φάτε. Δεν είναι μέρα νηστείας και γι' αυτό θα σερβίρουν μοσχαρίσιο κρέας και σαλάμι του μοναστηριού. Το μοσχαρίσιο κρέας μας είναι φημισμένο σε ολόκληρη τη Ρωσία. Όταν το τρως, δε χρειάζεσαι μαχαίρι, κόβεται με το πιρούνι και λιώνει στο στόμα, τόσο τρυφερό είναι. Και όλα αυτά επειδή στα εκτροφεία μας τα ζώα δε βγαίνουν από το στάβλο· εκεί τους φέρνουν το πιο ζουμερό χορτάρι, τα ποτίζουν με *κβας** και τους μαλάσσουν τα πλευρά. Δοκιμάστε το, δε θα το μετανιώσετε».

Ούτε ο γαστριμαργικός πειρασμός είχε, όμως, επίδραση στη φορτική φιλοξενούμενη.

«Εγώ, αντίθετα, νόμιζα ότι στα μοναστήρια δεν τρώνε ποτέ κρέας, ούτε τις μέρες που δε νηστεύουν», είπε η κυρία Λισίκινα, ακουμπώντας με φανερή ευχαρίστηση στην πλάτη της καρέκλας.

«Εμείς εδώ τρώμε και δεν το θεωρούμε αμαρτία. Από τον πρώτο καιρό που ανέλαβα τα καθήκοντά μου κατάλαβα ότι ένας χορτοφάγος δε θα γίνει ποτέ καλός εργάτης, δεν έχει αρκετή δύναμη. Γι' αυτό δίνω στους αδελφούς μου να τρώνε θρεπτικές τροφές. Η Αγία Γραφή δεν απαγορεύει την κατανάλωση κρέατος, μόνο την περιορίζει σε λογικά πλαίσια. Λέει: “Καὶ δώσει Κύριος ὑμῖν φα-

* Μείγμα μπίρας με γάλα. (Σ.τ.Ε.)

γεῖν κρέα...” Και πάλι: “Καί δώσει Κύριος ὑμῖν φαγεῖν κρέα, καί φάγεσθε κρέα”».*

«Και δε λυπάστε που σφάζετε τις καημένες τις αγελάδες και τα γουρουνάκια;» τον επιτίμησε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα. «Είναι κι αυτά πλάσματα του Θεού, έχουν μέσα τους τη σπίθα της ζωής».

Δεν πρέπει να ήταν η πρώτη φορά που έκαναν στον ηγούμενο την ερώτηση αυτή, γιατί δε δυσκολεύτηκε να απαντήσει: «Το ξέρω, το ξέρω. Έχω ακούσει ότι στις μεγάλες πόλεις είναι τώρα της μόδας η χορτοφαγία και πολλοί υπερασπίζονται με πάθος τα ζώα. Καλά θα έκαναν να υπερασπίζονται τους ανθρώπους. Πείτε μου, κυρία, η δική μας κατάσταση είναι άραγε καλύτερη; Τα ζώα, τουλάχιστον, τα φροντίζουμε προτού τα στείλουμε για σφαγή, τα τρέφουμε, τα περιποιούμαστε. Κι έπειτα σκεφτείτε ότι οι αγελάδες και τα γουρούνια δε γνωρίζουν το φόβο του θανάτου και, γενικά, αγνοούν ότι είναι θνητά. Η ζωή τους είναι ήρεμη και προβλέψιμη, γιατί κανένας δε θα τα σφάξει πριν την ώρα τους. Για εμάς, τους ανθρώπους, αντίθετα, το τέλος μπορεί να έρθει οποιαδήποτε στιγμή της ζωής μας. Δε γνωρίζουμε τι μας επιφυλάσσει το αύριο και πρέπει να είμαστε πάντα έτοιμοι για έναν ξαφνικό θάνατο. Έχουμε κι εμείς το δικό μας Θεριστή, μόνο που οι κανόνες και οι προθέσεις του μας διαφεύγουν. Εκείνος δε θέλει από εμάς παχύ κρέας και άφθονο γάλα, μα κάτι εντελώς διαφορετικό· δεν ξέρουμε ούτε εμείς τι ακριβώς και αυτή η άγνοια μας τρομάζει εκατό φορές περισσότερο. Γι' αυτό κρατήστε τη συμπόνια σας για τους ανθρώπους».

Η επισκέπτρια άκουγε με προσοχή. Θυμόταν ότι και ο πατέρας Μιτροφάνι δεν ήταν μεγάλος οπαδός της νηστείας και συχνά

---

* *Αριθμοί*, κεφ. ια, 18. (Σ.τ.Ε.)

επαναλάμβανε τα λόγια του ερημίτη Ζωσιμά Βερχόφσκι:* «Μην τηρείτε μόνο τη νηστεία. Ο Θεός ποτέ δεν είπε: "Αν νηστεύετε, είστε οπαδοί μου", αλλά "αν αγαπάτε αλλήλους"».

Ήταν ώρα να στρέψει τη συζήτηση προς άλλη κατεύθυνση, γιατί η επίσκεψη, εκτός από το να ξεκαθαρίσει τη θέση του αρχιμανδρίτη σχετικά με τον Βασιλίσκο, είχε κι έναν άλλο σκοπό.

«Είναι αλήθεια αυτό που λένε, πάτερ, δηλαδή ότι η πρόσβαση στη Χαναάν είναι απαγορευμένη για όσους δεν πιστεύουν, για να μη βεβηλώσουν τούτα τα άγια χώματα; Είναι αλήθεια ότι όλοι οι κάτοικοι των νησιών, χωρίς εξαίρεση, είναι υπέρμαχοι της πιο αυστηρής ορθοδοξίας;»

«Ποιος σας είπε μια τέτοια ανοησία;» Ο Βιτάλιος έδειξε έκπληκτος. «Εδώ βρίσκουν δουλειά και πολλοί μισθωτοί εργάτες, αν εξασκούν το απαραίτητο επάγγελμα ή διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα. Εγώ δεν αναμειγνύομαι στην πνευματική τους ζωή. Αν κάνουν το καθήκον τους, εμένα μου αρκεί. Εδώ υπάρχουν άνθρωποι διαφορετικής καταγωγής και διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων, ακόμα και άθεοι. Εγώ, ξέρετε, δεν είμαι οπαδός του προσηλυτισμού. Είθε να μου επιτρέψει ο Θεός να διατηρήσω τους δικούς μου πιστούς· δε μου χρειάζεται το ποίμνιο κάποιου άλλου, ειδικά αν το αποτελούν ψωριάρικα πρόβατα». Ήταν ο ίδιος ο αρχιμανδρίτης αυτός που, χωρίς καμία άλλη παρότρυνση, έφερε τη συζήτηση εκεί ακριβώς που ήθελε εκείνη. «Για παράδειγμα, εδώ στη Χαναάν ζει ένας εκατομμυριούχος, κάποιος Καρόβιν. Διατηρεί μια κλινική για ψυχικά ασθενείς. Ας κάνει ό,τι θέλει, εγώ δεν τον εμποδίζω. Αρκεί

* Κεντρική μορφή, Ρώσος πνευματικός ηγέτης, στους *Αδελφούς Καραμάζωφ* του Ντοστογιέφσκι. (Σ.τ.Ε.)

να μη μου φέρει εδώ τίποτα μανιακούς και να πληρώνει στην ώρα του. Είναι άπιστος, ούτε το Πάσχα δεν πηγαίνει στην εκκλησία, όμως τα λεφτά του χρησιμεύουν σ' ένα θεάρεστο έργο».

Η επισκέπτρια χτύπησε μεταξύ τους τα χέρια της: «Έχω διαβάσει για την κλινική του δόκτορα Καρόβιν! Γράφουν ότι είναι ένας αληθινός μάγος στη θεραπεία των νευρικών και ψυχικών διαταραχών».

«Πολύ πιθανό».

Ο Βιτάλιος κρυφοκοίταξε πάλι το ρολόι.

«Έχω ακούσει, επίσης, ότι χωρίς ειδικές συστάσεις είναι απολύτως αδύνατο να γίνει κανείς δεκτός από αυτόν, δε δέχεται συζητήσεις. Αχ, πόσο θα ήθελα να με δεχτεί! Βασανίζομαι, υποφέρω πολύ! Πείτε μου, πάτερ, εσείς θα μπορούσατε να μου δώσετε μια συστατική επιστολή για το δόκτορα;»

«Όχι», απάντησε συνοφρυωμένος ο ηγούμενος. «Δεν το συνηθίζουμε. Απευθυνθείτε, σύμφωνα με την καθιερωμένη διαδικασία, στη γραμματεία του στην Αγία Πετρούπολη ή τη Μόσχα κι εκεί θα αποφασίσουν».

«Έχω τρομερά οράματα», παραπονέθηκε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα. «Τη νύχτα δεν μπορώ να κοιμηθώ. Οι γιατροί στη Μόσχα αρνούνται να με κουράρουν».

«Και τι είδους οράματα έχετε;» ρώτησε καταβεβλημένος ο ηγούμενος, βλέποντας τη φιλοξενούμενη να βολεύεται ακόμα καλύτερα πάνω στο κάθισμα.

«Πείτε μου, πανοσιότατε, σας έτυχε ποτέ να δείτε ζωντανό κροκόδειλο;»

Από την έκπληξή του, ο Βιτάλιος ανοιγόκλεισε τα βλέφαρα. «Δεν είχα την ευκαιρία. Γιατί ρωτάτε;»

«Εγώ, όμως, έχω δει. Στη Μόσχα, τα περασμένα Χριστούγεν-

να. Είχε έρθει ένα αγγλικό θηριοτροφείο κι εγώ πήγα, σαν ανόητη, να τον δω».

«Γιατί σαν ανόητη;» αναστέναξε ο αρχιμανδρίτης.

«Γιατί ήταν κάτι φριχτό! Όλος πράσινος... γεμάτος εξογκώματα... τα σαγόνια γεμάτα δόντια... και μ' εκείνα τα σαγόνια χαμογελούσε, ο φαραώ της Αιγύπτου! Ένα πράγμα απαίσιο! Και τα ματάκια του, διψασμένα για αίμα, κι εκείνα κοίταζαν χαμογελώντας! Ποτέ μου δεν είχα ξαναδεί κάτι τόσο τρομακτικό! Και από τότε το βλέπω στον ύπνο μου, κάθε νύχτα βλέπω στον ύπνο μου εκείνο το ανατριχιαστικό χαμόγελο!»

Η αναστάτωση και η διέγερση της επισκέπτριας, που μέχρι εκείνη τη στιγμή ήταν πολύ ήρεμη και λογική, έδειχνε ότι μια ψυχιατρική θεραπεία δε θα της έκανε κακό. Συμβαίνει συχνά, άλλωστε, ένας άνθρωπος, φυσιολογικός από κάθε άποψη, γνωστικός, να εκδηλώνει μανία όσον αφορά ένα και μόνο πράγμα. Ήταν φανερό ότι αντικείμενο της εμμονής της χήρας από τη Μόσχα ήταν το αφρικανικό ερπετό.

Αφού την άκουσε να του περιγράφει διάφορους φριχτούς εφιάλτες, που ήταν ο ένας πιο ανατριχιαστικός από τον άλλο (και είχαν πάντα για πρωταγωνιστή τους το ερπετό με το σαρδόνιο χαμόγελο), ο πατέρας Βιτάλιος παραδόθηκε. Πήγε στο γραφείο του και, μουσκεύοντας το χαρτί με μελάνι, έγραψε στα γρήγορα μερικές γραμμές.

«Αρκεί, κόρη μου. Ορίστε η συστατική επιστολή. Πηγαίνετε στον Ντανάτ Σάβιτς. Εμένα με συγχωρείτε, έχω επείγουσες υποθέσεις να διεκπεραιώσω».

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα σηκώθηκε, φέρνοντας άθελά της το χέρι στα μαλακά μόρια που είχαν πονέσει από την καρέκλα, διάβασε την επιστολή και δεν έμεινε ικανοποιημένη.

«Όχι, πάτερ. Εσείς το θεωρείτε συστατική επιστολή αυτό; "Παρακαλώ να ακούσετε και ενδεχομένως να βοηθήσετε την κομίστρια της παρούσης". Στα υπουργεία γράφουν κάτι τέτοιο όταν θέλουν να ξεφορτωθούν κάποιον. Γράψτε με τόνο πιο σοβαρό, πάτερ, πιο απαιτητικό».

«Πώς εννοείτε το "πιο απαιτητικό";»

«Αξιότιμε κύριε Ντανάτ Σάβιτς», άρχισε να υπαγορεύει η Παυλίνα Αντρέγιεβνα. «Ξέρετε ότι σας ενοχλώ σπάνια με αιτήσεις προσωπικής φύσεως, γι' αυτό σας παρακαλώ να δεχτείτε αυτό το αίτημά μου. Η κυρία Λισίκινα, πολύ αγαπητή μου φίλη, με την οποία με συνδέει ένας ισχυρός πνευματικός δεσμός, υποφέρει από μια βαριά ψυχική διαταραχή, χρήζει επείγουσας...»

Στο «πολύ αγαπητή μου φίλη, με την οποία με συνδέει ένας ισχυρός πνευματικός δεσμός» ο ηγούμενος προσπάθησε να διαμαρτυρηθεί, αλλά η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ξανακάθισε στην καρέκλα, έβγαλε από την τσάντα της το πλεχτό κι άρχισε να διηγείται έναν άλλο εφιάλτη: πώς στην παγερή κρεβατοκάμαρά της είχε ονειρευτεί το νεκρό σύζυγό της. Εκείνη τον αγκάλιαζε και τον φιλούσε, αλλά μεμιάς, κάτω από το σκούφο για τη νύχτα, να τα απαίσια οδοντωτά σαγόνια που χαμογελούσαν και τα τρομερά πόδια που της έγδερναν το πλευρό...

Ο αρχιμανδρίτης, μολονότι ήταν σκληρό καρύδι, δεν άντεξε και δε θέλησε να ακούσει μέχρι τέλους το φριχτό όνειρο. Συνθηκολόγησε. Έγραψε τη συστατική επιστολή όπως του ζητούσε εκείνη, λέξη προς λέξη.

Η σάρκα της κυρίας Λισίκινα, λοιπόν, δεν είχε υπομείνει μάταια τη δοκιμασία της καρέκλας. Τώρα μπορούσε να προχωρήσει στις έρευνές της.

Ενδιαφέροντα πρόσωπα – 1

Ποιος ξέρει πόση έκπληξη θα ένιωθε ο πατέρας Βιτάλιος, αν άκουγε πώς κατηύθυνε τη συζήτηση με το δόκτορα Καρόβιν εκείνη η τρελή Μοσχοβίτισσα. Στον ιδιοκτήτη της κλινικής η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δε μίλησε ούτε για χαμογελαστούς κροκόδειλους ούτε για διφορούμενα όνειρα. Στην αρχή, μάλιστα, σχεδόν δεν άνοιξε το στόμα της κι έμεινε να παρακολουθεί τον καλοξυρισμένο και γεμάτο αυτοπεποίθηση κύριο που διάβαζε τη συστατική επιστολή.

Την ίδια ώρα αγκάλιασε με το βλέμμα της το γραφείο. Ήταν πολύ συνηθισμένο, με διπλώματα και φωτογραφίες στους τοίχους. Ασυνήθιστος ήταν μόνο ένας πίνακας με υπέροχη μπρούντζινη κορνίζα, κρεμασμένος πάνω από το τραπέζι: ένα χταπόδι ζωγραφισμένο με τρόπο αρκετά ρεαλιστικό και λεπτομερή. Σε καθένα από τα μακριά πλοκάμια του ήταν πιασμένη μια γυμνή ανθρώπινη μορφή που πάλευε. Η φυσιογνωμία του τέρατος (αν μπορούμε να χαρακτηρίσουμε «φυσιογνωμία» την κουκούλα ενός μαλάκιου) θύμιζε εκπληκτικά το διοπτροφόρο και αυστηρό πρόσωπο του ίδιου του Ντανάτ Σάβιτς και ήταν δύσκολο να προσδιορίσει κανείς πώς είχε επιτευχθεί μια τόσο ξεκάθαρη ομοιότητα, αφού στην απεικόνιση του γιγαντιαίου χταποδιού δε διακρινόταν καμία επιτήδευση ή πρόθεση δημιουργίας μιας καρικατούρας.

Όταν διάβασε το σημείωμα του αρχιμανδρίτη, ο γιατρός κοίταξε με ενδιαφέρον την επισκέπτρια πάνω από τα γυαλιά του με το χρυσό σκελετό.

«Ποτέ μέχρι τώρα δεν έλαβα ένα τόσο επιτακτικό μήνυμα από τον πατέρα Βιτάλιο. Ποια είναι η σχέση σας με τον πανοσιό-

τατο, γιατί κάνει τόσα πολλά για σας;» Ο Ντανάτ Σάβιτς χαμογέλασε ειρωνικά. «"Πνευματικός δεσμός" ούτε λίγο ούτε πολύ. Δεν πρόκειται για κάτι ρομαντικό, φαντάζομαι; Θα ήταν ενδιαφέρον από ψυχοσωματική άποψη. Πάντα θεωρούσα τον πατέρα ηγούμενο κλασικό τύπο καταπιεσμένου ομοφυλόφιλου. Πείτε μου, κυρία... εμ... Λισίκινα, είστε στ' αλήθεια βαριά άρρωστη; Εδώ λέει: "Σώστε μια ψυχή που έχει υπομείνει ανυπόφορα βάσανα". Με την πρώτη εντύπωση δε θα έλεγα ότι η ψυχή σας έχει υποφέρει πολύ».

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, που είχε ήδη σχηματίσει σαφή άποψη για το αφεντικό της κλινικής, κατέστρεψε το γράμμα με μια αδιάφορη κίνηση και ξέσπασε σε ανέμελα γέλια.

«Σε αυτό έχετε δίκιο. Ίσως και για τον αρχιμανδρίτη. Δεν αντέχει τις γυναίκες και αυτό είναι κάτι που εκμεταλλεύτηκα ξεδιάντροπα, για να αποσπάσω διά της βίας από τον καημενούλη μια άδεια εισόδου που θα μου επέτρεπε να μπω στο κάστρο σας».

Ο γιατρός κύρτωσε τα φρύδια και ανασήκωσε λίγο τις γωνίες των χειλιών του, σαν να συμμετείχε στο ξέσπασμα του γέλιου, αλλά όχι ολοκληρωτικά, μόνο κατά ένα μέρος.

«Και γιατί με είχατε ανάγκη;»

«Στη Μόσχα διηγούνται τόσο ενδιαφέροντα πράγματα για σας! Η απόφασή μου να έρθω στο Νέο Αραράτ για προσκύνημα ήταν μια παρόρμηση που εξέπληξε κι εμένα την ίδια. Ξέρετε πώς συμβαίνει καμιά φορά σ' εμάς τις γυναίκες. Να, λοιπόν, που έφτασα εδώ και δεν έχω ιδέα πώς να περάσω την ώρα μου. Προσπάθησα να προσευχηθώ, αλλά η παρόρμηση μου πέρασε, αλίμονο. Πέρασα να δω τον αρχιμανδρίτη. Θα κάνω κι ένα γύρο του αρχιπελάγους με πλοίο...» Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα άνοιξε τα χέρια. «Πρέπει, όμως, να γυρίσω πίσω στο σπίτι σε τέσσερις μέρες».

Η ειλικρίνεια της όμορφης κυρίας δεν εκνεύρισε τον Καρόβιν, αλλά μάλλον τον διασκέδασε.

«Είμαι, λοιπόν, ένα είδος αξιοθέατου για σας;» ρώτησε, αυτή τη φορά γελώντας για τα καλά, χωρίς να συγκρατείται.

«Όχι, όχι, τι λέτε!» απάντησε φοβισμένη η επιπόλαιη επισκέπτρια, αλλά μετά δεν μπόρεσε να συγκρατήσει ένα γελάκι. «Θέλω να πω, ίσως, αλλά με κάθε σεβασμό. Σοβαρά, μου έχουν διηγηθεί θαυμάσια πράγματα για το πρόσωπό σας. Θα ήταν κρίμα να μην εκμεταλλευτώ την ευκαιρία!»

Κατόπιν τούτου, έχοντας κερδίσει τη συμπάθεια του συνομιλητή της με την ειλικρίνεια, η Παυλίνα καθοδήγησε τη συζήτηση σύμφωνα με τους κανόνες μιας σωστής σχέσης μεταξύ άντρα και γυναίκας. Ο πρώτος κανόνας έλεγε: κολάκευε έναν άντρα, αν θέλεις να του αρέσεις. Όσο πιο έξυπνος και σκεπτόμενος είναι ο άντρας τόσο πιο έξυπνη και λεπτή πρέπει να είναι η κολακεία. Όσο πιο άξεστος είναι τόσο πιο χοντροκομμένες θα είναι και οι φιλοφρονήσεις. Καθώς, λοιπόν, ο δόκτωρ Καρόβιν ήταν προφανώς κάθε άλλο παρά ηλίθιος, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ξεκίνησε το καλόπιασμα με τρόπο.

Παίρνοντας ξαφνικά σοβαρό ύφος, είπε: «Μου κεντρίζετε την περιέργεια. Θα ήθελα να καταλάβω τι είδους άνθρωπος είστε. Γιατί ο κληρονόμος των εκατομμυρίων των Καρόβιν θέλησε να σπαταλήσει τα καλύτερα χρόνια της ζωής του και μια τεράστια περιουσία για να φροντίζει τους τρελούς; Πείτε μου, πώς αποφασίσατε να ασχοληθείτε με την ψυχιατρική; Από ανία; Από ματαιόδοξη περιέργεια και περιφρόνηση για τους ανθρώπους; Από επιθυμία να ψάχνετε με γυμνά χέρια μέσα στις ανθρώπινες ψυχές; Αν είναι έτσι, έχει ενδιαφέρον. Υποπτεύομαι, όμως, ότι ο λόγος μπορεί να αποδειχτεί ακόμα πιο σοβαρός. Βλέπω από το πρό-

σωπό σας ότι δε νιώθετε ανία... Τα μάτια σας είναι ζωηρά, σπινθηροβόλα. Ή μήπως κάνω λάθος και αστράφτουν μόνο από περιέργεια;»

Δώστε σ' έναν άντρα να καταλάβει ότι σας ενδιαφέρει απεριόριστα, ότι μόνο εσείς βλέπετε πόσο μοναδικός είναι και πόσο διαφορετικός απ' όλους τους άλλους, δεν έχει σημασία αν είναι με την καλή ή την κακή έννοια. Να ποια είναι η ουσία του πρώτου κανόνα. Πρέπει να πούμε ότι η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δε χρειάστηκε να προσποιηθεί πολύ, γιατί θεωρούσε εντελώς ειλικρινά ότι κάθε άνθρωπος, αν τον παρατηρήσει κανείς όπως πρέπει, είναι μοναδικός και γι' αυτό ενδιαφέρων. Πολύ περισσότερο ένας τύπος έξω από τα συνηθισμένα, όπως ο Ντανάτ Σάβιτς Καρόβιν.

Ο γιατρός κοίταξε την επισκέπτρια με ερευνητικό βλέμμα, θαρρείς για να προσαρμοστεί στην αλλαγή που της είχε συμβεί. Μίλησε αργά, σε τόνο εμπιστευτικό: «Όχι, δεν άρχισα να ασχολούμαι με την ψυχιατρική από περιέργεια. Μάλλον από απελπισία. Σας ενδιαφέρει στ' αλήθεια να μάθετε;»

«Πολύ!»

«Στην Ιατρική Σχολή γράφτηκα από νεανικό ναρκισσισμό. Αρχικά όχι στο τμήμα της ψυχιατρικής, αλλά της φυσιολογίας. Στα δεκαεννιά μου χρόνια θεωρούσα τον εαυτό μου το χαϊδεμένο παιδί της Μοίρας κι ευτυχισμένο πρίγκιπα που είχε όλα όσα μπορεί να έχει ένας θνητός. Επιθυμούσα μόνο ένα πράγμα: να βρω το μυστικό της αιώνιας ζωής ή, αν όχι αιώνιας, τουλάχιστον μακρόχρονης. Είναι μια μανία μάλλον διαδεδομένη μεταξύ των πλουσίων. Ακόμα και τώρα έχω έναν τέτοιο ασθενή, ο οποίος είναι ναρκισσιστής σε παθολογικό βαθμό. Όσο για μένα, πριν από είκοσι χρόνια ονειρευόμουν να κατανοήσω τη λειτουργία του ορ-

γανισμού μου για να του εξασφαλίσω όσο το δυνατό μεγαλύτερη διάρκεια ζωής...»

«Και τι σας έκανε να αλλάξετε δρόμο;» ρώτησε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, όταν ο γιατρός έκανε μια μικρή παύση.

«Αυτό που συνήθως κάνει τους υπερβολικά λογικούς νεαρούς να παραστρατούν από την προκαθορισμένη πορεία τους».

«Ο έρωτας;» μάντεψε εκείνη.

«Ναι. Παθιασμένος, παράλογος, ολοκληρωτικός· με λίγα λόγια, έτσι όπως πρέπει να είναι ο έρωτας».

«Και δεν έβρισκε ανταπόκριση;»

«Ω ναι, με αγαπούσε κι εκείνη με το ίδιο πάθος».

«Γιατί, λοιπόν, μιλάτε με τόση θλίψη;»

«Γιατί ήταν η πιο θλιβερή και ασυνήθιστη απ' όλες τις ιστορίες αγάπης που ξέρω. Νιώθαμε ακαταμάχητη έλξη ο ένας για τον άλλο, μα δεν μπορούσαμε να μείνουμε αγκαλιασμένοι ούτε ένα λεπτό. Ήταν αρκετό να πλησιάσω το αντικείμενο της λατρείας μου τόσο όσο να μπορώ να την αγγίξω με απλωμένο το χέρι, ώστε εκείνη να αρχίσει να αισθάνεται άσχημα: τα μάτια της δάκρυζαν, η μύτη της έτρεχε, το δέρμα της έβγαζε κόκκινα εξανθήματα, μια ανυπόφορη ημικρανία έσφιγγε τα μηνίγγια της. Όταν απομακρυνόμουν, τα συμπτώματα της αρρώστιας εξαφανίζονταν σχεδόν αμέσως. Αν δεν ήμουν φοιτητής της ιατρικής, πιθανώς να υποπτευόμουν ότι της είχαν κάνει μάγια, αλλά στο δεύτερο έτος είχα ήδη μάθει για μια μυστηριώδη, αμείλικτη ασθένεια, που ονομάζεται ενδογενής αλλεργία. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν μπορούμε να τη μαντέψουμε αν δεν εκδηλωθεί και πολύ λιγότερο γνωρίζουμε πώς να τη θεραπεύσουμε». Ο Ντανάτ Σάβιτς μισόκλεισε τα μάτια, χαμογέλασε και κούνησε το κεφάλι, σαν να μην πίστευε ότι είχε συμβεί κάτι τέτοιο στον ίδιο. «Δεν μπορώ να περιγράψω

πόσο υποφέραμε. Η ισχυρή δύναμη της αγάπης μας ωθούσε τον έναν προς τον άλλο, αλλά το άγγιγμά μου ήταν καταστροφικό για εκείνη που λάτρευα... Διάβασα όλα όσα γνωρίζει η ιατρική για την ιδιοσυγκρασία και κατάλαβα ότι οι επιστήμες της χημείας και της βιολογίας ήταν ακόμα ατελείς και ότι κατά τη διάρκεια της επίγειας διαδρομής μου δε θα προλάβαιναν να εξελιχτούν αρκετά, ώστε να αντιμετωπίσουν αυτό το μηχανισμό σωματικής απόρριψης ενός οργανισμού από έναν άλλο. Τότε αποφάσισα να περάσω στην ψυχιατρική, να αφοσιωθώ στη μελέτη της δομής της ανθρώπινης ψυχής. Της ίδιας μου της ψυχής, που μου είχε παίξει ένα τόσο άσχημο παιχνίδι. Απ' όλες τις γυναίκες του κόσμου, με είχε κάνει να αγαπήσω τη μόνη που ήταν σίγουρα απλησίαστη για μένα».

«Και χωρίσατε;» αναφώνησε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, συγκινημένη σχεδόν μέχρι δακρύων, τόσο από τη διήγηση όσο και από το συγκρατημένο τόνο.

«Ναι. Αυτή ήταν η απόφασή μου. Έπειτα από καιρό, εκείνη παντρεύτηκε. Ελπίζω να είναι ευτυχισμένη. Εγώ, από την άλλη, όπως βλέπετε, είμαι εργένης και ζω για την εργασία μου».

Παρά τη διορατικότητά της, η κυρία Λισίκινα δε διαισθάνθηκε αμέσως ότι και ο πολυμήχανος γιατρός έπαιζε ένα παιχνίδι μαζί της, αυτή τη φορά ανδρικό, εξίσου παλιό με το γυναικείο και απαράλλαχτο ως προς τους κανόνες του. Μια σίγουρη μέθοδος για να αγγίξει ένας άντρας την καρδιά μιας γυναίκας είναι να εξάψει μέσα της τον ανταγωνισμό· γι' αυτό το καλύτερο είναι να διηγηθεί για τον εαυτό του μια ρομαντική ιστορία με άσχημο προφανώς τέλος, σαν να εννοεί: ορίστε, κοιτάξτε πόσο βαθιά αισθήματα ήμουν ικανός να νιώσω τότε και ίσως να είμαι και τώρα, αν έβρισκα ένα αντάξιο αντικείμενο.

Όταν το αντιλήφθηκε, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα εκτίμησε τον

ελιγμό και γέλασε από μέσα της. Η ιστορία που της είχε αφηγηθεί, ανεξάρτητα από την αξιοπιστία της, ήταν πρωτότυπη. Εξάλλου, απ' όλο το μονόλογο συμπέρανε ότι άρεσε στο γιατρό – και αυτό, όπως και να 'χει, ήταν όχι μόνο κολακευτικό, αλλά και χρήσιμο για το σκοπό της.

«Αγαπάτε τόσο πολύ τη δουλειά σας;» ρώτησε με ενδιαφέρον.

«Ναι. Οι ασθενείς μου δεν είναι κοινοί άνθρωποι, καθένας τους είναι *unicum* στο είδος του. Και η μοναδικότητα είναι μια μορφή ταλέντου».

«Και σε τι συνίσταται το ταλέντο τους; Σας παρακαλώ, πείτε μου!»

Η κοκκινομάλλα επισκέπτρια άνοιξε ακόμα περισσότερο τα στρογγυλά μάτια της, απολαμβάνοντας εκ των προτέρων την επιτυχία. Εδώ έμπαινε σε εφαρμογή ο κανόνας υπ' αριθμόν δύο: να οδηγείς τον άντρα στο θέμα που τον ενδιαφέρει περισσότερο και κατόπιν να τον ακούς με προσοχή. Μόνο αυτό. Αλλά πόσες ανδρικές καρδιές δεν έχουν κατακτηθεί με αυτή την απλή μέθοδο! Πόσες ασχημούλες χωρίς προίκα βρίσκουν συζύγους τόσο αξιοζήλευτους, ώστε οι πάντες γύρω τους να μην καταλαβαίνουν πώς κατάφεραν να έχουν μια τόσο καλή τύχη χωρίς να το αξίζουν! Είναι πολύ εύκολο: μάθετε να ακούτε.

Και δεν μπορούμε να πούμε ότι η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν ήξερε να ακούει. Όπου η διήγηση το απαιτούσε, ανασήκωνε τα φρύδια της, πότε πότε έκανε «αχ!» κι έφερνε το χέρι στην καρδιά της, αλλά χωρίς την παραμικρή υπερβολή και, κυρίως, χωρίς καμία προσποίηση, με γνησιότατο ενδιαφέρον.

Ο Ντανάτ Σάβιτς άρχισε να μιλάει σχεδόν απρόθυμα, αλλά το γεγονός ότι η ύπαρξη τον άκουγε με τόση προσήλωση τον έκανε σιγά σιγά να παρασυρθεί.

«Οι ασθενείς μου, προφανώς, δεν είναι φυσιολογικοί, αλλά αυτό σημαίνει απλώς ότι απομακρύνονται από το μέσο όρο που αναγνωρίζει η κοινωνία, δηλαδή είναι πιο ασυνήθιστοι, πιο εξωτικοί, πιο παράξενοι από τους "κανονικούς" ανθρώπους. Εγώ είμαι εκ πεποιθήσεως αντίθετος στην ιδέα να εφαρμόζονται "νόρμες" όταν πρόκειται για τα φαινόμενα της ανθρώπινης ψυχής. Καθένας μας έχει ένα δικό του κανόνα. Και καθήκον του ατόμου απέναντι στον εαυτό του είναι να υψωθεί πάνω από αυτόν».

Εδώ η Παυλίνα Αντρέγιεβνα άρχισε να γνέφει καταφατικά, θαρρείς και ο γιατρός είχε εκφράσει μια άποψη που της είχε περάσει ήδη από το μυαλό και την έβρισκε απόλυτα σύμφωνη.

«Η αξία, το ενδιαφέρον του ανθρώπου», συνέχιζε ο Καρόβιν, «το μεγαλείο του, αν θέλετε, συνίσταται στο γεγονός ότι μπορεί να βελτιωθεί. Πάντα. Σε οποιαδήποτε ηλικία, έπειτα από οποιοδήποτε σφάλμα, όσο χαμηλά κι αν έχει πέσει από ηθική άποψη. Η ίδια η ψυχή μας είναι προικισμένη με ένα μηχανισμό αυτοτελείωσης. Αν ο μηχανισμός αυτός δε χρησιμοποιείται, σκουριάζει και τότε ο άνθρωπος φθίνει, πέφτει χαμηλότερα από τον κανόνα που έχει θέσει στον εαυτό του. Ο δεύτερος ακρογωνιαίος λίθος της θεωρίας μου είναι αυτός: κάθε ελάττωμα, κάθε κενό της προσωπικότητας είναι ταυτόχρονα και προτέρημα, ανωτερότητα· αρκεί να περιστρέψουμε κατά εκατόν ογδόντα μοίρες εκείνο το σημείο του ανάγλυφου της ψυχής. Και ιδού η τρίτη θεμελιώδης αρχή μου: κάθε άνθρωπος που υποφέρει μπορεί να βοηθηθεί και κάθε ακατανόητος άνθρωπος μπορεί να γίνει κατανοητός. Και από τη στιγμή που θα συμβεί κάτι τέτοιο, μπορεί κανείς να αρχίσει να δουλεύει πάνω του, να μεταμορφώνει τον αδύναμο σε δυνατό, τον ελλιπή σε πλήρη, τον δυστυχισμένο σε

ευτυχισμένο. Εγώ, αγαπητή Παυλίνα Αντρέγιεβνα, δεν είμαι ανώτερος από τους ασθενείς μου, ούτε πιο έξυπνος ή καλύτερος, μόνο πιο πλούσιος, μολονότι και ανάμεσά τους υπάρχουν πολύ εύποροι άνθρωποι».

«Θεωρείτε ότι μπορεί να βοηθηθεί οποιοσδήποτε;» Η ακροάτρια χτύπησε τα χέρια της, συγκινημένη από τα λόγια του γιατρού. «Μα υπάρχουν παρεκτροπές που πολύ δύσκολα θεραπεύονται! Για παράδειγμα, ο αλκοολισμός ή, ακόμα χειρότερα, η οπιομανία!»

«Ω, μα αυτά είναι ασήμαντα φαινόμενα», είπε χαμογελώντας με επιείκεια ο γιατρός. «Από αυτά ακριβώς ξεκίνησα τα πειράματά μου, πριν από πολύ καιρό. Έχω στην ιδιοκτησία μου ένα νησάκι στον Ινδικό ωκεανό, μακριά από τις ρότες των πλοίων, και στέλνω εκεί τους πιο απελπισμένους αλκοολικούς και τοξικομανείς. Στο νησί δεν μπορεί κανείς να βρει ναρκωτικές ουσίες, με κανένα τίμημα. Εκεί, άλλωστε, δεν κυκλοφορούν καν χρήματα. Μία φορά κάθε τρεις μήνες φτάνει μια γολέτα από τις Μαλδίβες και φέρνει τα αναγκαία».

«Και δεν το σκάνε;»

«Όποιος θέλει να επιστρέψει στην προηγούμενη ζωή του είναι ελεύθερος να ανεβεί στην ίδια γολέτα. Κανένας δε μένει εκεί με το ζόρι. Θεωρώ ότι από κανέναν άνθρωπο δεν μπορούμε να στερήσουμε την ελευθερία της επιλογής. Αν θέλει να καταστραφεί, είναι δικαίωμά του. Οι πραγματικά δύσκολες περιπτώσεις δεν είναι εκείνες των σκλάβων του μπουκαλιού και των ναρκωτικών, αλλά των ανθρώπων για το πρόβλημα των οποίων δε βρίσκεται εύκολα το κλειδί. Να με ποιους ασθενείς ασχολούμαι εδώ, στη Χαναάν. Άλλοτε με επιτυχία, άλλοτε...»

Ο Καρόβιν αναστέναξε.

«Εδώ, στο σπιτάκι αριθμός δεκαεφτά, κατοικεί ένας τηλεγραφητής των σιδηροδρόμων που υποστηρίζει ότι είχε απαχθεί από τους κατοίκους ενός άλλου πλανήτη, οι οποίοι τον πήραν δήθεν μαζί τους και τον κράτησαν εκεί για αρκετά χρόνια, που άλλωστε θα πρέπει να είναι πολύ μεγαλύτερα σε διάρκεια απ' όσο στη Γη, αφού ο ήλιος τους είναι πολύ μεγαλύτερος από το δικό μας».

«Μια παρατήρηση μάλλον οξυδερκής για έναν απλό τηλεγραφητή», παρατήρησε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα.

«Και αυτό δεν είναι τίποτα. Θα 'πρεπε να τον ακούσετε να μιλάει για τον Γούφερ (έτσι λέγεται ο πλανήτης). Ο Σουίφτ και ο Ιούλιος Βερν μαζί δεν είναι τίποτα μπροστά του! Τι ζωηρές λεπτομέρειες! Πόσα τεχνικά στοιχεία! Θα μπορούσε κανείς να τον ακούει επί ώρες. Και η γλώσσα! Μου κάνει μαθήματα γουφεριανών. Βάλθηκα επίτηδες να συντάξω γλωσσάρια για να τον πιάσω αδιάβαστο. Και τι νομίζετε; Δεν έκανε ούτε ένα λάθος, θυμάται όλες τις λέξεις! Και η γραμματική είναι απίστευτα λογική, πολύ πιο αρμονική από εκείνη των γήινων γλωσσών που γνωρίζω!»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έπλεξε τα δάχτυλά της, τόσο πολύ της είχε εξάψει την περιέργεια η ιστορία του άλλου πλανήτη.

«Και πώς εξηγεί την επιστροφή του;»

«Λέει ότι τον είχαν προειδοποιήσει από την αρχή ότι θα τον φιλοξενούσαν μόνο για λίγο καιρό και ύστερα θα τον έφερναν πάλι πίσω σώο και αβλαβή. Υποστηρίζει, επίσης, ότι στον Γούφερ έχουν διαμείνει αρκετοί φιλοξενούμενοι από τη Γη· απλώς στους περισσότερους διαγράφουν την εμπειρία αυτή από τη μνήμη τους, για να μην τους δημιουργήσουν δυσκολίες στην επιστροφή. Ο ασθενής μου, αντίθετα, ζήτησε να του αφήσουν όλες τις αναμνήσεις και τώρα πρέπει να υπομείνει τις συνέπειες. Με την ευκαι-

ρία, θα πρέπει να σας δώσω άλλο ένα παράδειγμα των ιδιοτροπιών της μνήμης...»

Ήταν φανερό ότι ο Καρόβιν είχε καταπιαστεί με το αγαπημένο του θέμα και δε θα σταματούσε σύντομα, κάτι που δεν ήθελε ούτε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα.

«Λέει ότι οι Γουφεριανοί παρατηρούν τη ζωή στη Γη εδώ και πολύ καιρό, αιώνες τώρα».

«Και γιατί δεν εκδηλώνονται;»

«Κατά την άποψή τους, είμαστε ακόμα πολύ πρωτόγονοι. Πρώτα θα πρέπει να λύσουμε τα δικά μας προβλήματα και να πάψουμε να βασανίζουμε ο ένας τον άλλο. Μόνο τότε θα είμαστε ώριμοι για την επαφή με άλλους πλανήτες. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς τους, αυτό δε θα συμβεί πριν το 2080, με μια αισιόδοξη εκτίμηση».

«Α, θα αργήσει ακόμα πολύ», είπε με πικρία η Λισίκινα. «Εγώ κι εσείς δε θα υπάρχουμε».

Ο Ντανάτ Σάβιτς χαμογέλασε. «Ελάτε τώρα, όλα αυτά είναι το παραλήρημα μιας άρρωστης φαντασίας, μολονότι είναι πολύ καλά δομημένο. Στην πραγματικότητα, ο τηλεγραφητής μας δεν πήγε πουθενά. Μια μέρα βγήκε για κυνήγι με τους φίλους του, έριξε σε μια πάπια. Σύρθηκε ανάμεσα στα καλάμια αναζητώντας το τρόπαιό του, έλειψε μόνο πέντε λεπτά. Γύρισε πίσω χωρίς πάπια και χωρίς τουφέκι. Συμπεριφερόταν πολύ παράξενα και αμέσως άρχισε να μιλάει για τον πλανήτη Γούφερ. Από το έλος τον πήγαν κατευθείαν στο νοσοκομείο και μόνο έπειτα από πολλούς μήνες κατέληξε στην κλινική μου. Να ξέρατε πόσο έχω αγωνιστεί μαζί του! Εδώ το σημαντικό είναι να διαπεράσω το θώρακα της λογικής του, να καταπολεμήσω το παραλήρημα. Δεν το έχω κατορθώσει μέχρι τώρα».

«Α, τι ενδιαφέρον που είναι!» είπε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα αναστενάζοντας ονειροπόλα.

«Και βέβαια». Ο γιατρός είχε τώρα τον αέρα του συλλέκτη που επιδεικνύει περήφανα τους κυριότερους θησαυρούς της συλλογής του. «Ο τηλεγραφητής, τουλάχιστον, συμπεριφέρεται φυσιολογικά (αν εξαιρέσουμε το γεγονός ότι τη μέρα κοιμάται και περνάει τις νύχτες κοιτάζοντας τα αστέρια). Θυμάστε που σας μίλησα για τον μανιακό που, όπως εγώ στα νιάτα μου, θέλει να ζήσει αιώνια; Ονομάζεται Γουέλερ, σπιτάκι αριθμός εννιά. Αυτός είναι αφοσιωμένος στην υγεία και τη μακροζωία του. Να κάποιος που θα μπορούσε ίσως να ζήσει μέχρι το 2080, όταν θα έρθουν από τον πλανήτη Γούφερ να μας γνωρίσουν. Τρέφεται αποκλειστικά με υγιεινές τροφές, ελέγχοντας αυστηρά τη χημική τους σύνθεση. Ζει σε ένα χώρο ερμητικά κλειστό και αποστειρωμένο. Φοράει πάντα γάντια. Εγώ και οι βοηθοί μου επικοινωνούμε μαζί του μόνο μέσω ενός μικρού παραθύρου. Ο Γουέλερ κατέληξε σε ψυχιατρική κλινική αφού υποβλήθηκε εθελοντικά σε μια χειρουργική επέμβαση ευνουχισμού, με το συμπάθιο. Διαβεβαιώνει ότι κάθε εκσπερμάτιση (με το συμπάθιο και πάλι) αφαιρεί σαράντα οχτώ ώρες ζωτικής ενέργειας και γι' αυτό οι άντρες ζουν κατά μέσο όρο εφτά με οχτώ χρόνια λιγότερο από τις γυναίκες».

«Μα χωρίς καθαρό αέρα και χωρίς να περπατάει δε θα ζήσει πολύ!»

«Μην ανησυχείτε, ο Γουέλερ έχει προβλέψει τα πάντα. Στο σπιτάκι υπάρχει ένα περίπλοκο σύστημα αερισμού, σχεδιασμένο από τον ίδιο προσωπικά. Έπειτα, από το πρωί μέχρι το βράδυ κάνει γυμναστική, ασκήσεις βαθιάς αναπνοής, λουτρά με ζεστό και κρύο νερό, προφανώς αποσταγμένο. Μία ώρα τη

μέρα περπατάει ανελλιπώς στο ύπαιθρο με απίστευτες προφυλάξεις. Δεν αγγίζει το έδαφος με τα πόδια του, έμαθε επί τούτου να περπατάει πάνω σε ξυλοπόδαρα "για να μην εισπνέει τα μιάσματα του εδάφους". Τα ξυλοπόδαρα τα αφήνει έξω από το σπίτι, στην είσοδο, και γι' αυτό τα πιάνει μόνο με τα γάντια. Πρέπει να τον δείτε να περπατάει, σας λέω, είναι εκπληκτικό θέαμα! Ελάτε να τον θαυμάσετε, από τις εννιά ως τις δέκα το πρωί. Κλεισμένος μέσα σε μια στολή από μουσαμά, με αντιασφυξιογόνα μάσκα στο πρόσωπο κι εκείνα τα ξύλινα μπαστούνια να κάνουν μπουμ, μπουμ, μπουμ. Ακριβώς σαν το άγαλμα του Ταξιάρχη».

Ο γιατρός ξέσπασε σε γέλια και η Παυλίνα Αντρέγιεβνα τον μιμήθηκε.

«Και τι θέλατε να μου διηγηθείτε για τις ιδιοτροπίες της μνήμης;» ρώτησε, πάντα χαμογελαστή. «Κάποια άλλη αστεία ιστορία;»

«Κάθε άλλο. Μια ιστορία πολύ θλιβερή. Έχω μια ασθενή που κάθε πρωί, ξυπνώντας, γυρίζει πίσω στην ίδια μέρα, την τρομερότερη της ζωής της, όταν έλαβε την είδηση του θανάτου του άντρα της. Τότε άρχισε να ουρλιάζει, έπεσε λιπόθυμη κι έμεινε αναίσθητη όλη νύχτα. Έκτοτε, κάθε πρωί, της φαίνεται ότι δεν ξύπνησε στο παρόν, αλλά ότι ανέκτησε τις αισθήσεις της μετά τη λιποθυμία και ότι η τρομερή είδηση έφτασε μόλις το προηγούμενο βράδυ. Για εκείνη, ο χρόνος είναι σαν να σταμάτησε, ο πόνος της απώλειας δε μετριάζεται. Το πρωί ανοίγει τα μάτια της και αμέσως αρχίζουν οι φωνές, τα δάκρυα, οι κρίσεις υστερίας... Έβαλα δίπλα της έναν αποκλειστικό γιατρό, ο οποίος την παρηγορεί, προσπαθώντας να την πείσει ότι η συμφορά συνέβη εδώ και καιρό, πριν από εφτά χρόνια. Το πρώτο μισό της μέρας

περνάει με αποδείξεις κι εξηγήσεις. Προς το μεσημέρι, η ασθενής πείθεται, ηρεμεί σιγά σιγά, αρχίζει να ρωτάει τι συνέβη αυτά τα εφτά χρόνια. Δείχνει πολύ ζωηρό ενδιαφέρον για τα πάντα. Προς το βράδυ είναι πια εντελώς ήρεμη και γαληνεμένη. Πλαγιάζει μ' ένα χαμόγελο και κοιμάται σαν μωρό. Το πρωί, όμως, ξυπνάει και όλα αρχίζουν πάλι από την αρχή: πόνος, λυγμοί, απόπειρες αυτοκτονίας. Όσο κι αν έχω πασχίσει, δεν έχω ακόμα κατορθώσει να βρω μια λύση. Ο μηχανισμός του ψυχικού τραύματος δεν έχει ακόμα μελετηθεί αρκετά, πρέπει να προχωρώ στα τυφλά... Είναι πολύ δύσκολο να βοηθήσουμε αυτή την ασθενή, γιατί κάθε μέρα επαναλαμβάνεται η ίδια ιστορία. Οι γιατροί δεν αντέχουν περισσότερο από δυο τρεις βδομάδες, μετά πρέπει να τους αντικαταστήσω...»

Βλέποντας ότι η ακροάτρια είχε δάκρυα στα μάτια, ο Ντανάτ Σάβιτς είπε ζωηρά: «Ελάτε, ελάτε. Δεν είναι όλοι οι ασθενείς μου δυστυχισμένοι. Υπάρχει ένας απόλυτα μακάριος. Βλέπετε εκείνο τον πίνακα;»

Ο γιατρός έδειξε το χταπόδι που προαναφέραμε, στο οποίο η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έριχνε συχνές ματιές καθ' όλη τη διάρκεια της συζήτησης. Εκείνος ο πίνακας είχε κάτι το ιδιαίτερο, που σε ανάγκαζε να τον κοιτάζεις συχνά και για πολλή ώρα.

«Έργο του πινέλου του Κόνωνα Εζίχιν. Τον έχετε ακουστά;»

«Όχι. Εκπληκτικό ταλέντο!»

«Ο Εζίχιν είναι ιδιοφυΐα», συμφώνησε ο Καρόβιν. «Γνήσια, καθαρή. Ξέρετε, ένας από εκείνους τους καλλιτέχνες που ζωγραφίζουν λες και πριν από αυτούς δεν υπήρχε ζωγραφική. Ούτε Ραφαήλ ούτε Γκόγια ούτε Σεζάν. Κανένας, ώσπου ήρθε στον κόσμο ο Κόνων Εζίχιν, ο πρώτος καλλιτέχνης της Γης, ικανός να κάνει τον καμβά να ζωντανέψει κάτω από το πινέλο του».

«Εζίχιν; Όχι, δεν τον γνωρίζω».

«Φυσικά. Λίγοι γνωρίζουν τον Εζίχιν· μόνο λίγοι εκλεπτυσμένοι γνώστες της τέχνης, οι οποίοι πιστεύουν, μάλιστα, ότι έχει πεθάνει εδώ και καιρό. Γιατί ο Κόνων Πέτραβιτς είναι τρελός, έχει έξι χρόνια να βγει από το σπιτάκι αριθμός τρία και προηγουμένως, για καμιά δεκαριά χρόνια, ήταν κλεισμένος σ' ένα κοινό φρενοκομείο, όπου οι ηλίθιοι γιατροί, θέλοντας να επαναφέρουν τον Εζίχιν στον "κανόνα", δεν του έδιναν ούτε χρώματα ούτε μολύβια».

«Και σε τι συνίσταται η παράνοιά του;» Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα εξακολουθούσε να κοιτάζει το χταπόδι, που όσο περνούσε η ώρα την υπνώτιζε όλο και περισσότερο με το παράξενο, ψυχρό βλέμμα του.

«Θυμάστε τον Πούσκιν; Την άποψή του σχετικά με το ασυμβίβαστο μεταξύ ιδιοφυΐας κι εγκλήματος; Το παράδειγμα του Εζίχιν αποδεικνύει ότι είναι απολύτως συμβατά. Ο Κόνων Πέτραβιτς είναι ένας απερίσκεπτος, φυσικός εγκληματίας. Το πάθος για την τέχνη διέγραψε από την ψυχή του όλα τα άλλα συναισθήματα. Όχι αμέσως, σταδιακά. Το μοναδικό πλάσμα που αγαπούσε ο Εζίχιν –και το αγαπούσε με πάθος– ήταν η κόρη του, ένα κοριτσάκι καλό και ήσυχο, που είχε χάσει μικρό τη μητέρα του κι έσβηνε αργά, χτυπημένο από φυματίωση. Για μήνες ολόκληρους δεν έφευγε από το προσκέφαλό της, παρά μόνο για να δουλέψει μια δυο ώρες κάποιον πίνακα στο ατελιέ του. Στο τέλος σκέφτηκε να μεταφέρει το τελάρο στο δωμάτιο της μικρής, για να μη χρειάζεται να λείπει ποτέ. Δεν έτρωγε, δεν έπινε, δεν κοιμόταν. Όσοι τον είδαν εκείνες τις μέρες διηγούνται ότι ο Εζίχιν είχε τρομακτική όψη. Αναμαλλιασμένος, με μακριά γένια και πουκάμισο λερωμένο με χρώματα, ζωγράφιζε το πορτρέτο της κόρης του, ξέροντας ότι εκείνο το πορτρέτο θα ήταν το τελευταίο.

Δεν άφηνε κανέναν να μπει στο δωμάτιο, τα έκανε όλα μόνος του. Έδινε στη μικρή να πιει, της έδινε το φάρμακό της ή την τάιζε κι ύστερα ξανάπιανε στο χέρι το πινέλο. Όταν η μικρή έφτασε στα τελευταία της, ο Εζίχιν καταλήφθηκε από αληθινή φρενίτιδα, όχι από τον πόνο, αλλά από ενθουσιασμό· τόσο υπέροχο ήταν το παιχνίδισμα του φωτός και της σκιάς στο αδυνατισμένο και παραμορφωμένο προσωπάκι. Οι άνθρωποι που είχαν μαζευτεί στο διπλανό δωμάτιο άκουγαν βογκητά και στεναγμούς πίσω από την κλειδωμένη πόρτα. Η ετοιμοθάνατη έκλαιγε, ζητούσε νερό, μάταια όμως· ο Εζίχιν δεν μπορούσε να απομακρυνθεί από τον πίνακα. Όταν τελικά έριξαν την πόρτα, το κορίτσι ήταν ήδη νεκρό, μα ο Εζίχιν δεν το κοίταζε καν, εξακολουθούσε να ρετουσάρει τον πίνακα. Πήγαν την κόρη στο νεκροταφείο και τον πατέρα στο φρενοκομείο. Ο πίνακας, αντίθετα, αν και ημιτελής, εκτέθηκε σε μια γκαλερί στο Παρίσι με τον τίτλο "Ο Θριαμβευτής Θάνατος" και κέρδισε το πρώτο βραβείο».

«Το μυαλό του πατέρα δεν άντεξε τον πόνο και προσπάθησε να αμυνθεί μέσα από την τέχνη». Έτσι ερμήνευσε την ιστορία η Παυλίνα Αντρέγιεβνα με την καλή καρδιά.

«Στ' αλήθεια το πιστεύετε;» Ο Ντανάτ Σάβιτς έβγαλε τα γυαλιά του, τα καθάρισε και τα ξαναφόρεσε. «Εγώ πάλι, μελετώντας την περίπτωση του Εζίχιν, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι μια αληθινή, κολοσσιαία ιδιοφυΐα δεν μπορεί να ωριμάσει τελείως χωρίς να νεκρωθούν κάποιες ζώνες της ψυχής. Αφού διέγραψε μέσα του, μαζί με την αγάπη για την κόρη του, κάθε ίχνος ανθρωπιάς, ο Κόνων Πέτραβιτς ήταν απόλυτα ελεύθερος για την τέχνη. Αυτά που δημιουργεί τώρα στο σπιτάκι αριθμός τρία μια μέρα θα κοσμούν τις καλύτερες πινακοθήκες του κόσμου. Και

ποιος από εκείνους που έπειτα από χρόνια θα αναγνωρίσουν την τέχνη του θα θυμάται τότε τη μικρή που έκλαιγε, που πέθανε χωρίς να σβήσει την τελευταία δίψα της; Εγώ δεν έχω καμία αμφιβολία ότι οι επόμενες γενιές θα θυμούνται την κλινική μου, εμένα τον ίδιο και το νησί της Χαναάν μόνο και μόνο επειδή εδώ έζησε και δημιούργησε μια ιδιοφυΐα. Με την ευκαιρία, θέλετε να ρίξετε μια ματιά στον Εζίχιν και στους πίνακές του;»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα απάντησε ύστερα από λίγο και με ύφος ελάχιστα πειστικό: «Ναι... Ίσως».

Το σκέφτηκε κι άλλο, αποφάσισε σιωπηλά και είπε με σιγουριά: «Και βέβαια θέλω. Οδηγήστε με εκεί».

Η θερμοκρασία ανεβαίνει!

Πριν επισκεφτεί το δόκτορα Καρόβιν, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είχε περάσει από το ξενοδοχείο και είχε αντικαταστήσει το ελαφρύ παλτό μ' ένα μακρύ μαύρο μανδύα με κουκούλα, προβλέποντας ότι το βράδυ θα είχε δροσιά. Ο ήλιος, όμως, αν και χλομός, είχε προλάβει κατά τη διάρκεια της μέρας να ζεστάνει τον αέρα και για τον περίπατο στην περιοχή της κλινικής δε χρειάστηκε να φορέσει το μανδύα. Αρκέστηκε να ρίξει στους ώμους της μια εσάρπα, ενώ ο Καρόβιν έμεινε όπως ήταν, με γιλέκο και ρεντιγκότα.

Το σπιτάκι αριθμός τρία βρισκόταν ακριβώς στα όρια του πευκοφυτεμένου υψώματος που ο Καρόβιν είχε νοικιάσει από το μοναστήρι. Με τους άσπρους, καλά σοβατισμένους τοίχους του φάνηκε στην Παυλίνα Αντρέγιεβνα εντελώς συνηθισμένο, ιδίως σε

σύγκριση με τα άλλα σπιτάκια, πολλά από τα οποία εντυπωσίαζαν με την ασυνήθιστη όψη τους.

«Εδώ όλη η μαγεία βρίσκεται στο εσωτερικό», εξήγησε ο Ντανάτ Σάβιτς. «Ο Εζίχιν δεν ενδιαφέρεται για την εξωτερική όψη της κατοικίας του. Άλλωστε σας το είπα, δε βγαίνει ποτέ».

Μπήκαν χωρίς να χτυπήσουν. Μετά έγινε φανερό το γιατί· ο ζωγράφος δε θα τους άκουγε και, αν τους άκουγε, δε θα απαντούσε.

Η Παυλίνα είδε ότι το σπιτάκι αποτελούνταν από ένα και μοναδικό δωμάτιο με πέντε μεγάλα παράθυρα, ένα σε κάθε τοίχο κι ένα στο ταβάνι. Σε αυτό το μεγάλο δωμάτιο δεν υπήρχαν έπιπλα. Ο Εζίχιν μάλλον έτρωγε και κοιμόταν στο πάτωμα.

Εξάλλου, η επισκέπτρια δεν πρόλαβε να παρατηρήσει καλά την επίπλωση· τόσο πολύ την εντυπωσίασαν οι τοίχοι και το ταβάνι εκείνης της εκκεντρικής κατοικίας.

Όλες οι εσωτερικές επιφάνειες, με εξαίρεση το πάτωμα και τα παράθυρα, είχαν επενδυθεί με καμβά, ο οποίος ήταν σχεδόν εξ ολοκλήρου ζωγραφισμένος με λάδι. Η οροφή απεικόνιζε το νυχτερινό ουρανό με τόση ακρίβεια και τόση πειστικότητα, ώστε, αν δεν υπήρχε το τετράγωνο τζάμι, μέσα από το οποίο διακρίνονταν μερικά μικρά σύννεφα βαμμένα με τα χρώματα του δειλινού, θα ήταν εύκολο να παραπλανηθεί κανείς και να φανταστεί ότι δεν υπήρχε στέγη. Ο ένας τοίχος, ο βορινός, απεικόνιζε ένα δασάκι με πεύκα· ο ανατολικός, μια πλαγιά που κατηφόριζε προς ένα ποταμάκι και μερικά αγροκτήματα· ο δυτικός τοίχος, ένα ξέφωτο και δυο σπιτάκια· και ο νότιος, μερικούς θάμνους. Δεν ήταν δύσκολο να παρατηρήσει κανείς ότι ο καλλιτέχνης είχε αναπαραστήσει με εκπληκτική πιστότητα τη θέα που είχε από τα παράθυρα. Μόνο που το έργο του Εζίχιν ήταν πολύ πιο πλούσιο και

συγκεκριμένο. Τα πρωτότυπα που διακρίνονταν έξω από τα παράθυρα έμοιαζαν με ξεθωριασμένα αντίγραφα των ζωγραφισμένων τοπίων.

«Σε αυτή τη φάση του είναι παθιασμένος με τα τοπία», εξήγησε χαμηλόφωνα ο Ντανάτ Σάβιτς, δείχνοντας το ζωγράφο που στεκόταν μπροστά στον ανατολικό τοίχο, με τους ώμους γυρισμένους προς τους επισκέπτες, και χειριζόταν απορροφημένος ένα μικροσκοπικό πινέλο. Δε στράφηκε ούτε μία φορά να τους κοιτάξει. «Ζωγραφίζει τον κύκλο "Οι Ώρες της Μέρας". Βλέπετε; Εδώ είναι η αυγή, εδώ το πρωινό, εδώ το απόγευμα, εδώ το βράδυ και στην οροφή η νύχτα. Το σημαντικό είναι να αλλάζουμε έγκαιρα τους καμβάδες, αλλιώς αρχίζει να ζωγραφίζει ένα νέο πίνακα κατευθείαν πάνω στον παλιό. Όλα αυτά τα χρόνια έχω συγκεντρώσει μια αξιόλογη συλλογή. Κάποια μέρα θα βγάλω τα έξοδα της κλινικής», αστειεύτηκε ο Καρόβιν. «Καλά, αν όχι εγώ, οι κληρονόμοι μου».

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα πλησίασε προσεκτικά τον ιδιοφυή καλλιτέχνη, που ζωγράφιζε προσηλωμένος τον τοίχο του βραδιού, για να τον παρατηρήσει καλύτερα.

Είδε ένα πρόσωπο λιπόσαρκο, που έκανε διαρκώς μορφασμούς, μαλλιά ψαρά και λιγδωμένα, που έπεφταν στο μέτωπό του, μια βρόμικη καζάκα, ένα ρυάκι σάλιου που κυλούσε από το πλαδαρό χείλος.

Ο πίνακας, καθώς τον παρατήρησε από πιο κοντά, της έκανε έντονη αλλά μάλλον δυσάρεστη εντύπωση. Ήταν ιδιοφυής, δίχως αμφιβολία. Τα φωτισμένα παράθυρα των δύο ζωγραφισμένων μικρών σπιτιών, το φεγγάρι πάνω από τις στέγες, οι σκοτεινές σιλουέτες των πεύκων απέπνεαν μυστήριο, ανατριχίλα, θάνατο. Δεν ήταν απλώς μια νύχτα, αλλά κάτι σαν οικουμενική και

απόλυτη νύχτα, προάγγελος του αιώνιου σκότους και της αιώνιας σιγής.

«Γιατί στην τέχνη αυτό που είναι δυσάρεστο και άσχημο εντυπωσιάζει περισσότερο από αυτό που είναι ωραίο και τέρπει το βλέμμα;» αναρωτήθηκε αναριγώντας η Παυλίνα Αντρέγιεβνα. «Στη φύση αυτό δε συμβαίνει ποτέ. Κι εκεί υπάρχουν πράγματα αποκρουστικά, αλλά έχουν δημιουργηθεί μόνο για να χρησιμεύουν ως φόντο στο ωραίο».

«Εσείς μιλάτε για το έργο του Ουράνιου Δημιουργού, ενώ η τέχνη είναι έργο επίγειων δημιουργών», αποκρίθηκε ο γιατρός, ακολουθώντας με το βλέμμα τις κινήσεις του πινέλου. «Ιδού άλλη μία επιβεβαίωση του γεγονότος ότι οι καλλιτέχνες έλκουν την καταγωγή τους από το Σατανά, τον επαναστάτη άγγελο. Κόνων Πέτραβιτς!» είπε υψώνοντας απότομα τη φωνή του και χτυπώντας ελαφρά το ζωγράφο στην πλάτη. «Τι έχετε αναπαραστήσει εδώ;»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είδε ότι λίγο πιο πέρα από το ένα σπιτάκι, στο ύψος της σκεπής, ήταν ζωγραφισμένο κάτι παράξενο: μια μορφή αφύσικα επιμήκης, ντυμένη μ' ένα μαύρο ρούχο με μυτερή κουκούλα, με πόδια μακριά και λεπτά σαν τα πόδια της αράχνης. Η νεαρή κυρία κοίταξε άθελά της έξω από το παράθυρο, μα δεν είδε κάτι παρόμοιο.

«Είναι ένας μοναχός», είπε με το πιο αθώο ύφος του κόσμου. «Κάπως παράξενος, ωστόσο».

«Όχι απλώς ένας μοναχός, αλλά ο Μαύρος Μοναχός, το κυριότερο αξιοθέατο της Χαναάν», συμφώνησε ο Ντανάτ Σάβιτς. «Θα έχετε ήδη ακούσει να μιλούν γι' αυτόν. Ένα δεν καταλαβαίνω...» Χτύπησε ξανά τον καλλιτέχνη στον ώμο, αυτή τη φορά λίγο πιο δυνατά. «Κόνων Πέτραβιτς!»

Αυτός ούτε που στράφηκε και η κυρία Λισίκινα προετοιμάστηκε μέσα της για την επίθεση. Η ευτυχής σύμπτωση μπορούσε, όπως φαινόταν, να διευκολύνει την αποστολή της. Το πράγμα άρχιζε να αποκτά ενδιαφέρον!

«Ο Μαύρος Μοναχός;» επανέλαβε. «Το φάντασμα του Βασιλίσκου, που δήθεν περιπλανιέται πάνω στα νερά και τρομοκρατεί τους πάντες;»

Ο Καρόβιν συνοφρυώθηκε, αρχίζοντας να θυμώνει με τον πεισματάρη ζωγράφο. «Όχι μόνο τρομοκρατεί. Κατόρθωσε να μου φέρει και νέους ασθενείς».

Τόμπολα!

«Κόνων Πέτραβιτς, σ' εσάς μιλάω. Σας έκανα μια ερώτηση και δε θα φύγω χωρίς να πάρω απάντηση», είπε σε αυστηρό τόνο ο γιατρός. «Εδώ αναπαραστήσατε τον Βασιλίσκο; Ποιος σας μίλησε γι' αυτόν, αφού μιλάτε μόνο μ' εμένα; Πώς γνωρίζετε την ύπαρξή του;»

Χωρίς να γυρίσει, ο Εζίχιν ψέλλισε: «Εγώ ξέρω μόνο αυτό που βλέπουν τα μάτια μου».

Άγγιξε ίσα ίσα με το πινέλο τη μαύρη μορφή και η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είχε την εντύπωση ότι την είδε να τρεκλίζει, σαν να διατηρούσε με κόπο την ισορροπία της κάτω από την ορμή του ανέμου.

«Νέους ασθενείς;» επανέλαβε εκείνη, ρίχνοντας μια ματιά στον Καρόβιν. «Σίγουρα εξίσου ενδιαφέροντες».

«Ναι, αλλά σε πολύ σοβαρή κατάσταση. Ιδίως ο ένας, που είναι νέο παιδί. Ζει στο θερμοκήπιο γυμνός, όπως ο προπάτοράς μας ο Αδάμ, γι' αυτό δεν τολμώ να σας τον δείξω. Τραυματική ιδιωτεία, η οποία επιδεινώνεται ραγδαία. Σβήνει με γρήγορο ρυθμό. Δεν αφήνει κανέναν να τον πλησιάσει, δε δέχεται φαγητό α-

πό τους νοσοκόμους. Τρώει ό,τι φυτρώνει στα δέντρα, αλλά δεν μπορεί να ζήσει πολύ με μπανάνες και ανανάδες. Ακόμα μία βδομάδα, δύο το πολύ, και θα πεθάνει, αν δεν ανακαλύψω μια μέθοδο θεραπείας. Αλίμονο, μέχρι τώρα δεν έχω καταφέρει τίποτα».

«Και ο δεύτερος;» ρώτησε γεμάτη περιέργεια η κυρία. «Ιδιωτεία κι αυτός;»

«Όχι. Η ασθένειά του είναι πολύ σπάνια, παρόμοια με τον αυτισμό, αλλά επίκτητη, όχι εγγενής. Προς το παρόν, η επιστήμη αγνοεί τη μέθοδο θεραπείας. Και ήταν ένας πανέξυπνος άνθρωπος, εγώ τον γνώρισα στα καλά του... Μέσα σε μία μέρα, το πιθανότερο μέσα σε μία νύχτα, κατάντησε ερείπιο».

Διάνα! Αχ, όλα πήγαιναν όπως ήθελε!

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα άφησε να της ξεφύγει μια κραυγή: «Μέσα σε μία νύχτα από πανέξυπνος ερείπιο; Μα τι του συνέβη;»

Ο δύσμοιρος Μπερντιτσέφσκι

«Ο άνθρωπος αυτός υπήρξε θύμα μιας τραυματικής παραίσθησης, που προκλήθηκε από τα προηγηθέντα γεγονότα και από τον υπερβολικά ευαίσθητο χαρακτήρα του. Την πρώτη περίοδο, ο ασθενής μιλούσε πολύ και με φρενήρη τρόπο, γι' αυτό γνωρίζω πάνω κάτω τη φύση του οράματος. Ο Μπερντιτσέφσκι (έτσι ονομάζεται ο άντρας αυτός), για κάποιο λόγο οδηγήθηκε μέσα στην καρδιά της νύχτας σ' ένα εγκαταλειμμένο σπίτι, όπου λίγο καιρό πριν είχε συμβεί μια συμφορά. Στους ανθρώπους που εντυπωσιάζονται εύκολα, τέτοιοι τόποι έχουν ιδιαίτερη επίδραση. Δε θα αναφερθώ στις φανταστικές λεπτομέρειες που συνθέτουν τη φήμη εκείνης της κατοικίας, δεν είναι τόσο ουσιώδεις.

Το περιεχόμενο, όμως, της παραίσθησης είναι χαρακτηριστικό: ο Βασιλίσκος παρουσιάστηκε στον Μπερντιτσέφσκι, ο οποίος στη συνέχεια είχε την παραίσθηση ότι κλείστηκε ζωντανός σ' ένα φέρετρο. Κλασική περίπτωση συνδυασμού μιας κρυφής προεφηβικής ψύχωσης, πλατιά διαδεδομένης και μεταξύ των καλλιεργημένων ανθρώπων, με μια κατάθλιψη θανατοφοβικής φύσεως. Για να προκληθεί παραληρηματικό όραμα πρέπει να έχουν προηγηθεί πραγματικά συμβάντα. Εκεί στην καλύβα, πάνω στο τραπέζι, υπήρχε πράγματι ένα φέρετρο, το οποίο έφτιαξε ο προηγούμενος ένοικος για τον εαυτό του, αλλά έμεινε αχρησιμοποίητο. Ο συνδυασμός σκοταδιού, τριγμών και σκιών μ' εκείνο το μακάβριο αντικείμενο προκάλεσε προφανώς την κατάρρευση του Μπερντιτσέφσκι».

Η κυρία Λισίκινα άκουγε με μεγάλη προσοχή την περίπλοκη και γεμάτη δυσνόητους όρους εξήγηση. Ο ζωγράφος, αντίθετα, εξακολουθούσε να εργάζεται στον πίνακά του χωρίς να δείχνει το παραμικρό ενδιαφέρον για την αφήγηση, ίσως μάλιστα να μην την είχε ακούσει καν.

«Μα πώς, είδε ένα άδειο φέρετρο μέσα σ' ένα σκοτεινό δωμάτιο και αμέσως έχασε τα λογικά του;» ρώτησε δύσπιστα η Παυλίνα Αντρέγιεβνα.

«Δύσκολο να πει κανείς τι συνέβη πραγματικά. Χωρίς καμία αμφιβολία, ο Μπερντιτσέφσκι είχε ένα είδος επιληπτικής κρίσης. Πιθανώς κυλίστηκε στο πάτωμα, χτύπησε στις γωνίες των επίπλων και σε σκεύη, τον έπιασαν σπασμοί. Τα χέρια του ήταν γδαρμένα, τα νύχια σπασμένα και τα δάχτυλα γεμάτα σχίζες, είχε μια θλάση στον αυχένα, μια διάταση των κνημιοταρσιαίων συνδέσμων και, επιπλέον, ένα επεισόδιο ακράτειας, το οποίο επίσης είναι χαρακτηριστικό της επιληπτικής κρίσης».

Ανίκανη να συγκρατήσει τη συγκίνησή της, η συνομιλήτριά του τον παρακάλεσε: «Πάμε έξω. Αυτοί οι τοίχοι, δεν ξέρω γιατί, με καταπιέζουν...»

Μόλις βγήκε από το σπιτάκι, ρώτησε χαμηλόφωνα: «Αυτός ο δύσμοιρος είναι, λοιπόν, τελείως τρελός;»

«Ποιος, ο ζωγράφος;»

«Όχι... Ο Μπερντιτσέφσκι».

Ο Ντανάτ Σάβιτς άνοιξε τα χέρια: «Κοιτάξτε, ένας άνθρωπος που έχει προσβληθεί από την ασθένεια αυτή κλείνεται μέρα με τη μέρα όλο και περισσότερο στον εαυτό του, σιγά σιγά παύει να ανταποκρίνεται στα εξωτερικά ερεθίσματα, μοιάζει να μεταμορφώνεται σε πέτρα. Ο Μπερντιτσέφσκι, μετά το τραύμα, υπέστη μια ολοκληρωτική αποσύνθεση της προσωπικότητάς του. Και το χειρότερο είναι ότι εξακολουθεί να έχει νυχτερινές παραισθήσεις. Φοβάται να μείνει μόνος κι έτσι τον τακτοποίησα στο σπιτάκι αριθμός εφτά, όπου ζει ένας άλλος εξαιρετικά ενδιαφέρων ασθενής, ένας φυσικός. Λέγεται Σεργκέι Νικολάγιεβιτς Λιάμπε. Είναι καλός άνθρωπος, ένας αληθινός άγγελος, και γι' αυτό δέχτηκε ευχαρίστως τη συγκατοίκηση. Τα πηγαίνουν πολύ καλά. Ο Λιάμπε χρησιμοποιεί τον Μπερντιτσέφσκι για ορισμένα περίπλοκα, αλλά κατά τα λοιπά εντελώς ακίνδυνα, πειράματά του και είναι και οι δύο ικανοποιημένοι».

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα προσποιήθηκε ότι το επίκεντρο της προσοχής της μετακινήθηκε από τον Μπερντιτσέφσκι στον τρελό επιστήμονα: «Ένας εξαιρετικά ενδιαφέρων ασθενής; Ω, μιλήστε μου γι' αυτόν!»

Βγήκαν σ' ένα χορταριασμένο ξέφωτο και στάθηκαν. Το φως της μέρας είχε σβήσει σχεδόν, στα σπιτάκια και στα περίπτερα του νοσοκομείου, εδώ κι εκεί, είχαν ανάψει ήδη τα φώτα.

«Πιθανώς και ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς Λιάμπε να είναι μεγαλοφυΐα, όπως ο Εζίχιν. Το κακό, όμως, είναι ότι ο Εζίχιν δε χρειάζεται να αποδεικνύει την ιδιοφυΐα του με λόγια, αρκεί να ζωγραφίσει έναν πίνακα και το καταλαβαίνει κανείς αμέσως. Ο Λιάμπε, αντίθετα, είναι επιστήμονας και, επιπλέον, ασχολείται με παράξενες έρευνες, που αγγίζουν τα όρια του τσαρλατανισμού. Εδώ δεν μπορεί κανείς να αφήσει κατά μέρος τις πειστικές και, πιθανώς, εύγλωττες εξηγήσεις. Και το κακό είναι ότι ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς υποφέρει από μια πολύ σοβαρή διαταραχή του λόγου».

«Ε; Από τι υποφέρει;» ρώτησε εκείνη χωρίς να καταλαβαίνει.

«Από μια ιδιαίτερη μορφή αφασίας. Με άλλους όρους, τα λόγια του δεν μπορούν να ακολουθήσουν τις σκέψεις του. Είναι σχεδόν αδύνατο να τον καταλάβει κανείς όταν μιλάει. Ακόμα κι εγώ, εννιά φορές στις δέκα, δεν κατορθώνω να μαντέψω τι ακριβώς θέλει να πει. Οι άλλοι, βέβαια, τον θεωρούν ηλίθιο. Μα ο Λιάμπε κάθε άλλο παρά ηλίθιος είναι. Τελείωσε το γυμνάσιο με άριστα, στο πανεπιστήμιο ήταν ο καλύτερος στο τμήμα του. Ωστόσο δε σπούδαζε όπως όλοι οι άλλοι· έδινε μόνο γραπτές εξετάσεις, για εκείνον έκαναν εξαίρεση».

«Και σε τι συνίσταται η μεγαλοφυΐα του;» Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα οδηγούσε με προσοχή τη συζήτηση εκεί όπου ήθελε. «Τι πειράματα κάνει πάνω σ' εκείνον τον, πώς τον λένε, Μπαγκουσλάφσκι;»

«Μπερντιτσέφσκι», τη διόρθωσε ο γιατρός. «Αν ο Εζίχιν είναι ένα πνεύμα του κακού, ο Λιάμπε είναι, δίχως άλλο, ένα αγαθό πνεύμα. Σύμφωνα με τη θεωρία του, τα πάντα γύρω μας διαπερνιούνται από ορισμένες ακτίνες αόρατες στο μάτι και κάθε άνθρωπος εκπέμπει μια ακτινοβολία διαφόρων χρωμάτων και α-

ποχρώσεων. Ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς έχει ξοδέψει πολλά χρόνια για να εφεύρει ένα όργανο ικανό να συλλαμβάνει και να αναλύει αυτή την αύρα».

«Και τι αύρα είναι αυτή;» ρώτησε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, που δεν αποφάσιζε ακόμα να οδηγήσει τη συζήτηση στον Μπερντιτσέφσκι.

«Εκείνη που περισσότερο ενδιαφέρει τον Σεργκέι Νικολάγιεβιτς είναι η ακτινοβολία της ηθικότητας». Ο Καρόβιν χαμογέλασε, όχι σαρκαστικά, αλλά μάλλον με καλοσύνη. «Πολύτιμες ακτίνες χρώματος πορτοκαλί, από τις οποίες μπορεί να αναγνωριστεί η ευγένεια της ψυχής και η καλή καρδιά. Ο Λιάμπε διαβεβαιώνει ότι αν μαθαίναμε να βλέπουμε αυτή την ακτινοβολία, οι κακοί άνθρωποι θα βρίσκονταν σε άσχημη θέση και δε θα είχαν άλλη επιλογή παρά να αναπτύξουν μέσα τους την ακτινοβολία της πορτοκαλιάς κλίμακας».

«Πρόκειται για εντελώς ξεχωριστό άνθρωπο!» δήλωσε αποφασισμένη η επισκέπτρια. «Πρέπει να τον δω πάση θυσία. Θέλω να με μελετήσει από την άποψη της πορτοκαλιάς ακτινοβολίας!»

Ο γιατρός έβγαλε το ρολόι από την τσέπη του.

«Δεν πιστεύω ότι ο Λιάμπε θα θελήσει να σας μελετήσει. Πρώτον, δε συμπαθεί πολύ τις γυναίκες και, δεύτερον, ακολουθεί ένα πολύ αυστηρό πρόγραμμα. Τώρα, αν δεν κάνω λάθος, είναι η ώρα των πειραμάτων. Θέλετε να ρίξετε μια ματιά; Είναι εδώ κοντά. Να το, το σπιτάκι αριθμός εφτά».

«Ω, ναι, σας παρακαλώ!»

«Εντάξει, θα εκπληρώσω την επιθυμία σας. Και μετά εσείς θα εκπληρώσετε τη δική μου, είμαστε σύμφωνοι;»

Τα μάτια του Καρόβιν έλαμψαν πονηρά.

«Ποια;»

«Θα σας πω μετά», είπε γελώντας ο Ντανάτ Σάβιτς. «Μη φοβάστε, δε θα απαιτήσω τίποτα τρομερό».

Πλησίαζαν ήδη ένα όμορφο διώροφο σπιτάκι, που έμοιαζε με σαλέ των Άλπεων. Ήταν φτιαγμένο από κορμούς, είχε μια μεγάλη σκάλα και μια καπνοδόχος πρόβαλλε από την επικλινή στέγη.

Στην πόρτα δεν υπήρχε ούτε ρόπτρο ούτε καμπανάκι. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα παραξενεύτηκε ιδιαίτερα από την απουσία πόμολου. Ποιος ξέρει πώς την άνοιγαν.

Ο γιατρός εξήγησε: «Ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς ζει σύμφωνα με το ρητό: "Τους ξένους δεν τους έχω ανάγκη και με τους φίλους είμαι πάντα ήσυχος". Ένας άγνωστος, με λίγα λόγια, δε θα καταφέρει ποτέ να ανοίξει, οι φίλοι, όμως, που γνωρίζουν το μυστικό, μπορούν να μπουν όποτε θέλουν, χωρίς προειδοποίηση».

Πάτησε ένα αθέατο κουμπί και η πόρτα γύρισε αργά πάνω στους μεντεσέδες.

«Τι ωραία!» είπε ενθουσιασμένη η κυρία Λισίκινα μπαίνοντας στον προθάλαμο.

«Αριστερά είναι το υπνοδωμάτιο, δεξιά το εργαστήριο. Η σκάλα οδηγεί στον πρώτο όροφο, όπου είναι το παρατηρητήριο. Εκεί εγκατέστησα προσωρινά το θύμα του μυστικισμού, τον κύριο Μπερντιτσέφσκι. Εμείς, λοιπόν, πρέπει να πάμε δεξιά».

Στο εργαστήριο ο φωτισμός ήταν ασυνήθιστος. Κοντά στον τοίχο όπου βρισκόταν το τραπέζι, γεμάτο περίπλοκα και μυστηριώδη σύνεργα, ήταν αναμμένη μια πολύ δυνατή ηλεκτρική λάμπα, αλλά ένα μακρύ μεταλλικό αμπαζούρ δεν άφηνε το φως να διαχυθεί κι έτσι όλα τα άλλα σημεία εκείνου του μάλλον άνετου χώρου παρέμεναν στο σκοτάδι.

Στο δωμάτιο επικρατούσε αταξία, δε φαινόταν, όμως, να έχει

προκληθεί τυχαία, αλλά επίτηδες. Στο πάτωμα ήταν διάσπαρτα βιβλία, φιάλες, χαρτάκια, σβόλοι από χώμα, πέτρες. Ο φυσικός, ένας μικρόσωμος ανθρωπάκος με μαλλιά ανακατεμένα, καθόταν σε μια καρέκλα κάτω από τη λάμπα και η μοναδική πολυθρόνα ήταν κατειλημμένη από ένα μεγάλο σωρό κουρελιών· έτσι οι επισκέπτες δεν είχαν πού να καθίσουν.

«Ναι, ναι», είπε ο Λιάμπε γυρνώντας, εν είδει χαιρετισμού. «Γιατί;»

Κοίταξε την άγνωστη κυρία, συνοφρυώθηκε. Επανέλαβε: «Γιατί;»

Ο Καρόβιν οδήγησε πιο κοντά τη συνοδό του.

«Να, η κυρία Λισίκινα εξέφρασε την επιθυμία να σας συναντήσει. Θα ήθελε να μάθει το φάσμα της ακτινοβολίας της. Παρατηρήστε τη λίγο μέσα από τα ξεχωριστά γυαλιά σας. Ποιος ξέρει, μπορεί να ανακαλύψετε την πορτοκαλιά ακτινοβολία».

Ο φυσικός ψέλλισε κάτι ακατάληπτο, φανερά θυμωμένος: «Δεν έχουν. Μόνο από τη μήτρα. Αναπαραγωγικά αυτόματα. Καθόλου μυαλό. Κόκκινο, κόκκινο, κόκκινο. Η μόνη με μυαλό είναι η Μαριέτα».

«Η Μαριέτα; Ποια Μαριέτα;» ρώτησε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, που άκουγε με τεταμένη την προσοχή.

Ο Λιάμπε την απομάκρυνε με μια κίνηση κι επιτέθηκε στον Καρόβιν: «Οι πορτοκαλιές μετά. Τώρα δεν υπάρχει χρόνος. Ακτινοβολία θανάτου, είπα. Και η Μαριέτα και ο Ενρίκο επίσης! Μόνο χειρότερα! Χίλιες φορές! Μα γιατί, γιατί!»

«Ναι, ναι», συγκατένευε ο Ντανάτ Σάβιτς γλυκά, όπως κάνουμε με τα μωρά. «Το ξέρω, βρήκατε μια νέα ακτινοβολία. Θα ήθελα, όμως, να μάθω γιατί η προηγούμενη δε σας αρέσει πια. Τουλάχιστον δε σας ερέθιζε τόσο πολύ. Μου μιλήσατε ήδη για την

ακτινοβολία θανάτου, το θυμάμαι. Ελπίζω να θυμάστε κι εσείς πού καταλήξαμε εκείνη τη φορά».

Αμέσως ο ανθρωπάκος σώπασε και απομακρύνθηκε απότομα από το γιατρό. Έκλεισε το στόμα του με την παλάμη του χεριού του.

«Ορίστε, έτσι είναι καλύτερα», είπε ο Καρόβιν. «Πώς πηγαίνουν τα πειράματα με τον πιστό σας Σάντσο Πάντσα; Επ' ευκαιρία, πού είναι; Πάνω;»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα κράτησε την ανάσα της, καταλαβαίνοντας ότι επρόκειτο για τον Μπερντιτσέφσκι.

«Εδώ είμαι», ακούστηκε από το μισοσκόταδο η πολύ γνωστή σ' εκείνη φωνή του Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, μόνο που ήταν παράξενα αδύναμη.

Αυτό που είχε περάσει για σωρό από κουρέλια ριγμένο πάνω στην πολυθρόνα κουνήθηκε και είπε: «Καλησπέρα, κύριε. Καλησπέρα, κυρία. Θα με συγχωρήσετε που δε χαιρέτησα πρωτύτερα; Δεν πίστευα ότι η ταπεινή ύπαρξή μου μπορούσε να έχει σημασία για κάποιον. Εσείς, κύριε, είπατε Σάντσο Πάντσα. Είναι ένας χαρακτήρας του Ισπανού συγγραφέα Μιγκέλ Θερβάντες. Υπονοούσατε εμένα. Για τ' όνομα του Θεού, συγχωρήστε με που δε σηκώνομαι. Δεν έχω τη δύναμη. Ξέρω πόσο αγενές είναι, ιδίως μπροστά σε μια κυρία. Με συγχωρείτε, με συγχωρείτε. Είμαι ασυγχώρητος...»

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς εξακολούθησε να απολογείται για αρκετή ώρα, πάντα με αυτό το λυπητερό, ταραγμένο τόνο, που η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν είχε ακούσει ποτέ πριν. Τότε έστρεψε απότομα το αμπαζούρ της λάμπας, έτσι ώστε ο άντρας που καθόταν στην πολυθρόνα να βρεθεί μέσα στο φωτεινό κύκλο, κι άφησε ένα στεναγμό.

Ω, τι φοβερή αλλαγή είχε υποστεί ο έξυπνος, δραστήριος αντιεισαγγελέας της επαρχίας! Έδειχνε σαν να μην είχε απομείνει ούτε ένα κόκαλο στο σώμα του. Είχε καμπουριάσει, οι ώμοι του ήταν σκυφτοί και τα χέρια του έπεφταν άτονα πάνω στα γόνατα. Τα μάτια του, με τα βλέφαρα να ανοιγοκλείνουν αδιάκοπα, κοίταζαν τελείως ανέκφραστα και τα χείλια εξακολουθούσαν να κινούνται, ψελλίζοντας ατέλειωτες δικαιολογίες, που σιγά σιγά έσβηναν.

«Θεέ μου, τι σας συνέβη!» αναφώνησε έντρομη η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, λησμονώντας όλα τα πανούργα σχέδιά της.

Λίγο πριν, καθώς κατευθυνόταν προς το σπιτάκι αριθμός εφτά, είχε προετοιμάσει μια εύλογη εξήγηση για το ενδεχόμενο να την αναγνωρίσει ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, ο οποίος είχε ήδη τύχει να τη δει μεταμορφωμένη σε «αριστοκράτισσα από τη Μόσχα». Τώρα, όμως, ήταν φανερό ότι οι φόβοι της ήταν αβάσιμοι. Ο Μπερντιτσέφσκι έστρεψε αργά το βλέμμα του προς τη νεαρή κυρία, μισόκλεισε τα μάτια και είπε ευγενικά: «Μου συνέβη κάτι πολύ δυσάρεστο. Τρελάθηκα. Με συγχωρείτε, δεν μπορεί να γίνει τίποτα. Για να πω την αλήθεια, ντρέπομαι τρομερά. Συγχωρήστε με, για τ' όνομα του Θεού...»

Ο Καρόβιν πλησίασε τον άρρωστο, του έπιασε το χέρι και του ψηλάφισε τον καρπό.

«Εγώ είμαι, ο δόκτωρ Καρόβιν. Δεν μπορεί να με ξεχάσατε, ειδωθήκαμε σήμερα το πρωί».

«Τώρα θυμάμαι». Ο Μπερντιτσέφσκι έγνεψε αργά, σαν αυτόματο. «Είστε ο διευθυντής αυτού του ιδρύματος. Συγχωρήστε με που δε σας αναγνώρισα αμέσως. Δεν ήθελα να σας προσβάλω. Εγώ δεν ήθελα να προσβάλω κανέναν. Ποτέ. Θα με συγχωρήσετε;»

«Σας συγχωρώ», τον διέκοψε ο Ντανάτ Σάβιτς και, κάνοντας

μισή στροφή, εξήγησε στη συνοδό του: «Αν δεν τον σταματήσω, θα εξακολουθήσει να ζητάει συγνώμη για ώρες. Σαν να βυθίζεται σε απύθμενες αβύσσους ενός παγκόσμιου αισθήματος ενοχής». Έσκυψε πάνω από τον ασθενή και του ανασήκωσε το βλέφαρο με το δάχτυλο. «Χμμ. Πάλι κοιμηθήκατε άσχημα. Ο Βασιλίσκος, ε;»

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, χωρίς να κινηθεί και χωρίς καν να προσπαθήσει να κλείσει το ανοιχτό βλέφαρό του, ξέσπασε σ' ένα σιωπηλό, αξιολύπητο κι απαρηγόρητο κλάμα.

«Ναι. Με κατασκόπευε από το παράθυρο, χτυπούσε και με απειλούσε. Έρχεται να μου πάρει το μυαλό. Δε μου έχει απομείνει και πολύ έτσι κι αλλιώς, κι εκείνος έρχεται, έρχεται ακόμα...»

«Στην αρχή τον είχα βάλει σ' εκείνο το ντιβάνι». Ο Καρόβιν έδειξε μια σκοτεινή γωνιά. «Ο Μαύρος Μοναχός, όμως, απέκτησε τη συνήθεια να έρχεται τη νύχτα και να χτυπάει το παράθυρο του κυρίου Μπερντιτσέφσκι. Τότε, έβαλα να του ετοιμάσουν ένα κρεβάτι πάνω, στο παρατηρητήριο. Δύο νύχτες πέρασαν ήσυχα, αλλά τώρα, βλέπετε, ο Βασιλίσκος έβγαλε φτερά και φτάνει πανεύκολα στον πρώτο όροφο».

«Ναι», είπε μέσα σε αναφιλητά ο αντιεισαγγελέας. «Για εκείνον είναι το ίδιο. Φώναξα τη φράση κι εκείνος απομακρύνθηκε, διαλύθηκε».

«Πάντα την ίδια; "Πιστεύω, Κύριε";»

«Ναι».

«Βλέπετε, λοιπόν, δεν έχετε να φοβηθείτε τίποτα. Ο Βασιλίσκος είναι αυτός που φοβάται τη μαγική φράση σας».

Ο Μπερντιτσέφσκι ψιθύρισε με τρεμάμενη φωνή: «Απόψε θα έρθει ξανά. Θα μου κλέψει αυτό που μου έχει απομείνει. Και τότε θα ξεχάσω ποιος είμαι. Θα καταντήσω ένα ζώο. Αυτό θα σας

προκαλέσει μεγάλη ενόχληση, γιατί δεν είστε κτηνίατρος, δε φροντίζετε ζώα. Σας παρακαλώ εκ των προτέρων να με συγχωρήσετε...»

«Χμμ», αναστέναξε αποθαρρυμένος ο Ντανάτ Σάβιτς, τρίβοντας το σαγόνι του. «Φυσικά, για τη νύχτα θα μπορούσα να του δώσω ένα υπνωτικό, δεν ξέρω, όμως, τι θα έβλεπε στο όνειρό του. Ίσως κάτι ακόμα χειρότερο... Τι να κάνω;»

Η καρδιά της Παυλίνας Αντρέγιεβνα χτυπούσε δυνατά από συμπόνια για τον άρρωστο, μα δεν ήξερε πώς να τον βοηθήσει.

«Υπνωτικό, ανοησίες...» μουρμούρισε ο Λιάμπε. «Σ' εμένα. Πολύ απλό. Μαζί. Για μένα είναι το ίδιο, εκείνος δε φοβάται».

«Να τον βάλω στο δωμάτιο μαζί σας; Αυτό θέλετε να πείτε;» Ο Καρόβιν αναθάρρησε. «Λοιπόν, αν εκείνος δεν έχει αντιρρήσεις, ίσως να είναι μια λύση».

«Ε, εσείς!» φώναξε ο φυσικός στον Μπερντιτσέφσκι, σαν να ήταν κουφός. «Θέλετε να κοιμηθείτε στο δωμάτιό μου; Μόνο που ροχαλίζω».

Ο άρρωστος άρχισε να ψαχουλεύει σπασμωδικά τα μπράτσα της πολυθρόνας, σηκώθηκε, βάλθηκε να χειρονομεί. Μεμιάς η αξιοθρήνητη απάθεια παραχώρησε τη θέση της σε μια εξαιρετική διέγερση: «Και βέβαια θέλω! Θα σας είμαι απερίγραπτα, αφάνταστα ευγνώμων! Μαζί σας θα είμαι ήσυχος! Ροχαλίστε όσο θέλετε, κύριε Λιάμπε, για μένα ίσως είναι και καλύτερα! Σας είμαι τόσο ευγνώμων, τόσο ευγνώμων!»

«Στο διάβολο η ευγνωμοσύνη!» φώναξε απειλητικά ο Λιάμπε. «Κι αν το παρακάνετε με την ευγένεια, θα σας διώξω!»

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς δοκίμασε να ζητήσει συγνώμη για την ευγένειά του, αλλά ο φυσικός τού φώναξε ακόμα πιο αυστηρά και ο ασθενής σώπασε.

Όταν ο γιατρός και η φιλοξενούμενή του άρχισαν να χαιρετούν, ο τρελός ανακριτής ρώτησε ντροπαλά την κυρία Λισίκινα: «Δεν έχουμε συναντηθεί ποτέ πριν; Όχι; Με συγχωρείτε, με συγχωρείτε. Πρέπει να κάνω λάθος. Ντρέπομαι τόσο πολύ. Μη θυμώσετε...»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα σχεδόν ξέσπασε σε λυγμούς από τη λύπη.

Η σκηνή

Στο γυρισμό, η κυρία Λισίκινα φαινόταν θλιμμένη και σκεφτική, ενώ ο γιατρός, από την πλευρά του, έδειχνε εξαιρετικά ευδιάθετος. Κάθε τόσο έριχνε ματιές στη συνοδό του, χαμογελώντας αινιγματικά, και μία φορά μάλιστα έτριψε τα χέρια του, σαν να προγευόταν κάτι ενδιαφέρον κι ευχάριστο.

Στο τέλος, ο Ντανάτ Σάβιτς έσπασε τη σιωπή: «Λοιπόν, Παυλίνα Αντρέγιεβνα, εγώ πραγματοποίησα την επιθυμία σας, σας έδειξα τον Λιάμπε. Τώρα είναι η σειρά σας. Θυμάστε τη συμφωνία μας; Κάθε υπόσχεση είναι χρέος».

«Και πώς μπορώ να ξεπληρώσω το χρέος μου;» ρώτησε εκείνη στρεφόμενη προς τον ψυχίατρο και παρατηρώντας ότι τα μάτια του έλαμπαν πονηρά.

«Με το λιγότερο ενοχλητικό τρόπο. Μείνετε να δειπνήσετε μαζί μου. Όχι, μιλάω σοβαρά», βιάστηκε να προσθέσει ο Καρόβιν, βλέποντας μια σκιά να περνάει από το πρόσωπο της κυρίας. «Θα είναι μια βραδιά εντελώς αθώα. Εκτός από εσάς, είναι καλεσμένο κι άλλο ένα πρόσωπο. Κι έχω έναν εξαιρετικό μάγειρα, το μετρ Αρμάν, τον οποίο έφερα από τη Μασσαλία. Δεν εκτιμά την κου-

ζίνα του μοναστηριού. Για σήμερα υποσχέθηκε να μας σερβίρει φιλέτο από αρνάκι γάλακτος με σάλτσα ντελισιέζ, πέρκες γεμιστές με καβουρόψιχα, βολοβάν και πολλά άλλα. Μετά θα σας γυρίσω στην πόλη».

Η απροσδόκητη πρόσκληση ερχόταν στην πιο κατάλληλη στιγμή, αλλά η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δε δέχτηκε αμέσως.

«Ποιο πρόσωπο;»

«Μια δεσποινίδα πολύ όμορφη και συμπαθητική», αποκρίθηκε ο γιατρός μ' ένα αινιγματικό χαμόγελο. «Είμαι σίγουρος ότι θα αρέσετε η μία στην άλλη».

Εκείνη ύψωσε το πρόσωπο προς τον ουρανό, κοίταξε το φεγγάρι που ξεπρόβαλλε πίσω από τα δέντρα, υπολόγισε κάτι.

«Γεμιστές πέρκες, λοιπόν. Πώς να μην μπεις στον πειρασμό».

Μόλις κάθισαν στο τραπέζι που ήταν στρωμένο για τρεις, έφτασε και η «συμπαθητική δεσποινίδα».

Έξω από το παράθυρο ακούστηκε ελαφρύς θόρυβος οπλών και το κουδούνισμα χαλιναριών κι ένα λεπτό αργότερα στην τραπεζαρία μπήκε ορμητικά μια όμορφη κοπέλα (ή ίσως νέα γυναίκα) ντυμένη με φόρεμα από μαύρο μετάξι. Παραμέρισε από το πρόσωπό της το πέπλο, φώναξε με δυνατή φωνή «Αντρέ» και κοντοστάθηκε, βλέποντας ότι στο δωμάτιο βρισκόταν και τρίτο πρόσωπο.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα αναγνώρισε στη ζωηρή δεσποινίδα την ίδια εκείνη κοπέλα που περίμενε τον καπετάνιο Ιωνά στην αποβάθρα και δεν υπήρχε αμφιβολία ότι και η καλλονή τη θυμόταν. Τα λεπτά χαρακτηριστικά αλλοιώθηκαν όπως τότε στο μόλο, από ένα μορφασμό ακόμα πιο εχθρικό. Τα ρουθούνια τρεμούλιασαν, τα λεπτά φρύδια ενώθηκαν στη βάση της μύτης, τα πο-

λύ μεγάλα (κατά τη γνώμη της Παυλίνας, ίσως και *δυσανάλογα*) μάτια πέταξαν σπίθες κακίας.

«Να που είμαστε όλοι εδώ!» δήλωσε χαρούμενα ο Ντανάτ Σάβιτς καθώς σηκωνόταν. «Επιτρέψτε μου να σας συστήσω. Η Λίντια Εβγκένιεβνα Μπαρέικο, η πιο όμορφη κοπέλα της Χαναάν. Και αυτή είναι η Παυλίνα Αντρέγιεβνα Λισίκινα, μια προσκυνήτρια από τη Μόσχα».

Η κοκκινόξανθη κυρία χαιρέτησε τη μελαχρινή μ' ένα νεύμα του κεφαλιού κι ένα πρόσχαρο χαμόγελο, το οποίο δε βρήκε ανταπόκριση.

«Αντρέ, σου έχω ζητήσει χίλιες φορές να μη μου θυμίζεις το τερατώδες επώνυμό μου!» φώναξε η κυρία Μπαρέικο με φωνή που ένας άντρας πιθανότατα θα χαρακτήριζε *διαπεραστική*, ενώ στην κυρία Λισίκινα φάνηκε τσιριχτή σε ενοχλητικό βαθμό.

«Τι το τερατώδες έχει το επώνυμο Μπαρέικο;» ρώτησε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, χαμογελώντας ακόμα πιο πρόσχαρα, κι επανέλαβε, σαν να ήθελε να δοκιμάσει πώς ακουγόταν: «Μπαρέικο, Μπαρέικο... ένα πολύ κοινό επώνυμο».

«Ακριβώς», εξήγησε με σοβαρό ύφος ο γιατρός. «Εμείς δεν μπορούμε να ανεχτούμε αυτό που είναι κοινότοπο, είναι τόσο χυδαίο. Το "Λίντια Εβγκένιεβνα" έχει πράγματι έναν ήχο μελωδικό, ευγενή. Πείτε μου», ρώτησε απευθυνόμενος στη μελαχρινή με την ίδια έκφραση φιλοφροσύνης, «γιατί ντύνεστε πάντα στα μαύρα; Πενθείτε για τη ζωή σας;»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ξέσπασε σε γέλια, εκτιμώντας την ευρυμάθεια του Καρόβιν, η Λίντια Εβγκένιεβνα, όμως, δε φάνηκε να αναγνωρίζει την αναφορά σε ένα πρόσφατο έργο του Τσέχοφ.

«Είμαι θλιμμένη γιατί στον κόσμο δεν υπάρχει πια αληθινή αγάπη», είπε σκυθρωπή και κάθισε στο τραπέζι.

Το μενού ήταν στ' αλήθεια δελεαστικό, ο γιατρός δεν είχε πει ψέματα. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, που τώρα είχε αρκετή όρεξη, τίμησε τις τάρτες με πουρέ αγκινάρας, τα βολοβάν με καρδιά από μοσχαρίσιο κρέας και τα μικροσκοπικά καναπέ ρουαγιάλ. Ως διά μαγείας, το πιάτο της άδειαζε, γέμιζε ξανά και την επόμενη στιγμή ήταν κιόλας άδειο.

Ωστόσο, ο Καρόβιν είχε κάνει λάθος σε κάτι. Ήταν ολοφάνερο ότι οι δύο γυναίκες δεν είχαν συμπαθήσει η μία την άλλη.

Αυτό φαινόταν κυρίως στους τρόπους της Λίντια Εβγκένιεβνα. Δοκίμασε μετά βίας το αφρώδες κρασί, δεν άγγιξε καν το φαγητό και κοίταζε την άλλη φιλοξενούμενη με φανερή αντιπάθεια. Με την πραγματική της ιδιότητα, αυτή της μοναχής, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα θα είχε αναμφίβολα βρει τον τρόπο να γλυκάνει εκείνη την εχθρική καρδιά με τη γνήσια χριστιανική ταπεινότητά της, αλλά ο ρόλος της κοσμικής κυρίας δικαιολογούσε απόλυτα ένα διαφορετικό τρόπο συμπεριφοράς.

Αποδείχτηκε ότι η κυρία Λισίκινα κατείχε άριστα τη βρετανική τέχνη του *looking down*, δηλαδή του κοιτάγματος αφ' υψηλού, προφανώς με τη μεταφορική έννοια, αφού η δεσποινίδα Μπαρέικο ήταν ψηλότερη. Αυτό δεν εμπόδιζε την Παυλίνα Αντρέγιεβνα να της ρίχνει ματιές πάνω από τη φακιδιάρικη μύτη της, την οποία είχε σηκώσει υπεροπτικά, κάνοντας πότε πότε με τα φρύδια εκείνες τις σχεδόν ανεπαίσθητες κινήσεις έκπληξης οι οποίες, αν προέρχονται από μια πρωτευουσιάνα ντυμένη με την τελευταία λέξη της μόδας, πληγώνουν βαθιά την καρδιά οποιασδήποτε επαρχιώτισσας.

«Χαριτωμένα αυτά τα φουσκωτά μανίκια», έλεγε, για παράδειγμα, δείχνοντας με το σαγόνι τους ώμους της Λίντια Εβγκένιεβνα. «Κι εγώ τα λάτρευα παλιά. Κρίμα που στη Μόσχα τώρα είναι της μόδας τα εφαρμοστά μανίκια».

Ή σταματούσε απότομα να ασχολείται με τη μελαχρινή, που τώρα πια ήταν χλομή από οργή, κι άρχιζε με τον οικοδεσπότη μια μακριά λογοτεχνική συζήτηση, την οποία η δεσποινίδα Μπαρέικο δεν επιθυμούσε ή δεν μπορούσε να παρακολουθήσει.

Ο γιατρός έδειχνε να απολαμβάνει την ανελέητη μάχη που διεξαγόταν μπροστά στα μάτια του κι έκανε ό,τι μπορούσε για να ρίχνει λάδι στη φωτιά.

Πρώτα εκφώνησε έναν ολόκληρο πανηγυρικό εγκωμιάζοντας τα κόκκινα μαλλιά, τα οποία, κατά την άποψή του, ήταν αδιάψευστο δείγμα ενός καθόλου συνηθισμένου χαρακτήρα. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν μπορούσε να μη νιώθει κολακευμένη, αλλά άθελά της μούδιαζε κάτω από το βλέμμα της Λίντια Εβγκένιεβνα, που σίγουρα θα ξερίζωνε ευχαρίστως μέχρι την τελευταία τρίχα εκείνες τις «μπούκλες στο χρώμα της φωτιάς», τις οποίες εξυμνούσε ο Ντανάτ Σάβιτς.

Ακόμα και η εξαιρετική όρεξη της Μοσχοβίτισσας προσκυνήτριας έδωσε στον Καρόβιν αφορμή για μια φιλοφρόνηση. Προσέχοντας ότι το πιάτο της Παυλίνα Αντρέγιεβνα ήταν ξανά άδειο, ο Ντανάτ Σάβιτς έγνεψε στον υπηρέτη και είπε: «Πάντα μου άρεσαν οι γυναίκες που δεν κάνουν τις ναζιάρες, αλλά τρώνε ευχαρίστως και με όρεξη. Είναι ένα σίγουρο σημάδι ότι χαίρονται τη ζωή. Μόνο εκείνη που ξέρει να απολαμβάνει τη ζωή είναι ικανή να κάνει ευτυχισμένο έναν άντρα».

Με αυτήν ακριβώς τη φράση το δείπνο τελείωσε με τρόπο απότομο και ταραχώδη.

Η Λίντια Εβγκένιεβνα εκτόξευσε μακριά το γυαλιστερό πιρούνι, που δεν είχε ακόμα λερωθεί από την επαφή με το φαγητό, και σήκωσε τα χέρια σαν πληγωμένο πουλί που χτυπάει τα φτερά του.

«Βασανιστή! Τύραννε!» φώναξε τόσο δυνατά, που τα κρύσταλλα πάνω στο τραπέζι έτριξαν. «Γιατί με βασανίζεις; Κι εσείς, εσείς...»

Αφού κάρφωσε με το βλέμμα της την κυρία Λισίκινα, η Λίντια Εβγκένιεβνα βγήκε τρέχοντας από το δωμάτιο. Ο γιατρός δε σκέφτηκε καν να τρέξει ξοπίσω της· το αντίθετο, το ύφος του ήταν γεμάτο ικανοποίηση.

Ταραγμένη από το βλέμμα της θερμόαιμης δεσποινίδας, ένα βλέμμα όλο μίσος, που έμοιαζε σαν να θέλει να την κάψει, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα στράφηκε προς τον Καρόβιν με ερωτηματική έκφραση.

«Με συγχωρείτε», είπε εκείνος ανασηκώνοντας τους ώμους. «Τώρα θα σας εξηγήσω το νόημα αυτής της σκηνής...»

«Μην κάνετε τον κόπο», απάντησε εκείνη ψυχρά, καθώς σηκωνόταν. «Δε θέλω να ακούσω τις εξηγήσεις σας. Τώρα καταλαβαίνω πολύ καλά ότι είχατε προβλέψει αυτή την κατάληξη και χρησιμοποιήσατε την παρουσία μου για κάποιο σκοπό άγνωστο σ' εμένα, αλλά σίγουρα αναξιοπρεπή».

Ο Ντανάτ Σάβιτς σηκώθηκε όρθιος. Τώρα δε φαινόταν ικανοποιημένος, αλλά μπερδεμένος.

«Σας ορκίζομαι ότι δεν υπάρχει τίποτα το αναξιοπρεπές! Θέλω να πω, φυσικά, από τη μια πλευρά, νιώθω ένοχος απέναντί σας γιατί...»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν τον άφησε να τελειώσει: «Δε σκοπεύω να σας ακούσω. Καληνύχτα».

«Περιμένετε! Υποσχέθηκα να σας γυρίσω πίσω στην πόλη. Αν... αν η συντροφιά μου σας είναι τόσο δυσάρεστη, δε θα έρθω μαζί σας, μα επιτρέψτε μου τουλάχιστον να σας δώσω μια άμαξα!»

«Δε θέλω τίποτε από εσάς. Δεν μπορώ να υποφέρω τους δολοπλόκους και τους ραδιούργους», είπε θυμωμένη η Λισίκινα, που είχε βγει ήδη στον προθάλαμο κι έριχνε στους ώμους της το μανδύα. «Δε χρειάζεται να με συνοδεύσετε. Θα τα καταφέρω μόνη μου».

«Μα είναι αργά, είναι σκοτάδι!»

«Δεν πειράζει. Άκουσα ότι στη Χαναάν δεν υπάρχουν εγκληματίες και τα φαντάσματα δεν τα φοβάμαι».

Στράφηκε περήφανα και βγήκε.

Η τελευταία πολεμίστρια

Μόλις βγήκε από το σπίτι του Καρόβιν, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα επιτάχυνε το βήμα. Πίσω από τους θάμνους σκέπασε το κεφάλι της με την κουκούλα, τυλίχτηκε καλύτερα με το μαύρο μανδύα της κι έγινε σχεδόν αόρατη μέσα στο σκοτάδι. Όσο καλή θέληση κι αν είχε, τώρα ο Καρόβιν θα κόπιαζε αρκετά για να βρει την εύθικτη φιλοξενούμενή του μέσα στη φθινοπωρινή νύχτα.

Για να πούμε όλη την αλήθεια, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν είχε προσβληθεί καθόλου από το γιατρό, γιατί ακόμα δεν ήταν ξεκάθαρο ποιος από τους δύο είχε χρησιμοποιήσει τον άλλο σ' εκείνο το δείπνο που είχε τόσο άσχημη κατάληξη. Αναμφίβολα, ο άντρας είχε τους λόγους του που πείραζε την καλλονή με τα μαύρα μάτια, αλλά και η κυρία Λισίκινα δεν είχε παίξει τυχαία το ρόλο της ψηλομύτας πρωτευουσιάνας. Όλα είχαν πάει ακριβώς όπως τα είχε σχεδιάσει. Στο τέλος είχε παραμείνει στο εσωτερικό της κλινικής ολομόναχη και με απόλυτη ελευθερία κινήσεων. Ήταν κι αυτός ένας λόγος που είχε αντικαταστήσει το παλτό με

το μακρύ μανδύα, ο οποίος ήταν ιδανικός για να κινείται κανείς στο σκοτάδι χωρίς να είναι ορατός.

Έτσι, ο σκοπός της φάρσας που είχε οδηγήσει στη σκηνή και στον καβγά επιτεύχθηκε. Τώρα απέμενε να εκτελέσει μια πιο απλή αποστολή, να βρει μέσα στο δασάκι το θερμοκήπιο, όπου ανάμεσα στα τροπικά φυτά ζούσε ο δύσμοιρος Αλιόσα Λεντότσκιν. Έπρεπε να τον δει κρυφά απ' όλους και ιδίως από τον ιδιοκτήτη της κλινικής.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα στάθηκε στη μέση της αλέας και προσπάθησε να προσανατολιστεί.

Λίγες ώρες νωρίτερα, καθώς πήγαινε με τον Ντανάτ Σάβιτς στο σπίτι του τρελού ζωγράφου, είχε δει στα δεξιά, πάνω από ένα φράχτη, ένα γυάλινο τρούλο. Αυτό πρέπει να ήταν το θερμοκήπιο.

Πού ήταν, όμως, εκείνο το σημείο; Στα εκατό βήματα; Στα διακόσια;

Ξανάρχισε να περπατάει, εξερευνώντας με το βλέμμα το σκοτάδι.

Ξαφνικά, κάποιος ξεπρόβαλε από μια στροφή και ήρθε προς το μέρος της με βήματα γρήγορα και νευρικά. Η εξερευνήτρια μόλις που πρόλαβε να ακινητοποιηθεί, ζαρωμένη δίπλα στους θάμνους.

Ένας τύπος πανύψηλος και σκυφτός περπατούσε κουνώντας τα μακριά χέρια του. Έπειτα στάθηκε απότομα σε απόσταση δύο βημάτων από την κρυμμένη γυναίκα και μουρμούρισε: «Σωστά. Από την αρχή και πιο συγκεκριμένα. Η απεραντοσύνη του Σύμπαντος σημαίνει ατέλειωτη επανάληψη των παραλλαγών συγκέντρωσης των μορίων και αυτό θα πει ότι η συγκέντρωση των μορίων που αποκαλώ "εγώ" επαναλαμβάνεται αμέτρητες φορές.

από την οποία επανάληψη προκύπτει ότι στο Σύμπαν δεν είμαι το μόνο εγώ, αλλά υπάρχει ένα αμέτρητο πλήθος από εγώ και είναι απολύτως αδύνατο να προσδιοριστεί ποιο ακριβώς βρίσκεται εδώ αυτή τη στιγμή...»

Άλλο ένα δείγμα της συλλογής από «ενδιαφέροντες ανθρώπους» του δόκτορα Καρόβιν, μάντεψε η Λισίκινα. Ο ασθενής κούνησε ικανοποιημένος το κεφάλι και προχώρησε παρακάτω.

Δεν την είχε προσέξει. Ουφ!

Αφού πήρε μια ανάσα, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα συνέχισε.

Τι ήταν εκείνο που άστραφτε κάτω από το φεγγάρι, εκεί στα δεξιά; Έμοιαζε με διάφανη στέγη. Ένα θερμοκήπιο;

Πράγματι, ένα θερμοκήπιο, και μάλιστα τεράστιο, ένα αληθινό γυάλινο παλάτι.

Η διάφανη, σχεδόν αόρατη, πόρτα έτριξε σιγανά. Την Παυλίνα Αντρέγιεβνα τύλιξε ένα άρωμα ασυνήθιστο, ενώ η υγρασία και η ζέστη ήταν πρωτόγνωρες. Προχώρησε μερικά βήματα στο μονοπάτι, το πόδι της μπλέχτηκε σε κάτι, μάλλον λαστιχένιος σωλήνας ή κληματίδα θα ήταν, και το χέρι της τρυπήθηκε από αγκάθια.

Της ξέφυγε μια κραυγή πόνου, στάθηκε και αφουγκράστηκε.

Σιγή.

Σηκώθηκε στις μύτες των ποδιών και φώναξε: «Αλεξέι Στεπάναβιτς!»

Τίποτα, ούτε ένα θρόισμα.

Δοκίμασε πιο δυνατά: «Αλεξέι Στεπάναβιτς! Αλιόσα! Εγώ είμαι, η Πελαγία!»

Τι ήταν εκείνος ο θόρυβος που ακουγόταν εκεί κοντά; Βήματα;

Κινήθηκε γρήγορα προς την πηγή του ήχου, παραμερίζοντας κλαδιά και φύλλα.

«Απάντησέ μου! Αν κρύβεσαι, δε θα καταφέρω ποτέ να σε βρω!»

Τα μάτια της συνήθισαν σιγά σιγά στο σκοτάδι, που αποδείχτηκε ότι δεν ήταν και τόσο αδιαπέραστο. Ένα χλομό φως περνούσε ανενόχλητο από τη στέγη και αντανακλούσε στα πλατιά γυαλιστερά φύλλα, άστραφτε στις σταγόνες της δροσιάς, δημιουργούσε αλλόκοτες σκιές.

«Αχ!» Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έβγαλε μια κραυγή κι έφερε το χέρι στην καρδιά της.

Ακριβώς μπροστά στη μύτη της, ελαφρά ταλαντευόμενο, κρεμόταν ένα ανθρώπινο πόδι, εντελώς γυμνό, λιπόσαρκο, κάτασπρο σαν το γάλα στο αδύναμο φως του φεγγαριού.

Σε απόσταση λίγων εκατοστών, αλλά στη σκιά, ταλαντευόταν και το δεύτερο πόδι.

«Θεέ μου, Θεέ μου...» Η κυρία Λισίκινα άρχισε να σταυροκοπιέται, αλλά φοβήθηκε να υψώσει το κεφάλι, γιατί ήξερε ήδη τι θα έβλεπε· έναν κρεμασμένο, με τα μάτια έξω από τις κόχες, τη γλώσσα να κρέμεται και πολύ μακρύ λαιμό.

Πήρε θάρρος κι άγγιξε προσεκτικά το πόδι. Ήταν ήδη κρύο;

Το πόδι τραβήχτηκε απότομα, ένα γελάκι ακούστηκε από ψηλά και η Παυλίνα Αντρέγιεβνα τινάχτηκε προς τα πίσω, με μια κραυγή ακόμα πιο διαπεραστική από την προηγούμενη.

Πάνω στο χοντρό, μακρύ κλαδί ενός άγνωστου δέντρου ήταν... όχι κρεμασμένος, αλλά καθισμένος, ο Αλιόσα Λεντότσκιν και κουνούσε ήσυχος τα πόδια του. Το φως του φεγγαριού έλουζε το πρόσωπό του, μα η Παυλίνα Αντρέγιεβνα με κόπο αναγνώρισε το Χερουβείμ του παρελθόντος, τόσο πολύ είχε αδυνατίσει. Τα ανακατεμένα μαλλιά του έπεφταν στο μέτωπό του σε τούφες, τα μάγουλά του είχαν χάσει την παιδική τους στρογγυλάδα, τα κόκαλα

στις ωμοπλάτες και στα πλευρά προεξείχαν σαν τις μπανέλες μιας ανοιχτής ομπρέλας.

Η κυρία Λισίκινα απέστρεψε βιαστικά το βλέμμα της, που είχε κατεβεί παρακάτω απ' όσο επιτρεπόταν, αλλά αμέσως επιτίμησε τον εαυτό της. Ντροπή, μπροστά της δεν είχε έναν άντρα, αλλά ένα δυστυχισμένο πλάσμα. Όχι πια το καβγατζίδικο κουτάβι που κάποτε γάβγιζε στον επιεική πατέρα Μιτροφάνι, αλλά μάλλον ένα λυκόπουλο εγκαταλειμμένο, νηστικό, άρρωστο, ψωριάρικο.

«Τι γαργάλημα», είπε ο Αλεξέι Στεπάναβιτς και χαζογέλασε ξανά.

«Κατέβα, Αλιόσενκα, έλα κάτω», τον παρακάλεσε εκείνη, αν και μέχρι τότε φώναζε τον Λεντότσκιν με το όνομα και το πατρώνυμό του και του μιλούσε στον πληθυντικό. Θα ήταν, όμως, παράξενο να τηρεί τους τύπους μ' έναν άνθρωπο παρανοϊκό κι επιπλέον γυμνό.

«Εμπρός, έλα». Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα του έτεινε το χέρι. «Εγώ είμαι, η αδελφή Πελαγία. Με αναγνώρισες;»

Στο παρελθόν, ο Αλεξέι Στεπάναβιτς και η πνευματική κόρη του σεβασμιότατου ένιωθαν ελάχιστη συμπάθεια ο ένας για τον άλλο. Μια δυο φορές, ο αναιδής νεαρός είχε δοκιμάσει ακόμα και να χλευάσει με κακία τη μοναχή, αλλά είχε συναντήσει απρόσμενα σκληρή αντίσταση και από τότε έκανε πως την αγνοούσε. Τώρα, όμως, δεν ήταν η ώρα να θυμηθεί την παλιά ζήλια ή παλιούς ανόητους ανοιχτούς λογαριασμούς. Η καρδιά της Παυλίνας Αντρέγιεβνα ξεχείλιζε από συμπόνια.

«Να, κοίτα τι σου έφερα», του είπε στοργικά, όπως σε ένα μωρό, και άρχισε να βγάζει από την τσάντα που είχε κρεμασμένη στο λαιμό της τάρτες, καναπεδάκια και βολοβάν, τα οποία είχε επιδέξια αφαιρέσει από το πιάτο της κατά τη διάρκεια του δείπνου.

Δεν ήταν, λοιπόν, τόσο μεγάλη η όρεξη της φιλοξενούμενης του δόκτορα Καρόβιν.

Ο γυμνός φαύνος οσμίστηκε άπληστα τον αέρα και πήδηξε κάτω. Τα πόδια του δεν τον κράτησαν, τρέκλισε, έπεσε.

«Είναι πολύ αδύναμος», αναστέναξε εκείνη, σηκώνοντας το αγόρι από τις μασχάλες.

«Έλα, έλα, φάε».

Ο Αλεξέι Στεπάναβιτς δε χρειάστηκε παρακάλια. Άρπαξε λαίμαργα δύο βολοβάν μαζί και τα έβαλε στο στόμα του. Προτού ακόμα τα μασήσει, άπλωσε ξανά το χέρι.

Άλλη μία βδομάδα, το πολύ δύο, και θα πέθαινε. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα θυμήθηκε τα λόγια του γιατρού και δάγκωσε το χείλος της για να μην κλάψει.

Σε τι ωφελούσε που είχε κατορθώσει να φτάσει ως εκεί, επιστρατεύοντας τόση επινοητικότητα και φαντασία; Πώς μπορούσε να τον βοηθήσει; Κι επιπλέον, ήταν φανερό ότι ο Λεντότσκιν δε θα τη βοηθούσε στις έρευνες.

«Κάνε υπομονή, καημένο μου παιδί», έλεγε στο μεταξύ, χαϊδεύοντας τα ανακατεμένα μαλλιά του. «Αν όλα αυτά είναι παγίδες του δαίμονα, ο Θεός είναι πιο δυνατός. Αν, πάλι, είναι σκευωρίες μοχθηρών ανθρώπων, εγώ θα τις εξουδετερώσω. Θα σε σώσω, θα δεις. Το υπόσχομαι!»

Είναι απίθανο ο τρελός να κατάλαβε το νόημα εκείνων των λέξεων, αλλά ο γλυκός και στοργικός τόνος βρήκε ανταπόκριση στην ταραγμένη του ψυχή. Ο Αλιόσα ακούμπησε το κεφάλι του στο στήθος της παρηγορήτριάς του και ρώτησε σιγά: «Θα 'ρθεις ξανά; Έλα. Γιατί εκείνος σύντομα θα με πάρει. Θα 'ρθεις;»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έγνεψε καταφατικά σιωπηλή. Δεν μπορούσε να μιλήσει, καθώς πνιγόταν από τα δάκρυα που προ-

σπαθούσε να συγκρατήσει με τις τελευταίες δυνάμεις της. Μόνο όταν βγήκε από το θερμοκήπιο και απομακρύνθηκε από τους γυάλινους τοίχους για να προχωρήσει στο δασάκι, έπαψε επιτέλους να συγκρατείται. Κάθισε κάτω και ξέσπασε, κλαίγοντας για όλους μαζί· για το δύσμοιρο Λεντότσκιν, για τον εξαντλημένο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς που αργόσβηνε, για τον αυτόχειρα Λαγκράντζ και για τη ραγισμένη καρδιά του πατέρα Μιτροφάνι. Έκλαψε πολύ, ίσως για μισή, ίσως για μία ώρα, χωρίς να μπορεί να ηρεμήσει.

Η Σελήνη είχε ανεβεί ήδη στο κέντρο του ουράνιου θόλου, από κάποιο σημείο του δάσους ακουγόταν η κραυγή του μπούφου, τα φώτα είχαν σβήσει το ένα μετά το άλλο στα παράθυρα των οικημάτων του νοσοκομείου και η μεταμφιεσμένη μοναχή εξακολουθούσε να χύνει δάκρυα.

Ο εχθρός, άγνωστος αλλά απειλητικός, χτυπούσε με αμείλικτη ακρίβεια και κάθε χτύπημα προκαλούσε μια τρομερή, αθεράπευτη απώλεια. Ο γενναίος στρατός του επισκόπου του Ζαβόλισκ, υπερασπιστή του Καλού και διώκτη του Κακού, είχε συντριβεί και ο ίδιος ο στρατηγός κειτόταν νικημένος, χτυπημένος από μια βαριά, ίσως και θανάσιμη αρρώστια. Απ' όλο το στράτευμα του Μιτροφάνι είχε επιζήσει μόνο εκείνη, μια γυναίκα αδύναμη και ανυπεράσπιστη. Όλο το βάρος της ευθύνης έπεφτε τώρα στους δικούς της ώμους και δεν υπήρχε τρόπος να κάνει πίσω.

Σε αυτή την τρομακτική σκέψη τα δάκρυα δεν κύλησαν ακόμα πιο άφθονα από τα μάτια της, όπως θα περίμενε κανείς, αλλά κατά παράδοξο τρόπο σταμάτησαν απότομα.

Έβαλε κατά μέρος το μουσκεμένο μαντιλάκι της, σηκώθηκε και ξαναπήρε το δρόμο ανάμεσα στους θάμνους.

Νύχτα στο σπίτι του πόνου

Τώρα της ήταν πιο εύκολο να κινηθεί στο χώρο του ιδρύματος. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είχε εξοικειωθεί κάπως με τη γεωγραφία του και το φεγγάρι έλαμπε φωτεινό ψηλά στον ουρανό. Αφού θαύμασε για λίγο την ηπιότητα του «μικροκλίματος» του νησιού, που ήταν τόσο γλυκό ακόμα και το Νοέμβρη, με νύχτες γαλήνιες και ζεστές, η πολεμίστρια, με αναπτερωμένο ηθικό, κατευθύνθηκε κατ' αρχάς προς την οικία του ιδιοκτήτη της κλινικής.

Τα παράθυρα της λευκής βίλας, την οποία κοσμούσε μια κιονοστοιχία, ήταν σκοτεινά. Ο γιατρός κοιμόταν ήδη. Στάθηκε λίγο, αφουγκράστηκε, δεν άκουσε τίποτα και προχώρησε.

Τώρα ο δρόμος την οδηγούσε στο σπιτάκι αριθμός τρία, κατοικία του τρελού καλλιτέχνη.

Ο Εζίχιν δεν κοιμόταν, το σπιτάκι του όχι μόνο ήταν φωτισμένο, αλλά στο φωτεινό τετράγωνο του παραθύρου μια σκιά πηγαινοερχόταν με απότομες κινήσεις.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έκανε το γύρο του κτιρίου για να κοιτάξει μέσα από την αντίθετη πλευρά.

Κοίταξε.

Ο Κόνων Πέτραβιτς, κινούμενος γρήγορα κατά μήκος του τοίχου, τελείωνε πάνω στον καμβά του «Βραδιού» τις αντανακλάσεις της Σελήνης στην επιφάνεια του εδάφους. Τώρα ο πίνακας είχε φτάσει στην απόλυτη ολοκλήρωση και με την τελειότητά του συναγωνιζόταν (ίσως και να ξεπερνούσε ακόμα) τη μαγεία της πραγματικής βραδιάς. Εκείνη, όμως, την ενδιέφερε μόνο το τμήμα του καμβά στο οποίο ο καλλιτέχνης είχε απεικονίσει τη μαύρη επιμήκη μορφή πάνω σε πόδια αράχνης. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα την κοίταξε για πολλή ώρα, σαν να προσπαθούσε να λύσει ένα δυσεπίλυτο γρίφο.

Κατόπιν ο Εζίχιν πέρασε το πινέλο στη ζώνη του και σκαρφάλωσε στη σκάλα που ήταν τοποθετημένη στο κέντρο του δωματίου. Η κατάσκοπος πίεσε το μάγουλο και τη μύτη της στο τζάμι για να δει τι θα έκανε ο ζωγράφος εκεί πάνω.

Αφού τελείωσε το «Βράδυ», ο Κόνων Πέτραβιτς ξεκίνησε αμέσως να βάζει τις τελευταίες πινελιές στη «Νύχτα» χωρίς την παραμικρή παύση.

Η Λισίκινα κούνησε το κεφάλι και δεν έμεινε να παρατηρήσει τίποτε άλλο.

Ο επόμενος σταθμός του προκαθορισμένου δρομολογίου ήταν το γειτονικό σπιτάκι αριθμός εφτά, όπου ζούσε ο φυσικός Λιάμπε με το φιλοξενούμενό του.

Ούτε εκεί κοιμόταν κανείς. Όλα τα παράθυρα του ισογείου ήταν φωτισμένα. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα θυμήθηκε· το υπνοδωμάτιο βρισκόταν στα αριστερά της εισόδου, το εργαστήριο στα δεξιά. Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς πρέπει να ήταν στο υπνοδωμάτιο.

Γραπώθηκε με τα χέρια στο πρεβάζι, πάτησε το πόδι της σε μια προεξοχή του τοίχου και κοίταξε μέσα.

Είδε δύο κρεβάτια. Το ένα ήταν στρωμένο, άδειο. Δίπλα στο άλλο ήταν αναμμένη μια λάμπα και στα καλά τιναγμένα μαξιλάρια, μισοξαπλωμένος, ένας άντρας που κουνούσε νευρικά το κεφάλι δεξιά κι αριστερά. Ο Μπερντιτσέφσκι!

Η εξερευνήτρια τέντωσε το λαιμό της για να δει αν ο Λιάμπε ήταν στο δωμάτιο και το θηλύκι της κουκούλας της χτύπησε το τζάμι. Ο θόρυβος ήταν ανεπαίσθητος, αλλά ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς ανασκίρτησε και στράφηκε προς το παράθυρο. Το πρόσωπό του παραμορφώθηκε από τη φρίκη. Έκανε μια σπασμωδική κίνηση με το σαγόνι, θέλοντας να φωνάξει, και αντί γι'

αυτό του γύρισαν τα μάτια κι έπεσε αναίσθητος στο μαξιλάρι.

Αχ, τι συμφορά! Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα άφησε να της ξεφύγει μια κραυγή. Μα ήταν φυσικό, βλέποντας στο παράθυρο μια μαύρη μορφή με κουκούλα να σκεπάζει το πρόσωπο, ο δύστυχος άρρωστος είχε φανταστεί ότι αυτή ήταν άλλη μία εμφάνιση του Βασιλίσκου. Έπρεπε να τον βγάλει από εκείνη την πλάνη, ακόμα κι αν έμπαινε σε κίνδυνο.

Χωρίς να κρύβεται πια, κόλλησε το πρόσωπό της στο τζάμι, πείστηκε ότι ο επιστήμονας δεν ήταν στο υπνοδωμάτιο κι ανέλαβε δράση.

Το παράθυρο, προφανώς, ήταν κλεισμένο με το σύρτη, αλλά στη δασκάλα της γυμναστικής αρκούσε ο μισόκλειστος φεγγίτης.

Πέταξε καταγής το μανδύα που εμπόδιζε τις κινήσεις της και με ευκινησία αντάξια ακροβάτη χώθηκε στο άψε σβήσε στο στενό άνοιγμα. Έβαλε τα δάχτυλα στο πρεβάζι, έκανε μια ωραιότατη περιστροφή στον αέρα (η φούστα φούσκωσε ανάρμοστα σαν καμπάνα, έτσι κι αλλιώς, όμως, δεν υπήρχαν μάρτυρες) και προσγειώθηκε επιδέξια στο πάτωμα. Ο θόρυβος που έκανε ήταν ελάχιστος. Περίμενε μήπως ακουστούν βήματα από το διάδρομο, αλλά όχι, όλα πήγαν καλά. Ο φυσικός πρέπει να ήταν πολύ απορροφημένος με τα εξωφρενικά πειράματά του.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έβαλε μια καρέκλα δίπλα στο κρεβάτι του Μπερντιτσέφσκι και βάλθηκε να του χαϊδεύει απαλά τα σκαμμένα μάγουλα, το χλομό μέτωπο, τα κλειστά βλέφαρα. Έβρεξε το μαντίλι της με νερό από ένα ποτήρι που υπήρχε πάνω στο κομοδίνο, του έτριψε τους κροτάφους και οι βλεφαρίδες του άρρωστου τρεμόπαιξαν.

«Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, εγώ είμαι, η Πελαγία», ψιθύρισε η γυναίκα σκύβοντας στο αφτί του.

Εκείνος άνοιξε τα μάτια, είδε ένα πρόσωπο γεμάτο φακίδες, δύο μάτια διεσταλμένα από την αγωνία, και χαμογέλασε: «Αδελφή... Τι ωραίο όνειρο... Είναι και ο σεβασμιότατος εδώ;»

Ο Μπερντιτσέφσκι γύρισε το κεφάλι, προφανώς ελπίζοντας να δει και τον πατέρα Μιτροφάνι. Δεν τον είδε και στενοχωρήθηκε.

«Όταν δεν κοιμάμαι δεν είμαι καλά», παραπονέθηκε. «Μακάρι να μην ξυπνούσα ποτέ πια».

«Καλά, το ποτέ πια είναι λίγο υπερβολικό», είπε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, συνεχίζοντας να χαϊδεύει το πρόσωπό του. «Ένας υπνάκος, όμως, θα σας έκανε καλό. Κλείστε τα μάτια, πάρτε βαθιές ανάσες. Ποιος ξέρει, ίσως να εμφανιστεί στο όνειρό σας και ο σεβασμιότατος».

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς έκλεισε υπάκουα τα μάτια και πήρε μια βαθιά ανάσα. Ήταν φανερό ότι είχε μεγάλη επιθυμία να ονειρευτεί τον Μιτροφάνι.

«Ίσως η κατάσταση να μην είναι τόσο απελπιστική», είπε μέσα της η Παυλίνα Αντρέγιεβνα για να παρηγορηθεί. «Όταν του λες το όνομά σου, σε αναγνωρίζει. Και θυμάται το σεβασμιότατο».

Κοίταξε μέσα στο κομοδίνο, ρίχνοντας κάθε τόσο ματιές στην πόρτα. Δεν υπήρχε τίποτα σημαντικό: μαντιλάκια, μερικά φύλλα άσπρο χαρτί, ένα πορτοφόλι. Μέσα στο πορτοφόλι χρήματα, η φωτογραφία της συζύγου.

Κάτω από το κρεβάτι ανακάλυψε έναν κίτρινο ταξιδιωτικό σάκο από δέρμα αγριόχοιρου. Δεμένη στο λουκέτο ήταν μια μπρούντζινη πλακέτα με το όνομα Φ. Σ. ΛΑΓΚΡΑΝΤΖ. Μέσα υπήρχε το υλικό που είχε συγκεντρώσει ο Μπερντιτσέφσκι από τις έρευνες: το πρακτικό της αυτοψίας του πτώματος του αυτόχειρα, τα γράμ-

ματα του Αλεξέι Στεπάναβιτς προς τον επίσκοπο, το περίστροφο τυλιγμένο μέσα σ' ένα πανί (η Παυλίνα Αντρέγιεβνα περιορίστηκε να κουνήσει το κεφάλι· μπράβο στον Καρόβιν, δεν είχε μπει καν στον κόπο να ρίξει μια ματιά στα πράγματα του ασθενή) και δύο άλλα αντικείμενα ακατανόητης προέλευσης: ένα άσπρο γάντι με μια τρύπα κι ένα βατιστένιο μαντιλάκι, βρόμικο.

Αποφάσισε να κατασχέσει τον ταξιδιωτικό σάκο· έτσι κι αλλιώς, ο Μπερντιτσέφσκι δε θα ήξερε τι να τον κάνει. Κοίταξε γύρω της αναζητώντας άλλες χρήσιμες ενδείξεις. Πάνω στο κομοδίνο, δίπλα στο κρεβάτι του Λιάμπε, είδε ένα ογκώδες τετράδιο. Έπειτα από μια στιγμή δισταγμού, το πήρε, το έφερε κάτω από τη λάμπα κι άρχισε να το ξεφυλλίζει.

Αλίμονο, ήταν αδύνατο να βγάλει νόημα μέσα σ' εκείνο τον κυκεώνα από μαθηματικούς τύπους, γραφικές παραστάσεις και συντομογραφίες. Άλλωστε, ο γραφικός χαρακτήρας του φυσικού ήταν το ίδιο ακατανόητος με τον τρόπο ομιλίας του. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα αναστέναξε απογοητευμένη. Άνοιξε την πρώτη σελίδα. Εκεί, εν είδει τίτλου, υπήρχε μια φράση κάπως ευανάγνωστη:

Να μετράμε ό,τι είναι μετρήσιμο και να καθιστούμε μετρήσιμο αυτό που ακόμα δεν είναι.

Γαλιλαίος

Ήταν, όμως, ώρα να του δίνει.

Αφού έβαλε το τετράδιο στη θέση του, η ανεπιθύμητη επισκέπτρια ξαναβγήκε από το παράθυρο. Πρώτα έριξε έξω τον ταξιδιωτικό σάκο (δε φαινόταν να έχει κάτι εύθραυστο μέσα) κι ύστερα ξεγλίστρησε και η ίδια μέσα από το φεγγίτη.

Το έδαφος απείχε περισσότερο από το πάτωμα, αλλά κι αυτή

τη φορά η περιστροφή στον αέρα ήταν απόλυτα επιτυχημένη. Η ευλύγιστη σαν λάστιχο άλτρια προσγειώθηκε ομαλά με τα γόνατα λυγισμένα, σηκώθηκε και κούνησε το κεφάλι. Μετά το φωτισμένο δωμάτιο, η νύχτα φαινόταν ολοσκότεινη και το φεγγάρι, λες και το έκανε επίτηδες, είχε κρυφτεί πίσω από ένα σύννεφο.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα αποφάσισε να περιμένει μέχρι τα μάτια της να συνηθίσουν το σκοτάδι και ακούμπησε με το χέρι στον τοίχο. Η ακοή της, όμως, λειτουργούσε τέλεια κι έτσι, όταν άκουσε ένα θρόισμα πίσω της, στράφηκε αμέσως.

Κοντά της, σε απόσταση δύο μέτρων, μέσα από το σκοτάδι ξεπήδησε μια λεπτή μαύρη φιγούρα. Έντρομη, η γυναίκα είδε καθαρά μια μυτερή κουκούλα με δύο τρύπες για τα μάτια, πρόσεξε ότι η τρομακτική μορφή περιστρεφόταν γύρω από τον άξονά της, ύστερα άκουσε ένα σφύριγμα, σαν κάτι να έσκιζε τον αέρα, και δέχτηκε ένα φοβερά δυνατό χτύπημα στο πλάι του κεφαλιού της.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα σωριάστηκε καταγής, πέφτοντας ανάσκελα πάνω στον ταξιδιωτικό σάκο του Λαγκράντζ.

Νέα κρίματα

Μόλις το επόμενο πρωί μπόρεσε το θύμα να εκτιμήσει πλήρως τη ζημιά που είχε πάθει.

Είχε μείνει αναίσθητη κάτω από τον τοίχο του σπιτιού αριθμός εφτά ποιος ξέρει για πόση ώρα και είχε συνέλθει από το κρύο. Τρεκλίζοντας και κρατώντας το κεφάλι της, είχε συρθεί μέχρι το ξενοδοχείο, ούτε κι η ίδια δε θυμόταν πώς. Είχε πέσει στο κρεβάτι χωρίς να ξεντυθεί και αμέσως είχε βυθιστεί σ' έναν ύπνο ταραγμένο, που άγγιζε τα όρια της λιποθυμίας.

Ξύπνησε αργά, λίγο πριν το μεσημέρι, και κάθισε στο τραπεζάκι της τουαλέτας της για να κοιταχτεί στον καθρέφτη.

Είχε κάθε λόγο να το κάνει. Δεν καταλάβαινε με ποιο τρόπο ένα άυλο φάντασμα, και μάλιστα από απόσταση δύο μέτρων, είχε μπορέσει να ρίξει κάτω την Παυλίνα Αντρέγιεβνα, αλλά το χτύπημα πού είχε δεχτεί στον κρόταφο και στο ζυγωματικό ήταν πραγματικό όσο τίποτε άλλο. Δίπλα στο αριστερό μάτι είχε δημιουργηθεί μια τεράστια πορφυρόχρωμη μελανιά, που είχε απλωθεί από πάνω και από κάτω, καλύπτοντας σχεδόν το μισό πρόσωπό της.

Η ίδια η ανάμνηση του τρομερού και ανεξήγητου γεγονότος ξεθώριασε κάπως, διωγμένη από τη θλίψη για το παρουσιαστικό της.

Έστρεψε δειλά προς τον καθρέφτη την ανέπαφη πλευρά του προσώπου της και κοίταξε προσεκτικά. Η εικόνα ήταν απολύτως αποδεκτή. Μετά στράφηκε ξανά ανφάς προς τον καθρέφτη και αναστέναξε. Κι έπειτα, κοιτάζοντάς το από αριστερά, το πρόσωπό της θύμιζε μελιτζάνα.

Να τι ήταν η σωματική ομορφιά, σκόνη και σαπίλα. «Γίνεται κομμάτια με μια δυνατή γροθιά», είπε μέσα της η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, καθώς θυμήθηκε το μοναστικό της σχήμα, το οποίο είχε βάλει κατά μέρος μόνο προσωρινά. Η σκέψη ήταν σωστή, ακόμα και αξιέπαινη, αλλά δεν την παρηγόρησε.

Το κυριότερο: πώς μπορούσε να βγει στο δρόμο σε τέτοια κατάσταση; Κι από την άλλη, δεν μπορούσε να μείνει κλεισμένη στο δωμάτιο μία βδομάδα, μέχρι να εξαφανιστεί η μελανιά!

Έπρεπε να σκαρφιστεί κάτι.

Αναστενάζοντας και νιώθοντας ένοχη, πήρε από τη βαλίτσα της μια κασετίνα μακιγιάζ· άλλο ένα δώρο του ταξιδιωτικού γραφεί-

ου «Κουκ και Καντόραβιτς», το οποίο είχε πάρει μαζί με την τσάντα για την οποία έχουμε ήδη μιλήσει. Τα καλλυντικά, όμως, σε αντίθεση με το χρήσιμο τσαντάκι, η προσκυνήτρια προφανώς δε σκόπευε να τα χρησιμοποιήσει. Σκεφτόταν να τα χαρίσει σε κάποια λαϊκή, να, όμως, που τώρα αποδεικνύονταν χρήσιμα!

«Ωραία μοναχή, δε λέω», συλλογιζόταν στενοχωρημένη η Παυλίνα Αντρέγιεβνα καθώς πουδράριζε τη φριχτή μελανιά. Πάνω απ' όλα φθονούσε τις μελαχρινές, γιατί έχουν δέρμα σφιχτό, σκούρο, που γιατρεύεται γρήγορα, ενώ για τις κοκκινομάλλες με το άσπρο δέρμα μια μελανιά είναι αληθινή καταστροφή.

Πάντως το αποτέλεσμα ήταν άσχημο, ακόμα και με τα καλλυντικά. Στη διεφθαρμένη Αγία Πετρούπολη ή στη ματαιόδοξη Μόσχα ίσως να μπορούσε να βγει στο δρόμο με τέτοιο παρουσιαστικό, αν μάλιστα κάλυπτε το πρόσωπό της μ' ένα βέλο. Στο ευσεβές Αραράτ, όμως, κάτι τέτοιο ήταν αδιανόητο. Κινδύνευε να τη λιθοβολήσουν, όπως τη μοιχαλίδα του Ευαγγελίου.

Τι να κάνει, λοιπόν; Δεν μπορούσε να βγει πουδραρισμένη, αλλά ούτε χωρίς πούδρα με τέτοια μελανιά. Από την άλλη, δεν είχε καιρό για χάσιμο.

Έπειτα από πολλή σκέψη τής ήρθε μια ιδέα.

Φόρεσε ένα πολύ απλό μαύρο μάλλινο φόρεμα. Έδεσε γύρω από το κεφάλι της σφιχτά σφιχτά ένα μαντίλι, που κάλυπτε τους κροτάφους της κι έφτανε μέχρι τις γωνίες των ματιών. Πουδράρισε το μέρος της μελανιάς που πρόβαλλε. Αν δεν την κοίταζε κανείς από κοντά, σχεδόν δεν το πρόσεχε.

Ξεγλίστρησε προς την έξοδο, σκεπάζοντας το μάγουλό της με το μαντιλάκι της. Κουβαλούσε μαζί της τον κίτρινο ταξιδιωτικό σάκο. Δεν το διακινδύνευε να τον αφήσει στο δωμάτιο. Ξέρετε πώς είναι το προσωπικό των ξενοδοχείων, χώνουν τη μύτη τους

παντού, ψάχνουν τις αποσκευές. Το μόνο που της έλειπε ήταν να ανακαλύψουν το περίστροφο ή το πρακτικό της αυτοψίας. Άλλωστε, δεν ήταν και τόσο βαρύς για να τον κουβαλήσει, δε θα την πονούσε το χέρι της.

Στο δρόμο η προσκυνήτρια χαμήλωσε το βλέμμα κι έτσι, ως ταπεινή πιστή, έφτασε μέχρι την κεντρική πλατεία, όπου την προηγούμενη μέρα είχε προσέξει ένα κατάστημα με εκκλησιαστικά ενδύματα.

Με τρία ρούβλια κι εβδομήντα πέντε καπίκια αγόρασε από τον υπάλληλο (ένα μοναχό) μια ενδυμασία δόκιμου: σκούφο, ράσο από μερινός και υφασμάτινη ζώνη. Για να μην κινήσει υποψίες, είπε ότι την αγόραζε για να την προσφέρει στο μοναστήρι. Ο υπάλληλος δεν παραξενεύτηκε καθόλου. Οι προσκυνητές έκαναν συχνά τέτοιου είδους δώρα στους αδελφούς, το μαγαζί βρισκόταν εκεί ακριβώς γι' αυτό το σκοπό.

Έπρεπε, λοιπόν, να προχωρήσει σε μια νέα μεταμφίεση, ακόμα πιο ανάρμοστη και ιερόσυλη από την προηγούμενη. Πείτε, όμως, εσείς, τι άλλο μπορούσε να κάνει;

Άλλωστε, η μεταμόρφωσή της σε ταπεινό δόκιμο μοναχό παρουσίαζε ένα περαιτέρω πλεονέκτημα, το οποίο η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είχε μόλις σκεφτεί.

Αυτή τη νέα ιδέα είχε στο μυαλό της καθώς αναζητούσε ένα μέρος κατάλληλο για να αλλάξει ρούχα. Περπατούσε στους δρόμους με τη λιγότερη κίνηση, κοιτάζοντας γύρω της.

Τη μέρα εκείνη, ίσως λόγω των συνεπειών του χτυπήματος, ίσως λόγω της κακής διάθεσης που της προκαλούσε η παραμορφωμένη όψη της, είχε καταληφθεί από ανησυχία και νευρικότητα. Από τη στιγμή που είχε βγει από την πανσιόν δεν την είχε εγκαταλείψει μια παράξενη αίσθηση, κάτι το οποίο δύσκολα μπο-

ρούσε να εκφράσει με λόγια. Θαρρείς και δεν ήταν μόνη, θαρρείς και δίπλα της υπήρχε κάποιος που την επιτηρούσε ή την κατασκόπευε, αόρατος· και η προσοχή που της έδειχνε ήταν κακόβουλη. Μαλώνοντας αυστηρά τον εαυτό της για τη δεισιδαιμονία και την ευσυγκινησία της, που θα ταίριαζαν σε μια γυναικούλα, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα στράφηκε πολλές φορές και κοίταξε πίσω της. Δεν παρατήρησε τίποτα παράξενο. Μοναχοί πήγαιναν στις δουλειές τους, κάποιος στεκόταν δίπλα σε μια κολόνα και διάβαζε μια εκκλησιαστική εφημερίδα, κάποιος άλλος έσκυβε να μαζέψει τα σπίρτα του από κάτω. Περαστικοί και τίποτε άλλο.

Αργότερα, όμως, ξέχασε το δυσάρεστο συναίσθημα, γιατί ανακάλυψε ένα άριστο σημείο για να αλλάξει μεταμφίεση, το οποίο, μάλιστα, απείχε μόλις πέντε λεπτά περπάτημα από την «Άσπιλη Παρθένο».

Στη γωνία του παραλιακού δρόμου υπήρχε ένα αμπαρωμένο κιόσκι με την επιγραφή ΑΓΙΑΣΜΟΣ. ΑΥΤΟΜΑΤΟΙ ΠΩΛΗΤΕΣ. Η πρόσοψη έβλεπε στο δρόμο και η πίσω πλευρά σ' ένα φράχτη.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έκανε το γύρο του ξύλινου οικοδομήματος και χώθηκε στο στενό πέρασμα ανάμεσα στο κιόσκι και στο φράχτη. Η πόρτα –τι τύχη!– ήταν κλεισμένη μ' ένα απλό λουκέτο. Η επινοητική κυρία το σκάλισε λίγο με μια βελόνα του πλεξίματος («Συγχώρεσέ με, Κύριε, και για τούτη την αμαρτία») και γλίστρησε στο εσωτερικό.

Κατά μήκος των τοίχων υπήρχαν ογκώδεις μεταλλικοί φωριαμοί με μικρές βρύσες, ενώ στο κέντρο το κιόσκι ήταν άδειο. Από τις χαραμάδες ανάμεσα στις σανίδες περνούσε το φως κι έφταναν οι φωνές των ανθρώπων που έκαναν περίπατο στον παραλιακό δρόμο. Ήταν πράγματι ένα τέλειο σημείο.

Έβγαλε γρήγορα το φόρεμα. Δίστασε: τι θα έκανε τα εσώ-

ρουχά της; Τα κράτησε. Το ράσο ήταν μακρύ, δε θα φαίνονταν, κι έτσι θα κρύωνε και λιγότερο. Στο κάτω κάτω, δεν ήταν Ιούλιος.

Τα παπούτσια της, αν και ανδρικά, με τετράγωνη μύτη, όπως επέτασσε η τελευταία λέξη της μόδας, ήταν ωστόσο πολύ κομψά για δόκιμο. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα τα σκόνισε λίγο και αποφάσισε ότι έκαναν. Οι γυναίκες δεν ήξεραν και πολλά για τα παπούτσια των μοναχών, ενώ οι αδελφοί, ως άντρες, δεν πρόσεχαν τέτοιες λεπτομέρειες και δύσκολα θα έδιναν σημασία.

Άφησε στο λαιμό της να κρέμεται το τσαντάκι με το πλεχτό. Πώς αλλιώς θα μπορούσε να σκοτώσει την ώρα της περιμένοντας, αν χρειαζόταν να στήσει καρτέρι σε κάποιον; Σε πολλούς μοναχούς άρεσε να πλέκουν κι έτσι δε θα προκαλούσε υποψίες. Άλλωστε, πλέκοντας σκεφτόταν καλύτερα.

Έβαλε το τσαντάκι κάτω από το ένδυμα.

Έκρυψε τον ταξιδιωτικό σάκο ανάμεσα στους αυτόματους πωλητές. Άφησε τα κοντά μαλλιά της να ξεπροβάλλουν από το σκούφο της, ίσιωσε το ράσο και καθάρισε την πούδρα με το μανίκι.

Με λίγα λόγια, στο περίπτερο του αγιασμού είχε μπει μια σεμνή νεαρή κυρία και δέκα λεπτά αργότερα έβγαινε ένας λεπτός κοκκινομάλλης δόκιμος μοναχός, ο οποίος δεν τραβούσε καθόλου την προσοχή, αν εξαιρέσουμε, βέβαια, τη μεγάλη μελανιά στο αριστερό μέρος του προσώπου.

Αινίγματα, περισσότερα αινίγματα

Αν μέχρι εκείνη τη στιγμή οι ενέργειες της κυρίας Λισίκινα ήταν πάνω κάτω κατανοητές, τώρα, αν ένας ουδέτερος παρατηρητής είχε την ιδέα να την ακολουθήσει καταπόδας, θα βρισκόταν σε με-

γάλη αμηχανία, γιατί θα ήταν αδύνατο να εντοπίσει το παραμικρό ίχνος λογικής στη συμπεριφορά της προσκυνήτριας.

Εξάλλου, προς αποφυγή παρεξηγήσεων, θα χρειαστεί να αλλάξουμε ξανά το όνομα της ηρωίδας μας, ώστε αυτό να ταιριάζει με το νέο παρουσιαστικό της, όπως κάναμε ήδη μία φορά. Αλλιώς δε θα μπορούσαμε να αποφύγουμε φράσεις με διφορούμενη σημασία, όπως «η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έριξε μια ματιά στα κελιά των αδελφών», αφού είναι γνωστό ότι η πρόσβαση στον κοιτώνα της μονής απαγορεύεται αυστηρά στις γυναίκες. Έτσι, λοιπόν, δε θα ακολουθούμε πια την αδελφή Πελαγία, ούτε τη χήρα Λισίκινα, αλλά ένα δόκιμο μοναχό που, το επαναλαμβάνουμε, εκείνη τη μέρα συμπεριφερόταν πολύ παράξενα.

Από το μεσημέρι και μετά, σε διάστημα δύο ωρών ή και λίγο μεγαλύτερο, ο νεαρός μοναχός εμφανίστηκε σε διάφορα σημεία της πόλης, στο εσωτερικό του μοναστηριού και, αλίμονο, στον κοιτώνα που αναφέραμε πιο πάνω. Αν κρίνουμε από το νωχελικό του βάδισμα, τριγύριζε άσκοπα, σαν να βαριόταν. Αλλού στεκόταν για να ακούσει, αλλού για να κατασκοπεύσει. Τον αργόσχολο νέο σταμάτησαν αρκετές φορές μοναχοί μεγαλύτεροι σε ηλικία και μία φορά οι φύλακες της ειρήνης. Τον ρώτησαν με αυστηρό ύφος ποιος ήταν και γιατί είχε εκείνη τη μελανιά, μήπως κατά τύχη ήταν το αποτέλεσμα ενός μεθυσιού ή ενός καβγά. Το αγόρι απαντούσε ταπεινά, με λεπτή φωνή, ότι λεγόταν Πελάγιος, ότι είχε έρθει στο Αραράτ από την ιερή μονή Βαρλαάμ για ένα μικρό προσκύνημα και ότι είχε εκείνη τη μελανιά στο πρόσωπο επειδή ο πατέρας κελάρης τού είχε δώσει ένα μάθημα για την απροθυμία του. Η εξήγηση αυτή ικανοποιούσε τους πάντες, γιατί η αυστηρότητα του πατέρα κελάρη ήταν πασίγνωστη, και στους δρόμους και στο μοναστήρι συναντούσε κανείς συχνά εκείνους

που είχαν πάρει το «μάθημά» τους από αυτόν: άλλος είχε μια μελανιά, άλλος ένα καρούμπαλο, άλλος κόκκινο αφτί. Ο δόκιμος καλόγερος υποκλινόταν και συνέχιζε το δρόμο του.

Κατά τις τρεις το απόγευμα, ο Πελάγιος βρέθηκε να περιπλανιέται έξω από την πόλη και κατέληξε κοντά στο Ακρωτήρι της Νηστείας, απέναντι από το Νησί της Εγγύτητας. Τις τελευταίες βδομάδες, ο τόπος εκείνος είχε αποκτήσει άσχημη φήμη μεταξύ των προσκυνητών και των ντόπιων κι έτσι η ακτή ήταν τελείως έρημη.

Ο δόκιμος περπάτησε στη γλώσσα ξηράς, έφτασε μέχρι την άκρη και βάλθηκε να πηδάει από πέτρα σε πέτρα και να απομακρύνεται ολοένα και περισσότερο προς την κατεύθυνση του νησιού. Ποιος ξέρει για ποιο σκοπό, βύθιζε στο νερό ένα μπαστούνι που είχε πάρει από κάπου. Φτάνοντας σ' ένα βράχο, κάθισε πολλή ώρα ανακούκουρδα, ψάχνοντας με τα χέρια μέσα στο παγωμένο νερό, σαν να ψάρευε. Δεν έπιασε τίποτε, αλλά χάρηκε για κάτι και άρχισε ακόμα και να χειροκροτεί με τα ξεπαγιασμένα χέρια του.

Γύρισε πίσω στην αρχή της γλώσσας ξηράς, όπου ήταν δεμένη μια παλιά βάρκα, κάθισε σε μια πέτρα εκεί κοντά κι έπιασε το πλέξιμο, κοιτάζοντας κάθε τόσο γύρω του.

Πολύ σύντομα φάνηκε εκείνος που, κατά πάσα πιθανότητα, περίμενε ο έφηβος.

Στο μονοπάτι που από ένα παλιό παρεκκλήσι οδηγούσε στην ακτή ερχόταν ένας μοναχός με ύφος ελάχιστα ευλαβικό, με γένια ανακατεμένα, πυκνά φρύδια, μεγάλο, ρυτιδιασμένο πρόσωπο και μύτη γεμάτη γαλαζωπές φλέβες και πρησμένη.

Ο Πελάγιος πετάχτηκε όρθιος και υποκλίθηκε βαθιά.

«Μήπως κατά τύχη είστε ο αξιοσέβαστος *στάρετς* Κλεόπας;»

«Ε, ναι». Ο μοναχός έριξε μια βλοσυρή ματιά στο αγόρι, πήρε νερό από τη λίμνη στην πλατιά παλάμη του και ήπιε. «Τι θέλεις;»

Ξεφύσηξε με βαριεστημένο ύφος και η ανάσα του είχε τη στυφή μυρωδιά του κρασιού. Άρχισε να βγάζει τα κουπιά μέσα από τους θάμνους.

«Ήρθα να ζητήσω την ευλογία σας», είπε ο Πελάγιος με τη λεπτή φωνή του.

Ο αδελφός Κλεόπας στην αρχή ένιωσε έκπληξη, αλλά λόγω της παρούσας σωματικής και ψυχικής του κατάστασης έρεπε περισσότερο προς το θυμό παρά προς την κατάπληξη και γι' αυτό απείλησε το αγόρι με τη δυνατή γροθιά του.

«Θέλεις να με κοροϊδέψεις; Θα σου τη δώσω την ευλογία μου! Τώρα θα σου μαυρίσω και το άλλο μάτι!»

Ο δόκιμος έκανε μερικά βήματα πίσω, αλλά δεν έφυγε.

«Εγώ σκεφτόμουν να σας τιμήσω με πενήντα καπίκια», είπε κι έβγαλε από το μανίκι του ένα ασημένιο νόμισμα, δείχνοντάς του το.

«Δώσε μου το».

Ο βαρκάρης πήρε το νόμισμα, το δάγκωσε με τα κίτρινα και λεκιασμένα από τον καπνό δόντια του κι έμεινε ικανοποιημένος.

«Τι θέλεις, λοιπόν, μίλα».

Ο δόκιμος ψέλλισε ταπεινά: «Έχω ένα όνειρο. Θέλω να γίνω άγιος ερημίτης».

«Ερημίτης; Θα γίνεις», υποσχέθηκε ο Κλεόπας, καλοπιασμένος με το ασήμι. «Σε καμιά πενηνταριά χρόνια θα γίνεις το δίχως άλλο, κανένας δεν ξεφεύγει. Αν, φυσικά, δεν πεθάνεις στο μεταξύ. Και όσον αφορά την αγιότητα, φοράς ήδη το ράσο, αν και είσαι ακόμα πολύ νέος. Πώς σε λένε;»

«Πελάγιο, άγιε πατέρα».

Ο Κλεόπας πήρε ύφος σκεφτικό, προφανώς έφερνε στο μυαλό του τους άγιους του ημερολογίου.

«Σε ανάμνηση του Αγίου Πελάγιου από τη Λαοδίκεια, που έπεισε την πιστή σύζυγο να θεωρήσει την αδελφική αγάπη ανώτερη από τη συζυγική; Ο Άγιος Πελάγιος, όμως, ήταν μεγάλος σε ηλικία, ενώ εσύ δεν έχεις ακόμα γνωρίσει τη ζωή. Τι σ' έπιασε να γίνεις μοναχός, χαζούλη; Ζήσε, αμάρτησε μέχρι να χορτάσεις κι ύστερα θα σκεφτείς πώς θα εξιλεωθείς, όπως κάνουν οι σοφοί. Εκεί, στο ερημητήριο», έκανε ένα νεύμα με το κεφάλι προς την κατεύθυνση του νησιού, «ο *στάρετς* Ιζραήλ είναι ξύπνιος άνθρωπος. Διασκέδασε, χάρηκε αρκετές γυναίκες και τώρα είναι ηγούμενος. Στη γη έκανε καλή ζωή και στον ουρανό έχει ετοιμάσει μια μικρή θέση δίπλα στον Πατέρα και τον Υιό. Έτσι πρέπει να κάνουμε».

Τα καστανά μάτια του δόκιμου φωτίστηκαν.

«Αχ, να μπορούσα να δω λίγο τον άγιο ερημίτη, έστω και με ένα μάτι!»

«Κάθισε εδώ και περίμενε. Καμιά φορά βγαίνει στην ακτή, αλλά σπάνια, δεν είναι πια τόσο δυνατός. Φαίνεται ότι σύντομα θα ανεβεί στον ουρανό».

Ο Πελάγιος έσκυψε προς το βαρκάρη και ψιθύρισε: «Δε θα μπορούσα να τον δω από κοντά; Αν με πάτε στο νησί, πάτερ, θα προσεύχομαι για σας στο Θεό όσο ζω».

Ο Κλεόπας έσπρωξε το αγόρι μακριά καθώς έλυνε το παλαμάρι.

«Για κοίτα κάτι απαιτήσεις! Ξέρεις ποια είναι η τιμωρία γι' αυτό;»

«Είναι απολύτως αδύνατο;» ρώτησε χαμηλόφωνα το αγόρι με τα κόκκινα μαλλιά, δείχνοντας τη γωνία ενός χαρτονομίσματος που έσφιγγε στη μικρή άσπρη παλάμη του.

Ο αδελφός Κλεόπας κοίταξε καλύτερα. Έμοιαζε μ' ένα ολόκληρο ρούβλι.

«Δεν επιτρέπεται», απάντησε, αναστενάζοντας με θλίψη. «Αν μαθευτεί, κανένας δε με γλιτώνει από το κελί της τιμωρίας. Για μία βδομάδα, ίσως και δύο. Κι εγώ δεν αντέχω με ψωμί και νερό, το νερό μού πρήζει το κεφάλι».

«Μα άκουσα να λένε ότι αυτό τον καιρό κανένας αδελφός εκτός από σας δε ριψοκινδυνεύει να πάει στο νησί. Δε θα σας κλείσουν στο κελί της τιμωρίας, πάτερ. Κι έπειτα, πώς θα το μάθουν; Εδώ δεν είναι κανένας».

Του έβαλε το χαρτονόμισμα στο χέρι, ο αθεόφοβος.

Ο Κλεόπας πήρε το ρούβλι, το κοίταξε, έμεινε σκεφτικός.

Τότε, μεμιάς εμφανίστηκε και δεύτερο χαρτονόμισμα.

Ο κοκκινομάλλης διαβολάκος το έβαλε με τη βία ανάμεσα στα αβέβαια δάχτυλα του βαρκάρη.

«Με ένα μάτι μόνο, ε;»

Ο μοναχός ξεδίπλωσε τα δύο χαρτονομίσματα, τα χάιδεψε τρυφερά και κούνησε το γκρίζο κεφάλι του.

«Με δύο μάτια, έτσι κι αλλιώς, δε θα μπορούσες, χι, χι!» χλιμίντρισε ο Κλεόπας, ικανοποιημένος από την ατάκα του. «Πώς κατάντησες έτσι, ε; Πιάστηκες στα χέρια με τους εργάτες; Με αυτό το ύφος που έχεις... Μα φαίνεται αμέσως ότι είσαι κατεργάρης. Για κάποια γυναίκα; Α, δε θα μείνεις για πολύ δόκιμος, Πελάγιε. Θα σε διώξουν. Πες μου, με τους εργάτες; Για κάποια γυναίκα;»

«Ναι», ομολόγησε ο καλογεράκος, χαμηλώνοντας το βλέμμα.

«Το 'λεγα εγώ. "Θέλω να γίνω άγιος ερημίτης"», τον μιμήθηκε ο Κλεόπας, κρύβοντας το κέρμα και τα χαρτονομίσματα στη ζώνη του. «Βάζω στοίχημα ότι και στο νησί θέλεις να πας από μαγκιά, ε; Δε θέλω ψέματα, πες την αλήθεια!»

«Έτσι, από περιέργεια», αποκρίθηκε ο Πελάγιος ρουφώντας τη μύτη του και μπαίνοντας έτσι στο πετσί του ρόλου του.

«Και πού βρήκες όλα αυτά τα λεφτά; Τα βούτηξες από το κουτί της ελεημοσύνης;»

«Όχι, πάτερ, τι λέτε; Ο μπαμπάς είναι έμπορος. Με αγαπάει, μου τα στέλνει εκείνος».

«Αν είναι έμπορος, είναι καλό. Σ' έστειλε σε μοναστήρι για τις κατεργαριές σου; Δεν πειράζει, αν σε αγαπάει, θα συγκινηθεί και θα σε πάρει πίσω, περίμενε. Να σου πω κάτι, Πελάγιε;» Ο βαρκάρης κοίταξε την έρημη ακτή, το πήρε απόφαση. «Πράγματι, υπήρξε μια περίπτωση πέρυσι. Είχα γδάρει όλο το δεξί μου χέρι καθώς είχα πιαστεί στα χέρια με τον πατέρα Μαρτύριο· εκείνος ο ψωριάρης σκύλος έβγαλε δόντια πάνω στον καβγά. Το χέρι μου είχε πρηστεί τόσο, που δεν μπορούσα να κάνω κουπί. Συμφώνησα με τον Ιεζεκιήλ, τον οδοκαθαριστή, να με βοηθήσει. Εγώ στο ένα κουπί, εκείνος στο άλλο... Για τρεις μέρες πηγαίναμε κι ερχόμαστε έτσι. Μα ναι, ή θα τα καταφέρουμε ή θα μας τσακώσουν. Αν μας δουν, θα πω ότι με πονάει πάλι το χέρι μου. Ανέβα!»

Στο μεταξύ είχε κόψει μια λωρίδα από το άμφιό του και την τύλιγε γύρω από το χέρι του.

Κάθισαν στα κουπιά και ξεκίνησαν.

«Πρόσεξέ με καλά», τον προειδοποίησε αυστηρά ο Κλεόπας. «Μην πατήσεις το πόδι σου στο νησί. Εκεί μπορώ να κατεβώ μόνο εγώ. Και άκουσε καλά όσα θα πει ο άγιος ερημίτης. Το κεφάλι μου έχει γίνει καζάνι κι εκείνος δεν επαναλαμβάνει ποτέ αυτά που λέει. Μερικές φορές, για να σου πω όλη την αλήθεια, τα ξεχνάω προτού φτάσω στον πατέρα οικονόμο. Τότε λέω το πρώτο πράγμα που μου έρχεται στο μυαλό».

Ο Πελάγιος, καθώς κωπηλατούσε, κοίταζε διαρκώς πάνω α-

πό τον ώμο του το Νησί της Εγγύτητας που πλησίαζε αργά. Ήταν έρημο, χωρίς κίνηση. Μαύρα βράχια, χορτάρι γκρίζο και μαραμένο, πεύκα που υψώνονταν κάθετα πάνω στην κορυφή του λόφου, σαν μαλλιά όρθια από το φόβο.

Η πλώρη της βάρκας χτύπησε στην άμμο. Ο αδελφός Κλεόπας πήρε το καλάθι με τις προμήθειες και πήδηξε στην ακτή. Απείλησε το σύντροφό του με το δάχτυλο: σώπα και μην κουνηθείς.

Ο δόκιμος στράφηκε από την άλλη πάνω στον πάγκο, ακούμπησε το σαγόνι στα χέρια του κι άνοιξε καλά τα μάτια· με λίγα λόγια, προετοιμάστηκε.

Και είδε ότι ένας από τους μαύρους βράχους ξαφνικά κινήθηκε, σαν να χωριζόταν σε δύο μέρη, ένα μεγάλο κι ένα μικρό. Το μικρότερο κομμάτι σηκώθηκε όρθιο και πήρε τη μορφή ενός μαύρου σάκου κλειστού από παντού, μυτερού στην κορυφή και πιο φαρδιού στη βάση.

Ο σάκος άρχισε να κατηφορίζει αργά προς τη λωρίδα της ακρογιαλιάς. Ο Πελάγιος διέκρινε δύο μπράτσα, ένα μπαστούνι, το ένδυμα των ηγούμενων με την άσπρη μπορντούρα και μια κουκούλα με νεκροκεφαλή και δύο κόκαλα χιαστί. Το χέρι του εφήβου κινήθηκε από μόνο του για να σταυροκοπηθεί.

Με μηχανικές κινήσεις, ο βαρκάρης απέθεσε πάνω σε μια επίπεδη πέτρα αυτά που είχε φέρει: τρία μικρά ψωμιά, τρία πήλινα κανάτια, ένα μικρό σακί αλάτι. Κατόπιν πλησίασε το *στάρετς,* ακούμπησε τα χείλια του στο κίτρινο κοκαλιάρικο χέρι κι ευλογήθηκε με το σημείο του σταυρού.

Ο Πελάγιος καθόταν στη βάρκα μουδιασμένος. Η νεκροκεφαλή με τα κόκαλα είχε βέβαια κάτι το τρομακτικό, το χειρότερο, όμως, ήταν οι μικρές τρύπες στην κουκούλα που κάλυπτε το πρόσωπο, μέσα από τις οποίες δυο μάτια λαμπερά κοίταζαν... α-

κριβώς προς την κατεύθυνση του δόκιμου. Αλλά ούτε αυτό ήταν αρκετό για τον άγιο ερημίτη χωρίς πρόσωπο. Προχωρώντας με κόπο, ο Ιζραήλ πλησίασε τη βάρκα, στάθηκε μπροστά στον έντρομο καλογεράκο και τον κοίταξε επίμονα για λίγη ώρα. Ίσως να μην ήταν πια συνηθισμένος να βλέπει άλλους απεσταλμένους του έξω κόσμου εκτός από τον Κλεόπα.

Ο βαρκάρης εξήγησε: «Χτύπησα το χέρι μου και δεν μπορώ να κάνω κουπί μόνος».

Ο *σχίμνικ* έγνεψε καταφατικά, εξακολουθώντας να κοιτάζει το δόκιμο. Τότε ο Κλεόπας ξερόβηξε και ρώτησε: «Ποια είναι η φράση σήμερα;»

Ο Πελάγιος είχε την εντύπωση ότι ο μαύρος άνθρωπος ανασκίρτησε, σαν να έβγαινε απότομα από τις σκέψεις του ή από λήθαργο. Στράφηκε προς το μοναχό. Ακούστηκε μια φωνή βαριά και κάπως βραχνή, που είπε πολύ καθαρά, με παύσεις ανάμεσα στις λέξεις: «Νῦν – ἀπολύεις – τόν – δοῦλον – σου – ο – θάνατος».

«Ω Θεέ μου», είπε έντρομος ο Κλεόπας κι άρχισε να σταυροκοπιέται με αγωνία. «Περιμένετε, λοιπόν...»

Ανέβηκε βιαστικά στη βάρκα, αφού την έσπρωξε για να απομακρυνθεί από την ακτή.

«Τι είναι, θειούλη;» ρώτησε ο έφηβος, γυρίζοντας να κοιτάξει τον άγιο ερημίτη (αυτός είχε παραμείνει ακίνητος, ακουμπισμένος στο μπαστούνι του). «Τι είπε για το θάνατο;»

«Θειούλης του κερατά», απάντησε άκομψα ο Κλεόπας, αναστατωμένος από κάτι. «Κάνε κουπί, κάνε κουπί! Αυτό μας έλειπε, να πάρει η ευχή!»

Μόνο όταν έφτασαν στην ακτή της Χαναάν έδωσε την εξήγηση: «Αν είπε "*νῦν ἀπολύεις τόν δοῦλον σου*" σημαίνει ότι ένας από τους *σχίμνικι* πέθανε. Αύριο θα φέρω έναν άλλο στη θέση του.

Η αναμονή του πατέρα Ιλάριου τελείωσε. Απόψε κιόλας θα του ψάλουν τη νεκρώσιμη ακολουθία και θα τον φέρουν στο παρεκκλήσι της Απόλυσης, για να πει αντίο στον κόσμο μόνος του, να ράψει την κουκούλα και να ανοίξει τις τρύπες για τα μάτια. Και μόλις ξημερώσει, θα τον φέρω ζωντανό στους νεκρούς... Τι θέλουν οι άνθρωποι απ' τη ζωή τους σε τούτο τον κόσμο!» Ο Κλεόπας κούνησε το αναμαλλιασμένο κεφάλι του. «Αυτός ο *στάρετς* Ιζραήλ, τι τύπος! Έχει ήδη θάψει εφτά. Φαίνεται πως αμάρτησε πολύ, γιατί ο Κύριος δεν τον δέχεται ακόμα ενώπιόν Του. Ποιος ξέρει ποιος από εκείνους να πέθανε; Ο *στάρετς* Φέαγκναστ ή ο *στάρετς* Δαβίδ; Πώς είπε ακριβώς;»

«"Νῦν – ἀπολύεις – τόν – δοῦλον – σου – ο – θάνατος"», επανέλαβε ο Πελάγιος. «Μα γιατί πρόσθεσε "ο θάνατος";»

Ο Κλεόπας κούνησε τα χείλια του, προσπαθώντας να απομνημονεύσει τη φράση. Στην ερώτηση απάντησε μόνο ανασηκώνοντας τους ώμους: αυτά δεν είναι πράγματα για τα δικά μας μυαλά.

Τι άλλο μπορούμε να διηγηθούμε για τα γεγονότα εκείνης της μέρας;

Μπορούμε, ίσως, να πούμε κάποια πράγματα για το σπιτάκι του ακτοφύλακα, αν και θα είναι τελείως ακατανόητα.

Αφού αποχαιρέτησε το βαρκάρη, ο Πελάγιος δεν επέστρεψε αμέσως στην πόλη, αλλά πρώτα περπάτησε κατά μήκος της ακτής μέχρι μια μοναχική καλύβα από κορμούς, την ίδια καταραμένη καλύβα που έχουμε αναφέρει ήδη αρκετές φορές στη διήγησή μας. Από το Ακρωτήρι της Νηστείας, η απόσταση ήταν ελάχιστη, καμιά εκατοστή μέτρα μέχρι το παρεκκλήσι της Απόλυσης και από εκεί άλλα εκατόν πενήντα.

Ο δόκιμος έκανε το γύρο της θλιβερής καλύβας και κοίταξε μέσα από το σκονισμένο παράθυρο. Κόλλησε το μάγουλό του στο τζάμι, πέρασε το δάχτυλό του πάνω από τον οκτακόρυφο σταυρό που ήταν χαραγμένος χοντροκομμένα. Είπε μόνο μία λέξη: «Ορίστε».

Ύστερα, μεμιάς, κάθισε οκλαδόν κι άρχισε να ψάχνει με τα χέρια ανάμεσα στα αγριόχορτα. Πλησίασε στο πρόσωπό του κάτι πολύ μικρό (το φως της φθινοπωρινής μέρας λιγόστευε ήδη και δεν έβλεπε πολύ καλά). Είπε για δεύτερη φορά: «Ορίστε».

Από εκεί κατευθύνθηκε ατρόμητος προς την αμπαρωμένη πόρτα. Την τράβηξε. Όταν η πόρτα άνοιξε, μάλλον εύκολα, μολονότι έτριξε, παρατήρησε προσεκτικά τα καρφιά που προεξείχαν από το ξύλο. Έγνεψε σιωπηλός.

Μπήκε. Στο ημίφως διακρινόταν ένα χοντροκομμένο τραπέζι και πάνω σ' αυτό ένα ανοιχτό φέρετρο, το σκέπασμα του οποίου ήταν πεσμένο στο πάτωμα. Ο δόκιμος ψηλάφισε το φέρετρο εδώ κι εκεί, τοποθέτησε ξανά στη θέση του το σκέπασμα, ποιος ξέρει γιατί, και το χτύπησε ελαφρά από πάνω. Το φέρετρο έκλεισε ερμητικά μ' έναν ξερό θόρυβο.

Ο νεαρός πήγε στο παράθυρο, όπου υπήρχαν δύο σακιά άχυρο. Τα έβαλε το ένα πάνω στ' άλλο. Έπειτα, κοιτάζοντας ανήσυχος το φως που ξεθώριαζε γρήγορα στο παράθυρο, ανέβηκε στον πάγκο και πέρασε την παλάμη του χεριού του πάνω στις λείες σανίδες του τοίχου. Άρχισε από ψηλά, κάτω από το ταβάνι, ύστερα διέτρεξε την επόμενη σειρά και πάει λέγοντας, κατεβαίνοντας όλο και πιο χαμηλά. Αφού ολοκλήρωσε εκείνες τις μυστηριώδεις ψηλαφίσεις στον έναν τοίχο, πέρασε στον επόμενο και αφοσιώθηκε για πολλή ώρα σ' εκείνη την παράξενη ασχολία.

Όταν το τζάμι βάφτηκε κόκκινο από τις τελευταίες ανταύγει-

ες του δειλινού, ο Πελάγιος αναφώνησε για τρίτη φορά: «Ορίστε!» ακόμα πιο χαρούμενα και δυνατά από πριν.

Πήρε από το δισάκι μια βελόνα του πλεξίματος, σκάλισε με αυτή ένα δοκάρι κι έβγαλε από μέσα με τα δάχτυλα κάτι μικροσκοπικό, όχι μεγαλύτερο από κεράσι.

Δεν έμεινε άλλο στην καλύβα.

Διέτρεξε με σταθερό βήμα το έρημο δρομάκι που οδηγούσε στο Νέο Αραράτ και μισή ώρα αργότερα βρισκόταν ήδη στον παραλιακό δρόμο, κοντά στους αυτόματους πωλητές αγιασμού.

Πρώτα τους προσπέρασε (υπήρχε πολύς κόσμος) κι ύστερα βρήκε την κατάλληλη στιγμή και γλίστρησε στο στενό άνοιγμα ανάμεσα στο κιόσκι και το φράχτη.

Έπειτα από δέκα λεπτά, στο δρόμο βγήκε μια νεαρή κυρία με ταπεινό ύφος, μ' ένα μαύρο μαντίλι προσκυνήτριας δεμένο σφιχτά στο κεφάλι της, μια προφύλαξη μάλλον υπερβολική, αφού εκείνη τη βραδινή ώρα η μελανιά, έτσι κι αλλιώς, δε θα φαινόταν.

Κάτι αρχίζει να ξεκαθαρίζει

Το βράδυ στο δωμάτιό της η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έγραψε ένα γράμμα.

Στο σεβασμιότατο Μιτροφάνι, φως, χαρά, δύναμη.

Αν εσείς, πάτερ, διαβάζετε αυτό το γράμμα μου, σημαίνει ότι μου συνέβη κάτι κακό και δεν έχω τη δυνατότητα να σας τα διηγηθώ όλα διά ζώσης. Εξάλλου, γιατί «κακό»; Ίσως αυτό που οι άνθρωποι συνηθίζουν να αποκαλούν έτσι είναι στην πραγματικότητα ένα χαρούμενο γεγονός· τι το κακό υπάρχει, πράγματι, όταν ο Κύριος καλεί κοντά Του έναν από μας; Και

αν δε μας καλεί κοντά Του, αλλά μας υποβάλλει σε κάποια σκληρή δοκιμασία, και πάλι δε χρειάζεται να θλιβόμαστε, επειδή γι' αυτό ήρθαμε στον κόσμο, για να ξεπερνάμε τις δοκιμασίες.

Αχ, μα γιατί κάνω αυτά τα κηρύγματα σ' εσάς, έναν ποιμένα! Συγχωρήστε την ανοησία μου.

Πάνω απ' όλα συγχωρήστε με για την εξαπάτηση, την ανυπακοή και τη φυγή. Συγχωρήστε με που σας πήρα όλα τα χρήματά σας και που συχνά σας εναντιώθηκα με την ισχυρογνωμοσύνη μου.

Λοιπόν, τώρα που με συγχωρήσατε (και πώς θα μπορούσατε να μη με συγχωρήσετε, αν μου συνέβη κάτι κακό;) περνάω κατευθείαν στο διά ταύτα, γιατί έχω πολλά να γράψω και απόψε έχω και άλλη μια δουλειά να κάνω. Γι' αυτή, όμως, θα μιλήσω στο τέλος. Πρώτα θα εκθέσω τα πάντα με τάξη, όπως αρέσει σ' εσάς (δηλαδή όχι «με τον τρόπο των γυναικών», αλλά «των αντρών»): αυτά που άκουσα από τους άλλους, όσα είδα με τα μάτια μου, ποια συμπεράσματα βγάζω απ' όλα αυτά.

Αυτά που άκουσα

Πολλοί είναι αυτοί που έχουν δει το Μαύρο Μοναχό τη νύχτα στη Χαναάν. Κάποιους ο Βασιλίσκος τούς τρομάζει εμφανιζόμενος ξαφνικά, άλλοι τρομάζουν από μόνοι τους, βλέποντάς τον από μακριά να κινείται, στα κρυφά ή βιαστικά. Θα έχω ακούσει πάνω από μια ντουζίνα παρόμοιες ιστορίες, στην πόλη και στο μοναστήρι. Η άποψη που επικρατεί μεταξύ των μοναχών και των κατοίκων είναι αυτή: στο ερημητήριο του Βασιλίσκου υπάρχει κάτι σάπιο, γιατί κάποιος από τους σχίμνικι *πούλησε την ψυχή του στον Εχθρό του Ανθρώπινου Γένους και ο τόπος έγινε καταραμένος. Για το λόγο αυτό πρέπει να απομακρυνθούν από εκεί οι* στάρσι *και το Νησί της Εγγύτητας να κηρυχτεί εγκαταλειμμένο από το Θεό και τους ανθρώπους και να απαγορευτεί σε όλους να αποβιβάζονται εκεί ή ακόμα και να πλησιάζουν την ακτή του.*

Θα πω αμέσως ότι όλα αυτά είναι απλώς παραλογισμοί. Ο Άγιος Βασιλίσκος δεν κατέβηκε από τον ουρανό, αλλά κάθεται ήσυχα εκεί όπου πρέπει να κάθεται, δίπλα στο θρόνο του Κυρίου. Σε αυτή την ιστορία δεν υπάρχει τίποτα το μυστικιστικό, υπάρχει μόνο η απάτη κάποιου κακόβουλου. Τώρα, στο τέλος της δεύτερης μέρας παραμονής μου στη Χαναάν, έχω πειστεί απόλυτα ότι οι εμφανίσεις τον Μαύρου Μοναχού δεν είναι τίποτε άλλο από μια επιδέξια και ευφάνταστη σκηνοθεσία.

Αυτά που είδα

Το μυστήριο της σκιάς που «περπατάει πάνω στα νερά» αποκαλύφθηκε σύντομα. Ανάμεσα στην τέταρτη και την πέμπτη πέτρα που ξεπροβάλλει μέσα από τη λίμνη πέρα από το Ακρωτήρι της Νηστείας, βρήκα κάτω από το νερό έναν κοινό ξύλινο πάγκο. Είναι κρυμμένος στο ρηχό πυθμένα, ακουμπισμένος στη μια πλευρά του. Αν στηθεί στα επενδυμένα με σίδερο πόδια του, ο πάγκος παραμένει ένα δάχτυλο κάτω από την επιφάνεια του νερού. Τη νύχτα, ακόμα και από μικρή απόσταση, φαίνεται πως όποιος βαδίζει πάνω σ' εκείνο τον πάγκο περπατάει απλώς πάνω στη λίμνη. Σχετικά με το «απόκοσμο φως» που λένε ότι τυλίγει τον Βασιλίσκο, δεν μπορώ να ισχυριστώ τίποτα με βεβαιότητα, υποθέτω, όμως, ότι αν κάποιος κρατήσει ένα δυνατό ηλεκτρικό φακό πίσω από την πλάτη του και τον ανάψει ξαφνικά, θα δημιουργήσει πάνω κάτω το ίδιο φαινόμενο: θα τονίσει καθαρά το περίγραμμα της μορφής και θα σκορπίσει στο σκοτάδι ένα δυνατό διάχυτο φως. Στους μοναχούς, οι οποίοι τρομάζουν μέχρι θανάτου από τη σκιά που «περπατάει πάνω στα νερά» και ίσως δεν έχουν δει ποτέ τους ηλεκτρικό φωτισμό, αυτό το κοινότοπο τέχνασμα πρέπει να προκαλεί μεγάλη εντύπωση. Και ίσως όχι μόνο στους μοναχούς, αλλά σε κάθε άνθρωπο προικισμένο με ζωηρή φαντασία ή με τάση προς το μυστικισμό. Για φανταστείτε: η νύχτα, το φεγγάρι, μια υπερφυσική λάμψη, μια μαύρη μορφή χωρίς πρόσωπο που αιωρείται πάνω από τα νερά. Εγώ τη συνάντησα στη στεριά κι ένιωσα να παγώνω!

Να, όμως, που πηγαίνω από το ένα θέμα στο άλλο, με αποτέλεσμα να διηγούμαι «με τον τρόπο των γυναικών». Για τη συνάντησή μου με τον «Βασιλίσκο» θα γράψω παρακάτω.

Ας περάσουμε τώρα στην καλύβα του ακτοφύλακα (την οποία εσείς γνωρίζετε από το γράμμα του Αλιόσα), όπου πέθανε ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς και όπου έχασαν τα λογικά τους ο Αλεξέι Στεπάναβιτς και ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς.

Εκεί ο κακόβουλος κατέφυγε σ' ένα τέχνασμα πιο πονηρό απ' ό,τι στο ακρωτήρι, αλλά κι αυτή τη φορά χωρίς καμία υπερφυσική παρέμβαση.

Ο σταυρός στο τζάμι χαράχτηκε μ' ένα κοινό σιδερένιο καρφί. Το βρήκα ανάμεσα στα αγριόχορτα κάτω από το παράθυρο. Αν σκεφτούμε ότι ο εγκληματίας, μέσα στην καρδιά της νύχτας, εμφανίστηκε στο παράθυρο με την κουκούλα του σχίμνικ *με τις τρυπούλες κι έκανε το σίδερο να τρίξει πάνω στο τζάμι, δεν πρέπει να μας προκαλεί έκπληξη που η καημένη η γυναίκα του ακτοφύλακα απέβαλε από το φόβο της.*

Με τους απεσταλμένους σας, αντίθετα, ο κακούργος ενήργησε με τον εξής τρόπο:

Κρύφτηκε στο σκοτεινό δωμάτιο. Ίσως για να αποσπάσει την προσοχή έβαλε μπροστά στο παράθυρο ένα σκιάχτρο με μυτερή κουκούλα. Όπως και να 'χει, σ' εκείνο το σημείο ανακάλυψα δύο σακιά με άχυρο, που δεν είχαν λόγο να βρίσκονται μέσα στην καλύβα. *Όταν ο παρείσακτος, βλέποντας την ακίνητη μορφή, στρεφόταν προς τα εκεί με όλο του το σώμα, ο κακοποιός τον χτυπούσε από πίσω στο κεφάλι με κάτι βαρύ. Εξ ου και η «θλάση ένα δάχτυλο δεξιά της σπονδυλικής στήλης», για την οποία διάβασα στο πρακτικό της αυτοψίας του Φελίξ Στανισλάβαβιτς. Δεν επρόκειτο για σπασμωδικές κινήσεις στο πάτωμα, όπως υπέθεσε ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, ο οποίος έκανε την περιγραφή. Ο ίδιος ο Μπερντιτσέφσκι, και πριν από αυτόν αναμφίβολα και ο Λεντότσκιν, όταν έφτασαν τρέχοντας στην κλινική, είχαν κι αυτοί στο κεφάλι σημάδια από χτυπήματα, στα οποία ο δόκτωρ Καρόβιν*

δεν έδωσε ιδιαίτερη σημασία, αφού και οι δύο είχαν στο σώμα τους πολλά άλλα τραύματα, γδαρσίματα, γρατσουνιές, μώλωπες. Μιλώντας για τον Μπερντιτσέφσκι, ο γιατρός ανέφερε τα γδαρμένα δάχτυλα και τα σπασμένα νύχια του. Αυτό με βοήθησε να ανασυνθέσω τη σκηνή του εγκλήματος.

Αφού έριχνε αναίσθητο το θύμα του, ο κακούργος το έβαζε στο φέρετρο (πάνω στο τραπέζι υπάρχει η κάσα που έφτιαξε ο ακτοφύλακας για τον εαυτό του κι έμεινε αχρησιμοποίητη, αφού το πτώμα του πνιγμένου δε βρέθηκε ποτέ), το οποίο μετά έκλεινε. Δοκίμασα να ξαναβάλω στη θέση του το σκέπασμα και είδα ότι οι τρύπες των καρφιών είχαν μεγαλώσει. Κάποιος το είχε ήδη ανοίξει από μέσα με δυνατά χτυπήματα. Θεωρώ ότι αυτό συνέβη δύο φορές· όταν μέσα στο φέρετρο πάλεψαν, κλεισμένοι ζωντανοί, πρώτα ο Αλιόσα και κατόπιν ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς.

Οποιοδήποτε μυαλό, ακόμα και το πιο δυνατό, δε θα άντεχε σε μια τέτοια δοκιμασία, αυτό το υπολόγισε σωστά ο εγκληματίας. Δεν έμεινε, όμως, ικανοποιημένος με αυτό που έκανε, όπως θα πω παρακάτω.

Πρώτα θα μιλήσουμε για τον Λαγκράντζ. Με τον Φελίξ Στανισλάβαβιτς ο κακοποιός προφανώς απέτυχε. Ίσως επειδή το κεφάλι του αρχηγού της αστυνομίας αποδείχτηκε πολύ σκληρό ή ίσως για άλλο λόγο, γεγονός πάντως είναι ότι ο συνταγματάρχης δεν έχασε τις αισθήσεις του και, προφανώς, πιάστηκε στα χέρια με τον κακούργο, που τον σκότωσε τότε πυροβολώντας τον εξ επαφής.

Ναι, ναι, ο Λαγκράντζ δεν είναι αυτόχειρας, αλλά ένα αθώο θύμα, κάτι που πρέπει να σας παρηγορήσει. Να πώς εξηγείται η περίεργη τροχιά της σφαίρας: από κάτω προς τα πάνω και από αριστερά προς τα δεξιά. Αυτή ακριβώς τη διαδρομή θα ακολουθούσε το βλήμα αν κάποιος, τον οποίο ο συνταγματάρχης, ας υποθέσουμε, έσφιγγε με τα χέρια από τους ώμους ή από το λαιμό, πυροβολούσε με το δεξί χέρι από χαμηλά.

Καθώς θυμόμουν ότι η σφαίρα δε βρέθηκε στο πτώμα και επομένως πρέπει να το είχε διαπεράσει, ερεύνησα το πάνω μέρος των τοίχων και βρήκα

αυτό που έψαχνα. Τώρα έχουμε την αδιάψευστη απόδειξη της δολοφονίας.

Η σφαίρα που έβγαλα από ένα δοκάρι δεν έχει διαμέτρημα 45, όπως το Σμιθ και Γουέσον του αρχηγού της αστυνομίας, αλλά 38 και ρίχτηκε από ένα Κολτ, όπως επαλήθευσα στο εγχειρίδιο βαλλιστικής. Μετά το έγκλημα, ο δολοφόνος πυροβόλησε στον αέρα με το πιστόλι του θύματός του και το έβαλε στο χέρι του συνταγματάρχη, για να σκηνοθετήσει την αυτοκτονία.

Τώρα επιστρέφω στους φίλους μας, τους οποίους ο εγκληματίας δε σκότωσε, αλλά τους έκανε να τρελαθούν, κάτι που ίσως είναι ακόμα πιο τρομερό. Αν βλέπατε τι θλιβερή φιγούρα κατάντησε ο χωρατατζής Αλεξέι Στεπάναβιτς και πόσο λίγη λογική απομένει στον πανέξυπνο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς! Αυτό που θα πω είναι αμαρτία, αλλά θα μου ήταν ίσως λιγότερο οδυνηρό να τους έβλεπα άψυχους...

Το χειρότερο είναι ότι ο ψεύτικος Βασιλίσκος δεν αρκέστηκε στο κακό που έκανε και δεν άφησε σε ησυχία τους δύσμοιρους τρελούς.

Από τα συγκεχυμένα λόγια του Αλιόσα Λεντότσκιν μπορώ να συμπεράνω ότι το «φάντασμα» εξακολουθεί να του παρουσιάζεται ακόμα και τώρα. Όσον αφορά τον Μπερντιτσέφσκι, εγώ η ίδια υπήρξα μάρτυρας και θύμα της πολλοστής απόπειρας του εγκληματία να σβήσει οριστικά τη σπίθα λογικής που καίει ακόμα αδύναμα στην ψυχή του Ματβέι Μπεντσιόναβιτς.

Χτες τη νύχτα είδα το Μαύρο Μοναχό με τα μάτια μου. Αχ, τι τρομακτική εμπειρία! Φυσικά δεν είχε εμφανιστεί για να τρομάξει εμένα, ήθελε τον Μπερντιτσέφσκι. Αφού με έριξε αναίσθητη μ' ένα χτύπημα στο κεφάλι (εννοείται ότι είναι καλογυμνασμένος), κρύφτηκε χωρίς να μπορέσω να τον αναγνωρίσω. Ωστόσο, αυτή ακριβώς η σύγκρουση έβαλε το μυαλό μου σε κίνηση κι άρχισα να αναζητώ όχι το διάβολο, αλλά έναν άνθρωπο, που πάντως δε διαφέρει και πολύ από τον Εωσφόρο.

Δε μάντεψα αμέσως με τι είχε εξαπολύσει το χτύπημα, καθώς βρισκόταν σε αξιοσημείωτη απόσταση από μένα. Κατόπιν, όμως, θυμήθηκα μια ιστορία που μου διηγήθηκε ο γιατρός κι έναν πίνακα ζωγραφισμένο από έ-

ναν καλλιτέχνη που ζει εδώ, στην κλινική (να με ποιον θα έπρεπε να συζητήσετε, σεβασμιότατε, να σε ποιον θα έπρεπε να βάλετε μυαλό!), και αμέσως κατάλαβα τα πάντα.

Ο «Βασιλίσκος» με χτύπησε μ' ένα ξυλοπόδαρο, από εκείνα που χρησιμοποιούν οι σαλτιμπάγκοι στα πανηγύρια. Τώρα θα χρειαζόταν πολλή ώρα και θα ήταν μάταιο να εξηγήσω πώς βρέθηκαν τα ξυλοπόδαρα του τσίρκου σε μια κλινική, αλλά ένα είναι ξεκάθαρο: ο εγκληματίας τα χρησιμοποίησε για να κατασκοπεύσει από το παράθυρο του πρώτου ορόφου, όπου προηγουμένως έμενε ο Μπερντιτσέφσκι, πάντα με τον ίδιο σκοπό, να τον τρομάξει, να του δώσει τη χαριστική βολή. Χτες βράδυ, όμως, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς μεταφέρθηκε από τον πρώτο όροφο στο ισόγειο, ωστόσο ο Βασιλίσκος πήρε και πάλι τα ξυλοπόδαρα. Δε γνώριζε, λοιπόν, ο Μαύρος Μοναχός εκείνη τη μετακίνηση; Μα τότε πού είναι οι υπερφυσικές του δυνάμεις;

Και τώρα τα συμπεράσματα

Δεν ξέρω ποιος κρύβεται πίσω από τη μάσκα του οργισμένου Βασιλίσκου, αλλά μια ιδέα για το σκοπό των εγκλημάτων του την έχω.

Ο άνθρωπος αυτός (για άνθρωπο πρόκειται και όχι για υπερφυσικό ον) θέλει να κλείσει το ερημητήριο του Βασιλίσκου και σχεδόν έχει πετύχει το σκοπό του.

Γιατί; Ιδού το βασικό ερώτημα και προς το παρόν δεν έχω απάντηση, αλλά μόνο κάποιες εικασίες διατυπωμένες σε πολύ γενικές γραμμές. Ορισμένες θα σας φανούν εντελώς παράλογες, αλλά ίσως αποδειχτούν χρήσιμες αν χρειαστεί να ολοκληρώσετε αυτή την αποστολή χωρίς εμένα.

Θα ξεκινήσω από τον ίδιο τον ηγούμενο, τον πατέρα Βιτάλιο. Το ερημητήριο είναι γι' αυτόν ένα ενοχλητικό εμπόδιο, διότι από οικονομική άποψη έχει χάσει τη σημασία του (με συγχωρείτε που γράφω με αυτούς τους όρους, πιστεύω, όμως, ότι έτσι πάνω κάτω σκέφτεται και ο ίδιος ο αρχιμανδρίτης), ενώ από άποψη φιλοδοξίας, που σίγουρα δε λείπει από τον πανο-

σιότατο, το ερημητήριο τον ενοχλεί, αφού επισκιάζει τις κατακτήσεις του άρχοντα του Νέου Αραράτ, οι οποίες είναι πράγματι αξιοσημείωτες. Τα έσοδα από τις πωλήσεις των κομποσκοινιών, από τα οποία ζούσε κάποτε η κοινότητα, τώρα είναι αστεία και δεν μπορούν να συγκριθούν με τις άλλες πηγές εισοδήματος. Το ερημητήριο έχει πάψει, επίσης, να αποτελεί πόλο έλξης για τους προσκυνητές, αφού οι εύποροι πιστοί, εκείνοι που ενδιαφέρουν περισσότερο τον πατέρα Βιτάλιο, εκτιμούν πιο πολύ τον υγιεινό αέρα, τα μεταλλικά νερά και τις ρομαντικές βαρκάδες. Σύμφωνα με τον αρχιμανδρίτη, το Νησί της Εγγύτητας και οι άγιοι κάτοικοί του το μόνο που κάνουν είναι να αναστατώνουν το μυαλό των μοναχών, να τους αποσπούν από τη χρήσιμη εργασία τους και έμμεσα να υπονομεύουν την εξουσία του ηγούμενου, υπενθυμίζοντας διαρκώς ότι υπάρχει και μια άλλη Δύναμη, ασύγκριτα ανώτερη από τον αρχιμανδρίτη. Ο Βιτάλιος έχει χαρακτήρα σκληρό, ακόμα και βίαιο. Μέχρι ποιο σημείο θα έφταναν η δίψα του για δύναμη και η φιλοδοξία του μόνο ο Θεός το ξέρει.

Μια άλλη πιθανότητα είναι η συνωμοσία μεταξύ των μοναχών, που είναι δυσαρεστημένοι με τον επιχειρηματικό ζήλο του Βιτάλιου, ο οποίος είναι επιζήμιος για το πνευματικό λειτούργημα και τη σωτηρία της ψυχής. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μεταξύ των μεγαλύτερων σε ηλικία μοναχών υπάρχει μια ομάδα που αντιτίθεται στον πανοσιότατο (για συντομία θα τους αποκαλώ «μυστικιστές»).

Είναι πιθανό κάποιοι από αυτούς τους μυστικιστές να σκέφτηκαν να φοβίσουν τους προσκυνητές και να θέσουν σε κίνδυνο το κύρος του Βιτάλιου απέναντι στην ιεραρχία, για παράδειγμα απέναντι σ' εσάς. Σε αυτή την περίπτωση, το τέχνασμα με το Μαύρο Μοναχό θα αποσκοπούσε στην απαλλαγή του Νέου Αραράτ από την εγκόσμια ματαιοδοξία και την κοσμοσυρροή. Είναι γνωστό σε πόση δολιότητα και ωμότητα μπορεί να οδηγήσει μια κακώς εννοούμενη ευλάβεια. Στην ιστορία της θρησκείας υπάρχουν άφθονα παρόμοια, θλιβερά παραδείγματα.

Είναι, επίσης, πιθανό ο ένοχος να είναι κάποιος από τους σχίμνικι *που ζουν στο νησί. Δε θέλω να κάνω υποθέσεις για τους λόγους και για το σκοπό, γιατί προς το παρόν δε γνωρίζω σχεδόν τίποτα για τη ζωή των* στάρσι. *Ωστόσο, όλα τα σκοτεινά γεγονότα συνδέονται με τον έναν ή τον άλλο τρόπο με το ερημητήριο και περιστρέφονται γύρω από αυτό. Πρέπει, λοιπόν, να σκεφτούμε και αυτή την εκδοχή. Σήμερα πήγα στο Νησί της Εγγύτητας (ναι, ναι, μη θυμώνετε) και ο ηγούμενος Ιζραήλ έθεσε ένα αίνιγμα, το νόημα του οποίου δε μου είναι ξεκάθαρο. Θα πρέπει να πάω ξανά.*

Τώρα, δύο εικασίες που στρέφονται προς εντελώς άλλη κατεύθυνση, ξένη προς την Εκκλησία.

Μια περίεργη περίπτωση ανθρώπου είναι ο δόκτωρ Ντανάτ Σάβιτς Καρόβιν, ιδιοκτήτης και διευθυντής της κλινικής. Αυτός ο εκατομμυριούχος και φιλάνθρωπος είναι κάθε άλλο παρά απλός, με το πάθος που έχει για τα παιχνίδια και τα πειράματα πάνω στα ανθρώπινα όντα. Θα ήταν ίσως ικανός να σχεδιάσει μια τέτοια απάτη για κάποιον επιστημονικό σκοπό: ας πούμε για να μελετήσει τις συνέπειες ενός ψυχικού τραύματος προκαλούμενου από υπερφυσικά φαινόμενα σε ανθρώπους με διαφορετική ψυχοσύνθεση, ή κάτι παρόμοιο, και κατόπιν να γράψει ένα άρθρο στην Ψυχιατρική Επιθεώρηση της Χαϊδελβέργης *για να στηρίξει τη φήμη του ως αυθεντίας (αν θέλετε τη γνώμη μιας αδαούς, δεν την αξίζει και πολύ· φροντίζει μεν τους ασθενείς του, αλλά δεν κατορθώνει να θεραπεύσει ούτε έναν).*

Τέλος, τον Βασιλίσκο θα μπορούσε να υποδύεται κάποιος από τους ασθενείς του Καρόβιν. Είναι όλοι τους σπάνιες περιπτώσεις και διαθέτουν ελευθερία κινήσεων. Είναι είκοσι οχτώ στο σύνολο (τώρα, με τον Αλεξέι Στεπάναβιτς και τον Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, τριάντα) κι έχω δει μόνο μερικούς. Θα έπρεπε να τους μελετήσω προσεκτικά, μα δεν ξέρω πώς. Με τον Ντανάτ Σάβιτς έχω τσακωθεί, εγώ η ίδια προκάλεσα τον τσακωμό. Η δυσκολία δεν είναι εκεί, δε θα ήταν δύσκολο να συμφιλιωθούμε. Ώσπου, όμως, να εξαφανιστούν από το πρόσωπό μου οι συνέπειες της συνάντησης με

το Μαύρο Μοναχό, είναι καλύτερα να μη με δει ο δόκτωρ Καρόβιν. Για εκείνον δεν είμαι παρά μια χαριτωμένη γυναίκα (πράγμα πιθανό, με δεδομένη την έλλειψη γυναικών εδώ), και πόση χάρη μπορεί να έχει κάποια με το μισό πρόσωπο πρησμένο; Ξέρετε πώς είναι οι άντρες, με μια μελανιά ούτε που μας μιλούν.

Είναι σαν να το βλέπω το ειρωνικό χαμόγελο που έχει σχηματιστεί τώρα στο πρόσωπό σας. Δε θα προσποιηθώ, άλλωστε για σας είμαι ανοιχτό βιβλίο. Είναι αλήθεια, με ενοχλεί η ιδέα ο Ντανάτ Σάβιτς, που κοίταζε την Παυλίνα Αντρέγιεβνα Λισίκινα με ιδιαίτερο τρόπο και τη γέμιζε φιλοφρονήσεις, να τη δει σε τέτοιο χάλι. Είμαι αμαρτωλή και ματαιόδοξη, το ομολογώ.

Ορίστε, γράφω τις τελευταίες γραμμές και φεύγω.

Θα είναι μια νύχτα με φεγγάρι, ακριβώς ό,τι χρειάζεται. Τέτοιες νύχτες κάνει ο «Βασιλίσκος» τις εμφανίσεις του κοντά στο Ακρωτήρι της Νηστείας. Το σχέδιό μου είναι απλό, θα κρυφτώ στην ακτή και θα επιχειρήσω να ξεσκεπάσω τον απατεώνα.

Αν η βόλτα μου αποδειχτεί άσκοπη, από αύριο θα ασχοληθώ με τον ηγούμενο και το Νησί της Εγγύτητας.

Αν, όμως, η εκδρομή μου έχει την τραγική κατάληξη για την οποία σας μίλησα πιο πάνω, ελπίζω μόνο αυτή η επιστολή μου να φτάσει στα χέρια σας, σεβασμιότατε.

Η αφοσιωμένη κόρη σας Πελαγία

Μια τρομακτική οπτασία

Αφού έγραψε το γράμμα, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα κοίταξε από το παράθυρο και συνοφρυώθηκε, ανήσυχη. Ο ουρανός, που μέχρι πριν λίγο ήταν καθαρός, πλημμυρισμένος από το ψυχρό φως του φεγγαριού, άλλαζε χρώμα. Ο βοριάς σήκωνε στον ορίζοντα ένα

μαύρο παραπέτασμα από σύννεφα, που κάλυπτε το στερέωμα απ' άκρη σ' άκρη. Έπρεπε να βιαστεί.

Ήθελε να αφήσει το γράμμα για το σεβασμιότατο στο τραπέζι, αλλά θυμήθηκε πόσο περίεργο ήταν το προσωπικό του ξενοδοχείου. Έπειτα από σκέψη, έκρυψε τα φύλλα στη μικρή τσάντα με το πλεχτό που είχε κρεμασμένη στο λαιμό της. Είχε κάνει τον εξής συλλογισμό: αν είχε το τέλος του Λαγκράντζ ή, Θεός φυλάξοι, του Λεντότσκιν και του Μπερντιτσέφσκι (η Παυλίνα Αντρέγιεβνα αναρίγησε), το γράμμα θα παρέμενε εκεί όπου ήταν κι έτσι θα έφτανε στα χέρια του σεβασμιότατου ακόμα πιο γρήγορα. Αν, πάλι, δεν το είχε η μοίρα του επισκόπου να σηκωθεί από το κρεβάτι του πόνου (αναστέναξε με πικρία), καλύτερα θα ήταν με την υπόθεση να ασχοληθούν οι αστυνομικές Αρχές.

Ενήργησε, λοιπόν, γρήγορα.

Έριξε πάνω της το μανδύα με την κουκούλα, πήρε τον ταξιδιωτικό σάκο και βγήκε μέσα στη νύχτα.

Στον παραλιακό δρόμο, εκείνη την ώρα, δεν υπήρχε ψυχή ζώσα και η ερευνήτρια μπήκε στο αμπαρωμένο κιόσκι χωρίς να συναντήσει εμπόδια. Λίγο αργότερα, στο δρομάκι που οδηγούσε από το Νέο Αραράτ στο Ακρωτήρι της Νηστείας περπατούσε, σκυφτός κάτω από τον παγωμένο άνεμο, ένας αδύνατος καλογεράκος ντυμένος μ' ένα μαύρο ράσο που ανέμιζε.

Ο ουρανός σκοτείνιαζε όλο και πιο γρήγορα. Όσο κι αν επιτάχυνε το βήμα του ο Πελάγιος, το συμπαγές παραπέτασμα πλησίαζε όλο και περισσότερο το γαλήνιο πρόσωπο του νυχτερινού άστρου.

Δύο σκέψεις βασάνιζαν το δόκιμο καθώς έβλεπε το σκοτάδι που έπεφτε αμείλικτο. Θα ήταν άραγε άσκοπη η έξοδος; Μήπως ο κακούργος άλλαζε γνώμη και δε θα παρίστανε τον Βασιλίσκο; Και αν παρουσιαζόταν, δε θα άξιζε τον κόπο να πάρει μαζί του

το περίστροφο του Λαγκράντζ; Γιατί έπρεπε να μείνει αχρησιμοποίητο στον ταξιδιωτικό σάκο, ανάμεσα στους σιδερένιους φωριαμούς; Με εκείνο πάνω του θα ένιωθε πολύ πιο ήρεμος στη σκοτεινή κι έρημη ακτή.

«Βλακείες», είπε μέσα του ο Πελάγιος. Το όπλο δε θα του χρησίμευε σε τίποτα. Δεν μπορούσε να πυροβολήσει ένα ανθρώπινο ον για να σώσει τη δική του ζωή. Ο καλογεράκος έπαψε να σκέφτεται το περίστροφο, τώρα τον ανησυχούσε μόνο το φεγγάρι, που είχε κρυφτεί πίσω από ένα σύννεφο.

Οποιοσδήποτε ηλικιωμένος κάτοικος της Χαναάν θα μπορούσε να πληροφορήσει τον Πελάγιο ότι με το βοριά η Σελήνη ήταν καταδικασμένη και δε θα φαινόταν ξανά, παρά μόνο για μερικές στιγμές, και πάντως θα καλυπτόταν από ελαφριά συννεφάκια. Ο δόκιμος, όμως, δεν είχε την ευκαιρία να συνομιλήσει με ανθρώπους που γνώριζαν τις ιδιοτροπίες της Σελήνης στη Γαλάζια Λίμνη και γι' αυτό κοίταζε ακόμα με κάποιες ελπίδες τον ουράνιο θόλο, που είχε πάρει ένα γαλακτερό ασημένιο χρώμα.

Όταν έφτασε στη γλώσσα ξηράς, ο Πελάγιος έσκυψε και σύρθηκε στο έδαφος. Λούφαξε κοντά σ' ένα μεγάλο βράχο χωρίς να κάνει θόρυβο. Παρακολουθούσε το σημείο στο οποίο ο δολοφόνος είχε με πανουργία κρύψει τον πάγκο του.

Με το πέρασμα της ώρας, η νύχτα γινόταν όλο και πιο σκοτεινή. Στην αρχή φαινόταν ακόμα η επιφάνεια της λίμνης, που φούσκωνε από τη μανία του βοριά, σύντομα, όμως, οι ανταύγειες πάνω στο νερό έσβησαν και τώρα η ύπαρξη της μεγάλης υδάτινης μάζας γινόταν αισθητή μόνο από τον παφλασμό και από την υγρή και δροσερή οσμή της, σαν κάπου κοντά να είχαν κόψει ένα αγγούρι με υπέρμετρες διαστάσεις.

Ο καλογεράκος καθόταν κουλουριασμένος και αναστέναζε με

απογοήτευση. Ποιος Βασιλίσκος θα εμφανιζόταν με τέτοιο καιρό; Για δοκίμασε να περπατήσεις πάνω στο νερό όταν δεν είναι ήρεμο αλλά ταραγμένο· καταστρέφεται όλη η σκηνοθεσία.

Το πιο συνετό θα ήταν να φύγει, να επιστρέψει στην πανσιόν, αλλά ο Πελάγιος το ανέβαλλε, δεν το έπαιρνε απόφαση. Ίσως από ξεροκεφαλιά, ίσως γιατί έτσι του υπαγόρευε η διαίσθησή του.

Και την ώρα που ο έφηβος, ξυλιασμένος πια από το κρύο, ήταν έτοιμος να τα παρατήσει, η υπομονή του ανταμείφθηκε. Στο παραπέτασμα που κάλυπτε τον ουρανό φάνηκε ένα άνοιγμα, το φεγγάρι ξεπρόβαλε πίσω από ένα αραιό συννεφάκι και για μερικά δευτερόλεπτα φώτισε τη λίμνη· αδύναμα βέβαια, αλλά αρκετά ώστε στο βλέμμα του παρατηρητή να αποκαλυφθεί ένα φρικιαστικό θέαμα.

Στη μέση του στενού που χώριζε το μικρό από το μεγάλο νησί, ο Πελάγιος είδε το σκαρί μιας βάρκας να ταλαντεύεται ανάμεσα στα κύματα και μέσα της, όρθια, μια μαύρη φιγούρα με μυτερή κουκούλα. Η φιγούρα έσκυψε, σήκωσε κάτι ανοιχτόχρωμο και μαλακό και το έριξε από τη βάρκα.

Ο δόκιμος έβγαλε μια κραυγή, καθώς διέκρινε καθαρά δύο γυμνά, λιπόσαρκα πόδια να ταλαντεύονται άψυχα. Το νερό έκλεισε πάνω από το σώμα και την επόμενη στιγμή έκλεισε και το άνοιγμα στον ουρανό.

Ο Πελάγιος δεν ήταν σίγουρος καν αν εκείνη τη διαβολική σκηνή την είχε δει στ' αλήθεια ή την είχε απλώς φανταστεί. Τίποτα ευκολότερο, με αυτό το σκοτάδι και το απατηλό φως.

Εκείνη τη στιγμή, όμως, ο καλογεράκος έκανε μια τρομερή σκέψη.

Μάζεψε την άκρη του ράσου του, τόσο που φάνηκε η άκρη των γυναικείων εσωρούχων, κι άρχισε να τρέχει από την ακτή προς το εσωτερικό του νησιού.

Καθώς έτρεχε, μουρμούριζε τα λόγια μιας συγκεχυμένης, αυτοσχέδιας προσευχής: «Ελευθέρωσε, ω Θεέ, τον αμνό από τα δόντια του λύκου και από τη βία των ανθρώπων! Αναστήσου, Θεέ, για να διασκορπιστούν οι εχθροί Σου και να χαθούν από μπροστά Σου εκείνοι που Σε μισούν!»

Τα παπούτσια του χτυπούσαν ήδη σ' ένα λιθόστρωτο μονοπάτι, αλλά το τρέξιμο δεν έγινε πιο εύκολο, αφού ο δρόμος ανηφόριζε σιγά σιγά και γινόταν ολοένα και πιο απότομος.

Στις παρυφές του πευκοδάσους, όπου άρχιζε η ιδιοκτησία του Καρόβιν, ο δόκιμος αναγκάστηκε να συνεχίσει με βηματισμό, αφού δεν άντεχε άλλο.

Τα παράθυρα στα σπιτάκια ήταν σκοτεινά, οι ψυχασθενείς κοιμούνταν.

Ο Πελάγιος περισσότερο μάντεψε παρά είδε, πάνω από τον πυκνό τοίχο από θάμνους, τη γυάλινη στέγη του θερμοκηπίου και ξανάρχισε να τρέχει.

Μπήκε με φόρα και φώναξε με φωνή απελπισμένη, ραγισμένη: «Αλεξέι Στεπάναβιτς! Αλιόσα!»

Σιωπή.

Άρχισε να ψάχνει αγωνιωδώς ανάμεσα στη βλάστηση, αναπνέοντας με ανοιχτό το στόμα τα μεθυστικά τροπικά αρώματα.

«Αλιόσενκα! Απάντησε! Εγώ είμαι, η Πελαγία!»

Από μια γωνιά ερχόταν ένα ρεύμα κρύου αέρα. Ο καλογεράκος στράφηκε προς τα εκεί, ερευνώντας με το βλέμμα το σκοτάδι.

Θραύσματα γυαλιού έτριξαν κάτω από τα πόδια του και ο Πελάγιος διέκρινε μια τεράστια τρύπα στο διάφανο τοίχο του θερμοκηπίου.

Κάθισε κάτω κι έκρυψε το πρόσωπο στα χέρια του.

Αλίμονο, τι συμφορά!

Ο Γκιούλιβερ και οι λιλιπούτειοι

«Θα έρθεις ξανά; Έλα. Γιατί εκείνος σύντομα θα με πάρει. Θα έρθεις;» Η φωνή του Αλιόσα Λεντότσκιν κι ο παιδιάστικος τόνος, γεμάτος κρυφή ελπίδα, με τον οποίο είχαν ειπωθεί τα τελευταία λόγια, είχαν αποτυπωθεί τόσο καθαρά στη μνήμη του Πελάγιου, βασάνιζαν τόσο πολύ την ψυχή του τώρα που τίποτα δεν μπορούσε πια να αλλάξει, ώστε έκλεισε τα αφτιά του. Μάταια.

Αντί να καταδιώξει τον εγκληματία, θα έπρεπε να σώσει το δύσμοιρο Αλεξέι Στεπάναβιτς, να είναι πάντα στο πλευρό του, να τον προστατεύει, να τον καθησυχάζει. Ήταν πράγματι φανερό (και το έγραφε και στο γράμμα προς τον Μιτροφάνι) ότι ο κακούργος δε θα άφηνε ήσυχα τα θύματά του, θα τα βασάνιζε μέχρι να τα σκοτώσει. Γιατί δεν είχε διακρίνει την έκκληση για βοήθεια στο ψέλλισμα του Αλιόσα;

Αφού έμεινε αρκετή ώρα έτσι, να θλίβεται και να επιπλήττει τον εαυτό του, ο Πελάγιος σηκώθηκε από κάτω μ' έναν αναστεναγμό, τίναξε από το ράσο του ένα κομμάτι γυαλί που είχε μείνει πιασμένο πάνω του και πήρε το δρόμο του γυρισμού.

Ας μάθαινε ο Καρόβιν για την εξαφάνιση του ασθενούς του το επόμενο πρωί, από τον κηπουρό. Δεν άξιζε τον κόπο να χάσει χρόνο σε περιττές εξηγήσεις και επιπλέον δεν ήταν ακόμα γνωστός ο ρόλος του γιατρού σε όλη εκείνη την ιστορία. Ήταν άσκοπο να σπάει τώρα το κεφάλι του για να καταλάβει τι συνέβη, το κεφάλι του πήγαινε έτσι κι αλλιώς να σπάσει. Έπρεπε να πέσει στο κρεβάτι να κοιμηθεί, ή τουλάχιστον να δοκιμάσει. Η νύχτα είναι καλός σύμβουλος.

Λίγο αναστενάζοντας, λίγο κλαίγοντας, ο δόκιμος διέτρεξε με κουρασμένο βήμα το νυχτερινό δρόμο μέχρι την πόλη. Μπήκε

στο κιόσκι για να πάρει ξανά το γυναικείο παρουσιαστικό του.

Μόλις είχε βγάλει το σκούφο και το ράσο και είχε πάρει από τον ταξιδιωτικό σάκο το διπλωμένο φόρεμα, όταν ξαφνικά συνέβη κάτι απίστευτο.

Μία από τις ογκώδεις σιδερένιες ντουλάπες αποσπάστηκε ως διά μαγείας από τον τοίχο και προχώρησε προς το μέρος της Παυλίνα Αντρέγιεβνα. Αυτή, κουλουριασμένη, κοίταζε έντρομη από κάτω προς τα πάνω αυτό το εξωφρενικό θέαμα και δεν είχε καν το χρόνο να τρομάξει όπως έπρεπε.

Θα ήταν απόλυτα δικαιολογημένη. Ο αυτόματος πωλητής έκρυψε το φωτεινό άνοιγμα της πόρτας και η κυρία Λισίκινα είδε... όχι, όχι μια ντουλάπα, αλλά μια θεόρατη μορφή με μαύρο ράσο.

Σφίγγοντας τα χέρια γύρω από το σώμα της (εκείνη τη στιγμή η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δε φορούσε τίποτε άλλο εκτός από τα εσώρουχά της), είπε με τρεμάμενη φωνή: «Δε σε φοβάμαι! Ξέρω ότι δεν είσαι φάντασμα, αλλά άνθρωπος!»

Και τότε έκανε κάτι που δύσκολα θα αποφάσιζε να κάνει αν φορούσε τα ταπεινά ρούχα της μοναχής. Όρθωσε το ανάστημά της, σηκώθηκε στις μύτες των ποδιών κι έδωσε μια γροθιά στην εφιαλτική οπτασία, εκεί όπου πρέπει να ήταν το πρόσωπο, κι έπειτα και δεύτερη και τρίτη.

Η γροθιά της ήταν μικρή, αλλά δυνατή και γερή, ωστόσο τα χτυπήματα δεν είχαν κανένα αποτέλεσμα· το μόνο που κατάφερε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ήταν να γδάρει τα χέρια της πάνω σε κάτι αιχμηρό και σκληρό.

Δυο χερούκλες άρπαξαν τα χέρια της μαχήτριας και τα ακινητοποίησαν. Πέντε δάχτυλα γράπωσαν και τους δύο λεπτούς καρπούς της, ενώ το άλλο χέρι τούς έδεσε μ' ένα σκοινί με απερίγραπτη επιδεξιότητα.

Μολονότι δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει τα χέρια της, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν παραδόθηκε· άρχισε να κλοτσάει, προσπαθώντας να χτυπήσει τον αντίπαλό της στο γόνατο ή ακόμα ψηλότερα, ει δυνατόν.

Ο επιτιθέμενος γονάτισε –ακόμα κι έτσι ήταν σχεδόν το ίδιο ψηλός με την Παυλίνα– και με μερικές γρήγορες κινήσεις τής έδεσε τους αστραγάλους. Εκείνη έκανε να οπισθοχωρήσει, αλλά καθώς δεν μπορούσε να κουνήσει τα πόδια της, έπεσε καταγής.

Τώρα δεν της απέμενε παρά να καταφύγει στο τελευταίο γυναικείο όπλο, τα ουρλιαχτά. Θα έπρεπε ίσως να το είχε κάνει από την αρχή, αντί να χρησιμοποιήσει τις μικρές γροθιές της.

Άνοιξε καλά το στόμα της για να φωνάξει βοήθεια –ποιος ξέρει, ίσως στον παραλιακό δρόμο να περνούσε η περίπολος των φυλάκων της ειρήνης ή απλώς κάποιος ξενύχτης–, αλλά ένα αόρατο χέρι τής έχωσε ανάμεσα στα δόντια ένα χοντροκομμένο και αηδιαστικά βρόμικο πανί και, για να μην μπορέσει να το φτύσει, έδεσε από πάνω ένα μαντίλι.

Κατόπιν ο δράστης σήκωσε εύκολα την ανήμπορη αιχμάλωτη, πιάνοντάς την από το λαιμό και από τα δεμένα πόδια, λες και ήταν πρόβατο, και την έριξε πάνω σε μια απλωμένη ψάθα, την ύπαρξη της οποίας η Παυλίνα Αντρέγιεβνα πρόσεξε μόλις εκείνη τη στιγμή. Ο προνοητικός κακοποιός κύλησε το σώμα της στο δάπεδο, τυλίγοντας ταυτόχρονα την ψάθα, και η κυρία Λισίκινα μέσα σε μια στιγμή μεταμορφώθηκε από μισοντυμένη κυρία σ' ένα είδος άμορφης μπάλας.

Ο εγκληματίας σήκωσε στον αέρα το δέμα που μούγκριζε και πάλευε, το έριξε στον ώμο του, που ήταν φαρδύς σαν πλάτη αλόγου, και η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ένιωσε να μεταφέρεται προς άγνωστη κατεύθυνση. Καθώς ταλαντευόταν στο ρυθμό των μεγά-

λων κανονικών βημάτων, στην αρχή προσπάθησε να παλέψει, να βγάλει κάποιον ήχο διαμαρτυρίας, αλλά στη σφιχτά τυλιγμένη ψάθα δεν είχε μεγάλα περιθώρια κινήσεων και δύσκολα θα μπορούσε κάποιος να ακούσει τα βογκητά της, έτσι όπως πνίγονταν από το μαντίλι που είχε δεμένο στο στόμα της και από το τραχύ ύφασμα.

Πολύ σύντομα άρχισε να μην αισθάνεται καλά. Το αίμα τής είχε μαζευτεί στο κεφάλι που κρεμόταν προς τα κάτω, το κούνημα της έφερνε ναυτία και, το κυριότερο, εκείνο το καταραμένο πανί δεν την άφηνε να ανασάνει κανονικά, καθώς ήταν βουτηγμένο στη σκόνη. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ήθελε να φταρνιστεί, μα δεν μπορούσε. Για δοκιμάστε το κι εσείς με το στόμα δεμένο!

Το χειρότερο, όμως, ήταν ότι ο απαγωγέας φαινόταν πως σκόπευε να πάρει το θύμα του στην άκρη του κόσμου, διατρέχοντας ποιος ξέρει ποιες απίστευτες αποστάσεις. Συνέχιζε να περπατάει χωρίς να παίρνει ανάσα, χωρίς να σταματάει καθόλου, κι εκείνο το βασανιστικό ταξίδι δεν είχε τέλος. Με χαμένες σχεδόν τις αισθήσεις της, η αιχμάλωτη είχε την εντύπωση ότι είχαν αφήσει πολύ πίσω τους το νησί της Χαναάν (γιατί η έκτασή του δεν ήταν αρκετή για μια τόσο μεγάλη διαδρομή) και ότι ο γίγαντας περπατούσε πάνω στα νερά της Γαλάζιας Λίμνης.

Όταν η Παυλίνα Αντρέγιεβνα κόντευε πια να λιποθυμήσει στ' αλήθεια, από τη ναυτία και την έλλειψη αέρα, ο πνιχτός ήχος που προκαλούσαν τα βήματα του άγνωστου κακοποιού μετατράπηκε σε τρίξιμο και στο λίκνισμα του βαδίσματος προστέθηκε ένα ακόμα. θαρρείς και η ίδια η στεριά είχε αρχίσει να ταλαντεύεται. «Ίσως να είναι στ' αλήθεια νερό», σκέφτηκε στιγμιαία, καθώς το μυαλό της σιγά σιγά θόλωνε. Μα τότε, από πού προερχόταν το τρίξιμο;

Σε αυτό το σημείο το μαρτυρικό ταξίδι έλαβε τέλος. Έριξαν

την τυλιγμένη ψάθα πάνω σε κάτι στερεό, όχι στο έδαφος, μάλλον σ' ένα ξύλινο πάτωμα. Ακούστηκε θόρυβος από σιδερικά και σκουριασμένους μεντεσέδες. Μετά σήκωσαν και πάλι την αιχμάλωτη, όχι οριζόντια, αλλά κάθετα, με το κεφάλι προς τα κάτω, κι άρχισαν να την κατεβάζουν σε μια τρύπα ή ένα λάκκο, πάντως σ' ένα μέρος που βρισκόταν πολύ πιο κάτω από το πάτωμα. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα χτύπησε το κεφάλι της σε κάτι σκληρό και ύστερα την άφησαν και κατρακύλησε σε μια επίπεδη επιφάνεια. Από πάνω της κάτι ξανάρχισε να τρίζει και μια πόρτα έκλεισε με πάταγο. Ακούστηκε ο θόρυβος βημάτων που απομακρύνονταν, σαν κάποιος να περπατούσε στη σκεπή, κι ύστερα έπεσε σιωπή.

Η αιχμάλωτη έμεινε ξαπλωμένη, αφουγκραζόταν. Από κάπου εκεί κοντά ακουγόταν νερό να παφλάζει, πολύ νερό. Τι άλλο μπορούσε να πει για το μέρος της φυλάκισής της (γιατί από τον πάταγο της πόρτας ήταν φανερό ότι την είχαν φυλακίσει); Ίσως να μη βρισκόταν στη στεριά, αλλά σε κάποιο σκάφος, και το νερό να μην πάφλαζε απλώς, αλλά να χτυπούσε το σκάφος ή κάποια προβλήτα. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα τέντωσε ακόμα περισσότερο τα αφτιά της και συνέλαβε ένα υπόκωφο σκούξιμο, που για κάποιο λόγο δεν της άρεσε καθόλου.

Αφού ολοκλήρωσε την καταγραφή των πρώτων εντυπώσεων, πέρασε στη δράση.

Κατ' αρχάς έπρεπε να απαλλαγεί από εκείνη τη σιχαμερή ψάθα. Γύρισε στο πλευρό, μετά μπρούμυτα, μετά ξανά ανάσκελα, χτύπησε στον τοίχο. Δεν είχε καταφέρει να ελευθερωθεί τελείως, ήταν ακόμα φασκιωμένη σφιχτά, αλλά το πάνω μέρος είχε λυθεί κι έτσι τώρα μπορούσε να επιστρατεύσει άλλες δύο αισθήσεις, την όσφρηση και την όραση. Η τελευταία, για να πούμε την αλήθεια, δεν τη βοηθούσε και πολύ· τα μάτια της φυλακισμένης δεν

έβλεπαν παρά μόνο απόλυτο σκοτάδι. Η όσφρησή της, όμως, έπιανε τη μυρωδιά στάσιμου νερού, παλιού ξύλου και ψαρίλας. Ίσως και σκουριασμένου σίδερου. Με λίγα λόγια, στην αρχή το τοπίο δεν ξεκαθάρισε πολύ.

Έπειτα από καμιά δεκαριά λεπτά, όμως, όταν τα μάτια της συνήθισαν το σκοτάδι, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ανακάλυψε ότι αυτό δεν ήταν και τόσο απόλυτο. Στην οροφή υπήρχαν μακρόστενες χαραμάδες, μέσα από τις οποίες περνούσε ένα φως πολύ αδύναμο μεν, αλλά καλύτερο από το τίποτα. Χάρη σ' εκείνο τον γκριζωπό φωτισμό η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, με το πέρασμα της ώρας, κατάλαβε ότι ήταν ξαπλωμένη σ' ένα χώρο στενό, επενδυμένο με ξύλινες σανίδες, πιθανότατα το αμπάρι ενός μικρού ψαράδικου σκάφους (πώς αλλιώς μπορούσε να εξηγηθεί εκείνη η διαπεραστική μυρωδιά ψαρίλας;)

Το σκαρί πρέπει να ήταν πραγματικό σαράβαλο. Το φως περνούσε όχι μόνο από την οροφή, αλλά και από τις συναρμογές μεταξύ των σανίδων στα πλευρά του. Σε περίπτωση τρικυμίας, εκείνο το σαράβαλο θα έμπαζε σίγουρα νερά, αν δε βυθιζόταν τελείως.

Ωστόσο, το αξιόπλοο του παλιού ψαράδικου την απασχολούσε πολύ λιγότερο από την προσωπική τύχη της. Στο μεταξύ, η ήδη πολύ άσχημη κατάσταση έπαιρνε μια τροπή απροσδόκητη και εξαιρετικά δυσάρεστη.

Το σκούξιμο που ακουγόταν και προηγουμένως έγινε τώρα πιο έντονο και πάνω στην ψάθα άρχισε να κινείται μια μικρή σκιά και πίσω της μια δεύτερη, μια τρίτη.

Με μάτια ορθάνοιχτα από τη φρίκη, η αιχμάλωτη παρατηρούσε μια πομπή ποντικών που κινούνταν πάνω στο στήθος της, προχωρώντας αργά προς το σαγόνι.

Στην αρχή, οι κάτοικοι του αμπαριού μάλλον είχαν κρυφτεί,

τώρα, όμως, αποφάσισαν να βγουν για αναγνώριση, ώστε να καταλάβουν τι ήταν εκείνο το θεόρατο αντικείμενο που είχε πέσει στον ποντικίσιο κόσμο τους ποιος ξέρει από πού.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα σίγουρα δεν ήταν φοβιτσιάρα, αλλά οι μικροσκοπικοί, σβέλτοι, θορυβώδεις κάτοικοι του μισοσκότεινου υπόγειου κόσμου πάντα της προκαλούσαν απέχθεια και μια ανεξήγητη, υπερφυσική φρίκη. Αν δεν ήταν δεμένη, θα το είχε σκάσει αμέσως από εκείνη τη σιχαμερή τρύπα στριγκλίζοντας. Τώρα, όμως, είχε να διαλέξει μόνο μεταξύ δύο εναλλακτικών λύσεων: ή να αρχίσει να μουγκρίζει και να κουνάει το κεφάλι σαν τρελή ή να επιστρατεύσει τη λογική της.

«Ποντίκια», είπε μέσα της η κυρία Λισίκινα. «Άκακα ζωάκια. Θα με μυρίσουν και θα φύγουν».

Τότε θυμήθηκε τους αρουραίους που μυρίζουν το δήμαρχο στον *Επιθεωρητή* του Γκόγκολ και παρηγορήθηκε ακόμα περισσότερο στη σκέψη ότι τα ποντίκια δεν είναι αρουραίοι, δεν επιτίθενται στους ανθρώπους, δε δαγκώνουν. Η κατάσταση, με λίγη καλή θέληση, είχε και μια διασκεδαστική πλευρά. Τα ποντίκια φοβούνταν κι εκείνα, προχωρούσαν σιγά σιγά, όπως οι λιλιπούτειοι πάνω στο δεμένο σώμα του Γκιούλιβερ.

Μια σταγόνα κρύου ιδρώτα κύλησε από τον κρόταφό της. Το πιο θαρραλέο ποντίκι βρισκόταν πια πολύ κοντά. Τα μάτια της είχαν συνηθίσει σε τέτοιο βαθμό το σκοτάδι, ώστε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα διέκρινε τον οικοδεσπότη της με κάθε λεπτομέρεια, μέχρι την κοντή και φαγωμένη ουρά του. Το μισητό ζώο γαργάλισε με τα μουστάκια του το σαγόνι της ορθολογίστριας και η λογική της αμέσως παρέδωσε τα όπλα.

Στριφογυρίζοντας με όλο της το κορμί και πνίγοντας μια κραυγή, η φυλακισμένη κυλίστηκε ξανά στη μέση του αμπαριού. Αυ-

τό την απάλλαξε από τα ποντίκια, από την άλλη, όμως, η ψάθα τυλίχτηκε και πάλι. «Καλύτερα έτσι», είπε μέσα της, ακούγοντας τους ξέφρενους χτύπους της καρδιάς της.

Αλίμονο, δεν πέρασαν ούτε πέντε λεπτά και μικρά αρπακτικά νύχια ξανάρχισαν να σκαλίζουν την ψάθα, ακριβώς πάνω από το πρόσωπό της. Φαντάστηκε τι θα συνέβαινε όταν εκείνος με τη φαγωμένη ουρά περνούσε στο εσωτερικό της ψάθας και βιάστηκε να κυλήσει ξανά προς τον τοίχο.

Παρέμεινε σε εγρήγορση, αναπνέοντας από τα ρουθούνια. Περίμενε. Πολύ σύντομα όλα επαναλήφθηκαν από την αρχή, το σκούξιμο, το επιφυλακτικό περπάτημα πάνω στο στήθος της, το κύλισμα πάνω στο πάτωμα.

Έπειτα από κάποια ώρα, το πράγμα κατάντησε μονότονο. Η φυλακισμένη τίναζε από πάνω της τους ανεπιθύμητους επισκέπτες, πότε τυλίγοντας και πότε ξετυλίγοντας την ψάθα. Τα ποντίκια έδειχναν να διασκεδάζουν μ' εκείνο το συναρπαστικό παιχνίδι και τα διαστήματα μεταξύ των επισκέψεών τους γίνονταν όλο και πιο σύντομα. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ένιωθε σαν να είχε μεταμορφωθεί σ' ένα από εκείνα τα τρένα των βιβλίων με ασκήσεις αριθμητικής, που πηγαίνουν από το σημείο Α στο σημείο Β και πάλι πίσω με στάσεις όλο και πιο σύντομες.

Όταν από πάνω (δηλαδή από το κατάστρωμα, όπως υπέθετε) αντήχησαν βήματα, δεν τρόμαξε αλλά χάρηκε. Ας γινόταν ό,τι ήταν να γίνει, αρκεί να τελείωνε αυτό το εφιαλτικό βαλς!

Ήταν δύο. Στον ήχο των βαριών βημάτων που είχε ακούσει πρωτύτερα προστέθηκε ένας άλλος, ανάλαφρος, από τακούνια.

Η μπουκαπόρτα άνοιξε με θόρυβο και η αιχμάλωτη μισόκλεισε τα μάτια, τόσο φωτεινό τής φάνηκε το γκρι-μπλε χρώμα της νύχτας.

Η αυτοκράτειρα της Χαναάν

Μια επιτακτική γυναικεία φωνή αναφώνησε: «Εμπρός, δείξε μού τη!»

Εκείνη τη στιγμή η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είχε σταματήσει στο σημείο Β, κοντά στον τοίχο και, καθώς το πρόσωπό της ήταν α-κάλυπτο, είδε ότι από πάνω κατέβαζαν μια φορητή σκάλα.

Στα σκαλιά πάτησαν με θόρυβο βαριές μπότες, πάνω από τις οποίες σάλευε ο γύρος ενός μαύρου ράσου.

Το εκτυφλωτικό φως μιας λάμπας πετρελαίου έπεσε στην ο-ροφή και στους τοίχους. Η γιγαντόσωμη μορφή που γέμιζε σχε-δόν το μισό αμπάρι γύρισε και η Λισίκινα αναγνώρισε τον απα-γωγέα της.

Ο αδελφός Ιωνάς, ο καπετάνιος του «Αγίου Βασιλίσκου»!

Ο μοναχός απέθεσε τη λάμπα κάτω και στάθηκε δίπλα στην ξαπλωμένη αιχμάλωτη, με τα χέρια σταυρωμένα πάνω στην κοι-λιά του.

Μια γυναίκα, της οποίας η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν μπο-ρούσε να δει το πρόσωπο, έσκυψε πάνω από την ανοιχτή μπου-καπόρτα. Ακούστηκε το θρόισμα λεπτού υφάσματος και μια φω-νή, που τώρα της φάνηκε παράξενα οικεία, πρόσταξε: «Γύρισέ τη, δε βλέπω τίποτα».

Η Λίντια Εβγκένιεβνα Μπαρέικο, η υστερική φιλοξενούμενη του δόκτορα Καρόβιν, να ποια ήταν!

Δεν είχε χρόνο να καταλάβει τίποτα, να συλλάβει το νόημα ό-σων συνέβαιναν. Δυο τραχιά χέρια ελευθέρωσαν μ' ένα δυνατό τράβηγμα την αιχμάλωτη από τα δεσμά της, αδειάζοντάς τη στο πάτωμα.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα σηκώθηκε στα γόνατα κι έπειτα κά-

θισε σ' έναν ξύλινο πάγκο που περιέτρεχε το στενόχωρο αμπάρι. Εκεί, λοιπόν, χτυπούσε όταν κυλιόταν μπρος πίσω πάνω στο πάτωμα, όχι στους τοίχους. Το κάθισμα ήταν άβολο, της φάνηκε, όμως, πιο αξιοπρεπές από το να μένει ξαπλωμένη κατάχαμα. Αν και για ποια αξιοπρέπεια μπορείς να μιλήσεις όταν φοράς μόνο τα εσώρουχά σου, είσαι δεμένος χειροπόδαρα κι έχεις το στόμα σου βουλωμένο μ' ένα κουρέλι.

Η κυρία Μπαρέικο κατέβηκε τα σκαλάκια, αλλά όχι μέχρι κάτω. Έμεινε σε δεσπόζουσα θέση. Κάτω από το μαύρο βελούδινο μανδύα της διακρινόταν το μεταξωτό, επίσης μαύρο, φόρεμα και στο λαιμό της έλαμπε θριαμβευτικά μια σειρά από χοντρά μαργαριτάρια. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα παρατήρησε ότι η φίλη του Καρόβιν ήταν τώρα ντυμένη πολύ πιο επιδεικτικά απ' ό,τι στην προηγούμενη συνάντησή τους. Δαχτυλίδια άστραφταν στα δάχτυλά της και βραχιόλια στους καρπούς της· στο πρόσωπό της δε φορούσε ένα απλό βέλο, αλλά κάτι σαν χρυσό ιστό. Με μια λέξη, το παρουσιαστικό της Λίντια Εβγκένιεβνα θύμιζε βασίλισσα. Ο καπετάνιος την κοίταζε με θαυμασμό, ή μάλλον όχι, όχι με θαυμασμό, αλλά με λατρεία, όπως οι αρχαίοι ειδωλολάτρες θα πρέπει να κοίταζαν τη θεά Ιστάρ με το χρυσό πρόσωπο.

Η κυρία Μπαρέικο είπε, ρίχνοντας μια περιφρονητική ματιά στην ταπεινωμένη αιχμάλωτη: «Κοίτα εμένα και κοίτα τον εαυτό σου. Είσαι μια άθλια, βρόμικη σκλάβα που τρέμει από φόβο. Εγώ, όμως, είμαι μια βασίλισσα. Αυτό το νησί μού ανήκει, είναι δικό μου! Σε τούτο το ανδρικό βασίλειο εγώ έχω την εξουσία και η εξουσία μου είναι αδιαμφισβήτητη! Κάθε άντρας που ζει εδώ και κάθε άντρας που πατάει το πόδι του εδώ γίνεται δικός μου. *Θα γίνει* δικός μου μόνο αν το θελήσω. Είμαι η Καλυψώ, είμαι η Σεμίραμις του Βορρά, είμαι η αυτοκράτειρα της Χαναάν. Πώς τόλ-

μησες εσύ, κοκκινότριχη γάτα, να επιβουλευτείς το στέμμα μου; Σφετερίστρια! Απατεώνισσα! Ήρθες εδώ επίτηδες για να μου πάρεις το θρόνο! Ω, το κατάλαβα αμέσως, όταν σε είδα για πρώτη φορά εκεί, στο μόλο. Εδώ δεν έρχονται γυναίκες όπως εσύ, μόνο ποντικάκια αμίλητα και θρησκόληπτα, ενώ εσύ είσαι μια αλεπού αποφασισμένη να κυνηγήσεις μέσα στο κοτέτσι μου!»

Ακούγοντας τη λέξη «ποντικάκια», η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έριξε μια κλεφτή ματιά στο πάτωμα, αλλά οι μικροί σύντροφοί της στο αλλόκοτο παιχνίδι πρέπει να είχαν κρυφτεί στις χαραμάδες, για να ξεφύγουν από το φως και το θόρυβο.

«Οι ναοί του Αραράτ δε σου χρησιμεύουν!» συνέχισε τον απίστευτο μονόλογό της η Λίντια Εβγκένιεβνα με απειλητικό ύφος. «Ο υπηρέτης μου», είπε δείχνοντας τον Ιωνά, «σε ακολούθησε. Δεν επισκέφτηκες ούτε μία εκκλησία ούτε ένα παρεκκλήσι! Μα και βέβαια, δεν ήρθες εδώ γι' αυτό!»

«Εδώ είμαστε λοιπόν, να η λύση του αινίγματος», σκέφτηκε αργά, πολύ αργά η ερευνήτρια. Όλες οι υποθέσεις, οι αληθοφανείς και οι παράλογες, ήταν λανθασμένες. Η αλήθεια ήταν απίστευτη! Μπορούσε, άραγε, κανείς να υποθέσει ότι μια κάτοικος των νησιών επιθυμούσε να αυτοανακηρυχτεί «αυτοκράτειρα της Χαναάν»; Να γιατί η εκθαμβωτική κυρία Μπαρέικο είχε εγκατασταθεί σ' εκείνο το απομακρυσμένο νησί, να γιατί δεν έφευγε ποτέ από εκεί! Χωρίς συζήτηση, ήταν πανέμορφη, κομψή, μεγαλόπρεπη με τον τρόπο της. Στην Αγία Πετρούπολη, όμως, θα ήταν μία από τις πολλές· σε μια πρωτεύουσα επαρχίας, μία από τις λίγες· ακόμα και σε μια επαρχιακή κωμόπολη θα είχε αντίζηλο. Εκεί, αντίθετα, σ' αυτό το μικρό ανδροκρατούμενο κόσμο, δεν υπήρχε καμιά να την ανταγωνιστεί. Η τοπική γυναικεία κοινωνία ήταν παντελώς απούσα και οι γυναίκες του λαού δε μετρούσαν. Οι περαστικές προ-

σκυνήτριες, από την άλλη, είχαν ιδιαίτερη ψυχική διάθεση, τριγύριζαν με πρόσωπα λυπημένα, τυλίγονταν με μαύρες εσάρπες, δεν κοίταζαν τους άντρες· και γιατί να το κάνουν, άλλωστε, αφού στα μέρη που είχαν αφήσει προσωρινά για να εξαγνιστούν από τις αμαρτίες τους οι καβαλιέροι ήταν υπεραρκετοί;

Η Μπαρέικο είχε ιδρύσει εδώ, στο νησί, το προσωπικό της βασίλειο. Στο πρόσωπο του καπετάνιου Ιωνά είχε βρει τον πιστό της σκλάβο. Ιδού ο Μαύρος Μοναχός, αυτοπροσώπως! Στεκόταν εκεί μ' ένα ηλίθιο και μακάριο χαμόγελο στο πρόσωπό του που έμοιαζε με πετσί. Ένας άνθρωπος όπως αυτός θα ικανοποιούσε αδιαμαρτύρητα οποιαδήποτε επιθυμία της βασίλισσάς του, ακόμα κι εγκληματική. Αν εκείνη τον πρόσταζε να τρομοκρατήσει τους υπηκόους της, να ενσταλάξει στις καρδιές τους έναν υπερφυσικό τρόμο, ο Ιωνάς θα το έκανε. Αν τον διέταζε να σκοτώσει κάποιον, να τον κάνει να τρελαθεί, να τον απαγάγει, εκείνος θα υπάκουε χωρίς δεύτερη σκέψη.

Ταραγμένη όπως ήταν, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν είχε το χρόνο να κατανοήσει απόλυτα τα πιθανά κίνητρα εκείνου του τερατώδους σχεδίου, ένα πράγμα, όμως, γνώριζε με βεβαιότητα, ότι η γυναικεία φιλοδοξία είναι μεγαλύτερη και πιο απόλυτη από εκείνη των αντρών· και όταν νιώθει να απειλείται από κάποιον, είναι ικανή για οποιαδήποτε δολιότητα και για οποιαδήποτε ωμότητα. Έπρεπε να κάνει τη μαινόμενη «αυτοκράτειρα» να αλλάξει γνώμη σχετικά με τις προθέσεις της ψευδοπροσκυνήτριας (με τους άντρες του Νέου Αραράτ, και γενικά με τους άντρες, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν ήξερε τι να κάνει), αλλιώς πάνω στην οργή της η Λίντια Εβγκένιεβνα θα διέπραττε άλλο ένα έγκλημα. Ύστερα απ' όλα εκείνα με τα οποία είχε λερώσει τα χέρια της, δε θα της στοίχιζε τίποτα.

Τα μπράτσα της, με τους καρπούς δεμένους, τεντώθηκαν προς το μαντίλι που της έκλεινε το στόμα. Μάταια, όμως. Ο επιδέξιος ναυτικός είχε ενώσει τα σκοινιά γύρω από τα χέρια μ' εκείνα γύρω από τα πόδια της κι έτσι της ήταν αδύνατο να φτάσει το σφιχτό κόμπο στον αυχένα της.

Η αιχμάλωτη μούγκρισε, αφήνοντας να εννοηθεί ότι ήθελε να μιλήσει. Το θέαμα ήταν αξιοθρήνητο, μα η Λίντια Εβγκένιεβνα δε συγκινήθηκε.

«Θέλεις να με κάνεις να σε λυπηθώ; Είναι αργά! Για άλλους ίσως να σε συγχωρούσα, για εκείνον, όμως, ποτέ!» Τα μάτια της άστραψαν με τόσο μίσος, ώστε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα κατάλαβε. Η Λίντια Εβγκένιεβνα δε θα την άκουγε, είχε ήδη πάρει την απόφασή της· κι ούτε θα της έλεγε ποιος ήταν εκείνος για τον οποίο αρνιόταν να τη συγχωρήσει. Η κατήγορός της έβαλε περήφανα το ένα χέρι στη μέση, έτεινε το άλλο με τον αντίχειρα προς τα κάτω, σαν Ρωμαία αυτοκράτειρα που καταδικάζει σε θάνατο ένα μονομάχο, και δήλωσε: «Η απόφαση της καταδίκης σου έχει εκδοθεί και τώρα θα εκτελεστεί. Ιωνά, θα τηρήσεις τον όρκο;»

«Ναι, βασίλισσα», απάντησε βραχνά ο καπετάνιος. «Για σένα ό,τι θες!»

«Ξεκίνα, λοιπόν».

Ο Ιωνάς έψαξε σε μια σκοτεινή γωνιά κι έβγαλε μια σιδερένια αξίνα. Έφτυσε τις παλάμες του και την έπιασε γερά.

Ήθελε να της σπάσει το κεφάλι; Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έκλεισε τα μάτια.

Ακούστηκε ένα τρίξιμο, ο θόρυβος σανίδων που κομματιάζονταν.

Άνοιξε τα μάτια της και είδε ότι ο γίγαντας είχε σπάσει μ' ένα χτύπημα το πλευρό του σκάφους, προφανώς κάτω από τα ίσαλα,

γιατί από τη ρωγμή άρχισε να μπαίνει νερό. Ο καπετάνιος πήρε φόρα και χτύπησε ξανά και ξανά και ξανά.

Από τις τέσσερις ρωγμές, μαύρα ρυάκια με ελαιώδεις ανταύγειες κύλησαν κελαρύζοντας στο πάτωμα του αμπαριού.

«Αρκεί». Η Λίντια Εβγκένιεβνα σταμάτησε τον καταστροφέα. «Θέλω να διαρκέσει περισσότερο. Κι αυτή να ουρλιάζει από τρόμο, να καταριέται την ώρα και τη στιγμή που τόλμησε να εισβάλει στο βασίλειό μου!»

Αφού πρόφερε την τρομερή καταδίκη, η κυρία Μπαρέικο ανέβηκε στη γέφυρα. Ο Ιωνάς την ακολουθούσε με θόρυβο.

Ο πάτος του αμπαριού δε φαινόταν πια, είχε σκεπαστεί όλος από το νερό. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έβαλε τα πόδια της στο κάθισμα κι έπειτα σηκώθηκε με κόπο, πιέζοντας με τη ράχη της το πλευρό του καϊκιού.

Φρίκη! Το νερό είχε ξετρυπώσει από τις χαραμάδες τα ποντίκια, που σκούζοντας τρομαγμένα άρχισαν να σκαρφαλώνουν στα εσώρουχα της καταδικασμένης.

Από ψηλά ακούστηκε ένα χαιρέκακο γέλιο: «Κοίταξέ την, την τρώνε τα ποντίκια, όπως την πριγκίπισσα Ταρακάναβα!* Κλείσε!»

Η σκάλα εξαφανίστηκε στην μπουκαπόρτα, το κάλυμμα έκλεισε, το σκοτάδι ξαναγύρισε στο αμπάρι.

Μέσα από τις σανίδες του καταστρώματος ακουγόταν η συνομιλία των δολοφόνων.

Η γυναίκα είπε: «Περίμενε στην ακτή μέχρι να πνιγεί. Μετά έλα. Ίσως να πάρεις μια αμοιβή».

Η απάντηση ήταν ένας βρυχηθμός ενθουσιασμού.

«Είπα ίσως», του έκοψε αμέσως τη φόρα η Λίντια Εβγκένιεβνα.

---

* Τυχοδιώκτρια που διεκδίκησε το ρωσικό θρόνο (1745-1775). (Σ.τ.Ε.)

Βήματα που απομακρύνονταν. Σιωπή.

Στον κόσμο, που τώρα για την Παυλίνα Αντρέγιεβνα είχε περιοριστεί στις διαστάσεις ενός ξύλινου κλουβιού, δεν υπήρχε παρά μόνο σκοτάδι και το κελάρυσμα του νερού. Τώρα που ο θάνατος πλησίαζε, αυτό που τη στενοχωρούσε περισσότερο ήταν ότι το γράμμα για το σεβασμιότατο (που ήταν λανθασμένο ως προς τα συμπεράσματά του, αλλά πάντως σε θέση να εξηγήσει και να ξεκαθαρίσει πολλά πράγματα) θα βούλιαζε μαζί της. Έτσι κανένας δε θα μάθαινε ποτέ ότι ο Βασιλίσκος δεν ήταν φάντασμα ή χίμαιρα, αλλά το δόλιο παιχνίδι ενός εγκληματικού μυαλού.

Δεν μπορούσε, όμως να παραδοθεί, όχι μέχρι την ύστατη στιγμή. Μόνο όταν έχουν εξαντληθεί όλες οι ανθρώπινες δυνατότητες είναι θεμιτό να παραδινόμαστε και να εμπιστευόμαστε τον εαυτό μας στη Θεία Πρόνοια.

Κρίμα που οι πιθανότητες της Παυλίνας Αντρέγιεβνα, η οποία ήταν δεμένη και κλεισμένη σ' εκείνη την παγίδα, ήταν μηδαμινές.

Ήταν αδύνατο να βγάλει το πανί που της έκλεινε το στόμα, όπως και να λύσει τα χέρια της.

«Πρέπει, λοιπόν, να προσπαθήσω να ελευθερώσω τα πόδια μου», είπε μέσα της. Διπλώθηκε στα δύο και τα δάχτυλά της κατόρθωσαν πράγματι να αγγίξουν το σκοινί γύρω από τους αστραγάλους.

Αλίμονο, οι κόμποι ήταν ιδιαίτερα περίπλοκοι (σίγουρα ναυτικοί) και τόσο σφιχτοί, που δεν μπορούσε να τους χαλαρώσει με τα νύχια.

Αν έκρινε από τον παφλασμό, το νερό είχε φτάσει σχεδόν στο επίπεδο του πάγκου. Ένα ποντίκι έσκουζε πολύ κοντά της, αλλά η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δε σκεφτόταν πια τους γυναικείους φόβους της. Αν μπορούσε να πιάσει τον κόμπο με τα δόντια! Συ-

στράφηκε ολόκληρη, έπιασε πιο δυνατά το πανί που της έσφιγγε το πρόσωπο, το τράβηξε προς τα κάτω. Λίγο έλειψε να εξαρθρώσει τα σαγόνια της και, επιπλέον, μ' εκείνη την απότομη κίνηση, κάτι αιχμηρό κέντησε το στήθος της.

Τι ήταν;

Οι βελόνες, οι βελόνες του πλεξίματος. Είχε ακόμα κρεμασμένη στο λαιμό της την τσάντα με το πλεχτό.

Έχωσε σβέλτα τα χέρια στο μπούστο της, ψηλάφισε το τσαντάκι και ήταν θέμα ενός δευτερολέπτου να βγάλει έξω μια βελόνα.

Τώρα έπρεπε να περάσει τη μεταλλική μύτη μέσα από τον κόμπο, να τραβήξει, να τον χαλαρώσει.

Το κρύο νερό έγλειφε τις σόλες της, σιγά σιγά έμπαινε στα παπούτσια της.

Ορίστε! Τα πόδια της ήταν ελεύθερα!

Τα χέρια, είναι αλήθεια, δε θα κατόρθωνε να τα λύσει, αλλά τώρα μπορούσε να τα τεντώσει προς τα πάνω.

Πρώτα έλυσε το μαντίλι που την έσφιγγε κι έβγαλε από το στόμα της το αηδιαστικό πανί. Μετά σηκώθηκε στις μύτες των ποδιών κι έσπρωξε με τις δεμένες γροθιές της την μπουκαπόρτα.

Αχ! Ήταν κλειδωμένη με το σύρτη. Ούτε τώρα μπορούσε να βγει από το αμπάρι!

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, όμως, δεν ενέδωσε για πολύ στην απελπισία. Έπεσε στα γόνατα (νερά τινάχτηκαν ολόγυρα), έσκυψε κι άρχισε να ψηλαφίζει το πάτωμα.

Να την, η αξίνα. Είχε μείνει εκεί που την έριξε ο Ιωνάς.

Τώρα έπρεπε να ξανασηκωθεί, να πάρει φόρα και να χτυπήσει το πορτάκι με όλη της τη δύναμη.

Το σίδερο έσπασε αμέσως το σάπιο ξύλο. Έπειτα από μερικά

χτυπήματα, ο σύρτης πετάχτηκε από τη θέση του. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα άνοιξε την μπουκαπόρτα και είδε από πάνω της τον ουρανό της αυγής. Ο αέρας ήταν υγρός και κρύος, αλλά μύριζε ζωή.

Γραπώθηκε από την άκρη του ανοίγματος, τραβήχτηκε προς τα πάνω, ακούμπησε τον έναν αγκώνα στο άνοιγμα, έπειτα και τον άλλο. Δεν ήταν και τόσο δύσκολο για μια καθηγήτρια γυμναστικής.

Όταν κάθισε στο κατάστρωμα, κοίταξε στην τρύπα. Ένα νερό μαύρο, νεκρό, κυμάτιζε ανεβαίνοντας όλο και πιο γρήγορα. Οι ρωγμές πρέπει να είχαν ανοίξει από την πίεση.

Μα τι ήταν εκείνη η μικρή κηλίδα στην επιφάνεια;

Κοίταξε καλύτερα. Ήταν ένας ποντικός. Ο μοναδικός επιζών, οι άλλοι είχαν πνιγεί. Κολυμπούσε σπασμωδικά με τις τελευταίες δυνάμεις του.

Με ένα μορφασμό αποστροφής, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, που είχε σωθεί σαν από θαύμα, έγειρε προς τα κάτω, ψάρεψε με το χέρι τον γκρίζο κολυμβητή (ήταν εκείνος με την κομμένη ουρά) και τον πέταξε βιαστικά μακριά της, πάνω στη γέφυρα.

Ο ποντικός τινάχτηκε σαν σκυλάκι, δε γύρισε ούτε να κοιτάξει τη σωτήρα του και βγήκε γρήγορα στην ακτή, διατρέχοντας τη σανιδόσκαλα.

Έκανε πολύ καλά, γιατί τώρα πια το κατάστρωμα είχε φτάσει σχεδόν στο επίπεδο της λίμνης.

Η κυρία Λισίκινα κοίταξε γύρω της. Είδε μισοβυθισμένες βάρκες, δέντρα που ξεπρόβαλλαν από το νερό, ξύλινα λείψανα που σάπιζαν στα ρηχά.

Ένα νεκροταφείο ψαροκάικων, να τι ήταν εκείνο το μέρος, να πού είχε φέρει το θύμα του να πεθάνει ο τρελός από έρωτα καπετάνιος Ιωνάς.

Σύντομα εμφανίστηκε κι εκείνος, από το πουθενά θα 'λεγε κανείς.

Μέσα από τη χλομή ομίχλη που σερνόταν πάνω από την ακτή, μια θεόρατη μαύρη φιγούρα βάδιζε αργά προς τη σανιδόσκαλα.

Ο αγώνας δρόμου

Το βλέμμα της Παυλίνας Αντρέγιεβνα έπεσε αμέσως στα χέρια του μοναχού, που χωρίς βιασύνη, με σιγουριά, σήκωναν τα μανίκια του ράσου. Το νόημα της κίνησης ήταν τόσο προφανές, ώστε η αναστημένη έπαψε αμέσως να ανασαίνει το ευλογημένο άρωμα της ζωής και, ακολουθώντας το παράδειγμα του συντρόφου της στη δυστυχία, όρμησε γρήγορα προς τη σανιδόσκαλα.

Κατέβηκε τρέχοντας από την κλυδωνιζόμενη σανίδα στη στεριά, πέρασε κάτω από την ανοιχτή χερούκλα του καπετάνιου και ξεχύθηκε πάνω στα χαλίκια, πάνω στις πέτρες κι ύστερα στο μονοπάτι προς την κατεύθυνση όπου, σύμφωνα με τους υπολογισμούς της, πρέπει να βρισκόταν η πόλη.

Όταν κοίταξε πίσω, είδε ότι ο Ιωνάς την κυνηγούσε, σφυροκοπώντας με τις βαριές του μπότες το έδαφος. Μα πώς μπορούσε να ακολουθεί τη γοργοπόδαρη δρομέα! Εξάλλου, άλλο πράγμα είναι ένα μακρύ ράσο και τελείως άλλο τα πανάλαφρα εσώρουχα από σατέν, που δεν εμποδίζουν τις κινήσεις.

Χωρίς αμφιβολία, αν διεξάγονταν τώρα οι Ολυμπιακοί Αγώνες, αυτή η νέα διασκέδαση των Ευρωπαίων, το μετάλλιο για το δρόμο ταχύτητας δε θα πήγαινε στο διώκτη, αλλά στο παραλίγο θύμα του.

Η κυρία Λισίκινα απομακρύνθηκε είκοσι βήματα, κατόπιν πε-

νήντα, εκατό. Το ποδοβολητό του Ιωνά δεν ακουγόταν σχεδόν καθόλου. Κάθε φορά, όμως, που γύριζε, έβλεπε ότι ο πεισματάρης καπετάνιος εξακολουθούσε να τρέχει, να τρέχει αδιάκοπα, χωρίς να σκέφτεται να παραιτηθεί.

Το μονοπάτι ήταν τελείως έρημο, από τη μια και την άλλη πλευρά του εκτείνονταν γυμνά λιβάδια. Δεν υπήρχε ούτε ένα σπίτι, μόνο χαμηλοί στάβλοι και σκοτεινές, ακατοίκητες αποθήκες. Δεν μπορούσε να υπολογίζει σε τίποτα παρά μόνο στον εαυτό της.

Τα πόδια της λειτουργούσαν καλά πάνω στο μαλακό έδαφος –ένα-δύο-τρία-τέασερα-εισπνοή, ένα-δύο-τρία-τέσσερα-εκπνοή–, αλλά τα χέρια της την εμπόδιζαν όλο και περισσότερο. Σύμφωνα με την αγγλική αθλητική επιστήμη, το σωστό τρέξιμο προϋπέθετε αρμονική κίνηση, την ενεργητική συμμετοχή αγκώνων και ώμων. Για ποια κίνηση, για ποια συμμετοχή να μιλήσει, όμως, κανείς όταν οι καρποί είναι δεμένοι και σφιγμένοι στο στήθος;

Ύστερα, όταν το μονοπάτι έγινε σταδιακά ανηφορικό, άρχισε να λαχανιάζει. Αγνοώντας την ορθή μέθοδο, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ανάσαινε τώρα και με το στόμα και με τη μύτη και όχι ανάμεσα στο τέταρτο και το πέμπτο βήμα, αλλά όπως τύχαινε. Σκόνταψε πολλές φορές και λίγο έλειψε να χάσει την ισορροπία της.

Οι μπότες ακούγονταν να πλησιάζουν σιγά σιγά και η Λισίκινα θυμήθηκε ότι ο πρόσφατος κανονισμός των Ολυμπιακών Αγώνων προέβλεπε, εκτός από τους αγώνες ταχύτητας, και αγώνες αντοχής. Και αν από τους δύο εκείνη ήταν ο καλύτερος δρομέας ταχύτητας, ήταν πιθανό ότι ως δρομέας αντοχής θα νικούσε ο πατέρας Ιωνάς.

Η ομίχλη είχε διαλυθεί και η αυγή άρχιζε να αποκτάει δύναμη. Έτσι μπόρεσε επιτέλους να δει πόση απόσταση της απέμενε να διανύσει. Στ' αριστερά, σε απόσταση περίπου ενός ή ενάμισι

βέρστι, διακρίνονταν, γκρίζα και νυσταγμένα, τα καμπαναριά της πόλης. Εξαντλημένη, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν είχε τη δύναμη να τρέξει μέχρι εκεί, μπορούσε μόνο να ελπίζει ότι θα συναντούσε κάποιον που θα την έσωζε. Κι αν δε συναντούσε κανέναν;

Στα δεξιά, σε λιγότερο από τριακόσια βήματα απόσταση, πάνω σ' ένα βράχο διακρινόταν ένας μοναχικός πυργίσκος, προφανώς ένας φάρος. Εκεί σίγουρα θα υπήρχε κάποιος!

Πότε τρέχοντας, πότε περπατώντας, ξέπνοη τώρα πια, προχώρησε προς το πέτρινο οικοδόμημα. Έπρεπε να φωνάξει, να καλέσει σε βοήθεια, αλλά δεν είχε πια τη δύναμη.

Μόνο όταν απέμενε ελάχιστος δρόμος για το φάρο είδε τις σανίδες που ήταν καρφωμένες σταυρωτά στα παράθυρα, την αυλή που είχε πνιγεί από τα αγριόχορτα και το φράχτη που είχε μισοπέσει.

Ο φάρος ήταν εγκαταλειμμένος, ακατοίκητος!

Έτρεξε ακόμα λίγο, τώρα πια από κεκτημένη ταχύτητα, αφού δεν είχε κανένα νόημα. Σκόνταψε σ' ένα εξόγκωμα του εδάφους κι έπεσε ακριβώς μπροστά στο ξεχαρβαλωμένο πορτόφυλλο.

Δεν τα κατάφερνε να σηκωθεί – άλλωστε σε τι θα ωφελούσε; Αντί γι' αυτό, στήλωσε τους αγκώνες, έριξε το κεφάλι της προς τα πίσω κι άρχισε να ουρλιάζει. Όχι για να καλέσει σε βοήθεια (ποιος θα την άκουγε;), αλλά από απελπισία. «Ιδού, Κύριε, είμαι η μοναχή Πελαγία, κατά κόσμον Παυλίνα Λισίκινα, και πεθαίνω!»

Αφού έδωσε διέξοδο στο φόβο της, στράφηκε προς τα εκεί απ' όπου ακούγονταν τα βήματα να πλησιάζουν.

Ο καπετάνιος δεν αγκομαχούσε πολύ από το τρέξιμο, μόνο το πρόσωπό του είχε γίνει ακόμα πιο κόκκινο.

Σφίγγοντας τα χέρια στο στήθος της (στη στάση αυτή έδειχνε να ικετεύει για οίκτο), η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είπε με πάθος:

«Αδελφέ Ιωνά! Τι σας έκανα; Εγώ είμαι μια εν Χριστώ αδελφή! Μη σκοτώσετε μια ζωντανή ψυχή!»

Πίστευε ότι εκείνος δε θα απαντούσε.

Ο μοναχός στάθηκε πάνω από το θύμα του, σκούπισε το μέτωπό του με το μανίκι και είπε με βαθιά φωνή: «Τη δική μου ψυχή την έχω καταδικάσει, γιατί θα 'πρεπε να λυπηθώ μια άλλη;»

Κοίταξε τριγύρω, μάζεψε από την άκρη του δρόμου μια μεγάλη πέτρα όλο γωνίες και τη σήκωσε πάνω από το κεφάλι του. Εκείνη δεν έκλεισε καν τα μάτια, κοίταζε ψηλά. Όχι το δολοφόνο της, αλλά τον ουρανό. Ήταν συννεφιασμένος, βαρύς, μα γεμάτος φως.

«Ε, φίλε!» ακούστηκε ξαφνικά μια φωνή διαπεραστική και ήρεμη.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, που είχε συμβιβαστεί πια με την ιδέα ότι το κεφάλι της θα τσακιζόταν σαν τσόφλι αβγού, κοίταξε έκπληκτη τον Ιωνά. Αυτός, πάντα κρατώντας πάνω απ' το κεφάλι του την πέτρα, στράφηκε προς το φάρο. Πράγματι, η φωνή είχε ακουστεί από εκεί.

Η πόρτα του πύργου, που πριν ήταν κλειστή, τώρα είχε ανοίξει διάπλατα. Στο κατώφλι στεκόταν ένας κύριος που φορούσε μεταξωτή ρόμπα και περσικές παντόφλες με αραβουργήματα. Πρέπει να είχε μόλις σηκωθεί από το κρεβάτι.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα τον αναγνώρισε αμέσως. Και πώς να μην τον αναγνωρίσει! Μπορούσε να ξεχάσει εκείνο το άφοβο πρόσωπο, τα γαλανά μάτια και το ξανθό τσουλούφι που έπεφτε λοξά στο μέτωπο;

Ήταν εκείνος. Ο σωτήρας του μικρού γάτου, ο καταστροφέας της γυναικείας γαλήνης.

Τι οπτασία!

«Άφησε κάτω την πέτρα, δούλε του Θεού», είπε ο πανέμορφος άγνωστος, παρατηρώντας με ενδιαφέρον το ρωμαλέο μοναχό και τη νεαρή γυναίκα που ήταν πεσμένη στα πόδια του. «Κι έλα να σου τραβήξω τα αφτιά, για να μάθεις πώς φέρονται στις κυρίες».

Ήταν απλώς υπέροχος, καθώς πρόφερε εκείνα τα αναιδή λόγια – λιγνός, ψηλός, μ' ένα ειρωνικό χαμόγελο στα λεπτά χείλια του. Ο Δαβίδ που προκαλεί τον Γολιάθ: να η σύγκριση που ήρθε στο μυαλό της κυρίας Λισίκινα, η οποία είχε μείνει άναυδη από την ταχύτητα με την οποία εκτυλίσσονταν τα γεγονότα.

Σε αντίθεση με τη βιβλική μονομαχία, ωστόσο, εδώ η πέτρα δε βρισκόταν στα χέρια του υπέροχου ήρωα, αλλά σ' εκείνα του γίγαντα. Ο τελευταίος, βγάζοντας έναν υπόκωφο βρυχηθμό, έκανε μεταβολή κι εκτόξευσε την πέτρα εναντίον του ανεπιθύμητου μάρτυρα που είχε ξεμυτίσει ποιος ξέρει από πού.

Η πέτρα σίγουρα θα είχε κάνει τον ξανθό να σωριαστεί, αλλά αυτός μετακινήθηκε ταχύτατα και η πέτρα χτύπησε το φύλλο της ανοιχτής πόρτας σπάζοντάς το στα δύο, μετά έπεσε στο κατώφλι, χτύπησε το ένα μετά το άλλο και τα τρία σκαλοπάτια και βούλιαξε στη λάσπη.

«Α, έτσι! Πρόσεχε, ρασοφόρε!»

Το πρόσωπο του ιππότη από ειρωνικό έγινε αποφασιστικό, το σαγόνι του σφίχτηκε, μια ατσάλινη λάμψη άστραψε στα μάτια του. Ο υπέροχος υπερασπιστής όρμησε προς το μοναχό, πήρε άψογη στάση πυγμάχου κι εξαπέλυσε στο πλατύ πρόσωπο του καπετάνιου έναν καταιγισμό από γροθιές ακριβείς και θορυβώδεις, που δυστυχώς του Ιωνά δεν του έκαναν ούτε κρύο ούτε ζέστη.

Ο μεγαλόσωμος άντρας παραμέρισε με μια κίνηση τον αγριεμένο αντίπαλό του, σαν να ήταν ενοχλητική μύγα, ύστερα τον άρπαξε από τους ώμους, τον σήκωσε ψηλά και τον πέταξε δυο μέτρα μακριά. Ένα βογκητό ξέφυγε από την Παυλίνα Αντρέγιεβνα.

Ο ξανθός σηκώθηκε αμέσως όρθιος και πέταξε από πάνω του τη ρόμπα, που ήταν εκτός τόπου και χρόνου δεδομένης της κατάστασης. Από μέσα δε φορούσε πουκάμισο κι έτσι στο βλέμμα της Παυλίνας Αντρέγιεβνα αποκαλύφθηκαν η επίπεδη κοιλιά και το μυώδες, ξανθότριχο στήθος. Τώρα ο παλαιστής έμοιαζε ακόμα περισσότερο στον Δαβίδ.

Ο ένοικος του φάρου, έχοντας προφανώς καταλάβει ότι με γυμνά χέρια δεν μπορούσε να νικήσει εκείνη την αρκούδα, κοίταξε δεξιά κι αριστερά αναζητώντας κάποιο όπλο. Για καλή του τύχη, κοντά σε μια αποθήκη με στέγη σκεβρωμένη και ξεχαρβαλωμένη, ανάμεσα στα χόρτα, υπήρχε μια παλιά σανίδα από κάρο.

Με δυο σάλτα ο Δαβίδ την έφτασε, την έπιασε γερά με τα δυο του χέρια και διέγραψε έναν κύκλο πάνω από το κεφάλι του. Τώρα οι πιθανότητες των δύο μονομάχων φαίνονταν ίσες. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα πήρε κουράγιο, σηκώθηκε από κάτω κι έμπηξε τα δόντια της στο σκοινί. Έπρεπε να λύσει όσο πιο γρήγορα μπορούσε τα χέρια της και να σπεύσει σε βοήθεια!

Ο Γολιάθ δεν πτοήθηκε καθόλου από τη σανίδα. Προχωρούσε καταπάνω στον αντίπαλό του με σφιγμένες γροθιές και σκυμμένο κεφάλι. Όταν το αυτοσχέδιο ρόπαλο τον χτύπησε κατακέφαλα, ο καπετάνιος δεν προσπάθησε καν να το αποφύγει, μόνο τρέκλισε ελαφρά. Η σανίδα, αντίθετα, έσπασε στα δύο, σαν σπιρτόξυλο.

Ο καπετάνιος άρπαξε ξανά τον αντίπαλό του από τους ώμους,

πήρε φόρα και τον πέταξε, αυτή τη φορά όχι στο χώμα, αλλά στον τοίχο. Ήταν απλώς εκπληκτικό που ο ξανθός δεν έχασε τις αισθήσεις του έπειτα από τέτοιο χτύπημα!

Ανέβηκε τρεκλίζοντας τα σκαλοπάτια. Ήθελε να υποχωρήσει μέσα στο σπίτι, όπου πιθανότατα είχε κάποιο άλλο όπλο, πιο αποτελεσματικό από εκείνη τη σανίδα από σάπιο ξύλο. Ο Ιωνάς, όμως, μάντεψε την πρόθεσή του και μ' ένα βρυχηθμό όρμησε προς τα εμπρός προλαβαίνοντάς τον.

Το αποτέλεσμα της μονομαχίας δεν άφηνε πια αμφιβολίες. Με το ένα χέρι ο μοναχός κοπάνησε το δύσμοιρο ιππότη στην κάσα της πόρτας και, χωρίς να βιάζεται, έφερε το άλλο πίσω και το έσφιξε σε γροθιά, για να δώσει ένα τρομερό, ίσως και θανάσιμο, χτύπημα.

Στο μεταξύ η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είχε επιτέλους κατορθώσει να λύσει τα σκοινιά. Πετάχτηκε όρθια και με μια στριγκλιά έτρεξε να βοηθήσει τον υπερασπιστή της. Πήδηξε με φόρα στην πλάτη του καπετάνιου, τον έσφιξε με τα χέρια και του δάγκωσε το λαιμό, που αποδείχτηκε αλμυρός στη γεύση και σκληρός σαν μπακαλιάρος.

Ο Ιωνάς τίναξε από πάνω του την πανάλαφρη επιτιθέμενη, έτσι όπως μια αρκούδα τινάζει από πάνω της ένα σκύλο. Έκανε μια απότομη κίνηση με τον κορμό του και η Παυλίνα Αντρέγιεβνα πετάχτηκε μακριά. Με αυτό το τίναγμα, όμως, ο καπετάνιος, που βρισκόταν στην άκρη της σκάλας, έχασε την ισορροπία του, ταλαντεύτηκε, κούνησε σπασμωδικά τα χέρια και ο Δαβίδ δεν άφησε να του ξεφύγει η ανεπανάληπτη ευκαιρία. Με όση δύναμη είχε, κουτούλησε με το μέτωπο το σαγόνι του δράστη.

Η πτώση του γίγαντα από ένα ύψος μάλλον μέτριο υπήρξε μνημειώδης, όπως η κατεδάφιση της στήλης Βαντόμ (η Παυλίνα

Αντρέγιεβνα είχε δει μια εικόνα στην οποία οι οπαδοί της Παρισινής Κομούνας γκρέμιζαν την κολόνα του Ναπολέοντα). Ο αδελφός Ιωνάς έπεσε στο χώμα με την πλάτη και ο αυχένας του χτύπησε την ίδια εκείνη μυτερή πέτρα που λίγο νωρίτερα είχε προσπαθήσει να χρησιμοποιήσει ως φονικό όπλο. Η επαφή συνοδεύτηκε από ένα τρομακτικό σπάσιμο. Ο γίγαντας έμεινε ακίνητος, με ορθάνοιχτα τα δυνατά του μπράτσα.

«Σ' ευχαριστώ, Κύριε», μουρμούρισε με πάθος η κυρία Λισίκινα. «Αυτό είναι το δίκαιο».

Την ίδια στιγμή, όμως, ντράπηκε για τη σκληρότητά της. Πλησίασε τον πεσμένο άντρα, γονάτισε και του ανασήκωσε το χαλαρό βλέφαρο.

«Είναι ζωντανός!» είπε μ' ένα στεναγμό ανακούφισης. «Τι γερό κρανίο!»

Ο σύντροφός της στην πάλη κατέβηκε τα σκαλάκια, κάθισε στον εξώστη και κοίταξε με απέχθεια τα γδαρμένα δάχτυλά του.

«Δεν πάει στο διάβολο. Και να πεθάνει, τι με νοιάζει εμένα;»

Χωρίς βιασύνη, παρατήρησε με ενδιαφέρον εκείνη την κυρία που φορούσε μόνο τα καταλερωμένα εσώρουχά της. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα κοκκίνισε και κάλυψε με την παλάμη του χεριού την πελώρια μελανιά.

«Α, η χήρα-σύζυγος». Ο πανέμορφος άγνωστος την αναγνώρισε. «Το 'ξερα ότι θα βλεπόμαστε ξανά. Ελάτε, για να σας δω». Παραμέρισε το χέρι της και σφύριξε. «Τι ντελικάτη επιδερμίδα. Μόλις πέσατε δημιουργήθηκε αμέσως αιμάτωμα».

Απαλά (ακόμα και τρυφερά θα μπορούσε να πει κανείς) άγγιξε με τα δάχτυλά του τη γαλαζωπή κηλίδα. Εκείνη δεν κινήθηκε. Δεν κάθισε να εξηγήσει ότι η μελανιά δεν ήταν φρέσκια, αλλά την είχε αποκτήσει την προηγούμενη μέρα.

Ο υπέροχος ξανθός την κοίταζε ίσια στα μάτια, τα χείλια του πάσχιζαν να σχηματίσουν ένα χαρούμενο χαμόγελο, αλλά με μικρή επιτυχία, αφού από τη γωνία του στόματος κυλούσαν άλικες σταγόνες αίματος.

«Είστε θαρραλέα, ακριβώς όπως μου αρέσει».

«Γυρίστε», είπε σιγά η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, μετακινώντας το βλέμμα της από το πρόσωπο στο γρατσουνισμένο ώμο του άντρα. «Όλη η πλάτη σας είναι γδαρμένη. Έχει ματώσει. Πρέπει να την πλύνουμε και να τη δέσουμε».

Τότε εκείνος ξέσπασε σε γέλια, χωρίς να νοιάζεται πια για το σκισμένο χείλος του. Ακόμα και ανάμεσα στα άσπρα δόντια του έτρεχε αίμα.

«Και νοσοκόμα επιπλέον! Κοιτάξτε, όμως, τον εαυτό σας καλύτερα!»

Σηκώθηκε, πέρασε το ένα χέρι γύρω από τους ώμους της κυρίας, ενώ με το άλλο την έπιασε κάτω από τα γόνατα, τη σήκωσε στην αγκαλιά του και τη μετέφερε μέσα στο σπίτι. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ήθελε να προβάλει αντίσταση, αλλά έπειτα απ' όλες τις δοκιμασίες στις οποίες είχαν υποβληθεί τα νεύρα και το σώμα της δεν της απέμεναν πια δυνάμεις και η ζεστή και δυνατή αγκαλιά ενός αποφασιστικού άντρα τής πρόσφερε ηρεμία και παρηγοριά. Πριν από λίγο, μόλις ένα λεπτό πριν, τα πάντα ήταν άσχημα, απλώς φριχτά, ενώ τώρα όλα ήταν σωστά και όμορφα. Αυτό ήταν πάνω κάτω το συναίσθημα που κυριαρχούσε μέσα της εκείνη τη στιγμή. Μπορούσε να μη σκέφτεται τίποτα πια, να μην ταράζεται. Υπήρχε κάποιος που ήξερε τι έπρεπε να κάνει, που ήταν έτοιμος να πάρει πάνω του όλες τις αποφάσεις.

«Ευχαριστώ», ψιθύρισε, καθώς θυμήθηκε ότι δεν είχε ευχαρι-

στήσει ακόμα το σωτήρα της. «Με σώσατε από βέβαιο θάνατο. Ήταν ένα αληθινό θαύμα».

«Θαύμα, πράγματι». Ο ωραίος ξανθός την απέθεσε απαλά σ' ένα ράντζο σκεπασμένο με δέρμα αρκούδας. «Σταθήκατε τυχερή, κυρία. Εγκαταστάθηκα εδώ μόλις πριν από μία βδομάδα. Ο φάρος είναι ακατοίκητος από καιρό. Γι' αυτό και η εγκατάλειψη, συγχωρήστε με».

Έδειξε με μια κίνηση το δωμάτιο, το οποίο στην Παυλίνα Αντρέγιεβνα φάνηκε εξαιρετικά ρομαντικό, δεδομένης της ψυχικής κατάστασης στην οποία βρισκόταν εκείνη τη στιγμή. Στο μοναδικό παράθυρο, στη θέση του τζαμιού που έλειπε, υπήρχε τυλιγμένη μια καυκασιανή κάπα, το άλλο μισό, όμως, είχε μια θαυμάσια θέα στη λίμνη και στο Νησί της Εγγύτητας, που διακρινόταν στο βάθος. Την επίπλωση του δωματίου αποτελούσαν ένα κουτσό τραπέζι σκεπασμένο μ' ένα πολυτελές βελούδινο τραπεζομάντιλο, μια μαλακιά τούρκικη πολυθρόνα μ' ένα βουνό μαξιλάρια και το ράντζο το οποίο μνημονεύσαμε πιο πάνω. Στο μαύρο από την καπνιά τζάκι καίγονταν τρίζοντας μερικά κούτσουρα αναμμένα από το προηγούμενο βράδυ. Το μοναδικό στολίδι των γυμνών πέτρινων τοίχων ήταν ένα πολύχρωμο ανατολίτικο χαλί, πάνω στο οποίο ήταν κρεμασμένα ένα τουφέκι, ένα μαχαίρι και μια σκαλιστή πίπα.

«Μα πώς ζείτε εδώ πάνω ολομόναχος; Γιατί;» ρώτησε η διασωθείσα, όχι και πολύ διακριτικά. «Αχ, με συγχωρείτε, δε συστηθήκαμε ακόμα. Παυλίνα Αντρέγιεβνα Λισίκινα, από τη Μόσχα».

«Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς». Ο οικοδεσπότης υποκλίθηκε, χωρίς να πει το επίθετό του. «Εδώ ζω πολύ ωραία. Και όσο για το λόγο... Εδώ δεν υπάρχουν ενοχλητικοί, μόνο ο άνεμος και τα κύματα. Μα γι' αυτά θα μιλήσουμε μετά». Έχυσε βραστό νερό από

το σαμοβάρι σε μια κούπα και πήρε από το τραπέζι ένα καθαρό μαντίλι. «Ας ασχοληθούμε πρώτα με τα τραύματά σας. Σηκώστε το μεσοφόρι σας, αν έχετε την καλοσύνη».

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα αρνήθηκε, φυσικά, να σηκώσει το μεσοφόρι της, αλλά του επέτρεψε να της πλύνει το πρόσωπο, τα γδαρσίματα στους αγκώνες και τους αστραγάλους, που είχαν κοπεί από το σκοινί. Ως νοσοκόμος ο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς δεν ήταν και πολύ ικανός, έβαζε, όμως, τα δυνατά του. Τρεμόπαιξε συγκινημένη τα βλέφαρά της κοιτάζοντας με πόση τρυφερότητα της έβγαζε από το πόδι το βρεγμένο παπούτσι και δεν τα έβαλε μαζί του που ταυτόχρονα πίεζε με το δάχτυλό του ένα μωλωπισμένο κοκαλάκι προκαλώντας της πόνο.

«Δεν μπορώ να εκφράσω καν με λόγια την ευγνωμοσύνη μου. Και πάνω απ' όλα γιατί, χωρίς να το σκεφτείτε πολύ και χωρίς να ζητήσετε εξηγήσεις, τρέξατε να βοηθήσετε μια άγνωστη».

«Ανοησίες», τη διέκοψε ο οικοδεσπότης, ενώ έπλενε το γδάρσιμο στον αστράγαλο. «Ούτε να το συζητάτε».

Ήταν φανερό ότι δεν προσποιόταν. Στ' αλήθεια δεν έδινε καμία σημασία στο κατόρθωμά του. Απλώς είχε ενεργήσει με τον τρόπο που θεωρούσε φυσικό, όπως εκείνη τη φορά, με το γατάκι. Αυτό το χαρακτηριστικό του ήταν που γοήτευε περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα προσπαθούσε να μη στρέφει στον ήρωα την παραμορφωμένη πλευρά του προσώπου της κι έτσι ήταν αναγκασμένη να τον κοιτάζει πάντα με την άκρη του ματιού.

Αχ, πόσο της άρεσε! Αν, εκμεταλλευόμενος την οικειότητα που είχε δημιουργηθεί λόγω της κατάστασης, ο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς επέτρεπε στον εαυτό του έστω κι ένα πονηρό βλέμμα ή ένα αδιάκριτο άγγιγμα, εκείνη θα θυμόταν αμέσως το καθήκον

της και θα επαγρυπνούσε, αλλά οι φροντίδες του οικοδεσπότη ήταν ειλικρινά αδερφικές και η καρδιά της άφησε να της ξεφύγει η ευκαιρία να προετοιμάσει την άμυνά της.

Όταν αντιλήφθηκε ότι δεν κοίταζε τον Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς ακριβώς όπως θα άρμοζε σε μια μοναχή, φοβήθηκε, αλλά ήταν πια αργά· η καρδιά της χτυπούσε πολύ πιο δυνατά από το κανονικό και στην επαφή με τα δάχτυλα του ερασιτέχνη γιατρού το σώμα της κυρίευε μια επικίνδυνη λαχτάρα.

Ήταν η κατάλληλη στιγμή για να προσευχηθεί στο Θεό να δυναμώσει το πνεύμα της και να τη βοηθήσει να νικήσει τον πειρασμό, αλλά στο δωμάτιο δεν υπήρχε ούτε ένα εικόνισμα.

«Ορίστε», είπε ικανοποιημένος ο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς. «Τουλάχιστον δε θα μολυνθούν. Και τώρα η σειρά σας».

Έστρεψε στην ξαπλωμένη κυρία τη γυμνή και γδαρμένη πλάτη του.

Ο πειρασμός έγινε ακόμα μεγαλύτερος. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ανακάθισε στο ράντζο κι άρχισε να σκουπίζει τη λευκή επιδερμίδα του σωτήρα της, συγκρατώντας με κόπο τον εαυτό της για να μην τον χαϊδέψει με το χέρι.

Ιδιαίτερα ύπουλες ήταν οι ολοένα και συχνότερες παύσεις. Τα χρόνια που είχε περάσει στο μοναστήρι είχε ξεχάσει ότι εκείνα τα διαλείμματα στη συζήτηση ήταν τα πιο επικίνδυνα. Ένιωσε αμέσως την ανάσα της να γίνεται πιο γρήγορη και τα μηνίγγια της να χτυπούν.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ντράπηκε ξαφνικά για την αμφίεσή της και κοίταξε γύρω της, αναζητώντας κάτι για να σκεπαστεί. Δε βρήκε τίποτα.

«Κρυώνετε;» ρώτησε ο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς χωρίς να στραφεί. «Ρίξτε πάνω σας εκείνη την κάπα, δεν έχω τίποτε άλλο».

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα πήγε στο παράθυρο, πατώντας στο κρύο πάτωμα, ξεκρέμασε τη βαριά προβιά και την έριξε πάνω της. Αισθάνθηκε κάπως πιο ήσυχη και ο άνεμος που έμπαινε από το σπασμένο τζάμι δρόσιζε ευχάριστα το ξαναμμένο πρόσωπό της.

Στο βάθος, εκεί όπου άρχιζε το Ακρωτήρι της Νηστείας, υπήρχε μια μικρή ομάδα μοναχών που έδειχναν να περιμένουν κάτι. Έπειτα η πόρτα του παρεκκλησιού της Απόλυσης άνοιξε και βγήκε ένας άνθρωπος χωρίς πρόσωπο, ντυμένος με μαύρο ράσο με μυτερή κουκούλα. Οι μοναχοί υποκλίθηκαν βαθιά. Εκείνος τους ευλόγησε και κατευθύνθηκε προς την ακτή. Μόνο τότε πρόσεξε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα τη βάρκα με τον κωπηλάτη. Ο μαυροντυμένος άντρας κάθισε στην πλώρη, στρέφοντας την πλάτη του στη Χαναάν, και η βάρκα ξεκίνησε για το Νησί της Εγγύτητας. Εκεί, κοντά στο νερό, τους υποδέχτηκαν άλλοι δύο χωρίς πρόσωπο, με τις κουκούλες των *σχίμνικι*.

«Ο αδελφός Κλεόπας πηγαίνει το νέο *σχίμνικ* στο ερημητήριο», είπε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, όταν την πλησίασε ο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς, και μισόκλεισε τα μάτια (η θήκη με τα γυαλιά είχε μείνει στο αμπαρωμένο κιόσκι, μαζί με το φόρεμα). «Λέγεται πατέρας Ιλάριος. Βιάζεται να εγκαταλείψει αυτή την κοιλάδα των δακρύων. Είναι ένας άνθρωπος καλλιεργημένος, μελέτησε για πολλά χρόνια θεολογία, αλλά δεν κατάλαβε το πιο ουσιώδες για το Θεό. Ο Κύριος δε θέλει από εμάς το θάνατο, μα τη ζωή...»

«Εύστοχη παρατήρηση», της ψιθύρισε στο αφτί ο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς, μετά την έπιασε ξαφνικά από τους ώμους και τη γύρισε προς το μέρος του.

Τη ρώτησε πειραχτικά, κοιτάζοντάς την από πάνω μέχρι κάτω: «Λοιπόν, ποιου είσαι η χήρα και ποιου η σύζυγος;»

Χωρίς να περιμένει την απάντηση, την αγκάλιασε και τη φίλησε στα χείλια.

Τη στιγμή εκείνη, ποιος ξέρει γιατί, της ήρθε στο νου μια τρομακτική σκηνή που είχε δει πριν από πολύ καιρό, όταν ήταν ακόμα κοριτσάκι. Η μικρή Παυλίνκα πήγαινε με τους γονείς της να βρουν κάτι φίλους τους στο γειτονικό κτήμα. Έτρεχαν γρήγορα σαν τον άνεμο πάνω στον παγωμένο Μόσχοβα. Μπροστά πήγαινε το έλκηθρο με τα δώρα (ήταν Χριστούγεννα). Ξαφνικά ακούστηκε ένας ξερός κρότος, στη λεία άσπρη επιφάνεια άνοιξε μια μαύρη ρωγμή και μια ακαταμάχητη δύναμη ρούφηξε πρώτα το έλκηθρο με τον αμαξά κι έπειτα το άλογο που ξεφυσούσε και χτυπούσε τα μπροστινά πόδια του...

Τον ίδιο κρότο, που είχε εντυπωθεί για πάντα στη μνήμη της, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα τον άκουσε και τώρα. Είδε ξανά εκείνη την εικόνα, σαν να την είχε μπροστά στα μάτια της. Κάτω από το λευκό και άσπιλο μανδύα ξεπρόβαλε κάτι σκοτεινό, τρομακτικό και κοχλαστό και άρχισε να απλώνεται όλο και περισσότερο, όλο και περισσότερο.

Έβαλε τρέμοντας τα χέρια της στο στήθος του πλανευτή και τον ικέτευσε: «Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς, αγαπητέ μου, λυπηθείτε με... Μη με βασανίζετε! Δεν μπορώ να το κάνω. Δεν μπορώ!»

Το είπε με τόση ειλικρίνεια, με τόση παιδική απλότητα, ώστε ο γλυκύτατος πολιορκητής της άνοιξε την αγκαλιά του, έκανε ένα βήμα πίσω και υποκλίθηκε στ' αστεία.

«Σέβομαι την αφοσίωσή σας στο σύζυγο και δε θα τολμήσω να σας φλερτάρω άλλο».

Τότε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα τον φίλησε, όχι στα χείλια, αλλά στο μάγουλο. Είπε μ' ένα λυγμό: «Ευχαριστώ, ευχαριστώ... Για... για τον οίκτο».

Ο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς αναστέναξε απογοητευμένος: «Ναι, η θυσία είναι μεγάλη από μέρους μου, γιατί εσείς, κυρία, είστε εξαιρετικά γοητευτική, ιδίως με αυτή τη μελανιά». Χαμογέλασε, βλέποντάς τη να στρέφει βιαστικά το κεφάλι από την άλλη και να λοξοκοιτάζει προς το μέρος του. «Ωστόσο, σε ένδειξη ευγνωμοσύνης για την ηρωική αυτοσυγκράτησή μου, πείτε μου τουλάχιστον ποιος είναι ο τυχερός. Σε ποιον είστε τόσο πιστή, παρά το γεγονός ότι το μέρος είναι απομονωμένο, παρά το συναίσθημα ειλικρινούς ευγνωμοσύνης για το οποίο κάνατε λόγο και –ζητώ συγνώμη– παρά την πείρα σας. Γιατί στο κάτω κάτω δεν είστε κοριτσάκι, ε;»

Παρά την ελαφρότητα του ύφους του, ήταν φανερό ότι ο πανέμορφος ξανθός είχε πληγωθεί. Για το λόγο αυτό, κι επίσης επειδή σε μια στιγμή όπως αυτή δεν ήθελε να πει ψέματα, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ομολόγησε: «Ο σύζυγός μου είναι Εκείνος».

Όταν ο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς ανασήκωσε αμήχανος τα φρύδια, ξεκαθάρισε: «Ο Ιησούς. Με είδατε με ρούχα λαϊκής, αλλά είμαι μοναχή, σύζυγός Του».

Περίμενε οτιδήποτε, αλλά όχι αυτό που ακολούθησε.

Τα χαρακτηριστικά του προσώπου του, το οποίο μέχρι εκείνη τη στιγμή ήταν ήρεμο και γελαστό, ξαφνικά αλλοιώθηκαν: τα μάτια του πέταξαν σπίθες, τα βλέφαρά του άρχισαν να τρεμοπαίζουν, τα ζυγωματικά του πήραν να κοκκινίζουν.

«Μοναχή;» φώναξε. «Σύζυγος του Χριστού;»

Η κόκκινη γλώσσα του έγλειψε το πάνω χείλος του. Εντελώς μεταμορφωμένος, ο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς γέλασε παράξενα, αλλόκοτα, και πήγε πολύ κοντά της.

«Θα έκανα στην άκρη για οποιονδήποτε, μα όχι για Εκείνον! Ε, λοιπόν, εγώ τη γυναίκα μου θα ήξερα να την υπερασπιστώ, ας δούμε αν μπορεί να το κάνει κι Εκείνος!»

Χωρίς πια καμία τρυφερότητα, μόνο με κτηνώδες πάθος, ρίχτηκε στην έντρομη γυναίκα. Της έσκισε το μεσοφόρι κι άρχισε να τη φιλάει στο λαιμό, στους ώμους, στο στήθος. Η κάπα την πρόδωσε γλιστρώντας αμέσως στο δάπεδο.

«Μα τι κάνετε;» φώναξε τρομαγμένη η κυρία Λισίκινα, ρίχνοντας πίσω το κεφάλι της. «Αυτό είναι ατιμία!»

«Λατρεύω τις ατιμίες!» γρύλισε ο ιερόσυλος. «Είναι το επάγγελμά μου!» Κάγχασε ξανά. «Επιτρέψτε μου να συστηθώ: είμαι ο Σατανάς του Νέου Αραράτ! Στάλθηκα εδώ για να ταράξω τούτα τα ήρεμα νερά, να κάνω να βγουν οι διάβολοι που αφθονούν σ' αυτά!»

Το αστείο άρεσε πολύ στο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς, που παραδόθηκε σ' ένα ξέσπασμα σπασμωδικού και μανιακού γέλιου. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα αναρίγησε, κάνοντας μια καινούρια υπόθεση.

Στο κάτω κάτω τι ήταν όλη εκείνη η ιστορία με τον αναστημένο Βασιλίσκο; Μια τερατώδης, βλάσφημη φάρσα για ανόητους που εντυπωσιάζονταν εύκολα! Μια γυναίκα δε θα οργάνωνε μια τέτοια σκηνοθεσία για ένα ξένο κοινό. Μια γυναίκα θέλει να έχει πάντα απέναντί της πολύ συγκεκριμένο θεατή ή θύμα και όχι κάποιους τυχαίους. Εδώ ήταν αισθητή μια απρόσωπη σκληρότητα, απόλυτα αρσενική, το παιχνίδι μιας διαστρεβλωμένης ανδρικής φιλοδοξίας. Και πόση ικανότητα και φαντασία χρειάζονταν για να στηθεί μια κωμωδία με φαντάσματα που περπατούν πάνω στο νερό! Όχι, η «αυτοκράτειρα της Χαναάν» και ο βραδύνους σκλάβος της δεν είχαν σχέση.

«Όλα αυτά, λοιπόν, τα κάνατε εσείς;» Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ένιωσε να της κόβεται η ανάσα. «Εσείς...; Τι φριχτό, απάνθρωπο αστείο! Πόσο κακό κάνατε, πόσους ανθρώπους κατα-

στρέψατε! Και όλα αυτά έτσι απλά, από ανία; Είστε στ' αλήθεια ο Σατανάς!»

Το δεξί μάγουλο του Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς συσπάστηκε από ένα νευρικό τικ, το πρόσωπό του έμοιαζε να χορεύει ένα διαβολικό κανκάν.

«Ναι, ναι, είμαι ο Σατανάς!» ψιθύρισαν τα κόκκινα λεπτά χείλια. «Δώσου στο Σατανά, γυναίκα του Χριστού!»

Τη σήκωσε εύκολα στα χέρια, την έριξε πάνω στο δέρμα αρκούδας κι έπεσε από πάνω της. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ύψωσε το χέρι της για να μπήξει τα νύχια της στα μάτια του βιαστή, αλλά ξαφνικά ένιωσε ότι δεν μπορούσε να το κάνει κι αυτό ήταν ό,τι χειρότερο, ό,τι πιο ντροπιαστικό.

«Δώσε μου τη δύναμη», ικέτευσε τότε την προστάτιδά της, την Αγία Πελαγία. Η ευγενής Ρωμαία, την οποία είχαν υποσχεθεί ως σύζυγο στο γιο του αυτοκράτορα, είχε προτιμήσει να πεθάνει βίαια παρά να αμαρτήσει με τον όμορφο ειδωλολάτρη. Καλύτερα να την έκλειναν κι αυτή μέσα σ' έναν πυρακτωμένο χάλκινο ταύρο, παρά να αφηνόταν να ατιμαστεί στα χέρια ενός πλανευτή!

«Συγχώρεσέ με, συγχώρεσέ με, σώσε με», ψέλλιζε η δυστυχής κυρία Λισίκινα, ομολογώντας ενώπιον του Αιώνιου Νυμφίου της την καταραμένη γυναικεία αδυναμία της.

«Ευχαρίστως!» Ο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς γέλασε σαρκαστικά.

Αποδείχτηκε, όμως, ότι και ο Ουράνιος Νυμφίος ήξερε να υπερασπίζεται την τιμή της μνηστής Του. Όταν πια η Παυλίνα Αντρέγιεβνα πίστευε ότι όλα ήταν χαμένα και δεν υπήρχε σωτηρία, απέξω ακούστηκε μια δυνατή φωνή: «Ε, Τσάιλντ Χάρολντ!*

* Αναφορά στο έργο του Λόρδου Βύρωνα *Το Προσκύνημα του Τσάιλντ Χάρολντ*. (Σ.τ.Μ.)

Δεν πεθάνατε από το κρύο εδώ πάνω; Είναι κι η πόρτα σας σπασμένη. Σας έφερα μια κουβέρτα κι ένα καλάθι εκ μέρους του μετρ Αρμάν με το πρωινό! Ε, κύριε Τερψιχόραφ, τι κάνετε, ακόμα κοιμάστε;»

Ο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς άφησε το θύμα του σαν να τον τίναξε μακριά κυκλώνας.

Το πρόσωπο του ενοίκου του πύργου άλλαξε και πάλι, για δεύτερη φορά, μέχρι που έγινε σχεδόν αγνώριστο. Από δαιμονικό έγινε φοβισμένο, όπως ενός μικρού παιδιού που έκανε μια σκανταλιά.

«Αχ, αχ, Ντανάτ Σάβιτς!» κλαψούρισε αιφνιδιασμένος ο Αντίχριστος ρίχνοντας πάνω του τη ρόμπα. «Τώρα ναι, κρυώνω!»

Ενδιαφέροντα πρόσωπα – 2

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, μην πιστεύοντας ακόμα το θαύμα, σηκώθηκε γρήγορα, σκεπάστηκε όσο καλύτερα μπορούσε με τα κουρελιασμένα εσώρουχά της και όρμησε προς την πόρτα.

Κοντά στον ξεχαρβαλωμένο φράχτη ο δόκτωρ Καρόβιν έδενε σ' έναν πάσσαλο το χαλινάρι ενός ρωμαλέου πόνι, που ήταν ζεμένο σε μια διθέσια άμαξα. Ο Ντανάτ Σάβιτς φορούσε ψάθινο καπέλο με μαύρη κορδέλα και ανοιχτόχρωμο πανωφόρι. Πήρε από την άμαξα ένα χοντρό δέμα κι ένα καλαθάκι και στράφηκε, αλλά δεν πρόσεξε αμέσως την αξιολύπητη γυναίκα (που, άλλωστε, είχε ενστικτωδώς αποτραβηχτεί στο βάθος του σπιτιού). Κοιτούσε τον αδελφό Ιωνά που ήταν πεσμένος αναίσθητος.

«Δώσατε στο μοναχό να πιει;» είπε κουνώντας το κεφάλι ο γιατρός. «Πάντα έτοιμος για αμαρτίες; Επιτρέψτε μου να πω ό-

τι δεν είναι μεγάλη ιεροσυλία, έχετε ακόμα πολύ δρόμο μπροστά σας για να γίνετε ένας αληθινός Σταβρόγκιν. Στ' αλήθεια, κύριε Τερψιχόραφ, θα έπρεπε να εγκαταλείψετε τούτο το μέρος, δε σας...»

Τότε ο Καρόβιν διέκρινε την ημίγυμνη γυναίκα που ξεμύτιζε πίσω από μια προεξοχή του τοίχου και δεν ολοκλήρωσε τη φράση του. Πρώτα ανοιγόκλεισε τα μάτια του και μετά συνοφρυώθηκε.

«Αχά», είπε αυστηρά. «Ώστε έτσι, λοιπόν. Έπρεπε να το περιμένω. Μα φυσικά, στο κάτω κάτω ο Σταβρόγκιν είναι κάποιος που ξέρει πώς να τις καταφέρνει. Καλημέρα, κυρία. Φοβάμαι ότι σας οφείλω κάποιες εξηγήσεις...»

Ο Ντανάτ Σάβιτς πρόφερε αυτά τα λόγια ανεβαίνοντας τις σκάλες, χωρίς και πάλι να ολοκληρώσει τη φράση του, γιατί αναγνώρισε τη γυναίκα που είχε φιλοξενήσει δύο μέρες νωρίτερα.

«Παυλίνα Αντρέγιεβνα, εσείς;» Ο γιατρός έμεινε εμβρόντητος. «Μα όχι... Θεέ μου, τι συνέβη; Τι σας έκανε;»

Ρίχνοντας ένα βλέμμα στο μωλωπισμένο πρόσωπο και στην αξιοθρήνητη περιβολή της κυρίας, ο Καρόβιν μπήκε μαινόμενος στο δωμάτιο. Πέταξε στην άκρη το καλάθι και την κουβέρτα, άρπαξε τον Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς από τους ώμους και τον ταρακούνησε τόσο πολύ, που έκανε το κεφάλι του να πηγαίνει πέρα δώθε.

«Αυτό, αγαπητέ μου, είναι αίσχος! Μάλιστα, κύριε! Ξεπεράσατε κάθε όριο! Μπορώ να καταλάβω το σκισμένο μεσοφόρι: ο σαγηνευτής, το πρωτόγονο πάθος και η όμορφη συντροφιά· αλλά γιατί να χτυπήσετε μια γυναίκα στο πρόσωπο; Δεν είστε ιδιοφυής ηθοποιός, αλλά ένας αχρείος, αυτό σας λέω μόνο!»

Ο ξανθός, τον οποίο ο Ντανάτ Σάβιτς είχε αποκαλέσει Τερ-

ψιχόραφ, αναφώνησε παραπονιάρικα: «Σας το ορκίζομαι, δεν τη χτύπησα!»

«Σκασμός, παλιάνθρωπε!» του φώναξε ο Καρόβιν. «Μ' εσένα θα λογαριαστώ μετά».

Έτρεξε προς την Παυλίνα Αντρέγιεβνα, που από εκείνο τον παράξενο διάλογο είχε καταλάβει μόνο ένα πράγμα: όσο φοβερός κι αν ήταν ο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς, ο ιδιοκτήτης της κλινικής ήταν ακόμα περισσότερο. Αλλιώς, γιατί ο Σατανάς του Νέου Αραράτ να τρομάξει τόσο πολύ;

«Τι παλιοδουλειά!» είπε αναστενάζοντας ο γιατρός, βλέποντάς τη να πισωπατάει σαν κυνηγημένο ζώο. «Μα τι κάνετε, αγαπητή Παυλίνα Αντρέγιεβνα, εγώ είμαι, ο Καρόβιν. Δε με αναγνωρίζετε; Μόνο μια καινούρια ασθενής μού έλειπε! Επιτρέψτε μου να σας σκεπάσω τους ώμους».

Μάζεψε από κάτω την κουβέρτα και τύλιξε με φροντίδα την κυρία Λισίκινα, που ξαφνικά ξέσπασε σε λυγμούς.

«Αχ, Τερψιχόραφ, τι έκανες;» έλεγε ο Ντανάτ Σάβιτς χαϊδεύοντας τα κόκκινα μαλλιά της γυναίκας που έκλαιγε. «Δεν είναι τίποτα, αγαπητή μου, δεν είναι τίποτα. Σας ορκίζομαι ότι θα του ξεριζώσω το κεφάλι και θα σας το προσφέρω στο πιάτο. Τώρα, όμως, θα σας πάρω στο σπίτι μου, θα σας δώσω να πιείτε ένα τονωτικό αφέψημα, θα σας κάνω μια ηρεμιστική ενεσούλα...»

«Δε χρειάζεται», απάντησε μέσα σε αναφιλητά η Παυλίνα Αντρέγιεβνα. «Καλύτερα να με πάτε πίσω στην πανσιόν».

Ο Καρόβιν κούνησε το κεφάλι. Με τόνο στοργικής επίπληξης, είπε σαν να μιλούσε σ' ένα πεισματάρικο παιδί: «Σε τέτοια κατάσταση; Ούτε να το συζητάτε. Πρέπει να σας εξετάσω. Αν έχετε κάποιο κάταγμα ή κάποια θλάση; Ή, Θεός φυλάξοι, κάποια εγκεφαλική διάσειση; Όχι, αγαπητή μου, έχω δώσει τον όρκο του

Ιπποκράτη εγώ. Πάμε, πάμε. Πού είναι λοιπόν το φόρεμά σας;»

Κοίταξε τριγύρω, έψαξε ακόμα και κάτω από το ράντζο. Εκείνη σώπαινε, το ίδιο και ο καταπονημένος Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς.

«Δεν πειράζει, στο διάβολο το φόρεμα. Κάτι θα σας βρούμε».

Βάζοντας το ένα του χέρι γύρω από τους ώμους της Παυλίνας Αντρέγιεβνα, την οδήγησε προς την έξοδο. Εκείνη δεν είχε τη δύναμη να προβάλει αντίσταση κι έπειτα δεν μπορούσε να εμφανιστεί στην πόλη έτσι ατημέλητη.

Ο Ντανάτ Σάβιτς, ποιος ξέρει γιατί, άρχισε να ζητάει συγνώμη. Όταν το πόνι της άμαξάς του άρχισε να πηγαίνει με ελαφρύ καλπασμό, είπε με ένοχο ύφος: «Πρόκειται για ένα τραγικό περιστατικό. Δεν ξέρω πώς να δικαιολογηθώ. Ποτέ δε μου συνέβη κάτι παρόμοιο. Εσείς έχετε, βέβαια, το δικαίωμα να παραπονεθείτε στις Αρχές, να με καταγγείλετε και πάει λέγοντας. Για την κλινική μου κάτι τέτοιο μπορεί να συνεπάγεται προβλήματα, ίσως και κλείσιμο, αλλά *mea culpa*. Εγώ είμαι αυτός που πρέπει να λογοδοτήσει».

«Μα εσείς τι σχέση έχετε;» ρώτησε έκπληκτη η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, τρίβοντας τα παγωμένα πόδια της. Τα παπούτσια της είχαν μείνει στο φάρο, αλλά εν πάση περιπτώσει λίγο θα της χρησίμευαν, έτσι βρεγμένα που ήταν. «Γιατί πρέπει να απολογηθείτε για τα εγκλήματα αυτού του ανθρώπου;»

Ήταν έτοιμη να αποκαλύψει στο γιατρό όλη την αλήθεια για το Μαύρο Μοναχό, αλλά δεν πρόλαβε. Ο Καρόβιν έκανε μια κίνηση που φανέρωνε οργή κι άρχισε να μιλάει βιαστικά, πολύ ταραγμένος: «Γιατί ο Τερψιχόραφ είναι ασθενής μου και δεν μπορεί να παραστεί στο δικαστήριο. Βρίσκεται κάτω από τη φροντίδα και την ευθύνη μου. Αχ, πώς μπόρεσα να σφάλω τόσο πολύ στη διάγνωσή μου! Είναι ασυγχώρητο! Να μην εντοπίσω τη

λανθάνουσα επιθετικότητα, και τι επιθετικότητα μάλιστα! Είναι σκανδαλώδες να χτυπάς με γροθιές μια γυναίκα! Όπως και να 'χει, θα τον στείλω πίσω στην Αγία Πετρούπολη. Στην κλινική μου δεν έχουν θέση βίαιοι τύποι!»

«Ποιος είναι ασθενής σας;» Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν πίστευε στ' αφτιά της. «Ο Νικολάι Βοεβαλόνταβιτς;»

Ο γιατρός χαμογέλασε με πικρία.

«Έτσι συστήθηκε; Νικολάι Βοεβαλόνταβιτς; Μα βέβαια! Α, θα ανακαλύψω ποιος του προμήθευσε εκείνη την αηδία!»

«Ποια αηδία;» Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα τα είχε εντελώς χαμένα.

«Βλέπετε, ο Λαέρτ Τερψιχόραφ (προφανώς πρόκειται για καλλιτεχνικό ψευδώνυμο) είναι ένας από τους πιο παράξενους ασθενείς μου. Υπήρξε σπουδαίος ηθοποιός, είχε αυτό που λέμε θεϊκή σπίθα. Όταν έπαιζε στο θέατρο, ταυτιζόταν τελείως με το χαρακτήρα. Κοινό και κριτικοί ήταν ενθουσιώδεις. Είναι γνωστό ότι οι καλύτεροι ηθοποιοί είναι εκείνοι που δεν έχουν πολύ έντονη προσωπικότητα, εκείνοι τους οποίους το "εγώ" δεν τους εμποδίζει να προσαρμόζονται σε κάθε νέο ρόλο. Ορίστε, στον Τερψιχόραφ το "εγώ" απουσιάζει εντελώς. Αν τον αφήσεις χωρίς ρόλο, θα μείνει από το πρωί μέχρι το βράδυ ξαπλωμένος στον καναπέ να κοιτάζει το ταβάνι, ξέρετε, σαν κούκλα πεταμένη στο μπαούλο ενός μαριονετίστα. Του αρκεί, όμως, να μπει στο πετσί ενός ρόλου για να δραστηριοποιηθεί και πάλι, να γεμίσει ζωή κι ενέργεια. Οι γυναίκες τον ερωτεύονταν μέχρι τρέλας, παράφορα. Παντρεύτηκε τρεις φορές και κάθε φορά ο γάμος κρατούσε λίγες βδομάδες, το πολύ δύο μήνες. Μετά η σύζυγος καταλάβαινε ότι ο εκλεκτός της ήταν ένα μηδενικό, ένα τίποτα, και ότι δεν είχε ερωτευτεί τον Λαέρτ Τερψιχόραφ, αλλά ένα χαρακτήρα της λο-

γοτεχνίας. Γεγονός είναι ότι λόγω μιας παθολογικής ανωριμότητας της προσωπικότητας, ο ηθοποιός αυτός έμπαινε τόσο πολύ στο πετσί του ρόλου που ερμήνευε, ώστε δεν τον αποχωριζόταν ούτε στην καθημερινή του ζωή, συμπληρώνοντας την ιδέα του συγγραφέα, αυτοσχεδιάζοντας, επινοώντας νέες καταστάσεις και ατάκες. Αυτό συνέβαινε μέχρι να του δώσουν να μελετήσει έναν καινούριο ρόλο. Γι' αυτό η πρώτη του γυναίκα παντρεύτηκε τον ευγενή Τσάτσκι* κι έπειτα βρέθηκε ξαφνικά να έχει σύντροφό της τον ασταθή Χλεστακόφ.** Η δεύτερη ξετρελάθηκε με τον Σιρανό ντε Μπερζεράκ*** και λίγο αργότερα κατέληξε στο πλευρό του Φιλάργυρου Ιππότη.**** Η τρίτη ερωτεύτηκε το μελαγχολικό Πρίγκιπα της Δανιμαρκίας***** κι εκείνος ξαφνικά μεταμορφώθηκε στον επιπόλαιο Κόμη Αλμαβίβα.****** Μετά το τρίτο διαζύγιο ο Τερψιχόραφ απευθύνθηκε σ' εμένα. Αγαπούσε πολύ την τελευταία του σύζυγο και είχε φτάσει στα πρόθυρα της αυτοκτονίας από την απελπισία. Έλεγε: "Θα παρατήσω το θέατρο, αλλά σώστε με, βοηθήστε με να γίνω ο εαυτός μου!"»

«Και τι έγινε μετά;» ρώτησε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, που είχε παθιαστεί με την παράξενη ιστορία.

«Τι να γίνει; Ο αληθινός Τερψιχόραφ, χωρίς εξωτερικές επιδράσεις, είναι σκιά ανθρώπου. Από το πρωί ως το βράδυ παραμένει παθητικός, μελαγχολικός και είναι βαθιά δυστυχισμένος.

---

* Χαρακτήρας του έργου *Συμφορά από το Πολύ Μυαλό* του Ρώσου διπλωμάτη και δραματικού συγγραφέα Αλέξανδρου Γκριμπογιέντοφ (1795-1829). (Σ.τ.Μ.)

** Χαρακτήρας του έργου *Ο Επιθεωρητής* του Ν. Γκόγκολ. (Σ.τ.Μ.)

*** Ήρωας του ομώνυμου έργου του Εντμόν Ροστάν. (Σ.τ.Μ.)

**** Αναφορά στο ομώνυμο έργο του Πούσκιν. (Σ.τ.Μ.)

***** Αναφορά στον Άμλετ του Ουίλιαμ Σαίξπηρ. (Σ.τ.Μ.)

****** Πρωταγωνιστής της όπερας του Ροσίνι «Ο Κουρέας της Σεβίλης». (Σ.τ.Μ.)

Ευτυχώς, έτυχε να πέσει στα χέρια μου ένα μεταφρασμένο βιβλίο, μια συλλογή διηγημάτων όπου περιγράφεται μια ανάλογη περίπτωση. Προτείνεται και μια συνταγή, προφανώς για αστείο, αλλά η ιδέα μού φάνηκε γόνιμη».

«Ποια ιδέα;»

«Μια ιδέα απόλυτα λογική από ψυχιατρική άποψη: δεν πρέπει πάντα να προσπαθούμε να επαναφέρουμε στο κανονικό μια διεστραμμένη ψυχή, γιατί έτσι υπάρχει ο κίνδυνος να τσακίσουμε την ατομικότητα. Πρέπει να μετατρέπουμε την αδυναμία σε δύναμη. Πράγματι, μια χαράδρα, αν την περιστρέψουμε κατά εκατόν ογδόντα μοίρες, μεταβάλλεται σε ύψωμα. Αν κάποιος δεν μπορεί να ζήσει χωρίς να ερμηνεύει ρόλους και μόνο τότε είναι γεμάτη η ζωή του, πρέπει να του προσφέρουμε διαρκώς ένα ρεπερτόριο. Και να διαλέγουμε μόνο τους ρόλους εκείνους οι οποίοι αναδεικνύουν τις καλύτερες, τις ανώτερες ιδιότητες της ανθρώπινης ψυχής. Καθόλου Χλεστακόφ, Φιλάργυρο Ιππότη ή, προς Θεού, Ριχάρδο Γ'».

«Επομένως, ο "Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς" είναι ο Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς Σταβρόγκιν του μυθιστορήματος *Οι Δαιμονισμένοι*; Μα γιατί διαλέξατε για τον ασθενή σας ένα ρόλο τόσο επικίνδυνο;»

«Δεν τον διάλεξα εγώ!» φώναξε ενοχλημένος ο γιατρός. «Εγώ επιβλέπω με μεγάλη προσοχή τα αναγνώσματά του, ξέρω ποιος ρόλος μπορεί να τον εμπνεύσει και γι' αυτό το μόνο βιβλίο που του επιτρέπω να διαβάζει εδώ κι ένα χρόνο είναι ένα άλλο μυθιστόρημα του κυρίου Ντοστογιέφσκι, *Ο Ηλίθιος*. Απ' όλους τους χαρακτήρες του μυθιστορήματος, ο μόνος κατάλληλος για τον Τερψιχόραφ είναι ο πρίγκιπας Μίσκιν. Ο ρόλος άρεσε στον Λαέρτ. Μεταμορφώθηκε στον ήπιο, ευσυνείδητο Λεβ Νικολάγιεβιτς Μίσκιν, τον καλύτερο απ' όλους τους κατοίκους της Γης. Όλα πή-

γαιναν θαυμάσια, ώσπου κάποιος παλιάνθρωπος του έβαλε στα χέρια τους *Δαιμονισμένους*, εν αγνοία μου. Σίγουρα, ο ρόλος του Σταβρόγκιν είναι πολύ πιο συναρπαστικός από του πρίγκιπα Μίσκιν κι έτσι ο Τερψιχόραφ άλλαξε ρεπερτόριο. Ο βυρωνισμός, η εξέγερση κατά του Θεού, η ποίηση του Κακού είναι από δραματική άποψη πολύ πιο συναρπαστικά από τις αδύναμες χριστιανικές αρετές, από την κατανόηση και τη συγνώμη. Όταν το αντιλήφθηκα ήταν πολύ αργά· η μεταμόρφωση είχε ήδη συντελεστεί και αναγκάστηκα να προσαρμοστώ στη νέα κατάσταση. Για την περίοδο της κρίσης τον εγκατέστησα μακριά από τους άλλους ασθενείς και άρχισα να αναζητώ κάποιο ανάγνωσμα που προσφέρει περισσότερα ερεθίσματα απ' ό,τι *Οι Δαιμονισμένοι*. Πρέπει να πω ότι είναι ένα έργο κάθε άλλο παρά εύκολο. Δεν πίστευα ότι ο Σταβρόγκιν μπορούσε να είναι τόσο επικίνδυνος και υποτίμησα τη δημιουργική φαντασία του Λαέρτ. Πάντως ένας Σταβρόγκιν που χτυπάει γυναίκες είναι μια υπερβολικά τολμηρή ερμηνεία του χαρακτήρα. Δεν παύει να είναι ένας αριστοκράτης».

«Δε με χτύπησε», είπε σιγά η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, μαντεύοντας πώς είχε καταλήξει εκείνο το καταραμένο μυθιστόρημα στα χέρια του δύστυχου τρελού. Ήταν ο πατέρας Μιτροφάνι εκείνος που το είχε χαρίσει στον Αλιόσα για το ταξίδι, με παιδαγωγικούς σκοπούς, και να το αποτέλεσμα!

Νιώθοντας κατά κάποιον τρόπο συνένοχη (η ίδια είχε διεγείρει στο σεβασμιότατο την επιθυμία για ανάγνωση μυθιστορημάτων), είπε: «Μη διώξετε τον Νικολάι Βσεβαλόνταβιτς, δε φταίει αυτός. Εγώ δε θα τον καταγγείλω».

«Αλήθεια;» Το πρόσωπο του Καρόβιν φωτίστηκε και απείλησε με το δάχτυλο έναν αόρατο Τερψιχόραφ. «Τώρα θα μου διαβάσεις το *Γαλάζιο Πουλί* του Μέτερλινκ!» Αμέσως, όμως, απογοη-

τεύτηκε ξανά. «Πρέπει να αναγνωρίσω ότι δεν αξίζω και πολύ ως θεραπευτής ψυχών. Είναι πολύ λίγοι εκείνοι που κατορθώνω να βοηθήσω. Η κατάσταση του Τερψιχόραφ είναι σοβαρή, αλλά όχι απελπιστική· τον Λεντότσκιν, αντίθετα, δεν έχω ιδέα πώς να τον σώσω».

Εκείνη ανασκίρτησε, καταλαβαίνοντας ότι η εξαφάνιση του Αλιόσα δεν είχε γίνει ακόμα αντιληπτή, και σώπασε.

Η άμαξα έτρεχε τώρα στο πευκόδασος, ανάμεσα στα πολύχρωμα κι ετερόκλητα σπιτάκια της κλινικής. Πίσω από μια στροφή φάνηκε η βίλα του γιατρού. Μπροστά στην είσοδό της ήταν σταματημένη μια ογκώδης άμαξα, μαύρη, μ' ένα χρυσό σταυρό στο πορτάκι, την οποία έσερναν τέσσερα άλογα.

«Επίσκεψη του πανοσιότατου», είπε με έκπληξη ο Ντανάτ Σάβιτς. «Πώς κι έτσι; Συνήθως με προσκαλεί εκείνος, και μάλιστα με ειδοποιεί πολύ νωρίτερα. Φαίνεται πως συνέβη κάτι έκτακτο. Θα σας συνοδεύσω στα ιδιαίτερα διαμερίσματά μου, Παυλίνα Αντρέγιεβνα, θα δώσω εντολή να σας φροντίσουν. Εμένα θα με συγχωρήσετε, πρέπει να πάω στο γραφείο να συναντήσω τον άρχοντα του νησιού».

Τα πράγματα, ωστόσο, δεν πήγαν όπως ήθελε ο Καρόβιν. Ο αρχιμανδρίτης πρέπει να είχε δει από το παράθυρο την άφιξη της άμαξας και βγήκε να τους υποδεχτεί στον προθάλαμο. Ή μάλλον δε βγήκε, αλλά όρμησε έξω, ντυμένος στα μαύρα, μαινόμενος, κραδαίνοντας απειλητικά τη ράβδο του. Κοίταξε φευγαλέα τη ρακένδυτη γυναίκα, έκανε ένα μορφασμό αποστροφής και τράβηξε το βλέμμα του, σαν να φοβόταν μήπως μολύνει τα μάτια του μ' ένα τόσο άσεμνο θέαμα. Δεν έγινε αντιληπτό αν είχε αναγνωρίσει τη γενναιόδωρη προσκυνήτρια. Και να την αναγνώρισε, μικρό το κακό, καθησύχασε τον εαυτό της η κυρία Λισίκι-

να· θα σκεφτόταν ότι εκείνη η αλλοπαρμένη είχε ονειρευτεί ξανά τον κροκόδειλό της.

«Καλημέρα, πάτερ». Ο Καρόβιν υποκλίθηκε, κοιτάζοντας το βλοσυρό ηγούμενο με εύθυμη αμηχανία. «Πού οφείλω αυτή την απροσδόκητη τιμή;»

«Παραβιάζετε τη συμφωνία;» Ο Βιτάλιος χτύπησε το σκήπτρο του στο πάτωμα. «Μια συμφωνία, κύριε, αξίζει πιο πολύ από τα χρήματα! Τι μου υποσχεθήκατε; Ότι εκείνη εκεί δε θα ενοχλούσε τους μοναχούς! Λοιπόν;»

«Ναι, λοιπόν;» ρώτησε ο γιατρός χωρίς να πτοείται καθόλου. «Τι το τόσο τρομερό συνέβη;»

«Ο "Βασιλίσκος" δε βγήκε σήμερα το πρωί! Ο καπετάνιος εξαφανίστηκε! Δεν είναι στο κελί του, δεν είναι στο μόλο, δεν είναι πουθενά! Οι επιβάτες διαμαρτύρονται, στο αμπάρι υπάρχει ένα επείγον φορτίο, το ανθόγαλα του μοναστηριού, και κανένας δεν μπορεί να κυβερνήσει το καράβι!» Ο αρχιμανδρίτης έπιασε το σταυρό που κρεμόταν στο στήθος του, προφανώς για να επαναφέρει τον εαυτό του στη χριστιανική πραότητα. Δεν ωφέλησε. «Έκανα έρευνα! Χτες βράδυ είδαν τον Ιωνά μ' εκείνη την πόρνη της Βαβυλώνας!»

«Αν μιλάτε για τη Λίντια Εβγκένιεβνα Μπαρέικο», απάντησε ήρεμα ο Ντανάτ Σάβιτς, «δεν είναι πόρνη. Η διάγνωση είναι διαφορετική: παθολογική ημινυμφομανία με εμμονή στις παρενοχλήσεις και ανεπαρκής λίμπιντο. Με άλλα λόγια, ανήκει στην κατηγορία των αδιόρθωτων νυμφιδίων που ξετρελαίνουν τους άντρες, αλλά δεν τους αφήνουν να τις αγγίξουν με τίποτα».

«Υπήρχε μια συμφωνία!» βρυχήθηκε με βροντερή φωνή ο Βιτάλιος. «Να μην την αφήνετε να πλησιάζει τους μοναχούς μου! Ας εξασκείται με τους ξένους! Υπήρχε συμφωνία ή όχι;»

«Υπήρχε», παραδέχτηκε ο γιατρός. «Μήπως, όμως, ήταν ο Ιωνάς εκείνος που δε συμπεριφέρθηκε ως μοναχός μαζί της;»

«Ο αδελφός Ιωνάς είναι μια αγνή ψυχή, χωρίς ίχνος κακίας. Είμαι ο εξομολογητής του, γνωρίζω πολύ καλά τα κοινότοπα αμαρτήματά του!»

Ο Καρόβιν μισόκλεισε τα μάτια.

«Λέτε ότι είναι μια αγνή ψυχή; Εδώ, στο δωμάτιο της Λίντια Εβγκένιεβνα, βρήκα ένα πακέτο κοκαΐνη και άλλα δύο άδεια, με ίχνη σκόνης. Ξέρετε ποιος της προμηθεύει αυτή τη βρομιά από την ηπειρωτική χώρα; Ο θαλασσοπόρος σας».

«Ψέματα!!! Αυτός που σας το είπε είναι συκοφάντης και κακόγλωσσος!»

«Μου το εξομολογήθηκε η ίδια η Λίντια Εβγκένιεβνα». Ο Ντανάτ Σάβιτς έκανε μια αδιάφορη χειρονομία προς την κατεύθυνση της λίμνης. «Και το απολωλός πρόβατό σας, η αγνή ψυχή, τώρα είναι πεσμένος κοντά στον παλιό φάρο, τύφλα στο μεθύσι. Μπορείτε να πάτε και να το διαπιστώσετε με τα ίδια σας τα μάτια. Δε φταίει η κυρία Μπαρέικο που δεν έφυγε το πλοίο».

Ο αρχιμανδρίτης τού έριξε μια πύρινη ματιά, αλλά δεν αποκρίθηκε. Έτρεξε έξω σαν μαύρος σίφουνας, χτύπησε με δύναμη την πόρτα της άμαξας και φώναξε: «Εμπρός! Γρήγορα!»

Η άμαξα ξεκίνησε απότομα, τινάζοντας χαλίκια κάτω από τους τροχούς.

«Είναι, λοιπόν, και η Μπαρέικο ασθενής σας;» ρώτησε αμήχανη η Παυλίνα Αντρέγιεβνα.

Ο γιατρός συνοφρυώθηκε ακούγοντας το ξέφρενο ποδοβολητό που απομακρυνόταν.

«Αρκεί τώρα να μην πει ότι είναι ο Τερψιχόραφ αυτός που μεθάει τον καπετάνιο... Με συγχωρείτε, τι είπατε; Α, η Μπαρέικο.

Μα εννοείται ότι είναι ασθενής μου. Γιατί, δε φαίνεται; Μια μάλλον διαδεδομένη περίπτωση υπερτονισμού της γυναικείας προσωπικότητας, την οποία συνήθως αποκαλούμε μοιραία γυναίκα, αλλά στη Λίντια Εβγκένιεβνα έχει φτάσει στα άκρα. Η κοπέλα αυτή πρέπει διαρκώς να νιώθει ότι είναι το αντικείμενο του πόθου του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού αντρών. Της προσφέρει ικανοποίηση η λαχτάρα των άλλων. Πρώτα ζούσε στην πρωτεύουσα, αλλά έπειτα από μερικές τραγικές ιστορίες, που κατέληξαν σε μονομαχίες και αυτοκτονίες, οι γονείς της την εμπιστεύτηκαν στη φροντίδα μου. Η ζωή στο νησί την ωφελεί. Υπάρχουν πολύ λιγότερα ερεθίσματα, ελάχιστοι πειρασμοί και κυρίως απουσιάζουν εντελώς οι αντίζηλες. Εκείνη αισθάνεται η πιο όμορφη σε τούτο το μικρό, κλειστό κόσμο και γι' αυτό είναι ήρεμη. Κάθε τόσο δοκιμάζει τη γοητεία της σε κάποιον ξένο, βεβαιώνεται ότι είναι ακαταμάχητη και αυτό της αρκεί. Δε βλέπω τίποτα το επικίνδυνο σ' αυτές τις μικρές ατασθαλίες. Υποσχέθηκε να μην κάνει πειράματα με τους μοναχούς. Σε περίπτωση αθέτησης της υπόσχεσής της προβλέπονται σοβαρές κυρώσεις. Το φταίξιμο πρέπει να είναι στ' αλήθεια του αδελφού Ιωνά».

«Μικρές ατασθαλίες;» Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα χαμογέλασε θλιμμένα και διηγήθηκε στο γιατρό για την «αυτοκράτειρα της Χαναάν».

Ο Καρόβιν άκουγε κι έσφιγγε το κεφάλι ανάμεσα στα χέρια του.

«Είναι φοβερό, φοβερό!» είπε λυπημένος. «Τι τερατώδης υποτροπή! Και πάλι η ευθύνη είναι εξ ολοκλήρου δική μου! Πρέπει να αναγνωρίσω ότι το πείραμά μου με το δείπνο για τρεις απέτυχε παταγωδώς. Δε μου δώσατε τότε την ευκαιρία να σας εξηγήσω... Βλέπετε, Παυλίνα Αντρέγιεβνα, οι σχέσεις ενός ψυχία-

τρου με τους ασθενείς του άλλου φύλου χτίζονται σύμφωνα με καθορισμένα πρότυπα. Ένα, το πιο αποτελεσματικό, χρησιμοποιεί το εργαλείο του έρωτα. Η εξουσία μου πάνω στην Μπαρέικο, ο μοχλός επιρροής μου πάνω της συνίσταται στο γεγονός ότι κεντρίζω μέσα της τη φιλοδοξία. Εγώ είμαι ο μόνος άντρας που παραμένει απόλυτα απαθής σε όλες τις πονηριές της και τη γοητεία της ως μοιραίας γυναίκας. Αν δεν ήμουν τόσο απρόσιτος, η Λίντια Εβγκένιεβνα θα το είχε σκάσει εδώ και καιρό με κάποιο θαυμαστή της· όσο, όμως, δεν κατορθώνει να με κατακτήσει δε θα φύγει από το νησί, η φιλοδοξία της δεν της το επιτρέπει. Πότε πότε είναι ανάγκη να ρίχνω αλάτι σ' αυτή την πληγή, κάτι που προσπάθησα να κάνω με τη βοήθειά σας. Το αποτέλεσμα, αλίμονο, ξεπέρασε τις προσδοκίες μου. Αντί να δείξει ζήλια για την προσοχή που έδειχνα στη γοητευτική φιλοξενούμενη, η Μπαρέικο ανέπτυξε μια υστερική, παρανοϊκή συμπεριφορά και θεώρησε την άφιξή σας ως μέρος μιας ολόκληρης συνωμοσίας. Ορίστε το αποτέλεσμα: παραλίγο εσείς να το πληρώσετε με τη ζωή σας. Αχ, ποτέ δε θα μπορέσω να το συγχωρήσω στον εαυτό μου!»

Ο Ντανάτ Σάβιτς ήταν τόσο στενοχωρημένος, ώστε η συμπονετική κυρία Λισίκινα χρειάστηκε να τον παρηγορήσει. Έφτασε ακόμα και στο σημείο να πει ότι το φταίξιμο ήταν όλο δικό της, ότι επίτηδες είχε προκαλέσει τη δύσμοιρη ψυχοπαθή (κάτι που ήταν εν μέρει αλήθεια). Όσο για το ιατρικό λάθος, ποιος δεν κάνει λάθη, ιδίως σ' ένα ζήτημα τόσο λεπτό, όπως η θεραπεία των ψυχικών παθήσεων; Με λίγα λόγια, κατάφερε να ηρεμήσει κάπως τον αποθαρρυμένο γιατρό.

Αυτός κάλεσε στο γραφείο του τον εφημερεύοντα γιατρό. Είπε σκυθρωπός: «Να φέρετε αμέσως σ' εμένα τη Λίντια Εβγκένιεβνα Μπαρέικο. Ετοιμάστε μια ηρεμιστική ένεση, είναι πιθα-

νή μια κρίση. Πείτε στην προϊσταμένη νοσοκόμα να βρει παπούτσια και ρούχα για την κυρία Λισίκινα. Και ετοιμάστε της, παρακαλώ, ένα χαλαρωτικό μασάζ κι ένα αφρόλουτρο με άρωμα λεβάντας».

Μπλε, πράσινο, κίτρινο, απαλό μπεζ

Με δυο λόγια, αυτός ήταν ο απολογισμός τόσων περιπετειών, νυχτερινών και ημερήσιων: η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, όπως η γριά στο παραμύθι του Πούσκιν, είχε μείνει με την καρδάρα σπασμένη, δηλαδή με άδεια χέρια.

Οι έρευνες για τις οποίες είχε έρθει στο Νέο Αραράτ δεν είχαν προοδεύσει καθόλου. Και το πιο ενοχλητικό ήταν ότι δύο φορές μέσα σε σύντομο χρόνο είχε πιστέψει με όλη της την ψυχή πρώτα μια εκδοχή κι έπειτα μια άλλη και κανείς δεν ήξερε ακόμα ποια από τις δύο ήταν η πιο παράλογη. Ποτέ πριν δεν είχε βρεθεί σε τέτοια αμηχανία η πανέξυπνη αδελφή Πελαγία! Φυσικά, οι ιδιαίτερες περιστάσεις είχαν εμποδίσει την ήρεμη λειτουργία της σκέψης, ωστόσο μετά, αφού το μυαλό της ξεκουράστηκε, ένιωσε ντροπή.

Τα αποτελέσματα των ερευνών για το Μαύρο Μοναχό ήταν απογοητευτικά.

Κατ' αρχάς τα θύματα: πρώτα ο δικηγόρος Κουμπόφσκι, που είχε πάθει καρδιακή προσβολή από το φόβο του, έπειτα η γυναίκα του ακτοφύλακα και το μωρό της, ο πνιγμένος ακτοφύλακας, ο Λαγκράντζ, που σκοτώθηκε από πυροβολισμό, και τέλος ο δύστυχος Αλιόσα Λεντότσκιν.

Τον Κουμπόφσκι τον είχαν πάρει με το πλοίο μέσα σ' ένα ε-

πινικελωμένο φέρετρο. Έθαψαν τη δύστυχη μητέρα και το μωρό που δε γεννήθηκε ποτέ. Ο Φελίξ Στανισλάβαβιτς κειτόταν στο νεκροτομείο, ανάμεσα σε κομμάτια πάγου. Τα σώματα των πνιγμένων τα είχαν παρασύρει, ποιος ξέρει πού, τα σκοτεινά ρεύματα της λίμνης...

Κι ήταν, άραγε, καλύτερη η τύχη του Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, που είχε σαλέψει ο νους του;

Τις επόμενες μέρες, με ζωντανή την ανάμνηση του πεπρωμένου του Αλεξέι Στεπάναβιτς (τον οποίο οι νοσοκόμοι του Καρόβιν αναζήτησαν μάταια σε όλη τη Χαναάν), η κυρία Λισίκινα επισκέφτηκε συχνά τον Μπερντιτσέφσκι, αλλά μικρή παρηγοριά· ο Μπερντιτσέφσκι χειροτέρευε διαρκώς. Είτε δεν αναγνώριζε την επισκέπτρια είτε αδιαφορούσε τελείως για εκείνη. Κάθονταν ο ένας απέναντι στον άλλο, σιωπηλοί. Ύστερα η Παυλίνα Αντρέγιεβνα γύριζε πίσω στην πανσιόν με βαριά καρδιά.

Εκείνη η απαίσια νύχτα, η γεμάτη μοιραία συμβάντα, είχε ολοκληρωθεί κυριολεκτικά με μια φάρσα. Εκτός, βέβαια, από την αυστηρή τιμωρία των ενόχων.

Ο ηγούμενος υποβίβασε τον αδελφό Ιωνά από καπετάνιο σε θερμαστή, αλλά πρώτα, για να ηρεμήσει, τον έκλεισε για ένα μήνα στο πειθαρχείο, με νερό, ψωμί και προσευχές.

Ο δόκτωρ Καρόβιν δεν υπήρξε λιγότερο αυστηρός με τους δικούς του ασθενείς.

Στη Λίντια Εβγκένιεβνα απαγορεύτηκε (επίσης για ένα μήνα) να ντύνεται στα μαύρα και να χρησιμοποιεί πούδρα, αρώματα και κρέμες.

Ο ηθοποιός Τερψιχόραφ τέθηκε σε κατ' οίκον περιορισμό μ' ένα και μοναδικό βιβλίο, ένα άλλο έργο του Φιόντορ Ντοστογιέφσκι, αβλαβές αυτή τη φορά: το μυθιστόρημα *Οι Φτωχοί*, για να

ξεχάσει τον επικίνδυνο ρόλο του «πολίτη του καντονιού του Ούρι» και να παθιαστεί με το χαρακτήρα του τρυφερού, πράου Μακάρ Ντέβουσκιν. Την τρίτη μέρα, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα πήγε να δει τον έγκλειστο και εντυπωσιάστηκε από το πόσο είχε αλλάξει. Ο πρώην γυναικοκατακτητής τής χάρισε ένα χαμόγελο γλυκό και πρόσχαρο, την αποκάλεσε «περιστεράκι» και «μανούλα». Για να είμαστε ειλικρινείς, αυτή η μεταμόρφωση ενόχλησε την επισκέπτρια. Ο Τερψιχόραφ ήταν πολύ πιο ενδιαφέρων στον προηγούμενο ρόλο του.

Ανάμεσα στα άλλα αξιοσημείωτα γεγονότα πρέπει να αναφέρουμε τη δημοσίευση, σε μια φιλελεύθερης κατεύθυνσης εφημερίδα της Μόσχας, ενός άρθρου σχετικά με τα μυστήρια του Νέου Αραράτ και την κακή φήμη του ερημητηρίου της Εγγύτητας. Κάποιος προσκυνητής πρέπει να είχε παίξει το ρόλο του κατάσκοπου. Για πρώτη φορά τα κομποσκοίνια που έφτιαξαν οι άγιοι *σχίμνικι* έμειναν απούλητα στο κατάστημα της μονής. Ο πατέρας Βιτάλιος αποφάσισε να τα δώσει με έκπτωση, κατεβάζοντας την τιμή πρώτα στα εννέα ρούβλια κι ενενήντα εννιά καπίκια και ύστερα στα τέσσερα κι ενενήντα εννιά. Μόνο τότε τα αγόρασαν – και πάλι όχι όλα. Ήταν ένα κακό σημάδι. Στην πόλη έλεγαν ήδη ανοιχτά ότι το ερημητήριο είχε βεβηλωθεί, μολυνθεί, ότι έπρεπε να το κλείσουν για κάποιο διάστημα, να απαγορεύσουν την πρόσβαση στο Νησί της Εγγύτητας τουλάχιστον για ένα χρόνο και να δουν αν ο Άγιος Βασιλίσκος θα ησύχαζε.

Για να πούμε την αλήθεια, ο άγιος φαινόταν ήδη να έχει κατευναστεί κάπως· δεν περπατούσε πια πάνω στο νερό ούτε φόβιζε κανέναν στην πόλη, αλλά ίσως αυτό να οφειλόταν στο γεγονός ότι νύχτες σκοτεινές και αφέγγαρες διαδέχονταν η μία την άλλη.

Όσο για την κυρία Λισίκινα, εκείνη την περίοδο νηνεμίας ή-

ταν σχεδόν πάντα βυθισμένη σε βαθιές σκέψεις κι έμενε μάλλον αδρανής. Το πρωί κοιτούσε για πολλή ώρα το χτυπημένο πρόσωπό της στον καθρέφτη, παρατηρώντας τις αλλαγές στο χρώμα της μελανιάς. Οι μέρες ήταν όλες ίδιες μεταξύ τους και διέφεραν μόνο ως προς αυτό. Νοερά τις ονόμαζε ακριβώς έτσι, ανάλογα με το χρώμα.

Βέβαια, η πρώτη από τις ήσυχες μέρες που ακολούθησαν τη νύχτα στη διάρκεια της οποίας η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είχε κινδυνεύσει πρώτα να πνιγεί κι έπειτα να ατιμαστεί, δε μετράει και μπορούμε να πούμε ότι δεν υπήρξε ποτέ. Μετά το λουτρό, το μασάζ και την ένεση για να χαλαρώσουν τα νεύρα της, η καημενούλα κοιμήθηκε σχεδόν είκοσι τέσσερις ώρες και γύρισε στην πανσιόν μόλις το επόμενο πρωί, ξεκούραστη και αναζωογονημένη.

Κοιτάχτηκε στον καθρέφτη. Είδε ότι το σημάδι στο πρόσωπό της δεν είχε πια χρώμα μελιτζανί, αλλά απλώς μπλε. «Μπλε» ήταν, λοιπόν, το όνομα εκείνης της μέρας.

Το απόγευμα της μπλε μέρας η Παυλίνα Αντρέγιεβνα πήγε ξανά στο κιόσκι και μεταμφιέστηκε σε δόκιμο (τα ρούχα και τα άλλα πράγματα είχαν μείνει στο πάτωμα, εκεί όπου τα είχε αφήσει δύο βράδια πριν), κοιτάζοντας διαρκώς, παρά τη θέλησή της, τους σκοτεινούς όγκους των αυτόματων πωλητών.

Από εκεί ο κοντούλης και λιγνός καλόγερος πήγε στο Ακρωτήρι της Νηστείας και περίμενε το βαρκάρη. Ο αδελφός Κλεόπας φάνηκε ακριβώς στην ώρα του, στις τρεις, και χάρηκε πολύ βλέποντας τον Πελάγιο, όχι τόσο για την παρουσία του όσο για το φιλοδώρημα που τον περίμενε. Ήταν εκείνος, μάλιστα, που ρώτησε με πρακτικό πνεύμα: «Λοιπόν, σήμερα έχεις όρεξη για λίγη κωπηλασία; Ακόμα με πονάει το χέρι μου» και του έκλεισε το μάτι.

Πήρε ένα ρούβλι. Διηγήθηκε ότι το προηγούμενο πρωί είχε με-

ταφέρει το *στάρετς* Ιλάριο στο Νησί της Εγγύτητας και ότι δύο *σχίμνικι* είχαν έρθει να πάρουν το νέο αδελφό τους. Ο ένας τον φίλησε αμίλητος, δηλαδή οι δύο κουκούλες άγγιξαν η μία την άλλη, ενώ ο ηγούμενος πρόφερε με δυνατή φωνή: «Σοῦ εἶναι οἱ οὐρανοί* του Φέαγκναστ».

«Γιατί του Φέαγκναστ;» ρώτησε ο Πελάγιος. «Ο άγιος πατέρας δε λέγεται Ιλάριος;»

«Κι εγώ στην αρχή δεν κατάλαβα. Νόμιζα ότι ο Ιζραήλ έχει πια ξεμωραθεί και μπερδεύει τα ονόματα. Οι μοναχοί του ερημητηρίου του λέγονταν έτσι, Φέαγκναστ και Δαβίδ. Όταν, όμως, ανέφερα στον πατέρα οικονόμο τα λόγια του ηγούμενου με αυτή τη σκέψη μου, εκείνος μου έβαλε τις φωνές για την έλλειψη σεβασμού που έδειχνα και μου εξήγησε το νόημα. Οι πρώτες λέξεις, "Σοῦ εἶναι οἱ οὐρανοί", προβλέπονται από τον κανόνα και προέρχονται από το Βιβλίο των *Ψαλμών*. Έτσι πρέπει να υποδεχτεί ο ηγούμενος το νέο *σχίμνικ*, να του υποσχεθεί τη βασιλεία των ουρανών. Οι τελευταίες λέξεις, αντίθετα, είναι ελεύθερες, μια πρόσθετη πληροφορία που προορίζεται για τα αφτιά των μοναχών. Ο πατέρας οικονόμος είπε ότι με τον τρόπο αυτό ο *στάρετς* μάς αναφέρει ποιος από τους αδελφούς ανέβηκε στον ουρανό. Όχι ο Δαβίδ, επομένως, αλλά ο Φέαγκναστ».

Ο Πελάγιος έμεινε για λίγο σκεφτικός.

«Πάτερ, εσείς κάνετε το βαρκάρη πολύ καιρό. Υποθέτω ότι θα μεταφέρατε στο νησί και τον προηγούμενο *σχίμνικ*».

«Ναι, το *στάρετς* Δαβίδ, το Πάσχα. Και πριν από αυτόν, τον περασμένο χρόνο, τη μέρα της Κοιμήσεως, το *στάρετς* Φέαγκναστ. Πριν από αυτόν, το *στάρετς* Αμφιλόχιο και, ακόμα πιο

---

* *Ψαλμοί*, Ψαλμός πθ, 11. (Σ.τ.Ε.)

πριν, τον Γερόντιο... Περίμενε, ή μήπως τον Αγαπητό; Όχι, τον Γερόντιο... Έχω μεταφέρει πολλούς, αδύνατο να τους θυμάμαι όλους».

«Κάθε φορά, λοιπόν, ο ηγούμενος υποδεχόταν έτσι το νέο *στάρετς*, λέγοντας το όνομα του νεκρού προκατόχου του. Κι εσείς απλώς το ξεχνούσατε».

«Δεν ξέχασα απολύτως τίποτα!» απάντησε νευριασμένος ο αδελφός Κλεόπας. «Το "Σοῦ εἶναι οἱ οὐρανοί" το θυμάμαι, το έλεγε. Μετά, όμως, δεν έλεγε ποτέ κάποιο όνομα. Μόνο αργότερα, από διάφορους υπαινιγμούς, ανακαλύπταμε ποιος αναχωρητής είχε παραδώσει την ψυχή του στο Θεό. Για εμάς, τους ζωντανούς, εκείνοι είναι ήδη νεκροί από την ώρα που οι μοναχοί τούς ψάλλουν τη νεκρώσιμη ακολουθία και τους συνοδεύουν στο παρεκκλήσι της Απόλυσης. Ο Ιζραήλ θα μπορούσε και να μην το πει. Φαίνεται ότι νιώθει το τέλος κοντά και η καρδιά του μαλάκωσε».

Ξεκίνησαν για το νησί, ο Κλεόπας στο ένα κουπί, ο Πελάγιος στο άλλο.

Ο *στάρετς* Ιζραήλ βγήκε να τους συναντήσει, πήρε ό,τι είχαν φέρει, τους παρέδωσε τα κομποσκοίνια που είχαν φτιάξει την προηγούμενη μέρα και είπε: «Καί ἐπάταξε καρδία Δαυίδ αὐτόν,* είναι σκοτεινός».

Ο Πελάγιος είχε την εντύπωση ότι ο ηγούμενος πρόφερε την τελευταία λέξη πιο αργά και πιο δυνατά και με το βλέμμα στραμμένο όχι στον Κλεόπα, αλλά στο νεαρό βοηθό του, αν και άντε να καταλάβεις κοιτάζοντας μέσα από εκείνες τις μικρές τρύπες.

Μόλις απομακρύνθηκαν, ο δόκιμος ρώτησε σιγά: «Τι είπε; Δεν μπορώ να καταλάβω».

---

* *Βασιλειών Α'*, κεφ. κδ, 10. (Σ.τ.Ε.)

«Το "Καὶ ἐπάταξε καρδία Δαυὶδ αὐτόν" αναφέρεται στο *στάρετς* Δαβίδ. Φαίνεται πως τον πονάει πάλι η καρδιά του. Αφότου ο Δαβίδ εγκαταστάθηκε στο ερημητήριο, ο ηγούμενος χρησιμοποιεί συχνά περικοπές από το Βιβλίο των *Βασιλειών Α΄*, όπου γίνεται λόγος για το βασιλιά Δαβίδ. Το όνομα είναι το ίδιο, έτσι εξοικονομεί μια λέξη. Και οι τελευταίες ποιες ήταν; "Εἶναι σκοτεινός"; Καλά, αυτό ας το λύσει ο πατέρας οικονόμος, έχει δυνατό μυαλό».

Αυτή ήταν η μπλε μέρα. Τα άλλα συμβάντα της δεν είναι ανάγκη να τα αναφέρουμε, τόσο ασήμαντα είναι.

Η επόμενη μέρα ήταν πράσινη· δεν είχε ακριβώς το χρώμα των φύλλων, αλλά μάλλον το πράσινο της θάλασσας. Η μελανιά άρχιζε να χάνει το έντονο μπλε χρώμα της, να γίνεται πιο ανοιχτόχρωμη και να παίρνει πρασινωπές αποχρώσεις.

Στις τρεις ο Πελάγιος έδωσε στον πατέρα Κλεόπα δύο νομίσματα των πενήντα καπικιών και ξεκίνησαν.

Ο βαρκάρης παρέδωσε στον ηγούμενο ένα φάρμακο για το *στάρετς* Δαβίδ. Ο Ιζραήλ το πήρε, περίμενε κάτι ακόμα. Έπειτα αναστέναξε βαριά και είπε κάτι στ' αλήθεια παράξενο, κοιτάζοντας καταπρόσωπο τον κοκκινομάλλη δόκιμο: «Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω* *cucullus*».

«Τι πράγμα;» ρώτησε ο Πελάγιος, μόλις ο *στάρετς* έφυγε κουτσαίνοντας.

Ο Κλεόπας ανασήκωσε τους ώμους.

«Το "Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω" το άκουσα καλά, είναι από την *Αποκάλυψη*, αν και δεν ξέρω σε τι αναφέρεται, δεν κατάλαβα, ό-

* *Αποκάλυψις Ιωάννου*, κεφ. β, 7. (Σ.τ.Ε.)

μως, τι πρόσθεσε στο τέλος. Κου-κου ή κάτι τέτοιο. Φαίνεται ότι είχα δίκιο για τον Ιζραήλ, ο πατέρας οικονόμος δε χρειάζεται να με λέει αγροίκο. Ο *στάρετς* τώρα πια...» Κι έστριψε το δάχτυλο στον κρόταφό του. «Το μυαλό του κάνει κούκου, κούκου».

Αν έκρινε κανείς από το σκεφτικό και σοβαρό ύφος του, ο Πελάγιος έδειχνε να έχει διαφορετική γνώμη, αλλά δεν κάθισε να το συζητήσει. Είπε μόνο: «Αύριο θα κάνουμε άλλη μια βόλτα, σύμφωνοι;»

«Και βέβαια, όσο υπάρχουν τα ρούβλια του μπαμπά».

Μετά ήρθε η κίτρινη μέρα. Από πράσινος, ο μώλωπας είχε αρχίσει να γίνεται πιο ανοιχτόχρωμος.

Τη μέρα εκείνη ο *στάρετς* είπε: «Μυρεψός ἐν τούτοις ποιήσει μεῖγμα* *nonfacit*».

«Πάλι ένα τιτίβισμα», συμπέρανε ο αδελφός Κλεόπας. «Σε λίγο θα χρησιμοποιεί μόνο τη γλώσσα των πετεινών του ουρανού. Αυτή την ασυναρτησία δεν πρόκειται να τη θυμηθώ καν, θα σκεφτώ κάτι για να πω στον πατέρα οικονόμο».

«Περιμένετε, πάτερ», τον διέκοψε ο Πελάγιος. «Η λέξη μυρεψός, μου φαίνεται, προέρχεται από το Βιβλίο της *Σοφίας Σειράχ*. Μυρεψός είναι ο φαρμακοποιός και μείγμα είναι το φάρμακο, στη γλώσσα των λογίων. Δεν καταλαβαίνω, όμως, τι σχέση έχει το *nonfacit*».

Επανέλαβε πολλές φορές «*nonfacit*», «*nonfacit*» και μετά σώπασε, δε μίλησε άλλο με το βαρκάρη. Αποχαιρετώντας τον, είπε: «Αύριο πάλι».

* *Σοφία Σειράχ*, κεφ. λη, 8. (Σ.τ.Ε.)

Την επόμενη μέρα, το πρόσωπο της Παυλίνας Αντρέγιεβνα έδειχνε να έχει επανέλθει σχεδόν στο φυσιολογικό, ο μώλωπας είχε μόνο μια ανεπαίσθητη μπεζ απόχρωση. Το ίδιο χρώμα είχε και η μέρα, που ήταν γλυκιά και ηλιόλουστη και είχε μια ελαφριά συννεφιά.

Ο Πελάγιος ανυπομονούσε τόσο πολύ να φτάσει στο Νησί της Εγγύτητας, ώστε τραβούσε το κουπί πιο βιαστικά και με περισσότερη δύναμη απ' όση έπρεπε, κάνοντας την πλώρη της βάρκας να λοξεύει. Στο τέλος, για τον υπέρμετρο ζήλο του εισέπραξε μια καρπαζιά από τον αδελφό Κλεόπα και μετρίασε τη λαχτάρα του.

Ο ηγούμενος τους περίμενε στην ακτή. Σχετικά με το φάρμακο, ο Πελάγιος είχε μαντέψει σωστά· ο *στάρετς* πήρε το μπουκαλάκι κι έγνεψε καταφατικά. Είπε στο δόκιμο: «**Οἱ δὲ εἶπαν· ὑγιαίνει*** *monachum*».

Ο νεαρός καλόγερος έγνεψε με το κεφάλι, σαν να περίμενε να ακούσει ακριβώς εκείνα τα λόγια.

«Δόξα τω Θεώ, φαίνεται ότι ο άρρωστος είναι καλύτερα», έλεγε στο δρόμο της επιστροφής ο Κλεόπας. «Άκουσες πώς αποκάλεσε τον Δαβίδ: *monachum*. Ο άγιος *στάρετς* έχει γίνει πολύ παράξενος... Λοιπόν, αύριο θα 'ρθεις;» ρώτησε ο βαρκάρης τον έφηβο, που, κατά παράξενο τρόπο, ήταν λιγόλογος εκείνη τη μέρα.

Εκείνος δεν απάντησε, σαν να μην είχε ακούσει.

Αυτά έγιναν, λοιπόν, την μπεζ μέρα, έπειτα από την οποία έφτασε η τελευταία μέρα, όταν όλα έλαβαν τέλος.

Την τελευταία εκείνη μέρα συνέβησαν τόσα πολλά και μακάρι ο Θεός να μας βοηθήσει για να μην μπερδευτούμε και να μην παραλείψουμε τίποτα.

---

* *Γένεσις*, κεφ. κθ, 6. (Σ.τ.Ε.)

Τελευταία μέρα. Πρωί

Ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά, ξεκινώντας από το πρωί.

Λίγο μετά τις οχτώ, μόλις άρχισε να φωτίζει η μέρα, από τη λίμνη ακούστηκε ο παρατεταμένος ήχος μιας σειρήνας· είχε φτάσει από το Σινεοζέρσκ ο «Άγιος Βασιλίσκος» με νέο καπετάνιο, τον οποίο είχαν προσλάβει εκτός νησιού. Εκείνη την ώρα η κυρία Λισίκινα είχε πιει κιόλας τον καφέ της και, καθισμένη μπροστά στον καθρέφτη, παρατηρούσε ικανοποιημένη το πρόσωπό της, που είχε γιατρευτεί πλήρως. Γύριζε από εδώ, γύριζε από εκεί και η χαρά της ήταν μεγάλη. Άκουσε τη σειρήνα του πλοίου, αλλά δεν έδωσε σημασία.

Έκανε άσχημα.

Θα είχε περάσει μία ώρα, ίσως και λίγο παραπάνω, από το λυπητερό, βροντερό σινιάλο, όταν την πόρτα του δωματίου της Παυλίνας Αντρέγιεβνα, η οποία είχε στο μεταξύ πάρει το πρωινό της, είχε ντυθεί κι ετοιμαζόταν να πάει να δει τον Μπερντιτσέφσκι, χτύπησε ένας μοναχός, ο υπηρέτης του αρχιμανδρίτη Βιτάλιου.

«Ο πανοσιότατος πατέρας ηγούμενος σας προσκαλεί να τον τιμήσετε με την επίσκεψή σας», είπε υποκλινόμενος ο μοναχός και πρόσθεσε, με ύφος ευγενικό αλλά κατηγορηματικό: «Αμέσως. Η άμαξα περιμένει».

Στις ερωτήσεις της έκπληκτης προσκυνήτριας απάντησε αόριστα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι δεν απάντησε καθόλου, περιοριζόμενος σε κάποια επιφωνήματα. Το ύφος του αγγελιαφόρου, όμως, άφηνε να εννοηθεί ότι στο μοναστήρι είχε συμβεί κάτι το εξαιρετικό.

Μια και δεν ήθελε να μιλήσει, υπομονή.

Αφού αμφιταλαντεύτηκε αν έπρεπε να πάρει μαζί της τον τα-

ξιδιωτικό σάκο, στο τέλος τον άφησε. Της φαινόταν ιεροσυλία να πάει στο μοναστήρι με το όπλο με το οποίο είχε διαπραχτεί ένα έγκλημα. Για να το προστατεύσει από την περιέργεια των καμαριέρων, τύλιξε το περίστροφο μέσα σε δυο δαντελένιες κιλότες και το έκρυψε στο βάθος της τσάντας. Ένας Θεός ήξερε αν θα της χρησίμευε.

Έφτασαν ταχύτατα, μέσα σε δέκα λεπτά.

Όταν κατέβηκε από την άμαξα κι έριξε μια ματιά στην αυλή του μοναστηριού, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα πείστηκε ότι, πράγματι, κάτι είχε συμβεί.

Οι μοναχοί δεν περπατούσαν βαριά, χαζεύοντας, όπως τον άλλο καιρό, αλλά έτρεχαν. Άλλος σκούπιζε τον ήδη καθαρό δρόμο, άλλος κουβαλούσε παπλώματα και μαξιλάρια, όμως το πιο εντυπωσιακό πράγμα που είδε ήταν τα μέλη της χορωδίας του αρχιμανδρίτη, με επικεφαλής τον κοιλαρά κι επιβλητικό μαέστρο, να τρέχουν μέσα στον καθεδρικό ναό, με τα ράσα σηκωμένα!

Πράγματα πρωτοφανή!

Ο συνοδός της δεν οδήγησε την κυρία στα διαμερίσματα του ηγούμενου, αλλά σ' εκείνα του επισκόπου, που προορίζονταν για τους πιο σημαντικούς φιλοξενούμενους και συνήθως έμεναν κενά. Τότε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ένιωσε ένα σκίρτημα στην καρδιά της, κάτι σαν προαίσθημα, το οποίο, όμως, κατέπνιξε αμέσως ως παράλογο και προάγγελο απογοήτευσης.

Κι όμως, δεν έκανε λάθος!

Καθώς μπήκε στην τραπεζαρία, ο ήλιος τη χτύπησε καταπρόσωπο. Αντίθετα, οι συνδαιτυμόνες, οι οποίοι κάθονταν κατά μήκος του τραπεζιού, που ήταν σκεπασμένο με άσπρο τραπεζομάντιλο, είχαν την πλάτη στραμμένη στα παράθυρα κι έτσι, στην αρχή, η Λισίκινα είδε μόνο το περίγραμμα μερικών ακίνητων κα-

θισμένων αντρών. Στο κατώφλι υποκλίθηκε με σεβασμό και αμέσως άκουσε τη φωνή του πατέρα Βιτάλιου: «Ορίστε, σεβασμιότατε, το πρόσωπο που θέλατε να δείτε».

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έβγαλε γρήγορα τα γυαλιά της από τη θήκη, μισόκλεισε τα μάτια κι έμεινε με το στόμα ανοιχτό. Στην τιμητική θέση, περιστοιχισμένος από τις Αρχές της μονής, καθόταν ο Μιτροφάνι, ζωντανός, υγιής, ίσως λίγο αδυνατισμένος και χλομός.

Ο επίσκοπος παρατήρησε «τη Μοσχοβίτισσα αριστοκράτισσα» απ' την κορυφή μέχρι τα νύχια μ' ένα βλέμμα που δεν υποσχόταν τίποτα καλό και τα χείλια του σάλεψαν. Δεν την ευλόγησε, δεν τη χαιρέτησε καν μ' ένα νεύμα.

«Ας φάει μαζί μας, θα της μιλήσω αργότερα».

Στράφηκε ξανά προς τον ηγούμενο, συνεχίζοντας τη συζήτηση που είχε διακοπεί.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα κάθισε στην άκρη της καρέκλας της, περισσότερο νεκρή παρά ζωντανή, τόσο από τη χαρά της όσο και από το φόβο της. Πρόσεξε ότι η γενειάδα του σεβασμιότατου είχε γίνει πιο άσπρη, τα μάγουλά του είχαν βαθουλώσει και τα αδυνατισμένα δάχτυλά του έτρεμαν ελαφρά, κάτι που δε συνέβαινε πριν. Αναστέναξε.

Ο επίσκοπος έσμιγε συχνά με αυστηρότητα τα φρύδια του. Καταλάβαινε κανείς ότι ήταν θυμωμένος, αλλά δε φαινόταν πόσο. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα εξακολουθούσε να κοιτάζει τον πνευματικό της πατέρα με ικετευτικό βλέμμα, αλλά εκείνος απαξίωνε να της δώσει προσοχή. Συμπέρανε ότι ήταν πολύ θυμωμένος.

Αναστέναξε ξανά, αλλά με λιγότερη πικρία από την πρώτη φορά. Βάλθηκε να ακούσει τι έλεγαν ο επίσκοπος και ο ηγούμενος.

Το θέμα της συζήτησης ήταν αφηρημένο, περιστρεφόταν γύρω από τη θρησκευτική κοινότητα.

«Όσον αφορά το έργο μου, σεβασμιότατε, είμαι της άποψης ότι ο μοναχός πρέπει να είναι σαν νεκρός ανάμεσα στους ζωντανούς. Ακατάπαυστη εργασία για το καλό της κοινότητας και προσευχή, αυτή είναι η ζωή του και δεν του χρειάζεται τίποτε άλλο», έλεγε ο Βιτάλιος, απαντώντας προφανώς σε κάποια ερώτηση ή επίπληξη ίσως. «Γι' αυτό είμαι αυστηρός με τους αδελφούς και δεν τους παρέχω μεγάλη ελευθερία. Όταν έγιναν μοναχοί, απαρνήθηκαν αυθόρμητα την ελευθερία τους, για τη δόξα του Θεού».

«Δεν μπορώ να συμφωνήσω μαζί σας, πανοσιότατε», απάντησε με σθένος ο Μιτροφάνι. «Κατά τη γνώμη μου, ο μοναχός πρέπει να είναι πιο ζωντανός από κάθε λαϊκό, γιατί ζει τη γνήσια ζωή, που είναι η πνευματική. Κι εσείς πρέπει να συμπεριφέρεστε με βαθύ σεβασμό στους αδελφούς που σας έχουν εμπιστευθεί, γιατί η ψυχή του καθενός από αυτούς έχει εξυψωθεί. Ενώ στη μονή σας φυλακίζονται, υποφέρουν από πείνα και λέγεται ακόμα ότι κακοποιούνται». Στο σημείο αυτό ο σεβασμιότατος έριξε μια ματιά σ' ένα σωματώδη μοναχό που καθόταν στα δεξιά του αρχιμανδρίτη. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ήξερε ότι ήταν ο φοβερός και τρομερός πατέρας Τριάδιος, ο κελάρης του μοναστηριού. «Δεν μπορώ να ανεχτώ αυτή την κακομεταχείριση».

«Οι μοναχοί είναι σαν παιδιά», ανταπάντησε ο ηγούμενος. «Γιατί έχουν απαλλαγεί από τις κοινές εγκόσμιες έγνοιες. Είναι υποχόνδριοι, περίεργοι, δεν ξέρουν να βάζουν φρένο στη γλώσσα τους. Πολλοί ήρθαν να αναζητήσουν τη σωτηρία ανάμεσα στα τείχη της μονής όταν ήταν ακόμα νέοι κι έτσι παρέμειναν παιδιά σε πνευματικό επίπεδο. Με αυτούς δεν μπορεί κανείς παρά να δείχνει πατρική αυστηρότητα».

Ο σεβασμιότατος παρατήρησε ψυχρά: «Τότε, λοιπόν, να μην

αφήνετε να δίνουν τον όρκο εκείνοι που δεν έχουν γνωρίσει τη ζωή και τον εαυτό τους. Άλλωστε, ο άνθρωπος έχει και άλλες οδούς σωτηρίας, πέρα από την ιεροσύνη. Κι αυτές οι οδοί είναι αμέτρητες. Μόνο ένας ανόητος φαντάζεται ότι η μοναστική ζωή είναι η πιο άμεση οδός προς τον Κύριο, αλλά στον κόσμο του Θεού η ευθεία γραμμή δεν είναι πάντα η πιο σύντομη. Θέλω να σας προσκαλέσω και πάλι, πανοσιότατε, να μην υπερβάλλετε σε αυστηρότητα. Η Εκκλησία του Χριστού δεν πρέπει να εμπνέει φόβο, αλλά αγάπη. Αλλιώς, κοιτάζοντας το έργο των δικών μας ανθρώπων της Εκκλησίας, μας έρχεται η επιθυμία να επαναλάβουμε τα λόγια του Γκόγκολ: "Είναι θλιβερό που μέσα στο καλό δεν υπάρχει καλό"».

Ο πατέρας Βιτάλιος άκουσε το κήρυγμα σκύβοντας πεισματικά το κεφάλι.

«Εγώ θα απαντήσω στο σεβασμιότατο όχι με τα λόγια ενός λαϊκού συγγραφέα, αλλά με μια φράση του σεβάσμιου *στάρετς* Ζωσιμά Βερχόφσκι: "Αν δεν είμαστε με τους αγίους, θα είμαστε με τους διαβόλους, δεν υπάρχει τρίτη θέση για εμάς". Ο Κύριος περνάει από κόσκινο τους ανθρώπους, ξεχωρίζει αυτούς που θα σωθούν από αυτούς που θα χαθούν. Είναι μια επιλογή σκληρή, τρομερή· πώς γίνεται να μη δείχνουμε αυστηρότητα;»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ήξερε ότι ο σεβασμιότατος τιμούσε ιδιαίτερα το μακαρίτη *στάρετς* Ζωσιμά Βερχόφσκι, από τη μονή Όπτινα Πούστιν, κι έτσι η παρατήρηση του αρχιμανδρίτη βρήκε το στόχο της.

Ο Μιτροφάνι σώπαινε. Οι άλλοι μοναχοί τον κοίταζαν, περίμεναν. Ξαφνικά, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ένιωσε φοβερά άβολα. Μόνο εκείνη φορούσε πολιτικά ρούχα, η μοναδική ανοιχτόχρωμη κηλίδα ανάμεσα στα μαύρα ράσα. Σαν μελισσοφάγος

ή καναρίνι που πετάει κατά λάθος ανάμεσα σ' ένα σμάρι κοράκια.

«Όχι», είπε μέσα της, «είμαι κι εγώ από την ίδια ράτσα. Δεν είναι κοράκια, μιλούν για πράγματα σημαντικά, ανησυχούν για ολόκληρη την ανθρωπότητα».

Τι θα πει, λοιπόν, ο Μιτροφάνι στον ηγούμενο;

«Ο καθολικισμός παραδέχεται το Καθαρτήριο, γιατί είναι λίγοι οι απόλυτα καλοί και οι απόλυτα κακοί άνθρωποι», είπε αργά ο επίσκοπος. «Το Καθαρτήριο, φυσικά, πρέπει να το εκλαμβάνουμε με την πνευματική έννοια, ως έναν τόπο κάθαρσης από τη βρομιά που έχει αφήσει πάνω μας η ζωή. Η ορθόδοξη θρησκεία μας, αντίθετα, δεν αναγνωρίζει το Καθαρτήριο. Αναρωτήθηκα επί μακρόν γιατί υπάρχει τόση ακαμψία και κατέληξα στο εξής συμπέρασμα. Δεν είναι από αυστηρότητα, αλλά από ακόμα μεγαλύτερη ευσπλαχνία. Δεν υπάρχουν αμαρτωλοί τελείως ρυπαροί, που δεν μπορούν να καθαριστούν. Μέσα στον καθέναν, ακόμα και στον πιο αμετανόητο κακοποιό, καίει μια ζωντανή φλόγα. Η Κόλαση των ορθοδόξων, σε αντίθεση μ' εκείνη των καθολικών, δε στερεί από κανέναν την ελπίδα, ούτε από τον Ιούδα. Εγώ δεν πιστεύω ότι η θρησκεία μας αντιλαμβάνεται τα μαρτύρια της Κόλασης ως αιώνια. Η Κόλαση των ορθοδόξων είναι πράγματι ένα Καθαρτήριο, γιατί εκεί, σε κάθε αμαρτωλή ψυχή, δίνεται μια προθεσμία. Δεν μπορεί ο Κύριος μέσα στο έλεός Του να τιμωρεί μια ψυχή αιώνια, χωρίς συγχώρεση. Προς τι, λοιπόν, τα μαρτύρια, αν όχι για εξαγνισμό;»

Οι πατέρες του Νέου Αραράτ αντάλλαξαν ματιές χωρίς να κάνουν σχόλια, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, όμως, κούνησε το κεφάλι. Ήξερε ότι, μιλώντας για θρησκεία, ο σεβασμιότατος εξέφραζε συχνά ιδέες που μπορούσαν να θεωρηθούν πολύ φιλελεύθερες, α-

κόμα και αιρετικές. Δεν πείραζε όταν το έκανε ανάμεσα στους δικούς του ανθρώπους, αλλά μπροστά σ' εκείνους τους δογματικούς; Θα τον κατήγγελλαν, θα τον συκοφαντούσαν.

Ο Μιτροφάνι δεν είχε τελειώσει το κήρυγμά του.

«Έχω μία ακόμα παρατήρηση να σας κάνω, πανοσιότατε. Άκουσα ότι είστε υπερβολικά περιποιητικός απέναντι στους ισχυρούς της Γης, όταν έρχονται να σας επισκεφτούν. Μου διηγήθηκαν ότι πέρυσι, με την ευκαιρία του προσκυνήματος των θυγατέρων του τσάρου, εσείς βάλατε να στρώσουν ένα χαλί μπροστά σε κάθε ναό και η χορωδία σας εκτέλεσε ένα ολόκληρο κοντσέρτο. Κι όλα αυτά μπροστά σε μικρά κοριτσάκια! Και γιατί πήγατε προσωπικά στον κυβερνήτη για να ευλογήσετε την *ντάτσα* του στο Σινεοζέρσκ και πήρατε μαζί σας μια θαυματουργή εικόνα;»

«Για ένα θεάρεστο έργο!» αναφώνησε με πάθος ο Βιτάλιος. «Με το σώμα ζούμε και περπατάμε στη Γη! Για τη φιλοφρονητική χειρονομία μας προς τις αυτοκρατορικές τους υψηλότητες, το μοναστήρι μας έλαβε ως δώρο ένα οικόπεδο στο κέντρο της Αγίας Πετρούπολης για να οικοδομήσει μια εκκλησία. Και ο κυβερνήτης, σε ένδειξη ευγνωμοσύνης, μας έστειλε μια μπρούντζινη καμπάνα βάρους οχτώ τόνων. Αυτά δε χρειάζονται σ' εμένα, τον Βιτάλιο, το φτωχό αμαρτωλό, αλλά στην Εκκλησία!»

«Ω, φοβάμαι ότι η Εκκλησία μας θα πληρώσει ακριβά αυτή τη συνύπαρξη με την εγκόσμια εξουσία», είπε αναστενάζοντας ο επίσκοπος. «Και ίσως σ' ένα μέλλον όχι πολύ μακρινό...» Έπειτα από μια σύντομη παύση, χαμογέλασε απροσδόκητα. «Ελάτε τώρα, ακόμα δεν ήρθα και ήδη φιλονικούμε. Δεν κάνουν έτσι οι άνθρωποι. Εγώ, πατέρα Βιτάλιε, θα ήθελα να επισκεφτώ το περίφημο νησί σας. Το επιθυμούσα από καιρό».

Ο αρχιμανδρίτης υποκλίθηκε ευγενικά.

«Αναρωτιόμουν πράγματι τι έκανα για να προκαλέσω την οργή του σεβασμιότατου, για ποιο λόγο απαξίωνε να επισκεφτεί το Νέο Αραράτ. Αν με είχατε ενημερώσει προηγουμένως, θα είχα προετοιμάσει μια αντάξια υποδοχή. Μα έτσι... Θα πρέπει να με συγχωρήσετε».

«Δεν πειράζει, δεν είμαι εραστής των τελετών», είπε με ειλικρίνεια ο επίσκοπος, προσποιούμενος ότι δεν πρόσεξε την επίπληξη που έκρυβαν τα λόγια του ηγούμενου. «Θέλω να δω τα πάντα όπως είναι στην καθημερινή ζωή. Και θα αρχίσω αμέσως».

«Και το γεύμα;» ρώτησε ο πατέρας κελάρης. «Ψάρι από τη Γαλάζια Λίμνη μας, αλμυρές πίτες, λαχανικά ή μπισκοτάκια με μέλι;»

«Σας ευχαριστώ, οι γιατροί μού τα απαγόρευσαν». Ο Μιτροφάνι χτύπησε το αριστερό μέρος του στήθους του και σηκώθηκε. «Πίνω αφεψήματα, τρώω άνοστες σούπες και χορταίνω έτσι».

«Είμαι έτοιμος να σας συνοδεύσω όπου προστάξετε». Ο Βιτάλιος σηκώθηκε επίσης και μαζί του όλοι οι άλλοι. «Η άμαξα είναι έτοιμη».

Ο σεβασμιότατος είπε στοργικά: «Ξέρω πόσα πράγματα έχετε να κάνετε, πανοσιότατε. Μη χάνετε χρόνο σε άσκοπες δουλοπρέπειες, εγώ δεν κολακεύομαι κι εσάς δε σας αρέσει».

Ο αρχιμανδρίτης συνοφρυώθηκε. «Τότε θα στείλω μαζί με το σεβασμιότατο τον πατέρα Σιλουανό ή τον πατέρα Τριάδιο. Σας χρειάζεται ένας συνοδός».

«Δεν τους χρειάζομαι ούτε αυτούς. Δεν ήρθα για επιθεώρηση, όπως ίσως σκεφτήκατε. Από καιρό επιθυμούσα κι ονειρευόμουν να σας επισκεφτώ έτσι απλά, σαν προσκυνητής. Χωρίς υστεροβουλίες, χωρίς επίσημα σχέδια».

Η φωνή του σεβασμιότατου δεν πρόδιδε πράγματι υστεροβουλία, αλλά ο Βιτάλιος συνοφρυώθηκε ακόμα περισσότερο. Δεν

πίστευε στην ειλικρίνεια του Μιτροφάνι. Συμπέρανε ότι ο επίσκοπος ήθελε να επισκεφτεί τα κτήματα της μονής χωρίς υποβολείς και κατασκόπους. Είχε δίκιο.

Μόνο τότε κοίταξε ο σεβασμιότατος την Παυλίνα Αντρέγιεβνα.

«Να, θα με συνοδεύσει η κυρία... Λισίκινα, μια παλιά γνωστή μου. Μην αρνηθείτε, Παυλίνα Αντρέγιεβνα, να κάνετε παρέα σ' ένα γέροντα». Μόλις κάρφωσε πάνω της το βλέμμα του, εκείνη πετάχτηκε αμέσως όρθια. «Θα μιλήσουμε για τα περασμένα, θα μου διηγηθεί πώς ζει, θα συγκρίνουμε τις εντυπώσεις μας από τούτο το άγιο καταφύγιο».

Το είπε με ύφος σχεδόν απειλητικό, τουλάχιστον έτσι φάνηκε στην Παυλίνα Αντρέγιεβνα.

«Εντάξει, πάτερ», ψέλλισε εκείνη, χαμηλώνοντας τα μάτια.

Ο ηγούμενος την κοίταξε με καχύποπτο βλέμμα. Ρώτησε χαμογελώντας πονηρά: «Λοιπόν, αγαπητή κυρία, ο κροκόδειλος δε σας βασανίζει πια;»

Η Λισίκινα σώπασε κι έσκυψε ακόμα περισσότερο το κεφάλι.

Βγήκαν από την καγκελόπορτα κι ανέβηκαν στην ίδια άμαξα που είχε φέρει την Παυλίνα Αντρέγιεβνα από την πανσιόν. Δεν είχαν ανταλλάξει ακόμα ούτε μία λέξη. Η εγκληματίας αγωνιούσε, δεν ήξερε πώς να αρχίσει, αν έπρεπε να ομολογήσει το φταίξιμό της, να δικαιολογηθεί ή να μιλήσει για τις έρευνες. Ο Μιτροφάνι, από την πλευρά του, σώπαινε σκόπιμα, αφήνοντάς τη να υποφέρει από τις ενοχές της.

Κοίταζε από το παραθυράκι τους καθαρούς δρόμους του Αραράτ και πλατάγιζε επιδοκιμαστικά τη γλώσσα του. Άρχισε να μιλάει όταν εκείνη δεν το περίμενε, κάνοντάς τη να τιναχτεί.

«Ο κροκόδειλος τι σημαίνει; Κάποια νέα κατεργαριά;»

«Αμάρτησα, πάτερ. Εξαπάτησα τον πανοσιότατο», αναγνώρισε ταπεινά η Παυλίνα Αντρέγιεβνα.

«Αμάρτησες, ω, και βέβαια αμάρτησες, Πελαγιούσκα. Έκανες πολλά...»

Να που άρχιζε. Αναστέναξε συντετριμμένη και χαμήλωσε τα μάτια.

Ο Μιτροφάνι, με τα δάχτυλά του, άρχισε να απαριθμεί όλα τα παραπτώματά της: «Παραβίασες τον όρκο που έδωσες στον πνευματικό σου πατέρα, ο οποίος ήταν άρρωστος και σχεδόν ετοιμοθάνατος».

«Δεν ορκίστηκα!» είπε εκείνη ετοιμόλογη.

«Μην κάνεις την έξυπνη. Είχες καταλάβει πολύ καλά τη σιωπηρή παράκλησή μου να μην έρθεις στο Αραράτ κι έγνεψες καταφατικά με το κεφάλι, μου φίλησες το χέρι. Δεν είναι όρκος αυτό, άπιστο φίδι;»

«Ναι, φίδι», παραδέχτηκε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα.

«Φόρεσες ανάρμοστα ρούχα, ατίμασες το μοναστικό σου σχήμα. Ο γυμνός λαιμός σου, πουφ, είναι αληθινή ντροπή».

Εκείνη βιάστηκε να καλύψει το λαιμό της με το μαντίλι, αλλά προσπάθησε να αποκρούσει αυτή την κατηγορία:

«Σε άλλες περιστάσεις, εσείς ο ίδιος μου δώσατε την ευλογία σας γι' αυτό».

«Ενώ αυτή τη φορά όχι μόνο δε σου έδωσα την ευλογία μου, αλλά σου το απαγόρευσα ρητά», τη διέκοψε ο Μιτροφάνι. «Είναι αλήθεια ή όχι;»

«Είναι αλήθεια...»

«Σκεφτόμουν να σε καταγγείλω στην αστυνομία. Και είμαι ασυγχώρητος που δεν το έκανα. Έκλεψες χρήματα από έναν ιε-

ρωμένο! Δεν μπορεί να πέσει κανείς χαμηλότερα! Στα κάτεργα θα 'πρεπε να πας, εκεί είναι η θέση μιας κλέφτρας!»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν αποκρίθηκε, δεν μπορούσε να πει τίποτα.

«Το ότι δεν έβαλα την αστυνομία να σε καταζητεί σε ολόκληρη την αυτοκρατορία ως μοναχή δραπέτισσα και εγκληματία (με αυτά τα κόκκινα μαλλιά και τις φακίδες σου θα σε έβρισκαν αμέσως), το έκανα μόνο και μόνο από ευγνωμοσύνη για την ανάρρωσή μου».

«Για τι πράγμα;» ρώτησε έκπληκτη εκείνη, νομίζοντας ότι είχε καταλάβει λάθος.

«Όταν έμαθα από την αδελφή Χριστίνα ότι είχες φύγει, λέγοντας ότι σε έστελνα εγώ, και όταν κατάλαβα τι είχες σχεδιάσει, αμέσως η υγεία μου άρχισε να βελτιώνεται. Ντράπηκα, Πελαγιούσκα», είπε σιγανά ο επίσκοπος και φάνηκε ότι δεν ήταν καθόλου θυμωμένος. «Ντράπηκα για την αδυναμία μου. Τι έκανα στο κρεβάτι, σαν γριά κλαψιάρα, να ρουφάω τα αφεψήματα των γιατρών με το κουτάλι; Είχα εγκαταλείψει στην κακοτυχία τα δύσμοιρα τέκνα μου, τα είχα φορτώσει όλα στις πλάτες μιας γυναίκας. Ήταν τόση η ντροπή μου, που τη δεύτερη κιόλας μέρα ανακάθισα στο κρεβάτι, την τέταρτη άρχισα να περπατάω, την πέμπτη έκανα μια βόλτα με άμαξα στην πόλη και την όγδοη ξεκίνησα το ταξίδι για να έρθω εδώ, κοντά σας. Ο καθηγητής Σμιντ, που ήρθε από την Αγία Πετρούπολη για να με θάψει, λέει ότι δεν είδε ποτέ στη ζωή του τόσο γρήγορη ανάρρωση από βλάβη του καρδιακού μυός. Επέστρεψε στην πρωτεύουσα πολύ περήφανος για τον εαυτό του. Τώρα θα τον πληρώνουν ακόμα περισσότερο για τις επισκέψεις και τις συμβουλές του. Εσύ ήσουν, όμως, αυτή που με θεράπευσε, όχι εκείνος».

Μέσα σε αναφιλητά, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα γέμισε φιλιά το

λιπόσαρκο άσπρο χέρι του σεβασμιότατου. Εκείνος τη φίλησε στη χωρίστρα των μαλλιών.

«Ποπό, πόσο άρωμα έβαλες», μουρμούρισε ο επίσκοπος, χωρίς πια να προσποιείται το θυμωμένο. «Λοιπόν, διηγήσου μου τα πάντα».

Εκείνη πήρε το γράμμα που είχε στον κόρφο της και του το έδωσε.

«Καλύτερα να τα διαβάσετε. Εδώ είναι όλα όσα έχουν σημασία. Κάθε βράδυ πρόσθετα και κάτι. Θα είναι πιο σύντομο και πιο σαφές απ' ό,τι αν σας τα διηγηθώ. Ή προτιμάτε με λόγια;»

Ο Μιτροφάνι στερέωσε στη μύτη τα γυαλιά του.

«Δώσε μου να διαβάσω. Θα σε ρωτάω για ό,τι δεν καταλαβαίνω».

Με όλες τις προσθήκες που είχαν συγκεντρωθεί στη διάρκεια σχεδόν μιας βδομάδας, το γράμμα ήταν μεγάλο, παρά κάτι δέκα σελίδες. Εδώ κι εκεί οι γραμμές είχαν βραχεί και το μελάνι είχε διαχυθεί.

Η άμαξα σταμάτησε. Ο αμαξάς μοναχός ρώτησε βγάζοντας το σκούφο του: «Πού προστάζετε να πάμε; Βγήκαμε από την πόλη».

«Στην κλινική του δόκτορα Καρόβιν», είπε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα χαμηλόφωνα, για να μην ενοχλήσει το σεβασμιότατο που διάβαζε.

Ξεκίνησαν και πάλι.

Με την καρδιά γεμάτη πόνο, παρατηρούσε τις αλλαγές που είχε προκαλέσει η ασθένεια στο πρόσωπο του σεβασμιότατου. Είχε σηκωθεί πολύ γρήγορα από το κρεβάτι. Μακάρι να μη συνέβαινε καμιά άλλη συμφορά. Από την άλλη, όμως, θα ήταν χειρότερα για εκείνον να μείνει άπραγος.

Σ' ένα σημείο ο επίσκοπος έβγαλε μια κραυγή, σαν να πονούσε. Εκείνη κατάλαβε: είχε διαβάσει για τον Αλιόσα.

Τελικά, ο σεβασμιότατος έβαλε κατά μέρος τις σελίδες κι έμεινε βλοσυρός και σκεφτικός. Δεν έκανε ερωτήσεις, η διήγηση του είχε φανεί σαφής.

«Και στο μεταξύ εγώ, ο άχρηστος γέρος, κατάπινα χάπια και μάθαινα να περπατάω... Ω, τι ντροπή!» μουρμούρισε.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ανυπομονούσε να μιλήσει για την υπόθεση.

«Εμένα, σεβασμιότατε, δε με αφήνουν σε ησυχία οι αινιγματικές φράσεις του *στάρετς* Ιζραήλ. Γιατί αυτό που σημαίνουν...»

«Κράτα για αργότερα τα αινίγματά σου», τη σταμάτησε με μια κίνηση ο Μιτροφάνι. «Γι' αυτά θα συζητήσουμε μετά. Πρώτα το πιο σημαντικό. Θέλω να δω τον Ματιούσα. Είναι άσχημα;»

«Ναι, άσχημα».

Τελευταία μέρα. Απόγευμα

«Πολύ άσχημα», επιβεβαίωσε ο δόκτωρ Καρόβιν. «Κάθε μέρα η επικοινωνία μαζί του γίνεται όλο και πιο δύσκολη. Η κατάστασή του χειροτερεύει. Μέρα με τη μέρα ο ασθενής γίνεται όλο και πιο αδρανής και παθητικός. Οι νυχτερινές παραισθήσεις σταμάτησαν, στο γεγονός αυτό, όμως, δε βλέπω βελτίωση αλλά επιδείνωση. Η ψυχή δεν έχει πια ανάγκη από ερεθίσματα, ο Μπερντιτσέφσκι έχει χάσει την ικανότητα να νιώθει έντονα συναισθήματα, όπως ο φόβος, και το ένστικτο της αυτοσυντήρησης έχει εξασθενήσει. Χτες έκανα ένα πείραμα: έδωσα εντολή να μην του πάνε φαγητό μέχρι να το ζητήσει ο ίδιος. Δε ζήτησε. Έτσι έμεινε νηστικός όλη μέρα...

Αρχίζει να μην αναγνωρίζει πια τους ανθρώπους, αν έχει να τους δει από την προηγούμενη μέρα. Ο μόνος που κατόρθωσε με κάποιον τρόπο να τον κάνει να συζητήσει είναι ο συγκάτοικός του, ο Λιάμπε, αλλά κι αυτός είναι ένας πολύ ιδιαίτερος ασθενής και δεν αποτελεί παράδειγμα ευφράδειας. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα τον έχει δει, ξέρει. Η εμπειρία μου λέει ότι με το πέρασμα του χρόνου μόνο θα χειροτερεύει. Αν θέλετε, μπορείτε να πάρετε τον ασθενή, αλλά ακόμα και στην πιο σύγχρονη κλινική της Ελβετίας, εκείνη του δόκτορα Σβάνγκερ, το αποτέλεσμα θα είναι το ίδιο. Αλίμονο, σε παρόμοιες περιπτώσεις η σύγχρονη ψυχιατρική είναι ανήμπορη».

Οι τρεις τους –ο γιατρός, ο επίσκοπος και η Λισίκινα– μπήκαν στο σπιτάκι αριθμός εφτά. Κοίταξαν μέσα στο δωμάτιο. Δύο κρεβάτια άδεια, το ένα, του Μπερντιτσέφσκι, ακατάστατο, το άλλο στρωμένο επιμελώς.

Μπήκαν στο εργαστήριο. Μολονότι ήταν μέρα, οι κουρτίνες ήταν μισόκλειστες και το φως σβηστό. Σιωπή.

Πάνω από την πλάτη μιας καρέκλας ξεπρόβαλλε η φαλάκρα του Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, η οποία παλιότερα καλυπτόταν πάντα από ένα διανοουμενίστικο καπελάκι και τώρα ήταν ανυπεράσπιστη, γυμνή. Ο άρρωστος δεν αντέδρασε στο θόρυβο των βημάτων.

«Μα πού είναι ο Λιάμπε;» ρώτησε ψιθυριστά η Παυλίνα Αντρέγιεβνα.

Ο Καρόβιν δε νοιάστηκε να χαμηλώσει τον τόνο της φωνής του: «Δεν έχω ιδέα. Όποια ώρα και να έρθω, δεν τον βρίσκω ποτέ. Πάνε αρκετές μέρες που δεν τον βλέπω. Ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς είναι ένας άνθρωπος ανεξάρτητος. Θα ανακάλυψε κάποια άλλη ακτινοβολία και θα είναι απορροφημένος με τα "επιτόπια πειράματα" – έτσι τα αποκαλεί».

Ο σεβασμιότατος έμεινε στο κατώφλι. Κοίταζε το κεφάλι του

πνευματικού τέκνου του, ανοιγοκλείνοντας συχνά τα βλέφαρα.

«Ματβέι Μπεντσιόναβιτς!» του φώναξε η κυρία Λισίκινα.

«Υψώστε τη φωνή σας», τη συμβούλευσε ο Ντανάτ Σάβιτς. «Τώρα πια απαντάει μόνο σε δυνατά ερεθίσματα».

Τότε φώναξε με όλη της τη δύναμη: «Ματβέι Μπεντσιόναβιτς! Κοιτάξτε ποιον σας έφερα!»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είχε μια μικρή ελπίδα, ότι ο Μπερντιτσέφσκι θα έβλεπε τον αγαπημένο του δάσκαλο και θα συνερχόταν, θα ξυπνούσε πάλι μέσα του η ζωή.

Στο άκουσμα της φωνής, ο αντιεισαγγελέας στράφηκε, αναζήτησε την πηγή του ήχου. Τη βρήκε. Κοίταξε, όμως, μόνο τη γυναίκα. Απαξίωσε να στρέψει το βλέμμα του στους συνοδούς της.

«Ναι;» ρώτησε αργά. «Τι θέλετε, κυρία;»

«Πρώτα ρωτούσε συνεχώς για εσάς!» ψιθύρισε απελπισμένη στον Μιτροφάνι. «Και τώρα ούτε που σας κοιτάζει... Μα πού είναι ο κύριος Λιάμπε;» ρώτησε πλησιάζοντας.

Ο Μπερντιτσέφσκι είπε με σβησμένη, αδιάφορη φωνή: «Κάτω από τη γη».

«Βλέπετε;» είπε ο Καρόβιν ανασηκώνοντας τους ώμους. «Αντιδρά μόνο στον τόνο και τη σύνταξη της ερώτησης, με μια απάντηση παραληρηματική. Μια νέα φάση στην εξέλιξη της ψυχικής ασθένειας».

Ο επίσκοπος έκανε ένα βήμα μπροστά, παραμερίζοντας αποφασιστικά το γιατρό.

«Αφήστε με να δοκιμάσω. Οι οργανικές βλάβες του εγκεφάλου αφορούν αναμφισβήτητα την ιατρική, αλλά αν πρόκειται για τις πληγές μιας ψυχής την οποία, όπως έλεγαν κάποτε, έχει κυριεύσει ο δαίμονας, τότε, γιατρέ, εγώ είμαι περισσότερο αρμόδιος». Υψώνοντας επιτακτικά τον τόνο της φωνής, πρόσταξε: «Αφήστε

με μόνο μου με τον κύριο Μπερντιτσέφσκι. Και μην έρθετε μέχρι να σας καλέσω. Αν δε σας καλέσω για μια βδομάδα, θα σημαίνει ότι για μια βδομάδα δε θα πρέπει να έρθετε. Κανένας ανεξαιρέτως. Καταλάβατε;»

Ο Ντανάτ Σάβιτς γέλασε ειρωνικά: «Αχ, σεβασμιότατε, όλα αυτά δεν υπάγονται στην αρμοδιότητα της Επισκοπής σας, πιστέψτε με. Αυτός ο δαίμονας δε διώχνεται με μερικές προσευχές και λίγο αγιασμό. Κι έπειτα, δε θα επιτρέψω να επιδοθείτε σε μεσαιωνικές πρακτικές μέσα στην κλινική μου».

«Δε θα το επιτρέψετε;» Ο επίσκοπος μισόκλεισε τα μάτια και στράφηκε προς το γιατρό. «Και οι άρρωστοι να τριγυρίζουν ανάμεσα στους υγιείς, αυτό το επιτρέπετε; Τι χάος είναι αυτό που δημιουργήσατε, εδώ στο Αραράτ; Δεν καταλαβαίνουμε πια ποιος από το πλήθος έχει ικανότητα αντίληψης και βούλησης. Έτσι κι αλλιώς ζούμε σε τούτο τον κόσμο χωρίς να καταλαβαίνουμε πάντα ποιος είναι τρελός και ποιος όχι, αλλά στο νησί σας η σύγχυση είναι μόνιμη. Έτσι, ακόμα κι ένας υγιής αρχίζει να αμφιβάλλει για τον εαυτό του. Καλύτερα να κάνετε αυτό που σας λέω. Αλλιώς θα απαγορεύσω στο ίδρυμά σας να παραμένει σε μια έκταση που είναι ιδιοκτησία της Εκκλησίας!»

Ο Καρόβιν δεν τόλμησε να συζητήσει άλλο. Σήκωσε τα χέρια, σαν να έλεγε «κάντε ό,τι θέλετε», στράφηκε κι έφυγε.

«Πάμε, Ματιούσα». Ο επίσκοπος πήρε στοργικά τον άρρωστο από το χέρι και τον οδήγησε από το σκοτεινό εργαστήριο στο υπνοδωμάτιο.

«Εσύ, Πελαγία, μη μας ακολουθήσεις. Όταν μπορέσω, θα σε φωνάξω».

«Καλά, πάτερ. Θα περιμένω στο εργαστήριο», είπε με μια υπόκλιση η Λισίκινα.

Ο σεβασμιότατος έβαλε τον Μπερντιτσέφσκι να καθίσει στο κρεβάτι κι έφερε κοντά του μια καρέκλα για τον εαυτό του. Έμειναν αμίλητοι για λίγο. Ο Μιτροφάνι κοίταζε τον Ματβέι Μπεντσιόναβιτς κι αυτός κοίταζε τον τοίχο.

«Ματβέι, στ' αλήθεια δε με αναγνώρισες;» Ο ιερωμένος δεν άντεξε.

Μόνο τότε ο Μπερντιτσέφσκι έστρεψε το βλέμμα προς το μέρος του. Ανοιγόκλεισε τα μάτια και είπε διστακτικά: «Είστε κληρικός; Βλέπω ότι έχετε μια Παναγία στο στήθος σας. Το πρόσωπό σας μου είναι οικείο. Πρέπει να σας είδα στο όνειρό μου».

«Άγγιξέ με. Δε με ονειρεύεσαι. Δε χαίρεσαι που με βλέπεις;»

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς άγγιξε υπάκουα το μανίκι του επισκέπτη. Απάντησε ευγενικά: «Μα βέβαια, χαίρομαι πολύ».

Κοίταξε ξανά το σεβασμιότατο και μεμιάς ξέσπασε σε κλάματα, σιωπηλά, χωρίς φωνή, αλλά με πολλά δάκρυα.

Ο Μιτροφάνι χάρηκε που τουλάχιστον εκδήλωσε κάποια συναισθήματα. Χάιδεψε το κεφάλι του δυστυχή, επαναλαμβάνοντας: «Κλάψε, κλάψε, με τα δάκρυα το δηλητήριο βγαίνει από την ψυχή».

Ο Μπερντιτσέφσκι δε φαινόταν διατεθειμένος να σταματήσει. Έχυνε δάκρυα ασταμάτητα και μ' έναν τρόπο μάλλον μονότονο. Ήταν ένα κλάμα παράξενο, όμοιο με αδιάκοπη φθινοπωρινή βροχούλα. Ο σεβασμιότατος μούσκεψε όλο το μαντίλι του, σκουπίζοντας το πρόσωπο του πνευματικού του τέκνου – και ήταν μεγάλο μαντίλι, μισό μέτρο πλάτος.

Ο επίσκοπος συνοφρυώθηκε.

«Έλα, έλα, φτάνει τώρα με τα κλάματα. Ήρθα για να σου φέρω καλές ειδήσεις, πολύ καλές».

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς ανοιγόκλεισε υπάκουα τα βλέφαρα και αμέσως τα μάτια του στέγνωσαν.

«Είναι ωραία όταν υπάρχουν καλές ειδήσεις», παρατήρησε.

Ο Μιτροφάνι περίμενε την ερώτηση, αλλά μάταια. Τότε ανακοίνωσε επίσημα: «Πήρες προαγωγή. Συγχαρητήρια. Το περίμενες, άλλωστε. Τώρα είσαι σύμβουλος επικρατείας».

«Δεν μπορώ να γίνω σύμβουλος επικρατείας». Ο Μπερντιτσέφσκι σκυθρώπιασε. «Οι τρελοί δεν μπορούν να αναλάβουν αξίωμα πέμπτου βαθμού, απαγορεύεται από το νόμο».

«Και βέβαια μπορούν», δοκίμασε να αστειευτεί ο σεβασμιότατος. «Γνωρίζω ανθρώπους με αξιώματα τέταρτου ή –με φοβίζει που το λέω– και τρίτου βαθμού που η θέση τους είναι στο φρενοκομείο».

«Αλήθεια;» ρώτησε έκπληκτος ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς. «Πάντως ο κανονισμός των κρατικών υπηρεσιών δεν το δέχεται σε καμία περίπτωση».

Έμειναν ξανά σιωπηλοί.

«Έχω, όμως, ένα ακόμα πιο σημαντικό νέο». Ο επίσκοπος χτύπησε φιλικά στο γόνατο τον Μπερντιτσέφσκι, που αναπήδησε κι έκανε ένα μορφασμό, σαν να ήθελε να ξαναβάλει τα κλάματα. «Απέκτησες ένα όμορφο αγοράκι! Είναι πολύ καλά, το ίδιο και η Μάσια».

«Είναι ωραία», έγνεψε καταφατικά ο αντιεισαγγελέας, «όταν όλοι είναι καλά. Χωρίς υγεία τίποτα δε φέρνει ευτυχία, ούτε η δόξα ούτε τα πλούτη».

«Διάλεξαν κιόλας και το όνομά του. Αφού το σκέφτηκαν και το ξανασκέφτηκαν, θα τον φωνάζουν...» Ο Μιτροφάνι έκανε μια παύση. «Ακάκιο. Θα είναι ο Ακάκιος Ματβέγιεβιτς. Κάτι σας θυμίζει, έτσι δεν είναι;»

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς ενέκρινε και το όνομα.

Έπεσε ξανά σιωπή. Αυτή τη φορά έμειναν αμίλητοι για μισή ώρα. Ήταν φανερό ότι η σιωπή δε βάραινε καθόλου τον Μπερντιτσέφσκι. Σχεδόν ακίνητος, κοίταζε ίσια μπροστά του. Μια δυο φορές, όταν ο Μιτροφάνι κουνήθηκε, έστρεψε το βλέμμα του προς αυτόν και χαμογέλασε καλοσυνάτα.

Καθώς δεν ήξερε τι άλλο να κάνει για να ανοίξει ένα ρήγμα σ' εκείνο το τείχος, ο επίσκοπος άρχισε να μιλάει για την οικογένεια. Για το σκοπό αυτό είχε φέρει φωτογραφίες από το Σινεοζέρσκ. Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς παρατήρησε τις φωτογραφίες με ευγενικό ενδιαφέρον. Είπε για τη σύζυγο: «Χαριτωμένο πρόσωπο, αν και υπερβολικά σοβαρό».

Του άρεσαν και τα παιδιά.

«Έχετε γλυκύτατα παιδάκια, πάτερ», είπε. «Και πολλά. Δεν ήξερα ότι επιτρέπεται στους μοναχούς να έχουν παιδιά. Κρίμα που εγώ δεν μπορώ να αποκτήσω, γιατί είμαι τρελός. Ο νόμος απαγορεύει στους τρελούς να συνάψουν γάμο και, αν κάποιος το έχει κάνει ήδη, ο γάμος αυτός θεωρείται άκυρος. Μου φαίνεται ότι κι εγώ ήμουν παντρεμένος πριν. Θυμάμαι κάτι τέ...»

Στο σημείο εκείνο ακούστηκε ένα δειλό χτύπημα και στην πόρτα φάνηκε το φακιδιάρικο πρόσωπο της Παυλίνας Αντρέγιεβνα, την πιο ακατάλληλη στιγμή. Ο σεβασμιότατος κούνησε το χέρι στην πνευματική του κόρη, σαν να της έλεγε «φύγε, μην ενοχλείς», και η πόρτα έκλεισε ξανά. Τώρα πια, όμως, η στιγμή είχε χαθεί και ο Μπερντιτσέφσκι δεν παραδόθηκε στις αναμνήσεις του. Την προσοχή του τράβηξε μια κατσαρίδα που σερνόταν αργά πάνω στο κομοδίνο.

Τα λεπτά, οι ώρες περνούσαν. Άρχισε να σκοτεινιάζει. Μετά, το φως της μέρας έσβησε. Στο δωμάτιο έπεσε σκοτάδι. Κανένας

δε χτυπούσε πια την πόρτα, κανένας δεν τολμούσε να ενοχλήσει τον επίσκοπο και τον παράφρονα βαφτιστικό του.

«Ξέρεις κάτι;» είπε ο Μιτροφάνι καθώς σηκωνόταν ξεφυσώντας. «Είμαι λιγάκι κουρασμένος. Θα μείνω να κοιμηθώ εδώ. Άλλωστε, ο φυσικός σου δεν είναι εδώ και, αν φανεί, ο γιατρός θα τον τακτοποιήσει κάπου αλλού».

Πλάγιασε στο δεύτερο κρεβάτι κι άπλωσε τα μουδιασμένα μέλη του.

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς εκδήλωσε για πρώτη φορά σημάδια ανησυχίας. Άναψε τη λάμπα και στράφηκε προς το σεβασμιότατο.

«Δεν μπορείτε να μείνετε εδώ», είπε νευρικά. «Τούτο είναι μέρος για τρελούς κι εσείς είστε υγιής».

Ο Μιτροφάνι χασμουρήθηκε και σταύρωσε το στόμα του για να μην μπει μέσα το κακό πνεύμα.

«Κι εσύ, τι σόι τρελός είσαι; Δεν ουρλιάζεις, δεν κυλιέσαι στο πάτωμα».

«Δεν κυλιέμαι στο πάτωμα, αλλά μου έχει τύχει να ουρλιάξω», παραδέχτηκε ο Μπερντιτσέφσκι. «Όταν φοβόμουν πολύ».

«Τότε θα ουρλιάξω κι εγώ μαζί σου». Η φωνή του σεβασμιότατου ήταν ήρεμη. «Εγώ, Ματιούσα, δε θα σε εγκαταλείψω ποτέ ξανά. Θα είμαστε πάντα μαζί. Γιατί εσύ είσαι ο πνευματικός μου γιος και γιατί σ' αγαπώ. Ξέρεις τι είναι η αγάπη;»

«Όχι», αποκρίθηκε ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς. «Δεν ξέρω τίποτα πια».

«Αγάπη σημαίνει να είσαι πάντα με αυτόν που αγαπάς. Ιδίως όταν αυτός δεν είναι καλά».

«Δεν μπορείτε να μείνετε εδώ! Γιατί δεν το καταλαβαίνετε; Είστε επίσκοπος!»

Αχά! Ο Μιτροφάνι έσφιξε τις γροθιές του μέσα στο μισοσκόταδο. Το είχε θυμηθεί! Ωραία, ωραία.

«Εμένα δε με πειράζει, Ματιούσα. Θα μείνω μαζί σου. Κι εσύ δε θα φοβάσαι πια, γιατί όταν δύο άνθρωποι είναι μαζί δε φοβούνται. Θα είμαστε τρελοί κι οι δύο, εγώ κι εσύ. Ο δόκτωρ Καρόβιν θα με δεχτεί, για εκείνον είμαι μια ενδιαφέρουσα περίπτωση: του έστριψε η βίδα του επισκόπου της επαρχίας».

«Όχι!» απάντησε πεισματικά ο Μπερντιτσέφσκι. «Δε γίνεται να τρελαθούν δύο μαζί!»

Αυτό φάνηκε στο σεβασμιότατο ένα ακόμα καλό σημάδι. Πρώτα ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς συμφωνούσε σε όλα.

Ο Μιτροφάνι κάθισε στο κρεβάτι κι άφησε τα πόδια του να κρέμονται. Άρχισε να μιλάει κοιτάζοντας στα μάτια τον πρώην δικαστή: «Μα εγώ δεν πιστεύω, Ματβέι, ότι εσύ τρελάθηκες. Απλώς τα 'χασες λίγο. Συμβαίνει αυτό στους πολύ έξυπνους ανθρώπους. Συχνά, οι πολύ έξυπνοι άνθρωποι θέλουν να συμπιέσουν τον κόσμο για να τον κάνουν να χωρέσει όλος στο κεφάλι τους. Αυτός, όμως, ο κόσμος του Θεού, δε χωράει εκεί μέσα. Έχει πολλά αγκάθια, και μάλιστα μυτερά. Θέλουν να βγουν έξω από το κρανίο, πιέζουν τον εγκέφαλο, πληγώνουν».

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς έβαλε τα χέρια στους κροτάφους του και είπε με παράπονο: «Ναι, πιέζουν. Ξέρετε πόσο πονάει μερικές φορές;»

«Και βέβαια πονάει. Εσείς, οι έξυπνοι, όταν κάτι δεν μπορεί να χωρέσει στο μυαλό σας, αρχίζετε να το αποδιώχνετε· έτσι, όμως, χάνετε τα λογικά σας. Τότε δεν ξέρετε πού να πάτε, γιατί ο άνθρωπος, εκτός από τη διάνοιά του, μπορεί να έχει μόνο ένα στήριγμα, την πίστη. Κι εσύ, Ματιούσα, όσες φορές κι αν επαναλάβεις το "πιστεύω, Κύριε", δεν έχεις αληθινή πίστη. Η πίστη

είναι δώρο του Θεού, δε δίνεται σε όλους, και για όποιον είναι πολύ έξυπνος είναι δέκα φορές δυσκολότερο να την αποκτήσει. Εσύ, λοιπόν, απομακρύνθηκες από τη λογική χωρίς να βρεις καταφύγιο στην πίστη, εδώ βρίσκεται όλη η τρέλα σου. Εγώ δεν μπορώ να σου δώσω την πίστη, δεν είναι στις δυνάμεις μου. Θα δοκιμάσω, όμως, να σε κάνω να βρεις ξανά τα λογικά σου. Γιατί ο κόσμος του Θεού μπορεί ακόμα να βρει θέση μέσα στο μυαλό σου».

Ο Μπερντιτσέφσκι άκουγε με δυσπιστία, αλλά και με εξαιρετική προσήλωση.

«Δεν ξέμαθες να διαβάζεις, έτσι δεν είναι; Ορίστε, λοιπόν, διάβασε τι γράφει ένα άλλο έξυπνο μυαλουδάκι, ακόμα πιο έξυπνο από το δικό σου. Διάβασε την ιστορία για το φέρετρο, για τη σφαίρα, για τον Βασιλίσκο πάνω στα ξυλοπόδαρα».

Ο σεβασμιότατος έβγαλε το γράμμα της Πελαγίας και το έδωσε στον Μπερντιτσέφσκι.

Αυτός το πήρε, πλησίασε στη λάμπα. Άρχισε να διαβάζει αργά, από μέσα του, αλλά κουνώντας με κόπο τα χείλια του. Στην τρίτη σελίδα αναπήδησε, έπαψε να κουνάει τα χείλια του, ανοιγόκλεισε τα μάτια. Όταν γύρισε σελίδα, ανακάτεψε νευρικά τα μαλλιά του.

Ο Μιτροφάνι κοίταζε γεμάτος ελπίδα, κουνώντας κι εκείνος τα χείλια του. Προσευχόταν.

Όταν τελείωσε την ανάγνωση, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς έτριψε με μανία τα μάτια του. Γύρισε από την άλλη τις σελίδες και άρχισε απ' την αρχή. Τα δάχτυλά του κινήθηκαν για να πιάσουν την άκρη της μακριάς μύτης του· στην προηγούμενη ζωή του ο αντιεισαγγελέας είχε αυτή τη συνήθεια σε στιγμές έντασης.

Εντελώς ξαφνικά έκανε μια απότομη κίνηση, άφησε κατά μέρος το γράμμα και στράφηκε με όλο του το σώμα προς το σεβασμιότατο.

«Μα πώς τον λένε "Ακάκιο"! Το γιο μου Ακάκιο; Τι όνομα είναι αυτό! Και η Μάσια συμφώνησε;»

Ο επίσκοπος έκανε το σταυρό του, μουρμούρισε μια ευχαριστήρια προσευχή και πίεσε τα χείλια του στην πολύτιμη εικόνα της Παρθένου.

Άρχισε να μιλάει σε τόνο ανάλαφρο και χαρούμενο: «Είπα ψέματα, Ματβέγιουσκα. Ήθελα να σε ταρακουνήσω. Η Μάσια δε γέννησε ακόμα, δε θα αργήσει, όμως, πολύ».

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς συνοφρυώθηκε: «Η προαγωγή ήταν κι αυτή ψέμα;»

Το ηχηρό γέλιο που ακουγόταν από το υπνοδωμάτιο, ανάμεσα σε στεναγμούς και λυγμούς, έφερε στην πόρτα... όχι, όχι την κυρία Λισίκινα, αλλά το δόκτορα Καρόβιν και το βοηθό του, οι οποίοι φορούσαν κι οι δύο άσπρη μπλούζα κι επέστρεφαν προφανώς από το γύρο των επισκέψεων. Κοίταξαν τρομαγμένοι το σεβασμιότατο, που σκούπιζε κατακόκκινος τα δάκρυά του, και τον αναμαλλιασμένο ασθενή.

«Δεν πίστευα, συνάδελφε, ότι αυτού του είδους η σχιζοφρένεια είναι μεταδοτική», ψέλλισε ο Ντανάτ Σάβιτς.

Ο βοηθός αναφώνησε: «Αυτή είναι μια αληθινή ανακάλυψη, συνάδελφε!»

Όταν γέλασε αρκετά και σκούπισε τα δάκρυά του, ο Μιτροφάνι είπε στον εμβρόντητο αντιεισαγγελέα: «Δεν είπα ψέματα ως προς το βαθμό, θα ήταν ασυγχώρητη αμαρτία. Γι' αυτό, συγχαρητήρια, εξοχότατε».

Ο Ντανάτ Σάβιτς κοίταξε καλύτερα την έκφραση στο πρόσωπο του ασθενούς του κι έτρεξε προς το μέρος του.

«Περιμένετε λίγο...» Έσκυψε κοντά στο κρεβάτι, με το ένα χέρι έπιασε το σφυγμό του Ματβέι Μπεντσιόναβιτς και με το άλλο

του ανασήκωσε τα βλέφαρα. «Τι θαύμα! Τι του κάνατε, σεβασμιότατε; Ε, κύριε Μπερντιτσέφσκι! Εδώ! Κοιτάξτε με!»

«Μα γιατί φωνάζετε έτσι, γιατρέ;» είπε ο μόλις διορισμένος σύμβουλος επικρατείας και τραβήχτηκε. «Δεν είμαι κουφός, ξέρετε. Μεταξύ μας, ήθελα να σας το πω εδώ και καιρό. Κάνετε λάθος αν πιστεύετε ότι οι άρρωστοι δεν ακούν τις κουβέντες που ανταλλάσσετε ιδιαιτέρως με γιατρούς, νοσοκόμες ή επισκέπτες. Δεν βρίσκεστε σε σκηνή θεάτρου».

Ο Καρόβιν έμεινε με το στόμα ανοιχτό και το θέαμα ήταν μάλλον παράξενο, δεδομένου ότι ο γιατρός συνήθιζε να έχει μια έκφραση σαρκασμού και αυτοπεποίθησης.

«Ντανάτ Σάβιτς, δε σερβίρετε δείπνο εδώ πέρα;» ρώτησε ο ιερωμένος. «΄Εχω από το πρωί να βάλω κάτι στο στόμα μου. Κι εσύ, Ματβέι, δεν πεινάς;»

Αυτός απάντησε χωρίς μεγάλη σιγουριά, αλλά και χωρίς την προηγούμενη ατονία: «Δε θα ήταν ίσως κακό να φάω μια μπουκιά. Μα πού είναι η κυρία Λισίκινα; Δε θυμάμαι καθαρά τι συνέβη εδώ, αλλά ερχόταν να με δει. Δεν το ονειρεύτηκα, έτσι δεν είναι;»

«Το δείπνο μετά! Αργότερα!» βάλθηκε να φωνάζει ο Καρόβιν αναστατωμένος. «Πρέπει να μου διηγηθείτε αμέσως τι ακριβώς θυμάστε από τα γεγονότα των δύο τελευταίων εβδομάδων! Με κάθε λεπτομέρεια! Κι εσείς, συνάδελφε, καταγράψτε κάθε λέξη! Είναι πολύ σημαντικό για την επιστήμη! Εσείς, σεβασμιότατε, από την πλευρά σας, θα μου αποκαλύψετε οπωσδήποτε τη μέθοδο θεραπείας. Χρησιμοποιήσατε το τραύμα, έτσι δεν είναι; Μα ποιο ακριβώς;»

«Κάθε άλλο», τον διέκοψε ο Μιτροφάνι. «Πρώτα ας δειπνήσουμε. Και στείλτε να φωνάξετε την Πελα... Παυλίνα Αντρέγιεβνα. Πού κρύφτηκε;»

«Η κυρία Λισίκινα έφυγε», απάντησε αφηρημένα ο Ντανάτ Σάβιτς και κούνησε ξανά το κεφάλι. «Όχι, ποτέ μου δεν άκουσα ούτε διάβασα κάτι παρόμοιο! Ούτε στην *Επετηρίδα Ψυχοπαθολογίας και Ψυχοθεραπείας*!»

«Πού πήγε; Πότε;»

«Ήταν ακόμα μέρα. Ζήτησε να τη συνοδεύσει κάποιος στο ξενοδοχείο της. Ήθελε να σας πει κάτι, αλλά εσείς δεν την αφήσατε να μπει. Α, ναι. Πριν φύγει, κάθισε στο γραφείο μου κι έγραψε κάτι. Παρακάλεσε να σας παραδώσουμε ένα φάκελο και μια τσάντα. Το φάκελο τον έχω εδώ, τον έβαλα στην τσέπη μου. Περιμένετε... Και η τσάντα είναι πίσω από την πόρτα, στον προθάλαμο».

Ο βοηθός, χωρίς να του το ζητήσουν, έφερνε ήδη την τσάντα, μεγάλη, από μουσαμά, αλλά εμφανώς όχι βαριά.

Ενώ ο Ντανάτ Σάβιτς ψαχούλευε τις πολυάριθμες τσέπες της μπλούζας και του πανωφοριού του, ο σεβασμιότατος κοίταξε μέσα στην τσάντα.

Έβγαλε ένα ζευγάρι ψηλές λαστιχένιες μπότες, έναν ηλεκτρικό φακό ασυνήθιστης κατασκευής (κλεισμένο ολόγυρα με τσίγκινες πλάκες με μικροσκοπικές τρύπες) κι ένα μαύρο διπλωμένο πανί. Το ξετύλιξε: ήταν ένα ράσο με κουκούλα πρόχειρα ραμμένη στο μπροστινό μέρος με τραχιά κλωστή και με δύο τρύπες για τα μάτια. Ο Μιτροφάνι έβαλε αμήχανος το δάχτυλό του πρώτα στη μία κι έπειτα στην άλλη.

«Λοιπόν, γιατρέ, βρήκατε το γράμμα; Δώστε το μου».

Φόρεσε τα γυαλιά του. Καθώς άνοιγε τον κολλημένο φάκελο, μουρμούρισε: «Από το πρωί το μόνο που κάνουμε είναι να διαβάζουμε τα γράμματα ενός συγκεκριμένου ανθρώπου... Ουφ, τι ορνιθοσκαλίσματα. Βιαζόταν απ' ό,τι φαίνεται...»

Ένα ακόμα γράμμα

Έτρεξα σ' εσάς, αλλά κατάλαβα ότι δεν ήταν η κατάλληλη στιγμή. Έχω ένα σημαντικό νέο, όμως η δική σας ασχολία είναι χίλιες φορές πιο σημαντική. Μακάρι ο Κύριος να σας βοηθήσει να αποκαταστήσετε τη χαμένη λογική του Ματβέι Μπεντσιόναβιτς. Αν το κατορθώσετε, θα είστε αληθινός μάγος και θαυματοποιός.

Συγχωρήστε με που δε σας περιμένω και κάνω πάλι του κεφαλιού μου, αλλά δεν ξέρω πόσο χρόνο θα χρειαστείτε για να τον θεραπεύσετε. Είπατε ότι ίσως χρειαστεί και μια ολόκληρη βδομάδα και δεν μπορούμε να περιμένουμε τόσο πολύ. Θεωρώ, μάλιστα, ότι δεν πρέπει να περιμένουμε καθόλου, γιατί μόνο ο Θεός ξέρει τι έχει στο μυαλό του εκείνος ο άνθρωπος.

Μολονότι γράφω βιαστικά, θα προσπαθήσω να πάρω τα πράγματα με τη σειρά.

Ενώ σας περίμενα και ανησυχούσα για την έκβαση αυτού του δύσκολου (και ίσως αδύνατου) εγχειρήματος, ένιωθα μεγάλη αγωνία. Άρχισα να τριγυρίζω μέσα στο σπίτι, πρώτα μόνο στο εργαστήριο, έπειτα και στα άλλα δωμάτια, κάτι που ήταν προφανώς ανάρμοστο από μέρους μου, αλλά τα λόγια του Ντανάτ Σάβιτς, που υποστήριζε ότι είχε αρκετές μέρες να δει τον Λιάμπε, δε με άφηναν σε ησυχία. Οι ασθενείς της κλινικής είναι βέβαια ελεύθεροι να πηγαίνουν όπου θέλουν, το γεγονός, πάντως, είναι μάλλον παράξενο. Επιπλέον, έκανα τη σκέψη ότι, καθώς επικεντρώθηκα υπερβολικά στον πατέρα Ιζραήλ και στο Νησί της Εγγύτητας, δεν ασχολήθηκα σχεδόν καθόλου με την κλινική, δηλαδή με το ενδεχόμενο ο ένοχος να είναι κάποιος από τους φιλοξενούμενούς της. Όσο ξανασκέφτομαι τη νύχτα που δέχτηκα την επίθεση από το Μαύρο Μοναχό, θεωρώ ότι πρέπει να κλίνω προς αυτή την εκδοχή.

Κατ' αρχάς, ποιος γνώριζε την ύπαρξη των ξυλοπόδαρων του μανιακού

με την καθαριότητα ασθενούς, ποιος ήξερε πού να τα βρει; Μόνο ένα πρόσωπο που γνωρίζει καλά τις συνήθειες των ενοίκων της κλινικής και τη διάταξη των κτιρίων.

Δεύτερον: Ποιος μπορούσε να ξέρει πού ακριβώς βρισκόταν ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, για να τον φοβίζει τη νύχτα; Η απάντηση είναι πάντα η ίδια.

Και τρίτον: Μόνο ένας φιλοξενούμενος της κλινικής μπορούσε να επισκέπτεται ανενόχλητος και επανειλημμένα τον Λεντότσκιν στο θερμοκήπιο (από τα λόγια του Αλεξέι Στεπάναβιτς ήταν φανερό ότι ο Μαύρος Μοναχός πήγαινε να τον βρει), κατόπιν να σκοτώσει το δύσμοιρο αγόρι και να βγάλει από εκεί μέσα το πτώμα του.

Για την ακρίβεια, θα μπορούσε να το κάνει και κάποιος ξένος (εγώ μπόρεσα πράγματι να μπω στο θερμοκήπιο χωρίς να με πάρει είδηση κανείς), αλλά για κάποιον από εδώ θα ήταν πολύ πιο απλό.

Άρχισα να ανησυχώ. Κι αν είχε συμβεί κάτι και στο φυσικό; Μήπως είχε δει κάτι που δεν έπρεπε να δει και τώρα βρισκόταν κι εκείνος στο βυθό της λίμνης; Μου ήρθαν στο μυαλό οι ασυνάρτητες κουβέντες του Λιάμπε, που μιλούσε με πάθος για κάποια μυστηριώδη ακτινοβολία θανάτου, για έναν τρομερό κίνδυνο.

Αποφάσισα, λοιπόν, να ρίξω μια ματιά στην ντουλάπα του για να δω αν τα ρούχα του ήταν στη θέση τους. Πρώτα ρώτησα το νοσοκόμο τι φοράει συνήθως ο κύριος Λιάμπε και ανακάλυψα ότι ντύνεται πάντα με τον ίδιο τρόπο: μαύρος σκούφος, καρό αδιάβροχο, γαλότσες και μια μεγάλη ομπρέλα, ανεξαρτήτως καιρού.

Φανταστείτε την αναστάτωσή μου όταν ανακάλυψα ότι όλα αυτά τα πράγματα ήταν στη θέση τους, στην ντουλάπα! Έσκυψα για να παρατηρήσω καλύτερα τις γαλότσες· καμιά φορά, από μερικούς σβόλους ξεραμένης λάσπης μπορούμε να καταλάβουμε πάρα πολλά: πόσο καιρό πριν βγήκαν από το σπίτι για τελευταία φορά, σε τι έδαφος πάτησαν και πάει λέγοντας. Εκείνη τη

στιγμή, το μάτι μου έπεσε σε μια τσάντα από μουσαμά, κρυμμένη σε μια σκοτεινή γωνιά.

Αν δεν προλάβατε ακόμα να κοιτάξετε μέσα στην τσάντα, να το κάνετε αμέσως. Θα ανακαλύψετε μια πλήρη συλλογή οργάνων του εγκλήματος: το ρούχο του Μαύρου Μοναχού, μπότες, χρήσιμες για «το περπάτημα πάνω στο νερό», ένα φακό με ιδιαίτερη κατασκευή, που εκπέμπει φως δυνατό αλλά διάχυτο, προς τα πλάγια και προς τα πάνω. Όπως αναμφίβολα θυμάστε, είχα υποθέσει κάτι τέτοιο.

Την πρώτη στιγμή σκέφτηκα ότι τα είχαν αφήσει εκεί επίτηδες. Ο ένοχος τα άφησε εκεί για να παραπλανήσει τις έρευνες. Μετά, όμως, έβαλα τις γαλότσες του Λιάμπε δίπλα στις μπότες και πείστηκα ότι είναι το ίδιο μέγεθος. Ο επιστήμονας έχει μικρό πόδι, σχεδόν γυναικείο, και επομένως δεν μπορούσα να κάνω λάθος. Αυτό μου άνοιξε τα μάτια. Τα πάντα ταίριαζαν!

Μα φυσικά, ο Μαύρος Μοναχός είναι ο Λιάμπε, ο τρελός φυσικός. Δεν μπορεί να είναι κανένας άλλος. Θα 'πρεπε να το είχα μαντέψει πολύ νωρίτερα.

Θεωρώ ότι τα πράγματα έγιναν ως εξής:

Κυριευμένος από την έμμονη ιδέα μιας «ακτινοβολίας θανάτου» που απελευθερωνόταν από το Νησί της Εγγύτητας, ο Λιάμπε σκέφτηκε να απομακρύνει τους πάντες από τον «καταραμένο» τόπο. Είναι γνωστό ότι συμβαίνει συχνά στους ψυχασθενείς μόνο η βασική ιδέα τους να είναι παρανοϊκή, ενώ όταν τη θέτουν σε εφαρμογή μπορούν να επιδείξουν θαυμαστή ικανότητα κι εξυπνάδα.

Στην αρχή, ο φυσικός επινόησε το τέχνασμα του Βασιλίσκου που βαδίζει πάνω στο νερό· ένας πάγκος κρυμμένος κάτω από το νερό, μια κουκούλα, ένας κατάλληλος φακός, μια απόκοσμη φωνή που έλεγε στον τρομοκρατημένο μάρτυρα: «Πήγαινε και πες σε όλους ότι τούτος ο τόπος πρέπει να εγκαταλειφθεί» και άλλα παρόμοια. Η επινόηση είχε κάποιο αποτέλεσμα, αλλά δεν ήταν αρκετό.

Τότε ο Λιάμπε μετέφερε την παράστασή του και στη στεριά και φτάσαμε στο έγκλημα, με το θάνατο της εγκύου γυναίκας του ακτοφύλακα και μετά του ίδιου του ακτοφύλακα. Η παράνοια αυτού του είδους έχει το χαρακτηριστικό ότι επιδεινώνεται, οδηγώντας το μανιακό σε πράξεις όλο και πιο τερατώδεις.

Σας έχω περιγράψει ήδη πώς οργανώθηκε η επίθεση στον Αλιόσα, τον Φελίξ Στανισλάβαβιτς και τον Ματβέι Μπεντσιόναβιτς. Είμαι σίγουρη ότι όλα έγιναν ακριβώς έτσι.

Ο Λιάμπε φοβόταν, ωστόσο, μήπως ο Λεντότσκιν ή ο Μπερντιτσέφσκι συνέλθουν από το τρομερό χτύπημα και θυμηθούν κάποια λεπτομέρεια που θα μπορούσε να οδηγήσει στον ένοχο. Γι' αυτό εξακολούθησε να τους τρομοκρατεί και στην κλινική.

Ο Λεντότσκιν ήταν σε αξιοθρήνητη κατάσταση, δε χρειάστηκε να προσπαθήσει πολύ. Τον Μπερντιτσέψκσι, αντίθετα, ο οποίος είχε διατηρήσει κάποια ψήγματα μνήμης και συνοχής στην έκφραση, ο Λιάμπε τον αντιμετώπισε με ιδιαίτερο τρόπο. Φρόντισε έτσι ώστε ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς να καταλύσει στο σπιτάκι του, όπου το θύμα του Βασιλίσκου βρέθηκε ξανά κάτω από το διαρκή έλεγχο του ίδιου του Μαύρου Μοναχού. Ήταν ένα παιδικό παιχνίδι για το φυσικό να τρομάζει τη νύχτα τον Μπερντιτσέφσκι. Έβγαινε έξω, ανέβαινε στα ξυλοπόδαρα, χτυπούσε το παράθυρο του πρώτο ορόφου, κι αυτό ήταν όλο.

Θυμήθηκα, επίσης, ότι όταν μπήκα κρυφά στο δωμάτιο του Ματβέι Μπεντσιόναβιτς είδα το κρεβάτι του Λιάμπε άδειο. Τότε πίστεψα ότι δούλευε στο εργαστήριο, στην πραγματικότητα, όμως, ο Λιάμπε τη στιγμή εκείνη βρισκόταν έξω, μεταμφιεσμένος σε Βασιλίσκο, κι ετοιμαζόταν για την πολλοστή εμφάνισή του. Όταν, απροσδόκητα για εκείνον, ξεγλίστρησα από το παραθυράκι και πήδηξα στο χώμα, το μόνο που του απέμενε να κάνει ήταν να με ρίξει αναίσθητη, χτυπώντας με με το ξύλινο κοντάρι του.

Να τι ήθελα να σας πω όταν τόλμησα να κοιτάξω μέσα στο δωμάτιο. Εσείς με διώξατε και κάνατε καλά. Ήταν καλύτερα έτσι.

Εξακολούθησα να συλλογίζομαι. Πού είχε κρυφτεί ο Λιάμπε; Και γιατί χωρίς αδιάβροχο; Είχε αρκετές μέρες να φανεί· μήπως από τη νύχτα που σκοτώθηκε ο Αλεξέι Στεπάναβιτς;

Θυμήθηκα μια φρικιαστική σκηνή. Μια βάρκα, τη φιγούρα του Μαύρου Μοναχού, ένα γυμνό αδύνατο κορμί που έπεσε στο νερό. Και μου ήρθε μια ιδέα. Η βάρκα! Ο Λιάμπε είχε μια βάρκα!

Γιατί; Μήπως για να πηγαίνει κρυφά στο Νησί της Εγγύτητας;

Κάθισα στο γραφείο κι έγραψα βιαστικά τις φράσεις του πατέρα Ιζραήλ, έξι όλες κι όλες. Στο προηγούμενο γράμμα σάς έγραψα ότι σ' εκείνα τα παράξενα λόγια διαισθανόμουν την ύπαρξη ενός κρυπτογραφημένου μηνύματος, το νόημα του οποίου μου διέφευγε.

Ορίστε εκείνες οι σύντομες φράσεις, με τη σειρά που ειπώθηκαν.

Νῦν ἀπολύεις τόν δοῦλο σου – ο θάνατος.
Σοῦ εἶναι οἱ οὐρανοί.– του Φέαγκναστ.
Καί ἐπάταξε καρδία Δαυίδ αὐτόν – είναι σκοτεινός.
Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω – cucullus.
Μυρεψός ἐν τούτοις ποιήσει μεῖγμα – nonfacit.
οἱ δέ εἶπαν· ὑγιαίνει – monachum.

Χώρισα με μια παύλα τις τελευταίες λέξεις κάθε φράσης, γιατί προστέθηκαν από τον ηγούμενο στα χωρία της Βίβλου. «Κι αν το κρυπτογραφημένο μήνυμα περιεχόταν μόνο στο τέλος κάθε φράσης;» σκέφτηκα.

Έγραψα στη σειρά τις τελευταίες λέξεις. Ιδού το αποτέλεσμα:

Ο θάνατος – του Φέαγκναστ – είναι σκοτεινός – cucullus – nonfacit – monachum.

Στην αρχή μού φάνηκε ότι το μήνυμα δεν είχε νόημα, αλλά έπειτα το

ξαναδιάβασα για δεύτερη, για τρίτη φορά κι άρχισε να γίνεται σαφέστερο.

Δεν είναι ένα μήνυμα, είναι δύο!

Το νόημα του πρώτου είναι ξεκάθαρο!

Ο θάνατος του Φέαγκναστ είναι σκοτεινός.

Ορίστε τι ήθελε να κάνει γνωστό στις Αρχές του μοναστηριού ο στάρετς! *Ότι οι περιστάσεις του θανάτου του* σχίμνικ *Φέαγκναστ, η θέση του οποίου ελευθερώθηκε πριν από έξι μέρες, είναι ύποπτες. Έπειτα πρόσθεσε ένα χωρίο της Αποκάλυψης: «*Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω*». Οι μοναχοί δεν τον είχαν ακούσει, δεν είχαν καταλάβει.*

Τι σημαίνει «ο θάνατος είναι σκοτεινός;» Μήπως πρόκειται για δολοφονία; Αν είναι έτσι, ποιος σκότωσε τον άγιο στάρετς *και με ποιο σκοπό;*

Την απάντηση την έδωσε το δεύτερο μήνυμα, για το οποίο δε χρειάστηκε να σπάσω και πολύ το κεφάλι μου. Τη λύση μού την υπέδειξε η λέξη monachum, *δηλαδή «μοναχός» στα λατινικά. Ήταν, λοιπόν, μια φράση στα λατινικά.*

Cucullus *είναι σίγουρα η κουκούλα. Και το* nonfacit *σημαίνει* non facit. *Επομένως: «Η κουκούλα δεν κάνει το μοναχό» ή «Όποιος φοράει κουκούλα δεν είναι απαραίτητα και μοναχός»!*

«Γιατί στα λατινικά;» αναρωτήθηκα, προτού ακόμα συλλάβω πλήρως το νόημα εκείνων των λέξεων. Δύσκολα ο πατέρας οικονόμος, στον οποίο αναφέρουν όσα λέει ο ηγούμενος, θα κατανοούσε μια αρχαία γλώσσα, πολύ περισσότερο από τη στιγμή που ο –όχι και πολύ μορφωμένος– αδελφός Κλεόπας σίγουρα θα διαστρέβλωνε μια τέτοια ασαφή φράση. Ο στάρετς *Ιζραήλ δεν μπορούσε να μην το αντιληφθεί.*

Άρα η λατινική φράση δεν απευθυνόταν στους μοναχούς, αλλά σ' εμένα. Πράγματι, τις τελευταίες τρεις μέρες ο σχίμνικ *κοίταζε μόνο εμένα, σαν να ήθελε να μου το υπογραμμίσει με ιδιαίτερο τρόπο.*

Πώς μπορούσε να ξέρει ότι ο ταπεινός καλογεράκος με το χτυπημένο μάτι γνωρίζει λατινικά; Μυστήριο! Με τον έναν ή τον άλλο τρόπο είναι πά-

ντως προφανές: ο Ιζραήλ ήθελε να τον καταλάβω μόνο εγώ. Φαίνεται ότι δε στηριζόταν στην οξυδέρκεια του πατέρα οικονόμου.

Οι σκέψεις μου γύρισαν ξανά πίσω, στην ουσία. Μου αποκαλύφθηκε το νόημα της αλληγορίας που έκρυβε η λατινική φράση. Κατάλαβα τι ήθελε να πει ο στάρετς! *Εκείνος που τώρα φοράει την κουκούλα του* σχίμνικ *δεν είναι ο πατέρας Ιλάριος! Είναι ο εγκληματίας, ο Λιάμπε! Να πού εξαφανίστηκε, να γιατί δεν τον βλέπει κανείς, να γιατί όλα τα ρούχα του είναι στη θέση τους!*

Ο φυσικός βρήκε καταφύγιο στο Νησί της Εγγύτητας! Κι αν είναι έτσι, σημαίνει ότι εκείνη τη νύχτα δε διέπραξε μία, αλλά δύο δολοφονίες. Και τα πτώματα ήταν επίσης δύο! Απλώς το φεγγάρι ξεπρόβαλε από τα σύννεφα για πολύ λίγο κι εγώ είδα μόνο το μισό μακάβριο τελετουργικό. Ο κακούργος έκλεισε για πάντα το στόμα του Λεντότσκιν και μόνο ο Θεός ξέρει γιατί χάρισε τη ζωή στον Μπερντιτσέφσκι. Ίσως και στην πιο σκληρή και διαταραγμένη ψυχή να μη σβήνουν όλα τα συναισθήματα και τις μέρες που πέρασε μαζί με τον Ματβέι Μπεντσιόναβιτς κάτω από την ίδια στέγη ο Λιάμπε να πρόλαβε να συμπαθήσει τον πράο συγκάτοικό του.

Ο μανιακός διείσδυσε τη νύχτα στο παρεκκλήσι της Απόλυσης, όπου ο πατέρας Ιλάριος προετοιμαζόταν ολομόναχος για τη δοκιμασία της σχίμα, *προσευχόταν κι έραβε την κουκούλα του. Τον σκότωσε. Και το επόμενο πρωί εκείνος που βγήκε και πήγε προς τη βάρκα, τυλιγμένος με το μαύρο σάβανο, δεν ήταν ο* στάρετς *μα ο δολοφόνος.*

Δεν ξέρω και δεν τολμάω να φανταστώ ποιες τερατώδεις φαντασιώσεις έχουν κυριεύσει το σκοτισμένο νου του. Σκοπεύει, άραγε, να σκοτώσει και τους άλλους δύο σχίμνικι *που απέμειναν;*

Όταν έκανα αυτή τη σκέψη, δύσκολα κρατήθηκα για να μην τρέξω ξανά κοντά σας, στο δωμάτιο. Άλλωστε πρόκειται για ανθρώπινες ζωές, θα με συγχωρούσατε! Έπρεπε να πάμε αμέσως στο ερημητήριο και να ξεσκεπάσουμε τον απατεώνα!

Είχα πιάσει κιόλας το πόμολο της πόρτας, όταν με κατέλαβε μια αμφιβολία.

Κι αν έκανα λάθος; Κι αν ο Λιάμπε δεν ήταν στο Νησί της Εγγύτητας κι έκανα εσάς, σεβασμιότατε, να παραβιάσετε την απομόνωση του ιερού ερημητηρίου; Οι συνέπειες μιας τέτοιας ιεροσυλίας θα ήταν τρομερές. Εδώ και οχτώ αιώνες κανένας ξένος δεν πάτησε ποτέ το πόδι του εκεί! Δε θα συγχωρούσαν μια τέτοια βεβήλωση σ' έναν επίσκοπο. Θα σας ποδοπατούσαν, θα σας κατασπάραζαν, θα σας ντρόπιαζαν. Ο πατέρας Βιτάλιος θα έκανε τα πάντα γι' αυτό. Τι απώλεια θα ήταν αυτή για την επαρχία! Μα τι λέω, για όλη την Ορθόδοξη Εκκλησία!

Ενώ μια ανόητη και περίεργη γυναίκα ποια τιμωρία μπορούσε να την περιμένει; Θα την έδιωχναν με το πρώτο πλοίο, αυτό είναι όλο.

Να, λοιπόν, τι αποφάσισα. Τώρα θα περάσω από την πόλη και θα μεταμφιεστώ σε δόκιμο. Κατόπιν θα κατεβώ στο Ακρωτήρι της Νηστείας, όπου είναι δεμένη η βάρκα του αδελφού Κλεόπα. Μόλις σκοτεινιάσει (και σκοτεινιάζει πολύ νωρίς), θα πάω στο Νησί της Εγγύτητας. Αν θέλει ο Θεός, δε θα με δει κανένας από την ακτή.

Στο ερημητήριο θα επιβεβαιώσω την υπόθεσή μου και θα γυρίσω πίσω. Αν κάνω λάθος, μικρό το κακό. Στο στάρετς *Ιζραήλ δε θα επαρκούσαν οι Γραφές για να καταγγείλει τη θρασύτητά μου στις Αρχές του Νέου Αραράτ... με ρυθμό δύο λέξεις τη μέρα. Άλλωστε, εκείνοι οι ξεροκέφαλοι δε θα καταλάβουν καν.*

Είναι πολύ πιθανό να επιστρέψω πριν ακόμα εσείς βγείτε από το δωμάτιο του Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, για τον οποίο προσεύχομαι να επιστρέψει στη ζωή χάρη στο έλεος του Θεού και τη δική σας σοφία.

Μη μου βάλετε τις φωνές.

Η κόρη σας Πελαγία

Τελευταία μέρα. Βράδυ

Ο Μιτροφάνι διάβασε τις τελευταίες γραμμές της επιστολής χαϊδεύοντας τη γενειάδα του και, όταν τελείωσε, βάλθηκε να βηματίζει νευρικά στο δωμάτιο.

Όρμησε προς την πόρτα, σταμάτησε, στράφηκε προς τον Μπερντιτσέφσκι.

«Αχ, τι συμφορά, τι συμφορά, Ματβέι! Αχ, εκείνη η τρελή πήγε στο ερημητήριο! Φοβήθηκε για μένα, καταλαβαίνεις; Μη με κατηγορήσουν για ιεροσυλία! Δεν πρέπει να φοβόμαστε την ιεροσυλία, αλλά μήπως εκείνος τη σκοτώσει!»

«Εκείνος, ποιος; Να σκοτώσει ποιον;» ρώτησε έκπληκτος ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, που, καθώς ήταν ακόμα εν συγχύσει, δεν επικοινωνούσε πολύ καλά, και πώς θα μπορούσε άλλωστε να καταλάβει χωρίς να έχει διαβάσει το γράμμα;

Ο σεβασμιότατος του το έβαλε στο χέρι κι έτρεξε στο γιατρό: «Γρήγορα, πρέπει να πάμε εκεί! Ένας ακόμα φόνος δε σημαίνει τίποτα για εκείνον!»

«Μα για ποιον;» Ούτε ο Καρόβιν μπορούσε να καταλάβει.

«Για το φυσικό σας, τον Λιάμπε! Αυτός είναι ο Μαύρος Μοναχός, τώρα πια είναι βέβαιο! Αυτός είναι και ο δολοφόνος! Κρύφτηκε στο Νησί της Εγγύτητας! Και η Πελαγία, δηλαδή η Λισίκινα, πήγε εκεί! Κατευθείαν στο στόμα του λύκου!»

Ο αντιεισαγγελέας, που δεν είχε ακόμα προλάβει να διαβάσει καλά το γράμμα, κούνησε δύσπιστα το κεφάλι: «Ο Λιάμπε στο Νησί της Εγγύτητας; Μα τι λέτε, πάτερ, δεν είναι εκεί!»

«Και πού είναι;» ρώτησε ο Μιτροφάνι.

«Εκεί». Ο Μπερντιτσέφσκι έδειξε με το χέρι χαμηλά. «Κάτω από τη γη».

Ο σεβασμιότατος έμεινε άναυδος. Μήπως δεν είχε θεραπευτεί εντελώς; Μήπως άρχιζε ξανά το παραλήρημα;

«Θέλω να πω, στο υπόγειο», εξήγησε ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς. «Εδώ και λίγο καιρό εξόπλισε ένα άλλο εργαστήριο. Εκεί δουλεύει. Εγώ τον βοήθησα να κατεβάσει μεταλλικά φύλλα που βγάλαμε από τη σκεπή. Ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς μου εξήγησε κάτι για μια ακτινοβολία, για κάποια επικίνδυνα πειράματά του, μα δεν κατάλαβα τίποτα, ήμουν σαν αποβλακωμένος. Τα όργανα είναι τώρα όλα στο υπόγειο. Δε βγαίνει σχεδόν ποτέ από εκεί. Ξεμυτίζει μία φορά τη μέρα, τρώει ένα κομμάτι ψωμί και μετά κατεβαίνει ξανά κάτω».

Ο δικαστικός μιλούσε αργά, διαλέγοντας με κόπο τις λέξεις. Ήταν φανερό ότι δεν είχε συνέλθει ακόμα εντελώς, πάντως δεν έμοιαζε με τρελό.

«Πού είναι αυτό το υπόγειο;» ρώτησε ο επίσκοπος το γιατρό, μην ξέροντας αν έπρεπε να πιστέψει όσα είχε ακούσει. Μήπως δεν υπήρχε κανένα υπόγειο;

«Από εδώ, ακολουθήστε με».

Ο Ντανάτ Σάβιτς τούς οδήγησε στον προθάλαμο, από εκεί σε μια μικρή αποθήκη και στη συνέχεια κατέβηκαν μια πέτρινη σκάλα. Ήταν σκοτεινά, ο βοηθός άναψε ένα σπίρτο.

«Να η πόρτα. Μα ο χώρος αυτός ήταν άδειος, δεν υπήρχε κανένα εργαστήριο...»

Χωρίς να τελειώσει τη φράση του, ο Καρόβιν τράβηξε το πόμολο και από το άνοιγμα της πόρτας βγήκε ένα κοκκινωπό, απόκοσμο φως. Ακούστηκε ένα ελαφρύ τικ τακ, ένα γυαλί κουδούνισε.

Ο Μιτροφάνι κοίταξε μέσα. Μπροστά σ' ένα μακρύ τραπέζι γεμάτο μυστηριώδεις συσκευές και όργανα, ήταν σκυφτή μια μι-

κρόσωμη φιγούρα ντυμένη με μια φαρδιά καζάκα. Κάτω από το ταβάνι ήταν αναμμένη μια λάμπα τυλιγμένη μ' ένα κόκκινο φουλάρι, εξ ου και ο παράξενος φωτισμός.

Ο ανθρωπάκος που έσκυβε πάνω από το τραπέζι κοίταζε μέσα από ένα μικροσκόπιο μια μικρή μέγγενη, η οποία έσφιγγε σε κάθετη θέση μια μαύρη μεταλλική πλάκα. Πίσω από την πλάκα, πάνω σ' ένα ειδικό στήριγμα, υπήρχε μια άδεια φιάλη. Όχι, όχι άδεια· στον πάτο της άστραφτε ένας μικροσκοπικός σωρός σκόνης ή, ίσως, λεπτής άμμου.

Ο επιστήμονας ήταν τόσο απορροφημένος από τις παρατηρήσεις του, ώστε δεν άκουσε τα βήματα. Είχε παράξενο παρουσιαστικό: στο κεφάλι φορούσε κράνος πυροσβέστη και στο στήθος του είχε δεμένη μια κοινή τσίγκινη λεκάνη, από εκείνες στις οποίες κάνουμε μπουγάδα.

«Να πού κατέληξε το κράνος του πυροσβεστικού σταθμού», είπε χαμηλόφωνα ο βοηθός. «Ο Φραλόφ ήρθε να μου παραπονεθεί, μα δε θέλησα να σας ενοχλήσω για κάτι τόσο ασήμαντο, Ντανάτ Σάβιτς».

Χωρίς να απαντήσει στο βοηθό του, ο Καρόβιν έκανε ένα βήμα μπροστά και φώναξε δυνατά: «Κύριε Λιάμπε! Σεργκέι Νικολάγιεβιτς! Τι σημαίνουν όλα τούτα τα μυστήρια του υπεδάφους;»

Ο ανθρωπάκος στράφηκε και κούνησε τα χέρια προς τους παρείσακτους.

«Έξω! Έξω! Δεν μπορεί! Δε σταματάει! Με τίποτα! Δοκίμασα σίδηρο, δοκίμασα χαλκό, ατσάλι, κασσίτερο, τώρα ψευδάργυρο· σαν μαχαίρι στο βούτυρο! Θα δοκιμάσω λευκοσίδηρο». Έδειξε ένα κομμάτι λαμαρίνα από τη στέγη, τοποθετημένο στο βάθος του τραπεζιού. «Μετά μολύβι, μετά ασήμι! Κάτι πρέπει να τη συγκρατεί!»

Κοντά στο λευκοσίδηρο υπήρχε ένα θαμπό φύλλο μετάλλου κι

ένας πολύ πιο αστραφτερός ασημένιος δίσκος σερβιρίσματος.

«Για δες», είπε ο Καρόβιν. «Ο δίσκος αφαιρέθηκε από τον μπουφέ μου. Επομένως, κύριε Λιάμπε, στη συλλογή σας από ψυχικές ανωμαλίες πρέπει να προσθέσουμε και την κλεπτομανία! Ντροπή σας, Σεργκέι Νικολάγιεβιτς. Και παριστάνετε και τον υπερασπιστή της ηθικής».

Ο φυσικός συγχύστηκε, άρχισε να ψελλίζει ακατανόητες φράσεις: «Ναι, δεν είναι καλά. Μα πού; Χρόνος! Γιατί κανένας, ούτε ένας! Ολομόναχος! Και θα χρειαζόταν και χρυσός. Το ελπίζω πολύ. Και τα συγγενή μέταλλα! Ή πλατίνα, *similia similibus*.* Μα πού, πού;»

Ο Μιτροφάνι προχώρησε, κοίταξε το μικρόσωμο Λιάμπε από την κορυφή ως τα νύχια. Με φωνή βαθιά, που δεν επιδεχόταν αντιρρήσεις, είπε: «Εγώ θα σας κάνω κάποιες ερωτήσεις, κύριε. Κι εσείς θα απαντήσετε καθαρά, χωρίς να κρύψετε τίποτα».

Ο επιστήμονας κοίταξε τον επίσκοπο, γέρνοντας το κεφάλι στη μία πλευρά. Ύστερα πήδηξε απότομα πάνω στην καρέκλα κι έβγαλε το κόκκινο πανί από τη λάμπα. Ο φωτισμός του δωματίου έγινε κανονικός. Ακόμα και όρθιος πάνω στην καρέκλα, ο Λιάμπε ήταν ελάχιστα ψηλότερος από τον επιβλητικό επίσκοπο. Ο παράξενος άνθρωπος έβαλε το χέρι στην τσέπη της καζάκας, πήρε ένα ζευγάρι μεγάλα γυαλιά με μοβ φακούς, τα έβαλε στη μύτη του και ξανάρχισε να παρατηρεί το σεβασμιότατο, ακόμα πιο προσεκτικά.

«Αχ, αχ!» μουρμούρισε. «Πόσο γαλάζιο! Και πορτοκαλί, πορτοκαλί! Ποτέ δεν είδα τόσο πολύ!»

Έβγαλε απότομα τα γυαλιά, κοίταξε τον Μιτροφάνι με θαυμασμό: «Μια θαυμάσια χρωματική κλίμακα! Αχ, αν την είχα δει

* Τα όμοια διά των ομοίων. (Σ.τ.Ε.)

νωρίτερα! Εσείς θα μπορέσετε! Να του το πείτε! Εκείνοι είναι έτσι! Κι αυτός επίσης!» Ο επιστήμονας έδειξε τον Ντανάτ Σάβιτς. «Εγώ του μιλάω κι αυτός τη βελόνα! Οι άλλοι χειρότερα! Κόκκινο, όλοι κόκκινο! Κάτι πρέπει να κάνουμε! Και γρήγορα! Δεν μπορούμε να τη σταματήσουμε!»

Ο σεβασμιότατος, συνοφρυωμένος, περίμενε να ηρεμήσει ο Λιάμπε.

«Μην εξάπτεστε. Τα ξέρω όλα. Αυτά είναι δικά σας;»

Έγνεψε με το δάχτυλο στον Μπερντιτσέφσκι: «Δώσε μου τα». Ο αντιεισαγγελέας, που είχε σταθεί κάτω από τη λάμπα για να διαβάσει το μήνυμα της Πελαγίας, έβγαλε από την τσάντα το ράσο, τις μπότες και το φακό και μετά βυθίστηκε ξανά στην ανάγνωση των σελίδων. Έδειχνε ότι η ανάκριση δεν τον ενδιέφερε καθόλου.

Στη θέα εκείνων των αδιαμφισβήτητων αποδείξεων ο Λιάμπε ανοιγόκλεισε τα μάτια, ρούφηξε τη μύτη του, με λίγα λόγια φάνηκε αμήχανος, αλλά λιγότερο από πριν, όταν ο γιατρός τον είχε κατηγορήσει για κλοπή.

«Δικά μου, ναι. Και πώς; Γιατί κανένας! Σκέφτηκα. Είδα ότι είναι κόκκινοι. Υπομονή αν δεν καταλαβαίνουν, αρκεί να μη χώνουν τη μύτη τους. Λυπάμαι!»

«Γιατί στήσατε αυτή την ιερόσυλη παράσταση;» Ο επίσκοπος ύψωσε τον τόνο της φωνής του. «Γιατί τρομάζατε τους ανθρώπους;»

Ο Λιάμπε έβαλε τα χέρια στο στήθος κι άρχισε να μιλάει ακόμα πιο ταραγμένα. Ήταν φανερό ότι προσπαθούσε με κάθε τρόπο να εξηγήσει κάτι που είχε μεγάλη σημασία για εκείνον και δεν το χωρούσε ο νους του που οι άλλοι αρνιούνταν να τον καταλάβουν: «Α, μα το είπα! Κόκκινοι, άτρωτοι! Δοκίμασα! Σ' εκείνον

χωρίς πρόσωπο! Εκείνος ούτε λέξη! Σ' εκείνον!» Έδειξε πάλι τον Καρόβιν. «Κι εκείνος μου κάνει ένεση! Ύστερα για δύο μέρες το κεφάλι! Δεν ακούν! Φωνή! Στην έρημο!»

«Μιλάει για την ένεση υπνωτικού που αναγκάστηκα να του χορηγήσω», διευκρίνισε ο γιατρός. «Τι δυνατή μνήμη, θα έχουν περάσει κιόλας τρεις μήνες. Εκείνη τη φορά βρισκόταν σε υπερδιέγερση. Περισσότερο από τώρα. Μικρό το κακό, κοιμήθηκε είκοσι τέσσερις ώρες και ηρέμησε. Μου παρέδωσε ένα τετράδιο για να διαβάσω τις σημειώσεις του. Μα τι να διαβάσω, ήταν όλο τύπους. Και στα περιθώρια ακόμα, όλα στραβά και δυσανάγνωστα, με χιλιάδες θαυμαστικά, για την "ακτινοβολία θανάτου"».

«Για να εξηγήσω!» φώναξε απελπισμένος ο Λιάμπε, εκτοξεύοντας σάλια. «Πρέπει διαφορετικά. Σκεφτόμουν! Το πρόβλημα δεν είναι ο θάνατος! Είναι ότι δεν μπορεί να σταματήσει. "Διείσδυση" μήπως; Γιατί διαπερνάει τα πάντα! Μα "διαπεραστική ακτινοβολία" είναι κάτι που δε λέγεται!»

«Δεν αρνείστε, λοιπόν, ότι μεταμφιεστήκατε σε Βασιλίσκο, ότι περπατήσατε πάνω στο νερό και ανάψατε πίσω από την πλάτη σας τον ιδιόμορφο φακό σας;» τον διέκοψε ο σεβασμιότατος.

«Ναι, δεισιδαιμονία για τη δεισιδαιμονία. Αφού είδα ότι δεν ακούν. Ω, είμαι πολύ πονηρός».

«Και απειλήσατε από το παράθυρο τον ακτοφύλακα, χαράξατε με το καρφί το τζάμι; Και μετά, μέσα στην καλύβα επιτεθήκατε στον Λεντότσκιν, τον Λαγκράντζ, τον Ματβέι Μπεντσιόναβιτς;»

«Ποια καλύβα;» ψέλλισε ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς. «Με το καρφί το τζάμι; Μπρρρ, τι φρίκη!» Αναρίγησε σύγκορμος. «Στο διάβολο η καλύβα! Ας μιλήσουμε για σοβαρά πράγματα! Τα υπόλοιπα είναι ανοησίες!»

«Και δε χτυπήσατε το παράθυρο του Ματβέι Μπεντσιόναβιτς, πατώντας πάνω σε ξυλοπόδαρα;»

Ο φυσικός έδειξε έκπληκτος. «Γιατί ξυλοπόδαρα; Γιατί να χτυπήσω;»

Ο αντιεισαγγελέας, που είχε τελειώσει την ανάγνωση του γράμματος, είπε αργά: «Σεβασμιότατε, δεν μπορούσε να είναι ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς. Η Πελαγία κάνει λάθος. Κρίνετέ το εσείς. Ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς ήξερε ότι εκείνη τη νύχτα με μετέφεραν από τον πρώτο όροφο στο ισόγειο. Γιατί θα χρειαζόταν τα ξυλοπόδαρα; Όχι, ήταν κάποιος άλλος. Κάποιος που αγνοούσε το γεγονός ότι είχα μετακομίσει στο δωμάτιο του ισογείου».

Απ' ό,τι φαινόταν, ο Μπερντιτσέφσκι είχε ανακτήσει την ικανότητα να σκέφτεται λογικά, γεγονός που χαροποίησε το σεβασμιότατο. Μα τότε προέκυπτε...

«Υπήρχε, λοιπόν, ένας άλλος Βασιλίσκος;» Ο επίσκοπος κούνησε το κεφάλι για να σκεφτεί καλύτερα. «Περισσότερο βίαιος; Που χτύπησε την Πελαγία και πιο πριν επιτέθηκε με τον ίδιο τρόπο σ' εσάς, τον Αλιόσα και τον Λαγκράντζ; Τι παραλογισμός!»

Ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς παρατήρησε προσεκτικά: «Για την ώρα δεν είμαι έτοιμος να βγάλω συμπεράσματα. Ρίξτε, όμως, μια ματιά στον Σεργκέι Νικολάγιεβιτς. Πιστεύετε ότι θα είχε τη δύναμη να σηκώσει ένα αναίσθητο σώμα και να το βάλει μέσα στο φέρετρο που ήταν πάνω στο τραπέζι; Θα κατόρθωνε, ίσως, να σηκώσει τον Αλεξέι Στεπάναβιτς (αν και αμφιβάλλω), σίγουρα, όμως, όχι εμένα. Έχω γερό σκελετό, ζυγίζω πάνω από ογδόντα κιλά».

Ο Μιτροφάνι κοίταξε τον Μπερντιτσέφσκι σαν να τον ζύγιζε με το μάτι κι έπειτα τον αδύνατο επιστήμονα. Αναστέναξε.

«Καλά, κύριε Λιάμπε. Πού ήσαστε, λοιπόν, εκείνη τη νύχτα; Ναι, όταν έβαλαν τον Ματβέι Μπεντσιόναβιτς στο δωμάτιό σας».

«Τι θα πει πού ήμουν; Εδώ». Ο φυσικός έδειξε με μια κίνηση του χεριού τους τοίχους του υπογείου κι έπειτα έδειξε με το δάχτυλο τις συσκευές. «Τα έφερα όλα εδώ. Δεν είναι παρά τοίχοι. Εγώ, δεν πειράζει, είμαι ερευνητής. Αυτός, όμως (ο Λιάμπε έδειξε με το κεφάλι τον Μπερντιτσέφσκι), δεν πρέπει. Είναι επικίνδυνο».

«Μα τι είναι επικίνδυνο;» αναφώνησε ο σεβασμιότατος, που άκουγε με υπερένταση εκείνο το παραμιλητό. «Για ποιον κίνδυνο μιλάτε διαρκώς;»

Ο Λιάμπε σώπασε, λοξοκοιτάζοντας το γιατρό και γλείφοντας νευρικά τα χείλια του.

«Λόγος;» ρώτησε σιγανά το σεβασμιότατο.

«Τι λόγος;»

«Τιμής. Να μη διακόψετε. Και να μη με τρυπήσετε».

«Έχετε το λόγο μου. Δε θα σας διακόψω και δε θα επιτρέψω να σας κάνουν ενέσεις. Μιλήστε, αλλά αργά. Μην ταράζεστε».

Στον Σεργκέι Νικολάγιεβιτς αυτό δεν ήταν αρκετό.

«Σε αυτή». Έδειξε το στήθος του επισκόπου κι εκείνος, που φαινόταν να έχει μάθει λίγο λίγο να καταλαβαίνει την παράξενη γλώσσα του ανθρωπάκου, φίλησε την εικόνα της Παναγίας.

Τότε ο Λιάμπε έγνεψε ικανοποιημένος κι άρχισε, προσπαθώντας με όλες του τις δυνάμεις να μιλάει όσο το δυνατό πιο καθαρά.

«Ακτινοβολία. Διαπεραστικές ακτίνες. Δικός μου ορισμός. Η Μαριέτα έχει έναν άλλο. Προτιμώ, όμως, αυτόν».

«Ξανά οι ακτίνες!» αναστέναξε ο Ντανάτ Σάβιτς. «Όχι, κύριοι, πείτε ό,τι θέλετε, μα εγώ δεν ορκίστηκα, γι' αυτό, συνάδελφε, πάμε να πάρουμε λίγο αέρα».

Οι δύο θεράποντες του Ασκληπιού βγήκαν από το υπόγειο και ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς αμέσως ηρέμησε.

«Το ξέρω. Μιλάω άσχημα. Πάντα μπροστά. Λέξεις πολύ αργές. Χρειάζεται ένα σύστημα επικοινωνίας πιο τελειοποιημένο. Γιατί αμέσως η ιδέα. Το σκέφτηκα. Μέσω ηλεκτρομαγνητισμού; Ή βιολογικής διέγερσης; Τότε όλοι θα με καταλαβαίνουν. Σκέψεις μεταδιδόμενες άμεσα από τα μάτια στα μάτια, αυτό θα ήταν το καλύτερο. Όχι, τα μάτια όχι». Παθιάστηκε. «Να βγάλουμε τα μάτια! Προκαλούν μόνο σύγχυση! Μα δεν μπορούμε! Τα πάντα βασίζονται στην όραση. Μα η όραση είναι απάτη, λανθασμένες πληροφορίες. Τα ανούσια, ναι, τα ουσιώδη, όμως, ξεφεύγουν. Ανεπαρκές όργανο». Ο Λιάμπε έδειξε με το δάχτυλο το μάτι του. «Μόνο εφτά χρώματα του φάσματος! Μα είναι χιλιάδες, εκατομμύρια, αμέτρητα!»

Σ' εκείνο το σημείο κούνησε το κεφάλι κι έπλεξε τα δάχτυλα των χεριών μπροστά του.

«Όχι, όχι, δεν έχει σχέση. Η διείσδυση. Θα δοκιμάσω. Αργά. Το λόγο σας!»

Ο φυσικός κοίταξε το σεβασμιότατο φοβούμενος μήπως αυτός έπαυε να τον ακούει, μήπως γύριζε να φύγει. Όχι, ο Μιτροφάνι άκουγε συγκεντρωμένος, υπομονετικός.

«Εκεί είναι το Νησί της Εγγύτητας, έτσι δεν είναι;» Ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς έδειξε δεξιά.

«Ναι», συμφώνησε ο σεβασμιότατος, αν και στην πραγματικότητα δεν ήξερε προς τα πού βρισκόταν το ερημητήριο.

«Θρύλος, έτσι δεν είναι; Ο Βασιλίσκος. Πύρινο δάχτυλο από τους ουρανούς, φλεγόμενο πεύκο».

«Ναι, φυσικά είναι θρύλος», παραδέχτηκε ο επίσκοπος. «Η θρησκεία περιέχει πολλές μαγικές παραδόσεις, που αντανακλούν την τάση των ανθρώπων προς το ανεξήγητο. Πρέπει να εκλαμβάνουμε τις ιστορίες αυτές με έννοια αλληγορική, όχι κυριολεκτική».

«Όχι, κυριολεκτικά!» φώναξε ο Λιάμπε. «Κυριολεκτικά! Έτσι έγινε! Δάχτυλο, πεύκο! Υπάρχουν και τα κάρβουνα! Απολιθωμένα βέβαια, αλλά φαίνεται ότι πρόκειται για κορμό!»

«Περίμενε, περίμενε, τέκνο μου», τον σταμάτησε ο Μιτροφάνι. «Πώς μπόρεσες να δεις τον απανθρακωμένο κορμό εκείνου του πεύκου; Μήπως...» Ο επίσκοπος γούρλωσε τα μάτια. «...Μήπως πήγες στο Νησί της Εγγύτητας;»

Ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς έγνεψε καταφατικά, σαν να μη συνέβαινε τίποτα.

«Μα... μα γιατί;»

«Χρειαζόταν καλή ακτινοβολία. Η κακή, η γκρίζα, αφθονεί. Δεν είναι σπάνια. Πορτοκαλιά, όμως, καθαρή όπως η δική σας, σχεδόν ποτέ. Δε γνωρίζω καν την ακριβή απόχρωση. Ήταν ανάγκη, ωστόσο, για την επιστήμη. Σκέφτηκα πολύ. Εύρηκα! Οι *σχίμνικι* είναι δίκαιοι, έτσι δεν είναι; Εγωισμός, απληστία, μίσος τείνουν προς το μηδέν, έτσι δεν είναι; Άρα ισχυρή ηθική ακτινοβολία! Λογική! Να ελέγξω, να μετρήσω. Πώς; Απλούστατο. Τη νύχτα ανέβηκα στη βάρκα και δρόμο».

«Πήγατε στο ερημητήριο για να μετρήσετε πόση ηθική εκπέμπουν οι *σχίμνικι*;» ρώτησε δύσπιστα ο σεβασμιότατος. «Με τα μοβ γυαλιά σας;»

Ο Λιάμπε έγνεψε καταφατικά, χαρούμενος που είχε γίνει κατανοητός.

«Μα απαγορεύεται αυστηρότατα!»

«Ανοησίες. Δεισιδαιμονία».

Ο σεβασμιότατος ήθελε να θυμώσει, αλλά η περιέργεια ήταν πιο δυνατή από τη δίκαιη οργή. Δε συγκρατήθηκε, ρώτησε χαμηλόφωνα: «Και τι υπάρχει εκεί, στο νησί;»

«Λόφος, πεύκα, σπηλιά. Βασίλειο του θανάτου. Φαλακροί.

Δυσάρεστο. Δεν πειράζει, όμως, το σημαντικό είναι η σφαίρα».

«Τι πράγμα;»

«Η σφαίρα. Εκεί είναι έτσι: είσοδος, στο πλάι κελιά. Μέσα, κάτω από την κορυφή: κυκλική».

«Κυκλική;»

«Μια σπηλιά. Έπεσε εκεί. Διαπέρασε το θόλο. Μετά η τρύπα σκεπάστηκε με ρίζες, χορτάρι, χώμα, τώρα δε φαίνεται. Μα ο κορμός ναι. Οχτακόσια χρόνια και φαίνεται! Απανθρακωμένος. Σφαίρα, σαν πολύ χοντρή κολοκύθα. Ακόμα μεγαλύτερη. Σαν...» Ο Λιάμπε κοίταξε γύρω του. «Σαν πολυθρόνα».

«Σε μια κυκλική σπηλιά, κάτω από την κορυφή του λόφου, υπάρχει μια σφαίρα;» ρώτησε ο Μιτροφάνι. «Τι είδους σφαίρα;»

Ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς αναστέναξε με ύφος μάρτυρα: «Το είπα ήδη. Από ψηλά. Διαπέρασε το θόλο. Από τότε, όταν ζούσε ακόμα ο Βασιλίσκος. Μετεωρίτης. Έπεσε, διαπέρασε, πυρπόλησε το πεύκο. Τη νύχτα φαίνεται από μακριά. Κι εκείνος το είδε».

«Ποιος, ο Άγιος Βασιλίσκος;» Ο επίσκοπος σκούπισε το μέτωπό του. «Περιμένετε. Θέλετε να πείτε ότι πριν από οχτακόσια χρόνια εκείνος είδε να πέφτει στη γη ένα ουράνιο σώμα. Αποφάσισε ότι ήταν το δάχτυλο του Θεού, που του έδειχνε κάτι, περπάτησε πάνω στο νερό και τη νύχτα βρήκε το νησί με το φλεγόμενο πεύκο;»

«Δεν μπορούμε να περπατήσουμε πάνω στο νερό», παρατήρησε ο φυσικός με απροσδόκητη συνοχή στο λόγο του. «Η πυκνότητα δεν το επιτρέπει. Δεν περπάτησε. Πήγε με βάρκα. Δεν έχει σημασία. Σημασία έχει αυτό που είναι εκεί. Στη σπηλιά. Εκεί όπου έπεσε».

«Και τι είναι εκεί;»

«Ουράνιο. Ακούσατε; Ξέρετε; Ορυκτό ουρανίου. Κοίτασμα».

Ο σεβασμιότατος σκέφτηκε λιγάκι, έπειτα έγνεψε καταφατικά.

«Ναι, ναι, το διάβασα στην *Επιθεώρηση Φυσικής*. Το ουράνιο είναι ένα φυσικό στοιχείο με εκπληκτικές ιδιότητες. Το μελετούν οι μεγαλύτερες διάνοιες της Ευρώπης, μαζί μ' ένα άλλο στοιχείο, το ράδιο. Και ορυκτό ουρανίου, αν δεν κάνω λάθος, είναι ένα ορυκτό με πολύ υψηλή περιεκτικότητα σε ουράνιο. Καλά τα λέω;»

«Άνθρωπος της Εκκλησίας, αλλά παρακολουθεί. Ωραία», τον συγχάρηκε ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς. «Γαλάζια αύρα. Έξυπνο κεφάλι».

«Ας αφήσουμε το κεφάλι μου ήσυχο. Λοιπόν, τι μου λέγατε για το ορυκτό ουρανίου;»

Ο Λιάμπε κορδώθηκε.

«Δική μου ανακάλυψη. Ο πυρήνας αρχίζει να διασπάται. Από μόνος του. Χρειάζεται ειδικός μηχανισμός. Επινόησα και όνομα: "πυρηνικός διασπαστής". Απίστευτα δύσκολες συνθήκες. Αδύνατο προς το παρόν. Στη φύση θεωρητικά μπορεί. Μόνο με μια σπάνια συρροή συνθηκών. Όπως συνέβη εδώ! Σπανιότατο φαινόμενο!» Έτρεξε στο τραπέζι, ξεφύλλισε τις σελίδες ενός χοντρού τετραδίου. «Ορίστε, ορίστε! Εγώ του το λέω κι εκείνος με τρυπάει! Ορίστε! Μετεωρίτης, πολύ υψηλή θερμοκρασία: ένα. Κοίτασμα ορυκτού ουρανίου: δύο! Υπόγειες πηγές: τρία! Αρκεί! Ένας διασπαστής! Φυσικός! Άρχισε να λειτουργεί! Ενέργεια του πυρήνα, αλυσιδωτά! Ξεκίνησε, δεν μπορεί να σταματήσει! Οχτακόσια χρόνια! Έγραψα στη Μαριέτα και στον Ενρίκο! Όχι, δε με πιστεύουν! Νομίζουν ότι τρελάθηκα! Επειδή γράφω από το ψυχιατρείο!»

«Περιμένετε!» τον ικέτευσε ο Μιτροφάνι, στο μέτωπο του οποίου είχαν φανεί κόμποι ιδρώτα από την ένταση. «Λόγω της πτώσης ενός μετεωρίτη σ' ένα κοίτασμα ουρανίου τέθηκε σε λει-

τουργία ένας φυσικός μηχανισμός που άρχισε να εκπέμπει ενέργεια. Δεν καταλαβαίνω τίποτα, ας υποθέσουμε, όμως, ότι είναι όπως τα λέτε. Σε τι συνίσταται, λοιπόν, ο κίνδυνος;»

«Δεν ξέρω. Δεν είμαι γιατρός. Ούτε έγραψα τίποτα στο τετράδιο, γιατί δεν ξέρω. Είμαι σίγουρος, όμως. Απόλυτα σίγουρος. Βρέθηκα εκεί για λίγες ώρες και μετά ναυτία, πυρετός. Οι *σχίμνικι* πάντα. Έτσι πεθαίνουν. Έξι μήνες, ένας χρόνος... και θάνατος. Έγκλημα! Πρέπει να κλείσει! Μα κανένας. Δεν ακούν! Εγώ σ' εκείνον με τη νεκροκεφαλή. Εκείνος με το χέρι...»

«Ποια νεκροκεφαλή;» Ο σεβασμιότατος πάλι δεν καταλάβαινε. «Για ποιον μιλάτε;»

«Μα ναι, στο μέτωπο. Εδώ. Εκείνος χωρίς πρόσωπο, με τις τρυπούλες. Εκεί». Ο φυσικός έδειξε πάλι με το χέρι προς το Νησί της Εγγύτητας.

«Ο *σχίμνικ*; Ο *στάρετς* Ιζραήλ; Που κέντησε στην κουκούλα του μια νεκροκεφαλή με κόκαλα;»

«Ναι. Ο ηγούμενος. Όχι, κουνάει το χέρι! Πηγαίνω στον Καρόβιν κι εκείνος με τη βελόνα! Του δίνω το τετράδιο και δε διαβάζει!» Η φωνή του Σεργκέι Νικολάγιεβιτς τρεμούλιασε από οργή για την παλιά προσβολή. «Αφού το σκέφτηκα και το ξανασκέφτηκα, το βρήκα. Ο Μαύρος Μοναχός. Θα φοβηθούν. Καταραμένος τόπος. Και μετά θα μελετήσω με ηρεμία. Χωρίς παρεμβάσεις».

«Μα πώς ανακαλύψατε την ακτινοβολία; Θυμάμαι ότι διάβασα πως μια ακτινοβολία αυτού του είδους δε γίνεται αντιληπτή από τα αισθητήρια όργανα».

Ο Λιάμπε χαμογέλασε περήφανος: «Όχι αμέσως. Πρώτα δείγμα της σφαίρας. Κατάλαβα αμέσως. Μετεωρίτης. Λιωμένος στην επιφάνεια. Ιριδίζων. Όμορφος. Ιδίως με το φακό. Μυστικό του

ερημητηρίου. Ιερό. Φυλαγμένο από τους *στάρσι*. Οχτακόσια χρόνια. Γι' αυτό ίσως η σιωπή. Για να μη φλυαρούν. Δοκίμασα να πάρω δείγμα. Τίποτα. Εξαιρετική σκληρότητα. Γύρισα στο νησί. Λίμα από ατσάλι. Δεν έκανα τίποτα. Τότε λίμα από διαμάντι. Από την Αμβέρσα. Με το ταχυδρομείο. Έκανε δουλειά. Σ' ένα τέταρτο της ώρας, ιδού, τρία γραμμάρια». Έδειξε το μικρό σωρό σκόνης στη φιάλη. «Αρκετό για την ανάλυση».

«Ζητήσατε να σας στείλουν ταχυδρομικά από την Αμβέρσα μια λίμα από διαμάντι;» Ο Μιτροφάνι σκούπισε τον ιδρώτα με το μαντίλι του, νιώθοντας ότι το κεφάλι του, μολονότι προικισμένο με γαλάζια αύρα, αρνιόταν να δεχτεί τόσες εκπληκτικές πληροφορίες. «Μα δεν είναι πανάκριβη;»

«Ίσως. Δεν πειράζει. Ο Καρόβιν έχει πολλά χρήματα».

«Κι ο Ντανάτ Σάβιτς δε ρώτησε σε τι χρησίμευε ένα τόσο ιδιαίτερο αντικείμενο;»

«Ρώτησε. Εγώ ήμουν ευχαριστημένος. Προσπαθώ να εξηγήσω, εκείνος κουνάει τα χέρια. "Δε θέλω να ακούσω για ακτινοβολίες, θα έχετε τη λίμα". Υπομονή. Τελικά την παρέλαβα».

Ο σεβασμιότατος κοίταξε με περιέργεια το τραπέζι.

«Και πού είναι; Πώς είναι φτιαγμένη;»

Ο επιστήμονας έκανε μια αδιάφορη κίνηση: «Χάθηκε. Από καιρό. Δεν έχει σημασία, δε χρειάζεται πια. Μη διακόπτετε με ανοησίες!» είπε εκνευρισμένος. «Φιλήσατε την Παναγία! Ακούστε!»

«Ναι, ναι, τέκνο μου, συγχώρεσέ με», τον καθησύχασε ο σεβασμιότατος και στράφηκε προς τον Μπερντιτσέφσκι, για να δει αν άκουγε. Άκουγε, και με μεγάλη προσοχή μάλιστα, αλλά, αν έκρινε κανείς από το ζαρωμένο μέτωπό του, καταλάβαινε λίγα. Σε αντίθεση με τον επίσκοπο, ο Ματβέι Μπεντσιόναβιτς δεν ενδιαφερόταν πολύ για τα νέα της επιστημονικής προόδου· εκτός από

νομικά περιοδικά, δε διάβαζε σχεδόν τίποτα και προφανώς δεν είχε ακούσει ποτέ να μιλούν για τις μυστηριώδεις ιδιότητες του ραδίου και του ουρανίου.

«Τι αποτελέσματα έδωσε, λοιπόν, η ανάλυση της σύστασης μετεωρίτη;» ρώτησε ο σεβασμιότατος.

«Πλατινο-ιρίδιο. Από εκεί». Ο Λιάμπε σήκωσε το δάχτυλο προς το ταβάνι. «Καμιά φορά από το Σύμπαν. Σπάνια, όμως, και ποτέ τόσο τεράστιος. Προφανώς ήταν αδύνατο με ατσάλινη λίμα! Πυκνότητα είκοσι δύο! Μόνο με διαμάντι. Αδύνατο να μετακινηθεί. Δύο ή τρεις τόνοι».

«Τρεις τόνοι πλατίνα!» μουρμούρισε ο αντιεισαγγελέας. «Έχει τεράστια αξία! Πόσο πάει το γραμμάριο η πλατίνα;»

Ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς ανασήκωσε τους ώμους.

«Μπα. Μα τι αξία. Μόνο κίνδυνος. Σε οχτακόσια χρόνια διαπότισαν τα πάντα. Ανακάλυψα: ακτίνες». Έδειξε τη φιάλη. «Περνούν μέσα από τα πάντα. Ακριβώς όπως έγραφε ο Ενρίκο. Για το πείραμα με τη φωτογραφική πλάκα. Έγραφε και η Μαριέτα. Παλιά. Ο Καρόβιν τούς έστειλε γράμμα. Ότι είμαι στο φρενοκομείο. Δε γράφουν πια».

«Ναι, ναι, διάβασα για τα παρισινά πειράματα πάνω στη ραδιενέργεια», θυμήθηκε ο σεβασμιότατος. «Τα έκανε ο Ανρί Μπεκερέλ και το ζεύγος Κιουρί, ο Πιερ και η Μαρί».

«Ο Πιερό είναι κόκκινο κεφάλι», τον έκοψε απότομα ο Λιάμπε. «Αντιπαθητικός. Η Μαριέτα έκανε άσχημα. Καλύτερα γεροντοκόρη. Ο Ανρί Μπεκερέλ, όμως, είναι έξυπνος, γαλάζιος. Εξακολουθώ να το λέω: Μαριέτα και Ενρίκο. Όλοι: *ignoramus*!* Και ο Καρόβιν! Ωραίο νησί! Πήγα στο μόλο, κοίταξα με το φασματοσκόπιο.

---

* Αγνοούμε. (Σ.τ.Ε.)

Ίσως κάποιος έξυπνος. Θα βοηθήσει. Να του το εξηγήσει. Εγώ δεν μπορώ. Ευτυχώς ήρθατε εσείς. Καταλάβατε, έτσι δεν είναι;»

Κοίταξε τον επίσκοπο με φόβο κι ελπίδα.

«Καταλάβατε;»

Ο Μιτροφάνι πήγε στο τραπέζι, πήρε με προσοχή τη φιάλη και κοίταξε τα ρινίσματα που έλαμπαν αδύναμα.

«Το ορυκτό είναι, λοιπόν, μολυσμένο με βλαβερές ακτίνες;»

«Εντελώς. Και όλη η σπηλιά. Οχτακόσια χρόνια! Και εξακόσια, το ίδιο θα ήταν. Όχι νησί, ικρίωμα». Ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς έπιασε το σεβασμιότατο από το μανίκι του ράσου. «Εσείς αποτελείτε ανώτερη Αρχή για εκείνους! Να απαγορεύσετε! Κανένας! Ούτε ένας! Και να ανακαλέσετε εκείνους! Αν δεν είναι αργά. Όχι, για εκείνους είναι αργά. Άκουσα, πρόσφατα ένας νέος. Αν δεν μπήκε στη σπηλιά ή μπήκε για λίγο, ίσως μπορεί ακόμα. Να σωθεί. Οι άλλοι δύο, όχι. Εκείνος, όμως, ναι. Από πότε; Πέντε μέρες; Έξι;»

«Μιλάει για το νέο *σχίμνικ*, για τον οποίο έκανε λάθος η αδελφή Πελαγία», εξήγησε ο Μπερντιτσέφσκι στον επίσκοπο, που είχε συνοφρυωθεί αμήχανος. «Πάντως, ποτέ δε θα σκεφτόμουν ότι η μοναχή σας και η κυρία Λισίκινα ήταν το ίδιο πρόσωπο».

«Θα σου εξηγήσω μετά», αποκρίθηκε ο Μιτροφάνι. «Καταλαβαίνεις, Ματβέι, σύμφωνα με το μοναστικό κανόνα, αυτό, φυσικά, είναι κάτι το απαράδεκτο, σκανδαλώδες, μα...»

«Φτάνει με τις ανοησίες». Ο Λιάμπε τράβηξε τον επίσκοπο από το μανίκι χωρίς πολλή ευγένεια. «Να τους πάρουν από εκεί. Μην αφήσετε να πάνε άλλοι. Μόνο εγώ. Πρώτα χρειάζεται προστατευτικό υλικό. Ψάχνω. Για την ώρα τίποτα. Χαλκός όχι, ατσάλι όχι, λευκοσίδηρος όχι. Ίσως μόλυβδος. Ή άργυρος. Εσείς είστε έξυπνος. Θα σας δείξω».

Τον τράβηξε προς το τραπέζι, ξεφύλλισε το τετράδιο, άρχισε

να διατρέχει με το δάχτυλο υπολογισμούς και τύπους. Ο Μιτροφάνι κοίταζε με ενδιαφέρον, καμιά φορά έγνεφε κιόλας, ίσως από ευγένεια, ίσως επειδή καταλάβαινε στ' αλήθεια κάτι.

Έριξε και ο Μπερντιτσέφσκι μια ματιά, πάνω από το λεπτό ώμο του Σεργκέι Νικολάγιεβιτς. Αναστέναξε. Στο τσεπάκι του γιλέκου του ακούστηκαν τέσσερις χτύποι.

«Θεέ και Κύριε, σεβασμιότατε!» φώναξε ο αντιεισαγγελέας. «Τέσσερις το πρωί! Και η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, η Πελαγία, δεν επέστρεψε ακόμα! Μήπως της συνέβη...»

Έχασε τα λόγια του και δεν τελείωσε την ερώτησή του, τόσο πολύ αλλοιώθηκε, ξαφνικά, το πρόσωπο του Μιτροφάνι από ένα μορφασμό που πρόδιδε φόβο κι αίσθημα ενοχής.

Ο σεβασμιότατος άφησε κάτω το ενδιαφέρον τετράδιο, μάζεψε το ράσο του, όρμησε έξω από το υπόγειο κι άρχισε να ανεβαίνει τρέχοντας τα σκαλιά.

Η σπηλιά

Στην «Άσπιλη Παρθένο», απ' όπου η Παυλίνα Αντρέγιεβνα πέρασε, αφού βγήκε από την κλινική, για να πάρει τα αναγκαία για την επιχείρηση, την περίμενε μια δυσάρεστη έκπληξη.

Τα προληπτικά μέτρα που είχε πάρει για να προστατεύσει την επικίνδυνη κληρονομιά του Λαγκράντζ από την περιέργεια του προσωπικού δεν είχαν αποδώσει. Από τον προθάλαμο κιόλας πρόσεξε ότι η υπάλληλος που είχε βάρδια την κοίταζε με παράξενο τρόπο, καχύποπτα και συνάμα φοβισμένα. Όταν άνοιξε τον ταξιδιωτικό σάκο, ανακάλυψε ότι κάποιος είχε βάλει το χέρι του. Το τρυπημένο γάντι δεν ήταν στη θέση του και το

περίστροφο ήταν τυλιγμένο μέσα στα εσώρουχα με κάπως διαφορετικό τρόπο.

«Δεν πειράζει», είπε μέσα της η Παυλίνα Αντρέγιεβνα. Εφτά εγκλήματα, μία μόνο ποινή. Αν τη γλίτωνε από τη νυχτερινή επιδρομή, θα τα έβγαζε πέρα και με το όπλο. Ο σεβασμιότατος θα τα τακτοποιούσε όλα.

Μπορούσε να δράσει ακόμα πιο απλά. Τη στιγμή που θα άλλαζε ρούχα, θα έβγαζε το περίστροφο από τον ταξιδιωτικό σάκο για να το κρύψει στο κιόσκι, κι αν έρχονταν οι φύλακες της ειρήνης του μοναστηριού, θα έλεγε ότι η ανόητη καμαριέρα το είχε δει στον ύπνο της. «Με συγχωρείτε πάρα πολύ, τι όπλο μπορεί ποτέ να έχει μαζί της μια προσκυνήτρια;»

Έπρεπε, λοιπόν, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, να πάρει μαζί της τον ταξιδιωτικό σάκο.

Έβαλε μέσα μερικά κεριά, σπίρτα. Τι άλλο; Μπα, μάλλον τίποτε άλλο.

Κάθισε μια στιγμή πριν ξεκινήσει, έκανε το σταυρό της κι έφυγε μέσα στο σούρουπο που έπεφτε γρήγορα.

Στον παραλιακό δρόμο κοντά στο κιόσκι χρειάστηκε να περιμένει πολύ. Η βραδιά ήταν καθαρή, δε φυσούσε αέρας και υπήρχε τόσο πολύς κόσμος που έκανε περίπατο, ώστε ήταν αδύνατο να γλιστρήσει πίσω από το ξύλινο σπιτάκι χωρίς να τραβήξει την προσοχή.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα βημάτιζε πάνω κάτω, τυλιγμένη με το μακρύ μανδύα της και ξαναμμένη από την ανυπομονησία, αλλά το πλήθος δε λιγόστευε. Ακριβώς μπροστά στο κιόσκι σταμάτησε μια μικρή ομάδα ηλικιωμένων κυριών, που άρχισαν να σχολιάζουν την άφιξη του επισκόπου της επαρχίας. Ένα κολοσσιαίο γεγονός για τα μέτρα του Αραράτ. Οι προσκυνήτριες έκαναν διά-

φορες υποθέσεις και εικασίες και ήταν φανερό ότι θα το έκαναν για πολλή ώρα ακόμα.

«Είναι άραγε τόσο απαραίτητο να αλλάξω ρούχα;» σκέφτηκε κάποια στιγμή η Παυλίνα Αντρέγιεβνα. Η πρόσβαση στη Νησί της Εγγύτητας απαγορευόταν έτσι κι αλλιώς τόσο στις γυναίκες όσο και στους δόκιμους. Κι αν την καλούσαν να απολογηθεί, θα θεωρούσαν τη μασκαράτα διπλά ενοχοποιητική. Η μεταμφίεση μιας γυναίκας σε μοναχό δεν ήταν μόνο ιεροσυλία, αλλά ίσως και ποινικό αδίκημα.

Δεν περίμενε, λοιπόν, περισσότερο. Προχώρησε έτσι όπως ήταν, ντυμένη με τα γυναικεία ρούχα της και κρατώντας τον ταξιδιωτικό σάκο.

Όπως είπαμε ήδη, ήταν μια βραδιά με φεγγάρι, φωτεινή, και η κυρία Λισίκινα δεν άργησε να βρει τη βάρκα του αδελφού Κλεόπα.

Ατένισε την ακτή της Χαναάν. Όλα ήταν ήσυχα, δεν υπήρχε ψυχή.

Ανέβηκε στη βάρκα, μουρμούρισε μια προσευχή και άρπαξε τα κουπιά.

Το Νησί της Εγγύτητας ξεπρόβαλλε από το σκοτάδι, στρογγυλό και σκεπασμένο με πεύκα, κάτι που το έκανε να μοιάζει με σκαντζόχοιρο με ορθωμένα τα αγκάθια του. Η καρίνα έτριξε πάνω στο βυθό και η πλώρη χτύπησε στα χαλίκια.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα περίμενε λίγο, τεντώνοντας τα αφτιά της. Κανένας ήχος, εκτός από τον παφλασμό του νερού και το νυσταγμένο θρόισμα των πευκοβελόνων.

Στερέωσε την αλυσίδα της βάρκας με μια βαριά πέτρα. Άρχισε να κάνει το γύρο του μικρού νησιού ακολουθώντας μια πορεία κάπως σπειροειδή και ανηφορική. Αν δεν είχε φεγγάρι, δύσκολα

θα έβρισκε την είσοδο του ερημητηρίου, μια μικρή πόρτα από ξύλο βελανιδιάς σφηνωμένη ανάμεσα σε πέτρες ανόμοιες και σκεπασμένες με λειχήνες.

Το άνοιγμα βρισκόταν στην πλαγιά που έβλεπε όχι προς τη Χαναάν, αλλά προς τη λίμνη, εκεί απ' όπου ανέτελλε ο ήλιος το πρωί.

Μολονότι δεν ήταν καμιά φοβιτσιάρα, χρειάστηκε να επιστρατεύσει όλο το θάρρος της προτού πιάσει το χάλκινο κρίκο.

Τον τράβηξε ελαφρά, περιμένοντας να βρει το ερημητήριο κλειδαμπαρωμένο για τη νύχτα. Αλλά όχι, η πόρτα υποχώρησε εύκολα. Άλλωστε, τι νόημα θα είχε να κλειδώνουν σ' ένα τέτοιο μέρος;

Το τρίξιμο ήταν ελαφρύ, αλλά μέσα στην απόλυτη σιγή ακούστηκε τόσο καθαρά, που η ιερόσυλη τρεμούλιασε. Δε σταμάτησε παρά μόνο για μια στιγμή και μετά τράβηξε πάλι τον κρίκο.

Πέρα από την πόρτα υπήρχε μόνο σκοτάδι. Όχι όπως έξω, όπου ήταν διάχυτο το ασημένιο φως του φεγγαριού, αλλά γνήσιο, απόλυτο σκοτάδι, που μύριζε κλεισούρα και κάτι άλλο ακόμα, κερί ή παλιό ξύλο ίσως. Ή μήπως απλώς σκόνη, συσσωρευμένη στο πέρασμα των αιώνων;

Όταν η παρείσακτη έκανε ένα βήμα μπροστά κι έκλεισε πίσω της την πόρτα, ο κόσμος του Θεού φάνηκε να χάνεται, να τον καταπίνουν τα σκοτάδια και η σιωπή, και εκτός από την παράξενη οσμή δεν έδινε πια κανένα σημάδι ότι υπήρχε.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έμεινε ακίνητη και οσμίστηκε τον αέρα. Περίμενε να συνηθίσουν τα μάτια της στο σκοτάδι. Δε συνήθισαν. Προφανώς εκεί μέσα δεν εισχωρούσε ούτε το πιο αδύναμο φως.

Πήρε από τον ταξιδιωτικό σάκο τα σπίρτα, έτριψε ένα κι άναψε ένα κερί.

Μια μάλλον ευρύχωρη στοά, ο θόλος της οποίας χανόταν μέσα στο σκοτάδι, οδηγούσε στο βάθος του λόφου. Τα τοιχώματα ήταν ανώμαλα, ασπριδερά, αποτελούμενα από όγκους ασβεστόλιθου, ίσως γεμάτα απολιθώματα. Η κυρία Λισίκινα σήκωσε το κερί κι έβγαλε μια κραυγή.

Και είχε κάθε λόγο να το κάνει. Δεν ήταν όγκοι πέτρας, αλλά πτώματα τοποθετημένα το ένα πάνω στο άλλο, σε στοίβες ψηλότερες από το ανάστημα ανθρώπου. Δεν ήταν σκελετοί, αλλά λείψανα ξεραμένα από το χρόνο, μούμιες καλυμμένες με δέρμα, κόχες βαθουλωμένες, στόματα σκαμμένα, χέρια ευλαβικά σταυρωμένα στο στήθος. Στη θέα των γαμψών δαχτύλων του νεκρού που βρισκόταν στην κορυφή, με τα μακριά και κυρτά νύχια, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα βόγκηξε σιγανά από φόβο.

Ήθελε να διασχίσει όσο το δυνατό πιο γρήγορα εκείνο το ζοφερό τόπο, όμως οι στοίβες των νεκρών συνεχίζονταν και πιο πέρα· ήταν εκατοντάδες. Εκείνοι που βρίσκονταν πιο κοντά στην είσοδο κείτονταν σχεδόν γυμνοί, μετά βίας καλύπτονταν από σαπισμένα κουρέλια ρούχων· πρέπει να είχαν ταφεί πιο παλιά. Στη συνέχεια τα τοιχώματα μαύριζαν σταδιακά, γιατί τα σάβανα των *σχίμνικι* είχαν διατηρηθεί καλύτερα. Οι κουκούλες που κάλυπταν τα πρόσωπα των άγιων *στάρσι* όσο ζούσαν, τώρα είχαν ξηλωθεί και η κυρία Λισίκινα εντυπωσιάστηκε από την εκπληκτική ομοιότητα όλων αυτών των νεκρών: με κρανία λεία, χωρίς φρύδια, χωρίς μουστάκι και χωρίς γένια, ακόμα και χωρίς βλέφαρα, εκείνοι οι δίκαιοι έμοιαζαν ο ένας με τον άλλο σαν αδέλφια. Αυτή η ανακάλυψη εξαφάνισε ξαφνικά το φόβο της Παυλίνας Αντρέγιεβνα, που την ωθούσε να στραφεί και να φύγει, να φύγει

όσο πιο γρήγορα μπορούσε από εκείνο το βασίλειο του θανάτου.

«Δεν είναι καθόλου βασίλειο θανάτου», είπε μέσα της, «αλλά η θύρα του Παραδείσου». Ένα είδος προθάλαμου, όπου οι φωτεινές ψυχές άφηναν τα ενδύματά τους πριν εισέλθουν στη φωτεινή κατοικία. Να τα εκείνα τα άχρηστα, τώρα πια, ενδύματα. Κείτονταν σε σωρούς, φθείρονταν.

«Κάθε άλλο, δε φθείρονταν πολύ», διόρθωσε τον εαυτό της η ερευνήτρια, με αναπτερωμένο ηθικό. Εκείνα τα σώματα δεν ανήκαν σε κοινούς ανθρώπους, αλλά σε άγιους *στάρτσι*. Γι' αυτό τα λείψανά τους ήταν άφθαρτα. Εδώ θα έπρεπε να βασιλεύει παντού μια δυσωδία θανάτου και σήψης, αντίθετα, όμως, αν κάτι είχε γίνει σκόνη, ήταν ίσως μόνο ο Χρόνος. Να τι ήταν εκείνη η οσμή: η αποσύνθεση του Χρόνου.

Συνέχισε να προχωράει ανάμεσα στους τοίχους από πτώματα και τώρα πια δε φοβόταν. Έπειτα τα λείψανα τελείωσαν. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είδε στα αριστερά ένα γυμνό πέτρινο τοίχο, ενώ στα δεξιά ο σωρός ήταν πιο χαμηλός· μόνο τρία σώματα κείτονταν το ένα πάνω στο άλλο.

Έσκυψε πάνω από το πρώτο κι είδε ότι ο άντρας είχε πεθάνει πρόσφατα. Ανάμεσα στις πτυχές της ξηλωμένης κουκούλας διακρινόταν το φαλακρό κρανίο. Το γυμνό ρυτιδωμένο πρόσωπο δεν έδειχνε νεκρό, μα αποκοιμισμένο.

Ο *στάρετς* Φέαγκναστ. Είχε πεθάνει πριν από μια βδομάδα, αλλά δε μύριζε. Ή μήπως σ' εκείνη τη σπηλιά η σύνθεση του αέρα ήταν ιδιαίτερη; Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα απόδιωξε με αποφασιστικότητα αυτή την τελευταία ιερόσυλη σκέψη, την οποία σίγουρα της υπαγόρευε ο Εχθρός του ανθρώπινου γένους, το αιώνιο πνεύμα της αμφιβολίας. Ήταν ένας άγιος *στάρετς*, γι' αυτό δε σάπιζε.

Η στοά προχωρούσε πιο πέρα, μέσα στο πιο απόλυτο σκοτάδι, ανηφορίζοντας σιγά σιγά. Από εκεί πάνω, από τα έγκατα του λόφου, ακούστηκε ξαφνικά ένας ανεπαίσθητος ήχος, ανησυχητικός και δυσάρεστος, θαρρείς και κάποιος χάραζε ρυθμικά ένα γυαλί με νύχια από σίδερο.

Η κυρία Λισίκινα μούδιασε. Έκανε μερικά βήματα μπροστά, ο ήχος χάθηκε. Μήπως ήταν η φαντασία της;

Όχι, έπειτα από ένα λεπτό το νύχι ξανάπιασε δουλειά. Η καρδιά της χτύπησε δυνατά. Νυχτερίδες! «Κύριε, δώσε μου δύναμη, απάλλαξέ με από τους ανόητους γυναικείους φόβους. Θα δεις. Νυχτερίδες. Δεν είναι καθόλου επικίνδυνες. Και δεν είναι αλήθεια ότι ρουφάνε το αίμα, αυτά είναι παραμύθια για τα παιδιά».

Στάθηκε αναποφάσιστη, ερεύνησε με το βλέμμα το ύπουλο σκοτάδι κι έκανε μερικά βήματα μπροστά. Η στοά προχωρούσε, αλλά τώρα στα τοιχώματά της διαγράφηκε το περίγραμμα τριών θυρών: δύο στα δεξιά και μιας στα αριστερά. Κάτω από την αριστερή διακρινόταν μια λεπτή γραμμή φωτός.

Τα κελιά των *σχίμνικι*!

Ο γυναικείος φόβος για τα ιπτάμενα ποντίκια ξεχάστηκε αμέσως. Πώς να σκέφτεται τέτοιες ανοησίες, όταν εκεί, μπροστά της, βρισκόταν το πιο σημαντικό πράγμα, αυτό για το οποίο είχε αντιμετωπίσει όλη εκείνη τη φρίκη!

Προχώρησε στα κλεφτά προς την πόρτα κάτω από την οποία περνούσε το φως. Κι εδώ, όπως και στην εξωτερική πόρτα, δεν υπήρχε σύρτης, αλλά οι μεντεσέδες ήταν καλά λαδωμένοι. Όταν η Παυλίνα Αντρέγιεβνα την τράβηξε ελαφρά προς το μέρος της, η πόρτα δεν έτριξε.

Αναγκάστηκε να σβήσει το κερί.

Κοίταξε από το στενό άνοιγμα. Είδε ένα χοντροκομμένο τρα-

πέζι που φωτιζόταν από μια λάμπα λαδιού. Έναν άντρα σκυμμένο πάνω από ένα βιβλίο (άκουσε μια σελίδα να θροΐζει). Ο άντρας καθόταν με γυρισμένη την πλάτη, το κεφάλι του ήταν ολοστρόγγυλο και γυάλιζε, όπως γυαλίζει το πιόνι του σκακιού.

Για να παρατηρήσει καλύτερα το κελί, η Λισίκινα άνοιξε ελάχιστα την πόρτα, αυτή τη φορά, όμως, η άτιμη το θεώρησε καλό να κάνει θόρυβο.

Η καρέκλα έτριξε. Ο καθισμένος άντρας στράφηκε απότομα. Η πλευρά του που ήταν κόντρα στο φως δε φαινόταν, αλλά στο μπροστινό μέρος του ράσου ξεχώριζε μια διπλή άσπρη μπορντούρα, διακριτικό του βαθμού του ηγούμενου. Ο *στάρετς* Ιζραήλ!

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, κυριευμένη από πανικό, ξανάκλεισε απότομα την πόρτα, κάτι που ήταν μάλλον βλακώδες. Βρέθηκε ξανά στο απόλυτο σκοτάδι και από το φόβο της ξέχασε ακόμα και προς τα πού ήταν η έξοδος. Και πώς να φύγει, άλλωστε, αφού δεν έβλεπε τίποτα;

Έτσι, ακινητοποιήθηκε μέσα στο απόλυτο σκοτάδι, από το οποίο ακουγόταν εκείνο το τρίξιμο που σπάραζε την ψυχή: κριτς-κριτς, κριτς-κριτς. Να, τώρα θα της άγγιζε το μάγουλο με το μεμβρανώδες πτερύγιο!

Δεν έμεινε για πολύ έτσι, μόνο λίγα δευτερόλεπτα.

Η πόρτα άνοιξε και πάλι και η στοά φωτίστηκε.

Στο κατώφλι στεκόταν ο ηγούμενος του ερημητηρίου με μια λάμπα στο χέρι. Το κρανίο του ήταν γυμνό, όπως του δύσμοιρου Φέαγκναστ, και δεν είχε ούτε αυτός γενειάδα και μουστάκι. Ευτυχώς υπήρχαν τουλάχιστον φρύδια και βλέφαρα, αλλιώς το θέαμα θα ήταν στ' αλήθεια ανατριχιαστικό. Στο ακάλυπτο πρόσωπό του ξεχώριζαν η μεγάλη αριστοκρατική μύτη και το στόμα με τα σαρκώδη χείλια. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα αναγνώρισε το δια-

περαστικό βλέμμα των μαύρων ματιών, μολονότι μέχρι τότε το είχε δει μόνο μέσα από τις τρύπες της κουκούλας.

Ο *στάρετς* κούνησε το φαλακρό κεφάλι του και είπε με τη φωνή που εκείνη ήδη γνώριζε – βαριά, κάπως βραχνή: «Ήρθες, επιτέλους. Μάντεψες σωστά. Είσαι θαρραλέα».

Δεν έδειχνε να του προκαλεί μεγάλη έκπληξη η νυχτερινή εισβολή ενός επισκέπτη ανεπιθύμητου στο ερημητήριο.

Υπήρχε, όμως, κάτι άλλο που την έκανε να σαστίσει.

«Άγιε πατέρα, μιλάτε;» ψέλλισε.

«Μ' εκείνους, όχι». Ο Ιζραήλ έδειξε τις πόρτες στην απέναντι πλευρά. «Με τον εαυτό μου, όταν είμαι μόνος, ναι. Μπες. Τη νύχτα κανένας δεν μπορεί να στέκεται στην είσοδο».

«Πού; Στην είσοδο; Είσοδο σε τι;» Έριξε μια ματιά προς το βάθος της στοάς. «Και γιατί όχι;»

Αγνοώντας την πρώτη ερώτηση, ο Ιζραήλ απάντησε στη δεύτερη: «Ο κανόνας το απαγορεύει. Από τη δύση μέχρι την αυγή πρέπει να μένει καθένας στο κελί του και να αφιερώνεται στην ανάγνωση, στην προσευχή και στον ύπνο. Έλα μέσα».

Έκανε στην άκρη κι εκείνη μπήκε στο κελί, ένα στενόχωρο δωμάτιο σκαμμένο στο βράχο, την επίπλωση του οποίου αποτελούσαν μόνο ένα τραπέζι, μια καρέκλα κι ένα αχυρόστρωμα στρωμένο σε μια γωνιά. Στον τοίχο κρεμόταν μια μαυρισμένη εικόνα μ' ένα καντίλι που τρεμόπαιζε, ενώ στη γωνιά τριζοβολούσε μια μικρή σόμπα, η καπνοδόχος της οποίας χωνόταν κατευθείαν στη χαμηλή οροφή. Εκεί, στο θόλο, διακρινόταν επίσης μια μαύρη χαραμάδα, προφανώς για τον αερισμό.

«Να πώς κερδίζεται η σωτηρία», σκέφτηκε συγκινημένη η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, παρατηρώντας το φτωχικό ενδιαίτημα. «Να πού προσεύχεται κανείς για όλο το ανθρώπινο γένος».

Ο *σχίμνικ* κοίταζε τη νυχτερινή επισκέπτρια με τρόπο παράξενο, σαν να περίμενε ή ίσως να ήθελε να σιγουρευτεί για κάτι. Το βλέμμα του ήταν τόσο έντονο, που την έκανε να ζαρώσει.

«Χαριτωμένη...» είπε ο *στάρετς* με φωνή που μόλις ακουγόταν. «Όμορφη. Ή μάλλον, καλύτερα από όμορφη· γεμάτη ζωή. Και τίποτα. Απολύτως τίποτα». Έκανε το σταυρό του κι ύστερα, με φωνή αλλαγμένη, χαρούμενη, ανακοίνωσε στον εαυτό του: «Σώθηκα! Λυτρώθηκα! Ο Κύριος με ελευθέρωσε!»

Το βλέμμα του δεν ήταν πια επιφυλακτικό κι ερευνητικό, έδειχνε να ακτινοβολεί, γεμάτο φως.

«Κάθισε στην καρέκλα», είπε γλυκά. «Άφησέ με να σε κοιτάξω καλύτερα».

Εκείνη κάθισε στην άκρη της καρέκλας και κοίταξε το ανεξιχνίαστο πρόσωπο του *σχίμνικ* κάπως φοβισμένα.

«Θα 'λεγε κανείς ότι με περιμένατε, πάτερ».

«Σε περίμενα», επιβεβαίωσε ο ηγούμενος, ακουμπώντας τη λάμπα πάνω στο τραπέζι. «Ήλπιζα να έρθεις. Και προσευχόμουν στο Θεό γι' αυτό».

«Μα... μα πώς το μαντέψατε;»

«Ότι δεν είσαι μοναχός, αλλά γυναίκα;» Ο Ιζραήλ κατέβασε απαλά την κουκούλα της, αλλά αμέσως τράβηξε το χέρι του. «Οσφραίνομαι τις γυναίκες, δεν μπορούν να με κοροϊδέψουν. Πάντα, σε όλη μου τη ζωή σάς αναγνώριζα από τη μυρωδιά, με το δέρμα, με τις τρίχες του σώματος. Είναι αλήθεια ότι τώρα πια μου έχουν πέσει σχεδόν όλες», είπε χαμογελώντας ο *στάρετς*, «αλλά το ίδιο κάνει. Κατάλαβα αμέσως τι ήσουν. Κατάλαβα, επίσης, ότι είσαι θαρραλέα. Δε φοβήθηκες να μεταμφιεστείς σε δόκιμο, να ριψοκινδυνεύσεις να έρθεις μέχρι το νησί. Ότι είσαι έξυπνη είναι φανερό, έχεις βλέμμα έντονο, ερευνητικό. Όταν ήρθες για

δεύτερη φορά, ήταν ξεκάθαρο για μένα ότι είχες συλλάβει το ιδιαίτερο νόημα των λόγων μου. Όχι όπως εκείνοι οι χοντροκέφαλοι του Αραράτ. Από τότε μιλούσα μόνο για σένα, ήλπιζα μόνο σ' εσένα. Να μαντέψεις».

«Να μαντέψω τι πράγμα; Για το θάνατο του Φέαγκναστ;»

«Ναι».

«Μα τι του συνέβη;»

Ο Ιζραήλ απομάκρυνε για πρώτη φορά το βλέμμα του από το πρόσωπό της και ζάρωσε το μέτωπο.

«Δολοφονήθηκε. Στην αρχή σκέφτηκα ότι ο θάνατος ήταν φυσικός, ότι είχε έρθει η ώρα του... Ήταν μεσημέρι και δεν είχε βγει ακόμα από το κελί του, αποφάσισα, λοιπόν, να πάω να δω. Κοιτάζω, είναι ξαπλωμένος πάνω στα κλαδιά πεύκου (ο Φέαγκναστ απέρριπτε το αχυρόστρωμα), ακίνητος και δεν ανασαίνει. Ήταν αδύναμος, άρρωστος, γι' αυτό δε μου προξένησε καμία έκπληξη. Καθώς το σαγόνι του κρεμόταν, πήγα να του κλείσω το στόμα και είδα κλωστές ανάμεσα στα δόντια. Κόκκινες, από μαλλί. Ο Φέαγκναστ είχε ένα κόκκινο φουλάρι, πλεχτό, για να τυλίγει το λαιμό του. Εκείνο το φουλάρι ήταν βαλμένο εκεί, πάνω στο τραπέζι, σε μικρή απόσταση, τέλεια διπλωμένο. "Τι παράξενο", σκέφτομαι. Το ανοίγω, κοιτάζω· σ' ένα σημείο το μαλλί ήταν ξεφτισμένο, κρέμονταν κλωστές».

«Κάποιος μπήκε τη νύχτα», τον διέκοψε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, «σκέπασε το πρόσωπο του Φέαγκναστ με το ίδιο του το φουλάρι και τον έπνιξε; Είναι η μόνη εξήγηση. Ο *στάρετς*, καθώς πνιγόταν, δάγκωσε το μαλλί, γι' αυτό είχε κλωστές ανάμεσα στα δόντια. Κατόπιν ο δολοφόνος δίπλωσε το φουλάρι και το άφησε πάνω στο τραπέζι».

Ο ηγούμενος κούνησε ικανοποιημένος το κεφάλι.

«Δεν έκανα λάθος για σένα, είσαι έξυπνη. Αμέσως μάντεψες τα πάντα. Εγώ συλλογίστηκα πολύ περισσότερο. Στο τέλος κατάλαβα και η καρδιά μου σκίρτησε. Ποιος μπορούσε ποτέ να διαπράξει ένα τέτοιο έγκλημα; Όχι εγώ. Τότε ποιος; Μήπως ο *στάρετς* Δαβίδ; Μήπως τον κατέλαβε κάποιο δαιμόνιο και τον ώθησε σ' εκείνη την απαίσια πράξη; Μα ο Δαβίδ ήταν ακόμα πιο αδύναμος από τον Φέαγκναστ, από τον πόνο στην καρδιά του σχεδόν δε σηκωνόταν από το κρεβάτι. Πώς θα μπορούσε; Κάποιος άλλος επομένως. Ένας τέταρτος. Σωστά;»

«Σωστά», συμφώνησε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, χωρίς να βιαστεί να μοιραστεί τις σκέψεις της με το *στάρετς*· της φάνηκε ότι ο αναχωρητής δεν της είχε διηγηθεί ακόμα τα πάντα.

«Πριν από τρεις μήνες περίπου, κάποιος ήρθε εδώ. Όπως εσύ, τη νύχτα. Μπήκε στο κελί μου», είπε ο Ιζραήλ, επιβεβαιώνοντας τη διαίσθησή της.

«Μικρόσωμος, αναμαλλιασμένος, νευρικός;» ρώτησε εκείνη.

Ο *στάρετς* μισόκλεισε τα μάτια.

«Βλέπω ότι τον γνωρίζεις. Ναι, μικρόσωμος. Έλεγε πράγματα ακατανόητα, εκτόξευε σάλια. Φαινόταν ανισόρροπος. Δεν ήταν, όμως, αυτός ο δολοφόνος».

Σε αυτά τα λόγια η κυρία Λισίκινα πήρε τα γυαλιά της από τη θήκη, τα έβαλε στη μύτη της και κοίταξε προσεκτικά τον ηγούμενο του ερημητηρίου.

«Το είπατε με μεγάλη βεβαιότητα. Γιατί;»

«Δεν είναι τέτοιος τύπος. Γνωρίζω καλά τους ανθρώπους. Είδα τα μάτια του. Κάποιος με μάτια σαν τα δικά του δε σκοτώνει, και μάλιστα έναν άνθρωπο αποκοιμισμένο, με προδοσία. Δεν κατάλαβα τι προσπαθούσε να μου εξηγήσει. Μιλούσε κι εγώ δεν ξέρω για ποιες ακτίνες. Ήθελε να εξετάσει από κοντά τη φαλάκρα

μου. Τον έδιωξα. Δεν παραπονέθηκα, όμως, στις Αρχές του Αραράτ. Είναι δύσκολο να τους εξηγήσω με δύο λέξεις τη μέρα, άλλωστε εκείνος ο ανισόρροπος δεν έκανε τίποτα κακό... Όχι, κόρη μου, κάποιος άλλος έπνιξε τον Φέαγκναστ. Και πιστεύω ότι ξέρω ποιος».

«*Cucullus non facit monachum;*» είπε τότε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα.

«Ναι. Αυτό το είπα μόνο για σένα, για να μην καταλάβει ο βαρκάρης».

«Και πώς μπορούσατε να ξέρετε ότι καταλαβαίνω τα λατινικά;»

Ο *στάρετς* χαμογέλασε με τα σαρκώδη χείλια του, που δεν ταίριαζαν καθόλου στο ασκητικό, αποστεωμένο πρόσωπό του.

«Κατά τη γνώμη σου δε θα έπρεπε να ξεχωρίζω μια γυναίκα καλλιεργημένη από μια μαγείρισσα; Στη μύτη σου έχεις το σημάδι από το σκελετό των γυαλιών. Μόλις που διακρίνεται, αλλά εγώ έχω παρατηρητικό βλέμμα. Κι αυτές οι μικρές ρυτίδες». Έδειξε με το δάχτυλο τις γωνίες των ματιών της. «Γίνονται όταν κάποιος διαβάζει πολύ. Σου το είπα, αγαπητή μου, ξέρω τα πάντα για τις γυναίκες. Μου είναι αρκετό να ρίξω μια ματιά σε οποιαδήποτε γυναίκα για να διηγηθώ ολόκληρη τη ζωή της».

Η κυρία Λισίκινα δεν άντεξε τόση έπαρση, έστω κι αν προερχόταν από έναν άγιο *στάρετς*.

«Οποιαδήποτε! Για να ακούσουμε, τι θα μου πείτε για τη δική μου ζωή;»

Ο Ιζραήλ έγειρε το κεφάλι προς τη μια πλευρά, σαν να ήθελε να βεβαιωθεί για κάτι που ήδη γνώριζε. Άρχισε να μιλάει χωρίς να βιάζεται: «Είσαι καμιά τριανταριά χρόνων. Όχι, μάλλον τριάντα ενός. Δεν είσαι δεσποινίδα, αλλά ούτε παντρεμένη. Χήρα, θα

έλεγα. Δεν έχεις εραστή και δε θέλεις να έχεις, γιατί...» Έπιασε την έκπληκτη ακροάτριά του από τα χέρια, κοίταξε τα νύχια, την παλάμη. «Γιατί είσαι μοναχή ή δόκιμη. Μεγάλωσες στην επαρχία, σε κάποιο αγρόκτημα της Κεντρικής Ρωσίας, αλλά μετά έζησες στις μεγάλες πόλεις και συναναστρεφόσουν την υψηλή κοινωνία. Περισσότερο από καθετί θα ήθελες να ζήσεις μια ζωή αποκλειστικά πνευματική, όμως σου είναι δύσκολο, γιατί είσαι νέα κι έχεις πολλή δύναμη μέσα σου. Και πάνω απ' όλα, μέσα σου υπάρχει πολλή αγάπη. Είσαι γεμάτη από αυτή την αγάπη που δεν έχει ξοδευτεί, ξεχειλίζεις». Ο *στάρετς* αναστέναξε. «Οι γυναίκες σαν κι εσένα ήταν εκείνες που εκτιμούσα περισσότερο. Δεν υπάρχει τίποτα πολυτιμότερο στον κόσμο. Πριν από κάμποσο καιρό, πέντε ή έξι χρόνια, πέρασες μια πολύ μεγάλη δοκιμασία, ένα μεγάλο πόνο, και μετά σκέφτηκες να εγκαταλείψεις τον κόσμο. Κοίτα με στα μάτια. Ναι, έτσι... Βλέπω, βλέπω ποιον πόνο. Πρέπει να το πω;»

«Όχι!» αναφώνησε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα. «Δε χρειάζεται!»

Ο *στάρετς* χαμογέλασε γλυκά και κάπως αφηρημένα.

«Μη σου φαίνεται παράξενο, εδώ δεν υπάρχει καμία μαγεία. Πιθανότατα θα έχεις ακούσει να το λένε. Πριν γίνω μοναχός ήμουν ένας αμετανόητος άσωτος. Όλο το νόημα της προηγούμενης ύπαρξής μου βρισκόταν στις γυναίκες. Αγαπούσα το γένος της Εύας περισσότερο από καθετί στον κόσμο. Όχι, αυτό δεν είναι σωστό. Δεν αγαπούσα τίποτε άλλο εκτός από τις γυναίκες. Από τότε που θυμάμαι τον εαυτό μου, ήμουν πάντα έτσι, από την τρυφερή κιόλας ηλικία».

«Ναι, άκουσα να λένε ότι ζούσε κάποτε ένας αμετανόητος Δον Ζουάν, που υποτίθεται ότι συνευρέθηκε με χίλιες γυναίκες και συνέταξε κι ένα σχετικό άτλαντα».

Κοίταζε τον ισχνό γέροντα με περιέργεια ανάμεικτη με φόβο, που δεν ταίριαζε καθόλου σε μοναχή.

«Ο άτλαντας ήταν ένα κυνικό και ανόητο αστείο. Και ότι πλάγιασα με χίλιες γυναίκες είναι βλακεία. Δεν είναι μεγάλο κατόρθωμα να νικάς με τους αριθμούς. Μπορεί να το κάνει οποιοσδήποτε και δεν κοστίζει και πολύ, αν δεν περιφρονεί τις πόρνες των τριών ρουβλιών. Όχι, αγαπητή μου, μόνο το κορμί δε μου ήταν ποτέ αρκετό, ήθελα να κατακτώ και την ψυχή».

Από τη στιγμή που άρχισε να μιλάει για τις γυναίκες, ο αναχωρητής μεταμορφώθηκε. Το βλέμμα του έγινε γλυκό, ονειροπόλο, ένα θλιμμένο χαμόγελο ζωγραφίστηκε στα χείλια του και η ομιλία του έγινε πιο ελεύθερη, θαρρείς και δε μιλούσε ένας *σχίμνικ*, αλλά ένας οποιοσδήποτε άντρας.

«Ποια είναι η μαγεία των γυναικών; Η ατέλειωτη ποικιλία. Κι εγώ, όταν αγαπούσα, με καθεμία γινόμουν διαφορετικός. Όπως ο βάτραχος που παίρνει τη θερμοκρασία του από το περιβάλλον. Γι' αυτό ακριβώς με αγαπούσαν. Γιατί, έστω και για λίγο, υπήρχα μόνο για εκείνη τη γυναίκα και γινόμουν ένα μαζί της. Και πόσο με αγαπούσαν! Ζούσα και τρεφόμουν με την αγάπη τους, όπως ένας βρικόλακας τρέφεται με αίμα. Δε με ξετρέλαινε η ηδονή, αλλά η γνώση ότι εκείνη η γυναίκα ήταν έτοιμη να δώσει την αθάνατη ψυχή της για μένα! Ότι για εκείνη εγώ μετρούσα περισσότερο από το Θεό! Μόνο οι γυναίκες ξέρουν να αγαπούν έτσι». Ο ηγούμενος άφησε το κεφάλι του να γείρει κι αναστέναξε μετανιωμένος. «Μόλις, όμως, κατακτούσα το σώμα και την ψυχή, μόλις ικανοποιούσα τη δίψα μου για αίμα, πολύ σύντομα άρχιζα να βαριέμαι. Ένα πράγμα που ποτέ δεν έμαθα να κάνω και που θεωρούσα ποταπό ήταν να προσποιούμαι τον ερωτευμένο. Δεν ένιωθα καμία συμπόνια για εκείνες που δεν αγαπούσα πια. Είναι

μεγάλη αμαρτία να κερδίζεις μια καρδιά κι ύστερα να την ποδοπατάς. Να ραγίζεις καρδιές... Ακούγεται ωραίο, αλλά είναι το χειρότερο έγκλημα στον κόσμο... Πάντα το ήξερα. Σταγόνα σταγόνα, χρόνο με το χρόνο, αυτό το δηλητήριο μαζευόταν μέσα μου. Κι όταν το ποτήρι γέμισε κι άρχισε να ξεχειλίζει, μου ήρθε η φώτιση, δεν ξέρω αν ήταν για το καλό μου ή για να βασανιστώ. Μάλλον και για τα δύο μαζί. Μετάνιωσα. Συνέβη μια ιστορία, θα σου τη διηγηθώ μετά, πρώτα θα τελειώσω να μιλάω για τον εαυτό μου... Για να σώσω την ψυχή μου μπήκα στο μοναστήρι, αλλά δε βρήκα σωτηρία, γιατί στα μοναστήρια υπάρχει πολλή ματαιοδοξία. Τότε αποφάσισα να έρθω εδώ, στο ερημητήριο του Βασιλίσκου. Περίμενα τη σειρά μου τέσσερα χρόνια και τελικά μπήκα. Πάνε τώρα δύο χρόνια που αναζητώ εδώ τη σωτηρία, αλλά ακόμα δεν την έχω βρει. Μόνο εγώ, απ' όλους εκείνους που έφυγαν από εδώ για τον Πατέρα, δοκιμάστηκα τόσο πολύ καιρό για τις αμαρτίες μου. Ξέρεις ποιο μαρτύριο πέρασα από τότε που έγινα μοναχός;» Ο *στάρετς* κοίταξε διστακτικά την Παυλίνα Αντρέγιεβνα, σαν να μην ήταν βέβαιος αν έπρεπε να μιλήσει ή όχι. «Θα σου πω. Εξάλλου δεν είσαι κανένα κοριτσάκι. Υπέφερα από το μαρτύριο της σάρκας. Ακατάπαυστα, όλα τα χρόνια της μοναστικής μου ζωής. Τη μέρα και ιδίως τη νύχτα. Να ποια ήταν η δοκιμασία μου, ανάλογη με τα έργα μου. Οι μοναχοί ψιθύριζαν (δεν ξέρω πώς μπορούσαν να το γνωρίζουν) ότι στο ερημητήριο του Βασιλίσκου ο Κύριος χαρίζει πάνω απ' όλα τη γαλήνη των αισθήσεων, για να εξαγνίσει τη σκέψη των αμνών Του και να τους φέρει κοντά Του. Πράγματι, η λαγνεία εγκατέλειπε γρήγορα τους άλλους *σχίμνικι*, αλλά όχι εμένα. Κάθε νύχτα, αμαρτωλά οράματα. Εδώ όλοι χάνουν γρήγορα τα μαλλιά και τις τρίχες του σώματος, είναι τέτοιο το μέρος. Εγώ, όμως, τα διατήρησα περισσό-

τερο από τους άλλους. Έγινα ηγούμενος, αφού έζησα πιο πολύ απ' όλους. Μόνο τότε άρχισαν να μου πέφτουν».

«Και γιατί πέφτουν τα μαλλιά;» ρώτησε η κυρία Λισίκινα, κοιτάζοντας με συμπόνια το φαλακρό κεφάλι του μάρτυρα.

Αυτός εξήγησε: «Είναι μια ιδιαίτερη χάρη που μας κάνει ο Κύριος, όπως η λύτρωση από τη λαγνεία. Τις πρώτες βδομάδες οι *στάρσι* υποφέρουν από τις ψείρες και τους κοριούς. Ο κανόνας μας δε μας επιτρέπει να πλενόμαστε. Χωρίς μαλλιά είναι μεγάλη ανακούφιση, τα χέρια δε χρειάζεται πια να ξύνουν απρεπώς το σώμα και είναι ελεύθερα να ενώνονται σε προσευχή». Ένωσε ευλαβικά τα χέρια μπροστά του, σαν να ήθελε να της δείξει. «Εγώ, όμως, βασανίστηκα από τα έντομα για περισσότερο από ένα χρόνο. Τα μαρτύριά μου δεν είχαν τέλος κι επαναλάμβανα όπως ο Ιώβ: "Σῶσον ψυχήν μου τοῦ μή ἐλθεῖν εἰς διαφθοράν, καί ἡ ζωή μου φῶς ὄψεται"* και "Ἀπαλλάξεις ἀπό πνεύματός μου τήν ψυχήν μου, ἀπό δέ θανάτου τά ὀστᾶ μου".** Δεν υπήρχε ούτε θάνατος ούτε συγχώρεση για μένα. Μόνο πρόσφατα άρχισα να αισθάνομαι καλύτερα. Νιώθω ότι το σώμα μου γίνεται πιο αδύναμο. Με κόπο περπατάω, το στομάχι μου δεν αντέχει το φαγητό και το πρωί, όταν σηκώνομαι, όλα γυρίζουν μέσα στο κεφάλι μου». Ο Ιζραήλ χαμογέλασε θριαμβευτικά. «Αυτό σημαίνει ότι δεν απομένει πολύς χρόνος. Δε θα χρειαστεί να περιμένω πολύ τη λύτρωση. Τον τελευταίο καιρό μετριάστηκε και το μεγάλο μου μαρτύριο. Ο Κύριος ανακάλεσε το δαιμόνιο της σάρκας. Και τώρα πια κάνω όνειρα φωτεινά, χαρούμενα. Όταν σε είδα, νέα κι όμορφη, αφουγκράστηκα τον εαυτό μου, τίποτα δεν τα-

* *Ιώβ*, κεφ. λγ, 28. (Σ.τ.Ε.)

** *Ιώβ*, κεφ. ζ, 15. (Σ.τ.Ε.)

ράχτηκε μέσα μου. Επομένως, ο Κύριος με εξάγνισε. Με εξάγνισε και με συγχώρεσε».

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα χάρηκε για τον άγιο *στάρετς*, που τώρα του ήταν πιο εύκολο να σώσει την ψυχή του, αλλά ήταν ώρα να επιστρέψει στο ζήτημα που τη βασάνιζε.

«Τι θέλατε, λοιπόν, να μου πείτε, πάτερ, με το αίνιγμά σας στα λατινικά; Ότι ο νέος αδελφός σας δεν είναι ο Ιλάριος, αλλά κάποιος άλλος, που μπήκε εδώ με απάτη;»

Το πρόσωπο του Ιζραήλ έλαμπε μ' ένα ακτινοβόλο χαμόγελο και η σκέψη του δεν έφευγε ακόμα από την επικείμενη μακαριότητά του.

«Τι πράγμα, κόρη μου; Αχ, ο Ιλάριος. Δεν ξέρω, εμείς δε δείχνουμε ποτέ ο ένας στον άλλο το πρόσωπό μας και δε μας επιτρέπεται να μιλάμε. Ό,τι χρειάζεται το εξηγούμε με χειρονομίες. Μια φορά είδα στο μοναστήρι το σοφό αδελφό Ιλάριο, αλλά πάει πολύς καιρός τώρα. Δε θυμάμαι το παρουσιαστικό του ούτε το ανάστημά του. Γι' αυτό δεν ξέρω αν είναι εκείνος ή όχι, αλλά είμαι βέβαιος για ένα πράγμα: ο νέος *στάρετς* δεν ήρθε εδώ για να σώσει την ψυχή του. Δε φτιάχνει κομποσκοίνια, τη μέρα δεν ξεμυτίζει από το κελί του. Πέρασα να τον καλέσω στον κοινό διαλογισμό (εμείς εδώ προσευχόμαστε έτσι, σιωπηλά). Ήταν ξαπλωμένος, κοιμόταν. Μ' έδιωξε με μια κίνηση του χεριού. Γύρισε πλευρό και συνέχισε τον ύπνο του. Μέρα μεσημέρι!»

«Και τη νύχτα τι κάνει;» ρώτησε εκείνη.

«Δεν ξέρω. Τη νύχτα εγώ μένω εδώ, στο κελί. Ο κανόνας είναι αυστηρός, δεν επιτρέπει να βγαίνουμε».

«Τον όρκο σιωπής, όμως, τον παραβιάσατε μαζί μου! Είναι δυνατό να μην πήγατε ποτέ στη στοά τη νύχτα;»

«Ποτέ», απάντησε σοβαρός ο ηγούμενος. «Ούτε μία φορά. Και

δε θα το κάνω. Κι αν τώρα μιλάω μαζί σου, υπάρχει ένας ιδιαίτερος λόγος...»

Δίστασε, έκρυψε το πρόσωπο στα χέρια του. Σώπασε.

Αφού περίμενε όσο κράτησε η υπομονή της, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ρώτησε: «Ποιος ιδιαίτερος λόγος;»

«Θέλω να σου ζητήσω συγνώμη», απάντησε ο *στάρετς*. Η φωνή του ακουγόταν πνιχτή πίσω από τα ενωμένα χέρια του.

«Από μένα;»

«Τώρα πια δε θα δω άλλη γυναίκα...» Κατέβασε τα χέρια από το πρόσωπό του και η Παυλίνα Αντρέγιεβνα είδε ότι τα μάτια του *στάρετς* Ιζραήλ ήταν δακρυσμένα. «Ο Κύριος με υπέβαλε στη δοκιμασία και με συγχώρησε με το μέγα έλεός Του. Μα εγώ είμαι ένοχος απέναντί σας, αδελφές μου. Πώς μπορώ να εγκαταλείψω τον κόσμο χωρίς να πάρω συγχώρεση από μια γυναίκα; Δε θα σου αφηγηθώ όλα τα αισχρά κατορθώματά μου, θα έπαιρνε πολλή ώρα. Μόνο την ιστορία για την οποία έκανα λόγο πρωτύτερα. Είναι αυτή που βαραίνει περισσότερο την καρδιά μου. Η ιστορία που σήμανε την αρχή της μεταμέλειάς μου. Άκουσέ με και πες μου μόνο αν μια γυναικεία ψυχή μπορεί να με συγχωρήσει. Θα μου είναι αρκετό...»

Η εξομολόγηση ενός γυναικοκατακτητή

Άρχισε, λοιπόν, να αφηγείται.

«Η ιστορία είναι μία, αλλά οι γυναίκες ήταν δύο. Η πρώτη, κοριτσάκι ακόμα. Μετά βίας μού έφτανε στον αγκώνα, λεπτή, εύθραυστη. Άλλωστε, σ' εκείνη τη χώρα τέτοιες κοπελίτσες δεν είναι κάτι σπάνιο.

»Ολοκλήρωνα τότε το γύρο του κόσμου, που είχε διαρκέσει τέσσερα χρόνια. Είχα ξεκινήσει από την Ευρώπη και είχα φτάσει ως την άκρη του κόσμου, στην Ιαπωνία. Είχα δει πολλά. Δε θα πω "κάθε είδους πράγματα", θα πω καλύτερα "κάθε είδους γυναίκες", αυτό είναι πιο σωστό.

»Στο Ναγκασάκι κι έπειτα στη Γιοκοχάμα είχα γνωρίσει αρκετές γκέισες και *γιόρο* (είναι οι πόρνες). Όταν, όμως, ετοιμαζόμουν να ξαναβγώ στη θάλασσα, χωρίς να έχω βρει κάτι ενδιαφέρον στην Ιαπωνία, γνώρισα στο σπίτι ενός αξιωματούχου τη μικρή του κόρη. Με τα αμυγδαλωτά ματάκια της με κοίταζε με τέτοιο τρόπο, σαν να ήμουν γορίλας, θηρίο, ώστε μέσα μου ξύπνησε η αιώνια διέγερση. "Αυτό μάλιστα, θα έχει ενδιαφέρον", σκέφτηκα. Δε μου είχε τύχει ακόμα κάτι παρόμοιο: μια κοπέλα που είχε λάβει αυστηρότατη μόρφωση, σύμφωνα με τον κώδικα των σαμουράι, ήταν δύο φορές μικρότερη από μένα στο μέγεθος και τα χρόνια της δεν έφταναν ούτε το ένα τέταρτο των δικών μου. Στα μάτια της φάνταζα σαν ένα τριχωτό τέρας· κι επιπλέον είχα στερηθεί το κυριότερο όπλο μου, τη γλώσσα. Εγώ κι εκείνη δεν μπορούσαμε να επικοινωνήσουμε με κανέναν τρόπο.

»Έμεινα, λοιπόν, στο Τόκιο, άρχισα να συχνάζω τακτικά στο σπίτι εκείνου του αξιωματούχου. Γίναμε φίλοι. Συζητούσα για πολιτική, έπινα καφέ με λικέρ και στο μεταξύ παρατηρούσα την κόρη. Πρέπει να ήταν οι πρώτες φορές που της επέτρεπαν να εμφανίζεται παρουσία επισκεπτών, ήταν πολύ ντροπαλή. "Πώς να βρω", σκέφτομαι, "το κλειδί για να ανοίξω αυτή την κοσμηματοθήκη;"

»Το βρήκα. Δε μου έλειπε η εμπειρία, ούτε η γνώση της γυναικείας καρδιάς.

»Δεν μπορούσα να χρησιμοποιήσω τις συνηθισμένες μεθόδους για να της αρέσω, ήμουν πολύ διαφορετικός από τους άντρες που είχε

συνηθίσει να βλέπει. Έπρεπε, λοιπόν, να στηριχτώ στη διαφορά.

»Μια φορά η μαμά της μου είπε, αστειευόμενη, ότι η κόρη της με σύγκρινε με αρκούδα, έτσι τριχωτός που ήμουν.

»Έστω. Ας είναι και αρκούδα.

»Αγόρασα στο λιμάνι από κάποιους ναυτικούς ένα ζωντανό αρκουδάκι –καστανόχρωμο, από τη Σιβηρία– και της το έκανα δώρο. Για να συνηθίσει ένα τριχωτό ζώο. Το αρκουδάκι ήταν πολύ συμπαθητικό, παιχνιδιάρικο, τρυφερό. Η μικρή μου Γιαπωνέζα έπαιζε μαζί του από το πρωί μέχρι το βράδυ. Το αγαπούσε πολύ, το χάιδευε, το φιλούσε, εκείνο την έγλειφε. "Πολύ καλά", σκέφτομαι. "Αν αγαπάει το ζώο, θα αγαπήσει κι εμένα".

»Πράγματι, άρχισε να βλέπει το δωρητή με τρόπο διαφορετικό, χωρίς φόβο, με περιέργεια. Σαν να με σύγκρινε με το αγαπημένο της ζωάκι. Εγώ άρχισα να μιμούμαι επίτηδες το περπάτημα της αρκούδας, να ανακατεύω τις φαβορίτες μου, να κάνω πιο βαριά τη φωνή μου.

»Έτσι, γίναμε φίλοι. Εκείνη με φώναζε Κούμα-τσαν, που σημαίνει "αρκούδα" στη γλώσσα της.

»Τα υπόλοιπα είναι παλιά ιστορία. Η μικρή βασανιζόταν από τη μονοτονία, από το κορμί της που άνθιζε. Είχε όρεξη για κάτι καινούριο, κάτι που δεν είχε δοκιμάσει ποτέ, ασυνήθιστο. Να, λοιπόν, εκείνος ο εξωτικός ξένος, που της έδειχνε κάθε λογής ενδιαφέροντα πραγματάκια απ' όλο τον κόσμο. Καρτ ποστάλ από το Παρίσι και την Αγία Πετρούπολη, τους ουρανοξύστες του Σικάγου. Και το κυριότερο, αφού συνήθισε τη γούνα της μικρής αρκούδας, έπαψε να με βρίσκει απωθητικό. Πότε μου έπιανε το χέρι, πότε μου χάιδευε το μουστάκι, της κινούσα την περιέργεια. Και η περιέργεια ενός κοριτσιού είναι εύφλεκτο υλικό.

»Δε θα διηγηθώ τις λεπτομέρειες, δεν έχουν ενδιαφέρον. Η

κυριότερη δυσκολία ήταν η εξής: ότι εγώ κι εκείνη, για να εκφραστώ με επιστημονικούς όρους, αποτελούσαμε δύο εκπροσώπους ενός βιολογικού είδους μεταξύ των οποίων η διασταύρωση ήταν δυνατή. Και καθώς δεν ήμαστε πια μια μικρή Γιαπωνέζα και μια αρκούδα που ερχόταν πέρα από τη θάλασσα, αλλά ένα αθώο κορίτσι κι ένας έμπειρος άντρας, η συνέχεια ήταν ο συνηθισμένος, κοινότοπος ρόλος που είχα ερμηνεύσει τόσες φορές.

»Με λίγα λόγια, όταν έφυγα από την Ιαπωνία, η κοπελίτσα ήρθε μαζί μου. Μου το ζήτησε η ίδια. Έτσι οι γονείς της ίσως να μην έμαθαν ποτέ πού εξαφανίστηκε η κόρη τους.

»Μέχρι το Βλαδιβοστόκ την αγαπούσα πολύ. Και μετά επίσης, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού με το τρένο. Στη μέση της Σιβηρίας, όμως, το παιδικό πάθος της άρχισε να μου προκαλεί ανία. Δεν υπήρχε τρόπος να ανταλλάξουμε δυο λόγια. Μέσα της, ωστόσο, ο έρωτας φούντωνε όλο και περισσότερο. Καμιά φορά ξυπνούσα τη νύχτα κι έβλεπα ότι δεν κοιμόταν. Με κοίταζε ακουμπισμένη στον αγκώνα, με κοίταζε με τα σκιστά μάτια της. Στις γυναίκες ο έρωτας γίνεται πιο φλογερός όταν νιώθουν ότι αρχίζεις να ψυχραίνεσαι, αυτό είναι κάτι πασίγνωστο από καιρό.

»Όταν κοντεύαμε να φτάσουμε στην Αγία Πετρούπολη, δεν ήθελα ούτε να τη βλέπω. Έσπαγα το κεφάλι μου ψάχνοντας έναν τρόπο να την ξεφορτωθώ. Να τη στείλω πίσω στους γονείς της; Εκείνοι δεν ήταν συνηθισμένοι γονείς, ήταν σαμουράι. Υπήρχε κίνδυνος να τη σκοτώσουν κι αυτό θα με λυπούσε. Πού να την έστελνα, λοιπόν; Δε γνώριζε καμία γλώσσα, εκτός από τη δική της. Να της έδινα χρήματα; Δε θα τα έπαιρνε – άλλωστε δε θα με άφηνε σε ησυχία, ήταν πολύ ενοχλητική. Δεν ήξερε να κάνει τίποτα, εκτός απ' όσα της είχα πρόθυμα διδάξει στην καμπίνα και στο βαγκόν λι.

»Αυτή η σκέψη μού ενέπνευσε τη λύση. Στο τρένο είχα ακού-

σει από ένα συνταξιδιώτη μου ότι, κατά τη διάρκεια της απουσίας μου, στην Αγία Πετρούπολη κάποια μαντάμ Ποζντνιάεβα είχε ανοίξει ένα νέο οίκο. Ένα μπορντέλο που ήταν πολύ της μόδας, με κοπέλες φερμένες από διάφορες χώρες. Υπήρχαν για όλα τα γούστα: Ιταλίδες, Τουρκάλες, Νέγρες και Αναμίτισσες. Είχε μεγάλη επιτυχία στον ανδρικό πληθυσμό της πόλης.

»Επισκέφτηκα την Ποζντνιάεβα. Πείστηκα ότι οι κοπέλες είχαν καλή μεταχείριση. Η ιδιοκτήτρια είπε ότι άνοιγε τραπεζικό λογαριασμό για κάθε κοπέλα, στον οποίο κατέθετε ένα μέρος από τα κέρδη της. Το επόμενο πρωί παρέδιδα κιόλας τη μικρή μου στα χέρια της ιδιοκτήτριας. Για αρχή, κατέθεσα στο όνομά της χίλια ρούβλια.

»Τα χρήματα εκείνα δε χρησίμευσαν στη μικρή Γιαπωνέζα. Όταν κατάλαβε πού την είχα πάει και ότι δεν είχα σκοπό να την πάρω πίσω, έπεσε από το παράθυρο στο πλακόστρωτο. Εκεί σπαρτάρισε για λίγο, σαν ψάρι που βγαίνει στη στεριά, κι ύστερα ησύχασε.

»Όταν το έμαθα, φυσικά λυπήθηκα, αλλά όχι πάρα πολύ, γιατί στο μεταξύ είχα προλάβει να αφοσιωθώ με πάθος σ' έναν άλλο στόχο, και μάλιστα τον πιο ανέφικτο.

»Ο στόχος αυτός δεν ήταν άλλος από την ίδια τη μαντάμ Ποζντνιάεβα, την ιδιοκτήτρια του οίκου. Όσο διαπραγματευόμουν μαζί της για τη μικρή Γιαπωνέζα, μου έκανε μεγάλη εντύπωση. Δεν ήταν πια νέα, αλλά γύρω στα σαράντα, καλοφτιαγμένη, περιποιημένη, και από το βλέμμα της καταλάβαινε κανείς ότι είχε περάσει πολλά στη ζωή της. Οι άντρες για εκείνη δεν αποτελούσαν μυστήριο και δεν άξιζαν τίποτα, κανένας τους. Η καρδιά της, μια πέτρα. Η ψυχή της, καμένη γη. Το μυαλό της, μια υπολογιστική μηχανή.

»Κοίταζα εκείνη τη φοβερή γυναίκα και σιγά σιγά φούντωνα.

Με είχαν αγαπήσει γυναίκες κάθε είδους, ποτέ, όμως, μια τόσο ψυχρή και σκληρή. Ή μήπως ήταν εντελώς ανίκανη να αγαπήσει; Ήταν ακόμα πιο δελεαστικό να ψάξω μέσα σ' εκείνες τις στάχτες, να ξετρυπώσω ένα μικρό κάρβουνο που δεν είχε σβήσει τελείως και με προσοχή, τρυφερά, να το φυσήξω, να το ζωντανέψω μέχρι να γίνει μια φλόγα που καταβροχθίζει τα πάντα. Αν τα κατάφερνα, θα ήταν ένα κατόρθωμα στ' αλήθεια ηρωικό.

»Για την πολιορκία εκείνου του οχυρού χρειάστηκα πολύ περισσότερο από ένα μήνα. Σκέφτηκα ότι, για αρχή, έπρεπε να την κάνω να με βλέπει με τρόπο διαφορετικό από τους άλλους άντρες. Η κυρία Ποζντνιάεβα χώριζε εμάς τους άντρες σε δύο κατηγορίες, σ' εκείνους από τους οποίους δεν μπορούσε να βγάλει κέρδος λόγω ηλικίας, πενίας ή αρρώστιας και σ' εκείνους που ήθελαν και μπορούσαν να πληρώσουν για το βίτσιο τους. Οι πρώτοι δεν υπήρχαν καν για εκείνη, ενώ τους δεύτερους τους περιφρονούσε και τους μαδούσε ανελέητα. Όπως ανακάλυψα αργότερα, δε δίσταζε να καταφύγει και σε εκβιασμούς (στον οίκο της υπήρχαν διάφορες συσκευές για να κατασκοπεύει και να φωτογραφίζει).

»Έπρεπε, επομένως, να καταλάβω μια θέση ανάμεσα στις δύο κατηγορίες αντρών· να πιστέψει, με λίγα λόγια, ότι μπορούσε μεν να αποκομίσει κέρδος από μένα, αλλά ότι δε μου χρειαζόταν ο αγοραίος έρωτας. Επιπλέον, γυναίκες σαν αυτή, που έχουν περάσει πολλά στη ζωή τους και είναι αυτοδημιούργητες, είναι πολύ ευαίσθητες σε μια λεπτή κολακεία.

»Απέκτησα, έτσι, τη συνήθεια να πηγαίνω στο μπορντέλο της σχεδόν κάθε μέρα. Δεν πήγαινα, όμως, στις κοπέλες, έμενα με την κυρία, κάνοντας έξυπνες και κυνικές συζητήσεις του είδους που μπορούσε να της αρέσει. Και κάθε φορά άφηνα χρήματα, γενναιόδωρα, το διπλάσιο της συνηθισμένης ταρίφας.

»Εκείνη είχε μπερδευτεί. Δεν κατόρθωνε να με κατατάξει σε μια ορισμένη κατηγορία αντρών. Μετά φαντάστηκε ότι ήμουν ερωτευμένος μαζί της και αμέσως άρχισε να με περιφρονεί ακόμα περισσότερο από τους άλλους πελάτες της. Μια φορά μού είπε γελώντας: "Γιατί όλοι αυτοί οι συναισθηματισμοί; Με εκπλήσσετε. Δε θα σας έλεγε κάποιος ντροπαλό κι εγώ, δόξα τω Θεώ, δεν είμαι αφελής. Αν θέλετε να πλαγιάσετε μαζί μου, πείτε το. Έχετε ξοδέψει τόσα χρήματα, που δε θα αρνηθώ μόνο και μόνο από ευγένεια". Την ευχαρίστησα ευγενικά, δέχτηκα την πρόσκληση και πήγαμε στην κρεβατοκάμαρά της.

»Ήταν μια παράξενη ερωτική συνάντηση. Θέλαμε και οι δύο να κάνουμε εντύπωση με την τέχνη μας και παραμέναμε και οι δύο ψυχροί. Εκείνη επειδή από καιρό είχε σβήσει τελείως. Εγώ επειδή ζητούσα κάτι άλλο από εκείνη. Στο τέλος, κουρασμένη, είπε: "Δε σας καταλαβαίνω". Αυτό ήταν το πρώτο βήμα προς τη νίκη.

»Δεν έπαψα να πηγαίνω κοντά της, δε ζητούσα, όμως, πια να με δέχεται στο δωμάτιό της κι εκείνη δε με προσκαλούσε. Με παρατηρούσε, με εξέταζε με το βλέμμα, σαν να ήθελε να ξαναβρεί κάτι ξεχασμένο από καιρό.

»Σιγά σιγά άρχισα να τη ρωτάω για το παρελθόν της. Όχι ως γυναίκας, προς Θεού. Για την παιδική της ηλικία, τους γονείς της, τις φίλες της στο γυμνάσιο. Έπρεπε να θυμηθεί μια άλλη εποχή, τότε που η ψυχή και τα συναισθήματα δεν είχαν ακόμα πεθάνει μέσα της. Η μαντάμ Ποζντνιάεβα, στην αρχή, απαντούσε σχεδόν μονολεκτικά, απρόθυμα, αλλά έπειτα έγινε ομιλητική. Το μόνο που ήθελε από μένα ήταν να την ακούω. Και αν ήξερα να κάνω κάτι, ήταν να ακούω.

»Ανέβηκα έτσι το δεύτερο σκαλοπάτι, κέρδισα την εμπιστοσύνη της και αυτό ήταν από μόνο του μια μεγάλη κατάκτηση.

»Όταν με προσκάλεσε για δεύτερη φορά στο μπουντουάρ της, μερικές βδομάδες αργότερα, συμπεριφέρθηκε τελείως διαφορετικά, αυθόρμητα. Στο τέλος, ξέσπασε ξαφνικά σε κλάματα. Ένιωσε και η ίδια τρομερή έκπληξη, είπε ότι από δεκατριών χρόνων δεν είχε μπορέσει να χύσει ούτε ένα δάκρυ και τώρα ξαφνικά...

»Ποτέ μέχρι τότε δεν είχα γνωρίσει έρωτα όπως εκείνος που μου χάρισε η μαντάμ Ποζντνιάεβα. Θαρρείς και είχε σπάσει ένα φράγμα και το ρεύμα με παράσερνε μακριά. Ήταν ένα αληθινό θαύμα να παρακολουθώ μια νεκρή ψυχή που άρχιζε και πάλι να ζει. Θαρρείς και σε μια άγονη έρημο, από την άμμο, από την καψαλισμένη γη, ανέβλυζαν ξαφνικά καθαρές πηγές, φύτρωνε πλούσιο χορτάρι, άνθιζαν λουλούδια σπάνιας ομορφιάς.

»Έκλεισε τον οίκο της. Μοίρασε στις κοπέλες τα χρήματα που είχε μαζέψει από τη δουλειά της ως προαγωγού και τις άφησε ελεύθερες. Κατέστρεψε το φωτογραφικό της αρχείο. Άλλαξε σε τέτοιο βαθμό, ώστε έγινε αγνώριστη. Ξανάνιωσε, έμοιαζε με κοπέλα. Από το πρωί άρχιζε να τραγουδάει, να γελάει. Έκλαιγε επίσης συχνά, είναι αλήθεια, αλλά χωρίς πικρία· απλώς έβγαιναν τα δάκρυα που συγκρατούσε τόσα χρόνια.

»Κι εγώ την αγαπούσα. Έδινα συγχαρητήρια στον εαυτό μου για το έργο μου.

»Χάρηκα για ένα μήνα, για δύο.

»Τον τρίτο μήνα κουράστηκα να χαίρομαι.

»Ένα πρωί (εκείνη κοιμόταν ακόμα) βγήκα από το σπίτι, ανέβηκα σε μια άμαξα και πήγα στο σταθμό. Έφυγα για το Παρίσι. Της άφησα ένα σημείωμα: "Το διαμέρισμα είναι πληρωμένο μέχρι το τέλος του χρόνου, τα χρήματα είναι στην κοσμηματοθήκη, πολλούς χαιρετισμούς".

»Αργότερα μου διηγήθηκαν ότι εκείνη, όταν ξύπνησε και διά-

βασε το σημείωμα, βγήκε από το σπίτι με το νυχτικό, άρχισε να τρέχει στο δρόμο και δε γύρισε ποτέ ξανά στο διαμέρισμα.

»Από το εξωτερικό επέστρεψα έπειτα από έξι μήνες, ήταν ήδη χειμώνας. Νοίκιασα ένα σπίτι, ξανάρχισα να ζω σύμφωνα με τις παλιές συνήθειες, αλλά μέσα μου κάτι συνέβαινε, οι συνηθισμένες διασκεδάσεις δε μου πρόσφεραν πια χαρά.

»Ώσπου μια μέρα, καθώς διέσχιζα την οδό Λιγκόβκα με την άμαξα για να πάω σε μια έπαυλη έξω από την πόλη, δίπλα στο δρόμο, πεσμένη σ' ένα χαντάκι, είδα εκείνη, την Ποζντνιάεβα, βρόμικη, ψωριάρα, με μαλλιά γκρίζα, σχεδόν χωρίς δόντια. Αυτή, ωστόσο, δεν μπορούσε να με δει, γιατί ήταν τύφλα στο μεθύσι.

»Εκείνη ακριβώς τη στιγμή το αόρατο ποτήρι ξεχείλισε. Άρχισα να τρέμω, μ' έλουσε κρύος ιδρώτας, είδα την Κόλαση να ανοίγεται διάπλατα μπροστά μου. Φοβήθηκα κι ένιωσα ντροπή.

»Έδωσα εντολή να μαζέψουν τη ζητιάνα, να τη βάλουν σ' ένα ωραίο δωμάτιο. Πήγα κοντά της, της ζήτησα να με συγχωρέσει. Η παλιά αγαπημένη μου, όμως, είχε αλλάξει για άλλη μία φορά. Μέσα της δεν υπήρχε πια αγάπη, μόνο μνησικακία και απληστία. Ο ανθισμένος κήπος είχε ξεραθεί, η πηγή είχε στερέψει. Κατάλαβα τότε ότι το μεγαλύτερο έγκλημα δεν είναι να σκοτώσεις ένα συνάνθρωπό σου, αλλά να κάνεις μια ψυχή να ξαναζήσει κι έπειτα να την καταστρέψεις ξανά, οριστικά.

»Άφησα στη δύστυχη όλη την περιουσία μου κι έγινα μοναχός, για να προσπαθήσω να μαζέψω τα κομμάτια του εαυτού μου και να τα καθαρίσω από τη λάσπη. Αυτή είναι η ιστορία μου.

»Και τώρα πες μου, αδελφή μου, υπάρχει συγχώρεση για τα εγκλήματά μου ή όχι;»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα σώπαινε, συγκλονισμένη από τη διήγηση.

«Μόνο ο Κύριος το ξέρει...» είπε, αποφεύγοντας να κοιτάξει το μετανοημένο αμαρτωλό.

«Ο Θεός θα με συγχωρήσει. Το ξέρω. Ίσως να με έχει συγχωρήσει ήδη», είπε ανυπόμονα ο Ιζραήλ. «Αλλά εσύ, γυναίκα, πες μου: μπορείς *εσύ* να με συγχωρήσεις; Θέλω την αλήθεια!»

Εκείνη προσπάθησε να αποφύγει την απάντηση: «Τι αξία μπορεί να έχει η συγνώμη μου; Στο κάτω κάτω, σ' εμένα δεν κάνατε κανένα κακό».

«Έχει μεγάλη αξία», είπε αποφασιστικά ο ηγούμενος, σαν να το είχε σκεφτεί από καιρό. «Αν με συγχωρήσεις εσύ, σημαίνει ότι θα με συγχωρούσαν κι εκείνες».

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ήθελε να του πει λόγια παρηγοριάς, μα δεν τα κατάφερε. Δε θα της στοίχιζε τίποτα να τα πει, αλλά το ήξερε, ο *στάρετς* θα αντιλαμβανόταν την ανειλικρίνεια και αυτό θα ήταν ακόμα χειρότερο.

Αυτή η σιωπή έκανε τον αναχωρητή να σκυθρωπιάσει. Είπε χαμηλόφωνα: «Το 'ξερα...» Έβαλε το χέρι του στον ώμο της. «Σήκω. Φύγε. Γύρνα στον κόσμο. Δεν μπορείς να μείνεις εδώ. Θέλω να σου εξομολογηθώ κάτι ακόμα. Σε προσέλκυσα επίτηδες εδώ, στο ερημητήριο. Όχι για τον Φέαγκναστ ούτε για τον Ιλάριο. Ποιος σκότωσε, γιατί σκότωσε... όλα ματαιότητες. Ο Κύριος θα ανταμείψει τον καθέναν ανάλογα με τα έργα του και καμία πράξη, ούτε καλή ούτε κακή, δε θα μείνει χωρίς ανταμοιβή. Εκείνα τα μυστηριώδη και δελεαστικά λόγια σού τα είπα γιατί, πριν πεθάνω, ήθελα να δω άλλη μια φορά γυναίκα και να ζητήσω συγνώμη... Τη ζήτησα, δεν την έλαβα. Φαίνεται ότι έτσι πρέπει να γίνει. Πήγαινε».

Τώρα ανυπομονούσε τόσο πολύ να φύγει η επισκέπτρια, να

τον αφήσει μόνο, ώστε άρχισε να τη σπρώχνει προς την πόρτα.

Όταν βγήκε στη στοά, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα άκουσε πάλι εκείνο το, σχεδόν ανεπαίσθητο, απαίσιο στρίγκλισμα.

«Τι είναι;» ρώτησε σκιρτώντας. «Νυχτερίδες;»

Ο Ιζραήλ απάντησε αδιάφορα: «Εδώ δεν υπάρχουν νυχτερίδες. Και δεν ξέρω τι συμβαίνει τη νύχτα στη σπηλιά. Είναι ένα μέρος όπου τα πάντα μπορούν να συμβούν. Δεν είναι μικρό πράγμα ένα κομμάτι της ουράνιας σφαίρας».

«Τι πράγμα;» ρώτησε έκπληκτη η Παυλίνα Αντρέγιεβνα. «Ένα κομμάτι της ουράνιας σφαίρας;»

Ο *στάρετς* έκανε ένα μορφασμό, θυμωμένος προφανώς επειδή είχε μιλήσει πολύ.

«Δεν είναι πράγματα που πρέπει να ξέρεις. Πήγαινε. Μη διηγηθείς σε κανέναν τι είδες εδώ. Δε θα το κάνεις, είσαι έξυπνη. Μόνο μη χαθείς. Η έξοδος είναι προς τα δεξιά».

Η πόρτα έκλεισε πάλι και η Παυλίνα Αντρέγιεβνα βρέθηκε ξανά στο σκοτάδι.

Άναψε ένα κερί, τέντωσε τα αφτιά της προς τον ακατανόητο ήχο. Ξεκίνησε.

Όχι προς τα δεξιά, όμως, αλλά προς τα αριστερά.

Ο Βασιλίσκος

Η στοά που ο *στάρετς* Ιζραήλ είχε αποκαλέσει «είσοδο» προχωρούσε ανηφορίζοντας βαθμιαία. Τώρα και στις δύο πλευρές υπήρχαν γυμνά τοιχώματα και η Παυλίνα Αντρέγιεβνα σκέφτηκε ότι υπήρχε αρκετός χώρος για πολλές ακόμα εκατοντάδες σορούς.

Ο ήχος γινόταν πιο ευδιάκριτος και ανυπόφορος, θαρρείς και

το σιδερένιο νύχι δε χάραζε ένα γυαλί, αλλά τη γυμνή και ανυπεράσπιστη καρδιά της. Κάποια στιγμή, μην αντέχοντας άλλο, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα στάθηκε, άφησε κάτω τον ταξιδιωτικό σάκο και βούλωσε τα αφτιά της, διακινδυνεύοντας να κάψει τα μαλλιά της με το κερί που έσφιγγε στα δάχτυλά της.

Δεν τα έκαψε, αλλά μια σταγόνα κεριού έπεσε στον κρόταφό της και αυτή η ζεστή κι έντονη επαφή τόνωσε τα νεύρα της.

Προχώρησε.

Η στοά, που ως εκείνη τη στιγμή ήταν σχεδόν ευθεία, ή πάντως δεν είχε ορατές στροφές, έστριβε απότομα σχηματίζοντας ορθή γωνία.

Κοίταξε πίσω από τη γωνία και κράτησε την ανάσα της.

Μπροστά της έφεγγε ένα αδύναμο φως. Η εξήγηση του παράξενου θορύβου βρισκόταν κοντά.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έσβησε το κερί, κόλλησε στον τοίχο κι έκανε προσεκτικά ένα βήμα πέρα από τη γωνία.

Προχώρησε στις μύτες των ποδιών, χωρίς να κάνει θόρυβο.

Το πέρασμα πλάταινε και μετατρεπόταν σε μια κυκλική σπηλιά, ο θόλος της οποίας χανόταν μέσα στο σκοτάδι.

Έτσι κι αλλιώς, όμως, δεν κοίταξε ψηλά, τόση εντύπωση της έκανε η σκηνή που παρουσιάστηκε μπροστά στα μάτια της.

Στο κέντρο της σπηλιάς υπήρχε μια σφαίρα, βυθισμένη κατά το ένα τρίτο στο έδαφος. Είχε περίπου τις διαστάσεις μιας μεγάλης μπάλας χιονιού, όπως αυτές που χρησιμοποιούν τα παιδιά για να φτιάξουν χιονάνθρωπο. Στην επιφάνεια της σφαίρας διακρίνονταν περίπλοκα ιριδίζοντα σχέδια, βιολετιά, πράσινα, τριανταφυλλιά. Το θέαμα ήταν τόσο εκπληκτικό, τόσο απρόσμενο μετά τη μακριά περιπλάνηση μέσα στο σκοτάδι, ώστε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έμεινε με το στόμα ανοιχτό.

Δίπλα στη σφαίρα ήταν ακουμπισμένο ένα φανάρι. Αυτό ήταν που φώτιζε την αστραφτερή επιφάνεια, σχηματίζοντας πάνω της λάμψεις και αντανακλάσεις.

Ανάμεσα στο φανάρι και στη σφαίρα ήταν σκυμμένη μια μαύρη σκιά, που ταλαντευόταν ρυθμικά. Ο ανατριχιαστικός ήχος ακολουθούσε ακριβώς το ρυθμό εκείνης της κίνησης.

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έκανε ακόμα ένα μικρό βήμα, την ίδια στιγμή, όμως, ο ήχος διακόπηκε απότομα και μέσα στη σιγή το σύρσιμο του παπουτσιού της ακούστηκε εκκωφαντικό.

Η σκυφτή μορφή ακινητοποιήθηκε, λες και αφουγκραζόταν. Έκανε μια προστατευτική κίνηση, σαν να χάιδευε τη σφαίρα ή να την ξεσκόνιζε απαλά.

Τι να κάνει; Να μείνει ακίνητη κρατώντας την ανάσα της, με την ελπίδα να τη γλιτώσει, ή να τραπεί σε φυγή; Η θέση στην οποία είχε ακινητοποιηθεί ήταν εξαιρετικά άβολη· το ένα της πόδι ήταν τεντωμένο μπροστά συγκρατώντας όλο το βάρος του σώματος, το άλλο πατούσε μόνο στις άκρες των δαχτύλων.

Τότε ένιωσε μια ακατανίκητη φαγούρα στη μύτη. Έπνιξε το φτάρνισμα, πιέζοντας δυνατά τη μύτη της με το δάχτυλο, αλλά δεν μπόρεσε να συγκρατήσει ένα σπασμωδικό ξεφύσημα.

Ο μαύρος άνθρωπος (αν, φυσικά, επρόκειτο για άνθρωπο) έκανε μια γρήγορη κίνηση, το νόημα της οποίας δε συνέλαβε αμέσως η Παυλίνα Αντρέγιεβνα. Μόνο όταν το σχήμα της σκοτεινής μορφής άλλαξε κι έγινε μυτερό, κατάλαβε ότι εκείνος είχε τραβήξει την κουκούλα στο κεφάλι του.

Τώρα δεν ωφελούσε πια να κρύβεται. Η κυρία Λισίκινα δε δοκίμασε να το σκάσει.

Προχώρησε κατευθείαν προς το *σχίμνικ* που είχε ορθώσει όλο

το ανάστημά του (τώρα φαινόταν ότι πράγματι ήταν ένας από τους *σχίμνικι*). Εκείνος οπισθοχώρησε.

Λίγο πριν φτάσει τη λεπτή μαύρη σκιά, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα κοντοστάθηκε, τόσο τρομερή ήταν η λάμψη των ματιών μέσα από τις σχισμές της κουκούλας. Πιθανώς έτσι να άστραφτε το βλέμμα του βασιλίσκου. Όχι του άγιου μοναχού Βασιλίσκου, αλλού του απαίσιου πλάσματος της Κόλασης με κορμό βατράχου, ουρά φιδιού και φωνή κόκορα – του τέρατος που με το θανατηφόρο βλέμμα του τσακίζει τις πέτρες, κάνει τα λουλούδια να μαραίνονται και τους ανθρώπους να σωριάζονται άψυχοι.

«Να, λοιπόν, τι άνθρωπος είστε, Αλεξέι Στεπάναβιτς», είπε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα αναριγώντας.

Ο μαύρος μοναχός δεν κινήθηκε και τότε εκείνη συνέχισε με σιγανή φωνή, χωρίς καμιά βιασύνη: «Ήσαστε εσείς, σίγουρα εσείς. Ποιος άλλος αν όχι εσείς. Στην αρχή σκέφτηκα τον Σεργκέι Νικολάγιεβιτς Λιάμπε, τώρα όμως, καθώς διέτρεχα την είσοδο, μόνη στο σκοτάδι, τα κατάλαβα όλα. Συχνά συμβαίνει, όταν τα μάτια τυφλώνονται, ο νους και η ψυχή να αρχίζουν να βλέπουν καλύτερα, να μην ξεγελιούνται από τα φαινόμενα. Ο Σεργκέι Νικολάγιεβιτς δε θα μπορούσε να σας σύρει από το θερμοκήπιο μέχρι τη λίμνη. Τόσο αδύνατος που είναι δε θα του έφταναν οι δυνάμεις του και ο δρόμος είναι πολύς. Εξάλλου, δε με άφηνε να ησυχάσω η φράση του Γαλιλαίου σχετικά με τη μέτρηση αυτού που δεν είναι μετρήσιμο, την οποία είδα στο τετράδιο με τους τύπους. Πού την είχα ακούσει πριν; Το θυμήθηκα, μόλις τώρα το θυμήθηκα. Στο τρίτο γράμμα σας. Επομένως, την εποχή εκείνη είχατε ήδη βρεθεί στο εργαστήριο του Λιάμπε και είχατε κρυφοκοιτάξει το τετράδιό του. Τότε όλα απέκτησαν λογική, ξεκαθαρίστηκαν. Κρίμα που δεν το κατάλαβα νωρίτερα». Περίμενε ότι

ο *σχίμνικ* θα έλεγε κάτι, αλλά εκείνος σώπαινε. «Από την πρώτη κιόλας μέρα βρήκατε τον πάγκο που ήταν κρυμμένος κάτω από το νερό και στο γράμμα σας κάνατε λόγο για "κάτι αρκετά ενδιαφέρον", σαν να λέγατε: αύριο θα ανακαλύψω τα πάντα και θα σας προσφέρω με θεαματικό τρόπο την απλή λύση του αινίγματος. Τη νύχτα στήσατε ενέδρα στο Μαύρο Μοναχό και πετύχατε το στόχο σας. Ακολουθήσατε τον απατεώνα μέχρι την κλινική, για να μάθετε ποιος ήταν. Είδατε το εργαστήριο, σας κίνησε το ενδιαφέρον. Ψάξατε τις σημειώσεις... Εγώ δεν κατάλαβα τίποτε από εκείνους τους τύπους, εσείς, όμως, βγάλατε άκρη. Στο πανεπιστήμιο δε σας θεωρούσαν τυχαία ένα μελλοντικό Φάραντεϊ. Στο τετράδιο ήταν γραμμένο κάτι για τη σπηλιά και τούτη τη σφαίρα, το οποίο σας ώθησε να αλλάξετε όλα τα σχέδιά σας και να στήσετε μια παράσταση αποκλειστικά δική σας». Κοίταξε με φόβο τη μυστηριώδη λαμπερή σφαίρα. «Τι το τόσο ιδιαίτερο υπάρχει σ' αυτή τη σφαίρα, ώστε εξαιτίας της να αποφασίσετε να διαπράξετε τόσα εγκλήματα, να καταστρέψετε, να σκοτώσετε τόσους ανθρώπους;»

«Τα πάντα», είπε ο *σχίμνικ*. Κατέβασε την άχρηστη τώρα πια κουκούλα και κούνησε το σγουρό κεφάλι του. «Σε αυτή τη σφαίρα υπάρχουν όλα όσα μπορώ να επιθυμήσω. Η πιο απόλυτη ελευθερία, η δόξα, ο πλούτος, η ευτυχία! Κατ' αρχάς, σ' αυτή τη σφαίρα υπάρχουν τουλάχιστον δυόμισι τόνοι του πολυτιμότερου μετάλλου στον κόσμο και κάθε ουγκιά αξίζει αρκετούς μήνες ευτυχισμένης ζωής. Δεύτερο και κυριότερο, χάρη σ' εκείνο τον ανισόρροπο νάνο έχω ένα σχέδιο, μια ιδέα! Κανένας δε θα το εκτιμήσει, ούτε θα το καταλάβει, εκτός από μένα! Όταν με απέβαλαν από το πανεπιστήμιο, πίστεψα ότι ήταν το τέλος. Κι όμως όχι, εδώ είναι το μέλλον μου». Έδειξε τη σπηλιά με μια κίνηση του χε-

ριού. «Δεν έχω ανάγκη ούτε ακαδημαϊκούς τίτλους ούτε να περάσω χρόνια ολόκληρα ως βοηθός κάποιας φτηνής αυθεντίας. Θα στήσω ένα δικό μου εργαστήριο, στην Ελβετία. Θα επεξεργαστώ εγώ ο ίδιος μια θεωρία πάνω στις ακτινοβολίες! Κανένας δε θα μου δίνει διαταγές, δε θα χρειάζεται να ζητιανεύω λεφτά από κανέναν! Ω, ο κόσμος θα μάθει ποιος είναι ο Λεντότσκιν!» Ο Αλεξέι Στεπάναβιτς έσκυψε, χάιδεψε στοργικά την ιριδίζουσα επιφάνεια. «Κρίμα, πρόλαβα να λιμάρω μόνο λίγο πλατινο-ιρίδιο. Δεν πειράζει, όμως, θα φτάσει για τους σκοπούς μου».

Στράφηκε προς την Παυλίνα Αντρέγιεβνα και τα βαθουλωμένα μάγουλά του, πάνω στα οποία δεν είχε μείνει ίχνος από τα λακκάκια που υπήρχαν κάποτε, ζάρωσαν στην προσπάθειά του να χαμογελάσει.

«Μόνο που με ανακαλύψατε πολύ γρήγορα, αδελφή. Τώρα, τουλάχιστον, μπορώ να εκφραστώ, γιατί μουρμουρίζοντας μόνος μου κινδύνευα να χάσω τα λογικά μου στ' αλήθεια. Είστε έξυπνος άνθρωπος, θα μπορέσετε να εκτιμήσετε το σχέδιό μου. Μήπως καταστρώθηκε λάθος; Ιδίως η επινόηση της πρωτόγονης γύμνιας, ε; Έπρεπε να βρω έναν τρόπο να μείνω στη Χαναάν μέχρι να τα προετοιμάσω όλα. Τη μέρα ξεκουραζόμουν στην Εδέμ, έτρωγα ανανάδες (κόντεψαν να μου βγουν από τη μύτη οι καταραμένοι), τη νύχτα έπαιρνα το ράσο που ήταν κρυμμένο κάτω από ένα θάμνο κι έβγαινα βόλτα στο νησί σαν Μαύρος Μοναχός, για να φοβίζω τους καθωσπρέπει ανθρώπους. Το κυριότερο ήταν ότι δεν κινούσαμε καμία υποψία. Ήμαστε ένα έξοχο ζευγάρι Βασιλίσκων, εγώ και ο κύριος Λιάμπε, κάναμε όλους τους περίεργους και τους προσκυνητές να φύγουν από την ακτή. Άλλος ένας μήνας και θα λιμάριζα όχι πέντε, αλλά πενήντα ή εκατό λίβρες. Τότε θα μπορούσα να ιδρύσω όχι εργαστήριο, αλλά ολόκληρο κέντρο ε-

ρευνών. Οι συνθήκες διάσπασης είναι γνωστές κι επιβεβαιώνονται από τα πειράματα του Λιάμπε», είπε χαμηλόφωνα, μιλώντας όχι σ' εκείνη, αλλά στον εαυτό του. «Τώρα μπορούμε να επιχειρήσουμε να δημιουργήσουμε τεχνητή διάσπαση. Τα χρήματα θα φτάσουν για τον πρώτο καιρό, έπειτα οι πλούσιοι θα ανοίξουν το βαλάντιό τους...»

«Τι είναι ο "διασπαστής";» ρώτησε εκείνη υποψιασμένη.

Ο Αλεξέι Στεπάναβιτς διέκοψε την ονειροπόλησή του χαρίζοντάς της άλλο ένα ξεθωριασμένο χαμόγελο.

«Έτσι κι αλλιώς δε θα καταλαβαίνατε. Καλύτερα να αναγνωρίσετε την κομψότητα με την οποία λύθηκε το πρόβλημα. Πόσο καλά οργανώθηκαν όλα, ε; Στο γυάλινο σπίτι υπάρχει ένας φιλήσυχος ηλίθιος, γυμνός όπως οι άγγελοι του ουρανού, μιλάει με αινίγματα, ωθεί τα ηλίθια πρόβατα στη σφαγή, στη σιωπηλή καλύβα. Εκεί έπεφταν στην παγίδα, ένα χτύπημα στο κεφάλι κι έπειτα...! Το ξέρω ότι εσείς, δεσποινίς Πελαγία, ποτέ δε με υποφέρατε, αλλά πρέπει να παραδεχτείτε ότι το σχέδιο καταστρώθηκε αριστοτεχνικά».

«Πράγματι, ευφάνταστο». Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν είχε όρεξη για συζητήσεις. «Μόνο κάπως υπερβολικά απάνθρωπο. Η σκληρότητά σας ήταν αυτή που με έκανε να μη σας συμπαθώ. Δε μου άρεσε ο απαίσιος τρόπος με τον οποίο εκδικηθήκατε τον πρύτανη για την προσβολή που δεχτήκατε».

Ο Αλεξέι Στεπάναβιτς άρχισε να βηματίζει πάνω κάτω στη σπηλιά, κουνώντας τα μουδιασμένα από τη δουλειά δάχτυλά του.

«Μα βέβαια. Ο πρίγκιπας Βολκόνσκι δε θα ενεργούσε έτσι. Γι' αυτό δεν έγινε Βοναπάρτης. Εγώ, όμως, θα γίνω. Να τη, η Τουλόν μου». Ο Λεντότσκιν έδειξε πάλι την αξιοθαύμαστη σφαίρα. «Έχοντας αυτή ως στήριγμα θα μπορέσω να μετακινήσω την άλ-

λη σφαίρα, την πολύ πιο ογκώδη. Αχ, εκείνη τη φορά έπρεπε να σας χτυπήσω πιο δυνατά με το ξυλοπόδαρο. Πέρασα μόνο έξι νύχτες κοντά στη σφαίρα. Και τώρα δεν μου απομένει παρά να το σκάσω. Δεν πειράζει, αυτό που έχω είναι αρκετό για την ιδέα μου».

Χτύπησε το στήθος του καθώς στάθηκε μπροστά στο σκοτεινό στόμιο της στοάς. Έφερε το χέρι στο στόμα του κι έγλειψε την παλάμη του· ήταν γεμάτη ματωμένες φουσκάλες. Δεν ήταν, όμως, οι φουσκάλες αυτές που τράβηξαν την προσοχή της κυρίας Λισίκινα, αλλά το παράξενο μακρόστενο αντικείμενο που έλαμπε ανάμεσα στα δάχτυλα του Αλεξέι Στεπάναβιτς.

«Τι είναι αυτό;»

«Αυτό;» Έδειξε μια λεπτή λίμα που είχε διάσπαρτους παντού πάνω της εκθαμβωτικούς κόκκους. «Μια λίμα με θραύσματα διαμαντιού. Η μόνη που μπορεί να κόψει το πλατινο-ιρίδιο. Τη δανείστηκα από τον εξαίρετο κύριο Λιάμπε. Αυτός είναι, φυσικά, τελείως ηλίθιος, μα πρέπει να τον ευχαριστήσω για την ιδέα της διάσπασης και για την ανάλυση της σύστασης του μετεωρίτη».

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα δεν κατάλαβε τίποτα ούτε από την ιδέα ούτε από τη «σύσταση του μετεωρίτη», αλλά δε νοιάστηκε να κάνει ερωτήσεις. Μόλις τώρα αντιλαμβανόταν ότι, με τις φαινομενικά τυχαίες μετακινήσεις του μέσα στη σπηλιά, ο Λεντότσκιν είχε καταφέρει να αποκλείσει τη μοναδική οδό διαφυγής.

«Θα με σκοτώσετε κι εμένα;» ρώτησε σιγά, κοιτάζοντας σαν μαγεμένη τη λίμα. «Όπως τον Λαγκράντζ, τον Φέαγκναστ, τον Ιλάριο;»

Ο Αλιόσα έφερε το χέρι στο στήθος του, σαν να ήθελε να δικαιολογηθεί.

«Εγώ δε σκοτώνω ποτέ για το τίποτα, μόνο από ανάγκη. Φταίει ο Λαγκράντζ που είχε τόσο σκληρό κεφάλι. Δεν μπόρεσα να τον ρίξω αναίσθητο, αναγκάστηκα να τον πυροβολήσω. Ο Φέαγκναστ με εμπόδιζε να μεταφερθώ στο ερημητήριο, κατείχε τη θέση μου. Όσο για τον Ιλάριο, οι αδελφοί είχαν ήδη ψάλει γι' αυτόν τη νεκρώσιμη ακολουθία, όπως για έναν νεκρό...»

Τα λευκά δόντια του άστραψαν, κάνοντας φανερό ότι ο ευφάνταστος νέος δεν προσπαθούσε να δικαιολογηθεί, αλλά αστειευόταν. Αλλά το χαμόγελο έσβησε αμέσως. Η φωνή του έγινε σοβαρή, αμήχανη: «Ένα πράγμα δεν μπορώ να καταλάβω. Σε τι ελπίζατε μπαίνοντας εδώ μέσα; Ξέρατε ήδη ότι δε θα βλέπατε τον αδύναμο Λιάμπε, αλλά εμένα! Ελπίζατε μήπως ότι θα φερόμουν σαν ιππότης απέναντι σε μια κυρία; Κάνατε λάθος. Γιατί εγώ, αδελφή, με όλη την καλή μου διάθεση, δεν μπορώ να σας αφήσω να ζήσετε. Χρειάζομαι τουλάχιστον είκοσι τέσσερις ώρες για να το σκάσω από το αρχιπέλαγος».

Αναστέναξε απογοητευμένος. Αμέσως, όμως, έκλεισε το μάτι και χαμογέλασε πλατιά. Έκανε ακόμα τον χαζό.

«Για να πω όλη την αλήθεια, ακόμα κι αν άφηνα κατά μέρος αυτή τη σκέψη, θα σας έβγαζα από τη μέση έτσι κι αλλιώς. Δε μου προκαλείτε καν οίκτο, αδελφή σιγανοπαπαδιά. Άλλωστε, τι θα έκανα ένα μάρτυρα σαν κι εσάς στη μελλοντική ένδοξη επιστημονική μου σταδιοδρομία;»

Ο Αλεξέι Στεπάναβιτς σήκωσε το χέρι με τη λίμα, που σκόρπισε ολόγυρα πολύχρωμες λάμψεις, όπως το μαγικό ραβδί στα παραμύθια.

«Μα κοιτάξτε τη, δεσποινίς Πελαγία. Είναι θαυμάσιο όνειρο να χάσετε τη ζωή σας από κάτι τόσο όμορφο. Θα τη ζήλευε η ίδια η Κλεοπάτρα. Και είναι τόσο αιχμηρή, ώστε θα διαπεράσει

χωρίς κόπο το κοκκινομάλλικο κεφάλι σας από το ένα αφτί ως το άλλο. Ύστερα θα σας αποθέσω στη στοίβα, κάτω από κάποιο ζαρωμένο γέροντα». Ο Αλιόσα μισόκλεισε τα μάτια με ονειροπόλο ύφος. «Οι *σχίμνικι* δε θα το πάρουν είδηση αμέσως. Μόνο όταν θα αρχίσετε να βρομάτε. Γιατί εσείς δεν είστε αγία, άρα η αφθαρσία σας δεν είναι εγγυημένη, σωστά;» Ξέσπασε σε γέλια. «Σκεφτείτε τι τύχη: τουλάχιστον νεκρή θα είστε κάτω από έναν άντρα».

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα οπισθοχώρησε, χρησιμοποιώντας τον ταξιδιωτικό σάκο σαν ασπίδα, για να καλύψει το στήθος της. Τα δάχτυλά της πάλευαν σπασμωδικά με το λουκέτο.

«Φύγετε, Αλεξέι Στεπάναβιτς. Μη λερώσετε τα χέρια σας με άλλο ένα αμάρτημα, έπειτα απ' όλα τα εγκλήματα που διαπράξατε. Σας ορκίζομαι στον Ιησού Χριστό ότι μέχρι αύριο, μέχρι τις τρεις το απόγευμα, δε θα κάνω τίποτα. Θα προλάβετε να εγκαταλείψετε το νησί με το πρωινό πλοίο».

Άνοιξε το λουκέτο κι έβαλε το χέρι της μέσα στον ταξιδιωτικό σάκο. Εκεί, τυλιγμένο μέσα στα εσώρουχα, βρισκόταν το πιστόλι του Λαγκράντζ. Φυσικά δε θα πυροβολούσε, αλλά μπορούσε να το χρησιμοποιήσει ως μέσο αποτροπής. Τότε ο Αλιόσα θα καταλάβαινε σε τι ήλπιζε μπαίνοντας μόνη στην επικίνδυνη σπηλιά.

Ο Αλεξέι Στεπάναβιτς έκανε μερικά γρήγορα βήματα μπροστά και ξαφνικά η Παυλίνα Αντρέγιεβνα συνειδητοποίησε ότι δε θα κατόρθωνε να ξετυλίξει το λεπτό μετάξι, δεν προλάβαινε. Έπρεπε να είχε πάρει το όπλο στα χέρια της νωρίτερα, ενώ διέσχιζε τη στοά.

Η πλάτη της χτύπησε στην ανώμαλη επιφάνεια του τοίχου. Δεν μπορούσε να οπισθοχωρήσει άλλο.

Ο ψεύτικος *σχίμνικ* δε βιαζόταν. Στάθηκε μπροστά στη μου-

διασμένη γυναίκα, σαν να υπολόγιζε πού να χτυπήσει: στο αφτί, όπως την είχε απειλήσει, στο λαιμό ή στην κοιλιά;

Το λάδι στο φανάρι είχε σχεδόν εξαντληθεί και το φως ήταν λιγοστό. Πίσω από την πλάτη του Αλιόσα βασίλευε το απόλυτο σκοτάδι.

«Γιατί μουτρώνεις;» ρώτησε σαρκαστικά ο Αλεξέι Στεπάναβιτς. «Θα ήθελες να με χτυπήσεις, αλλά ο Θεός δε σου έδωσε κέρατα. Μα τότε δεν έπρεπε να μπεις στην αρένα, δύσμοιρη αγελάδα χωρίς κέρατα». Άρχισε να τραγουδάει την άρια μιας δημοφιλούς όπερας, κραδαίνοντας τη λίμα σαν σπαθί ταυρομάχου: *«Ο ταυρομάχος προχωρεί»*.

Η μελωδία, όμως, έσβησε στο λαιμό του και ο Αλιόσα σωριάστηκε σαν στάχυ από το χτύπημα ενός ροζιασμένου μπαστουνιού στο σγουρό κεφάλι του.

Εκεί όπου πρώτα στεκόταν ο Αλιόσα, λίγο πιο πέρα, τώρα διαγραφόταν μια άλλη μαύρη μορφή με μυτερή κουκούλα. Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ήθελε να φωνάξει, αλλά το μόνο που έκανε ήταν να πάρει μια βαθιά ανάσα.

«Για σένα παραβίασα τον κανόνα», ακούστηκε η αυστηρή φωνή του *στάρετς* Ιζραήλ. «Βγήκα από το κελί τη νύχτα. Κηλιδώθηκα με το αμάρτημα της βίας. Κι όλα αυτά επειδή το ξέρω: οι γυναίκες όπως εσύ είναι πεισματάρες και περίεργες μέχρι τρέλας. Δε θα γύριζες στον έξω κόσμο αν δεν έχωνες παντού τη φακιδιάρα μύτη σου. Εμπρός, λοιπόν, κοίτα, μιας και ήρθες μέχρι εδώ. Να το το ουράνιο σώμα που εμείς, οι *σχίμνικι*, φυλάμε εδώ κι εκατοντάδες χρόνια. Είναι το σημάδι που στάλθηκε στον ιδρυτή του ερημητηρίου μας, τον Άγιο Βασιλίσκο. Πρόσεξε, όμως, να μην πεις λέξη σε κανέναν. Συνεννοηθήκαμε;»

Η Παυλίνα Αντρέγιεβνα έγνεψε σιωπηλά, γιατί έπειτα απ' ό-

λη εκείνη τη φρίκη δεν είχε ακόμα ανακτήσει την ικανότητα ομιλίας.

«Και ποιος είναι αυτός ο νέος;» ρώτησε ο ηγούμενος, ακουμπώντας στο μπαστούνι και σκύβοντας πάνω από τον Λεντότσκιν.

Εκείνη δεν πρόλαβε να απαντήσει.

Ο Αλιόσα σηκώθηκε απότομα κι έμπηξε τη λίμα καταμεσής στο στήθος του ερημίτη. Την τράβηξε και χτύπησε πάλι.

Ο Ιζραήλ σωριάστηκε πάνω στο δολοφόνο του. Κούνησε σπασμωδικά τα χέρια, μα δεν μπόρεσε να ανασηκωθεί, ούτε να σηκώσει το κεφάλι του.

Ο Λεντότσκιν χρειάστηκε μόνο μερικά δευτερόλεπτα για να τινάξει από πάνω του το κοκαλιάρικο κορμί του *στάρετς* και να ξανασηκωθεί όρθιος. Τόσο χρειάστηκε, όμως, και η Παυλίνα Αντρέγιεβνα για να τρέξει από το τοίχωμα προς το κέντρο της σπηλιάς, να πάρει το περίστροφο από τον ταξιδιωτικό σάκο και να το απαλλάξει από το γλιστερό μετάξι. Άφησε κάτω την τσάντα, έπιασε και με τα δύο χέρια τη λαβή και το έστρεψε προς τον Αλεξέι Στεπάναβιτς.

Αυτός την κοίταζε χωρίς κανένα φόβο. Στο πρόσωπό του ζωγραφίστηκε ένα λοξό χαμόγελο, καθώς έτριβε το χτυπημένο αυχένα του. Τράβηξε τη λάμα από το στήθος του ερημίτη χωρίς καμιά δυσκολία, σαν να την έβγαζε από βούτυρο.

«Είστε ικανή να πυροβολήσετε με όπλο, αδελφή;» ρώτησε αστειευόμενος ο Λεντότσκιν. «Ξέρετε ποιο κουμπάκι να πατήσετε;»

Πήγαινε ίσια καταπάνω της αδιαφορώντας, με βήμα αργό. Τα διαμάντια στη λάμα είχαν θαμπώσει από το αίμα και δεν άστραφταν πια.

«Και βέβαια ξέρω! Σαρανταπεντάρι ρεβόλβερ Σμιθ και Γουέσον, έξι σφαίρες, κεντρική ανάφλεξη, σκανδάλη διπλής ενέργει-

ας». Η κυρία Λισίκινα αράδιασε τις γνώσεις που είχε αντλήσει από το εγχειρίδιο βαλλιστικής. «Σφαίρα βάρους δωδεκάμισι γραμμαρίων, αρχική ταχύτητα εκατό μέτρα το δευτερόλεπτο, στα είκοσι βήματα διαπερνά μια σανίδα από ξύλο πεύκου πάχους τριών δαχτύλων».

Κρίμα μόνο που δεν της είχε απομείνει φωνή.

Πάντως το όπλο έφερε αποτέλεσμα.

Ο Αλεξέι Στεπάναβιτς στάθηκε. Κοίταξε ανήσυχος τη μαύρη τρύπα της κάννης.

«Πού είναι το τριανταοχτάρι Κολτ;» ρώτησε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα, εκμεταλλευόμενη την επιτυχία της. «Εκείνο με το οποίο πυροβολήσατε τον Λαγκράντζ; Δώστε το μου, αργά και με τη λαβή προς τα εμπρός».

Όταν ο Αλιόσα δεν υπάκουσε, εκείνη δεν είπε τίποτα, μόνο σήκωσε τον κόκορα. Το κλικ δεν ήταν πολύ δυνατό, αλλά μέσα στη σιγή της σπηλιάς αντήχησε με τρόπο άκρως πειστικό.

Ο δολοφόνος ανασκίρτησε, πέταξε κάτω τη λίμα και τέντωσε τα χέρια με τις παλάμες μπροστά.

«Δεν το έχω! Το έριξα στο νερό την ίδια νύχτα! Δεν μπορούσα να το κρύψω στο θερμοκήπιο. Αν το έβρισκε ο κηπουρός;»

Παίρνοντας θάρρος, η ερευνήτρια κούνησε απειλητικά την κάννη του πιστολιού. «Λέτε ψέματα! Δε φοβηθήκατε να κρύψετε το ρούχο του Βασιλίσκου!»

«Θα καταλάβετε. Δεν ήταν παρά ένα ράσο κι ένα ζευγάρι παλιές μπότες. Αν κάποιος τα έβρισκε, δε θα έδινε σημασία. Αχ!» Σήκωσε απότομα τα χέρια του, κοιτάζοντας έντρομος πίσω από την πλάτη της. «Βα... Βασιλίσκε!»

Αλίμονο, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα ξεγελάστηκε από αυτό το κοινότοπο παιδικό τέχνασμα. Συμβαίνει και στους πιο σοφούς,

καμιά φορά. Γύρισε χωρίς να το σκεφτεί, ερευνώντας το σκοτάδι με το βλέμμα. Κι αν ο ίσκιος του αγίου παρουσιαζόταν στ' αλήθεια για να υπερασπιστεί το θησαυρό του;

Δεν υπήρχε, όμως, κανένας ίσκιος και ο ευκίνητος Αλιόσα, εκμεταλλευόμενος τη στιγμή, όρμησε σκυφτός προς τη στοά.

«Ακίνητος!» φώναξε η Παυλίνα Αντρέγιεβνα με μια τρομερή κραυγή. «Ακίνητος ή πυροβολώ!»

Ήθελε να τρέξει κι η ίδια στην είσοδο.

Την εμπόδισε ένα βογκητό. Λυπητερό, γεμάτο ανείπωτο πόνο.

Γύρισε και είδε ότι ο *στάρετς* Ιζραήλ είχε ανασηκωθεί στον αγκώνα του και της έτεινε το τρεμάμενο λιπόσαρκο χέρι του.

«Μη φεύγεις, μη με εγκαταλείπεις έτσι...»

Δίστασε μόνο για μια στιγμή.

Ας το έσκαγε. Το έλεος είναι πιο σημαντικό από την εκδίκηση και από την ίδια τη δικαιοσύνη. Κι έπειτα, τι νόημα είχε να κυνηγήσει τον κακούργο; Κι αν δε σταματούσε; Δεν μπορούσε καν να τον πυροβολήσει. Άλλωστε, πού μπορούσε να πάει με τη βαρκούλα του Κλεόπα, μ' εκείνα τα λεπτά κουπιά; Το πολύ να έφτανε μέχρι τη Χαναάν. Πάντως δε θα έφτανε στην ηπειρωτική χώρα.

Αφού έδιωξε από το μυαλό της κάθε μάταιη ανησυχία, η Παυλίνα Αντρέγιεβνα πήγε κοντά στον ετοιμοθάνατο, κάθισε κάτω κι ακούμπησε το κεφάλι του *στάρετς* στα γόνατά της. Του έβγαλε απαλά την κουκούλα. Είδε τα βλέφαρά του που τρεμόπαιζαν αδύναμα, τα χείλια του που σάλευαν χωρίς να βγάζουν κανέναν ήχο.

Το φανάρι έστειλε τριγύρω μια τελευταία αναλαμπή κι ύστερα έσβησε. Αναγκάστηκε να ανάψει ένα κερί και να το στερεώσει πάνω σε μια πέτρα.

Ο *στάρετς*, στο μεταξύ, είχε προετοιμαστεί να παραδώσει την ψυχή του στο Θεό κι είχε σταυρώσει τα χέρια πάνω στο στήθος του.

Ξαφνικά, όμως, έκανε ένα μορφασμό. Κοίταξε την Παυλίνα Αντρέγιεβνα με ύφος φοβισμένο και ικετευτικό. Τα χείλια του ψιθύρισαν μόνο δύο λέξεις: «Συγχώρεσέ με...»

Αυτή τη φορά εκείνη τον συγχώρεσε. Χωρίς καμιά προσπάθεια, τον συγχώρεσε, απλώς γιατί μπορούσε να το κάνει. Μετά έσκυψε και τον φίλησε στο μέτωπο.

«Ωραία», είπε χαμογελώντας ο *στάρετς* κι έκλεισε τα μάτια. Έπειτα από μερικά λεπτά τα άνοιξε πάλι, το βλέμμα του, όμως, τώρα πια ήταν σβησμένο, νεκρό.

Όταν η κυρία Λισίκινα βγήκε στην ακτή για να δει αν ο Αλεξέι Στεπάναβιτς είχε φτάσει κιόλας στη Χαναάν με τη βάρκα του Κλεόπα, την περίμεναν δύο εκπλήξεις. Η πρώτη ήταν ότι η βάρκα βρισκόταν εκεί όπου την είχε αφήσει, σώα και αβλαβής. Η δεύτερη ήταν ότι από την απέναντι όχθη ένας ολόκληρος στολίσκος έπλεε προς το Νησί της Εγγύτητας. Οι σκαρμοί έτριζαν, οι κωπηλάτες αγκομαχούσαν, τραβώντας κουπί όλοι μαζί, οι πυρσοί έλαμπαν.

Στην πλώρη της πρώτης βάρκας, κραδαίνοντας φιλοπόλεμα την ποιμαντορική ράβδο, στεκόταν ο σεβασμιότατος Μιτροφάνι. Η μακριά γενειάδα του ανέμιζε στο δροσερό αέρα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Προς χαρά όλων των βασανισμένων

Ο ΙΔΙΟΣ ΑΝΕΜΟΣ –και όχι απλώς δροσερός, όπως στο στενό, αλλά δυνατός και ορμητικός– φυσούσε και στην άλλη πλευρά του Νησιού της Εγγύτητας, προς τα ανοιχτά της λίμνης.

Ένας νεαρός με ράσο, με την κουκούλα ριγμένη στην πλάτη του, τράβηξε έξω ένα μικρό πλοιάριο κρυμμένο ανάμεσα σε δύο βράχους, ανέβηκε, έσπρωξε με το κουπί και, όταν απομακρύνθηκε κάπως από την ακτή, το έριξε στον πάτο της μικρής βάρκας.

Ύψωσε ένα ελαφρύ κατάρτι, άνοιξε ένα άσπρο πανί στον ευνοϊκό άνεμο και το ευκίνητο σκαρί άρχισε να σκίζει τα κύματα με αξιοθαύμαστη ταχύτητα, πιο γρήγορα ίσως και από πλοίο, αφού αυτό θα αναγκαζόταν να κάνει ελιγμούς ακολουθώντας το δίαυλο πρόσβασης, ενώ η βάρκα αδιαφορούσε για τα αβαθή νερά.

Ο ταξιδιώτης είχε μαζί του μια πυξίδα την οποία συμβουλευόταν διαρκώς, προφανώς από φόβο μήπως χάσει τη ρότα του μέσα στο σκοτάδι.

Πότε πότε έστριβε το πηδάλιο ή άλλαζε τη γωνία του πανιού,

αλλά όταν πάνω από τη λίμνη που τη σκέπαζε η καταχνιά ανέτειλε ροδοκόκκινος ο ήλιος, ο νεαρός ησύχασε.

Γεγονός είναι ότι η πρώτη κιόλας, δειλή ακτίνα του ήλιου, αφού χάραξε στα νερά μια φωτεινή γραμμή που έφτανε μέχρι τον ορίζοντα, άναψε στην άκρη του ουρανού μια χρυσή σπίθα που δεν έσβηνε τώρα πια.

Ήταν το καμπαναριό της Χαράς Όλων των Βασανισμένων, της σημαντικότερης εκκλησίας της πόλης του Σινεοζέρσκ, που ήταν ορατό από τριάντα βέρστια μακριά, όταν ο καιρός ήταν καλός. Άρα η βάρκα δεν είχε χαθεί τη νύχτα, είχε πλεύσει προς τη σωστή κατεύθυνση.

Ο τιμονιέρης ευθυγράμμισε την πλώρη της βάρκας, ώστε να κοιτάζει κατευθείαν προς τη Χαρά, κι έπιασε να τραγουδάει ένα χαρούμενο τραγουδάκι.

Όλα πήγαιναν κατ' ευχήν. Δύο ώρες ακόμα και το ταξίδι θα τελείωνε. Ήταν απίθανο να αλλάξει ο άνεμος. Κρίμα, φυσικά, που δεν είχε προλάβει να συλλέξει λίγα ακόμα από εκείνα τα πολύτιμα ρινίσματα, αλλά έστω κι έτσι πρέπει να ήταν τουλάχιστον πέντε λίβρες.

Το σακούλι, μικρό αλλά βαρύ, κρεμόταν κάτω από το ράσο, στο διάφραγμά του. Το σκοινί τού έκοβε λίγο το λαιμό, αυτό, όμως, δεν είχε καμία σημασία. Πέντε λίβρες, δηλαδή πάνω από δύο χιλιάδες γραμμάρια, καθένα από τα οποία...

Αναγκάστηκε να διακόψει τους υπολογισμούς, γιατί ξαφνικά τον έπιασε ναυτία.

Ο νεαρός έγειρε στην κουπαστή κι άρχισε να κάνει εμετό συγκλονισμένος από σπασμούς.

Έπειτα γλίστρησε αδύναμος στον πάτο της βάρκας, σκούπισε τον ιδρώτα του, χαμογέλασε ξέγνοιαστα. Τον τελευταίο καιρό οι

κρίσεις εμετού και ατονίας ήταν συχνές, πιθανώς λόγω της κακής διατροφής και της υπερέντασης. Θα ξεκουραζόταν, θα έτρωγε μέχρι σκασμού και όλα θα περνούσαν.

Έτριψε δυνατά τους κροτάφους του για να διώξει τη ζαλάδα. Ανάμεσα στα δάχτυλά του έμεινε μια τούφα σγουρών μαλλιών και αυτό πείραξε τον νεαρό πολύ περισσότερο από την προηγούμενη κρίση. Όχι για πολύ, όμως. «Αναπόφευκτο», είπε μέσα του. Είχε ένα μήνα να λούσει τα μαλλιά του. Ήταν περίεργο που δεν είχε πιάσει ψείρες. Δεν είχε σημασία, θα ταξίδευε τρίτη θέση μέχρι τη Βόλογκντα κι εκεί θα ντυνόταν αξιοπρεπώς και θα έβρισκε αμέσως ένα ωραίο ξενοδοχείο, με λουτρό, εστιατόριο και κουρέα.

Όσο για το εργαστήριο, καλύτερα θα ήταν να το στήσει όχι στην Ελβετία, αλλά στην Αμερική. Πιο ήσυχα. Φυσικά έπρεπε να αλλάξει όνομα. Για παράδειγμα, «μίστερ Μπάζιλισκ», γιατί όχι;

Γέλασε, αλλά αυτό του βγήκε σε κακό, γιατί του προκάλεσε μια ασταμάτητη, βασανιστική κρίση βήχα.

Σκούπισε τα χείλια του και τύλιξε πιο σφιχτά τη μαύρη κουκούλα γύρω από το λαιμό του. Καλύτερα ίσως που δεν είχε μείνει περισσότερο στο νησί. Σε λίγο θα ερχόταν η παγωνιά, ήδη το φθινόπωρο ήταν ασυνήθιστα μακρύ. Το μόνο που του έλειπε ήταν να καταστρέψει τα πνευμόνια του. Δεν είχε καιρό για αρρώστιες.

Η νέα φυσική των ακτινοβολιών άνοιγε προοπτικές που ούτε ο ανισόρροπος Λιάμπε ούτε τα ποντίκια των παρισινών εργαστηρίων μπορούσαν να συλλάβουν με το φτωχό μυαλουδάκι τους. «Ακτίνες του θανάτου!» Μόνο ένας ηλίθιος μπορούσε να σκεφτεί μια τέτοια ανοησία.

Ήταν μόνο ένα νέο είδος ενέργειας, όχι πιο επικίνδυνης από τις ηλεκτρομαγνητικές ακτινοβολίες. Η ανυπολόγιστη ισχύς του πυ-

ρήνα του ατόμου, αυτό ήταν το κλειδί. Όποιος το καταλάβαινε πρώτος θα κυριαρχούσε στον κόσμο. Και η ηλικία του ήταν τέλεια, ήταν είκοσι τεσσάρων χρόνων, όπως ο Βοναπάρτης.

Ο ήλιος φώτισε την κορυφή του κεφαλιού του θριαμβευτή, όπου διακρινόταν μια στρογγυλή φαλάκρα, που θύμιζε το κούρεμα των καθολικών μοναχών.

Μπ. Ακούνιν είναι το ψευδώνυμο που υιοθέτησε ο Γκριγκόρι Τσκαρτιτσβίλι, δοκιμιογράφος, μεταφραστής και διηγηματογράφος γεωργιανής καταγωγής. Γεννήθηκε στην πρώην Σοβιετική Ένωση το 1956 και από το 1958 ζει στη Μόσχα.

Είναι πτυχιούχος φιλολογίας και ιστορίας των ανατολικών χωρών και έχει ειδικότητα στην ιαπωνική γλώσσα και λογοτεχνία.

Έχει δημοσιεύσει ένα σημαντικό δοκίμιο για τη σχέση λογοτεχνίας και αυτοκτονίας και έχει μεταφράσει έργα συγγραφέων όπως ο Γιούκιο Μισίμα. Επιπλέον είναι συγγραφέας της σειράς του ντετέκτιβ Φαντόριν, η οποία έχει καταλήξει να αποτελεί παγκόσμιο λογοτεχνικό γεγονός. Έχει κυκλοφορήσει σε πολλές χώρες της Ευρώπης και στη Ρωσία έχει πουλήσει τρία εκατομμύρια αντίτυπα. Το 2001, μεταξύ άλλων σημαντικών βραβεύσεων, κέρδισε, για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, το Ρωσικό Εθνικό Βραβείο Μπεστ Σέλερ.

Η ΠΕΛΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο ΜΑΥΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ

Σε ένα στοιχειωμένο μοναστήρι μια γυναίκα καλείται να λύσει ένα αίνιγμα τόσο μυστηριώδες και θανάσιμο, που έχει απλώσει ένα αδιαπέραστο σκοτεινό πέπλο φόβου σε όλο τον τόπο...

Στη Ρωσία των Ρομανόφ, διάσπαρτο σε μια απέραντη λίμνη του Βορρά, απλώνεται ένα αρχιπέλαγος μικρών νησιών, ένα μέρος παραδεισένιο, όπου συρρέουν προσκυνητές αναζητώντας τη γαλήνη.

Όμως μια μέρα την ηρεμία αυτού του μαγευτικού τοπίου σκιάζει η επίσκεψη ενός μαύρου φαντάσματος, που θα σκορπίσει τον τρόμο. Όσοι επιδίωξαν να βρουν το μυστικό που κρύβεται πίσω από την τρομερή παρουσία θα εγκαταλείψουν ηττημένοι την προσπάθεια. Μόνη η Πελαγία θα καταφέρει αυτό που κανείς άλλος δεν μπόρεσε.

Ένα καθηλωτικό μυθιστόρημα που ξετυλίγεται με φόντο ένα ειδυλλιακό τοπίο.

Με πλοκή που μαγνητίζει αλλά και χιούμορ, ο συγγραφέας κατορθώνει να κερδίσει τους αναγνώστες, κινούμενος στα όρια φαντασίας και πραγματικότητας, συναρπαστικού μυστηρίου αλλά και αιχμηρής σάτιρας.

Μετάφραση
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΤΗΣ

B528

ISBN 960-14-1099-6

http://www.livanis.gr